

Kiss Ferenc
Levelek Uszty-Ilimszkből

A dokumentum teljes szövegének tulajdonjogával a szerző, Kiss Ferenc rendelkezik.

A dokumentum tartalmának egyes mondatai, azok szóbeli vagy írásbeli idézése, csak a forrás megjelölésével lehetséges. A teljes dokumentum az eredeti formában (elektronikusan) ingyenesen másolható és terjeszthető, ám ezért semmilyen díj nem számolható fel. Bármilyen üzleti célú felhasználáshoz a szerző írásbeli engedélye szükséges.

Verzió: 2012. január 1. 12:52:16

TARTALOM

Előszó.....	5
Első rész (1976. augusztus – 1977. április).....	8
Második rész (1977. április – 1977. december).....	181
Zárszó.....	343
Epilógus.....	345

Előszó

30 éve, 1976. augusztusában kezdődött a „Nagy Kaland”. Most, hogy próbálom összeszedni emlékeimet, eszembe jutott, és magamban dúdolgatom Koncz Zsuzsa egyik 60-as évekből való nagy slágerét: „rohan az idő, évek múlnak el, megállítanám, de nem lehet...”. Nagyon igaz, tényleg rohan az idő!

Ahogy egymás után kezembe veszem és olvasgatom az Uszty-Ilimszkből írt leveleimet, képzeletem visszaröpít a harminc évvel ezelőtti valóságba. Magam előtt látom a Nagornaja utca 20. szám alatti hatalmas szürke épületet, amelynek főbejáratán keresztül, beöltözve halina csizmában, pufajkákbán, usánkában, totyogó pingvinek módjára bukdácsoltunk, csúszkáltunk a letaposott hepehupás csapáson a mélyen alattunk lévő úton várakozó autóbuszokhoz. Ahogy megtelt az első jármű, már indult is, hogy minket, magyar építőmunkásokat elszállítson a várost kettészelő Angara folyó túlsó partján, messze a tajgában épülő hatalmas faipari kombinát (orosz nevének rövidítése: LPK) építésére. Ez a jelenet a két év során nap mint nap megisméltődött, hol reggel, hol délután vagy estére kelvén, attól függően, hogy mikor kellett műszakba menni. Az egyik társam (névére sajnos már nem emlékszem) szerzett (vagy a jó humorérzéssel megáldott társai készítettek) egy ahhoz hasonló nyeles tárcsát, amivel a vasutasok indítják az állomásokról az induló vonatokat. Ő volt az, aki mindig figyelte az egyes buszokra felszállókat, és a tárcsájával kalimpálva, harsány „Megtelt, mehet!” üvöltéssel adta tudtára az orosz buszvezetőnek, hogy indulhat. Kezdetben jókat derültünk társunk öntevékeny produkcióján, de hamarosan beláttuk, hogy hasznos, és az utazásunkat némileg megkönnyíti tenni akarásával.

Hogyan is kerültem Szibériába?

Ahhoz, hogy a kép teljes legyen, egy kicsit messzebbre kell visszatekintennem. Orosházán, ebben a szép, kis dél-alföldi városkában születtem, és a mai napig is – hosszabb, rövidebb megszakításokat követően – itt élek. 1968-ban, miután Békéscsabán az Út Híd és Vízmű-építési Technikumban (közismert nevén a „Vízműben”) leérettségiztem, az „olajosoknál”, a Nagyalföldi Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalat orosházi üzemében sikerült elhelyezkednem. A mi kitermeléssel és feldolgozással foglalkozó vállalatunk testvére a Kőolajkutató Vállalat („Fúrás”) volt, melynek egyes dolgozóival munkatársi- és több esetben baráti kapcsolatban is álltam. Közülük, az 1970-es évek első felében, többen kijutottak külföldi munkavégzésre, túlnyomórészt Irakba. Hazajövetelük után élvezettel és némi irigységgel hallgattam Sárközi Pista bácsi, Lévai Imre, vagy Sütő Zoli izgalmas beszámolóit, és természetesen leginkább az ragadott meg, hogy a kinti keresetük mily sokat segített az itthoni körülményeik javításában. Ezek a beszámolók keltették fel bennem azt a vágyat, vagy szándékot, hogy milyen jó lenne nekem is valahogy kijutni külföldre dolgozni.

Az építőipari végzettségemmel lett volna lehetőségem az akkori Német Demokratikus Köztársaságba (NDK) kimenni, a KISZ által kimondottan a fiatalok részére szervezett munkavégzésre, de ez a lehetőség különösebben nem érdekelt. Ez a munkavállalás, anyagiakban nem jelentett különösebb előrelépést, a német nyelv elsajátításának a lehetősége tette inkább vonzóvá, no meg a csinos német lányok, akik a hírek szerint igencsak vonzódtak a magyar fiatalemberekhez. Miután már ekkor nős ember voltam, így ez az ok sem jöhetett számításba.

Akkor már a szocialista országokba lehetett kirándulni, tehát az ország elérhető volt számomra, így az idegen táj elérhetetlenségéből adódó különleges vonzerő sem állt fenn. (Egyébként, ha jól emlékszem, 1973-ban töltöttünk el két hetet az NDK-ban egy jól sikerült kiránduláson a feleségemmel.)

1976-ban, mint tartalékos hadnagyot, május 5. és 28. között behívtak szolgálatra, Szegedre, ahonnan néhány nap elteltével a Bakonyba utaztunk, és hamarosan a Pula nevű kis település fölött lévő óriási kiterjedésű, és az oroszok által is használt gyakorlóterület kellős közepén találtam magam. Sok-sok katona közreműködésével gyakorlatoztunk, de amikor lehetett, a sátrainkban meghúzódva, pihenéssel, olvasgatással csaptuk el az időt.

Itt került a kezembe a „Magyar Ifjúság” c. hetilap egyik száma, amiben olvastam egy felhívást, amit a KISZ KB tett közre. A lényege az volt, hogy építőipari ismeretekkel rendelkező fiatalok jelentkezését várják munkavégzésre a Szovjetunióba. Azt is megtudtam, hogy Magyarország a többi szocialista országgal együtt, munkaerő, azaz szakemberek biztosításával beszáll egy óriási papíripari kombinát építkezésébe. Azért kell ott munkát végeznünk, hogy majd a magyar papírgyártáshoz nélkülözhetetlen alapanyag, a cellulóz folyamatosan érkezzék a Szovjetunióból. Mindezen túl még egy-két szükséges információ, és a jelentkezési lehetőség is fel volt tüntetve.

Úgy éreztem, hogy itt a soha vissza nem térő alkalom! Ez az én nagy lehetőségem! A felhívásból kitűnt, hogy az itthoni kereset megtartása mellett, kint további jövedelem szerzése lehetséges. A családom megélhetése biztosított, hiszen ha kiutaznék, akkor is a feleségem kézhez kapja az itthoni fizetésem. Sokat jelentett az elhatározásomban, maga a munkavégzés helyszíne. A Szovjetunió a nagy testvér!

Annak ellenére, hogy a két ország ekkorra már ezer szállal kötődött egymáshoz, mégis olyan megismerhetetlennek, misztikusnak tűnt ez az ország. Tudtuk, hogy oda utazni sokkal nehezebb, mint más szocialista országba. Kizárólag szervezett út keretében, és akkor is csak meghatározott helyek, városok voltak felkereshetők. Szibériába való eljutásról még csak álmodozni sem lehetett. Mindent összevetve néhány nap, gondolkodás után elküldtem a jelentkezésemet a megadott címre.

Napok, vagy hetek elteltével, jóval a hadgyakorlatról való hazakerülésem után árultam csak el a feleségemnek, hogy mire szántam el magam. Nem mondom, hogy örült neki, de nem is ellenezte különösebben. Talán nem is vette komolyan az

egészet. A fiunk Ferike négy, a kislányunk Gabriella egy éves volt ekkor. A gyerekeket óvodába, illetve bölcsődébe hordtuk, hogy a nejem is tudjon dolgozni.

Hetek múltával, kaptam egy értesítést, hogy elfogadták a jelentkezésemet, és utazhatok Szegedre alkalmassági és orvosi vizsgálatra. A vizsgálaton igen sokan vettünk részt, az ott látott arcok közül többeket felismertem az 1976 júliusában, Dunaújvárosban megtartott előkészítő táborban. Ebbe az előkészítő táborba már a kiválasztottak, a kiutazók voltunk meghívva.

Sok szót nem érdemes erre a néhány napra vesztegetni, ahol a várható munkáról, a kinti körülményekről, és lehetőségekről hallgattunk tájékoztatókat. Azért nem írok erről a táborról többet, mert az itt elhangzottak a kint megtapasztalt valósággal néha köszönő viszonyban sem voltak. Az előadók sem tudták azt, hogy mi is vár ránk, inkább a KISZ összetartó ereje, a „drúzsba”, a barátság hangsúlyozása, és a propaganda volt túlsúlyban. Az akkori média, rádió, újságok, televízió sorra készítette velünk a riportokat, többek közt én is nyilatkoztam a televízió „A Hét” című műsorában, illetve a „168 Óra” című politikai hetilap egyik riportalánya lehettem. Nagy volt a felhajtás, meg kellett nyugtatni elsősorban a közvetlen hozzátartozókat, de a közvéleményt is, hogy teljesen veszélytelen, szakmailag és anyagilag kitűnő lehetőségeket biztosító, az ország számára különösen hasznos dologról van szó.

Mindnyájan egyenruhát kaptunk. Kávébarna szövetnadrág, hozzáillő, barna-fehér mintás zakóval, barna félcipő, óarany-sárga ing, nyakkendő kiegészítéssel. Mindannyian kaptunk egy jelvényt, amely az összetartozásunkat jelképezte.

Egészségesen, kellőképpen kioktatva, és felruházva jött el az indulás pillanata. Békés megyéből 16-an gyűltünk össze. Békéscsabán a KISZ-vezetőképző intézetben Gubis Katalin vezérletével egy kellemes búcsúvacsorán vettünk részt a kíséretünkben lévő hozzátartozókkal együtt. Ki mosolyogva, ki könnyes szemekkel vett búcsút a hozzátartozóitól. Őszintén bevallom, én is küszködtem a könnyeimmel ezekben, a percekben. 1971. április 3-án nősültem, őszinte szerelemmel szerettem a feleségem, és nagyon ragaszkodtam a családomhoz. Az utolsó pillanatig voltak kétségeim, magam sem voltam biztos abban, hogy jól döntöttem. Félttem a hosszú távolléttől, és aggódtam a családomért. A kétségek és az önbizalom vegyes érzéseivel a lelkemben integettem a feleségemnek, a békéscsabai pályaudvarról egyre gyorsuló tempóban kihúzó nemzetközi gyorsvonat ablakából.

A hátralévő oldalakon a családomnak írt leveleim útján igyekszem beszámolni a „NAGY KALANDRÓL”.

Első rész (1976. augusztus – 1977. április)

1

Drága Katikám, Gyerekek!

Békéscsabáról szerencsésen megérkeztünk Budapestre, a „Hotel Ifjúság” nevű szállóba, ahol kiosztották az útleveleinket, és az egyéb, utazáshoz szükséges papírokat. Az útlevelem ugyanaz, ami volt, csak egy „szolgálati” ablak lett bebélyegezve. Emlékszel, hogy az egyik régi fényképem van az útlevelemben, amin hosszú hullámos hajjal, és szakáll nélkül vagyok látható? Reméltem, nem kötnek bele, hogy most szakállam van s a hajam meg jóval rövidebb (A FENE SE FOGLALKOZOTT VELEM – MEGJEGYZÉS A SZERZŐTŐL).

Ebéd után az „Autóklubban” előadáson, majd a „Tiszti házban” fogadáson voltunk. Ez a „Tiszti ház” valami csoda! Jól megy a katonáknak, ha ilyen helyen szórakozhatnak! A Keleti pályaudvarra 18 óra után mentünk ki. Itt cigányzene, rezesbanda, és egy beat-zenekar játszott, miközben tartott a hivatalos búcsúztató. Újságírók, tv, meg ami kell, rendesen! Hálókocsis vonattal indultunk, a sok csomag miatt szűk helyen, óriási nyomorban utaztunk két napon keresztül. Szerda délelőtt érkeztünk Moszkvába. Szakadó esőben koszorúzás, majd a Mauzóleum. Én nem hinném el ha nem látnám, hogy még ebben a rossz időben is kilométeres sor várja, hogy bejusson Leninhez. Úgy mondják, hogy minden orosz embernek életében legalább egyszer látni kell Lenint. Olyan, mint a muzulmánoknál a Kába-kő! Én már 1971-ben jártam itt, nekem akkor is jobban tetszett a negyedóránkénti őrségváltás, ami kimondottan parádés és látványos. Szoborra merevedett kiskatonák halálpontos együttes mutatványa ez. Sokkal látványosabb, mint egy üvegkalitkában fekvő bebalzsamozott emberi maradvány.

Ebéd után fogadás az itteni Komszomol vezetői részéről, majd délután 5-kor a két TU-134-es különgéppel Omszkba repültünk. Itt egy óra várakozási idő volt. Vettem képeslapokat, s az egyiket itt Omszkban, a másikat meg Bratszkban adtam fel. A levélbélyegzések majd igazolják, hogy mely városokban jártam. Bratszk, kb. 250 ezer lakosú város, ami három vagy négy, egymástól kilométerekre fekvő városrészből áll. Az egyik a több száz éves óváros, a másik a vízierőmű környéke, de egy külön városrész alakult ki a hatalmas ipari üzemek befogadására és az ott dolgozó emberek lakhatására is. Megnéztük az itteni vízierőművet, aminek a gátja sokáig a világ legnagyobb betonépítménye volt. Hát csak azt mondhatom, hogy hatalmas! Képzeld el egy kilométer hosszú, kb. 80 méter magas majdnem teljesen függőleges építményt,

ami előtted magasodik, és mögötte olyan magasan, mint a gát, egy fél Magyarországnyi mesterséges tó. Félelmetes!

Bratszkból autóbuszokkal jöttünk Uszty-Ilimszkbe. Az út mintegy öt órán keresztül, végig a tajgán át vezetett. A tajga valójában egy végeleáthatatlan erdő, melyben ugyan ritkábbak a fák, mint ahogy mi azt megszoktuk a saját erdeinkben, de szinte átjárhatatlan az embermagasságú aljnövényzet. Ez az út amin az autóbuszaink haladnak, valójában egy földút. Még a fele sincs aszfaltozva, csak a városból kivezető néhány tíz kilométer.

Ide Uszty-Ilimszkbe csütörtökön délután érkeztünk. Ez a város, az erdő közepén, dimbes-dombos területen, az Angara folyó bal partján fekszik. A város olyan, mint egy lakótelep kiépített utak és járdák nélkül. Minden csupa sár, úgy hogy levélírás után első dolgom lesz elmenni gumicsizmát vásárolni.

Az itteni emberek nagyon szívélyesen fogadtak bennünket. A városba bevezető út egy kaput szimbolizáló betonszobor-féle építménybe torkollik. Itt várták az autóbuszainkat. Lehet, hogy kivezényelték ezt a sok embert a fogadásunkra, de lehet, hogy a kíváncsiság hozta ki őket. Itt népviseletbe öltözött lányok kenyérrel és sóval fogadtak minket, ami errefelé a tisztelet és a szeretet jelképe. Az ünnepi beszédek elhangzását követően engem is kellemes meglepetés ért, amikor egy csinos nagylány egy kis „MIR” feliratú jelvényrel ajándékozott meg. Néhány perc barátkozás és fényképezgetést követően tovább indultunk a jövődöbeli otthonaink felé.

A Nagornaja utcában egy hatalmas kilenc emeletes épület felső öt emeletén szállásoltak el minket. Az alsóbb szintekre majd mások jönnek. Kétszobás lakásokban lakunk öten, mi ugyanazok, akik már Dunaújvárosban is együtt laktunk: a békéscsabai Barócs Laci meg Csjáki Pál és a csorvási Zleovszki János mint régi békéscsabai BÁÉV munkatársak a nagyobbik, Lukács Pali és én, a két orosházi meg a kisebbik szobában. Valószínű, hogy tegnap még dolgoztak itt a házépítők, mert még mindenütt ragad a festék, s látszik, hogy minden csak úgy összezsapva van. Egyébként helyünk van bőségesen, mindenki kapott beépített bútorként egy vaságyat matraccal, és egy kétajtós, valamint egy éjjeli szekrényt. A szoba bútorzata még egy asztal és két szék. A csomagjaim mind megvannak, és a társaim sem panaszkodnak, nekik sem hiányzik semmi.

Délután a városban sétáltunk, ha a nyakig érő sárban való totyogást annak lehet nevezni. Persze rajtunk kívül senki nem jár félcipőben. Nekünk nagyon furcsa, hogy itt mindenki csizmában jár, jóllehet, ők tudják, hogy csak ez a praktikus. Az emberek szó szerint bámulnak bennünket, megállnak, nézegetnek, utánunk fordulnak, talán így lehetett, amikor az amerikai indiánok először láttak fehér embert. Bár az is lehet, hogy azt gondolják: „Na, lám, ezek azok a marha magyarok, akik önként jönnek ide a világ végére, ahová eddig csak büntetésből száműzték az embereket Európából”. A gyerekek falkában nyüzsögnek körülöttünk, nevetgélve nyújtogatják a kis tenyerüket, kéregetnek. Egyformán örülnek a jelvénynek, vagy a magyar tíz-húszfilléreseknak, de a legjobban a rágógumi tetszik nekik. Azt hiszem, hogy itt a

rágó a világláger, az a „nyugati csoda”. Aki ilyet kap, az egyből irigyelt nagymenővé lesz a többi gyerek szemében. A város első látásra úgy néz ki, mint egy nagy építkezési terület. Mindenütt gépek, anyagok. Van olyan lakóház, melynek a már megépült három emeletén laknak, de a felettük lévő többi szintet még építik. Az ennivalóról még csak jót tudok írni, bár igaz, hogy eddig kaptuk. Majd minden akkor válik el, ha megszűnik a protokoll, s magunknak kell gondoskodnunk élelmiszerről. Első tapasztalatom az, hogy kevés kenyeret esznek, viszont halat annál többet, ja és uborkát. Ez szinte minden étkezéskor az asztalon található.

Egy doboz orosz cigaretta 50-60 kopek, és borzasztó rossz! Ezért kérlek, hogy küldj „Fecskét” (IGEN JÓ MINŐSÉGŰ FÜSTSZŪRŐS MAGYAR CIGARETTA, 4,40 FORINTBA KERÜLT AKKORIBAN CSOMAGJA – MEGJEGYZÉS A SZERZŐTŐL).

Egyelőre abból a 27 rubelből kell gazdálkodnom, amit otthon beváltottam, ezért csak levélpapírt, és képeslapokat vásároltam, hogy az otthoni ismerősöknek tudjak írni.

A postacímem, amire a leveleidet várom:

CCCP, Uszty-Ilimszk - Irkutszkaja oblaszty

úlica: Nagornaja

obsezsitije: 20.

komnata: 915.

Uszty-Ilimszk, 1976. augusztus 14.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Voltunk városnézésen. A város érdekes, de nem szép. Mint már írtam, olyan, mint egy félig felépült lakótelep, ahol minden van, vagy lesz, de még semmi sincs kész. Ez a város mintegy 10-15 éves múltú, a régi városrész ma is az eredeti formájában apró fa-konténerekből összeállított, vagy rönkökből épült kis négyszögletes házikókból áll. Persze itt sincsenek kiépített utak, járdák, de mégis emberibb ez a városrész. Itt szinte semmi járműforgalom nincs, így az utak nincsenek felszabdalva, ezért viszonylag könnyen járható.

Az időjárás elég szélsőséges. Nappal 30 fok körüli párás meleg van, hiszen minden nap legalább egy órát esik az eső. Amilyen hirtelen jön, olyan gyorsan el is oszlik az esőfelhő. A levegő párás, fojtogató, és rengeteg apró kicsi bogár repked mindenütt. Az is rossz, hogy ha nem vigyáz az ember egyből tele a szeme-szája, de a legnagyobb baj az, hogy ráadásul csípnek is. Picik, mint a muslica, és csípnek, mint a szúnyog. Az ittenieknek fel sem tűnnek, hiszen megszokták őket, de minket, európaiakat nagyon zavarnak. Eszembe jut az, hogy sokszor láttam filmekben, hogy a bennszülött néger gyerek vagy asszony szája, vagy orra sarkában vígan lefetyelnek a zöld hátú legyek, és mégsem zavarja őket, megszokták. Vajon így lehetnek az itteni lakosok is a maguk muslicáival? Mint ahogy számítottam is rá, abban a két boltban, ami egyáltalán ebben a városban fellelhető, nem kaptam 46-47-es gumicsizmát. Azért röhej, hogy egy ekkora, kb. negyvenezer lakosú városban összesen két olyan üzlet van, ahol lábbelit árúsítanak. Ha másként nem, majd a munkahelyen keresztül megpróbálok szerezni.

Tegnap este megkóstoltam az eredeti orosz vodkát, a „Zverboj”-t. Egy szóval lehet jellemezni: borzalmas! Még most is fáj a fejem tőle. Sajnos azt mondják, hogy sört csak hébe-hóba, akár napok, hetek, elteltével lehet kapni. Hát ez baj.

Uszty-Ilimszk, 1976. augusztus 15.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Hétfő reggel óta dolgozunk, azaz egy brigádtársam, a Győr-Sopron megyei Kaufmann Pál meg jómagam kivételével dolgoznak a többiek. Ránk ugyanis sem munkaruha, sem csizma nem volt megfelelő méretű. Az orosz építésvezető ma délután elvitt kettőnket egy varrodába, ahol méret után egy-két nap alatt varrnak nekünk munkaruhát. Hát tényleg jó nagydarabok vagyunk, a Pali barátom is van legalább 120 kiló. Mi lehetünk a két legtermetesebbek a magyarok közül. Nálam a gumicsizma is problémás, de mire a ruha elkészül, akkorra azt is megszerzi Szidorov az orosz főépítésvezető.

Az időjárás gyökeresen megváltozott. Éjszakánként már fagy, és nappal sem melegszik 5-6 fok fölé a hőmérséklet, ami egyik napról a másikra több mint 20 fokot esett. Egyébként egész nap szakad az eső, a sár óriási, a cipőm és a nadrágom alja egy adta malaj. Nem kell félnünk, mert az itteniek szerint lehet hogy néhány nap, de legkésőbb 1-2 hét múlva leesik a hó, s attól kezdve jövő májusig mindig fagy, így nem lesz tovább sár. Jó vigasz mondhatom! A várost átszelő hatalmas folyó az Angara, amely méretében vetekszik a Dunával, csak annál szélesebb, hamarosan legalább két méter vastagságban befagy, már az épülő erőmű felett, mert az alatti részen, a városon át, állandó és erős vízmozgás van, ezért itt nem olyan a fagyveszély. Azért érdekes, hogy a város az erőmű alatt terül el, és az 1-2 kilométerre épülő óriási betongát mögött legalább 120 méter magasságig duzzasztják fel a vizet. Mint nálunk az egész Dunántúl, akkora felületű hatalmas tórendszer alakítanak így ki, itt közvetlenül a város fölött. Hát, ha egyszer ez a gát átszakadna, akkor az a víztömeg úgy elseperné ezt az egész várost az összes lakójával együtt, mint egy tollpihét. Talán a bibliai özönvízhez mérhető katasztrófa lenne az. Semmi kedvem 120 méterre a víz alá kerülni, remélem, jól megépítik az oroszok ezt az örült nagy gátat.

A munkahely: Óriási építkezés, a méreteit szinte leírni sem lehet. A várostól mintegy 50 kilométerre a tajga kellős közepén épül ez a gyárkomplexum, ami ha elkészül, természetesen a világ legnagyobb papíripari kombinátja lesz. Ezek az oroszok, mindenben csak a „világ legnagyobbját” tudják elképzelni. Mondjuk itt talán érthető, mert a tajga könnyen ellátja alapanyaggal. Az építkezés kiterjedése sok-sok kilométer minden irányban, ezen belül mi egy nagy csarnok (majdani szerelőműhely) alapozását végezzük.

Mi Békés megyeiek, egy brigádban dolgozunk. Egyelőre még ismerkedünk a munkával, munkahellyel. Óriási a szervezatlenség, nincsen elegendő kéziszerszám,

felszerelés, anyag. Mindenki csak vár és néz különösen az idevaló munkások. Néha arra gondolok, hogy az itteni orosz melósok kicsit hülyének tartanak bennünket, hogy dolgozni akarunk. Ők avval kezdik a műszakot, hogy tüzet raknak, aztán körülötte álldogálnak, de leginkább guggolnak, mint a „Makk ász” egész műszak alatt. A brigádunk, amely Békés és Győr-Sopron megyei emberekből áll a békéscsabai Vincze Pistát választotta vezetővé. Úgy tűnik nagyon jó kis kollektívánk van, már Dunaújvárosban az előkészítőn is együtt volt ez a két megyei csapat.

Ezen a héten nappal dolgozunk. Reggel 7.30-kor indul a buszunk a lakóépületünk elől. Az egész városban csak orosz gyártású buszokat látni, kivéve azt a tíz magyar meggyipirosra festett „Ikaruszt”, amivel Bratszkból hoztak ide bennünket. Állítólag ez a tíz busz végig itt marad, s csak a mi szállításunkat végzi. Nem is tetszett a helyieknek, hogy reggel nem engedték őket felszállni, mondván menjenek ők a saját rozoga ócska buszokkal. Szerintem még nem is láttak ilyen modern autóbuszt, nemhogy utazzanak is rajta. Jó hogy irigyek, csak féltő, hogy majd az irigység haragot és utálatot is szül. Az út a munkahelyre több mint egy óra, jól kiépített aszfaltúton, a tajgán keresztül. A munkaidő 9 órától délután hatig tart, visszafele 18.45-kor indul a busz, s fél nyolcra vagyunk itthon. A munkahelyi étkezdében tudunk reggelizni és ebédelni, kb. 1-2 rubelért esetenként, ami magyar pénzben 25-30 Ft. A kaját szokjuk. Nem mondom hogy borzasztó, mert meg lehet enni, de várjuk már, hogy a Magyarországról velünk jött 2-3 fiatal szakács gyerek műszakba álljon, és ők főzzenek.

Mint írtam még csak „félgőzzel” dolgozunk, hiszen vagy a szerszámok, vagy az anyagok hiányoznak. Látni számunkra szokatlan méretű gépeket, járműveket. Vannak akkora dömperek, hogy a kerekei nagyobbak, mint az én magasságom. 20-30 köbméter földet visznek egyszerre.

Az itteni emberek érdekesek. Ami feltűnő, hogy a melósok zöme szinte mind sötét nézésű vadembernek tűnik. Hát ez már nem a protokoll, ez már a valóság. Nem hiszem, hogy örülnek nekünk, hiszen mi a mi munkatempónkkal nagyban rontjuk az ő megszokott normájukat. Úgy érzem, hogy a helyi főnökeink igyekeznek is elkülöníteni egymástól bennünket. Persze, ezek az itteni munkások szinte mindegyike legkevesebb 4-5 évre ide deportált ember, aki valahol valami bűntény miatt az itt való munkavégzésre lett ítélve. Aztán lehet, hogy a büntetése letelte után itt ragad, s vele is gyarapszik évek múltán a város lakossága. Azért kicsit féltő dolog este, sötétedés után a városban járni, csak, ha muszáj, akkor is ha lehet, nagyobb csoportban érdemes és biztonságos. Sok nő is dolgozik a munkahelyeken, többnyire fiatalok, de a mi munkaterületünk közelében dolgozók nem igazán szépek, mert nagyon erősen ki van a képük festve. Egyébként is csak munkaruhában (olyanban, mint a férfiak) és gumicsizmában láttam még őket. Ők sokkal kíváncsibbak és barátságosabbak mint a férfiak, nem olyan tartózkodóak és mogorvák.

Azt is megtudtuk, hogy az egész városban két étterem van. Megáll az ész! Itt rosszabb az ellátás, mint otthon Gádoroson, pedig az csak egy kis falucska a világ

végén. Már azt is megtanultam, hogy itt csak úgy tudsz vásárolni valamit, ha százszor elmegy a boltba, s ha szerencséd van, akkor kifogod, de ez sem biztos, mert lehet, hogy a pult alól eladják úgy hogy te nem is tudsz róla. Már itt is érezni az irigységet. Kaptunk mindnyájan 100 rubelt, mintegy „letelepedési segélyt”. Ez egy itteni dolgozó havi keresetének felel meg. Haragszanak ránk az itteniek, mert ők ilyesmit nem kaptak. Minden lépésünket figyelik, félnek, hogy felvásároljuk a jó dolgokat előlük a boltokban. Jó lenne elmagyarázni nekik, hogy ami itt kapható a boltjaikban, az majdnem egyenlő a nullával. Nincs is mit venni, ami fontos lenne szinte minden hiánycikk.

Uszty-Ilimszk, 1976. augusztus 18.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Most itt csütörtök este 10 óra van. Az időeltolódás miatt otthon, nálatok még csak délután 3 óra. Kellett néhány nap, amíg átállt a szervezetünk, de most már így egy-két hét elteltével teljesen normális az ember közérzete. Azaz, csak az lenne, ha nem lennénk teli csípéssel, marással! Amint már írtam, a munkaterületünk a tajga kellős közepén egy több kilométer átmérőjű irtás szélében van. Egy-két éve itt még évezredes őstermészet, őserdő volt, amit hatalmas földgyalukkal egyszerűen letaroltak. Az így kialakított viszonylag sík terepen folynak szétszórva egymástól néhány száz méter, de itt-ott néhány kilométer távolságban a majdani gyár különböző részlegeinek az építései. Már látható itt egy kb. 200 méter magas hatalmas gyárkémény, körülötte különböző sokemeletes építményekkel, tőle jobbra néhány kilométerrel van a mi munkaterületünk, ahol több száz teherautó javítására szolgáló szerelőműhely, hatalmas garázs-együttesek, konyha-étkezővel, irodaház, víztisztító telep, és még számos egyéb építmény kialakítása van folyamatban. Ebben a munkában veszünk mi részt magyarok, nyolc-tíz, önállóan dolgozó átlag 30 fős brigáddal. Mi most egy javítóműhely alapozási munkáit, (a már levert cölöpökön nyugvó hatalmas betonkelyhek) zsaluzást és betonozásokat végezzük.

Itt Szibéria közepén az év kétharmad részében kemény télies időjárás van, s a rövid tavasz és ősz nélküli, néhány hónapos nyár a mienktől egészen eltérő építkezési módot kíván. A talaj több száz méterrel keresztül átfagyott, s a rövid nyári idő alatt csak a felső 1-2 méteres rétege enged ki. Ebből következik az, hogy nyáron a tajga szinte járhatatlan, hiszen 1-2 méter mély áthatolhatatlan ingovány az egész, nem beszélve a dús aljnövényzetről. A tajga legnagyobb veszélyét egyébként nem ez jelenti, de nem is a vadon élő állatok. Még nincs sok információ, de a munkahelyre vezető út mentén látni néhány figyelmeztető táblát, ami medve és farkas, vagy hiúz veszélyére figyelmeztet. A legfőbb veszély az emberre az a sok milliárd apró rovar, bogár, s egyéb számomra abszolút ismeretlen vérszívó, amelyek hatalmas rajokban folyamatosan és mindenütt támadnak. Ezek simán halálra marnák az embert, ha nem védekezne. A vastag munkaruhát nyakig begombolva, kesztyűben kell dolgozni, még a legnagyobb melegben is. Kaptunk fehér vászonból készült, széles peremű „szafari” kalapot, mely a kalap peremére varrt, sűrű szövésű függönyszerű anyaggal van ellátva. A kalapot jól a fejünkbe húzva, a körbe-hálót a munkaruha gallérja alá gombolva védjük magunkat. Mert ezek muslica és a közönséges házi légy nagyságú rovarok mind csípnek. Mi az hogy csípnek, harapnak, s a csípések helye meg jócskán feldagad. Még így védekezés mellett is sok helyen összemarnak, mert mindenhová

bebújnak ezek az átkozott rovarok. Ha csomagot küldesz, feltétlen legyen benne „vietnami balzsam”, mert az talán egy kicsit enyhíti a csípés fájó viszketését.

Osztottak be hozzánk néhány orosz hegesztőt, de nem sokáig maradtak. Ők nem segítettek, hanem hátráltattak bennünket, ugyanis az ő megszokott munkatempójuk: 10 perc meló, félóra szünet. Még ők voltak fölháborodva, mikor a brigádvezetőnk szólt az orosz művezetőnek, hogy csináljon már velük valamit. Hát nem lehet valami nagy tekintélye az itteni főnöknek, mert amikor szólt ezeknek, a haszontalanoknak, egyszerűen itt hagytak csapat-papot, s elmentek valahova. Persze ezeknek, a kényszermunkásoknak (bűnözőknek, akik itt töltik büntetésüket) nem sokat ér, ha egy munkahelyi vezető pattog. Magyarán: szarnak rá. Igaz, nem is keresnek csak éppen annyit, hogy fussa cigire meg vodkára, mert egyébként ők valamennyi kaját kapnak, mint a börtönbéli rabtársaik, és csak az a céljuk, hogy a kiszabott néhány évet, évtizedet, amíg a büntetésük tart, valahogy elvegetálják.

Elkezdtém a tanulást. Kötöző tanfolyamra és orosz nyelvtanfolyamra járok. Az előbbi, a kötöző, kötelező, mert munkahelyi előírás, az utóbbi önszorgalom. Egy magyar tolmácsnő tartja, aki „civilben” orosz tanárnő valahol Budapesten. Már azért is érdemes nyelvtanfolyamra járni, mert a tanárnő nagyon csinos (pardon!).

Uszty-Ilimszk, 1976. augusztus 26.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Ma vasárnap van, itthon vagyunk a szállásunkon. Mindenki nagy öröme az egyik lakást átalakították stúdióvá, s minden lakószobába hangszórót szereltek. (Régen az iskolák tantermeiben volt hasonló). Ma reggeltől sok magyar nótát, tánczenét, Hofi-kabarét, meg hébe-hóba híreket sugároznak. Jó ötlet, állítólag ezután reggel 6-tól este 10-ig folyamatosan lesz közvetítés minden nap, Ezt a stúdiót, az egyik itteni vezetőnk, - aki ha jól tudom veszprémi, és otthon is a közművelődés területén dolgozott, - néhány önként jelentkező sráccal működteti, akik a szabadidejükben besegítenek.

Lukács Pali szobatársam lassan felépül a tüdőgyulladásából s nekem is múlik a náthám. Elég sokan megbetegedtünk, szokatlan az itteni szélsőséges időjárás, meg végre bekapcsolták a központi fűtést is. Már éjszakánként mínuszok vannak, s igencsak fáztunk. Lehet, hogy az itteniek szervezete másként reagál, de a magyarok legalább 30%-a megfázással küszködik. Talán a hideg miatt egy kicsit kevesebb vérszívó röpököd a levegőben, de még nem tűntek el teljesen.

Rendezgetem az otthonról hozott fényképeimet, került belőlük az ágyam fölé a falra, és a többit egy albumba raktam, amit gyakran lapozgatok. Bizony, már több mint két hét eltelt, hogy eljöttem tőletek. Ilyen hosszú időt, mióta házasok vagyunk, még nem töltöttünk külön. De hol van még a két év!

Hamarosan indul egy fotóklub, s akkor az itt készített fényképeket is előhívhatjuk. Természetesen, küldöm haza őket. Tegnap este a klubszobában (emeletenként van) néztem a tv-t. A műsor csapnivaló, még így is hogy nem is értem. Ami érdekes az, az, hogy ebbe a fene nagy Szovjetunióban az időeltolódások miatt ezer kilométerenként más-más a híradó műsora. Végül is mindenki látja ugyan azt, csak mi hat órával korábban, mint pl. Moszkvában. Na elgondolhatod, hogy akkor milyen friss a friss hír!

Uszty-Ilimszk, 1976. augusztus 30.

Csókollak Benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Ma este huszadmagammal (mi kiválasztottak) az otthonról jött Szabó János (a Magyar Ifjúság hetilap főszerkesztője) sajtótájékoztatóján vettem részt. Annyiból jó volt, hogy otthonról hallottunk friss híreket, de egyébként erősen propagandaízű megbeszélés volt ez. Majd figyeld ezt az újságot, hátha lesz rólunk valami riportféle. Jut eszembe, néhány napja Irkutszkból látogatott meg minket az egyik ottani egyetem néhány diákja. Hivatalosan valamilyen delegáció volt, de néhányunknak a hivatalos programot követően - persze tolmács közvetítésével - vagy három órán keresztül sikerült velük beszélgetni, nem szervezett formában, hanem csak úgy (ezen a vidéken ez nagy szó, és ritka lehetőség). Nagyon rendes gyerekek voltak, s úgy hiszem, hogy ők sem a politikai elvárásoknak megfelelően, hanem őszintén, a valóságnak megfelelően válaszolgattak. Ami szembetűnt, hogy a világ dolgairól nagyon kevés tudomásuk van. Itt a tv, a rádió, csak olyasmiről tájékoztat, ami három szűrőn, cenzúrán megy keresztül. Arról hírből se hallottak, hogy Magyarországon vannak orosz katonák, és folyamatosan ott is élnek. Csak ámultak, mikor beszéltem az otthoni viszonyokról, a számunkra adott lehetőségekről. Olyan, hogy utazás, munkahelyválasztás, lakás esetleg hobbikert vásárlás, itt még álmukban sem lehetséges (természetesen mindez nem a már befutott magas beosztású párt és állami funkcionáriusokra vonatkozik). Az egyetem fogja kijelölni, hogy hová kell elmenniük és dolgozniuk, ha végeznek. Ez az európai részen (Uráltól nyugatra), minimum öt év, ha itt Szibériában lesz kijelölve, akkor csak fele annyi idő. Csak ennek letelte után, és ha jó káder az illető, esetleg akkor mehet el oda dolgozni, ahová ő szeretne. Vagy más: ők még itt az országon belül is egyik városból a másikba, külön rendőrségi és hatósági engedéllyel utazhatnak. Ide is már hetekkel ezelőtt beadták a kérelmüket, hogy eljöhessenek, és még így is volt két lány meg egy fiú, akiket nem engedtek. Fogalmuk sincs, hogy miért nem jöhettek, hiszen eredetileg mindnyájukat az egyetem Komszomolja (ifjúsági szervezete, mint nálunk a KISZ) javasolta. Ami még röhej, hogy ha itt a fiatalok, helyesebben bárki össze akarna házasodni, akkor ahhoz is kell ajánlás, meg hatósági engedély. Szóval sok ilyesmiről beszélgettünk. Ha mind igaz, már pedig miért ne lenne az, akkor én azt mondom, hogy adjunk hálát a Jóistennek, hogy nem a Szovjetunióban születünk! Minden fiúnak kötelező a katonaság. Attól függ, hová viszik az embert, a szolgálat két év, vagy három. Általában, az európai részről Szibériába, vagy Távól-keletre, onnan pedig az Európai részre viszik el őket. Így védekeznek a szökdősések ellen. Nem is igen utazhatnak haza, évente egyszer, kétszer csupán.

Képzeld el! Itt az épület ötödik emeletén egy lakásból kialakítottak egy kis boltot. Itt csak mi magyarok vásárolhatunk. Nincs nagy választék, de lehet kapni egészen jó minőségű Bolgár füstsűrűs cigarettát. Ez nagyon fontos, mert mi nem vagyunk ezekhez, az elszívhatatlan orosz vacakokhoz, mint a „Belamorkanal” nevű cigaretta, hozzászokva. Van még némi keksz, meg néhány halkonzerv, illetve a mifelénk divatos sörösüvegben kiszerelt almuska-féle üdítő, ami hidegen kifejezetten jó ízű. Szinte más nincs is, de a városban lévő boltokhoz képest a cigi miatt ez kitűnő ellátásnak számít. Egyébként lehet, hogy a városban is árulnak ilyen bulgár cigarettát, csak szokás szerint a pult alatt, a kivételezetteknek. Már rájöttünk, hogy itt minden így van. Ha boltban, úgy hogy ne lássa más, leteszel az eladó elé egy Amo szappant, akkor van esélyed rá, hogy kapsz pl. fogkrémet, mert egyébként soha. És így megy ez mindenütt. Ezúttal kérem, hogy ha majd tudsz csomagot küldeni, akkor feltétlen legyen benne rágó (egyik legértékesebb valuta a kenőpiacon), meg legalább 5 tubus fogkrém, és különböző színű Amo szappan.

Eljutottam odáig, hogy az általad összeállított címlista mind a 15 helyére írtam. Sőt még a szentetornyai iskolásoknak, az orosházi II. számú iskola diákjainak, és a kardoskúti olajosoknak. Remélem több ilyen akció nem lesz, csak azoknak írok ezután, akiktől választ is kapok.

Képzeld el! Bejártam a várost, és nem tudtam sehol venni Lenin szobrot. No annyira nem hiányzik, de Lukács Palival egy Lenin szoborba sakkoztunk, és sajnos veszítettem. Ezt azért nem hittem volna, hogy itt én akkor, amikor akarok, ne vehessek minimum egy porcelán Lenin mellszobrot. Pedig nincs olyan hely széles-e világon, ahol egy-kettő ne lenne belőle. Már az is megfordult a fejembe, hogy lopni kéne egyet, de hát letettem róla, mert a becsületesem csak többet ér egy cserép-Leninnél, nem igaz? Majd lesz még abból eladó, aztán veszek egy tucattal, nehogy ez a süket Pali barátom újra, ilyen marhasággal álljon elő.

A munkahelyen egyre nehezebben mennek a dolgok. A kezdeti viszonylag jó anyagellátás már csak álom, hol szerszám, hol valamilyen gép hiányzik. Ami van örökösen rossz, az anyagellátás nem folyamatos, és mivel teljesítménybért fizetnek, így keresni sem tudunk rendesen. Sokan betegeskednek a csoportunkból, mivel a munkaterület egy kupleráj (itt olyan, hogy munkavédelem, ismeretlen), sok kisebb-nagyobb baleset, sérülés adódik. A brigádvezetőnk néha két kézzel fogja a fejét, s dühöng tehetetlenségében. Hát, ha így épül a kommunizmus, akkor annak beteljesülése még egy kicsit odább van!

Uszty-Ilimszk, 1976. szeptember 1.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Ismét vasárnap, eltelt egy újabb hét. A tegnapi napot költözködéssel töltöttük. Az ötödik emeleten kialakított bolt oly sikeresnek bizonyult, hogy úgy döntöttek, hogy itt a kilencediken, a mi szintünkön is kialakítanak egyet. Sajnos, vagy szerencsére éppen a mi lakásunkra esett a választás, ezért ugyan ezen a szinten, néhány lakással arrébb költöztünk.

Gyakorlatilag jobban jártunk, mert a szobánk ablaka eddig északra, egy a miénkhez hasonló lakóépület felé nézett, így sem a kilátás, sem a napsütés nem kényeztetett bennünket, míg most a déli oldalon, gyönyörű meleg lakásunk lett. Hát még a kilátás! Az egész város szinte a szemünk előtt terül el, sőt, egészen távol, az Angara túlszélén kezdődő végelelátatlan tajgából kimagaslik az az óriási kémény, ami a munkahelyünket uralja.

Sajnos rossz hírem is van. Megkaptuk az első havi fizetésünket, mellyel mindenki elégedetlen. Jóval kevesebb a várakozásnál, annak ellenére, hogy az oroszok által kiírt tervet így is jócskán túlteljesítettük. Valószínű, hogy többet keresünk így is, mint az itteniek, de hát sokkal többet is dolgozunk. Persze egészen más az itteni mérce, mint amihez egy átlag magyar hozzászokott. Ez a sok lusta orosz nemhogy próbálna javítani az örökösen problémás anyagellátásunkon, egyáltalán nem érdekli őket az, hogy mi azért, és csak azért jöttünk dolgozni majd tízezer kilométerre távol az otthonunktól, hogy egy kicsit keressünk is. Erre a szemünkbe vágta, hogy mi ide nem meggazdagodni jöttünk. Azért vagyunk itt, hogy ha majd felépül ez a gyár, akkor a most végzett munkánk ellenértékeként papírt szállítanak Magyarországra. Hát ezt tudtuk, és rendben is van a dolog, de nem csak erről volt szó, arról is, hogy mi itt, ha jól dolgozunk, akkor jól is kereshetünk! Még azt is mondták, hogy az oroszokhoz képest mi így is nagyon sokat keresünk, s nem akarják, hogy még nagyobb legyen a feszültség. Így is mindenért utálnak már bennünket, azért is, hogy hol lakunk, hiszen itt gyakorlatilag egy-egy szoba jár egy családnak. 12 négyzetméteren együtt lakik a nagyszülőtől a kisgyerekekig mindenki. Hogy, hogy férnek el, azt elképzelheted! Az egyik társunk felszedett egy középkorú nőt. Mondjuk az ilyesmi egyáltalán nem nehéz, pontosabban fogalmaznék, ha azt írnám, hogy nem tiltakozott a ráakaszkodó orosz nő ostromai ellen kellőképpen. Itt minden nő családi állapotától függetlenül ragad, sőt sokszor szemtelenül, tolakodva ragad a magyarokra, de a már itt dolgozó 50 bulgár fiatalra is. Nem érdekli őket semmi, mindent bevállalnak annak reményében, hogy hátha feleségül veszi egy külföldi és akkor a házasság okán, megszabadul ebből az országból.

Szóval ez a fiú engedett és elment a nő lakására, ahol, egy kimondottan bűzös levegőjű szobában együtt éltek ennek e nőnek a szülei, a nő vak férje, és még két kisgyerek. Mikor a srác hivatkozva erre az áldatlan helyzetre, értésére adta a nőnek, hogy ő képtelen szexuális aktusra öt néző előtt, akkor újdonsült barátnője közölte, hogy nekik még szerencsájük volt, hogy a férje megvakult valamilyen munkahelyi balesetben, ezért abból a konténerből, amiben egyébként évek óta éltek ebbe, a kitűnő (sic) lakásba (lakószobába) költözhetek. Egyébként is a családja minden tagja örülne annak, hogyha sikerülne neki összejönnie egy magyar fiatalemberrel, mert csak akkor van reményük arra, hogy a megélhetésük lényegesen könnyebbé váljék. No ebből aztán elege lett a magyar fiúnak, s amint tudott meglépett, s vállalva az ismeretlen utcákon való egyedüli kóválygást nagy nehezen, teli félelemmel, de épségben hazatalált a szállásunkra.

A magyarok utálatának a fő oka a nő, az orosz nők viselkedése. Még csak néhány hete vagyunk itt, de az már nyilvánvaló, hogy itt egyetlen honfitársunknak sem lehet majd nőhiányra hivatkoznia. Az itteni lányok, asszonyok (még az idősebbje is), mindent megtesznek azért, hogy valamelyik külföldi fiúval közelebbi kapcsolatba kerüljenek. Természetesen szó sem lehet szerelemről, kimondottan érdekkapcsolatok lennének ezek. Talán egy konkrét előnye származhat a magyar fiúknak ebből: aki csajozik, könnyen és gyorsan megtanul oroszul. Mindezek után azt kérem, hogy nyugodj meg, én nem tudok oroszul, sőt az a tanfolyam is halódik az érdektelenség miatt, amit egy magyar tolmácsnő kezdett tartani.

Az itteni férfiak nagyon haragszanak a magyarokra azért, hogy a barátnőjük, vagy szerelmük, de esetenként a feleségük dobja őket, és megpróbál közülünk barátot találni. Nem csoda, hogy félnünk kell tőlük. A mi vezetőink is azon mesterkednek, hogy megpróbálják elérni az itteni rendvédelmi hatóságnál, hogy az oroszok, (leginkább hölgyek) akiket valamelyik fiú fogadni akar, az bejöhessen ide a mi házukba. Ugyanis itt a bejárati előtérben van egy üveggalitka, amibe egyenruhás őrkücsöl a nap 24 órájában, és a magyarokon kívül senkit nem enged be az épületbe. Ez egyébként jó, és megnyugtató, mert már mindenünket ellopták volna, ha nincs ez a szigorúság, de hát tényleg jobb lenne, ha egy fiú ide hívhatná a barátnőjét, s nem neki kellene mindenféle kockázatos kalandokba bocsátkoznia. Amióta felszerelték a hangszórókat a lakásokba, az épület előtt az utcán is hallható néha a zene. Biztos ez is hozzájárul ahhoz, hogy a helyi fiatalok mintegy korzón, előszeretettel sétálgatnak itt a „magyar ház” körül, amit még elősegít az is, hogy tőlünk néhány háztömbnyire több száz, de lehet, hogy több ezer főt befogadó lányszállások vannak.

Persze nem csak a lányok sétálgatnak, hanem a férfiasságukban sértett és megalázott helyi fiatalember is kisebb, nagyobb csoportokba verődve vagy a lányait terelgetnék másfelé, vagy a magyar srácokra vetnek gyilkos pillantásokat, miközben azok éppen az ő babájukkal kokettálnak gyenge orosz tudásukkal.

Természetesen én, mint nős, családos ember minden ilyen konfliktustól tartózkodom.

Még meg kell említenem, hogy tegnap, szombaton járt itt Keserű Jánosné magyar könnyűipari miniszter, s egy fórumot tartott, melyen kötelező volt részt vennünk. Utána Szibériáról vetítettek egy orosz nyelvű filmet, amiből semmit nem értettem, de látványos volt. Nem tudom, a vezetőink azt hiszik, hogy itt már közlünk mindenki perferkt orosz? A fenét az, jóllehet sokan soha nem fogunk megtanulni, mint ahogy nekem sem sikerült, pedig 8 éven keresztül tanítottak.

Úgy gondolom, hogy a magyar vezetőknek jó kirándulóhely lesz ez az Uszty-Ilimszk. Akinek valamiért a Szovjetunióba kell jönnie, biztos talál indokot arra, hogy minket is meglátogasson. Egyébként soha az életben nem tehetné a lábát Szibéria földjére egyik sem.

Újabb információ: Ha pl. telefonálni szeretnél nekem, akkor otthon el kell menned a postára, ahol kérned kell a Szovjetuniót, majd az Irkutszki járás, Uszty-Ilimszk 4302-es számot. Ez a magyar brigád egyetlen telefonjának a száma, amely itt Hanyecz Istvánnak, a vezetőnknek a lakásán található. (Ő is itt lakik a hetedik emeleten.) Ha nem muszáj, akkor ne próbálkozz, mert azt mondják, hogy nagyon drága, ráadásul figyelembe kell venni az időeltolódást is, és lehet hogy otthon zárva a posta, amikor itt tudnák fogadni a hívást. Egyébként a telefonszám elárulja, hogy errefelé nem túl sűrű a telefonhálózat.

Uszty-Ilimszk, 1976. szeptember 5.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Emlékezetes lesz a mai nap! Ma kaptam először levelet tőled, mindjárt 7 darabot, meg a szüleimtől egyet. Remélem most már evvel a jó háromheti átfutással, folyamatosan jönnek a levelek. Olvasgatva soraidat elgondolkoztam azon, hogy lehet, hogy kicsit meggondolatlanul vállalkoztunk erre a kalandra. Nem csak nekem nehéz itt, de nektek otthon talán még nehezebb! Két kisgyerekekkel bajlódni még két szülőnek sem könnyű, hát még, ha az egyik magára marad. Örömmel olvasom, hogy Győrfi Károlyék milyen aranyos, jó szomszédok, és hogy mennyit segítenek. Azt hiszem, így közel egy hónappal az elutazásomat követően kijelenthetem, hogy még egyszer nem vágnék bele ebbe az akcióba. Hat év házassággal és két kisgyerekekkel a háta mögött nem biztos, hogy jó dolog bevállalni két év távollétet az embernek. Vigyázz magadra, hogy legyen erőd és egészséged a rád szakadt sok tennivaló elvégzésére, és a gyerekek nevelésére.

Itt talán lesz foganatja annak, hogy a bérek miatt szinte mindenki egyformán elégedetlenkedett. Átszámolják újra, és rendezik a normákat. Talán az oroszok is belátták, hogy igazságtalan az, ha nem az elvégzett teljesítmény szerint, hanem valami – az ittenieknek is tetsző – egyenlőségesdi alapján fizetnek. Persze nem irigylem a munkavezetőinket sem! Állandó veszekedés folyik a folyamatos anyagellátás miatt. Ha nem kapunk megfelelő ütemben anyagot, nem tudunk termelni, nincs kereset. Ki vagyunk szolgáltatva az oroszoknak, akik sokszor szándékosan hátráltatják azt, hogy sokat dolgozhassunk, és kereshessünk. Nem akarnak még nagyobb feszültséget a saját emberei és a magyarok között. Az még nem jutott eszükbe, hogy talán az is megoldás lehetne, hogy az ő brigádjaik többet is termelhetnének. Bezzeg az, hogy naphosszat csak lazálnak, senkit nem zavar! Nem röhej? Azt akarják, hogy mi vegyük át az ő munkatempójukat, s nem fordítva. Esküszöm, ha Szibéria magyar lenne, már itt réges-rég virágzó ipar és gazdagság volna, és nem őserdő. Ez az orosz nép pontosan úgy el van maradva tőlünk évszázadokkal, mint az afrikaiak, csak nem fekete a bőrük színe. Igénytelen primitív buta népség, akibe semmi törekvés, semmi vágy nincs a jobb iránt. Megelégszik avval, ha kap egy öltözet pufajkát a munkaadójától, van vodka és mahorka. És ezek építik a kommunizmust! Most már nem csodálom, hogy a Szovjetunióba nem lehet utazni. A szervezett csoportokat meg csak a külföldiek számára feltupírozott kirakatvárosokba viszik, így a valóságból, hogy mint él százmilliónyi orosz senki sem láthat semmit.

Katikám már most kérlek arra, hogy ha bárkivel is beszélsz, óvatosan fogalmazzál. A jól felfogott érdekünk azt kívánja, hogy nem arról kell beszélnünk, amiket én megírok és igaz, hanem csak arról, amit hallani akarnak! Ugye jól megjegyezted ezt?

Azért van itt pozitív dolog is! Minden lakás kapott egy elektromos teafőzőt (nem számovárt), és egy vasalót. Megalakult az itteni KISZ szervezet, legalább is folyik a szervezése. Természetesen, mivel mi eredendően egy ifjúsági brigád vagyunk, így mindnyájan tagok is leszünk. Hajrá!

Uszty-Ilimszk, 1976. szeptember 7.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Pontosan egy hónapja annak, hogy eljöttem otthonról. Ma este Bulgária felszabadulásával kapcsolatos ünnepségen vettem részt. Már említettem hogy dolgoznak itt bolgárok is, kb. ötvenen vannak, és mind gépkocsivezető. Valamelyik Szovjet Komszomol kongresszuson döntöttek úgy, hogy megszerveznek egy, a szocialista országok fiataljaival közös építkezést. Hát ez lenne az, az uszty-ilimszki papíripari kombinát építése, ami Komszomol-védnökség alatt történik. Már itt van az ötven bolgár, mi magyarok 300-an és várjuk a hamarosan érkező NDK-beli csoportot is. Aztán, hogy jönnek-e még máshonnan is, azt nem tudom. Persze, az igazság az, hogy ez mind politikai körítés. Ez is a nyugatnak szól, megmutatjuk, hogy milyen szoros elvtársi és munkakapcsolat fűz össze bennünket. Ezért is veszünk részt egymás ünnepein, adott esetben a bolgárok nemzeti ünnepén. Azt még megjegyzem, hogy ők is a miénkhez hasonló forgatókönyv szerint rendezik az ünnepeiket. Itt is érvényesül az internacionalizmus.

Röviden az egy hónap mérlege: a munkahelyen lévő szerszámok bódénkat harmadjára törték fel, és harmadjára loptak el minden szerszámunkat. Nem tudom, hogy ha ez így folytatódik, akkor egyáltalán lesz-e mivel dolgoznunk. Tettes persze most sincs, de nem is nagyon keresik, talán azért, mert akinek keresnie kéne az is ludas. Igaz az a közvélekedés, hogy lopnak az oroszok, csak ezt nem lenne szabad megírnom. Nem kell félnem, mert a mi leveleinket külön kezelik, és nem ellenőrzik nagyon, míg más külföldre menő leveleket minden esetben átolvasnak. Persze lehet, hogy te is kapsz majd utólag leragasztott levelet, mert szűrőpróba szerint minket is ellenőriznek, de kicsi a rizikó.

Gondoltam, úgy ahogy annak idején az általános iskolában tanultam, csinállok egy bogárgyűjteményt. A bogarakat vodkában tartósítom, szerintem az itt közkedvelt vodka („Moszkovszkaja” a neve), hatásosabb mint a denaturált szesz. A bogarak nem szenvednek, abban a pillanatban, hogy beleteszem őket, halálosan berúgnak és kész. Már van 10-12 kisebb nagyobb bogaram, csak a nevüket nem tudom.

Megy a szervezkedés, természetjáró-, sakk-szakkör és könyvbarát klub szervezése van folyamatban. Egyelőre nagy az érdeklődés, kíváncsi leszek arra, hogy meddig tart. A nyelvtanfolyam amit elkezdtem érdektelenség miatt valószínű, hogy befejeződik. A többség más úton, a személyes kapcsolatok kiépítésének útján akar inkább tanulni. Vásároltam egy könyvet, a címe „Angarszkij kaszkád” Sok más érdekesség mellett erről a városról, és az itt épülő vízierőműről is lehet benne olvasni.

Vezetőink bejelentették, hogy megkezdődnek a „Kommunista szombatok” szervezései. Már most szombaton megyünk először dolgozni. Az ideérkezésünk másnapján kigyulladt, és teljesen leégett a városi sportpálya fából épített nézőtere, és minden egyéb helysége. (Talán csak nem örömtüzek gyúltak az érkezésünkre?) Csak a focipálya gyepszőnyege maradt meg, de hát ott most a felújítási munkák felvonulási területe van. Akik látták, azt mondták, hogy hatalmas tűz volt. Ugyan hogy gyulladhatott fel? Itt egyébként nagyon sok minden fából épült s ezért gyúlékony. Mi akkor még nem ebben a lakásban laktunk, így nem láthattuk az ablakunkból a tüzet. Na mindegy, de biztos, hogy az itt végzett munkáért nem jár fizetés, mert hogy kommunista műszak, meg hát munkaverseny is van.

Uszty-Ilimszk, 1976. szeptember 9. (szerda)

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Ma, szeptember 10-én leesett a hó. Még otthon jószerivel strandidő van, itt megkezdődött a tél. Persze még most nincs olyan hideg, és a hó is napközben jórészt elolvadt, de csak itt a tél! Mától kezdve mi is tüzet rakunk a munkahelyünkön, mint az oroszok, s ha megállunk egy kicsit, akkor a tűz körül cigizünk, beszélgetünk. Fa van, a lebontott zsaluanyag kiváló tűzrevaló.

Teljes gőzzel folyik a KISZ szervezése. Én, mint jelölőbizottsági tag, elbeszélgetéseken veszek részt. Vannak, akik szívesen fogadnak, vannak akik kevésbé, de velük is szót értek, ha másról nem, hát az alakuló fotó-szakkörről. Szeretnék minél több fényképre szert tenni, bár még gépem sincs.

Tervezgettem, hogy ennyi meg annyi pénzt fogok megtakarítani. Hát úgy néz ki, hogy ebből nem lesz semmi. Az első hónapban negyven rubel megtakarított pénzem gyűlt össze, ami 17 forintjával 680 forint. Ez ugyebár nem sok, és remény sincs arra, hogy ez lényegesen több legyen. Azt mondják, hogy innen egyszerre csak egy csomagot lehet hazaküldeni, aminek a súlya nem lehet több egy kilónál, és az értéke 30 rubelnél. Tehát egy csomag küldésére van lehetőségem. A repülőn való szállításra hivatkoznak a csomag súlyánál, sőt az is előírás, hogy csak fából (farostlemezből) készített merev, jó tartású lehet a küldemény doboza. Hát majd ehhez tartom magam.

Uszty-Ilimszk, 1976. szeptember 10.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Ma is kaptam levelet tőled. Ügyesen teszed, hogy megsorszámozod őket, mert így figyelemmel tudom követni az érkezésüket. Nem mindig jönnek a kívánt sorrendben, pl. a hetes sorszám után jött még négy levél, egész a 11-es számúig, míg a nyolcas az csak ma, közel két hét késéssel érkezett. Ha nem a címzéssel van baj, akkor csak azért késhet, mert ezt vagy az ilyen késve érkező leveleket szűrőpróba alapján történt kiválasztás után átvizsgálják. Lehet, hogy nem tudják rólam, hogy én őszintén gondolom és hiszem azt, hogy helyes és jó, ami Magyarországon van. Nekem semmi bajom a KISZ-szel, sőt a Szovjetunióval sem, és én nem azért jöttem ide, hogy bárkinek is ártsak, vagy rosszat akarjak. Persze ezt nem tudhatják az itteni hatósági emberek, és valószínű, hogy csak a munkájukat végzik, amikor pl. az én leveleimet is ellenőrzik. El se tudom képzelni, hogy ebbe a 300 fős ifjúsági brigádba, ami a KISZ szervezése és védnöksége alatt áll, beférközött volna valaki is, akit az ártó szándék vezérelne. Ha itt ebben az országban ilyen szigorú biztonsági szabályok vannak, akkor ezt kell elfogadnunk. Természetesen nyugodtan írhatok bármiről, mint ahogy én is írok mindenről, de csak a valóságnak megfelelően. Hogy az itteni emberek elmaradottabbak, primitívebbek, lusták és nem szeretnek dolgozni, ezt már akkor és azok is tudták, akik szervezték ezt az építési akciót. Tehát, ha erről írok, akkor abban semmi meglepő nem lehet, még ha el is olvassák a leveleimet. Most megírom, hogy milyen körülmények között sikerült csomagot feladnom nektek.

Csak azért sorolom fel itt a csomagom tartalmát, hogy majd le tudd ellenőrizni, hogy minden megérkezett-e. Mert hogy lopnak az oroszok, hát az se titok. Ezt a világon mindenki tudja, és úgy tűnik, hogy itt ebben az országban ezen, senki sem csodálkozik, olyan, mintha ez a természetes életforma velejárója lenne.

Neked Katikám: 1 pár kesztyű, Ferikének: 4 db jelvény, 3 léggömb, 2db síp, 1 készlet gombfesték. Gabikának: 1 db szőrme kutyuska, 1 számoló, 2 léggömb, és egy műanyag játék. Mindezek értéke 28 rubel, tehát nem éri el a 30 rubeles határt. Tudom, hogy szerény kis csomag, de hát ezt lehet, meg nagyon nem is lehet mit vásárolni, itt nincsenek úgy boltok, mint otthon, helyesebben, van néhány, de nagyon szerény kínálattal. Talán úgy lehetne jobban vásárolgatni, ha alkalomadtán elmehetne az ember Bratszkba, mert hát az csak egy régi és sokkal nagyobb város. Azt mondják, akik jártak már ott, hogy százszor különb az ellátás, mint itt. A dobozt, amiben a csomagot küldöm, a postán vettem, de ezután ennek a mintája alapján majd magam fogom elkészíteni. Van hozzávaló anyag bőven a munkahelyen, ahol a

magyar asztalosok méretre is szabják az anyagot, úgy, hogy itthon csak néhány szeggel összeállítom és kész.

Ma 13-a szerda van. Nem vagyok babonás, így azt mondom, nem a mai napba van a hiba, hanem ebben a hülye, bürokratikus félelemmel teli rendszerben, ami miatt az ember néha csak néz, és csodálkozva ingatja a fejét, hogy ilyen nincs, ez nem lehet igaz! Pedig az!

Elmentem feladni a csomagot. Az egyik tolmács (valamilyen Gabi, aki Szegedről került ki Moszkvába egyetemre, s onnan választott feleséget is magának, akivel mindketten itt vállaltak munkát), nagyon rendes volt, eljött velem. Mint utóbb kiderült, nagyon nagy szerencse, hogy magammal vittem, mert nélküle soha nem tanultam volna meg a csomagfeladást „szovjet módra”. Kezdődött avval minden, hogy 15 percnyi várakozás után (kívülünk egyébként senki nem volt a postán), a pult túloldalán üldögélő nő megkérdezte, mit akarunk. Egyébként ott semmi mást nem lehet csinálni, csak csomagot feladni. Ez egy külön bejáratú helység, ahová csak az jön, aki csomagot ad fel. A kezemben lévő dobozt a pultra tettem, mire a nő mindent kipakolt belőle. Mindent átforgatott, átnézett egyenként, a kesztyűbe is beledugta a kezét, majd közölte, hogy levél, és a magyarul írt leltár, - az, amit az imént felsoroltam - nem lehet a csomagban. A küldeni valókról három példányban oroszul kellett nyomtatványt kitöltenünk. Ezután, egy nagy könyvben megnézte, hogy ezeket a cuccokat lehet-e küldeni, s miután egyik sem szerepelt a tiltólistán, visszapakolta ő a dobozba. Nem törődött avval, hogy szépen sorba rakjon mindent, ezért alig fért el ez a kevéske holmi is. A doboz tetejét leszögezte, és vastag zsineggel, több sorjával, jó erősen átkötözte. Ezután címezhettem meg a dobozt (szóvá tette, hogy előre nem szabad megcímezni, csak aztán, hogy ha ő az engedélyt megadta) és töltöttük ki a szállítólevelet. Végeredményben, valamivel több, mint másfél óra alatt, sikerült feladnunk. Sokat tanultam ebből. Rájöttem, hogy eztán otthon egy tolmáccsal leíratom a csomag tartalmának a neveit, s ha jövök feladni, csak átmásolom a hárompéldányos nyomtatványra. A szállítót már én is ki fogom tudni tölteni. Szóval majd ez is kialakul, csak meg kell tanulni alkalmazkodni. Ha itt ilyen bizalmatlanság van, tudomásul kell venni.

Ekkor azt hittem, hogy mára minden „ok”. De nagyot tévedtem, mert mire beértünk a szállásunkra akkor kaptam kézhez a portán az értesítést arról, hogy csomagom érkezett. Miután a levélen kívül mindenért személyesen kell elmenni a postára, így indulás vissza. Igen ám, de a tolmács már lelépett, szegénynek elege lehetett a csomagfeladásból (de legalább ő is megtanulta). Gondoltam, irány vissza és kész. Amikor a postán a csomagfelvevő asszony csak magyarázott, már gondoltam, hogy nem lesz ez sem olyan egyszerű. Tíz perc kézzel-lábbal való mutogatás, és magyarázat után felfogtam, hogy a csomagot nem itt, de még nem is ebben az épületben, hanem a város egy egész másik pontján, az ott lévő másik postán adják ki. Még jó, hogy ez a nő leírta a címét, így az utcákon menve, tizlépésenként, a szembe jövő emberek orra alá nyomtam a papírlapot, mire ők tovább irányítottak. Szép

kiadós séta végén odataláltam, de – ilyen a szerencsém – már éppen záróra volt. Rendesek voltak, mert beengedtek. Itt is, mint a feladásnál, az útlevelem alapján ellenőrizték hogy én vagyok-e az illetékes, majd kiadták a csomagot, ami többféle nylon csomagolásban, leragasztva, átkötve volt. Biztos átnézték a tartalmát, mert jól látható a nylon alatt a te eredeti csomagolásod is. Este 9 óra volt mire hazakeveredtem. Még jó, hogy errefelé csak úgy 23 óra felé kezd sötétedni, így annak ellenére, hogy egyedül voltam, minden baj nélkül hazaértem.

Köszönöm a csomagot. Különösen a csípések elleni kenőcsöknek örülök. Annak ellenére, hogy már elég hidegek vannak, még azért jócskán vannak vérszívók. Olyan szemtelenek, hogy amikor tüzet rakunk, ők is megérik a meleget, s ott kóvályognak hatalmas rajokban, s aki melegedni akar, annak annyi. Egyszerűen fogalmam nincs, hogy ezek a szar kis muslicák mit nem bírnak még ki. Hát sem a hideg, sem a füst, semmi nem árt nekik!

Még este, levélírás előtt az egyik asztalos fiú segítségével egy polcot szereltünk fel nekem az ágyam fölé a falra. Mióta egy nagy világoskék plédet megvettünk Lukács Palival, és szőnyegként leterítettük a szobánk közepére, egész otthonos a szállásunk. Pali barátom nagyon várja azt, hogy megszüljön a felesége Editke. Valamikor mostanra van kiírva. Reméljük, hogy minél előbb jön a jó hírrel az értesítés!

Uszty-Ilimszk, 1976. szeptember 13.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Már eleve rossz előjel az, hogy a ma kapott leveled sorszáma 13. Hogy elolvastam, ez teljesen beigazolódott. Jól leszídtál azért, amiket az otthoni munkahelyi vezetőimnek írt levelem miatt kaptál. Sajnos nem mondhatom, hogy kérd el Hanyecz Ernőtől (az otthoni volt főnököm szintén Hanyecz, de csak névrokona az itteninek) a levelemet, és olvasd el, amit írtam, ezért kénytelen vagyok most magyarázkodni. Először is, nem írtam az itteni körülményekről semmi rosszat, csak az igazat. Lehet, hogy ők ebből azt olvasták ki, hogy panaszkodom nekik, pedig nem annak szántam. Őszintén megírtam, hogy nem úgy mennek a munkahelyen a dolgok, mint otthon, akadozik az anyagellátás, és sorozatban ellopják a szerszámainkat. Nem tudunk olyan teljesítményeket hozni, amivel igazán jól is kereshetnénk.

Persze ők, lehet, hogy ezt már annak vették, hogy én megbántam, hogy kijöttem ide, de ez nem igaz. Mint már neked is írtam, sok dologban másra számítottam, másként gondoltam a Szovjetunióra és az orosz emberekre, amíg nem éltem itt közöttük, de arra még nem gondoltam, hogy feladom. Eszem ágában sincs, és ha újra ilyesmit mondanak, vagy kérdeznek, akkor te is nyugtasd meg őket, hogy, várjanak még, majd meglátják, hogy minden jóra fordul. Anyagiakról, pénzről meg ne beszélj, mert avval tényleg nincs mit dicsekedni. Én egyébként bizakodó vagyok, és azt remélem, hogy anyagilag is jól járunk a végén.

Remélem, most már te is folyamatosan kapod a leveleimet, így nem kell biztatnod a még több levélírára. Igyekszem majd másoknak is írni, de ti vagytok a fontosak.

Ma Zvolenszki István (nem a lakótárs, ő János, és semmi közük egymáshoz, csak névrokonok), az itteni magyar nagyfőnökünk első helyettese (egyébként őt is - mint Hanyecz Istvánt - a KISZ Kb ifjómunkás osztálya nevezte ki a magyar építőbrigád vezetésére), személyesen felkért arra, hogy az itt megalakuló KISZ szervezet vezetőségében vállaljak munkát. Örömmel mondtam igent, hiszen otthon is szívesen vállaltam KISZ-funkciót. Hamarosan megtörténnek a választások, amire otthonról is várunk vendégeket.

Uszty-Ilimszk, 1976. szeptember 14.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Ma, ebben a levelemben küldöm az első, itt készített fényképeimet. Szerencsém van, hogy a szobatársam fotózik, így lesz lehetőség arra, hogy én is több fényképhez hozzájussak.

Kicsi, de jó hír. Az oroszok úgy döntöttek, hogy ezután nem vonnak adót a fizetésünkből, így a gyermekteleneknek 19%, nekünk pedig 13% marad meg pluszként, ami nem túl sok, de ez is valami. Most is azt írom, hogy az átlagban 160 rubelt kereső oroszokhoz a mi 220 rubelos keresetünk soknak tűnhet, de mi sokkal többet is dolgozunk, mint ők! Nem ennyivel, hanem sokkal többet, csak hát itt az oroszoknak van egy minimális bér, amit az is megkap, aki egy lapát betont se dob arrébb egész hónapban. Ez már biztos a kommunizmus előszele, mert ugye ott majd mindenki annyit kap, amiből meg tud élni, ha nem is tesz érte semmi, akkor is. Hát azt hiszem, hogy ezek amilyen igénytelenek, már a kommunizmusban érezhetik magukat. Ha úgy kapnánk anyagot, ahogy kérjük, akkor három műszakban dolgozva, akár a 200%-ot is tudnánk termelni, és akkor a keresetünk is 300 rubel fölé menne. De hát már így is nagy a feszültség.

Írod, hogy a Népszabadságban micsoda szép és jó dolgokról írnak! Ide is eljutott az újság, gondolhatod, hogy micsoda felháborodást váltott ki. A táborvezetés is úgy döntött, hogy megreklamálják ezt a cikket. Az addig rendben van, hogy egy kicsit megszépítik a dolgokat, olyasmit írnak, amit az otthoniak megnyugtatósára, a közvélemény tájékoztatására szánnak, de olyat ne írjanak, ami szemem szedett valótlanosság!

Hogy tudd, néhány dolgot megírok most, úgy ahogy a valóságban van: Azon az építkezésen ahol mi is dolgozunk, tényleg dolgozik vagy 10000 orosz ember. Ez igaz. De azt nem írták meg, hogy 90%-uk rab, köztörvényes bűnöző, akik a büntetésüket, mint egy munkatáborban, itt munkával töltik. A város úgynevezett „óvárosi” részében, kijelölt házakban laknak. Ki egyedül, ki a rabtársával, párosával, hiszen rengeteg női rab is van, akik lopásért meg prostitúcióért kerültek ide évekre (rengeteg a homoszexuális férfi, de nő is). Hetente egyszer van létszámmellenőrzésük. A városban szabadon járnak-kelnek, mindennaposak a verekedések gyilkosságok. Óva intettek bennünket a vezetőink attól, hogy az ő lakóterületükre menjünk, különösen egyedül kockázatos arrafelé járni, még nappal is. Szökni nem tudnak, mert a várost a tajga veszi körbe, s ha valaki belemegy és eltéved, az egyenlő a halállal. Egy út visz ki a városból Bratszk felé, de a város határában rendőrségi állomás, sorompó van, tehát azon az úton se lehet elszökni. Azt már írtam, hogy utazni meg

csak külön hatósági engedéllyel lehet. Szóval ők a mi munkatársaink, s ezek az emberek egyáltalán nem örültek annak, hogy mi idejöttünk.

Munkatársaink, illetve a város normális részének lakói az a sok ezer komzomolista fiú meg lány, akik azért vállaltak itt munkát, hogy ezáltal, a kötelező munkát felére lecsökkentsék. (már erről is írtam) Közülük, meg a fiúk haragszanak a magyarokra, mert a lányok körében sokkal kedveltebbek vagyunk, mint ők. Amúgy ez már rendes társaság, akik ápoltak, rendesen öltözöttek, és látszik rajtuk, hogy többségük tanult, értelmes ember. Az itt lakók harmadik csoportjába pedig azok tartoznak, akik a közigazgatásban, közellátásban és az építkezéseken, mint mesterek, vagy munkahelyi vezetők dolgoznak. Ők a város motorja, többnyire családosak, rendes lakásokban laknak, néhányuknak még személykocsija is van. Sok a gyerek, akik iskolába, óvodába járnak, úgy mint bárhol a világban. A város ellátása borzalmas! Volt úgy, hogy két hétig nem volt kenyér, de gyakori az ellátásban a néhány napos szünet. Nekünk ide a lakóházunkhoz külön teherautóval hoztak, és névre szólóan osztottak ki 1-2 darabot. A helyiek mikor tudomást szereztek erről az autó köré csoportosultak, és csak a rendőrök szigorú fellépésének köszönhető, hogy nem került sor lincselésre, és mi megkaptuk a kenyerünket. Csak tudod elég szívzaggató volt látni, hogy kisgyerekes anyukákat, meg öregeket, taszigáltak el a rendőrök a kocsitól. Biztos ők is nagyon éheztek, mégse kaptak egy darab kenyeret sem. Hát az ilyen akciók egyáltalán nem erősítik a Magyar-Szovjet barátságot.

Mindezt tetézi, hogy a másik alap élelmiszer, a burgonya is gyakran hiánycikk. A húsról nem is beszélve. Itt ebben Békéscsaba nagyságú városban nincs húsbolt. Ebből az következik, hogy húst nem is lehet venni. Láttam már ABC-szerű boltban néha mirelit csirkét, de ott akkor olyan hosszú sor alakult ki pillanatok alatt, hogy esély sincs arra, hogy jusson az embernek, még úgy sem, hogy legtöbbször egyesével adják. Halat lehet többnyire látni, hatalmas jégtömbökből törnek le a boltosok egy jókora darabot, és úgy vehető meg. Szerintem amint kiköt a halászhajó, az kifogott és tisztítatlan halakat kevés vízben jégtömbökké fagyasszák, és úgy szállítják az elárúsítóhelyekre. Én, ha éhen halnék, talán akkor se vennék, mert koszos, piszkos, gusztustalan. De hát az a szerencsétlen, aki itt él, kénytelen ezt megvenni, mert egyszerűen nincs más. A boltok polcai üresek, többnyire rossz konzervek kaphatók, és rengeteg bor. Minden bolt polcainak nagyobb részét a borosüvegek garmadája tölti. Én egyáltalán nem iszom bort, de valószínű, hogy van közöttük jobb fajta is, mert az egyik lakótársam, a Csjáki Pali bort szokott iszogatni.

Még szerencse, hogy a mi épületünkben alakítottak ki boltot, s azt a helybéliek nem látogathatják. Így ezt-azt, mi is tudunk vásárolni. Bár lehet, hogy ha erről a boltról tudnának az itteniek, akkor tényleg meglincselnének miatta minket, magyarokat.

Vettünk a szobaajtónkra egy hatalmas biztonsági lakatot. Nem tudjuk kik, de valószínű a takarító vagy a karbantartó személyzetből valakik, lopnak a lakásokból. Vannak itt takarítónők, akik a folyosókat, közös helységeket takarítják, lehet, hogy

köztük vannak a szarkák. Látod Katikám, volna miről írni a Népszabadságban, és még nem is beszéltem az egészségügyi ellátásról, meg arról, hogy a 300 magyar közül gyakran és folyamatosan 25-30% beteg. Kinek mi a baja, azt így nem tudom, de ha jó lenne az egészségügyi ellátás, valamint lennének megfelelő gyógyszerek, akkor biztos más lenne a helyzet. Én még kisebb megfázáson kívül más nyavalyát nem kaptam el, de igyekszem is vigyázni magamra.

Még az is kimaradt az újságból, hogy egyre többen panaszkodnak arra, hogy poloska telepedett meg a lakásukban. Ezt valószínű külső kapcsolatok útján sikerült beszerezniük, de ha már itt van a dög a házban, akkor könnyen elterjedhet azok közt is, mint én is, aki tartózkodik minden ilyesmitől.

Szóval, volna még miről írni az otthoni lapoknak, de azt hiszem, hogy vigyáznak arra az újságírók, hogy lehetőleg pánikot se keltsenek. Inkább ezért írnak csak szépet és jót.

Uszty-Ilimszk, 1976. szeptember 15.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Utaltam már rá egy korábbi levelemben, hogy a magyar vezetőség próbál elérni bizonyos változásokat - a magyar fiúk biztonsága érdekében -, az orosz hatóságoknál. Az egyik lépés az, hogy ha nem is olyan nagy kedvvel, de mostanra már a portások engedélyezik azt, hogy a fiúk felvihessék a barátnőjüket, a lakásukba. Ez óriási nagy segítség, mert így az eddigi kockázatos és bizonytalan körülmények helyett kulturált és tiszta helyen találkozhatnak. Van is nagy forgalom, a folyosókon az orosz kölnik illatfelhőinek kavalkádja érezhető. A házunk körül az utcán meg a komor tekintetű, helybéli fiatalemberek sokasága lesi, várja, hogy az ő kiszemeltje, vajon itt van-e ebben az épületben, valamelyik magyar fiú szobájában. Különösen a hétvégéken nagy a forgalom. A földszinten lévő kb. 4-500 személyes nagytermet a magyar asztalosok, gyönyörű kultúrteremmé alakították át. Szép falburkolat, pódium, és sok egyéb a diszkófénytől a rejtett hangszórókig minden megtalálható itt. Talán nem járok messze az igazságtól, ha azt mondom, hogy a magyarok közül talán az asztalosok a legkreatívabbak, az ő kezük munkája szinte átvarázsolta ezt az egész épületet. (Persze Abonyi Gabi, a Veszprémből jövő „kultúros” vezetőnk a mozgatórugója ezeknek a dolgoknak.) Most is dolgoznak, most a kilencedik emeleten egy üres lakásból bárt alakítanak ki. Ebben a városban van egy vagy két étterem, ahol viszonylag kulturált környezetben lehet szórakozni. De olyan nagy az igény, hogy a bejárati ajtó előtt órákat kell a belépni szándékozókna sorba állni, mert csak annyi embert engednek be, ahány ülőhely van. Tehát akkor mehet be egy pár, ha kijön két ember, és így tovább. A magyar gyerekeknek szinte esélyük sincs arra, hogy ide eljussanak az ismerős kislánnyal, sőt még a sorbaállás közben mindenféle atrocitásnak is ki vannak téve. Ezért lesz a bár, ahol a mieink is szórakozhatnak majd, és sem ők, sem a partnereik nincsenek kitéve a veszélynek.

Szóval, a földszinti nagyterem elkészült, és ott minden hétvégén, esténként diszkó van. A diszkós egy magyar fiú, aki kitűnően érti ezt, a zene tökéletes, hiszen a legújabb slágerek, ebben a városban csak itt hallhatók, mert a magyarok gondoskodnak erről. A „Cintula” nevű, híres magyar diszkós állította össze azt a több ezer hazai és külföldi számokból álló műsort, amit otthonról folyamatosan frissítenek.

A magyar srácok alakítottak egy zenekart is. A felszerelést szintén otthonról kapták. Nagyon sokat gyakorolnak a fiúk, persze csak aztán, hogy ha ledolgozták a műszakjukat. Ez csak hobbi, szórakozás és szórakoztatás a számukra, minden ellenszolgáltatás nélkül. Az itteni lányok viszont imádják őket! Amikor játszanak

egy-egy buliban, hatalmas lány rajongótábor veszi körül a színpadot. Szegények levegőt is alig kapnak.

Miután nálunk van fiú elég, ezért az orosz rendezőség, és rendőrség, csak a lányokat engedi be az épületbe. A helybéli férfiak jószerevével, csak az utcán hallgathatják a kiszűrődő zenét. Hát mit mondjak, nem irigylem őket, persze nem is sajnálom, mert hiszen több ezer lány van itt a városban, mehetne keresni magának partnert mindenki. Nem értem miért az a néhány száz lány idegesíti őket, akik ide jönnek a magyarok közé táncolni, ismerkedni.

Kisebb-nagyobb csetepaté szinte minden alkalommal adódik, de a rendőröknek, rendezőknek van tekintélyük, mert bátor kemény emberek, akik nem vacakolnak sokat avval, ha valaki erőszakoskodik, vagy hóbörög. Egyébként is, az észrevehető a mindennapok során is, hogy a „hatósági közegnek” errefelé nagy tekintélye van. Azt hiszem, hogy itt sokkal gyorsabban és keményebben odacsapnak, ha a helyzet megkívánja, mint másutt, vagy például otthon Magyarországon. Kell is itt ez, mert ettől a rengeteg bűnözőtől, aki a város lakója, az itteni rendes embereket is meg kell védeni.

Az italozásról még nem írtam. Az orosz ember (mindegy hogy fiú vagy lány, öreg vagy fiatal) általában sok szeszesített iszik, és nagyon be tud rúgni. Sokszor, a nap minden szakában lehet látni részégeket. Itt az a szokás, hogy főleg téli időszakban, az utcákon folyamatosan járőröznek speciális furgonok, amikbe szedik össze az utcákról a részégeket. Ez azért fontos, mert ha hagynák őket, akkor a kihűlés következtében szinte biztos, hogy néhány órán belül elpusztulnának. Szóval ez kimondottan az emberek érdekében hozott szociális intézkedés. Hát persze, arra nem kell gondolni, hogy kesztyűs kézzel bánnak velük, de az életüket megmentik.

A diszkókról még annyit, hogy általában háromszor annyi a lány, mint a fiú, így esetleg azoknak is van lehetőségük ismerkedni, barátkozni, akik idáig még nem gondoltak erre. Persze, vagyunk olyanok is, mint én, akik már családos emberek lévén nem szoktunk táncolni, esetleg néha, rövid időre nézelődni, zenét hallgatni megünnösködni csak le. De evvel is óvatosnak kell ám lenni, mert egyszerűen, ha kinéz magának egy lány, odajön, s átkarolva már vonzol is a táncolók közé. Nehéz ilyenkor szabadulni, mert hát beszélni nem igazán tud az ember. A legjobb az, hogy aki nem akar ilyen helyzetbe kerülni, az nem megy oda.

Ma volt párttaggyűlésünk. Sajnos elég sok, 20 rubel a havi tagdíjam, de hát ez van. Ez a keresetem kb. 10 százaléka. A taggyűlésen jelentették be, hogy minden akadály elhárult, így hamarosan kialakítanak itt a kilencedik emeleten egy magyar boltot, amibe otthonról, zárt konténerekben hozzák a magyar élelmiszereket, és egyéb szükséges háztartási szereket. Tudod, panaszkodtam már, hogy itt a legegységesebb dolgoktól, a vécépapírtól a fogkrémig, a papír zsebkendőktől a cigarettáig, semmi sem kapható. Ezt a hiányt próbálják meg így pótolni. Ez csak a magyarok boltja lesz, így van remény arra, még ha egy kicsit drágábban is (mert a szállítási költségek valamennyit emelnek az eladási árakon), de a szükséges dolgokhoz hozzáférhetünk.

Sajnos kénytelen vagyok olyan hosszú papírszipkás orosz cigarettát szívni, amit idáig csak orosz háborús filmekben láttam. Borzalmas erős, karcos, állandóan elalszik. Szerintem soha nem látott ez igazi dohányt, valamilyen itt megtermett ősgyep szárított leveléből készülhet. Amit én szívok, annak a neve: „Belamorkanal” hogy mit jelent fogalmam sincs. És képzeld el, hogy még ez a sok rossz közül a legjobb! Nem tudom miért, de egyáltalán nem lehet kapni a bulgár cigarettát, ami jó volt, szívható volt, s megfizethető. Ez a vacak is annyiba kerül, és szívhatatlan. Ha nem változik a helyzet, valószínű megpróbálok leszokni a dohányzásról, mert nem akarok idő előtt tüdőbajban elpatkolni. Csomagban ne küldj cigit, mert egyszerűen kilopják belőle. Kár a pénzért, mert úgyis mindig felbontják (vagy hivatalosan, vagy a postai szarkák) a csomagokat, és ami éppen kell nekik, azt kiveszik belőle. A tragédia az, hogy nem is reklamálhatsz. Egyből azt mondják, hogy nem kell a csomagba tenni, akkor nem tűnik el, vagy meggyanúsítanak, hogy te hazudsz, mert nem is volt az a csomagban, csak te rossz szándékkal megrágalmazod a becsületes orosz postásokat.

Írtam már, hogy bekapcsolták a fűtést. Hála Istennek, olyan meleg a szobánk, hogy szinte folyamatosan nyitva a szellőztető kisablak. Itt ugyanis eltérően az otthonitól, minden nagy ablak úgy van kialakítva, hogy nyílik belőle egy szellőztető kisablak. Így a legnagyobb télben is fel lehet a szoba levegőjét frissíteni, anélkül, hogy az egész nagy, legalább centi vastag jéggel befagyott ablakszárnyakat kellene alkalmanként kifeszgetni. Minden szobában van hűtő. Na nem olyan otthon megszokott, hanem minden ablak alatt van a falban egy deszkaajtóval csukható üreg, amelyben az utcai fal elvékonyodása miatt hideg van. Hát ez a hűtő. Mondjuk nincs mit hűtenünk, de a mindennapos ennivalónkat, lekvárok, vaj, kenyér, esetleg konzervek, ott tartjuk. A vacsorám legtöbbször tea, vajas vagy lekváros kenyérral. Konzervet vasárnaponként szoktam melegíteni. Egyébként mindig a munkahelyi étkezőben eszem.

Már írtam, hogy a vodka nagyon rossz, de tegnap kóstoltam orosz konyakot, ami viszont finom volt. Egy brigádtársam, a szárazdi Budai Mihály kínált belőle. Tőle tudom, hogy bizonyos árusító helyeken lehet csak kapni, ahol szabályozva van, hogy pl. hétfő, szerda, péntek délután öt és hét között lehet italt venni. Hosszú sorban állnak az emberek, már órákkal a nyitás előtt, hogy biztos jusson nekik ital. Amikor sorra kerülnek, akkor aztán megvesznek akár 5-6 üveg vodkát meg konyakot, hogy a legközelebbi nyitva tartásig kitartson a szerencsétlennek. Több ilyen árusító hely van a városban, ahol csak töményt, vodkát és konyakot árusítanak. A boltokban csak bor kapható, esetleg nagy ritkán sör. Kocsma itt ismeretlen fogalom, de talán a közbiztonság érdekében jobb is, hogy így van.

Uszty-Ilmszk, 1976. szeptember 16.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Ma a földszinten lévő nagytermünkben egy moszkvai egyetemistákból álló színjátszó csoport tartott előadást. Akik közülünk, magyarok közül szabad volt, megnéztük őket. Még szerencse, hogy a városi Komszomol szervezet sok aktivistája is itt volt, mert így ők élvezték a darabot, láthatóan jól szórakoztak. Miután egy vígjátékot adtak elő, mi magyarok szinte semmit nem értettünk az egészből, de azért mosolyogtunk. Így a látszat tökéletes volt!

A stúdión keresztül élő egyenes adásban értékelte a magyar építőbrigád eddigi munkáját Hanyecz István, az építőbrigád vezetője. Csak annyit erről, hogy a jövőt illetően ígéretet kaptunk a munkaszervezettség és az anyagellátás javítására. Ha ez igaz lesz, akkor talán egy kicsivel több pénzt is kereshetünk. Arra is ígéretet kaptunk, hogy az első napokban kiosztott úgymond letelepedési segély második részét, amit eddig visszatartottak, hamarosan kiosztják. Ez is egy kis pénz, amit elteszek arra az időre amikor te kijössz ide látogatóba.

Sajnálom a szobatársamat, Lukács Palit, minden nap csupa izgalom, állandóan várja otthonról a híreket, hogy megszületett-e már a kisbabájuk, és nap mint nap, csalódás éri. Másfél hónapja hogy itt vagyunk, és még csak egy levelet kapott a feleségétől, azt is hetekkel ezelőtt. Nem értem Editkét, miért nem ír a férjének, pedig Pali, minden másnap írja haza a leveleit. Ezt a saját szememmel látom, mert itt ül szemben velem minden nap. Én már 14 levelet kaptam tőled, és még másoktól is néhányat. Már én is dugdosom Pali elől a leveleimet, hogy legalább azzal ne idegesítsem, hogy én milyen sokat kapok. Egyébként ő nagy fotós, éjszakánként készíti, hívja elő a fényképeket. Én is kapok tőle sok képet, ezeket küldözgetem a leveleimben. Nem művészi fotók, de dokumentumok, az itteni életünkről.

A városi kórház, itt van szemben a mi épületünkkel, az út túloldalán. Tegnap bementek a rádióban, hogy egy súlyos műtétéhez vérre volna szükségük. Perceken belül több mint hetven magyar ember jelentkezett odaát a kórházban véradásra. Nem hittek az orvosok a szemüknek. Hihetetlen volt számukra ez a segítőkészség. Azt hiszem, hogy nagy örömet okoztunk, főleg azért, mert tizenhét embernek a kívánt vércsoportja volt, s így, a műtétéhez elegendő vért sikerült biztosítani.

Sajnos már napok óta valami ok miatt nincs melegvíz a lakásokban. A tisztálkodás elég nehézkes. Hideg víz van, de a koszt, izzadságot nem viszi le. Melegíteni a teafőzővel tudok, s lavórba gyűjtve valahogy mégis megoldom a mosakodást.

Uszty-Ilimszk, 1976. szeptember 18.

Csókollak benneteket: Feri

Kedves Kati, Gyerekek!

Most, hogy szombat van, ismét elküldtek bennünket kommunista műszakba. Ezt a város szervezi. Minket egy 12 kilométerre lévő állami gazdaságba (kolhozba) vittek, s itt kellett a fagyott földből fagyott répát szedni. Este nyolcig tartott a meló, aztán mindenki kapott paprikás krumplit, meg egy üveg sört. Jól telt el a nap, csak nagyon elfáradtunk. Nem volt valami bőséges a termés, de hát az itteni időjárási körülmények között még ennek is örülnek. Kérdeztük, hogy oroszok miért nincsenek répát szedni. A válasz az volt, hogy azért, mert mindent ellopának, amit fölszednek, így inkább nem is hívják őket. Annak ellenére, hogy ilyen kevés a termés, még mindig olcsóbb megpróbálni itt megtermelni a répát, meg akár más növényt, pl. burgonyát, vagy tököt, mint több ezer kilométerről ideszállítani.

Elképesztő nagy meló lehet a tajgából termőföldet varázsolni. Először kivágják a fákat, aztán felégetik az aljnövényzetet. Hatalmas tolólapos gépekkel szinte legyalulják a földet, egyúttal viszonylag egyenletesen elsimítják a talaj felületét. Ezután, de csak jobb időben hatalmas láncfalas gépekkel, melyekből hátul egy méteres acélköröm mélyed a földbe, kiszaggatják a földbe maradt gyökérzetet. Ezután, még évek kellene ahhoz, hogy az így kialakított savanyú szűzföld, termőtalajjá válják. Ezt sok vegyszer, meg műtrágya adagolásával érik el. Évek, és rengeteg munka kell végül is ahhoz, hogy itt termőföldet hódítsanak el a természettől. És fennáll az a veszély, hogyha nem művelik évről évre folyamatosan, akkor a tajga egy-két év alatt visszahódítja, és mindent kezdenek előről.

Jó lett volna este tisztálkodni és pihenni, de vendégünk volt. Legalább két órán keresztül beszélgettünk hármásban a szobatársam, s a moszkvai magyar kolónia pártbizottságának egyik vezető munkatársa. Nem voltunk szívbajosak Palival, őszintén elmondtuk minden bajunkat, a munkahellyel, az ellátással, a keresettel, és az egész itteni élettel kapcsolatban. Ígéretet kaptunk arra, hogy a táborvezető helyettes (Zvolenszki) hamarosan utazik Moszkvába, s ő fogja hozni a kívánt szerszámokat védő és munkaruhákat, meg ami kell. Hát majd meglátjuk, lesz-e belőle valami.

Uszty-Ilimszk, 1976. szeptember 19.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

A nappali műszakban délelőtt 10 órától, este 18 óráig tart a munkaidő. Ez itt az általános, a hivatalok is általában így vannak nyitva. Az üzletek nyitvatartása 20 óráig tart, mint ahogy a posta is. Nagy eltérés az otthoni viszonyoktól, hogy itt egyelőre este 23 óra körül sötétedik. Majd a tél folyamán itt is rövidülnek a nappalok, de ez még különösebben nem érzékelhető. Természetesen egy kicsit később is kel a nap. Mi úgy indulunk dolgozni, hogy a munkahelyen lévő étteremben megreggelizhetünk, majd 14 óra körül ott is ebédelünk. Hamarosan elkészül az új étterem (ezt egy másik magyar brigád építi), de még egyelőre az új közelében lévő régi barakkszerű étkezdében eszünk. Magyar szakácsok készítik a kajánkat, ami olyan, amilyet az itt beszerezhető alapanyagokból lehet főzni. Nem valami jó, de már volt módomban másik munkahelyi étkezdében is enni, ahol csak az itteniek, az oroszok esznek, hát ahhoz képest nem kell panaszkodnunk. Már írtam, hogy ez egy óriási építési terület, ahol egymással párhuzamosan több helyen folyik az építkezés. Tehát kilométerekre egymástól több építésvezetőség van, közülük csak az egyiket, a 4-es számún, viszonylag közel egymáshoz, dolgozunk mi magyarok. (Na jó, néhány festő a vizierőmnél dolgozik jelenleg, most ott van nekik való munka.) Volt úgy, hogy valamiért egy-egy napra, más területre osztottak be néhányunkat betonozásra, és ekkor az ott lévő, a miénkhez hasonló étkezdében kosztoltunk. Nem csak a kaja volt ott rosszabb. A környezet higiénája, a tisztaság az, amiről ott aztán egyáltalán nem lehet beszélni. Ragad a kosztól minden, de hát maga a nép is ilyen igénytelen. Nem csoda hát, hogy a környezete is olyan lekoszlott mint maga.

Általában este 19 óra, mikorra hazaérünk a munkahelyről. Mivel a busz keresztüljön a városon, ezért, ha valaki vásárolni szeretne, akkor útközben leszállhat, s majd gyalog hazaballag. Én általában a szobatársammal szoktam boltba járni, többnyire hetente egyszer, akkor próbálok mindent, ami kell, beszerezni. Csak akkor szállok le a buszról, ha valamit nem kaptam, és nagy szükségem van rá. Sikerült kitapasztalni, hogy a sok rossz konzerv közül a töltött káposztához hasonló, és a csirkepörköltes az ehető. Ha lehet ilyeneket kapni, akkor több darabot is veszek, s egy darabig elvagyok rajtuk. Újabban rászoktam a kakaóra. Ez is konzerv, a nálunk kapható „nutella”-szerű barna massa van a konzerves dobozban. Ezt kell vízzel hígítani, és úgy fogyasztható. Hát mit mondjak, kezdetben bizony megfosatott, de mióta eltaláltam a megfelelő hígítási arányt, és felforralom, azóta elbírja a gyomrom. Vajas kenyeret vagy lekvárosat eszek hozzá. A vaj a boltokban tízkilós nagy tömbökben van, abból adják barna csomagolópapírba az általam kért mennyiséget. A vaj, de lehet hogy ez valójában margarin, általában kapható, szerintem az itteniek avval főznek. Zsírt még nem láttam. A boltokban

viszonylag sokféle lekvár kapható, és finomak. Szerencse, hogy még ebben az országban nem olyan fejlett az élelmiszeripar, így kevés adalékkal készülnek, és igazi gyümölcsökből. Kenyér, mint már írtam, néha hiánycikk, de azért, ha nincs fehér, akkor barna az általában kapható. Mint egy téglá, olyan formájú, sokkal sűrűbb, mint az otthoni, ezért terjedelmében kisebb is. A friss sütésű kenyér itt is nagyon finom, volt, hogy egy kilós darabot egy evésre megettem. Egyébként simán eláll napokig, ezért biztonságos egyszerre több darabot vásárolni, feltéve, ha adnak, mert gyakran csak egy darabot lehet venni. A barna kenyér íze savanykás, a helyiek vodkaivás közben előszeretettel szagolgatják, illetve eszegetik. Állítólag így sokkal több vodkát lehet meginni.

Általában a lakótársak, mind az öten egyszerre érkezünk haza a munkából, s első dolgunk a fürdés. A fürdőszoba egy ablak nélküli 4 négyzetméteres kis helység egy álló zuhannyal és mosdókagylóval. Mire mind az öten lefürdünk, látni se lehet a lakásban, a hatalmas párától. Sajnos ez a szellőztelen megoldás elég rossz, és a különálló vécé is hasonlóan problémás, mert annak sincs rendes szellőzése. A fürdés és vacsora után jönnek az olyan programok, mint KISZ-gyűlés, szakkörök, tanfolyamok, stb. Nem is írtam, hogy sikeres kötöző vizsgát tettem A vizsgán, egy magyar tolmács, Szittner Károly segített nekünk, aki mérnök srác, csak kitűnő oroszos, és így azt hiszem, mint művezető is meg tolmács is egy személyben. Nos lehet, hogy mi sok marhaságot összehordtunk a vizsgán, de olyan ügyesen „tolmácsolt”, hogy mindenki sikeres vizsgát tett. Lehet, hogy Karcsi az egyetlen, aki minden kérdésre tudta a helyes választ, de a lényeg az, hogy az orosz vizsgabiztos nagyon dicsért bennünket. Ráadásul, még 10 feladatot tartalmazó tesztlapot is ki kellett töltenünk, de ezt a tanfolyam során gyakoroltuk, így nem okozott nehézséget az, hogy oroszul voltak megfogalmazva a kérdések.

A Lukács Pali vagy 15 gyereket oktat fotózásra, film előhívásra, meg minden fotós tudományra. Neki esténként egyelőre, ez az elfoglaltsága, sokszor késő éjszakáig. Olyan a lakásunk, mint egy klubszoba. Mindig jön valaki, van, aki csak beszélgetni, de szoktunk hatvanhatozni és sakkozni is. A nagyszobában lakóknál inkább a kártya, nálunk a sakk a divat. Jól és többnyire vidáman telnek az estéink. Levélírára csak későn, már amikor mindenki elment, akkor kerülhet sor.

Ma volt alapszervezeti KISZ taggyűlés, ahol szervezőtitkárnak, illetve, a hamarosan megalakuló KISZ bizottságba küldöttnek választottak. Nem ért váratlanul, felvetődött a nevem, a titkári posztra is, de én nem akartam a jelölésemet. Így is van dolgom elég, hiszen ennek az egész rendszernek a felépítése, megszervezése, mint jelölőbizottsági tagnak is elég sok munkát ad.

Mostanában már kapunk otthoni újságokat is, ezeket is így esténként szoktuk olvasgatni. Igaz kb. kétheti késéssel érkeznek, de nekünk így is nagyon jó, hogy van.

Uszty-Ilimszk, 1976. szeptember 22.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Nagymosás! Még leírni sem öröm ezt a szót, hát még foglalkozni vele! Ez itt úgy történik, hogy az ember a hóna alá csapja a szennyesét, fogja a mosóporát, és irány az épület alagsora. Itt van kialakítva a mosókonyha, ahol van néhány viszonylag korszerű félautomata mosógép, és ha szerencsém van, akkor sorbanállás nélkül, már is kezdek a mosást. A gép mos és öblít, de a mosott ruha kicsavarása kézi erővel történik. Van ugyan olyan mosógép, amelyik fel van szerelve kézzel hajtható ruhafacsaró henger párral, de szart sem ér, senki nem kínlódik vele. Sajnos, még mindig előfordul velem, hogy nem jól válogatom szét a mosnivalókat, így most is sikerült néhány lila fehérneműt „varázsolnom”. Azt hittem, hogy nem fog a lila színű pizsamám, és így együtt mostam a trikóimmal.

A kimosott ruhák szárítása a szobában kifeszített zsinóron történik. Van szárítóhelység is, de senki nem használja, mert félünk, hogy a személyzet ellopja a kiterített ruháinkat. Sajnos már történt ilyen eset.

Budai Misi brigádtársunknak névnapja, míg Lukács Palinak születésnapja volt, ezt ünnepeltük az egyik este. Megkóstoltuk a szovjet szeszipar remekeit, de csak módjával. A buliról több fénykép is készült, ezeket is itt küldöm. Pali állandóan fotózik, sok srácot tanítgat, de sokunknak ő hívja elő, és készíti el a képeit. Rendes srác.

Képzeld el, Muronyból (kis település Békés megyében) kaptam egy középiskolás kislánytól levelet, aki a Békési Arany János gimnázium egyik KISZ alapszervezetének vezetője. Újságcikk keltette fel az érdeklődését, s mint a megyei csoport KISZ által megbízott vezetőjéhez, hozzám fordult némi élménybeszámolóért. Jól esik az otthoniak érdeklődése. Vincze Pista fog válaszolni erre a levélre. Igazán rendesek, hogy figyelnek ránk. Azt is megtudtam, hogy a KISZ-nek írt levelem megjelent a megyei hírlapban. Természetesen ennek is örülök, bár a levelem nem újságcikknek íródott, de ezek szerint arra is megfelelőnek tartották.

Mostanában kicsit fáradtabbnak érzem magam. Két műszakban dolgozunk, még viszonylag enyhe az idő (mínusz 1-2 fok), ezért két műszakban, feszített tempóban egy nagy parkolót betonozunk. Méretét néhány focipálya nagyságúra tudom becsülni. Előmelegítve kapjuk a folyékony betont, melyet 6 köbméteres billencsek hordanak. Mire egy adagot bedolgozunk, már a következő kocsik áll sorba. Nincs megállás, se nekünk, betonozóknak, se a brigádunk másik felének, akik folyamatosan készítik elő számunkra a zsazsukat. Kemény, embert próbáló fizikai munka. Én, aki eddig csak irodai munkát végeztem, bizony komoly izomlással kellett

megküzdenem, de mára már fel se veszem a terhelést. Nem lehet lazálni, mert akkor a társaimra hárul az én munkarészem is. Szerencsére, most az oroszok is a kért ütemezésben, és mennyiségben küldik a betont, így jó ütemben haladunk.

Szeretnék műszak után pihenni, de még mindig sok munkám van a KISZ-választással kapcsolatban, így sokszor órákat oda vagyok a megbeszéléseken. Nagyon fontos a káder előkészítés. Ha sikerül rendes beleváló srácokat jelölnünk, akkor biztos, hogy nem lesz gond az egész ittlétünk alatt a KISZ-munkával.

A változatosság kedvéért a lakásokban napok óta csak forró víz folyik a csapból. Hidegvíz sehol! Úgy hűtögetjük a vizet, de hát a fürdés az így nagyon macerás, nem is beszélve a wc használatáról! Na most aztán van igazi gőzfelhő! A lecsapódó pára meg csepeg a plafonról a nyakunkba, mint valamikor otthon a „Diana”-fürdőben, a gőzben.

Elkezdtek a téli ruhák kiosztását. Ezekért nem kell fizetni, sőt, valószínű, hogy a két év letelte után is a miénk maradhat. Mindenki megfelelő méretűt fog kapni. Én ma az úgynevezett „Szergej kucsmát” kaptam meg. Azt hiszem nyúlszőr, hosszúszőrű, sötétbarna és nagyon jó meleg. Már ideje, hogy megkapjuk ezeket a ruhákat, mert nappal is mínusz 4-5 fok a legmagasabb hőmérséklet.

Uszty-Ilimszk, 1976. szeptember 30.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Szeptember 30-a azért érdekes, mert ma volt a városi moziban egy úgynevezett brigádgyűlés. Mielőtt a gyűlésre rátérnék, elmondom, hogy Uszty-Ilimszk városa két jól és könnyen elválasztható részből áll, ami innen a mi szobánk ablakából kitűnően megismerhető. A régi városrészből, amely sok-sok apró lakókocsi nagyságú fából készült lakókonténerekből egyenként, vagy egymás mellé és tetejére rakva kialakított lakóhelyekből áll. Ezek sokasága többnyire egyenes, de inkább a terepviszonyok engedte sorrendben helyezkednek el, és így alkotnak utcákat. Egy-egy konténer durván 2 méter széles, és 6 méter hosszú. Olyan a belmagassága, hogy állva el lehet benne férni. Egy ilyen konténerben gyakran egy család lakik. Bizonyára szűkösön vannak, de valahogy csak elférnek. Egy-két kis ablak biztosítja a természetes fényt, egyébként a világításon kívül a fűtés is árammal történik. Itt épül a világ legnagyobb vízierőműve, az áramnak itt szinte nincs is értéke. Az utcákat, mint a pókháló, behálózzák a villanyvezetékek, de közvilágításról nem igazán beszélhetünk. A városnak ezen a részén csak a keresztezésekben pislákol egy-egy lámpa, ha éppen nem üzemképtelen. A vizet gyakran lajtos kocsikból biztosítják, ezekből kisebb, nagyobb vödrökbe, edényekbe viszik minden nap, meghatározott időben. A szennyvizet egyszerűen kiöntik a ház mögé. Ennyit a környezetvédelemről! Vécé nincs ezekben a konténerekben. Az utcákon viszonylag félreeső helyen deszkafalú, kamraszerű építmények állnak. Ezek oldalfala és a teteje is a legegyszerűbb gyalulatlan deszkából van. Minden ilyen építmény közepén egy deszkafallal ketté van választva, így a két végén lévő bejárat szerint az egyik oldal a női, a másik a férfi szektor. Az építmény alatt egy több méter mély, hatalmas üreg található, ami deszkákkal borított fa gerendákkal van áthidalva. Ezen a deszka padozaton úgy a férfi, mint a női szektorban egymás mellett három vagy négy, kb. 40 centis, egyenes szárú háromszög alakú nyílás található. Ezek fölé kell guggolni, de úgy, hogy lehetőleg a kis és a nagydolog is pont belepottyanjon a nyíláson keresztül a gödörbe. Tehát ilyen építmények vannak bizonyos távolságra, s ide jár ki az utca népe a dolgát elvégezni. Egy idő után, ha megtelik az építmény alatti gödör, a bódét lebontják, és egy tolólapos munkagép bedúrja a hajdan kiásott földdel a szart. Ne kérdezd, hogy ezek milyenek belülről. Borzasztó. Ugyanis itt csak guggolni lehet, ami a higiénia szempontjából rendben is van, de hát bizony az esetek nagy többségében nem sikerül a dolgozóknak beletalálni a lyukba, ami világítás híján nem is csoda. Persze gyakran foglaltak a lyukak, így egyszerűen a bodega egyik sarkába szarik az, akinek éppen nagyon muszáj, és még ilyenkor az sem zavarja, hogy három, négy utcabelije ott guggol tőle fél méterre. A kisdolgát meg mindenki ott végzi, ahol éppen tudja, bár ezen építmények hátoldalánál két deszkából összeszegelt vályú a férfiak rendelkezésére áll.

Talán a nők ebben az esetben is felkeresik ezeket az építményeket, de nem egyszer láttam az utcán, hogy félreállva a nagy bundája szárnyait két oldalt a földre engedve az orosz asszonyság minden gond nélkül a dolgát végezte. Volt eset, hogy meglepetésemben rábámultam, mire kedvesen visszamosolygott, s bizonyára el se tudta képzelni, hogy ez számomra milyen meglepő. Azt azért megjegyzem, hogy nem ez a jellemző, és talán lehet, hogy éppen a túlzott italfogyasztás miatt vált halaszthatatlanná a fenti esetben a hölgy dolga. Az itteni nők egyébként is sokkal természetesebben viselkednek. Ha egy munkahelyen, vagy egy társaságban, de akár az ebédlőben gondol egyet, nyugodtan elkezd turkálni az orrában, vagy esetleg megvakargatja bizonyos testrészeit. Ezt oly ösztönösen és természetesen teszi, hogy észre sem veszi azt, hogy nekünk idegeneknek mindez kissé szokatlan is lehet. Megtörtént az, hogy dolgomat végezve guggoltam a munkahelyemen lévő budiban, mikor beviharzott egy nő, minden további nélkül a pufajkanadrágját letolva a mellettem lévő pottyantó nyílás fölé ereszkedett és néhány becsületes puki kíséretében elvégezte a dolgát. Közel járok az igazsághoz, ha azt írom, hogy úgy meglepődtem, hogy majd beszartam. Hála Istennek éppen jó helyen voltam. Mindez azért történt, mert a női szektor minden nyílása foglalt volt, érthető hát, hogy halaszthatatlan esetben nem volt más választása a nőnek.

Nos, az a mozi, illetve kultúrház, ahol a brigádgyűlést tartotta a vezetőség, itt ebben a városrészben található, azon a részen, ahol a város központja is volt. Néhány év alatt viszont rohamléptekkel felépült egy új, modern többnyire négyemeletes házakból álló lakótelep. Ez az új városrész, már széles utakkal, közművekkel ellátott, a jövő nagy városának a képét vetíti előre. Óvodák, iskolák, étterem és gyógyszertár is felépült már. Számos, nyolc és tízszintes épület is van, s ezek elhelyezkedése már előrevetíti egy hatalmas modern, és talán európai színvonalat is elérő új város képét. Eltérően mitőlünk, az oroszok nem jelölik külön a földszintet, az az első szint, és ami nálunk az első emelet, az itt a második szint, és így tovább. Tehát mi is az új városrész egyik tízszintes épületében lakunk, én konkrétan a tizedik, legfelső szinten, de a mi szóhasználatunk szerint ez a kilencedik emelet.

A mozi, illetve a kultúrház kb. 3-400 személy befogadására alkalmas. Belső kialakítása, elrendezése olyan, mint bármely otthon is fellelhető falusi kultúrházé. Itt foglalt helyet a színpad részen a táborvezetés, s mi a nézőtéren ülve hallgattuk Hanyecz István táborvezetőt. Még előljáróban el kell mondanom, hogy ez a gyűlés mintegy értékelése az eddigi munkának. A városba való megtelepedésünknek, beilleszkedésünknek, összességében az ittlétünket tekintették át. Szó volt a munkahellyel kapcsolatban arról, hogy az orosz fél elégedett a magyarok munkavégzésével, és ígéretet kaptunk arra, hogy talán további fizetésemelkedés is várható. Sokra nem számíthatunk, mert a helyiek és a magyarok között így is nagy a bérfeszültség.

Megtudtuk, hogy már úton van Magyarországról egy 4 tonnás, és karácsony előtt még ideér egy tíztonnás konténer magyar élelmiszerekkel, és egyéb, a mindennapos élethez szükséges dolgokkal. Nem csak téli munkaruhát, de úgymond kimenő ruhát is fogunk két héten belül kapni, és mindezt ingyen. Úgy gondolom, hogy ez is nagy segítség. No persze az oroszok, ha ezt is megtudják, majd ezért is irigykedni fognak,

pedig ők is ingyen kapták annak idején, ugyanúgy, mint most mi. Még további 26 rubel letelepedési segílyt kapunk, így összesen a három részletben, mintegy közel kétszáz rubelt, tehát egy havi keresetnek megfelelő összeget.

Szó volt még a fegyelemről. Nos végre azért tudatosult már a vezetőink agyában is, hogy itt háromszáz felnőtt ember van, nem egy úttörő, vagy KISZ-csapat. Ezek az emberek ugyan úgy élnek, dolgozni járnak, esznek, isznak, szeretnek, alkalomadtán veszekednek, mintha otthon lennének. A táborvezetés eddig uralkodni próbált felettünk, de az elhangzottakból úgy vettem ki, hogy ezen e téren némi szemléletbeli változás érzékelhető. Senki nem gyerek már, mindenkinek volt ideje az elmúlt közel két hónap alatt megismerkedni az itteni élet és a munkahely, valamint a munkavégzés szabályaival. Aki vét ezek ellen, pontosan úgy jár, mint otthon, azaz megbüntetik, végső vagy súlyos esetben saját költségére hazaszuppolják. De ha súlyos vétséget, vagy törvényteleniséget követ el, akkor az itteni törvények szerint, még akár börtönbe is kerülhet (nem egy kecsgetető dolog!).

Jött a szombat, és jött a szokásossá váló „kommunista szombat”. Ez ügyes húzás az orosz, de a magyar vezetőségtől is. Háromszáz ember dolgozik egy teljes műszakon keresztül teljes erőbedobással, teljesen ingyen. A mi számunkra ez abszolút rossz üzlet, de hát itt jön a „kommunista öntudat”. Egyébként a munkahelyünkön, egy épülő hatalmas garázs aljzatbetonozását végeztük. Az ilyen műszakokon nem kötelező a részvétel, és úgy gondolom, hogy miután egymást követő három alkalommal részt vettem, ezért a következőre nem fogok elmenni. Ne haragudj évszázadokkal ezelőtt a jobbágyoktól sem követeltek ennyi robotot, pedig őket a magyar földesurukon túl még a török is nyaggatta.

A téli ruhaellátás folyamatos, ami azt jelenti, hogy napról napra, folyamatosan kapunk egy-egy ruhadarabot. Én ma kaptam egy pár nagyon meleg kutyaszőrrel bélelt csizmát. Ez igen! Remeknek tűnik, azt hiszem, hogy ebben a leghidegebb napokon sem fog a lábam fájni. Azt mondják, hogy a kutya szőrméje a legjobb a lábbelik bélelésére. Én ezt elfogadom, csak ha él 200 millió orosz, és mindenki kap ilyen csizmát, akkor honnan vesznek ennyi kutyát, illetve ha van ennyi kutya, akkor mi lesz a sok kutyahúsból? Még az is előfordulhat, hogy a sok ismeretlen konzerv közül pont az ízletesebbjei készülnek belőlük. Egyébként kaptam még, úgynevezett „molinó” alsó és felsőt, ami szintén kellemes és meleg viselet. Átvehettem továbbá két pár vastag gyapjú zoknit, és egy irhabundát, ami ugyan a kivitelét tekintve nem túl igényes, de belül, vastag szőrme (sajnos erősen hullik) ami igazán meleggé teszi.

Befejezésül még megemlítem, hogy egy kisebb megfázásból szerencsésen kilábaltam, tehát egészséges vagyok.

Uszty-Ilimszk, 1976. október 8.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Újabb tanfolyamokat kezdtem, az egyik kisgépkezelői, ami különböző döngölőgépek, vibrátorok, és egyéb elektromos meghajtású gépek kezelésére oktat, még a másik a téli betonozás munkafolyamatát, balesetvédelmét, és egyéb, az itteni szokások és viszonyok megismerését szolgálja. Itt télen is folyik a szabadtérben betonozás, ami jócskán eltér az Európában, így az otthon megszokottól is.

A magyar brigád asztalosai megkezdték a lakóépületünknek a felújítását, amit november 7.-re, szeretnének befejezni. A terveket ismerve, biztos nagyon szép lesz. Patronálunk egy itteni általános iskolát, ezért kérlek, ha csomagot küldesz, ne felejts el egy csomó IBUSZ (utazási iroda) prospektust küldeni Magyarországról. Az itteni gyerekek semmit nem tudnak Magyarországról. A tíz év alatt (mert itt ennyi az általános iskolai tanidő, és 10 év után, tizenhat évesen már felsőfokú tanintézetbe jelentkezhet a diák), szinte semmit nem tanulnak rólunk. Átnéztem a földrajz tankönyveket, nos az egyikben kb. 15 sor szerepel az országunkról. Kb. annyit tanulnak rólunk, mint mi egy eldugott afrikai országról. A köznépek fogalma sincs arról, hogy mi egyáltalán a világon vagyunk. Csak azok az öreg veteránok, akik megjárták, és túléltek a II. világháborút, azok emlékezhetnek rá, hogy valahol Európában van egy ilyen nevű ország, de hát ebben a városban öregember alig-alig található, így nincs aki a családban a fiataloknak beszélne róla. Az iskolában meg, mint írtam, a 10 év alatt éppen csak, hogy egyszer említik. Ez szomorú, főleg ha azt vesszük, hogy mi minden évben tanulunk az iskolában a Szovjetunióról, és egyébként sincs olyan nap az életünkben, hogy meg ne említenék a nevét otthon. Mi azért teszünk róla, hogy azok a gyerekek, akik az általunk patronált iskolába járnak egy életre megtanulják, hogy van és hol van Magyarország.

Szerencsés ember vagyok! A két hónapi itt tartózkodásom alatt most először sikerült fogkrémet vásárolnom. Mindjárt vettem 6 tubussal, hogy egy darabig kitartson. Érdekes, hogy nagyon sok dolgot, csak egyesével lehet vásárolni. Azt hittem, hogy a fogkrém is ilyen áru, hiszen még idáig nem is láttam a boltokban. A legnagyobb csodálatomra simán adtak hat tubussal. Ez valószínű azt jelenti, hogy az oroszok körében nem valami közkedvelt dolog a fogkrém, lehet, nemigen használják. Mondják, igen sokan vannak, akik még a jó fogaikat is tönkretetik azért, hogy aranyból készült koronát rakassanak rá. Ez itt a gazdagság, a jómód jele, és a fiatalok körében is elterjedt. Számomra egyenesen ronda látvány, hogy ha teli szájjal a szemembe vigyorog egy csomó aranyfog. És nem ám csak egy darabot, hanem az egész fogsort alul-felül, ott ahol látszik, bevonatják arany koronával. Hát elhiszem,

hogy erre nem a legjobb a fogkrém, hiszen az koptatja, dörzsöli. Akinek meg nem futja aranyfogra, annak meg mindegy!

Volt párttaggyűlésünk. Nagyon örültem, hogy megválasztottak küldöttnek. Hogy értsed, miről van szó: Magyarországon pártkongresszus lesz, és ezt megelőzik az alapszervezeti, majd a bizottsági taggyűlések. Itt a mi magyar építőbrigádunkban is vagyunk annyian párttagok, hogy létrehoztuk a magunk alapszervezetét. Szervezetileg, a Szovjetunióban dolgozó és tanuló, valamint élő (ha van ilyen egyáltalán) magyar állampolgároknak van egy pártbizottsága Moszkvában. Ehhez a pártbizottsághoz tartoznak a különböző építkezéseken dolgozók, mint mi, vagy a „Barátság II. gázvezeték építésén dolgozók, de a néhány európai részen található nagyváros, mint Moszkva vagy Leningrád, vagy Kijev egyetemistáinak pártszervezetei is. Szóval, hamarosan lesz Moszkvában egy küldöttgyűlés, ahová tőlünk egy háromfős delegáció utazik. Ennek az egyik tagjává választottak. Hamarosan irány Moszkva, ami ugyebár 6000 kilométerre van ide. Töletek alig több mint 2000-re, tehát egész közel leszek az otthonomhoz.

Egyre hidegebbek vannak, a hőmérséklet -10 fok fölé még nappal sem emelkedik. Nagyon jó, hogy kiosztották a téli ruhaneműt, mert már sokszor nagyon fáztunk. A lábbelivel örökös baj van. Biztos ez is hozzájárul ahhoz, hogy átlag 30% a betegek aránya. Hiányos ruházat, rossz védőfelszerelés, szinte semmilyen gyógyszer, mind hozzájárul ehhez. Azért azt is be kell vallani, hogy az itteni lakosok sokkal edzettebbek, sokkal jobban bírják ezeket a szélsőséges időjárási viszonyokat. Az utcán menve, mi nyakig begombolkozva csak bámuljuk az itteni gyerekeket, akik hajdonfőtt, kis mellényben, kesztyű nélkül játszanak, birkóznak a hóban. Nevetnek, viháncolnak, majd kicsattannak az egészségtől. Lehet, hogy az ő szervezetük százszor ellenállóbb, mint a miénk, hiszen a természeti népek szervezete (márpedig ezek is azok), sokkal jobban képes védekezni a természet ártalmai ellen. A mi szervezetünk már hozzászokott a rengeteg gyógyszerhez, hogy úgy mondjam, elkényelmesedett, nem képes az önálló védekezésre. Márpedig itt nem áll rendelkezésre a sokféle antibiotikum, és egyéb orvosság, ezért sok a megfázás, sok a beteg.

A város közepén épült fel az új posta épülete. (Itt feladni lehet a csomagot, az érkezőt átvenni a régi épületben kell, ide 2 kilométerre.) Ennek az épületnek a része egy torony, ami kb. 4 emelet magas. Ennek a tetején van a város órája, ami a mindenkori pontos időt jelzi. Ez az óra egy hőmérőt is magában foglal, ami a városban lévő hőmérsékletet mutatja. Az autóbuszunk e-mellett a torony mellett halad el nap, mint nap, a munkahelyre vezető úton, így mindig látjuk az éppen aktuális hőmérsékletet. Sajnos visszafordíthatatlanul beállt a tél, és egyre mélyebbre süllyed a hőmérő higanyszála. Állandóan esik a nagyon apró szemű hó. Ezt szinte csak akkor látni, ha süt a nap, és csillog a napfényben, de egyébként mindig esik. Nagyon érdekes. Azt is mondják, hogy ez, a tél végére akár egy méterrel is megemelheti az utak, a járdák szintjét, mert hát itt ilyesmit soha nem takarítanak. Itt nincs hókotró, tán soha nem is láttak még olyat. Ha vastagszik a hóréteg az utakon

végigmegy egy teherautó, amiről apróra zúzott követ szórnak szét. Ez aztán egy darabig a csuszást meggátolja. Ha eljön az ideje, és a lehullott hó ismét megvastagszik, akkor újabb réteg követ szórnak, és így megy egész a tél végéig. Most már nappal sem olvad, bár gyakran süt száz ágra a nap. A helybeliek csak mosolyognak rajtunk, és mondják, hogy ez még csak a tél kezdete. Az, az átlag 20 cm-es hó, ami idáig lehullott, semmi, és még nincs is hideg! Várjuk csak meg mi lesz novembertől áprilisig! Az orosz ember egyébként nem sokat ad az öltözködésre. Szinte csak a munkahelyen kapott munkaruhát használja. Az jó meleg, és ingyen van. Szerintem nagyon sokan az így kapott ruhában élnek le az életüket. Igaz, hogy itt nincs is a mi fogalmainknak megfelelő szabadidős élet. Reggel elmegy az ember dolgozni, délután hazafele menet megveszi a napi betevő fél liter vodkáját. Mire hazaér, már menet közben megissza. Otthon, ha van kedve eszik, ha nincs, bebújik a kuckójába és alszik reggelig. És ez így megy nap, mint nap. Persze, amikor hétvégén, a földszinten lévő nagyterembe jönnek az orosz kislányok szórakozni, akkor a nagykabát alatt azért szépen fel vannak öltözve. A cipőt meg úgy hozzák táskában, és mikor megérkeznek, akkor cserélik át a halinacsizmát (birkaszörből préselt csőszerű csizma) körömcipőre.

Megtudtuk, hogy az átlagkeresetünk napi 11 rubel lesz ezután. A mai árfolyam szerint egy rubel durván 17 forint, ebből következik hogy a napi keresetem 187 forint. Ha ezt a 22 munkanapra vetítem, akkor ez kb. 3700 forintos havi keresetet jelent. Szinte pont annyit, mint az otthoni fizetésem, amit ugye te kapsz meg minden hónapban. Ha összehasonlítom a munkát és a munkakörülményeket, akkor bizony egyértelmű, hogy itt mi nagyon kevés keresetért dolgozunk. Talán az a plusz, hogy te otthon felveheted a teljes fizetésem és én, ugye abból nem fogyasztok, az-az rám nem kell költeni. De ha kivonom ebből a levelek a csomagok költségét, és ha van olyan kiadás, aminek egyértelműen a távollétem az okozója, akkor erősen kétséges ennek a vállalkozásnak a hasznossága. Talán az, ami pénzben nem mérhető, hogy én világot látok, megismerhetek olyan helyeket, városokat, tájakat, amiket egyébként soha az életben nem láthatnák. Kérdés az, hogy megéri-e? Most már mindegy, kár ezen gondolkodni, belevágtam, és megpróbálom végigcsinálni. Azok az álmaim, hogy majd az itteni keresetemből egy autót veszek, meg egyéb komoly cuccokat, mint azok az olajosok, akik Irakban dolgoznak, azok az álmok szertefoszlottak. Itt csak az ország jár jól velünk, meg a Szovjetunió, mert így szinte ingyen munkaerő építi fel a papírgyárát, amit, az ittenieket elnézve tízszer annyi idő alatt sem építenének fel evvel a gárdával (rabokkal). Azt azért el kell ismerni, hogy itt is vannak jó szakemberek, és tudnak is, hiszen olyan erőműveket építenek, amiknek párjuk sincs a világon, de ezek a szakemberek nem itt, és főleg nem ennyiért dolgoznak, hanem a vízierőműnél, meg a BAM-nál (szibériai vasútépítés), meg máshol.

Október 9-e, szombat van. Ma két hónapja, hogy Budapestről elindultunk. Akkor még sok mindent egész másként gondoltam, például, kiröhögtem volna azt, aki azt mondja, hogy két hónap eltelt, és én nem tudok Lenin-szobrot venni. Pedig hogy

ígértem a barátomnak, Czank Ferinek, hogy az lesz az első, hogy küldök neki egyet. Rájöttem ám, miért nem kapható! Ide nem járnak turisták. Az ittenieknek eszük ágába sincs venni, látják ők eleget Lenint, hiszen a városban, a munkahelyen mindenütt látható kisebb nagyobb szobor vagy kép formájában, de az egyrubeles fémpénzek és a papírpénzek is minden nap kellő közelségbe hozzák. A Szovjetunió európai területén azokban a városokban ahol egyáltalán külföldi megfordulhat, ott a boltok polcai roskadoznak a Lenin szobroktól. Azt mind a külföldinek szánják. Pont úgy, mint Ausztráliában a bumerángot, vagy Kínában az evőpálcikát. Itt ez a „szuvenír”, a Lenin szobor. Nem baj, mondd meg a Feri barátomnak, hogy addig nem megyek haza, míg az ő Leninje meg nem lesz!

Újdonság még, hogy a hidegre való tekintettel mától minden étkezéskor kapunk fél fej szépen megpuccolt vöröshagymát. Vitaminokat pótol, a skorbut ellen pedig kiváló. Én beleaprítom a kajába, s talán még jobb is lesz az íze tőle.

Vettem a múltkor egy üveg vörösbort. Képzeld el, a szekrényben néhány nap alatt az üveg aljára leülepedett a vörös valami, és a többi rész, meg áttetsző víz. Megyek Csjáki Palihoz, s mint szakembert, őt kérdezem, hogy mi lett a borommal. Nevetve mondja, hogy amiket itt árulnak a boltokba, az egy sem igazi bor, az mind csinált bor, színezett valami, de nyugodtan megihatom, semmi bajom nem lesz, legfeljebb a fejem megfájdul. Hát elvette minden kedvem az ivástól, egyelőre marad az üvegben ez a szovjet specialitás. De hogy is gondolhattam arra, hogy rendes bort is lehet itt kapni! Se Lenin, se bor, a sörről meg ne is beszéljek! Ezt a naivitást!

Uszty-Ilimszk, 1976. október 8.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Borzasztó ez az orosz nyelv, vagy én vagyok nagyon buta, de most, hogy már néhányszor voltam tanfolyamon, kezd az az érzés kialakulni bennem, hogy „ebből se lesz semmi”! Egyszerűen nem akarja a fejem bevenni, de az a legrosszabb, hogy ha nagyon őszinte vagyok, akkor el kell ismernem, hogy nem is nagyon erőltetem a nyelvtanulást. Valamikor, még általános iskolás koromban azt hittem, hogy elég néhányszor átismételni a szavakat, és megmaradnak az emlékezetemben, de ez akkor se jött be, a technikumban négy év alatt csak éppen annyit tanultam oroszról, hogy meg ne bukjak, s most sem erőltetem a dolgot különösebben. A munkahelyen magyarokkal dolgozom, a szállásomon csak magyarokkal érintkezem illetve lakom, nincs itteni barátnőm (nem is lesz), így gyakorlatilag nincs is szükségem a nyelvismeretre. Nagyon bánt a dolog, mert sokszor, főleg vásárláskor, sokkal könnyebben boldogulnék, de hát nincs kényszerítő hatás rajtam, s így nagyon nehéz. Szóval, lehet hogy némi „konyhanyelv” ragad rám az itt töltött idő alatt, de hogy nem leszek perfekt orosz, az biztos. Bizonyára emlékszel rá, hogy a házasságunk első évében az „olajosok” ösztöndíjával mehettem volna Moszkvába öt évre egyetemre, tűzoltómérnöknek tanulni. Lehet, hogy ha belevágok, akkor megszenvedtem volna a nyelvvel. Mondjuk, így utólag kár is rá a szót fecsérelni, hiszen ha jól belegondolok, akkor még csak most végeztem volna, és vajon lenne-e Ferike, meg Gabika, a két kis tündéri gyermekünk, meg egyáltalán, mi együtt lennénk? Így van ez jól, ahogy van, de hogy nem tanulok meg rendesen oroszul az nagyon valószínű.

Nem tudom, miért kell otthon is, és itt is fizetnem szakszervezeti tagdíjat. Igaz, otthon a volt munkahelyemen a bányász, itt meg az építőipari, vagy a külügyi dolgozók szakszervezetének vagyok tagja, de hát nem egy töről fakad mindegyik? Márpedig ha egy, akkor nem lenne elég csak egyszer fizetni tagdíjat havonta? Nem tudom, mindenesetre te otthon fizetgesd rendesen, ne piszkáljon érte Asztalos Laci, a szakszervezeti titkár.

Megkaptam a szeptember havi fizetési elszámolásomat. Hogy megismerd, íme lemásolom:

- Teljesítményünk (ez annak a brigádnak a teljesítménye, amelyikben én is dolgozom, ezt vetítik minden főre): 129%.
- Alapkereset: 127,01 rubel
- 60% szibériai pótlék: 86.04 rubel
- Prémium: 16,39 rubel

- Bruttó kereset: 229,44 rubel
- Levonás (itteni eü. bizt.): 9,37 rubel
- Tehát a nettó keresetem: 220,07 rubel

Ezt az összeget, ha beszorzom a rubel/forint értékkel, akkor ez kb. 3800 forintos keresetet jelent. Én is tudom, hogy nem sok, hiszen otthon is keresek ennyit, de hát sajnós ez van. Mindig reménykedünk, hogy hátha lesz még több is, de konkrét ígéret eddig nem hangzott el. Inkább azt hangoztatják, hogy itt a Szovjetunióban az átlagkereset nem éri el a havi száz rubelt. Akik itt dolgoznak Szibériában, azok az európai országrészben általános 80 rubel körüli összeg dupláját keresik, és mi még hozzájuk mérve mintegy 30%-al többet keresünk, tehát magasan túlfizetnek bennünket. Tudod az a borzasztó nagy baj, hogy a keresetet nem az elvégzett munkák, hanem az itt kialakult átlagkeresetekhez való viszony alapján határozzák meg. Ha tisztán az elvégzett munka után fizetnének, akkor itt néhány hét elteltével az oroszok közt tömeges éhhalál a magyarok, és a bulgárok között meg gazdagodás, anyagi jólét következne be. Elképesztő, hogy micsoda lusta népség az orosz. Azért, hogy azok is valami munka után kapjanak fizetést, inkább minket, külföldieket rövidítenek meg. Ha mer valamelyikünk szólni, egyből a szemére vetik, hogy az elvtárs önként, KISZ- vagy pártfeladatot vállalt, az internacionalizmus és a szocialista testvéri összefogás jegyében. Nem meggazdagodni, hanem a szocialista jövő építéséért jött ide. Hát erre aztán itt, több mint 8000 kilométerre Magyarországtól, ugyan mit lehet szólni. Természetesen ez igaz, erről is volt szó Dunaújvárosban a kéthetes felkészítő táborban, de azt is mondták, hogy az itteni keresetekből két év alatt egy Zsiguli árát félre lehet tenni rubelban, és azt nem az otthon megszokott, öt vagy hatévi várakozás után, hanem soron kívül megkaphatjuk. Hát nem lehet ennyi pénzt félretenni, azaz lehetne, ha a munkánkat jobban megfizetnék. Természetesen megértem én az oroszokat, s lehet, hogy ha én is közülük való lennék, én is morognék. De nem azért, mert a magyarok sokat kapnak, hanem azért, hogy az ittenieknek milyen kevés jár. Mert mint írtam, lusta disznók, de hát megélni sem lehet abból a kevésből, amit hazavisznek, főleg akkor, ha család is van. Nem kell ahhoz naponta meginni fél liter vodkát, mert akkor is nehéz elviselni az itteni életet, és még sokba is van. Ha így, meg ilyen tempóba épül a kommunizmus (mert itt már az épül, megmondta Brezsnyev főtitkár, míg minálunk otthon csak a szocializmus épül), hát az akkor nem néhány évtizedig, inkább sok-sok évszázadig fog épülni.

Egyébként mára a téli ruhát, akár a civil, akár a munkaruhát részben megkaptuk. Mondjuk kell is, mert hidegek a napok. A munkahelyen az építkezés közvetlen közelében van egy szánkótalpakon álló melegedő bódénk, amiben árammal, hőszugárzóval fűtünk folyamatosan, így biztosított a melegedés lehetősége. Ez fontos, mert akinek még mindig nincs meg a szükséges ruházata, az kénytelen az otthonról hozott, és az itteniekhez képest vékony és kevésbé meleg ruháiban dolgozni. A 300 fő már nagy többségében munkaruhaként elhasználta az egyenruháját, de ha nem lesz javulás e-téren, akkor hamarosan a saját pulóverek, farmerok, és szövetpantallók is

sorra kerülhetnek. Én az egyenruhám tartozékát, a pár barna félcipőmet vagyok kénytelen használni, mert még mindig nem sikerült gumicsizmát kapnom. A lakóházunkban szintén jó a fűtés, mostanában a vízellátás akadozik, illetve gyakran elromlik a lift, így gyalog kell feljárni a kilencedik emeletre, ami, főleg munkából fáradtan hazajöve, beöltözve a rengeteg vastag ruhába, nem valami jó dolog.

Heuréka! Sikerült 10 doboz bulgár füstszűrős cigarettát vásárolnom

Uszty-Ilimszk, 1976. október 13.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Tegnapelőtt, 15-én végre megalakult a „Kun Béla” magyar építőbrigád KISZ bizottsága. Nagyszabású ünnepség volt ez, otthonról Magyarországról és Moszkvából magyar vendégek, még Irkutszkból, és innen a városból a Komszomol és a párt részéről, de még a munkahelyi orosz vezetés is delegáltatta magát. Az ünnepség levezető elnöke én lehettem. Erre a felkészülés rengeteg munkával járt, és őszintén örülök, hogy minden szépen rendben lezajlott. Úgy érzem, hogy jogos volt és őszinte az a sok dicséret és gratuláció, amit többek között én is kaptam. A választások befejeztével a meghívott vendégekkel egy vacsorán vettem részt. Annyira kimerítő volt a nap, hogy igyekeztem minél előbb ágyba kerülni. Úgy szerveztük, hogy ha már úgymint itt vannak a vendégeink, akkor másnap, vasárnap egy nagyszabású brigádgyűlést tart a táborvezetés, és egyúttal megtartjuk a szakszervezet alakuló ülését is. Ez délelőtt 9-től délután 4-ig tartott. Gondolhatod, hogy mennyire elegendő van már, mert itt is tevékeny közreműködő voltam. Mint levezető elnökre, itt is nagyon nagy felelősség hárult rám, hogy miként a tegnapi, úgy a mostani eseményen is, minden szabályosan, rendben, de mégis gördülékenyen haladjon. Nagyon örülök a sok dicsérő szónak, s annak is, hogy bizonyossá vált, hogy jövő hó 10-e körül minimum egy hétre Moszkvába utazhatok az ottani küldöttgyűlésre. Irigyelnek is a társaim, hiszen innen még a vezetőink közül is csak a Zvolenszki Istvánnak sikerült egyszer Moszkvába, illetve haza is utaznia néhány napra szerszámokért.

Egy érdekes történet: Az egyik magyar tolmácsnőnk vásárolt itt Uszty-Ilimszkben egy pár cipőt magának. Még dicsérte is, hogy micsoda modern, elegáns cipőt sikerült kifognia. Igazán nem mindennapi eset, hogy egyáltalán kap rendes cipőt az ember ebben a városban. Itthon aztán, amikor tüzetesen körbenézték a szobatársaival, akkor fedezték fel, a cipő bélésébe jó eldugott helyen a bélyegzést: „Made in Hungária”. Ez az első magyar termék, amit itt Szibéria közepén egy boltban vásárolni lehetett. Két dolog jutott eszembe, az egyik, hogy akármilyen kicsi is Magyarország, a kiváló termékei a világ minden pontján, még itt Szibériában is, megtalálhatók a boltokban. A másik pedig az, hogy csak jó nekünk magyaroknak ez a Szovjetunió, mert óriási felvevőpiac, ahol a termékeinket értékesíteni tudjuk. Olajjal, gázzal, meg a Jóisten tudja még mi-minden nyersanyaggal, fizetnek érte az oroszok.

Érdekes ez a szibériai időjárás. Ha visszaemlékszel az eddig írt leveleimre, bizonyára feltűnt, hogy gyakran kitértem az időjárásra, de egy dologról, a szélről egyszer sem írtam. Ugyanis itt nem fúj a szél. Egyszerűen nincs. Hogy mi lehet az oka, fogalmam sincs, de rajtam kívül már másoknak is feltűnt, hogy itt nincs szél.

Nem is baj, egyáltalán nem hiányzik. Azok, akik egy nagy nyitott csarnok betonozását végzik, bizony nagyon panaszkodnak, hogy huzat van a csarnokban, s emiatt benn sokkal hidegebbnek érzik a levegőt, mint kint. Szinte jó nekik kijönni a szabadba, ott enyhét éreznek, jóllehet mínusz 15-20 fok van mostanában, és ennél csak tovább hűlhet a levegő. Fenn a magasban bizonyára vannak viharzónák, mert gyakran napok telnek el, amíg egy-egy repülőgép leszállhat. A gépek többnyire Irkutzk vagy Bratszk felől jönnek, s ez azt jelenti, hogy – miután a város reptere pontosan átellenben a város másik oldalán van – a repülőgépek itt a mi lakóházunk felett, már igen alacsonyra ereszkedve szállnak. Ha nem is figyeljük, de a gépek zúgását hallvas tudjuk, hogy érkezh-e a posta. Ide nem csak a postai, de nagyon sok egyéb dolog is (főleg élelmiszer) kizárólag légi úton érkezik. Nem nagy az itteni repülőtér, ezért azt hiszem, hogy az AN-24-es a legnagyobb repülőtípus, amelyik itt leszállhat. Ebbe, ha jól tudom 4 fő személyzet, és 20 utas fér el. Biztos van ennek teherszállító típusa is. A Szovjetuniónak a világon a legnagyobb a polgári repülőgép flottája. Ez darabszámban értendő. Olyan nagyok a távolságok, és sem közutak, sem vasúti közlekedés nincs, hogy kizárólag légi úton tudják megoldani a szállítást. A rendszer bizonyára rengeteg állami rubelt emészt fel, de nincs jobb megoldás. Szóval, gyakran előfordul, hogy napokig nem jön a repülő, ami egyébként minden nap ugyanabban a dél körüli időpontban érkezik, ha nincs valahol fennakadás. Ha itt mifelénk az időjárással nincs semmi baj, lehet, hogy a 6-8000 kilométeres út más szakaszán rossz az idő, és akkor azért kell a csatlakozásnak várnia. Szóval tél van, a hó állandóan esik, néha hasonló nagy pelyhekben, mint otthon, de apró picike kis szemekben, állandóan. Már megszoktuk ezt, csak a közlekedéssel nem tudunk „kibékülni”. Állandóan csúszkálunk, csetlünk-botlunk. Minden út nagyon síkos! A gyalogjárdák olyanok amilyenekké a járókelők letapossák, kisebb nagyobb síkos buckák sokasága. Gyakran elcsúszunk, de nem csak mi, a helybéliek is. Ebből senki nem csinál nagy ügyet, fölkel, és megy tovább.

Az itteniek a városban is gyakran sítalpakon közlekednek. Persze nem ez a jellemző, de vannak, mint, ahogy a gyerekek meg szánkóznak. A város dimbesdombos terepre épült. Itt nem vacakoltak avval, hogy az utcákat vízszintesre gyalulják, ezért mindegyik lejt valamerre, kitűnő szánkópályát biztosítva így a gyerekeknek. Sokszor az ember haja égnek áll, amikor látja, hogy ezek a kis kölkök életveszélyesen száguldanak egy-egy kereszteződés felé. Még jó, hogy kevés a jármű, de a gyerekek figyelnek, meg valami hetedik érzéktől vezérelve az utolsó pillanatban levetik magukat a szánkójukról, s azt magukkal rántva elkerülik a karambolt. Persze nem csak rendes szánkón csúszkálnak. Megteszi egy gumiabroncs, vagy egy felfújó autóbelső, de sok esetben egy jókora furnérlemez, vagy akár egy kartonlap is megfelel. Mi az, hogy megfelel! Még csak igazán az ilyen vackokon lehet száguldozni! És rengeteg a kisgyerek, mondjuk olyan alsó tagozatos forma, vagy még az annál kisebb, de sok kismamát is lehet látni városszerte. Most ez két dolgot jelenthet. Fiatal város, rengeteg fiatal lakóval. Lehet, hogy nagyobb az esélye annak,

hogy rendes lakáshoz jusson az, aki gyereket vállal. Nagyon komoly lakásépítéseket lehet látni város szerte, de ennek ellenére óriási a lemaradás.

Sok fiatal házaspár úgy él, hogy a lány a lányszálláson, a fiú a fiúk szállásán lakik, mert egyszerűen nincs hová összeköltözniük. Itt nincs a lakótelepi lakások között a mi értelmezésünk szerinti magántulajdon. Itt nem úgy megy, hogy van pénzed és veszel egy lakást, vagy veszel hitelre egy lakást. Itt megfelelő párt és Komszomolajánlásokkal, és bizony az „illetékes elvtárs kellő megkenésével” lehet lakáskiutalást szerezni. De még az a leggyakoribb, hogy egy lakásban ahány szoba, annyi család költözik. Itt a rezsi szinte elhanyagolható. Ez a hatalmas vízierőmű annyi, és olyan olcsó villamos energiát ad a városnak, hogy itt azért, ha egyáltalán fizetni kell érte, akkor is csak valami jelképes összeget. Szóval sok a gyerek, és élvezik a telet. Mi esünk, csúszunk, ők meg nevetnek a világra. Kemény fickók válnak belőlük, mire megnőnek! Írtam, hogy az utakat bizonyos időközökkel, kőzúzalékkal szórják, de ez ilyen hóesésben, mint ami most is már harmadik napja megállás nélkül tart, semmit sem ér. Az utak is nagyon csúszósak. Az autók, buszok 20-30 métereket csúsznak tehetetlenül, a lejtős utakon. Sokszor csodával határos, hogy nincs baleset, de lehet, hogy van, csak én nem voltam tanúja. Az utak szélén, a veszélyes kanyarokban hóval vastagon fedett sok köbméteres földhányások vannak, amelyeket azért hordtak oda, hogy az irányíthatatlanul, esetleg túl gyorsan csúszó járműveket megfogja. Nos ilyet már én is több esetben láttam, és állíthatom, hogy hatásos módszer. A teherautó, vagy akár személykocsi egyszerűen az oldalával nekidől a töltésnek, és megáll. Nagy kár nem lesz benne, mert a töltést is méteres hó borítja, az meg hogy egy kicsit behorpad a karosszéria, hát akkor mi van? Itt egyébként is minden gépjárművön látható horpadás-horpadás hátán, valószínű az a feltűnő, ha nem sérült a kocsi. Hát az itteni buszok meg a teherautók azok meg úgy néznek ki, mintha egy világháborút végigharcoltak volna velük, de mennek. Még sok esetben úgy, mint az örültek, csak legyen idő elugrani előlük.

Megfelelően kioktattak a fagyásveszélyről bennünket. Alattomos ez a hideg, mert száraz. Míg otthon a levegő páratartalma majdnem 100%, itt erről szó sincs. A száraz hideg könnyebben elviselhető, pontosabban nem érzi úgy, az ember, - főleg, hogy szél sem fúj, - mint otthon. Egyszerűen észre sem veszi, hogy, főleg azokon a helyeken ahol a csontot csak egy vékonyka kis bőr takarja, megfagy. A fagyás jele, hogy a bőr először csak kicsi pirosodik, majd elhalványul, ekkor még érzi az ember a hideget, de egyszer csak ez az érzés észrevétlenül megszűnik, majd a kihűlt testrészt percek alatt egyre nagyobb felületen kifehéredik. Az utcán menve, vagy a munkahelyen az emberek ösztönösen figyelnek egymásra. Vadidegen emberek szólítják meg egymást, és mutatják, hogy hol kell azonnal erősen dörzsölni a kifehéredett felületet egészen addig, míg a bőr vissza nem nyeri eredeti színét. De utána azt a részt fokozatosan figyelni kell, mert ott nagyon könnyen kiújul a fagyás. Mi is figyelünk egymásra, mert a fagyás csúnya sebbel jár, ami teljesen hasonlít úgy küllemre, mint fájdalomban az égési sérülésre. Érdemes komolyan venni nem játék!

Ha süt a nap, akkor csillog-villog minden, vakítja az ember szemét. Nagyon hasznos és jó, hogy hoztam a napszemüvegem. Most már tudjuk használni a „halina” csizmát. Ez méretben akkora, mint egy szabályos gumicsizma, olyan fekete is a színe, mint általában a gumicsizmáké. A nagy különbség az, hogy ez birkagyapjúból, de lehet, hogy kutyaszőrből, vagy akár a rénszarvas szőrzetéből egyben kisajtolt kb. 1 centi vastag filcből készül. Nem túl drága, a boltokban is kapható egészen a kicsi gyerekmérettől, a rám való 47-es méretűig. Ha télen fogsz látogatóba jönni, majd szerzek neked egy párat arra az időre. Neked venni és hazavinni nincs értelme, mert ezt otthon nem lehet használni. Ez – egyébként kiválóan tartja a meleget –, csak a száraz hidegben használható, ha nedvesség éri, egyszerűen szétmállik. Egyébként külön talpa sincs, ott is pontosan ugyan az, az anyaga, mint a szárán. Kicsit nehéz benne járni, de egy idő után, a sok használatból a csőforma felveszi az ember lábfejszögét, és akkor már könnyebb a használata. Kezdetben idegenkedtem tőle, de rájöttem, hogy itt egyszerűen csak ez a jó, nincs jobb, nincs más, ez van és talán kényelmes is.

Katikám! A legutóbbi brigádgyűlésen ismét felhívták a figyelmünket arra, hogy az ide érkező, de az innen küldött csomagok tartalmáért nem vállalnak felelősséget. Ha esetleg otthon, biztosítást kötsz rá, az se számít semmit. Avval indokolják, hogy minden légipostai szállítással történik, sokszoros átrakodással. A csomagok könnyen sérülhetnek, és a tartalmuk szétszóródhat. Lopásról szó sem volt, jöllehet mindnyájan tudjuk, hogy a legjobban elkészített csomagolást is kiszaggatják, vagy ha olyan, akkor feltörik, és kilopják a tartalmát. Nincs olyan cucc, ami valahol, valakinek ne kellene. A levelekkel annyiban hasonló a helyzet, hogy az is kizárólag légi szállítással érkezik, és könnyen elkallódhat, elveszhet. Az ember gondolhat arra, hogy például az itt feladott és a helyi postán erősen leplombált és lezárt zsákokból, hogy potyoghat ki a levél a repülőn, de felesleges. Úgy kell írni, hogy a fontosabb dolgokat, egymást követő, és más-más napokon feladott levelekbe többször meg kell említeni. Még inkább jobb valamit többször elolvasni, mint hogy ne is tudj róla.

Uszty-Ilimszk 1976. október 19.

Csókollak benneteket. Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Az itteniek szerint még csak enyhe, de számunkra szokatlan hideg télies az idő. Amit megfigyeltem: addig, amíg nem volt folyamatosan fagypont alatt a hőmérséklet, addig reggelenként, szinte kivétel nélkül ködös, nyirkos időre ébredtünk. A délelőtti órákban többnyire feloszlott a köd, de voltak napok, amikor folyamatosan megmaradt. Ilyenkor az emberek többsége rosszkedvű és ideges volt. Most, miután a hőmérséklet folyamatosan a fagypont alatt van, és jóllehet így is marad hónapokon keresztül, most egyáltalán nincs köd. Mindig ragyogó tiszta reggelre ébredünk. Kitekintve a szobánk ablakából ameddig csak a szem ellát, gyönyörködhetek az Angarán túl végeláthatatlanul elterülő tajgában. Innen nézve csodálatos, lenyűgöző, és talán tiszteletet parancsoló, olyan hatalmas. Ha jól számolom, a Szovjetunió területe 220-230-szorosa Magyarország területének. Csak ebbe az irkutszki megyében, amiben lélekszámát és ipari jelentőségét tekintve, Uszty-Ilimszk a harmadik vagy negyedik legnagyobb város, vagy húszszor elférne a mi hazánk. Persze itt a népsűrűség sokkal alacsonyabb. A lakosság zöme, a nagyvárosok, és annak néhány tíz kilométeres vonzáskörzetében él, de azért szétszórtan is található, többnyire a folyópartokon kisebb települések. Ezt a vidéket egyébként ősidők óta a „burját” nemzetség lakja. Ezek alacsony növésű zömök alkatú emberek. Jellemzőjük, hogy minden férfi fekete, vagy sötétbarna tüskés hajú, míg a nők hasonló, többnyire 150-155 cm. magasságú, és inkább telt, mint vékony kiállásúak. Ők is mind fekete hajú és sötét szembogarúak, de jellegzetes arcukat megszépíti, és különösen a fiatal lányokat bájossá teszi, hogy állandóan mosolyognak. Hogy szőke és kékszemű legyen köztük, az elképzelhetetlen! A fejük kerek formájú, mint ahogy az arcuk is, pisze orruk és ferdén metszett szemük van, mely fölött alig látni szemöldököt. Kimondott távol-keleti, mongoloid típus, ami jellemzi az egész távol-keletet, beleértve Kínát és Mongóliát is. Nem sokat érintkezünk velük, bár úgy a városban, mint a munkahelyen is gyakran találkozni ilyen emberekkel. A város lakosságának zömét, az ország európai részéből idetelepített úgymond honfoglalók, és a nagy építkezéseken a munkák végeztéig ideiglenesen itt dolgozó rabok és különböző munkacsoportok alkotják, akik túlnyomó többsége huszonéves fiatal. Amíg az úgymond őslakók, szelíd jámbor barátságos emberek, addig az oroszok inkább agresszívabbak, és kevésbé barátkozó típus, jóllehet, az ő kedveseik, barátnőik azok, akik folyamatosan keresik a magyar fiúk barátságát. Az orosz nők kedvesek, és talán szépek is, csak a túlzott cicomáikkal, az erős és gyakran rikító sminkjeikkel és kölnijeikkel, valamint

az aranyfogakkal, ami az itteni férfiak szemében különösen vonzónak tűnhet, szerintem elcsúfítják magukat.

Azok a kis települések, amelyek egymástól több száz kilométerre szétszórta találhatók a tajgában, nagyrészt a „cári időkben” mint száműzöttek munkatáborai alakultak ki. Oroszországban gyakori büntetés volt a szibériai száműzetés, ami egyet jelentett az élve való eltemetéssel. Nagyon keveseknek adatott meg, hogy egyáltalán megéljék a büntetés éveit, vagy évtizedei leteltét, de akik vissza is jutottak eredeti lakhelyükre, azok száma szinte elenyésző. Akit száműzetésre ítélték, az jószerevével végső búcsút vett a szeretteitől, és az otthoniak is örökre búcsút intettek a rabszállító karavánok indulásakor. Többnyire gyalogosan vagy kocsin tették meg a hónapokon keresztül tartó hosszú utat, amit a szibériai nagy folyamokon való rabszállító gályákon való utazás tett színesebbé. Ezeket a gályákat a folyó sodrásával szemben maguk a rabok, hosszú kötelek segítségével, közvetlenül a vízparton vánszorogva, vontatták. A rabok közül az idősek, a betegek, a fizikailag gyengék már az út során odavesztek. Az elhaltakkal nem sokat vacakoltak, ha az út télidőben vezetett, akkor a keménnyé fagyott talaj miatt, nyári időben a mocsaras ingoványos talaj miatt szó sem lehetett temetésről. Egyszerűen a természetre bízta az elhalt egyén porhüvelyét, megfosztva minden ruhájától és apró szánalmas kis értéktárgyától, az út mellett hagyták, ahol a tajgában milliószám élő rovarok és nyüvek néhány óra, de legkésőbb egy-két nap alatt elvégezték munkájukat. Ezért is mondják, hogy az ősi szibériai karavánutakat az évszázadok során elhullott százezrek vagy milliók csontjainak maradványai jelölték ki.

A száműzöttek zömében fakitermelésen dolgoztak, és a folyók mentén kialakított fűrésztelepek egy-egy fogolytáborát is jelentettek. Néhány gyilkos ösztönű katona és civil felügyelte őket, akik élete nem sokban különbözhetett a rájuk bízott rabokétól. Az így kialakított közösségek szinte önálló életet éltek. Az emberi kapcsolatok, szerelmek, a belterjes párosodás eredményeként sok degenerált, szellemileg visszamaradt utód szaporította ezen települések lakosságát. Ők már, mint szabad polgárok éltek és vegetáltak ezeken a világtól elzárt kis telepeken. A Szovjetunió megalakulásával, s a felszabadulással a helyzetük szinte semmit nem változott. Továbbra is megmaradt a száműzetés intézménye, mint büntetést, a Szovjetunió is előszeretettel alkalmazta. Még azt sem mondhatom, hogy a második világháborút követően megváltozott a helyzet, sőt, itt van az általunk is látott példa, hogy ma is tízezzrel dolgoznak itt rabok, akik többnyire köztörvényes bűnökért éveket kell, hogy itt töltsenek, és a munkájukkal váltsák meg szabadságukat.

Belevetettem magam a közösségi életbe. A párt és a KISZ-szervezetnek is a vezetőségébe választottak, és ez sok elfoglaltságot jelent. A munkaidő végeztével szinte minden nap van valamilyen feladatom. A táborvezetésnek figyelni kell ránk, fiatalokra nagyon. Számos olyan hatás ér itt bennünket, amire nem vagyunk igazán felkészültek. Hiába volt a kéthetes dunaújvárosi felkészítő tábor, közvetlenül a kiutazásunk előtt, azt is olyanok vezették, akik csak a Szovjetunió európai

nagyvárosaiban jártak, ők sem tudták mi vár itt ránk. Ezért nagyon fontosnak tartjuk, hogy a fiataloknak próbáljunk olyan programokat felkínálni, amiben örömmel részt vesznek, próbáljunk lehetőséget biztosítani a szabadidő hasznos eltöltésére. Itt mindenki önálló felnőtt ember, akit kényszeríteni nem lehet semmire. Ha végképp szakad a cérna, legfeljebb hazapaterolják az illetőt. Ha nem találunk ki számtalan jobbnál jobb szabadidős programot, ha nem próbáljuk a fiatalok szabadidejét lekötöni, akkor előbb utóbb nagy baj lehet, mert nem marad más, csak a vodka, és a nők. Mindkettő óriási csábítást jelent, és óriási veszélyt is rejt magában. A két év elég hosszú idő arra, hogy valaki alkoholistává váljék, s ráadásul az itt fogyasztható olcsó italok olyan rossz minőségűek, hogy hatványozottan képesek még a legerősebb fiatal szervezetet is károsítani. De nem is beszélek a további közvetett károkozásról sem, ami a munkavégzés hanyatlását, a konfliktusok sorozatának kialakulását jelenthetik.

A lányokkal való hihetetlenül könnyű kapcsolatteremtés is rengeteg veszélyt rejt. Először is, a magyar fiú, akarata ellenére valakinek a vetélytársává válhat, aki aztán féltékenységből néhány deci vodkától elszántan és fölerősödve, akár súlyos bűncselekményektől sem riad vissza. Nagyon ajánlatos kerülni az ilyen irányú konfliktusokat, mert lehet a magyar gyerek akár milyen keményöklű, az oroszok kezében hamar villan a bicska. Egy súlyos kérdés az egészségi állapot, ami szintén idekapcsolható. Ezek a kislányok bár milyen szépek csinosak, és sok esetben tanult, iskolázott teremtések, azért nagyon sokan közülük különféle nemi betegségekkel fertőzöttek, amit aztán könnyen átadnak a partnernek. Sem mi a magyar tábor, sem a város egészségügyi ellátottsága nem igazán tudja ezt a kérdést kezelni. A vezetőség többször felhívta a veszélyre a figyelmet, sőt azt is kilátásba helyezte, hogy nemi betegségben szenvedő, csak a teljes gyógyulását követően utazhat majd haza szabadságra. Azért itt is tudják gyógyítani a betegségeket, csak a kevésbé hatékony gyógyszerek sokkal hosszadalmasabb kúrákat követelnek és fájdalmasabbak, mint az otthoni gyógymódok. Sajnos legalább 30%-os a nemi betegségben szenvedők aránya, és esély sincs rá, hogy ez csökkenjen. De legalább ne emelkedjen! Azért is engedték, hogy alakítsanak ki bármit itt az emeleten, és azért itt van az épületben a város legjobb diszkója, hogy minél kevesebb veszély leselkedjék ránk, magyarokra. A lányokat nyugodtan fel lehet vinni a lakásokba, akár itt is lakhat a fiújával, ha meg tudják a szobatársakkal oldani. Itt a lány is normális körülmények között élhet, tisztálkodhat, és ha nem váltogatja sűrűn a partnerét, akkor a betegségek is visszaszoríthatók. Ezért aztán mindenféle versenyeket, játékos vetélkedőket, zenés, táncos bulikat szervezünk, ami szinte kitölti a fiatalok szabadidejét. Örömmel és élvezettel veszek részt ebbe a munkába, és mivel otthon is KISZ-titkárként sok hasonló feladatom volt, így még az ott tanult módszereket is hasznosíthatom.

A munkahelyeken komoly változás érezhető. A körülmények, az anyagellátás nagymértékben javult, így dolgozhatunk rendesen. A műszakok kemény fárasztó munkával telnek, merem állítani, hogy keményebben, tempósabban kell itt dolgozni,

mint otthon. Persze mi voltunk azok, akik két hónapon át, állandóan követeltük a jobb szervezést, anyagbiztosítást, hát letelt a tanulóidő! Az oroszok is látják, hogy jól és keményen dolgozunk, ezért az ő érdekük is, hogy éljenek evvel.

Holopovnak hívják az orosz építésvezetőt. Orosz mérnök ember, aki nagyon sokat tett azért, hogy megfelelően beinduljanak itt a dolgok. Jó szervező és akaratos ember. Rájött, hogy neki is érdeke, hogy mi tudjunk folyamatosan dolgozni, mert akkor az, az ő keresetén is meglátszik. Amit csak lehet, mindent kiharcol a magyaroknak, még annak az árán is, hogy ezért az orosz melósok esetleg megutálják. Én is azt mondom, hogy az ilyen emberek képesek meghódítani Szibériát.

Uszty-Ilimszk, 1976. október 21.

Csókollak benneteket: Feri

Kedves Kati és Gyerekek!

Végre megkaptuk a hivatalos szovjet előírások hiteles fordítását a csomagküldés szabályairól. Igaz, hogy ez csak 1976. IV. negyedévére vonatkozik, de az itteniek szerint, nyugodtan vehetjük úgy, hogy ez marad egész végig a főszabály, legfeljebb átírják a dátumot.

Ami terád vonatkozik: A most itt küldött nyomtatványt le kell másolnod, mert ez lesz az általad küldött csomag melléklete. A rubrikákba ceruzával odaírtam magyarul, hogy hova mit kell írnod, de csak oroszul. Tehát szótárt a kézbe, elő a régen tanult oroszudást, és úgy kell kitöltened, hogy nehogy e-miatt fordítsák vissza a csomagot. Negyedévente 1 db. 10 kilós csomag küldhető, míg 1 kilós az bármikor. Vigyázz, mert az 1 kilós csomag költsége is nagyon drága, 10 kilóst, meg egyáltalán ne küldj, annál is inkább, mert mire ideér, úgy is csak kb. 4 kilós pakk marad belőle.

Küldhető:

- Orvosi dolgok, 1-1 db: hőmérő, szemüveg, protézis, fűző, nagyothalló készülék.
- Kéziszerszámok: fajtánként 1 db
- Élelmiszerek (ami nincs tiltva, abból): kávé, kakaó, cikória: 2-2 kg, teafű: 20 dkg, fűszerféleség: összesen 20 dkg
- Dohányáru: 1kg (a csomag teljes súlyával együtt max.)
- Ruha: ing, blúz, pulóver 1-1 db
- Fehérnemű (alsónadrág és trikó): 3 garnitúra.
- Ágynemű, asztalterítő: 3 garnitúra, harisnya, zokni: 6 db
- Sapka, sál, derékszív, táska 1-1 db
- Cipő, kesztyű 1-1 pár
- Fügöny, ágytakaró: 3 garnitúra.
- Illatszer, kozmetikai cikkek: 50 dkg
- Szappan és mosószeresek együtt 2 kg
- Edények: 5 kg
- Háztartási tárgyak: 1 db
- Nyomtatvány, könyv újság: 1-1 db
- Fotó-anyag, sportszer, hangszer: 1-1 db
- Műanyag termékek: max. 0,5 kg
- Ékszerek külön szabály szerint.

Magyarországról tilos küldeni a Szovjetunióba: katonai mintájú fegyver, lőszer, kábítószer, pornókép, erkölcstelen jellegű tárgy (pl. vetkőztetős golyóstoll), Szu-ban káros politikai és gazdasági jellegű film, új és használt bélyeg és bélyeggyűjtemény, vetőmag, palánta, állati eredetű nyersanyag, mindennemű szeszesital, gyorsan romló termék, ételmezei cikkek, italárak, még a konzervek is, száraz bab, borsó, mák, orvosi cikkek, vitaminok, rágógumi, használt ruhanemű és lábbelik. szövet és műszálas méteráru, mindenféle fonal, fényképezőgép, film, óra (karóra sem), rádió, tv és azok alkatrészei, magnószalagok, mágneses karkötők.

Ha jól átolvasod, főleg a tilalom alá eső termékek sorát, akkor rá fogsz jönni, hogy ha úgy akarja az illetékes hatóság, akkor bármi miatt megtagadhatja a csomag továbbítását. Én azt javaslom, hogy egyáltalán ne küldj csomagot. Csak felesleges pénzkidobás. Ami fontos és szükséges, az a házukban nyílt boltban beszerezhető. A luxust meg el kell felejtennem. Mi az, hogy nesz kávét akarok inni? Hát a Túróst! Őseink évszázadokon át azt se tudták, hogy a világon van kávé, és én meg itt vacakolok? Majd iszok otthon és kész! Legfeljebb ha sikerül kiutaznod, Moszkvába azokra a napokra, amikor én is ott leszek, akkor majd az utazótáskád ilyesmivel lesz megtöltve.

Már írtam, hogy nekem is nehéz csomagot küldenem, de ezt valahogy megoldom. Kaptam a megyei KISZ-től levelet, s írják, hogy ismét újságba tették a levelem. Legyezgeti a hiúságom, de azért nem vagyok én helyszíni tudósító. Egyre jobban belekeveredek a KISZ-es életbe, ami nem baj, mert minden szabadidőm kitölti. Egyre több gond van a fegyelemmel. Sajnos már a sok magánéleti probléma többeknél kihat a munkavégzésre is. Jó lenne valamit kitalálni, mert nem lenne szerencsés egy-két felelőtlen gyerek miatt elbaszni a renomét, akár itt az oroszok, de az otthoniak előtt is. Próbálom a társaimat jobb belátásra bírni, a lelkükre hatni. Sajnos egyeseknél az ész helyett a fark irányít, és ilyen esetben szinte kilátástalan dolog az észre, az értelemre hatni.

Írod, hogy az otthoni munkahelyemen figyelemmel kísérik a rólunk szóló híreket. Mondd meg Hanyecz Ernőnek, az üzemvezetőmnek, hogy köszönöm a jókívánásokat. Megkaptam a cég levelét, amit ő írt s aláírta a párt a szakszervezet és a KISZ-titkár is. Nyugodj meg, nem fogok szégyent hozni az otthoni munkahelyemre, a Nagyalföldi Kőolaj és Földgáztermelő Vállalat Orosházi Üzemére.

A legutóbbi leveledben felvetett kérdéseidre a válaszaim: Nagyon felvillanyozott az a felvetésed, hogy megpróbálsz kijönni Moszkvába arra a pár napra, amikor én is ott leszek. Mielőtt eljöttünk, a Békés megyei KISZ első titkár, Szabó úr azt ígérte, hogy minden segítséget és támogatást megadnak, s bátran fordulhattok akár személyesen is hozzá. Nem értem, hogy most, amikor megkerested evvel a lehetőséggel, miért nem próbál segíteni. Én is úgy látom, mint te, és azt kérdezem, hogy ha van érvényes útleveled, nem vagy köztörvényes bűnöző, és nem is folyik ellened semmilyen eljárás, akkor miért nem segítenek? Kíváncsi vagyok, hogy a KISZ KB-től milyen választ kapsz a kérelmedre. Az összes költséget vállalod, csupán

az kell, hogy elintézzék, hogy utazhass! Nem értem, ezt a hülye szabályt, hogy miért nem lehet a két testvéri ország egyikéből a másikába utazni akkor, amikor az ember akar? Micsoda félelem és bizalmatlanság lehet még a mai napig is az orosz és a magyar emberek, vagy a vezetőik között, hogy ez a rendelet életben van. Állítólag már 30 éve testvérek vagyunk? Meg örök, és megbonthatatlan...!

Nagyon sokat jelentene nekem az, hogy kijöhess és találkozhassunk. Én is megpróbálok innen minden követ megmozgatni, hogy sikerülhessen, kértem a vezetőink közbenjárását, és segítségét. (Ígéretet kaptam.) Nem írtam még róla, hiszen nekem, mint az itteni fiatalok egyik aktivistájának, ezt mélyen titkolni kell, de őszintén be kell vallanom, hogy a honvágy nagyon komoly lelki megpróbáltatás elé állít. Nem hittem volna el, hogy az embert ilyen erősen fogva tarthatja, és befolyásolhatja. Én mindent megteszek azért, hogy a gyötrelmeimet leplezzem és még a legjobb barátaim, a lakótársaim se sejtsek belső vívódásaimat. Ezért is vállalom mindent úgy a munkahelyen, mint itt a szabadidős tevékenységben, hogy lekössem magam, eltereljem a figyelmem attól a gyötrelmes, és mégis oly édes vágyódástól, amit irántad és a két kisgyerekem után érzek. A napjaim, nem telhetnek el levélírás nélkül. Ezek a percek, órák azok, amikor átadhatom magam az érzéseimnek, és a gondolataim hazarepítenek. Sok meglepetés, és mondhatnám, hogy csalódás is ért. Csalódtam mindabban, amit véltem és hittem a Szovjetunióról, az itteni körülményekről, és az emberekről. Óriási különbség van az otthon hallott, és tanult, valamint az itteni, a tényleges valóság között. De a KISZ-ben továbbra is töretlenül bízom, és reménykedem abban, hogy ígéretük szerint segítenek. Segítenek, hogy találkozhassunk Moszkvában.

Van takarító személyzet a magyar házban, eredetileg minden nap, minden lakást ki kellett takarítaniuk. Rengeteg minden veszett el a szobákból, főleg olyan cuccok, amik itt nem kaphatók: farmerek, márkás pólók, pulóverek, rágó, cigaretta, mindenféle spray-k és pipere cuccok, de tűnt el pénz és karóra is. Soha nem lett meg a tettes, de az eltűnt holmi sem, ezért a legtöbb lakatotkat szereltünk fel a szobáink ajtajára, és ott csak mi takarítunk. A takarítóknak a közös helységek és a lakások vizesblokkja maradt. Megjegyzem, a fürdőszobába teregetni sem ajánlatos. Szóval így takarítunk, és érdekes módon a lopások megszűntek.

Mosni legtöbbször kézzel mosok, az alagsorban lévő közös mosószobában csak a munkásruháimat mosom. Sokszor rosszak, és nem túl tiszták azok a lenti mosógépek.

Semmilyen új ruhaneműre nincs szükségem, ne is küldj, mert itt napok telnek el, hogy a munkahelyen kívül ki se teszem a lábam a magyar házból, itt meg tökéletesen megfelel a szabadidőruha.

Uszty-Ilimszk, 1976. október 22.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám és Gyerekek!

A sok reklamációnak meglett az eredménye! Ma sört osztok! Az előzmény az, hogy mióta itt vagyunk Uszty-Ilimszkben, egyszerűen nem tudtunk sört vásárolni. Pénzünk az volna rá, már azokat az elárúsító helyeket is felderítettük, és tudjuk, hogy hol vannak, ahol külön csak italt lehet vásárolni. Számtalanszor sorba is álltunk, és mégsem tudtunk sört venni. Egyszerűen nem adnak az oroszok a magyar fiúknak sört. Ha van orosz barátod vagy barátnőd, és ő vállalja a sorbaállást, (de te nem lehetsz akkor a közelében) akkor ő kap egy-két üveggel. Általában néhány üveggel adnak csak, hogy minél több embernek jusson. Szóval panaszkodtunk, hogy azért oly gyakori az italos ember, mert a sör hiánya rákényszeríti a magyar legényt, hogy töményt, azaz vodkát igyon. Ha lenne sör, akkor lényegesen kevesebb tömény fogyna. A felvetésünk értő fülekre talált, s megszervezték, hogy mindenki írathatott magának sört, persze nem számolatlanul, hanem csak néhány üveggel és ezt Irkutschkból, a sörüzemből egyenesen ide hozták a magyar házba. A vezetőség engem bízott meg a kiosztásával, illetve az ellenérték beszédésével. Ma egész este sört osztottam. Van is jó hangulat a fiúk közt. Ez a sör kicsit kesernyésebb, és 1-2 fokkal erősebb, az otthon megszokott kőbányai világosnál, de jó és kellemes ízű, és ezért igen jól esik inni. Remélem, hogy eztán rendszeressé válnak ezek a szállítmányok. Látnod, hiába van pénzünk, az oroszok mégsem adnak sört. Igaz, nekik is ritkán jut, de akkor sem szép tőlük.

A Lukács Pali barátom holnap este ugyanígy vöröshagymát fog osztani. Minden magyar kap egy-egy kiló vöröshagymát, ami itt nagyon fontos vitaminpótló. Régebben adtak az ebédhez, egy-egy fej szépen megpuolt hagymát de evvel is úgy jártunk mi magyarok, mint a sörrel. Van, csak nekünk magyaroknak nem jut. A szovjet testvéreknek még van mit tanulni az internacionalizmus, a testvériség kérdéseiből. Ők ideológiailag már igen képzettek, de a gyakorlati kivitelezésben még sokat hibáznak.

Ma sikerült az itteni kis boltban 50 doboz bulgár cigarettát vennem. Remélem erre az évre már nem lesz gondom a cigivel, mint ahogy a szintén ott vásárolt 4 kg mosópor is biztos elég lesz egy jó darabig.

Ma egyedül tolmács nélkül adtam fel nektek egy csomagot. Azt a cirkuszt, ami volt félve merem megírni. Sokan voltak a postán, mint mindig, hiszen itt télidőben a csomagok küldése az egyetlen összeköttetés a lakosság és a világ között. Kivártam a soromat, és vagy másfél órán keresztül szótár segítségével töltöttem ki a hülye nyomtatványokat. A postás nő szerintem roppant élvezte, hogy velem szarakodhat,

mert mindent külön-külön, egyenként átnézett. Ezek után szótárt elő, kikeresni a nevét, leírni háromszor és így tovább. Vagy negyven orosz tombolt mérgében a hátam mögött. Oly sokan voltunk, hogy a sor vége már az utcán volt. El nem tudták képzelni, hogy mit vacakolok ilyen sokáig, hiszen nekik, ilyen hárompéldányos papírokat, mint nekem nem kell kitölteni. Igaz, hogy ők itt csak belföldre küldhetnek csomagot, külföldre csak külön rendőrségi eljárás és engedélyek után van rá lehetőségük. Végül is csak sikerült feladnom a csomagot. Érdekes és ijesztő is volt egyben az emberek viselkedése, de nem féltem, pedig hangosan szidtak, és valószínű mocskoltak is. Szerencsére nem értettem a szitkokat, s ez megnyugtató. Nem úgy a postásnőt, mert a tömeg bosszúja őt is megtalálta, de ő nem hagyta magát. Úgy ordított, hogy csak úgy zengett a posta, s én kihasználva a hangzavart, szépen eloldalogtam. Nem vertek meg, hacsak azt nem számítom, hogy a várakozó tömegből egy nő, amikor elhaladtam mellette megrugdalta a lábamat. Ez legyen a legnagyobb bajom! A vastag halinacsizma miatt szinte alig éreztem a rúgásokat. Szóval élve kiszabadultam a postáról, s ezáltal legalább negyven oroszok okoztam örömet és boldogságot, hogy most már ő is haladni fog.

Este megtartottuk a brigád-bulit. Nem tudom az étterem nevét, amit már jó előre lefoglaltuk. Kicsit haragudtak is a helyiek, mert alig néhány szabad asztal maradt nekik, így sokan kinn rekedtek. Hidegtálatat szolgáltak fel, teli mindenféle tengeri állatokkal és zöldekkel. Finom volt, és bőséges. Van is itt sok ínycsés, csak hozzáférni nem igazán lehet. Főtt és füstölt halak és rákok különféle fűszerezéssel, és sok-sok kaviárral, volt a fő fogás. Nagyon finom és laktató volt. Még sört is kaptunk, amiből én is jó kedvvel elfogyasztottam két üveggel. Mindez fejenként kilenc rubelba került, ami itt nagy pénz, de hát egyszer-egyszer megengedhetjük magunknak. Annak ellenére, hogy minden nap együtt dolgozunk, s itt a magyar házban is egymás melletti lakásokban lakunk, azért jól esett terített asztalnál is egy kicsit beszélgetni. Előjöttek az otthoni és az itteni sztorik, jókat nevetgélünk, iszogattunk. Zene is volt, gondolom ez állandó zenekara az étteremnek. Nem valami jó zenekar, de kellemes hangulatot teremtett. Az étteremben lévő néhány helybéli még táncolt is, ezek szerint azt is lehet. Úgy 23 óra tájban bontottunk asztalt avval, hogy ezután is szervezünk ilyen bulikat. Volt, aki maradt még, de én néhány társammal együtt hazajöttem, mert elálmosodtam. Lehet, hogy a rég nem kóstolt sör, meg hát a fáradtság is kijött rajtam egy kicsit.

Néhányan próbálkoztak a telefonálással. Nem olyan egyszerű dolog innen telefonálni. Először is csak a postáról lehet. A beszélgetés előtt engedélyt kell kérni, hitelt érdemlően igazolva, hogy ki és kinek akar telefonálni. Ha megadják, akkor a postán különböző űrlapokat kell, természetesen oroszul, kitölteni legalább 3-3 példányban, aztán befizetni 8-10 rubelt. Nagyjából ennyi egy 3 perces beszélgetés, amit előre ki kell fizetni, és akkor se kapom vissza, ha a kapcsolat megghiúsul. Volt, aki már 3-4 alkalommal is várt órákat a postán, és mindig sikertelenül végződött a

kapcsolatfelvétel. Szóval drága és bizonytalan még egy perfekt orosznak is, ezért én meg se próbálom.

Megérkezett az igazi tél, ami azt jelenti, hogy éjszaka mínusz 30, nappal mínusz 20 fok fölé nem emelkedik a hőmérő higanyszála. Ilyen hideget én még soha nem értem meg. Az itteniek avval vigasztalnak bennünket, hogy így lesz ez most már jövő áprilisig. Nem mondom jó vigasz, de hát nagyjából már van megfelelő ruhánk, úgy hogy nem fázunk.

A munkahelyen folyamatosan a szabadban dolgozunk, de van közvetlen a munkaterületen egy szánkótalpakra szerelt melegedő bódénk, amibe néha-néha behúzódunk. Az itteni szabályok szerint mínusz 30 fok alatt lehet óránként tíz percet melegednünk, de azért mi már néha, néha most is behúzódunk egy kicsit. Nincs lelkiismeret-furdalásunk, mert a szomszédságunkban dolgozó helybeliek, az egész műszakot vagy tűz mellett, vagy a bódéjukban töltik. Nem is szólt ránk még senki, egyébként is tudják, hogy ami munka ki van adva napi ütemezéssel, azt mindig elvégezzük. Ilyen hidegben a folyamatos anyagszállítás is akadozik, ezért hát, minnek is álldogálnánk kint a hidegben, ha nincs még itt a bedolgozásra való előmelegített és kötésgyorsítóval kezelt beton. Mihelyt meghozzák, gyorsan bedolgozzuk, a lapátolás közben különben sem fázunk, és ha kész, akkor újra irány a bódé! Csak azoknak rosszabb, akik a zsaluzatot készítik, mert ők kénytelenek előttünk dolgozni. A Lukács Pali az ácsok vezetője. Kemény srácok valamennyien, bírják a hideget. Szép mesterség az ácsmunka, és nagy felelősséggel jár. Azt a rengeteg tonna betont, amit még vibrátorokkal is tömörítünk, muszáj megtartani a zsaluzatoknak, mert ha nem akkor nagyon nagy baj lehet. Nálunk még ilyen hiba nem fordult elő.

Napok óta itt vendégeskedik a magyar építőipari és városfejlesztési miniszterhelyettes. A mi brigádunkat is felkereste, szerencsénkre nem a bódéban talált bennünket, hanem éppen keményen dolgoztunk. Dicsért bennünket, de általában is elégedettek a magyarok munkájával. Már menne haza, de a rossz idő miatt nem szállnak fel a repülőkre, így napokkal meghosszabbodott az ittléte. Mitőlünk elfér, minket nem zavar.

Néhány szót írok az itteni betonozásról, mert ez eltér az otthon megszokottól. A beton itt is homokos kavics, víz és cement keverékéből áll, amit azért melegítenek fel a keverő üzemben, hogy szállítás közben nehogy megfagyjon. Amikor meghozzák egy daru által mozgatott konténerbe töltve, eresztjük a zsaluzat közé. Amikor a beton a helyére kerül, akkor egymástól 15 centiméter távolságban, maximum 3 méter mélységig vagy hosszban, 6 mm vastag, acélhuzalokat helyezünk el. Ezekbe egy megfelelő berendezéssel keresztül áramot vezetünk, amely felmelegíti a huzalokat, ezáltal fűti a betont. Egy köbméter beton fűtéséhez 300 kwó villamos energia szükséges. Minden köbméter bedolgozott betont legkevesebb 24 órán át, de inkább két-három napon keresztül kell fűteni, ami azt jelenti, hogy több tízezer kwó a villamos energiaszükséglet. Itt az LPK-n (ez a papíripari kombinát orosz nevének rövidítése), 48 betonozó brigád dolgozik. Ebből csupán négy a magyar. A 48 brigád

naponta átlag 600 köbméter betont dolgoz be műszakonként (itt jegyzem meg, hogy ebből a 4 magyar brigád, több mint 160-at, tehát arányaiban sokszorosát az orosz brigádoknak) ami folyamatos két műszakkal számolva 1200 köbméter. Ezt az irdatlan mennyiséget mind fűteni kell. Ezt a módszert nálunk otthon nem lehetne alkalmazni, mert annyira megdrágítaná az energia ára, de lehet, hogy a hazai erőművek nem is győznék villamos energiával. Itt Uszty-Ilimszkben épül a világ legnagyobb vízierőműve. Az szolgáltatja az energiát. Képzeld el, az erőmű gátjába több mint ötmillió köbméter beton lett bedolgozva, és még közel sincs kész. Ahhoz mérten, ez a napi 1200 köbméter nem is mennyiség! Egyébként a városban van a betongyár, ami ellátja az építkezéseket, és ahonnan több száz billenős „KRAZ” teherautó hordja szét a betont.

Most a kisgépkezelői tanfolyamra járok. Nem tudom hasznomra lesz-e valaha is, hogy itt mindenféle tanfolyamokat végzek, de tudod ez is az egyik olyan dolog, amit azért tett a vezetés számunkra kötelezővé, hogy kitöltse a szabadidő egy részét, és némileg lekösse az embereket.

Itt a Szovjetunióban divat, hogy főleg egyetemistákból álló amatőr szintársulatok a Komszomol szervezésében járják a különböző építkezéseket, és politikai tartalmú (itt egyébként minden az) darabokkal lelkesítik a munkásokat. Uszty-Ilimszk 5-ös számú általános iskolájának a tornatermében ma kimondottan nekünk, magyaroknak tartottak ilyen jellegű előadást jó másfél órán keresztül. Nagyon lelkes színészek, nagy átéléssel adták elő a színműveiket. Mi értelmesen néztünk, s amikor meghajoltak, hosszasan és lelkesen tapsoltunk. Nem árultuk el, hogy az oroszul előadott darabból egy kukkot sem értettünk. Reméljük, hogy többet nem jönnek, kár nekik fáradozni, és ilyen nagy távolságra elutazni. Inkább tanuljanak, de lehet, hogy az ilyen szereplések is kötelezőek, és a végső bizonyítványuk ezektől is függ.

Nem szoktam panaszkodni, általában nincs is okom rá. Azért néha nekem is vannak egészségügyi problémáim, például, hogy árpa nőtt a bal szememre. Még jó időben is zavarja az embert, hát még ebben a hidegben. Soha nem volt árpám, s úgy gondoltam, ha bekenem vietnami balzsammal, akkor majd elmúlik. Jó vastagon bekentem, s az első pislantástól vagy fél órán át iszonyú csípő fájdalmat éreztem. Kínomban ordítottam, s próbáltam eltávolítani az árpámról a balzsamot, ami nagy keservesen sikerült. Valószínű, hogy a folyamatosan szakadó könnyem mosta le. Tudod, nem gondoltam arra, amikor bekentem a szemem, hogy a pislogástól a balzsam bele is kerülhet. Már pedig bele került, és borzalmasan marta a szememet.

Sajnos egyszer, a múlt napokban kaptam egy középfülgyulladást. Nagyon fáj a fülem, ezért tolmáccsal elmentem orvoshoz. Írtam, hogy itt szembe velünk van a városi kórház, így nem kellett messze mennem a vizsgálatra, majd azt követően a sugarazásokra. Négy alkalommal voltam és meggyógyult a fülem. A kezelésekre mindig kaptam egy munkaidő utáni időpontot, így várakoznom sem kellett, soron kívül meggyógyítottak. Az orvosi rendelő, amiben megfordultam sokkal kevésbé felszerelt, mint otthon. Minden fehér, a falak, az asztal és szék, meg a szekrények.

Műszereket nem láttam. Egy legalább 100 kilós természetes doktornő vizsgálta a fülem és kísért abba a helységbe, ahol sugaraztak. A kórházban egyébként tisztaság volt.

Már most elkezdtük a készülődést a november 7-ei ünnepségekre. Itt a Szovjetunióban ez a legnagyobb ünnep, ami több napos rendezvénysorozatot jelent, Mi sem fogunk kimaradni ebből, úgy hogy sok érdekes és hát kötelező program vár ránk.

Egyre többször gondolok a Moszkvai találkozásunkra. Félek, hogy nagyon beleélem magam, és esetleg csalódás is érhet. De miért érne? Hiszem, hogy azok az ígéretetek amik a KISZ vezetőinktől oly sokszor elhangzottak, nem csak üres szavak.

Uszty-Ilimszk, 1976. október 25.

Csókkollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek

Bizonyára itt a Szovjetunióban is érvényes az a jó öreg magyar közmondás, hogy „A kivétel erősíti a szabályt!” mert annak ellenére, hogy azt mondták az itteniek, hogy télen nem fúj a szél, olyan szélvihar tombol már második napja, és mínusz 28 fok van napközben is, hogy ilyen még álmunkban sem gondoltunk. Nagyon cudar az idő, de a lakásunkban jó meleg van, a munkahelyen, pedig aki fázik, nyugodtan bemehet a bódéba egy kicsit átmelegedni. Nagyon figyelünk egymásra, de ennek ellenére megtörtént az első fagyásos sérülés. Az egyik magyar fiú nem vette észre, hogy az arcán a járomcsontnál elfagyás kezdődött. Mire az egyik társa észrevette, akkorra jobbnak látták beszállítani a városi kórházba. Nem tudjuk, hogy milyen anyaggal, de olyan filmszerű spray-vel befújták a sérült felületet, ami a bőrön megszilárdult. Állítólag hatásos, és jó, de a legfontosabb a megelőzés, az az egymás figyelése. Sajnos fájdalmas és lassan gyógyul a fagyásos sérülés, úgy hogy ez a fiú is megemlegeti egy darabig, mire meggyógyul. Ezek a nagy hidegek egy kicsit váratlanul értek minket, magyarokat. Túl gyorsan jött. Mi azt hittük, hogy majd szépen, folyamatosan hűl le a levegő, és nem így, egyik napról a másikra. Ami nagyon tetszik, hogy a magyar „Ikarusz” buszok kiválóan szerepelnek. Az utak mentén elég sok elhagyott járművet, köztük buszokat is lehet látni, de magyar busz egy sincs köztük. Úgy tudom, hogy az Ikarusz gyár legnagyobb vevője a Szovjetunió, az új buszok nagy többségét ide szállítjuk. Jó ezt látni, hogy ilyen kiválóak a magyar termékek.

A hideg miatt az ember bajuszára és szakállára a kilélegzett levegő párája lecsapódik, és percekben belül jégcsapokká alakul át, ami húzza az ember szőrzetét. Egyre többen borotválják le a bajuszukat, de én kitartok. Csak a legvégső esetben fogom levágni. Engem nem zavarnak a jégcsapok, ami nem jelenti azt, hogy nem érzem a húzásukat, de még elviselhető.

A vöröshagymára szabályosan rászoktam. Rendszeresen eszem, és ha véletlen egy nap kimarad, már kívánja a szervezetem. A szaga nem zavar, először is mindenki hagymaszagú, másodszer meg nem puszkózok senkivel.

A Vincze István jó barátságba került egy fiatal építész mérnöknővel, aki elmondta, hogy a helyi postán hozzáférhető egy katalógus, amiből kiválasztva meg lehet bizonyos árukat rendelni. No ez nem olyan dekoratív és tartalmas, mint a német, vagy osztrák áruházak katalógusai, de kicsit hasonló. Ha másként nem sikerül szamovárt vennem, akkor majd ezen az úton próbálom beszerezni.

Október 28-án a mi brigádunkból, hárman kaptunk meghívót a városi Komszomol szervezet ma esti ünnepségére. Október 28 a Komszomol (az itteni ifjúsági szervezet)

megalakulásának 59. évfordulója, és most is, mint minden évfordulókör nagyszabású ünnepséget tartanak. Írtam, hogy árpa nőtt a szememen, és így ez jó kifogás volt arra, hogy ne menjek el. Az igazság az, hogy egy szót sem értenék az egész ünneptől, ezért nem is bánom, hogy kihagyom ezt.

A nemrég küldött fényképeken látható az, az óriási markológép, amely a mi munkaterületünkön dolgozik. A gép kanala egy markolásra több mint 10 köbméter földet képes felszedni, felmarkolni, és a hatalmas dömperekre rakni. Az egyik képen jól látható, hogy tizenhatan kényelmesen álldogálunk a markoló kanalában, ez jól érzékelteti a nagyságát. Ezen az építkezésen még számos ilyen hatalmas, vagy még ettől is nagyobb önjáró elektromos meghajtású munkagép dolgozik. Sokszor csak ámulunk, hogy ilyen is lehetséges. De ha megemlítem, hogy vannak olyan hatalmas toronydaruk, melyek gémmagassága megközelíti a 160 métert, igen, még egyszer leírom, hogy 160 métert, akkor ezek itt igazán nem is olyan nagy monstrumok.

Megtudtuk, hogy aki megbetegszik arra az itteni, munkaügyi előírás vonatkozik, ami többek közt azt is jelenti, hogy az első 5 napra nincs táppénz. Tehát egy kis megfázással, vagy fülfájással el kell menni orvoshoz, szedni kell gyógyszert, de igyekezni kell, lábon kihordani a betegséget. Csak öt munkanap eltelte után jár táppénz, de akkor 100%-os.

További munkajogi szabály, hogy itt is jár a szabad szombat, mint otthon, de félévente két szombaton mégiscsak dolgozni kell, mert így jön ki a heti 42 óra. Otthon ezt az eltérést az állam bevállalja, itt nem, le kell dolgozni.

Jó hír, hogy megérkezett az első magyar élelmiszeres konténer. Az árut amit hoztak, pénzért, de kipurciózva fogják hétfőtől szétosztani. A további szállítmányoknál is ügyelnek majd arra, hogy lehetőleg mindenkinek jusson a hazai élelmiszerekből. Ami fennmarad, azt azután az épületünkben lévő boltban megvásárolhatjuk. Remélem, hogy így is lesz.

Október 29-én a városban nagyszabású fáklyás felvonulást rendeztek a helyi párttagok és Komszomolisták tiszteletére. A város apraja-nagyja az utcákon volt, közülük sok felvonuló, és sok néző. Ezek az oroszok tudnak ünnepelni! Igaz, 59 év alatt megszokhatták, és begyakorolhatták. Sok fáklya, zászló és vodka tette színessé és érdekessé az ünnepséget.

Képzeld el, többórás sorbaállás után sikerült 2 kilogramm kristálycukrot vásárolnom. Ennyi volt a fejadag, senki sem kapott többet, az oroszok sem. Majd igyekszem jól beosztani, mert ez is hiánycikk itt, mint ahogy sok más alapvető élelmiszer. Egyébként sikerült megmérni a súlyomat, ami néhány kilóval kevesebb annál, mint amivel kijöttem. 90 kiló körüli, ami teljesen elfogadható a magasságomhoz mérten. Úgy érzem, hogy fizikálisan is jó erőben vagyok, tehát ez a néhány kiló veszteség semmi okot nem jelent az aggodásra!

Uszty-Ilimszk, 1976. október 30.

Csókollak Benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Ma orvosnál jártam. Egy kellemetlen középfülgyulladás kínoz. Az orvosi rendelő (mint otthon az SZTK), itt is egy viszonylag nagy épületben, több más szakrendelővel együtt található. A kép az otthonról megszokott: itt is minden fehérre meszelt, és elfogadható a tisztaság. Itt is tömeg van, hosszú várakozás után került rám a sor. Tolmács van velünk (ugyanis több magyar gyerek jött a különböző rendelésekre, s ilyenkor legalább egy tolmács is elkísér bennünket), de ő a sebészetre várókkal tart. Oda másik három magyar fiú is ment, s ugye ott nagyobb szükség van az orosz nyelv tudására, mint itt nekem a fülészeten. Mikor rám került a sor, a rendelőben elég volt, csak a fájós jobb fülemre mutatni, s a doktornő már tette is a dolgát. Valami zselés gyógyszerrel átítatott gézt gyömoszolt a fülembé, olyan szorosan, hogy a számat is alig tudom becsukni. Három nap múlva kell visszajönnöm kontrollra.

Miután táppénzre vettek így nem mentem semerre a városba, igyekeztem haza. Jólesik egy kicsit heverészni, pihenni, olvasgatni. Volt időm arra, hogy átnézzem az eddig küldött leveleidet, mely során egy érdekes dolgot sikerült kiderítenem. Azt írod, hogy eddig öt alkalommal küldtél csomagot nekem. Mivel én is felírtam, hogy mikor mit kaptam tőled, így összehasonlítottam a két adatsort, mely alapján kiderült, hogy a szeptember 18-án feladott csomagodat, amiben 14 doboz „Fecske” cigaretta, kávé, öngyújtó, és egy csomó rágógumi volt, nem kaptam meg. Szintén nem érkezett meg az okt. 18-án feladott csomag, amiben szintén cigaretta volt. Az már biztos, hogy ezeket a csomagokat egyszerűen ellopták, jóllehet erről soha semmilyen értesítést nem fogok kapni. Ezt úgy kell értenem, mintha nem is küldted volna őket. Hiánytalanul érkezett meg az a csomag, amiben csak újságokat küldtél, de megkaptam azt is, amiben a kardigán volt. Egy csomag jött augusztusban, amiből, mint régebben írtam is, hiányzott pl. a fogkrém. Tanulság az, hogy nem érdemes csomagot küldeni, mert, sajnos egyszerűen elvész útközben, vagy hiányosan érkezik meg.

A mi brigádunk, a 4-es számú betonozó brigád, az este egy fórumot tartott. Ez olyasmi, mint otthon a brigádgyűlés. Vacsora után az emeletünkön lévő klubhelységben összejöttünk, s mindnyájan elmondtuk kisebb-nagyobb gondjainkat, problémáinkat. Mindezt összesítettük, s egy közel 30 pontból álló listát küldünk a vezetőségnek. Olyan dolgokat vetünk fel például, hogy:

Mikor éri el a keresetünk az otthon megígért szintet? Miért van az, hogy a postán már vagy 40 db. Magyarországról jött csomag van felhalmozódva, s mégsem adják ki? Mire várnak, tán ellenőrzésre? Még sokunknak hiányzik a „kimenő” vagyis a civil

téli bundája, és csizmája. Mikor kapjuk meg végre, hiszen már napok óta -30 fok körüli hideg van?

A jelenlévő vezetők is mondott egy-két érdekességet, például: Valószínű sikerül megoldani, hogy a város egyik éttermében szombaton és vasárnap, amikor itthon pihenőnapon van az ember, elmehet étkezni. Eddig az itteni éttermekben erre nem volt lehetőség. Enni csak este lehetett.

Emelik az üzemi étkezdében a magyarok számára a húsadag mennyiségét. Továbbra is megmaradnak a halnapok (országos rendelet szabályozza, hogy a hét bizonyos napjain a nyilvános és közétkeztetésben csak halat, illetve halételeket lehet fogyasztani). A boltokban (már ahol van ilyen), ezeken a napokon nincs semmiféle húsarúsítás, még baromfi sem, csak hal. Nagy marhaság, ezt Brezsnyev, az orosz államfő találta ki azért, mert így tudják leplezni azt, hogy nincs elegendő húsféleség az országban. Tehát, a többi napokon több húst kapunk. Igaz, hogy emiatt magasabb lesz az ebéd ára is, amit nekünk kell megfizetnünk.

Végleg eldőlt, és a munkálatokat is így tervezik, hogy szabadságolásokra átlag 30-50 fős csoportokban jövő év május – augusztus hónapokban lesz lehetőség. Ide is kiutazhatnak majd hozzátartozók, ki-ki a saját költségén, de kizárólag szervezett, csoportos formában. Az otthoni igény szerint indítanak csoportokat.

Még a karácsonyi ünnepek előtt lesz lehetőségünk arra, hogy egy-egy napra csoportosan Bratszkba utazzunk, bevásárló útra. Bratszk többszázézes város, ahol sokkal jobb az ellátás, mint itt Uszty-Ilimszkben. Tolmácsok is elkísérnek bennünket, így lesz mód kisebb csoportokba szétoszolva vásárolgatni.

Drága Katikám! Nincs olyan este, hogy ne a közelgő moszkvai útról, és a találkozásunkról álmodoznék. Sokszor rám tör az aggodalom, hogy mi lesz, ha valamiért elmarad az út, és te hiába utaztál Moszkvába. Nem tudom lesz-e valaki, aki segítségedre siet, mert egy idegennek, nyelvismeret nélkül, egy világvárosban nagyon nehéz eligazodni. Sokszor elkap a félelem azért is, hogy mi lesz a kis gyerekeinkkel, ha történik veled valami az út során? Nem is tudom, hogy nem-e túlságosan is önző voltam akkor, amikor azt kértem, hogy próbálj kiutazni, hogy találkozhatunk. A gyerekek érdekeiről megfeledkeztem, és ez az én felelősségem. Arra gondolni se merek, hogy nem segítenek, és ezért nem tudsz kiutazni. A KISZ vezetői megígérték a segítséget, nagyon remélem, hogy tartják is. A bizakodás és a remény ad erőt a mindennapi munkámhoz. Nagy szükségem van erre, mert a honvágoly oly erős bennem, hogy csak ennek az erőnek a segítségével tudok uralkodni fölöttem.

Uszty-Ilimszk, 1997. október 4.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Boldog vagyok, táncolni, dalolni való kedvem van, mert megkaptam a táviratot, amiben a moszkvai utadról értesítesz. Tudom, még nem biztos az egész, hiszen csak szóbeli ígéretet kaptál, de én teljes mértékben bízom a KISZ-esek segítészándékában. Látod, a munkahelyedről is minden további nélkül elengednek, ezért én, szinte biztosra veszem a találkozásunk sikerét.

November 7-e a Szovjetunió legnagyobb ünnepe. Több munkaszünettel járó ünnepnapjuk van, s ezek mind politikai eseményekhez kapcsolhatók, kivéve a „Télapó”(„*Gyet-maróz*”) ünnepet, ami a mi karácsony ünnepünknel kb. egy héttel később lesz majd. Azt hiszem, hogy az itt általánosan elterjedt pravoszláv egyház ünnepe ez, de majd mikorra eljön, addigra utána nézek. Szóval politikai ünnep, a nagy októberi szocialista forradalom ünnepe ez, ami ma kezdődik és három napon át, tart. Ha jól emlékszem az iskolában tanultakra, ezen a napon támadták meg, és foglalták el a leningrádi Téli Palotát, ekkor lőtt az Auróra cirkáló a palotára, és ezen a napon jelentette ki Lenin a leningrádi „Szmolnijban”, hogy „minden hatalmat a szovjeteknek!” Szóval, valahonnan innen származtatják a Szovjetunió eredetét is, jöllehet, a jelenlegi formáját csak egy viszonylag hosszú polgárháborús időszakot követően vette fel.

Nincsen november 7 a Szovjetunióban felvonulás nélkül. Még az ország legeldugottabb helyén, legyen az a Lapp-föld néhány jurtából (állait bőrökből készült viszonylag nagyméretű lakósátor) álló rénszarvastelepe, vagy a világvárosi rangra törekvő Moszkva, mindenütt tartanak felvonulást. Az oroszok egyébként is, vagy szeretnek felvonulni, vagy az eltelt ötven év alatt még a zsigereikbe is beidegződött a felvonulás kényszere, és mára már az élet mindennapi velejárójának tekintik. Itt Uszty-Ilimszkben is nagyszabású felvonulást szerveztek. A város szinte minden lakója, beleértve az itt dolgozó külföldieket is, részt vett ezen. Formájában hasonlít a nálunk is divatos május 1-i felvonulásokhoz, de itt sokkal nagyobb a tömeg. Aki nem vonul, az a felvonulás útvonala mentén áll, és nézi. A nézők közül mindenki vagy kisebb, papírból készült zászlókkal, vagy sállal, esetleg kendővel, vagy csupán pusztá kézzel integet és tapsol, és örül. A felvonulás útvonala különösen, de egyébként az egész város fel van díszítve. Rengeteg a hatalmas zászló és Lenin-kép, és mindenféle hatalmas betűkkel különböző jelmondatok, lelkesítő szövegek olvashatók. Persze a mostani állami vezetők képeivel is gyakran lehet találkozni, közülük különösen Brezsnyev a népszerű. Az ő portréja megelőzi Marx és Engels képeinek számát, és ha jól körbetekintek, akkor úgy látom, hogy elég jól megközelíti Lenint. Persze behozni

nem tudja, legalábbis egyelőre. De nem csak a középületek, a lakóházak is díszbe öltöztek. Nagyon sok lakás ablakközeiből eltűntek az egyébként állandóan ott lógó s a hidegen hosszú ideig tartósan elálló madzagon lógó halak, és az üvegre nedvesen felragasztott, és függöny helyett a belátást akadályozó újságpapír lapok. Helyüket erre az alkalomra, többnyire vörös zászlók, és hatalmas kokárdára hasonlító díszek vették át. Az itteniek egyébként nem sokat vacakolnak a függönyökkel. Jó, sok helyen van újságpapír az ablaküvegre ragasztva, de a lakások legalább felénél még az sincs. Gyakorlatilag mindenki szeme láttára élnek az ilyen lakásokban lakók az életüket. Persze, nem muszáj „kukkolni” senkinek, de nem tudom miért, főleg sötétedés után én mindig be-be pillantok azokon az ablakon, ahol fény szűrődik kifelé. Mintha valami láthatatlan erő vonzaná oda a szememet. Azt hiszem ez nem egyedi eset, valószínű mindannyian hasonlóan vagyunk ezzel.

Visszatérve az ünnepségre: Ahogy a többi felvonulók, így mi magyarok is jól felszereltük magunkat zászlókkal, táblákkal, sőt, az ügyes kezű asztalosaink egy hatalmas, a brigádot jelképező és felvezető tablót is készítettek, amit több ember cipelt a csoportunk elején. Mi is az LPK, az-az a munkahelyünk dolgozóinak nagy munkásserege egy részeként, vonultunk fel. Most látom csak, hogy nem csak pufajkája van az itteni embereknek, van rendes ruhájuk is. Itt a felvonulók között mindenki, legyen bár milyen rangú és munkás, szépen felöltözve, a férfiak a nagykabátjaik alatt öltönyben, még a nők vastag szövetruhákban vonulnak. Orosz szokás szerint, valamennyien büszkén viselik a kabátjaikon a kitüntetések sokaságát. Mi magyarok, mindnyájan kaptunk egy tányér nagyságú vörös kokárdát, amit a kabátunk hajtókájára kitűzve viseltünk. Lehet, hogy élveztük volna az egész ünnepséget, mert szép napos idő volt, és jó hangulat, de a kedvünket elvette a borzasztó hideg. Mínusz húsz fok alatt volt a hőmérséklet, és a menetben nagyon sokat, kellett álldogálni. A brigád nagy többsége még mindig nem kapta meg az úgynevezett kimenő, vagy szabadidős lábbeliét, ezért legtöbbször az otthonról hozott félcipőkben fagyoskodtunk. Borzasztóan fázott a lábunk, s ilyenkor az ember tehetetlen. Nem haladhat úgy, ahogy ő szeretne, nem állhat ki a sorból, kénytelen túrni. Ezért, hiába volt parádés a felvonulás, hiába volt a látvány, az egész városban hallható indulók, és mozgalmi dalok pattogó ritmusú zenéje, nem dobott föl senkit, mindenki a félig elfagyott lábaival volt elfoglalva. Nagy sokára rövidebb-hosszabb megállásokkal, de végül is elvonultunk a dísztribün előtt, amit az előtt a torony előtt, amin a város órája és hőmérője látható, kizárólag erre az alkalomra állítottak fel, s tele volt a város vezetőivel, meg az Isten tudja kikkel. Hanyecz István, a mi vezetőnk is ott volt közöttük. Nem nagyon mosolygott, mikor mi magyarok vonultunk el a tribün előtt, biztos az ő lábai is az elfagyás határán voltak. A menet azért haladt lassan, mert amikor egy csoport a tribün elé ért, akkor valaki az ott lévők közül rövid beszédet tartott, ismertette a nagyérdeművel, hogy milyen kimagasló tettek és eredmények jellemzik az éppen elvonulókat. Bár nem értettem semmit a beszédekből, de biztos vagyok benne, hogy mindenki hősiességgel helytállt, és kimagasló

eredményeket ért el a munka frontján, ezzel is tovább építve a kommunizmus felé vezető utat.

Ami szokatlan és érdekes, egyben élvezetes is volt, az, az, hogy a tribün szélénél állt egy illető, és függetlenül attól, hogy éppen zene szólt, vagy beszédet mondott valaki, percenkénti megszakításokkal, hatalmas, mindent túlszárnyaló hangerővel jelmondatokat ordibált, amire a tömeg hatalmas „hurrá” kiáltással reagált. Mi is élvezettel vártuk az újabb és újabb jelmondatokat, és akkorákat ordítottunk, ami csak kifért a torkunkon, hogy aztán jót nevetgéljünk saját hülyeségünkön. Mivel semmit nem értettünk a jelmondatokból, így valószínű akkor is lelkesen hurráztunk volna, ha éppen anyánk akasztását, vagy a mi lehülyezésünket jelentették volna be. Szóval nagyszabású felvonulás volt, szép volt, túléljük úgy, hogy senkinek nem fagyott el a lába úja. A srácok csak az otthon megszokott sört és virslit hiányolták. A felvonulás még sokkal tovább tartott, de mi mikor túlhaladtunk, a tribüntől, egy bizonyos helyen várakozó teherautóra leadtuk a kellékeket, a kiosztott zászlókat, tablókat, és hazaigyekeztünk.

Az ünnepség elmaradhatatlan része volt az esti tűzijáték. Nos, ha az oroszok valamiben világelső, akkor ez az. Gyönyörű és hosszan tartó, nagyszabású tűzijátékot rendeztek, amit a Békéscsabáról jövő Csjáki Pali lakótársammal a szobánk ablakából néztünk végig. A többiek lementek az utcára, de mi a nagy hideg miatt ezt a kényelmesebb megoldást választottuk.

A helyi ünnepekbe az itt dolgozó külföldieket (magyarok és bulgárok) is bevonták. Délelőtt 10-kor nemzetközi sakk- és asztalitenisz versenyek kezdődtek. Mi magyarok is indítottunk csapatokat, melyekbe én nem fértem bele. Az eltelt hónapok során, a házi versenyeken, kialakult egy erőssorrend, ami elég pontosan tükrözi, hogy közülünk kik a legügyesebbek ebben a sportágban. Sajnos én, csak a „futottak még” kategóriába tartozom. Az igaz, hogy a lakótársaim közül mindenkit legyőzök sakkban, de a magyar brigádban, vannak nálam sokkal jobbak is. Különösen egy Sopronból származó Papp nevű mérnök srác (ő az egyik főnökünk) nagyon jó sakkozó. Végül az eredmény nem is annyira fontos, inkább a részvétel az, ami az internacionalizmust jelképezi ezeken az ünnepekhez kapcsolódó versenyeken. Persze a magyar virtus bennünk van, de tudomásul kell venni, hogy a helybéli ellenfeleink egy nagyváros hosszú selejtező sorozatán a legjobb eredményeket elértékből állnak. Amikor a 300 fős magyar építőbrigád tagjait összeválogatták, nem volt megfelelési szempont a kitűnő sakk- és pingpong tudás. Így se vallottak szégyent a magyarok, a szereplésüket a küzdeni akarás és a tisztas helytállás jellemezte.

Az ünnepre való tekintettel az ebédem magyar, töltött káposzta konzerv volt. Ebéd után Vincze Istvánnal (békéscsabai származású brigádtársam), együtt sétáltunk el a város másik végében lévő moziba. Útközben jót beszélgettünk, s kiderült, hogy ő is Békéscsabán a „Vízműben” végzett, csak jóval később, mint én. Ő jól emlékszik rám, elsős volt, amikor én érettségiztem. Az ünnep tiszteletére egy magyar filmet vetítettek a moziban. Magyarul beszéltek a filmben, de orosz szövegaláírással. Ez azt

jelenti, hogy itt a Szu-ban, már máshol is vetítették. Jancsó Miklós „Csend és kiáltás” című filmje volt. A filmvetítés 3-tól 5-ig tartott, és alapvetően két okból néztem végig. Az első az, hogy magyarul beszélt, a másik, hogy teli volt csinosabbnál csinosabb nőkkel. Hogy miről szólt, arra nem emlékszem, viszont pontosan meg tudom mondani, hogy hány lánynak volt szőkésbarna hónaljszőrzete. A film végeztével hazasétáltunk, ha egyáltalán sétálásnak lehet nevezni a mínusz húsz fok körüli kemény hidegben a járdákra letaposott vastag hórétegen való csúszkálást. Ilyenkor lazán, aprókat kell lépegetni, ha az ember merev izmokkal próbál mozogni, 100% az elesés.

A szállásunkon további programok vártak ránk: Az emeleti fordulókban kialakított klubszobákban fotó és képzőművészeti kiállítások, valamint egy nagyszabású Leninről szóló kiállítás megnyitója volt egymás után. A földszinti nagyteremben ünnepi nagygyűlést tartottak, mely után a helyi általános iskolások adtak ünnepi műsort. Természetesen az én orosz tudásommal semmit sem értettem belőle, de azt érezkelni tudtam, hogy a gyerekek ügyesek és szépek voltak. Itt minden általános iskola gyerek egyenruhában jár az iskolai órákra, s ilyen ünnepeken is abban szerepelnek. Ez a fiúknál sötétkék pantalló, és fehér ing, a kislányoknál fehér blúz, és sötétkék fodros-kantáros szoknya. A piros nyakkendő elengedhetetlen kiegészítője a ruhának.

A nagygyűlés után óriási diszkót rendeztek a magyarok. Rengeteg lány, jó zene, kitűnő hangulat. A biztonságról az egy-két magyar rendezőn kívül a helyi rendőrség vagy egy tucat embere gondoskodik. Valamelyik nap az L.P.K. (a munkahelyünk nevének rövidítése) pártbizottsági ülésére meghívták a mi vezetőinket is. A téma a „magyarok”. Megállapítottak két dolgot, melyből az egyik: A magyar fiúk sokat isznak, körükben egyre több gondot okoz az italozás. Gyakran a helyi rendőröknek kell vigyázni az ittas magyar gyerekekre. Velük, sokkal kíméletesebbek, mint a helybéliekkel, és ezt a helyi italos társadalom nem nézi jó szemmel. A másik nagy probléma a magyar fiúk, és a helybéli lányok kapcsolata. Sajnos az itteni lányok közül vannak olyanok, akik, gyakran feláldozva a helybéli fiúval kialakított kapcsolatukat mindent megtesznek azért, hogy a magyarok közül legyen barátjuk. Ezek sok esetben, akár a tettelegességig fajuló konfliktusokhoz vezethetnek a helybéli és a mi fiaink között. A városban nagyon rossz híre van a magyar háznak, ezért a pártbizottság úgy határozott, hogy annak ellenére, hogy a magyarok felengedik a lakásokba az orosz lányokat és asszonyokat, elrendelik a városi rendőrség részére, hogy razziákat tartsanak az épületben. A magyar ház bejáratánál az oroszok tartanak fenn rendészetet. Portaszolgálatot látnak el a nap huszonnégy órájában. Itt, a házba bejövő oroszoknak le kell adniuk a személyi igazolványukat, és ez alapján nyilvántartásba veszi őket. A belépéskor ott kell lenni annak a magyar gyereknek, akihez jön vendégségbe. A magyar fiú is köteles igazolni magát a számára rendszeresített itteni fényképes igazoló kártyával, de a regisztrációt követően ehhez már a további alkalmakkor nem ragaszkodnak. Tehát mindenkit nyilvántartásba

vesznek, hogy ki kihez, mely napokon, hánytól hányig megy fel. Ez egyébként borzasztó, ez az ember legalapvetőbb jogának, a szabadság, a szabad mozgás jogának a korlátozása, mert az is benne van, hogy a rendész nem engedi be a nőt, ha neki nem tetszik. Te hiába reklamálsz, azt mondják, hogy náluk ez a szabály és kész. Így a portás például, ha férjes az asszony, akkor önhatalmúlag megtilthatja, hogy betegyje a házba a lábát. Persze, egy öt vagy tízrubeles papírpénz nagyon sok esetben megfelelő megoldást jelent, csak azt kell tudni, hogy melyik rendésznek mennyi a tarifája. Este aztán, mint ahogy a minap is történt, úgy éjfél után fél kettő táján, a városi rendőrfőnök ellenőrzi a rendész belépési nyilvántartását, például azért, mert bejelentés érkezett, hogy a város egyik lányszállásáról már napok óta eltűnt egy kislány. Mit ad Isten, a neve itt szerepel a füzetben, hogy már három napja ki sem dugta az orrát a magyar gyerek lakásából. Persze, a razzia híre azonnal, futótűzként elterjed, és mindent megpróbálunk, hogy eldugjuk a kislányt a rendőrök elől. Erre azért van szükség, mert ha a rendőrök elkapják, akkor beviszik az őrszobára, és ha nincs szerencséje, még az is lehet, hogy jól megverik. Ha holnap reggel szépen kioson az épületből, és maga hazamegy a szállására, akkor bejelentik, hogy megkerült, nem történt vele baleset, vagy ilyesmi, és el van felejtve a dolog. Ilyen egyszerű ez az egész. Minden magyar lakó köteles a rendőrséget beengedni a saját lakásába, és alávetni magát a rendőri intézkedésnek. Azokat a nőket, akiket valamilyen bűntény miatt nyilvántartanak, vagy betegek, és a férjes, családos asszonyokat kitoloncolják a magyar házból, és eljárást indítanak ellenük, egyben figyelmeztetik a magyar fiút, hogy a saját biztonsága érdekében az ilyen kapcsolatokat szüntesse meg. Azt remélik, hogy a nagyszámú nemi betegségeknek, a felszarvazott férjek bosszújából adódó verekedéseknek a számát visszaszoríthatják.

Remélem ma az ünnepre való tekintettel nem lesz razzia, (ami egyébként elég gyakran előfordul,) s mindenki kedvére szórakozhat. A városban is ezen a napon érződik az ünnepi hangulat. A boltokba bővebben volt árucikk, az italkimérésekben korlátlanul, és nem darabra adták a vodkát és a konyakot, a város dimbes-dombos utcái teli vannak síelő és szánkózó gyerekekkel, de felnőttekkel is. Gondolom az a néhány étterem és táncos szórakozóhely, ami itt található, már mind teljes gőzzel üzemel. Talán az is az ünnepnek köszönhető, hogy több fordulóval, összesen 112 csomagot hoztak ki a postáról. Volt olyan, amelyik már több mint két hete itt rostokolt. Ugyan miért nem kaptuk meg idáig őket? Valaki azt mondta, hogy a postakocsin dolgozó sofőr mindig berúg műszak végére, és már nem engedik, hogy tovább dolgozzon akkor, amikor nekünk magyaroknak kellene a csomagokat kihozni. Megtörtént, hogy mi néhányan összefogtunk, s mi hoztuk el egy négykerekű kordéra felpakolva a csomagjainkat.

Még egy érdekesség: Az ünnepi nagygyűlésen részt vett sok meghívott helybéli is. Az ünnepség végén, amikor mi magyarok énekeltük a KISZ indulót, a sok orosz szemlesütve mosolygott. Bár hogy is próbálták leplezni, mégis észrevehető volt, hogy egyik-másik pukkadozik a nevetéstől. Az ünnepség vége után a kötetlen

beszélgetésekkor derült ki, hogy az oroszok akkor nevettek, amikor mi azt a refrént énekeltük, hogy „KISZ-KISZ-KISZ” ez pontosan úgy hangzik, mint amikor az orosz hívja a kismacskáját, az is azt kiabálja, hogy kisz-kisz-kisz!

A háromnapos ünnep gyorsan eltelt. A városban, a munkahelyeken a helyieknek sokkal nagyobb esemény volt ez mint nekünk, de, azért vendégként mi is kitettünk magunkért.

Uszty-Ilimszk, 1976. október 9.

Csókollak benneteket: Feri.

Drága Katikám, Gyerekek!

Nagyon szomorú vagyok! Megkaptam az újabb táviratot, melyben értesítesz, hogy még sem jössz. Egyszerűen hihetetlen, hogy a sok ígélet és fogadkozás ellenére sem segítettek! Érthetetlen számomra, hogy amikor minden költséget vállalasz, az útleveled rendben van, akkor miért nem utazhatsz? Mennyire vártam, hogy találkozhassunk, mennyire bíztam az otthoniak megértésében, a KISZ-ben, és mind hiába. Nem tudom felfogni, hogy, hogy működik ez az egész rendszer. Mi állandóan a baráti testvéri kapcsolatokról, az összefogásról, a két nép testvéri szeretetéről hallunk évek, évtizedek óta, és ennek ellenére nem lehet az egyik országból a másikba utazni. Ez számomra hihetetlen. Őszintén kijelentem, hogy kezd megrendülni bennem a hit és a bizalom. Hogy hihetek ezek után a két ország testvériségében? Hogy hihetek a KISZ-ben, és a vezetőiben? Egyáltalán törődik velünk valaki, fontosak vagyunk mi otthon a családtagjainkon kívül valakinek? Vagy csak addig kellettünk, amíg alanyai, vagy áldozatai lettünk egy hangzatos és propagandisztikus akciónak, ami a két ország kapcsolatát reklámozza a nagyvilágban? Nagyon fontos lett volna számomra ez a találkozás! Ebből a pár napos együttlétből szerettem volna megújulni, reméltem, hogy a tőled kapott energiával könnyebben veszem az előttem álló hetek, hónapok akadályait. Mindez a vágy szertefoszlott. Egyébként még ki se pihentem a háromnapos ünnepség fáradalmait eljött a Moszkvai utazás napja. November 10-én kegyetlen, mínusz 36 fokos hidegben egy magyar gyártású Ikarusz busz vitt hármunkat a helyi repülőtérre.

Miért is utazunk Moszkvába? A jó szerencsém úgy hozta, hogy a közeljövőben otthon Magyarországon pártkongresszus lesz. Minden ilyen eseményt egészen az alapszervezeti szintektől, megelőzik a kötelező taggyűlések, ahol megvitatjuk a jövő kongresszussal kapcsolatos anyagokat, és küldötteket választunk, az egyel feljebb lévő szervezetbe. Az itt kint dolgozó és tanuló több ezer magyarnak nagy része párttag, ami ugye érthető is. Ezek az emberek, a tartózkodási helyük szerinti városok, vagy iskolák magyar pártszervezeteinek tagjai. Itt kint a Szu-ban is lezajlottak az alapszervezeti taggyűlések, s azokon a taglétszám arányában küldötteket választottak a most Moszkvában megtartandó MSZMP Szovjetunióbeli bizottsága küldöttterkezetére. Az uszty-ilimszki MSZMP alapszervezet Hanyecz Istvánt a magyar brigád vezetőjét, és még két melós párttagot választott küldöttnek. E két tag egyike lettem én, ezért utazhattam most Moszkvába.

Az uszty-ilimszki repülőtér nem olyan, mint amilyennek egy normális repteret mi elképzelünk. Van egy kb. családi ház méretű, fából épített földszintes épület, amely

magában foglalja a helyi reptér összes kiszolgáló helységét az irányító központtól a várakozásra alkalmas helyiségig mindent. Azaz a várakozás, az épület előtt lévő sík téren a szabad ég alatt történt. A nem túl messze lévő betoncsíkot, ami a felszálló pályát jelenti, a nagy ködben látni sem lehetett. Itt egyébként a világítás hiánya miatt, és egyéb biztonsági okok miatt csak nappal szállhatnak le és fel repülők, azok közül is csak a kisebb méretűek. Normális méretű utas vagy teherszállító repülők részére ennél sokkal komolyabb reptér kell.

Egy-két óra várakozás után közölték velünk, és még néhány itt fagyoskodó utazni vágyóval, hogy ma nem lesz felszállás, mert az időjárás ezt lehetetlenné teszi. Hanyecz István elintézte, hogy az itt várakozó 10-15 emberrel együtt a mi buszunk átvisz bennünket Bratszkba, az ottani reptérre. Eredetileg a közel ezer kilométerre lévő Irkutzkba repültünk volna, de hátha az ide jó 350 kilométerre lévő Bratszkból talán majd tovább tudunk repülni. Gyorsan meg is kaptuk a reptéren lévő hatóságtól a busszal való utazáshoz az engedélyt, s így este 11-re meg is érkeztünk Bratszkba. Közben a buszon megtudtuk, hogy volt olyan útitársunk, aki már több mint három napja várt éhezve, átfagyva, hogy Uszty-Ilimszkből továbbrepülhessen. Itt Szibériában türelmesek az emberek. Hiába van menetrend, nagyon sokszor tarthatatlan, mert az időjárás közbeszól. Aki utazni akar, az ezt előre bekalkulálja, és eleve több napot rászámol az utazásra.

Nagyon nagy szerencse, hogy a vezetőnket, a Hanyecz Istvánt, már szinte az egész Irkutzki Járásban, (ami területét nézve kb. 22-szerese Magyarország területének) jól ismerik és szeretik. Ha jól tudom, ő mérnökként végzett itt kint a Szovjetunió valamelyik egyetemén, tehát kitűnő oroszos, de nem a szakmájában dolgozott, hanem a KISZ KB ipari vagy gazdaságpolitikai osztályán. Igen jó szervező, talpraesett ember, aki a kijövetelünktől kezdve kitűnő kapcsolatokat épített ki az itteni vezetőkkel, különösen a helyi pártvezetéssel. Így adódott, hogy néhány telefon után, Bratszk város pártbizottságának reprezentatív csodálatos magánüdülőjében szállásoltak el éjszakára bennünket. Az itteni óriási vízierőmű által duzzasztott kb. fél Magyarországnyi Bratszki-tó partján, magas kerítéssel körülvárt parkerdőben a vízparton helyezkednek el az itteni népi hagyományt követő, de belül a legmodernebben felszerelt épületek, amikben két és többszobás lakosztályok találhatóak. Ezek az épületek kizárólag fából készültek. Még a tetőzet is hódfarkhoz hasonló hosszúkás faszindellyel fedett. Minden épület földszintes. Az eresz alatt meg az ajtók és ablakok, körbe az itteni őslakosok népi motívumait tartalmazó faragványokkal díszítettek. Talán még a felhasznált fák is a díszítés szempontjai szerint külön válogatott fajták, mert az épületek a falakat alkotó öles gerendák eredeti színében pompáznak. Tőlük sötétebb és világosabb tónusú a faragványok és a díszek faanyaga. A kazettás ablakokban vastag torzításmentes kristályüvegek védik a benti meleget, és biztosítanak gyönyörű kilátást a Bratszki-tó végeláthatatlan víztükrére, ami ugyan most vagy 6 méter vastagságban be van fagyva. A munkatársammal egy háromszobás lakosztályt kaptunk, míg Hanyecz István egy

másikat. Az egész lakosztály egy csoda. A függönyök, a süppedő szőnyegek, de a bútorzatok is az orosz kézműves ipar legremekebb darabjai. Pazarul berendezett csillogó fürdőszoba emlékeztetett arra, hogy most 1976-ot írunk, és nem valamikor az elmúlt századok egykori fényűző földesúri kastélyának vagyunk a lakói. Épp hogy csak elhelyezkedtünk, máris elvezettek a biliárd szalonig, ahol egy külön asztalnál pompás teríték várt.

Mivel az egész komplexumban rajtunk kívül jelen pillanatban nem volt más vendég, nem is reméltük, hogy vacsorát kapunk, nem beszélve arról, hogy már éjjel is jócskán elmúlt. Mint kiderült, itt állandó személyzet, és állandó készültség van, így percek alatt az asztalra került a pompás rákféleségekből, kaviárból álló előétel, majd frissen sült bárányhúsokat kaptunk némi savanykás körettel. A vacsorát követően ólomkristály poharakból pezsgőt iszogattunk. Természetesen mi a munkatársammal soha életünkben nem ettünk ilyen fényűző módon, de ennek ellenére mondhatom, hogy könnyen feltaláltuk magunkat, és nagyon jól és kellemesen elbeszélgettünk. A Hanyecz főnök is közvetlen volt, beszélt az otthon maradt családjáról, a munkájáról, és arról, hogy mennyire igénybe veszi az, hogy a mi háromszázunk ügyes-bajos dolgait folyamatosan rendezze. Hiszünk neki, annál is inkább, mert egy részében mi is tudjuk, látjuk, hogy itt a Szu-ban nem olyan gördülékenyen mennek a dolgok, mint mondjuk nálunk otthon Magyarországon. Az otthoni KISZ és munkahelyi vezetők azt hitték, hogy itt minden pontosan és precízen előkészítve és megszervezve vár majd bennünket. Amikor ideért Uszty-Ilimszkbe a 300 magyar, akkor kezdődött a kapkodás, az idegeskedés. Papíron lejelentve minden szépnek és jónak, de a valóság egészen mást mutatott. Úgy kellett 300 magyar embert elhelyezni, a munkáját beindítani, hogy itt a felsőbb szervek azt higgyék és lássák, és otthon is, hogy minden szép és jó. De a legfontosabb, hogy az itteni végrehajtókkal is megmaradjon a jó barátság. Lám, ez is ennek a jó barátságnak köszönhető, hogy nem kell még most is az Uszty-Ilimszki reptéren várni és fagyoskodni, hanem itt lehetünk olyan luxus körülmények közt, ami jószerével csak kivételesen magas beosztású párt és állami vezetőknek jár. Már arra is intézkedés történt, hogy holnap tovább utazhassunk. Nem az eredeti terv szerint Irkutzk felé, hanem Krasnojarszkon keresztül egyenesen Moszkvába repülünk. Az indulás holnap (azaz ma) este 23 órakor lesz a repülőtérrel. Ez úgy lett megoldva, hogy egy magas rangú pártvezető felesége is velünk tart, s mi mint az ő útitársai fogunk utazni.

A pompás vacsora után egy nagy sétát tettünk a Bratszki Tó jegén. Nem félünk, hogy az alattunk lévő közel 100 méteres mélység elragad bennünket, mert a tavat legalább hat méter vastag jégréteg borította. A jégen jól látható teherautó keréknyomok mutatták azt, hogy ilyenkor télidőben keresztbe-kasul átszelik a tavat, így sok-sok kilométerrel lerövidítik az egyik helyről a másikra vezető út hosszát. Amikor visszasétáltunk a lakosztályunkba átnéztük a vendégkönyvet, amiben legnagyobb meglepetésünkre megtaláltuk Kádár János bejegyzését, és dicsérő sorait. Amikor felépült a bratszki vízierőmű, mint a világ egyik modernkori „hét csodájának

egyike” szerepelt. Soha sehol még ilyen hatalmas betonépítmény nem készült a világon, ezért a Szovjetunióba látogató államfők és pártvezérek, valamint a kedves vendégek előszeretettel jöttek el Bratszkba megcsodálni ezt. Így történt egyszer, hogy Kádár János is, amikor a Szovjetunióban járt felült a transzszibériai expresszre, és néhány napi vonatozás után ellátogatott Bratszkba. Itt, ebben a lakosztályban szállt meg a feleségével, ahol most mi lakunk egy éjszakára. Ugyancsak megtaláltuk még Fidel Castro kubai elnök bejegyzését is. Természetesen sok egyéb beírás is volt, csak nem ismertük az aláírók nevét, vagy éppen ki sem tudtuk olvasni azt.

Mi csak egy szobát, s a benne lévő két ágyat használtuk. Nagyon kényelmes kiadós alvás után másnap reggel bőséges reggeli várt bennünket, amit elfogyasztva elbúcsúztunk az itteni dolgozóktól. Kedvesek aranyosak voltak, de valószínű azért, mert megszokták, hogy ide csak nagy kutyák járnak, akikkel szemben kedvesnek kell lenni. Ők biztos nem tudták, hogy sima kis magyar kőművesek vagyunk, de ha mégis, akkor is gyanús lehetett a dolog, mert ide egyébként olyan kis kőműves félek nem szoktak járni. Annak „oka” kell, hogy legyen, ha valakit itt szállásolnak el, hiszen Bratszk mégis többszázézes város, ahol azért akad egy-két szálloda, és egyéb szálláshely ezen kívül is.

A kiadósreggeli és a szokásos búcsúzkodás után immáron négyen, a hölgy által biztosított gépkocsival a repülőtérre mentünk, még egyszer pontosítani a továbbutazást. A repülőtér hatalmas csarnokában óriási káosz! Több ezren várakoztak, a kisgyermekektől a népviseletbe öltözött mandulaszemű aggastyánokig arra, hogy tovább utazhassanak. A repülőgépek nem menetrend szerint, hanem az időjárás szeszélye szerint közlekedtek, ezért aztán voltak, akik napok óta várakoztak ebben az óriási csarnokban meglehetősen rossz körülmények között. Csomaghegyek mindenfelé, és emberek ültek, álltak vagy éppen a földön fekvve, a csomagjait átölelve aludtak. A levegő a rengeteg ember párolgásától nehéz és csípős volt, magyarán tömény istállószag terjengett, hiszen a mínusz 30 fok alatti hideg miatt gyakorlatilag nem volt szellőztetés. Emlékszem, erre a repülőtérre érkeztünk augusztusban. Akkor éppen csak lézengtek az emberek ebben a hatalmas szocreál stílusban épült csarnokban. Most már látom és értem, hogy itt Szibériában miért kell ilyen hatalmas reptéri csarnokokat építeni. Látom, hogy rossz időjárás esetén emberek ezrei kénytelenek napokon keresztül várakozni. Ezt a várakozást még az is meghosszabbíthatja, hogy a „fontos emberek” soron kívül, másokat megelőzve is utazhatnak. Ez saját tapasztalatom. Ugyanis a VIP-váróban, (minket a reptér egy emeleti, különálló, kényelmes fotelokkal, és büfével felszerelt elkülönített várótermébe vezettek, ami a különösen fontos emberek váróterme, már éppen arról tanakodtunk, hogy, hogyan szervezzünk meg egy bratszki városnézést, amikor egy csinos légikisasszony sietve jött és közölte, hogy azonnal indul egy IL-18-as gép Moszkvába. Micsoda szerencse, hogy pont akadt még négy hely rajta. Indultunk tehát, és a várakozóktól teljesen elzárt utakon, soron kívül felvezetett bennünket a repülőgépre. Nos, gondolhatod, hogy amikor több ezer ember napok óta várakozik a

továbbutazásra, akkor hogy lehet pont négy szabad hely egy repülőn? Úgy, hogy négy utast egyszerűen nem engedtek felszállni, ők ki tudja meddig várakoztak tovább, és így mindjárt lett nekünk hely. Már fent ültünk a gépen, amikor a kapitány kiderítette, hogy hárman magyarok, azaz külföldiek vagyunk, ezért a szabályok szerint mi nem utazhatunk ezen a belföldi járaton. Most tudtuk meg, hogy a Szovjetunióban azokon a járatokon, amelyeken egyáltalán külföldiek is utazhatnak, a korszerűbbnek számító, és jobban felszerelt TU 104, 114, 134 típusú gépek közlekednek, míg a belföldi forgalomba többnyire a régebbi, kevésbé felszerelt és kevésbé biztonságos öreg légszáras gépek repülnek. Ezt a mi IL-18-asunkat is valamikor a II. világháború idején konstruálták, akkor kiváló géptípus volt, de hát mára eltelt legalább 30 év, és hát a technika bizony közben hatalmasat fejlődött. Ma már egy ócska, de megbízhatónak mondott kávédarálóhoz lehetne hasonlítani a repülőnket. A gép belseje igen szűk, egymással párhuzamosan kettesével sorjázta az ülések. A szűk helyen alig fért el a lábam, de hát nem volt idő sokat helyezkedni, mert a négy légszár beindult, majd egyre hangosabban felpörgött, és már szinte a maximumon járt, amikor a gépünk szép lassan a kifutó pályára fordult. Néhány pillanatot követően egyre gyorsuló futással és zúgással minden erejét összeszedve, szokatlanul meredek ívben felemelkedett. Őszintén bevallom, hogy félttem. Remegett, rázkódott a gép, érezni lehetett azt, hogy a motorok erejük maximumát adják. A fülem bedugult, a dobhártyám majd kiszakadt, mire végre elértük a kb. 7000 méter magas utazási szintet. Eztán minden megnyugtatóbban, simábban ment. Sült csirkét szolgáltak fel, és bort kínáltak az utaskísérő kisasszonyok. Úgy látszik, hogy sikerült a kapitányt meggyőzni az utunk fontosságáról, mert hát repülünk. Én nem hittem volna, hogy ebben az országban ilyen rendszer működik. Nem csak itt a repülés terén, hanem a munkahelyen, a postán a hivatalokban, és talán mindenütt. Vannak szabályok, sőt mondhatom szokatlanul szigorú szabályok, de ezek csak az átlagemberekre vonatkoznak. Aki befolyásos ember, arra egészen más szabályok érvényesek. Ha ilyen lesz a mi jövőnk is otthon Magyarországon, akkor az, borzalmas lesz a miféle kisemberekre nézve.

Már éppen aludni készültem, amikor villogni kezdett a leszállást jelző lámpa, és a biztonsági övek bekapcsolása után hamarosan a felhőréteg alá ereszkedtünk. Az ereszkedés közben gyönyörködhettünk az alattunk elterülő hatalmas iparvárosban. Krasznójarszk egy milliós lélekszámú kimondottan a nehéziparra épült hatalmas ipari központ. A világháborúban itt gyártották a híres-hírhedt T-34-es, majd pedig a T-42-es harckocsikat, amikkel végül is az oroszok megnyerték a háborút. Ezek a harckocsik egyszerűen nem romoltak el. Csattogtak, zörögtek, aki hallotta, menet közben azt hitte, hogy a következő pillanatban biztos darabokra hull szét, és mégsem. Ennek nem ártott a szibériai hideg, és ha kifogyott a gázolaj, akkor a legénység behugyozott a tankjába, és avval is elment néhány kilométert. Krasznójarszk éppen a háborúnak köszönheti, hogy ilyen hatalmas ipari központ lett. Ez a város már elég mélyen bent volt Szibériában, ide már nem ért el a német fegyverek hatósugara, itt

már nyugodtan, zavartalanul és óriási mennyiségben gyárthatták a hadianyagokat. A háborút követően a szibériai nyersanyagbányák közelsége miatt is tovább fejlődött a város. Állítólag mára a szovjet hadiipar egyik, ha nem a legnagyobb fellegvára, ezért ma is zárt város. Vannak ilyen zárt városok a Szovjetunióban. Ez azt jelenti, hogy még az ország lakosai sem utazhatnak ide. Még a megszokott engedélyekkel sem. Külön, nagyon szigorú engedélyek alapján lehet a városba beutazni, és azt elhagyni. Ezért is aggályoskodott a repülő kapitánya, mert félt, hogy mi lesz, ha kitudódik, hogy három külföldit is hoz ebbe a zárt városba engedély nélkül. A repülőgépről mindenkinek le kellett szállni, mert ilyenkor átnézik a szerelők és feltöltik üzemanyaggal. Nekünk a legszigorúbban megtiltották, hogy egymástól látótávosságnál messzebbre eltávolodjunk. A reptér várótermét nem hagyhatjuk el, és lehetőleg ne beszéljünk túl hangosan, hogy a mindenütt cirkáló civil ruhás rendőröknek nehogy feltűnjünk. Nos, ha Bratszkban káosz volt, akkor itt a jóval kisebb várócsarnokban egyenesen nyomor. Kosz, bűz és nyomor. Persze erre csak belföldi repülők járnak, eleve régebbi és jóval kisebb is a várócsarnok. A csarnokban egy trafikszerű kis boltban sikerült vásárolnom egy képeslapot, és azt a reptér bejáratánál lévő postaládába néhány sorral feladnom. Lehet, ha ez hazaér, akkor országos ritkaság lesz. Már úgy érteve, hogy ezen kívül egész Magyarországon nem lesz még egy olyan képeslap, amit itt Krasznójarszkban bélyegeztek le, hitelesen igazolva azt, hogy itt adtam fel. Kb. egy jó órát vártunk itt minden baj nélkül, és aztán irány Moszkva, leszállás nélkül hat óra hosszan keresztül! Azt hittem már, hogy leszakad a lábam. Nagyon szűk helye volt, s mivel járkálni, felállni nem lehetett, mozgatni szinte nem is tudtam. Először zibbadt, majd fájt, aztán már mindenem fájt. Azt hittem sose telik el a hat óra. Szerettem volna aludni, de a fájdalom miatt nem tudtam. Az ablakon kinézve ragyogó kék égbolt, szikrázó napsütés, alattunk meg végeláthatatlan szürkésfehér tömör felhőréteg. Jobb híján a repülő szárnyának egy darabját néztem, s azt, hogy milyen dirib-darab alumínium lemezekkel van foltozva az egész szárny. A lemezeket apró nittszegek rögzítették, melyek közül némelyik már kissé kilazult, és az erős légáramlattól örült gyorsasággal pörgött, forgott. Na már csak az kell, hogy kiessenek ezek a szegecsek, aztán a lemezdarabokat lekapja a szél. Szerencsére minden a helyén maradt, és jó hatórányi szenvedés után sikeresen landoltunk Moszkvában. Persze nem a külföldi gépek számára modernül kiépített Seremetyevói reptérre, hanem egy másikra, ami a belföldi járatokat fogadja. Talán ez a Dobodogyevói reptér volt. Nem emlékszem pontosan, de három vagy négy polgári reptere is van Moszkvának.

Már furcsa és meglepő volt, hogy itt senki sem várt minket. Nem estünk kétségbe, a főnökék néhány telefonja után nemsoká jött értünk egy új Volga típusú személykocsi, ami aztán a szovjet kommunista párt politikai főiskolájának kollégiumába vitt minket. Még csak kora délután volt. Hiába utaztunk hat órán keresztül, de miután kb. 800 kilométeres repülési sebességgel, a nap járásával azonos irányba repültünk, így az időeltolódás miatt, csak egy-két óra volt az időeltérés. Most

még nem érzünk fáradtságot, de majd várhatóan estefelé, vagy még inkább holnap reggel a felkelésnél fogjuk majd ezt a hiányzó hat órát érezni. A szállásunk nem igazi kollégium, hanem egy századforduló táján épült hatalmas ötemeletes bérház. Itt a szocialista és a testvéri fejlődő országok felnőtt emberei laknak, akik ezen a politikai iskolán próbálják elsajátítani a kommunizmus magasabb szinten való építésének fortélyait. Ezek az emberek itt pazarul felszerelt tévével, telefonnal ellátott kétszobás lakásokban laknak. Mi is ilyen lakásokat kaptunk, ahol végre kipakolhattuk a bőröndjeinket.

Első dolgunk volt, hogy a magyar nagykövetséget felhívva megérdeklődjük, hogy te valami csoda folytán mégis kijöttél-e. Sajnos a válasz lehangoló. Nem, nem jöttél, és ők tudták, hogy nem is fogsz jönni. A KISZ KB-n keresztül a Békés megyei KISZ-bizottságtól üzentek, hogy ne is várjanak. Még a megnyugtatómra azt is közölték, hogy téged Orosházán személyesen megkerestek a megyei KISZ-esek, és ígéretet kaptál arra, hogy az elsők között, még az idén karácsony előtt kijöhetsz Uszty-Ilimszkbe. Természetesen elfogadtam ezt az üzenetet, és mire visszaérünk, akkorra már biztos a leveled is megérkezik erről, de nekem most kellett volna, hogy itt legyél. Próbálok elfogadni ezt a helyzetet, de akkor is nagyon hiányzol. Nem hittem volna, hogy így alakul ez a dolog.

Hanyecz István elmagyarázta, hogy merre találjuk meg a magyarok diplomata boltját, aztán ők mentek a dolgukra. Mi a társammal a délutánt sétálással és bevásárlással töltöttük. Megtaláltuk a boltot, ami egy otthoni jól felszerelt ABC-re hasonlít. Az eladó (középkorú férfi) is magyar volt, így egyáltalán nem okozott gondot, hogy egy csomó kaját vásároljunk, amit majd viszünk magunkkal, ha megyünk vissza Uszty-Ilimszkbe. A szállásunkra menet még kíváncsiságból benéztünk egy Inturiszt boltba, ahol minden volt, az arany ékszertől a bronz Lenin mellszoborig, de vásárolni csak valutáért lehetett.

Hulla fáradtan értünk a szállásunkra, ahol végre jól kipihenhetjük magunkat.

Moszkva, 1976. november 12.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám és Gyerekek!

Szerencsés vagyok, hogy már harmadjára járhatok Moszkvában. Először 1972-ben egy KISZ kiránduláson (mondhatnám hogy jutalomúton, mert semmit nem kellett fizetnem érte), Moszkva-és Leningrád úticéllal, vonattal, 10 napos úton. Másodszor idén augusztusban, amikor utaztunk ki Uszty-Ilimszkbe, és most harmadjára. Ez az út az első olyan, amikor nem szervezték meg előre percről-percre a napi programomat, egyedül a vezetőnk az, aki meghatározza, hogy mikor és hol találkozunk, hogy együtt vegyünk részt a hivatalos programokon. Reggel kipihenten ébredtünk. Hanyecz István közölte, hogy ma délután 6-kor kezdődik a magyar nagykövetségen a pártaktíva értekezlet, addig szabad program. Ő naivan azt tételezi fel rólunk, hogy az elmúlt hónapok alatt már elsajátítottuk az orosz nyelvet annyira, hogy minden gond és baj nélkül eligazodunk a városban. Igen ám, de ez egy hatmillió város, amely a külvárosaival és az üdülő övezeteivel együttesen, egy fél Békés megyényi területen terpeszkedik. Az a része, ami a képeslapok zömén látható, a történelmi belváros, amit a II. világháború iszonyatos pusztítása után az eredeti állapotába helyreállítottak, nagyon szép. Ez végül is Moszkva szíve, a Kreml a csodálatos templomaival és a világ legnagyobb ágyújával a hírhedt „cárágyúval” melynek a csövébe egy tízéves gyermek simán belekucorodhat. De itt látható a világ legnagyobb harangja, és még számos egyéb érdekesség. A Vörös-tér, ahol a nagyszabású felvonulásokat és a díszszemléket tartják, a Lenin Mauzóleummal meg a sok történelmi nagyság díszsírjaival, világszerte ismerős. Nem messze ide a Puskin tér az oroszok legnagyobb költőjének szobrával. Az „Arbat”, Moszkva leghíresebb, egyben legszélesebb sugárútja, modern sokemeletes épületekkel, és a nyitott könyvekre hasonlító huszonvalahány emeletes „felhőkarcoló” sorával. Még meg kell említenem, a valamikor világ legnagyobbjának hirdetett Rosszija szállót, ami négyszögletes formájával, egymaga alkot egy egész háztömböt. A Lenin hegyen magasodik a Lomonoszov egyetem, hatvanvalahány emeletes monumentális épülettömbje. Ez az igazi szocreál stílusú épület. Állítólag ehhez hasonló, csak kisebb, még másik három is van itt Moszkvában, és egy Lengyelország fővárosában, Varsóban. Az Arbat kétszer nyolc sávós, rettenetesen széles sugárút. Az oroszok biztos a jövő nagy forgalmára gondoltak, amikor ezt megépítették, mert most bizony elég gyér forgalom van rajta. Egyébként is kevés a gépkocsi ebben az országban, bár elég sokat gyártanak, csak azt hiszem, hogy inkább kiviszik külföldre, és ott jó pénzért értékesítik. Ez sem biztos, mert elég sok a minőségi kifogás, de lehet, hogy a KGST-n belüli árucserében ez az egyik „orosz valuta”. Ami igaz, feltűnően sok a taxi, és olcsó. Ezért bátran elmerünk indulni a

városba, mert ha nem igazodnánk el, leintünk egy taxit, és elvitetjük magunkat a nagykövetségre. Így, hogy nem mások szabják meg az időbeosztást és az útirányt, kimondottan élvezetes a városnézés. Nagyon sok kisebb-nagyobb boltba bekukkantottunk, és bizony elég szegényes és egyhangú árukínálatot láttunk. Csak ott, ahol a külföldiek is megfordulhatnak, csak ott vannak jól feltöltött áruházak. Ilyen a Vörös tér egyik oldalát végig lezáró hatalmas GUM áruház. Ez egy háromhajós több emeletes irdatlan hosszú épület, ami belső folyosókkal, átjárókkal és sok lépcsőházzal van behálózva. Ebben a hatalmas épületben aztán számtalan kicsi bolt és üzlet van egymás után, részben szakosodva egy-egy áruféleségre, vagy egymáshoz hasonló termékekre. Itt aztán a babától a mini tévéig, a Lenin mellszobortól a szamovárig minden kapható. Van is tömeg rendszeren. Az oroszok életük során csak egyszer-kétszer vagy ritkábban jutnak el Moszkvába, ilyenkor megnézik a Lenint az üvegkoporsójában, és irány a tér másik oldalán a GUM áruház. Itt aztán bevásárolnak maguknak, meg a sok rokonnak, és irány haza! Az itteni embereknek ez valami olyasmi, mint az iszlám világban az, hogy minden igazhitűnek az élete során legalább egyszer el kell zarándokolnia Mekkába, a szent városukba, hogy megérintsék a szent „kábakövet”. Az orosz embereknek is legalább egyszer illik látni Lenint, és ha már itt járnak, akkor vásárolnak is. Szóval a délelőtt vásárlással és közben városnézéssel telt. Egy félórányi villamosozással kimentünk megnézni az Osztankinói tévétornyot. Ez a világ jelenlegi legmagasabb építménye. Több mint ötszáz méter magas. Egy felfelé csúcsosodó szürke betoncsőt képzelj el, amin több száz méter magasan körpanorámás étterem is van. Ahhoz, hogy oda feljusson az ember, napokkal előre helyet kell foglalni, így szó sem lehetett róla, hogy feljussunk. Állítólag ilyen tiszta napsütéses időben, mint ez a mai is, az egész várost lehet fentről látni. A tévétorony környezete elég sivár. Egy nagy tó van előtte egy parkosított tér közepén, és a távolban, a tér túloldalán körben, az ötvenes években épült téglavörös színű, egyforma szállodák sora, amik az akkori Világifjúsági Találkozóra épültek. Itt helyezték el annak idején az idelátogató több ezer fiatal. Azért mára elég lepukkadt épületek ezek, lehet, olyan elavultak, hogy már nem is szállodák. Innen taxival mentünk vissza. A kocs ablakából útközben még egyszer rápillantottunk Anna Muhina híres szobrára, amin egy óriási férfi és női alak nyújt valamit az ég felé. Az is lehet, hogy sarló és kalapács van a kezükben. Olyan gyorsan elszaladtunk a szobor előtt, hogy nem tudtam jól megfigyelni.

Az Arbaton egy étteremben kötöttünk ki, ahol megebédeltünk. Természetesen kiki a maga költségére. Nem gondoltuk, hogy még itt is érvényben van a „halnap” szabály. Pont olyan nap volt, hogy csak halételt lehetett enni. Szerencsénkre, nagyon finom és bőséges adag rákot fogyaszthattunk, sőt még valamilyen fekete-tengeri kagylót is rendeltünk kíváncsiságból. A főtt és fűszerezett rák (az ollója, és a potroha) nagyon finom volt, csak nagyon óvatosan kellett, különösen a potroh páncéljából kifejteni. A letördelt páncéldarabkák penge élesek, és bontás közben könnyen elvágthatják a figyelmetlen ember újait.

A szállásunkra visszamenve megismerkedtünk néhány magyar fiatalemberrel, akik itt az SZKP főiskolán tanulnak. Mivel a ma délutáni pártaktívára csak a Hanyecznak kellett mennie, így mi az újdonsült ismerőseinkkel elmentünk egy igazi orosz, vadász étterembe. Ez a közeli Gorkij úton található ahol szenzációs vadételeket szolgáltak fel. Úgy látszik, hogy itt nem érvényes a „halnap”, igaz, a vendéglátóink felhívták a figyelmünket arra, hogy ezt a vendéglőt kizárólag, csak külföldiek és egy-két kiváltságos, magas beosztású káder látogathatja. Én szarvas-sültet ettem valami savanykás vadas körettel, és finom magyar bort iszogattam utána. Volt, aki vaddisznó pörköltet fogyasztott. Jó hangulatban telt az este egészen 23 óráig. Ekkor felszólítottak bennünket a távozásra. Az itteni diákok (akik egyébként felnőtt, többnyire otthon családos emberek) mondták, hogy itt este 11-kor minden bezár. Ez törvény. Igaz hideg volt, de nem fáztunk, míg hazasétáltunk a „Gottvaldov útca” 15-be. Ebben az épületben lakunk.

Másnap, szombaton délelőtt 10-től este 7-ig tartott a magyar nagykövetségen a küldöttértekezlet. Mit mondjak, nagyon nagy szeretettel vettek körül bennünket. Az ittlévő magyarok csak hírből hallották, hogy háromszázan a távoli Szibériában dolgozunk már hónapok óta. Ők évek óta itt élnek kint a Szovjetunió európai részén lévő városokban. Ők pontosan tudják, hiszen a saját bőrükön érzik, hogy milyen viszonyok vannak errefelé. Itt nem kellett alakoskodni, megszépítve mesélni. Ez nem a propaganda világa. Ők átérezték azt, hogy mi milyen kegyetlen és rossz körülmények közé kerültünk, és mennyi küszködés és küzdelem árán próbálunk úgy élni és dolgozni, hogy még az otthoniak is büszkén gondolhassanak ránk. Nagy szeretettel és rokonszenvvel fogadtak. Nem túlzok ha azt mondom, hogy mi voltunk a küldöttértekezlet sztárjai. És ez a Hanyecz István! Olyan őszinte szívhez szóló, és megható hozzászólást rögtönzött, hogy a jelenlévők közül többen a könnyeikkel küszködtek, és mikor befejezte, percekig állva tapsolták. Ez az őszinte elismerés nem nekünk hármunknak, küldötteknek, hanem az Uszty-Ilimszkben most is mínusz 36 fokban, a szabadban kint dolgozó magyar gyerekeknek szólt. Majd szétfeszítette a mellkasom a büszkeség, amikor még a küldöttértekezlet befejezését követő jó óra múlva is, kisebb-nagyobb csoportokba verődve élménybeszámolót kellett tartanom.

A szállásunkon már vártak a tegnapi esti ismerőseink. Most is ők vendégeltek meg bennünket. Igazi otthoni házikolbással, szalonnával, és sok-sok üveg finom sörrel vártak haza minket. Az éjszakába nyúlt a jó hangulatú beszélgetés.

Vasárnap délelőtt Magyarország nagykövetségére mentünk. Most tudtam jól megnézni a nagykövetség gyönyörű épületét, aminek a parkosított udvarán egy különálló új építésű egyemeletes pavilon az itteni magyar diákok KISZ bizottságának a székhelye. Itt is nagy szeretettel fogadtak bennünket. Itt tudtuk meg, hogy még egy hivatalos programunk van, hétfőn, soron kívül vár bennünket Marjai József, a magyar nagykövet. A mai napunk szabad, hiszen egyébként is vasárnap van. Érdekes, ebben az országban nekem úgy tűnik, hogy a vasárnap szinte ugyan olyan nap, mint a hét többi napja. Itt nem sok jele látszik a vallásosságnak. Igaz is, 1917 óta

volt, amikor egyszerűen eltöröltek minden vallással kapcsolatos ünnepet és rendezvényt, volt, amikor üldözték a papokat, megszüntették a képzésüket. Aztán a világháború után kicsit enyhített a hatalom a szigorból, és lassanként újra mernek néhányan, főleg az öregek templomba járni. De nagyon is érezhető, hogy már több generáció óta nincs vallás, nincs vallásos nevelés. Így a vasárnap sem jelenti azt, hogy templomjáró nap van úgy, mint más országokban. Itt a magyar KISZ bizottságon is ugyanúgy zajlik az élet, mint akár melyik másik napon, és a városban is ugyanúgy nyitva vannak az üzletek, és egyéb szórakozóhelyek. Még az is lehet, hogy sok helyen dolgoznak is az emberek.

Szó szerint körülrajongtak bennünket, úgy érzem, hogy a tegnapi küldöttgyűlés óta egyértelműen mindenki igyekszik a kedvünkben járni. Egy, már három éve itt élő egyetemista fiú felajánlotta, hogy a mai napját tolmácsként, úti kalauzként szívesen velem töltené. Hát én ezt örömmel fogadtam annál is inkább, mert egy szerény, rendes srácot ismertem meg benne. Persze azt gondoltam, hogy ez nem véletlen, hanem előre megszervezett dolog, de attól még jó, hogy így van. Elmentünk vásárolni. Így már sokkal jobban boldogultam, mint tegnapelőtt. Újra jártam a magyar ABC-ben, és sok olyan ruha- és ajándékboltban, amit ha nincs segítségem, biztos észre se veszek. Itt ugyanis nem nagyon vannak kirakatok, de díszes vevőcsalogató bejárati portálok meg egyáltalán nincsenek. Ezért aztán egy gyanútlan idegen, mint én is, simán elmegy a jellegtelen boltajtó előtt. Azt megállapítottam, hogy a bőr és szőrmefélék Uszty-Ilimszkben, ha lehet kapni, akkor olcsóbbak, mint itt a fővárosban. Itt elég nagy a választék, de drága. Ugyanez vonatkozik a cipőkre is, avval a különbséggel, hogy itt egyféle fazon van, barna és fekete színben, a gyerekmérettől a felnőttig. Ez így van nőibe és férfiba egyaránt. Szóval van sok cipő a polcokon, de mind egyformák. Az élelmiszer boltok itt is elég lehangolóak, leginkább konzervek és zacskós ömlesztett áruk láthatók a polcokon.

Néhány helyen ilyenkor télen is lehet kapni „kvasz-t” Ez külsőleg a sörhöz hasonló, barna színű többnyire habzó, zavaros lötty, amit ha jól értettem a kenyérmaradékból és egyéb élelmiszerhulladékból erjesztenek. Borzalmas, savanykás ízű folyadék. Mocskos, ragacsos poharakban adják, biztos azért, mert ahogy látom az itteni koszos aljanép itala ez, és ők nem is igényelnek külön kiszolgálást. Imádják az oroszok ezt a folyadékot. Ahol a kimérések vannak, mindenütt nagy tömeg és orrfacsaró, csípős szagú bűz érezhető. Hát, ha télen ilyen mocsok és bűz van ezeknél, a kiméréseknél, akkor vajon mi lehet a nyári kánikulában? Talán jobb is nem tudni!

Elvitt ez a fiú egy nagy kiállítási területre, azt hiszem, hogy valamikor itt volt a népgazdasági kiállítás, és a csarnokok, pavilonok máig megmaradtak, sőt, tovább is kiállításként funkcionálnak. Itt az egyik nagy csarnokban az orosz úrhajózás történetét mutatják be, az eredeti világúrt járt úrhajókkal, és egyéb sokféle úrhajós felszerelésekkel együtt. Na ez engem is érdekelt, látványos, érdekes volt.

Az egész napi csavargás végén meghívtam ezt a fiatalembert a szállásunk szomszédságában lévő étterembe egy vacsorára. Finom sülteket, majd sört

fogyasztottunk. Ez egy zenés szórakozóhely volt, egy négytagú zenekar játszott, valószínű orosz slágereket. Én egyet sem ismertem fel közülük. A vacsora végeztével, jó barátsággal búcsúztunk el egymástól.

Hétfőn délelőtt 9 órakor fogadott Marjai József bennünket. Én azt hiszem, hogy Magyarország moszkvai nagykövetének lenni egy kitüntető cím, kimagasló politikai beosztás. A politikai tartalmát tekintve, talán még a miniszteri beosztásnál is fontosabb ez, hiszen ő a legfőbb kapocs Magyarország és a Szovjetunió között. Marjai József ötven körüli, nem túl magas, szemüveges köpcös ember. Kedvesen fogadott, majd a dolgozószobájába invitált bennünket. Hanyecz István volt a szószólónk, aki részletes, és ami nagyon fontos, őszinte tájékoztatást adott a helyzetünkről. Még Marjai is megütközött, mikor meghallotta, hogy a magyar gyerekek kilencven százalékanak nincs téli bundája, hogy még szinte mindenki az otthonról hozott lábbelikben kénytelen dolgozni (mínusz 36 fokban), mert nem kaptuk meg a téli csizmákat, de Hanyecz István ugyanígy elsorolta a munkaszervezési hiányosságokat és a rossz anyagellátást is. Marjai sokat jegyzetelt, és megígérte, hogy utána néz a dolgoknak. Elég szigorú ember benyomását keltette, de velünk kedves volt, teával, kávéval kínált. Mivel dél körül járt az idő meghívott bennünket a nagykövetség étkezdéjébe ebédre, amit természetesen örömmel el is fogadtunk. Ebéd után, amíg Hanyecz István különböző tárgyalásokon vett részt, én a KISZ-bizottságon kétbőröndnyi otthoni könyvet és újságot szedtem össze, amit majd viszek a fiúknak. Szibériában nagy értéke van a magyar könyvnek, és a friss olvasnivalónak!

Megtudtuk, hogy ma este 10-kor jön értünk egy autó, ami a 0 óra 10 perckor induló repülőhöz visz ki bennünket. A következő egy-két óra pakolászással, csomagolással és a búcsúzkodással telt el. Nagyon sok kedves ismerőssel találkoztam, és őszintén sajnálom, hogy nagy valószínűséggel soha az életben nem látjuk viszont egymást. Pedig szívesen megtenném, hogy találkozzak például avval a Veszprémből származó, és itt az SZKP politikai főiskoláján tanuló Simon Józseffel, aki hamarosan utazik haza látogatóba, és a gyerekeknek és neked vásárolt ajándékaimat elviszi magával. Budapesten fogja postára adni, így lehet, hogy ti hamarabb megkapjátok ezeket, mint ahogy mi visszaérnénk Uszty-Ilimszkbe. Jó lett volna, ha te is itt lehetsz. Lett volna bőven időnk arra, hogy együtt nézzük meg ezt a szép várost, és közösen vásárolgassunk a gyerekeinknek. Bizonyára te is örömmel ismerkedtél volna meg ezekkel a barátságos magyar emberekkel, akikkel én eltöltöttem ezt a néhány napot. Nagyon sajnálom, hogy ez nem sikerült. Remélem, hogy egyszer megtudjuk azt, hogy miért nem segítették az otthoni KISZ-esek a kiutazásodat. Félek attól, hogy valakinek, akinek egyébként lehetősége és talán kötelessége is lett volna segíteni, egyszerűen nem volt fontos, és ezért nem is tett meg semmit. Nagyon sajnálom, hogy ekkorát kell csalódnom a KISZ-ben, és a munkatársaiban.

Moszkva, 1976. november 16.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám és Gyerekek!

Nagyon hosszúnak tűnő többnapos utazás után érkeztünk vissza Uszty-Ilimszkbe. A Moszkvába tartó utazáskor, a buszozás, a soron kívüli repülőút az Il-18-assal azt hittem életem leggyötrelmesebb és legveszélyesebb utazása lesz. Tévedtem! Nem gondoltam, hogy a visszavezető út túltesz majd mindenem.

A küldöttértekezlet szombaton volt. Az eredeti terv szerint, már szombaton vissza kellett volna indulnunk, de az időjárás közbeszólt. Lehet, hogy Moszkvában éppen fel tudtunk volna szállni, csak a fogadóállomáson, vagy éppen útközben volt olyan rossz az időjárás, hogy repülésre alkalmatlannak ítélték. Ezért aztán, tudott bennünket fogadni a nagykövet. Hétfőn, éjfél után szállt fel a gépünk, egy TU-134-es. Ezt a géptípust ismerem, ilyenrel jöttünk ki augusztusban, de az magyar felségjelű, a MALÉV gépe volt, míg ez az itteni az „Aeroflot” gépe. Tehát a gép egyforma, de a magyar gép tisztábbnak, kulturáltabbnak tűnt. Mindegy, mégiscsak sokkal kényelmesebb ez, mint az IL-18-as. A felszállás mindig izgalmas, és az ablakból érdekes látványt nyújt az egyre távolodó táj, ami éjszaka lévén az egyre apróbbaknak látszó fényeket jelentette, mindaddig, amíg el nem értük a felhőréteget. Én néhány perc elteltével elaludtam, s csak akkor ébresztettek, amikor felszolgálták a kaját, ami itt a már szokásosnak mondható grillcsirkéből és egy kis borból állt. Egy pár repülőn már utaztam, és azt kijelenthetem, hogy mindegyiken egész finom ennivalót szolgálnak fel. Omszkba szálltunk le. Eredetileg egy órácskára, míg a gépet átnézik, és újra tankolják. Gondoltuk, hogy az utasok egy része is kicserélődik, mint szokott ilyenkor rendszeren. Az eredeti úti célunk Bratszk. Ezek a repülők egy-egy tankolással három-négyezer kilométert képesek leszállás nélkül megtenni, ezért úgy kell az utat megtervezni, hogy a biztonságos üzemanyag felvételhez megfelelő repülőtér legyen útközben. Itt a Szovjetunióban a Szibériába tartó repülőgépek egyik legfontosabb ilyen állomása Omszk, ami egyébként egy közel milliós nagyságú közép szibériai nagyváros. Sajnos a repülőtéren kívül ebből semmit se láttunk, bár igaz a város felé vezető úton azért autóztunk, de erről később.

Azt hittük, hogy egy rövid pihenő után indulhatunk tovább, de kezdett gyanússá válni a dolog, amikor hármunkat, magyarokat egy csinos légikisasszony a VIP váróba vezetett. Ez itt is egy emeleti részen, kényelmes műbőrborítású fotelokkal és kis asztalkákkal berendezett helység volt, ahol rajtunk kívül senki sem tartózkodott. Itt tudtuk meg, hogy egész Irkutszk megyében olyan viharos és rossz az időjárás, hogy egyelőre sem Irkutszk, sem Bratszk felé nem indítanak repülőket. A viharos idő egyébként már napok óta tombol, ezért nagyon sokan várakoznak lenn a repülőtér

nagy csarnokában, hogy tovább repülhessenek. Kérték, hogy a saját biztonságunk érdekében ne menjünk le a csarnokba, mert ilyenkor az emberek feszültebb idegállapotúak, és könnyen konfliktushelyzetet provokálnak. Magyarul, ha megtudják, hogy külföldiek vagyunk, jogosan hiszik azt, hogy minket soron kívül az első adandó alkalommal továbbvisznek, tehát ők még inkább hátrányt szenvedhetnek. Ezért könnyen tettelegességig fajulhat a helyzet. Természetesen eszünk ágába sem járt lemenni és elvegyülni a nép között. Annál is inkább, mert ide, a mi várótermünkbe is felérezett az a rossz levegő, az a csípős bűz, ami a sok összezsúfolt ember kipárolgása volt. Egy csipkefüggönnyel takart, nagy üveglakon keresztül láttuk, hogy lent micsoda zsúfoltság és nyomor van. A csomaghegyek között kisgyerekek játszottak, az emberek többsége csendes beletörődéssel várta, hogy sorsa jobbra forduljon. Azért sem mehettünk el, mert ígéretet kaptunk, hogy bármikor, amikor lehetőség adódik az első felszálló géppel, továbbrepülhetünk. Nézelődéssel, beszélgetéssel csaptuk agyon az időt. Nem szenvedtünk hiányt semmiben, mert az itt töltött másfél nap alatt rendszeresen étkeztünk, amit az Aeroflot biztosított, és a tisztálkodási lehetőségre is kulturált és modern mosdó állt rendelkezésünkre. Hogy lenn milyen lehetett, azt csak elképzelni tudom. Elfelejtettem megírni, hogy Moszkvába menet mikor leszálltunk Krasnojarszkban, elmentem a reptéren a vécére. Egy olyan helységet képzelj el, ahol az oldalfal legalább másfél méter magasságig vastagon, szurokfelete ragacsos kátránnyal van bekenve. Ez eleve rohadt bűdös, de ez a szag összekeveredik a helység alján több centi vastagon napok vagy hetek óta folyamatosan ott pangó tömény húgy szagával, ami egyenesen orrfacsaró. A tömeg akkora, hogy a vizelők között csak egymást félretolva, furakodva jut tovább az ember. Mert nem csak a fal mentén végigvezető vályú előtt állnak vizelő emberek, hanem mindenütt, ami valahol érthető, hiszen a mostani tömeghez mérten, nagyon kicsi ez a helység. A húgy a sok csikktól és egyéb rondaságoktól eldugult lefolyón alig-alig szivárog át. Ha nem vagy szerencsés, akkor mire átérsz a szemközti fal hosszában végig sorjázó a vadnyugati filmekben látott kocsmák másfél méter magas csapóajtóihoz hasonló bejáratú ülős részhez, a lábaidat jól körbehugyozzák. Hát én ide tartottam, s mikor átértem az ajtók fölött sikerült egy üres fakkot kiválasztanom. A Csapóajtón túl szűk, alig fél négyzetméteres kis terület van arra, hogy valahogy megszabadítsam magam alul a sok ruhától. Szembe velem, a falnál, egy általunk is ismert valaha fehér színű angol vécé található, amin természetesen semmiféle ülőke nincs, sőt a csésze magasságáig két oldalt fel van falazva. Ide kell felkucorodni, és guggolva elintézni a nagydolgot. Szokás szerint itt is minden retkes, és ragacsos a többrétegű sokszor mellésikerült szartól, és ráadásul az ember orrától húsz centire bűzölög az a papírtartó kosár, ami minden orosz vécében megtalálható, az, amibe a delikvens a szarást követően a használt seggtörő papírját dobja. Ezt a tartót a takarító személyzet hébe-hóba üríti, és újrahasznosításra elszállítja a papírt. A gyakorlat azt mutatja, hogy bizony nagyon sok esetben nem áll az ügyfél rendelkezésére a „Pravda” mert a falak minden oldalon telis-teli vannak az szarkurkáló ujjakról felkent, a barna szín sokféle árnyalatában

pompázó, különböző vastagságú csíkokkal. Nekem volt papírzsebkendőm. A dolgom végeztével, meglepődve egy pillanatra helyzetemről felálltam, hogy felöltözhessem. Ahogy felegyenesedtem a padkán, megdöbbenve vettem észre, hogy a csapóajtó, azáltal, hogy a padkán állok, csak térdmagasságig takar, s így a helységben tülekedő embertömeg előtt közszemlére tettem alfeletem. Nem volt mit tennem, rendbeszedtem a ruházatomat és néhány félkegyelmű kinézetű ember gyanús pillantásától kísérve, kifurakodtam magam a mellékhelyiségből. Nagyon szégyelltem magam, de a helyszínt és a körülményeket tekintetbe véve, ez igazán felesleges volt. Nos itt, az omszki repülőtér VIP várójának mellékhelyiségét, egy napon se lehet említeni a krasznojarszki reptérével.

Már írtam, hogy ez a Hanyecz István milyen ügyes és jó szervező. Délután elment, hogy érdeklődjön a sorsunk felől, kis idő múlva már elő is került egy pilótával. Legalább is a formaruhájáról, és a rajta lévő jelzésekből erre következtettünk. Felajánlotta, hogy megy Omszkba húst vásárolni, és ha akarunk, akkor mi is vele tarthatunk. Még volt valamennyi pénzem, így kapva kaptam az alkalmon. Miután a csomagjainkat egy raktárhelyiségbe zárták, egy hátsó, valószínű, csak a személyzet által használt kijáraton elhagytuk a reptér épületét. Egy kék, fehér csíkos Aeroflot-os kisbusszal mentünk be a városba. Jó pár kilométer megtétele után értük el Omszk külvárosát, ami koszos, lehangolóan egyszínű szürke épületek összevisszasága volt. Még jó, hogy a lehullott vastag hóréteg mindent eltakart, mert különben biztos sokkal rondább minden. Ugyebár errefelé már nem járnak külföldiek, itt már nem kell külön ügyelni a tisztaságra, és a városképre. Valószínű ez az igazi Szovjetunió, és nem az a kirakat, amit az európai részen megmutogatnak az ide utazóknak. Én valahol azt tanultam, hogy mi magyarok még csak a szocializmust építjük, de a szovjetek már ezen túljutottak, és ők már a kommunizmus felé vezető úton haladnak. Hát azt hiszem, hogy ez csak pusztán üres propaganda. Szerintem, legalábbis a látottak alapján én azt gondolom, hogy az itteniek nemhogy megelőznének, de évtizedekkel, ha nem évszázaddal is lemaradva vannak tőlünk. Lehet, hogy az ideológiai képzettség terén úgy általában előttünk járnak, de egyébként koszos bűdös primitív népség ez, és még az igény, a szándék jelei se látszanak, hogy ki akarnának törni ebből az állapotból. Ahhoz nem kell fejlett politikai ismeret, hogy az ember tartsa tisztán a vécéjét, meg egyáltalán a környezetét, de ahhoz sem, hogy rendszeresen tisztálkodjon. De nem, ez itt nagy általánosságban nem jellemző. Persze, itt is vannak kivételek, és mi többnyire a kivételek alkotta rétegbe tartozókkal érintkezünk, de hát itt kétszázmillió ember él, és közülük a nagy többség sajnos nem ezek közé tartozik, hanem nagyon primitív.

Megítélésem szerint, még a külvárosban jártunk, amikor, megálltunk egy magas kerítéssel elzárt épület előtt. Bementünk a ronda kékre festett, egyébként félig kitért nagykapun, s rövid várakozás után a pilóta vezetésével, egy csempével borított falú helységben találtuk magunkat, ahol elénk raktak egy csomó sonkát. Hihetetlen de igaz! Az otthon is jól ismert füstölt disznósonkáról van szó! Én egy szép nagydarabot

tudtam venni, ezt futotta a pénzem, bár akár többet is vásárolhattam volna, ha van rávalóm. Arra a kérdésemre, hogy felvihetem-e a repülőre, a pilóta csak legyintett. Gyorsan bevásároltunk, és már tűztünk is vissza a reptérre. Megint arra gondoltam, hogy itt minden így mehet ebben az országban. Van itt nagyon sok minden, de ezekhez legtöbbször csak a kiváltságosak, (mint itt is egy pilóta), juthatnak hozzá.

Visszatérve a reptérre még majd egy napot kellett várjunk arra, hogy továbbrepülhessünk. Ennek is eljött az ideje, de nem Bratszkba, hanem Irkutzkba repültünk, ami azért mégis csak közelebb van már Uszty-Ilimszkhez.

Irkutzkban Hanyecz István szinte otthon érezte magát, s néhány telefon és egy röpké félóra elteltével már jött is értünk Irkutzk megye első emberének, az SZKP helyi első titkárának a nagy fekete „Volgája”. Az „Angara” szállóba vittek bennünket, ahol azonnal szobát kaptunk. Még szerencse, hogy mind a hárman a magyar építőbrigád egyenruhájában voltunk, mert így egyből átvezettek bennünket a szálloda szomszédságában lévő hatalmas, legalább négyezer embert befogadó fedett sportcsarnokba, ahol éppen egy nagygyűlés volt.

Mint megtudtuk, Irkutzk megye testvéri kapcsolatokat ápol, a délről határos, és szomszédos Mongóliával. Éppen valami évforduló okán egy nagy létszámú több száz fős mongol küldöttség fogadására szervezett ünnepséget tartottak, amikor mi megérkeztünk. A helyi pártfőnök gondolt egyet, és azonnal küldte értünk a kocsiját, így még mivelünk is színesebbé tette a mongol testvérek tiszteletére szervezett ünnepséget. Hanyecz a díszemlényen, mi ketten a küldött társammal a nézőtéren foglaltunk helyet. A sok beszédből mi semmit sem értünk, de mikor a neveinket egyenként bemondva, felállva és integetve köszöntöttük az ittlevőket, felemelő érzés volt a dübörgő vastaps, és a ránk szegeződő sok ezer tekintet kereszttüzeiben állni. Valami ilyesmit érezhetnek a sportbajnokok a győzelmi emlényen, mint amit mi most átéltünk. Szép és látványos műsorszámokat láttunk. A két ország számtalan itt élő népcsoportjának viseletébe öltözött előadók és csoportok szerepléseiben gyönyörködhettünk. A műsorok befejezése után, valószínű Irkutzk legnevesebb tánczenekara játszott, a „druzsa” jegyében. A csarnok küzdőtere pillanatok alatt átalakult egy hatalmas tánctérré, amit el is özönlöttek a táncolók. Nem akarok dicsekedni, de mi is kapósak voltunk. Még fel sem eszméltem és máris felkértek. Aztán egy újabb lány kért le az előzőtől, és ez ismétlődött többször. Kicsit kínos volt, hogy alig egy-két szót tudtam csak elmagogni oroszul, de hát nem zavartattam magam különösebben, tudván, hogy az életbe még egyszer úgysem találkozok ezekkel, a lányokkal. Nem tudom mennyi idő telt el, de örültem, amikor szóltak, hogy menjünk a meghívott vendégekkel vacsorázni. Úgy tűnik, a szolgálati „Volga” vezetője volt megbízva avval, hogy szemmel tartson minket, mert most is ő jött értünk. Itt is külön terem, fényűző teríték, és a szokásos sokfogásos ünnepi lakoma várt ránk. Vacsora után mehettünk volna vissza bulizni a csarnokba, de valószínű, a zaklatott utazástól olyan fáradtság jött rám, hogy én a szállodába mentem. Itt is, mint minden szinten, a lépcsőházzal szemben egy íróasztal mögött ott ült a felügyelő

asszony, aki beengedett a szobámba. Még megittam egy üveggel a vacsoráról magammal hozott néhány sörből és végre kétnapnyi utazás után, beállhattam a forró zuhany alá. Már arra sem emlékeztem, hogy a társam mikor keveredett haza, úgy elnyomott az álom.

Másnap még mindig nem repülhettünk tovább, így volt időm sétálni, nézelődni a városban. A belváros, ahol járkáltam, nagyon szép. Látszik az épületeken, hogy ez egy régi történelmi múlttal rendelkező város, ami hajdan egy nagyon fontos kereskedelmi csomópont lehetett a Kína, illetve Mongólia felől, a távol keletről, és az észak szibériai tajga felől érkező karavánok, kereskedők és prémvadászok számára. Az is igaz, hogy a Szibériába száműzött rabok egyik fő elosztó központjaként is hírhedt város volt ez. Sok, és szokatlanul jól feltöltött üzletet is láttam. Ki merem jelenteni, hogy a szibériai városok közül Irkutszkra mondható leginkább, hogy olyan, mint egy európai nagyváros. Itt is vannak kirakatok, a kiépített járdák, az utcák hangulata, és még az emberek öltözködése is erre utal. Itt öltöznek az emberek, nem úgy mint akár Bratszkban vagy Uszty-Ilimszkben, hogy csak pufajkában, halinacsizmában és munkásruhában lehet látni őket.

Még nem tudtam, hogy az egész moszkvai utazás legemlékezetesebb szakasza eztán következik. Másnap délelőtt jött a már ismerős „Volga” a sofőrjével, és kivitt bennünket a reptérre. A sofőrt bizonyára itt is jól ismerik, mert nem a csarnokon keresztül, a főbejáraton, hanem mindenféle mellék utakon áthaladva, már vitt is ki a reptéri busz a kifutópálya túlsó részén várakozó géphez, ami egyenesen Uszty-Ilimszkbe repít bennünket. Jegyellenőrzés, vámvizsgálat, csomagok ellenőrzése, mind-mind elmaradt. A gépkocsivezető úgy látszik mindent elintézett.

Már messziről gyanús volt a repülőgép, a megszokottaktól lényegesen kisebbnek látszott. De nem csak látszott, az is volt, egy IL-14-es típusú kis gép. Ebben a gépben a két pilótán kívül egy utaskísérő volt. Amikor felszálltunk, a többi utasokkal együtt voltunk 16-an. Az összes férőhely 26 fő, de ebbe a személyzet is beleszámít. Érdekes volt, hogy az üléseken nem a megszokottként előre nézve, hanem a gép belseje felé fordulva, két oldalt két sorban egymással szemben ültünk. Ez a kis kétmotoros légcsavaros gép hideg is volt, zajos is volt, repülés közben sokszor recsegett, ropogott, és a motor úgy zúgott, hogy egymás szavát is alig értettük. Én halálfélelmet éreztem végig az úton. Egyszerűen nem tudtam megszokni, hogy a gép állandóan libegett, és néha, amikor elveszett alóla a levegő, métereket süllyedt, mit süllyedt, egyenesen zuhant egyik pillanatról a másikra. Ilyenkor a gyomrom a torkomban, és a fülemben a dobhártya majd kiszakad. Próbáltam aludni, ami természetesen nem sikerülhetett ilyen stresszes állapotban. Minden percben az órát néztem, várva, hogy mikor érkezhetünk meg végre. Persze ez a kis kávédaráló jó, ha két-háromszáz kilométeres sebességgel repült, így a délelőtti indulás ellenére délután háromkor landoltunk Uszty-Ilimszkben. Örömben, hogy életben vagyok, szerettem volna a pilótát magamhoz ölelni és megköszönni, hogy megtartott az élők sorában, de ő, a hideg szeles betonon hagyva a gépet azonnal a reptér távoli kis épülete felé sietett. Ezen a

gépen nem volt külön raktér, így a csomagjainkkal együtt, az átélt izgalmaktól még mindig remegő lábbakkal, és izmokkal cipekedtünk mi is a reptér épületéhez. Egy rövid telefonálás után mielőtt még teljesen átfagyunk volna a mínusz 30 fokos szibériai fagyos szélben, megérkezett az egyik „Ikarusz”-unk és hazavitt bennünket a magyar házba. Az eredetileg négynaposra tervezett útról, a tizenegyedik napon, viszontagságos utazás végén szerencsésen megérkeztünk. Az egész magyar kolónia nagy izgalommal és szeretettel várt bennünket. Este 11-ig tartott az élménybeszámoló, a beszélgetések, az apró ajándékok átadásának sora. Nagy sikere volt a bőröndnyi magyar könyvnek és újságoknak, de az igazi meglepetést és határtalan örömet a füstölt sonka okozta, melyet felszeletelgetve, azon nyomban közösen el is fogyasztottunk.

Uszty-Ilimszk, 1976. november 21.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Az eddigi leveleimben egy valamiről nem írtam, a honvágyról. Nehezen megfogható, és egy ilyen viszonylag kevés szókinccsel rendelkező személytől, aki ráadásul még nem is igazán tudja az érzéseit megfogalmazni, és papírra vetni, ez különösen nehéz. Az ideérkezésünk első napjai, hetei a beilleszkedés, a munkába állás élményével teltek, így a sok újdonság, a rengeteg élmény lekötötte az ember gondolatát, nem is beszélve a szokatlan környezeti és időjárási viszonyokról, amelyek együttesen, hogy úgy mondjam, folyamatosan igénybe vették úgy a szellemi, mint a fizikai kapacitásunkat. Ahogy telt az idő, a helyzetünk is úgy rendeződött. A beilleszkedést követte egy viszonylag praktikus kialakult ritmus, mely szabályozza a mindennapjainkat. Már nincsenek olyan megrázó hatással ránk, az itt tapasztaltak, hogy úgy mondjam, megismertük, tudomásul vettük az itteni szokásokat, lehetőségeket. Egyre több idő szabadult fel bennem is, amit többnyire magamba fordulva az otthoniakra, a családomra gondolva töltök el. Mindnyájan így vagyunk evvel, persze, másként érez és gondolkodik egy tizenkilenc éves kalandvágytól fűtött egyedülálló fiatalember, és másként én, aki feleséget és két kisgyermeket hagyott otthon.

Az én ideutazásomat nem a kalandvágy (bár valahol az is benne volt), hanem a családom jobb megélhetésének reménye motiválta. Arra számítottam, és számítok ma is, hogy ha itt sikeresen helytálok, az erkölcsi és anyagi tőkét is jelenthet majd nekem, és rajtam keresztül a családomnak. Bízom magamban, és mint ahogy néhány tévé- és rádióműsor valamint a rólam megjelent újságcikkek tanúsítják is, én nagyon optimistán tekintetem a dolgok elé, sőt, nem tagadom némi küldetéstudat is feszítette a mellemet. Én, mint a KISZ aktív tagja, és a helyi viszonyok között talán vezetője, de legalábbis az egyik vezetője, hittem, hogy ez egy jó ügy, ez egy olyan újszerű hasznos dolog, ami jó az országnak, de jó lesz személy szerint nekem is. Ezért is a legtermészetesebb dolognak éreztem, hogy a kiérkezésünket követően, nem csak a munkahelyemen, hanem a magyar építőbrigád KISZ életében is aktívan kiveszem részem. Talán mindennek az elismerése is az, hogy egyike lehettem ennek a moszkvai útnak, ami a sok viszontagság, izgalom és veszély ellenére is csodálatos volt, és mintegy új erőt, megújult energiát adott a további hónapok elviseléséhez. Azért írom mindezt le, mert én is, mint a társaim, egy bizonyos idő elteltével, egyre többet gondolok haza, rátok, és utánaatok egyre erősebb vágyakozás dül bennem.

Mindezt az érzést tetézi az a fokozódó kiábrándultság, ami abból a felismerésből fakad, hogy a valóság mennyire más, mint ahogy gondoltam vagy tanultam. Nekem

volt egy kialakult képem a Szovjetunióról, az orosz emberekről, és ahogy ezt tanították, belénk sulykolták, ez valami ideált is jelentett. Abban, hogy jelentkeztem erre az útra, nagymértékben az így szerzett ismereteim is befolyásoltak. Amikor viszont megérkeztünk, és szembesültem az itteni valósággal, akkor mélységes csalódottság kezdett úrrá lenni rajtam. Mindaz amit tanultam és hittem, köszönő viszonyban sincs a valósággal. Egy ámitás, egy kirakatpolitika az, ami évek, évtizedek óta folyik Magyarországon.

De miért nem lehet az igazságot, a valóságot megismertetni velünk, a világgal, mindenkivel? Tudom, nem hazudnak, lényegében minden igaz abból, amit otthon írnak és mondanak, de azok a teljes igazság egy kicsi szeletkéi, amit a propaganda szakemberei jól kiválogatnak. Az a baj, hogy a dolgok nagy részét egyszerűen elhallgatják, pedig az összkép egészen másként fest.

Én is mikor jelentkeztem, és részt vettem Dunaújvárosban, a felkészítő táborban, egy szót sem hallottam arról, hogy itt tízezerszám járkálnak az utcán ide deportált munkaterápiára ítélt bűnözők, akiktől igenis tartani kell. Nem hallottam az ellátási nehézségekről, az üres boltokról, a kötelező halnapokról, és mindarról a keservesen nehéz itteni életről, ami itt miránk vár. Nem tájékoztattak bennünket a ránk leselkedő betegségekről, az ide száműzött kurvák által terjesztett nemi betegségek veszélyeiről, de arról sem, hogy a rendes, becsületes és szép orosz kislányok is tíz körömmel kapaszkodnak a magyar fiúkra, annak reményében, hogy esetleg elveszik feleségül, és így, esetleg sikerül megszabadulniuk ebből az országból. Nem volt szó a munkahelyi nehézségekről, a kevés fizetésről, és szervezetlenségről.

Pedig lehetett volna, mert olyan emberek tartották az előadásokat, akik azt megelőzően már jártak itt kint, és volt lehetőségük pontosan tájékozódni, és megismerni az itteni viszonyokat. De mindezt elhallgatták, s a hiányos tájékoztatás valójában félretájékoztatás volt. Ahogy teltek a napok, egyre többször, és gyakrabban ezek a gondolatok foglalkoztattak, és a leghatározottabban kijelenthetem, hogy nem jelentkeztem volna erre az útra, vagy inkább küldetésre, ha őszinte és pontos tájékoztatást kapok.

Nagyon sokszor felvetődik bennem a kérdés: mit keresek én itt? A csalódottság felerősíti az otthoniak utáni vágyakozást. Ez mindenkiben feléled, s mindnyájan megpróbálunk úrrá lenni az érzéseinken, ki úgy, hogy tart barátnőt és annak karjaiban próbál megnyugvást találni, vannak munkamániások, akik éjjel-nappal dolgoznának, vannak, akik az ital bódító hatásával tompítják honvágyukat. Van, aki tanul, mint Herendi Lajos, aki Székesfehérvárról jött és itt Irkutszkban sikeresen felvételizett az egyetemre, s olyan is van, mint én, aki minden nap órákon át leveleket ír, s így próbálja helyzetét elviselhetővé tenni.

Nekem nagyon fontos volt, hogy most elutazhattam Moszkvába. Igaz, a terveinkkel és a hiábavaló szervezkedéssel semmire se mentünk, így nem sikerült neked kiutaznod Moszkvába, de mégis a remény, a várakozás, és az utazás öröme új erőt adott.

Őszintén be kell vallanom, hogy sokszor gondoltam arra, hogy feladom, és hazamegyek, még akkor is, ha ezért némi megvetés és lenézés lett volna részem. Ez az út kellett ahhoz, hogy feltöltekezsem, és új erőre kapva optimistán nézzek a jövőbe, és vállaljam a további küldetésemet. November van, és van remény arra, hogy néhány hónapon belül megszervezzék az otthoni hozzátartozók kiutaztatását. Talán addig, amíg ki nem utazol elegendő erőt és energiát gyűjtöttem, és minden gond nélkül átvészelem az elkövetkező heteket, hónapokat.

Uszty-Ilimszk, 1976. november 22.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

A kirándulást a hétköznapiak követik. Mosás, vasalás, levélírások mindazok, amik kitöltik a szabadidőmet. A Hanyecz István egyik helyettese a Sopronból származó Papp László Leningrádban járt egyetemre, így kiváló orosz. Ő az, aki segített, és összeállította oroszul azokról az ajándékokról a listát, amit a nektek küldendő csomag tartalmaz. Sikerült egy jó nagy és masszív fadobozt szerezni, azért, hogy az eddig összevásárolt ajándékokat elküldjem. Kétszer elcsúszva a nagy fadoboz cipelése közben, de mégis szerencsésen úgy délután öt körül megérkeztem a postára. Szerencsémre nem voltak most sokan, és akik mégis jöttek, azokat – megszakítva a velem való kínlódást – menet közben kiszolgálta a mostani postásnő. Érdekes, hogy a csomagfelvételnél csak nők dolgoznak. Szóval, beadtam a nagy dobozt, amiből a postásnő egyenként kipakolt és kicsomagolt mindent, átnézett, átvizsgált, összevetett a már eleve három példányban hozott listámmal.

A Czank Ferinek Moszkvából hoztam Lenin-szobrot. Nem túl nagy, a súlya, mivel belül üreges, csak mintegy fél kiló. Nos ezt nem engedte feladni. Erre ártatlanul, próbálom magyarázni, hogy ez csupán „szuvenyír”, erre felháborodva kiabálni kezdett, hogy mit képzelsz én az ő Leninükről, hogy csak így le „szuvenyírezem”! Na gondoltam, most már beütött a baj, s így is lett. Nem fogadta el a listámat, adott nyomtatványt, félre állított, hogy írjam át három példányba, de a Lenin nélkül. Míg én kínlódtam az orosz szavakkal, addig ő foglalkozott a többi ügyféllel. Újabb sorbaállítás után beadom a dobozomat. Újra átnézte, összeveti a listával, s miután mindent rendben talált leszögelte, és vastag zsineggel szakszerűen jó erősen átköszte a csomagot. Igen ám, de a mérlegelésnél kiderül, hogy az összsúly valamivel több, mint 13 kiló. Azonnal visszadobta az egészet. Még szerencsém volt, hogy a minket néző egyik ott dolgozó nő (feltehetően postás ő is) megszánt, és valahonnan kerített egy kisebb dobozt. Ő segített szétválogatni a küldeményeket úgy, hogy a kisebbik jó négykilós, még a nagyobbik kilenc és félkilós lett. Mire mindkét csomagnak újra írtam a listáit három-három példányba, és sikerült végre feladnom őket, addigra fél nyolc is elmúlt. Ha nem szán meg az az idegen postásasszony, talán még most is ott kínlódok a csomagjaimmal. Különösen az volt nagy segítség a részéről, hogy a listák összeállításakor én olvastam az orosz megnevezést, ő meg kézbe fogva mutatta, hogy éppen miről van szó.

A kalandjaim sora még nem ért véget a postán. Hazafelé jövet, már messziről láttam a magyar ház előtt csoportosuló fiatalokat. Egyszerű az oka, a magyarok zenekara játszik a földszinti nagyteremben, és szeretnének bejutni az épületbe,

bulizni. Igen ám, de fiúk nem, a lányok is csak akkor jöhetnek, ha valaki a mieink közül behozza őket. Ahogy jönnek befelé az épületbe, egy széparcú leány belém karolva máris jön velem, úgy mintha már régi ismerősök lennénk. Persze egyből értettem a szándékát, és így együtt jöttünk be az épületbe. A rendésznél leadtuk az adatokat, és hogy a kép teljesen hiteles legyen be is mentem vele a nagyterembe, ahol már igen sokan táncoltak, szórakoztak. Kabátokat le, a nagylány még a csizmáját is cipőre cserélte, és utána mi is táncoltunk. A lány vélhetően boldog volt, mert végig csicsergett és mosolygott. Meglepően csinos, jó alakú lány volt. Néhány perc után egyszerűen ott hagytam, és jöttem fel a szobámba. Természetesen sem aszkéta, sem beteg nem vagyok, de úgy éreztem, hogy nincs szükségem sem egy futó kalandra, sem egy orosz kislány barátságára, hiszen nekem az otthon lévő családom a legfontosabb. Nagyon valószínű, hogy megtalálta a párját ez a leányzó, mert azóta se jelentkezett nálam, pedig távozásnál le kellett jelentkeznie a rendésznél.

Úgy érzem, sikerült visszazökkennem a régi kerékvágásba. Igyekszem nem elhagyni magam, és úgy viselkedni, hogy kívülálló ne vegye észre rajtam a bennem dúló negatív érzéseket. Már csak egy jó hét, és itt a december, s lassan a küldetésünk időtartamának egy negyede is eltelik. Szeretném előre ledolgozni a karácsonyi és az újévi ünnepek közti napokat, ami azt jelenti, hogy karácsonyig minden nap dolgozni fogok. Ahogy közeledik az év vége, megváltoznak a napszakok is. Augusztusban, amikor ide jöttünk, az volt a szokatlan, hogy még este, helyesebben éjszaka 23 órakor is világos van, most meg ahogy közeledik az év legrövidebb napja, már délután 16 óra körül sötétedik. Ettől függetlenül az üzletek, és a posta általában este 7-ig, 8-ig nyitva vannak, így munkából jövet is el tudja intézni a bevásárlást, vagy a csomagfeladást az ember.

Aki jó oroszos, és a társaság egyre nagyobb része, főleg a fiatal srácok, akik folyamatosan lányokkal vannak körülvéve, azok könnyebben boldogulnak mint én, aki csak nagyon kicsit beszélem a nyelvet.

Ma egy érdekes információhoz jutottam. Valószínű, hogy Marjai József nagykövet nem csak ígérte, de a kezébe is vette azoknak a panaszos ügyeknek az intézését, amiket tőlünk hallott, ugyanis még alig telt el pár nap, és Dr. Maróthy László, a KISZ KB első titkára, máris Moszkvába érkezett. Itt tette azt a kijelentést, hogy ha valaki közülünk, az uszty-ilimszki magyarok közül haza akar utazni, akkor azt segíteni kell, és ezért a döntéséért elmarasztalni nem lehet. Tehát megfelelő indok esetén hazautazni lehetőség, és nem büntetés. Az nem lehet büntetésre okot adó dolog, ha valaki hazavágyik, és haza is utazik a saját hazájába. Ez a mi építőbrigádunk a neve szerint is önkéntes építő brigád, tehát ha valaki nem akar maradni, az önként, ahogy jött, úgy távozhat is. Az eltávozók pótlásáról majd gondoskodni fognak új önként jelentkezők kiutaztatásával. Mindezt az információt a vezetőnk Hanyecz István közölte, és kiegészítette avval, hogy jelenleg mindenkit egy éves szerződés köt az itteni munkahelyhez, de megfelelő, elsősorban családi indokkal ez a szerződés következmények nélkül felbontható, vagy módosítható. Egy rögtönzött felmérés

során én is a családra való hivatkozással, az idő előtti hazautazásomat valószínűsítettem, amin senki nem csodálkozott, hiszen a brigád családos emberei valamennyien hasonlóképp gondolkoznak. Természetesen a fentiek azokra nem állnak, akik valamilyen okból fegyelmi eljárás során, vagy annak következtében kell, hogy hazautazzanak. Ugyancsak egész más megítélés alá esik az, akinek egészségügyi problémái adódnak.

Nehogy elfelejtsem megírni, újabb sikeres vizsgát tettem, most kisgépezői vizsgát. Természetesen most is úgy jártunk, mint a nehézszerelői vizsga után, hogy az ígéret ellenére sem kaptunk egy kis plusz pénzt. Na egye fene.

Katikám, ha bár milyen gondod adódik, vagy segítségre szorulsz, akkor az alábbi címre írd levelet: KISZ KB Ifjúságügyi Osztály, Budapest, Balassy Bálint utca 16.

Nagyon fontos információ, hogy az első, otthonról ide kiutazó csoport december 24-én indul. A fenti címen jelentkezz, és mivel két gyerekünk van, így szinte 100 %, hogy bekerülhetsz az utazók közé. Nálunk itt már le kellett adni ezt az igényt, és én is bejelentettem téged. Ettől függetlenül fontos, hogy otthon te is lépj ez-ügyben.

Uszty-Ilimszk, 1976. november 23.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Ma, november 24-én vagyok először ügyeletes. Már sokszor írtam a lakóházunkban uralkodó állapotokról, és arról is, hogy a főbejáratnál van egy oroszok által folyamatosan fenntartott ügyelet. A földszinti nagy előtérben, közvetlenül a két lifttel szemben van egy üvegkalitka, melyben egy íróasztal mögött a nap huszonnégy órájában folyamatosan egy helybéli rendész tartózkodik. Őnála kell minden be és kilépő személynek jelentkezni. Ez a szabály miránk nem igazán vonatkozik, helyesebben már megismertek bennünket annyira, hogy mindenféle igazoltatás és igazolvány felmutatása nélkül zavartalanul közlekedhetünk. Akkor kell a ma kiosztott fényképes igazolványunkat elővennünk, ha vendégünk érkezik, és az ő regisztrációjára kerül sor. Igaz, a lakások bejáratát kulcsát is le kell adnunk, s a kulcsfelvétel is ezután csak igazolvány ellenében lehetséges. Így akarják kiszűrni, hogy illetéktelen vegye fel más lakásának kulcsát. Újabban megint elszaporodtak a lopások. Volt olyan eset, hogy egy orosz srác feljött valakihez, majd kihasználva a pillanatot átosont egy másik nyitott ajtajú lakásba és az ott talált irhabundát kidobta az ablakon a ház körül tartózkodó cimboráinak. A kirepülő kabátot észrevették, így lebukott az illető, és elvitte a rendőrség. De hány trükköt ismerhetnek még ezen kívül!

Egy magyar fiúnak azért kell itt a portán tartózkodni, mert ide hozzák ki a postáról a leveleket és a csomagokat, és ezek szortírozásában és kiosztásában, valamint ha szükséges, akkor egyes személyek eligazításában tudnak segíteni. Este 23 óráig tart nekünk ez az ügyelet. Elég ritkán kerül ugyanarra az emberre a sor, feltéve, ha valamelyik barátját éppen nem helyettesíti.

Írod, hogy nem csak a „Magyar Ifjúságban” és a különböző napilapokban írnak rendszeresen rólunk, de már az „Alföldi Olajbányász” és a „Ludas Matyi” is foglalkozik velünk. Ezek az újságok előbb-utóbb ide is kijutnak, és én is elolvasom a cikkeket. Vérlázító az a sok valótlanosság, amit összehordanak! Sokszor úgy érzem, mint most is, amikor olvastam az „Alföldi Olajbányászban” megjelenteket, hogy helyreigazítást kellene kérni, de nincs értelme. Az újságoknak egy a fontos, mégpedig az, hogy csak olyat írjanak, amit az olvasók mosolyogva és bólogatva vesznek tudomásul. Véletlen sem jelenhet meg olyasmi, ami az itt tartózkodásunkkal kapcsolatban bármiféle kételyt ébresztene, vagy esetleg nyugtalanságot szülhetne. Ebben a cikkben egyébként legalább egy tucat olyan állítás van, ami köszönő viszonyban sincs a valósággal.

Katikám, azt kérem tőled, ha megkeresnek újságírók, akkor a családon kívül ne nyilatkozz azokról a dolgokról, amiket az itteni életünkről írok. Még véletlen se kerülj kellemetlen helyzetbe. Látod, ebben az írásban is egy sor olyan dolgot leírt a szerző, bizonyos „Szedlák Jánosné, Márta” ami arra enged következtetni, hogy tőled kapott információ, holott szó sincs róla. Még szerencse, hogy a leírtak, sem terád, és sem rám nem vethetnek rossz fényt.

Írod, hogy a kisfiunk Ferike, gyakran hiányol, és kérdezgeti, hogy meddig leszek még távol. Nyugtasd meg, hogy legkésőbb jövő nyárig! Tudom, te is meglepődsz ezen, hiszen eredetileg kétéves munkavállalásról volt szó. Én, amikor megtudtam, hogy egyelőre mindenkit csak egyéves szerződés köt, akkor már eldöntöttem magamban, hogy csak ennyit vállalok, és egy nappal se többet. Persze ezt a legnagyobb titokba tartom, és még a látszatát is kerülöm annak, hogy én esetleg így gondolkoznék. Nem akarom, hogy idő előtt „leírjanak” és esetleg elessek bizonyos juttatásokról, kedvezményektől.

Nincs lelkiismeret-furdalásom, mert én tisztességesen élek, és dolgozom, tehát amit kapok mindezért, azt meg is érdemlem. Senkitől, és senki elől nem veszek el semmit, mindenért megdolgozom, tehát megfizetek. Azt is bátran állítom, hogy én is azon kevesek közé tartozom az itteni 300 magyarból, aki igen sokat vállal a közmunkából, és nem sajnálja a szabadidejét. Persze sokan mások is hasonlóan cselekszenek, nem vagyok én kivétel, de evvel is azt akarom alátámasztani, hogy jogtalanul vagy érdemtelenül semmire sem számítok. Kérlek, mindez legyen a kettőnk dolga, és ha sikerül ide kiutaznod, akkor se az útitársaidnak, se itt ne beszélj ezekről!

Egy igen jó barátom, és munkatársam, a Békéscsabáról jött Simon György, egy sérvműtéten esett át itt, a helyi kórházban. Meglátogattam és a moszkvai útról hozott mazsolával, egy doboz „Fecskével” kívántam neki mielőbbi felépülést. Nem panaszkodott, a kórházi ellátásra, de nagyon szeretne mielőbb hazajönni, amit meg is értek.

A munkavégzésünkben a legtöbb kellemetlenséget a zord időjárás okozza, de tegnaptól egy orosz nő is a munkaterületen lábatlankodik. Valami norma-osztályról jött, hogy felmérje a teljesítményünket. Az egész műszak alatt megállás nélkül jegyzetelt, s írogatta, meg stopperrel mérte, hogy mit mennyi idő alatt végzünk el.

Miután egy kukkot sem ért magyarul, így bátran és elég hangosan mondogatjuk neki a cifrábbnál cifrább szavakat. A tolmácsunk már sokszor a fejét fogta, alig tudott mit mondani a hölgynek, mert hát a mi szavainkat talán le se tudta volna fordítani. Nem hiszem, hogy az ízes magyar káromkodás minden szavára lenne megfelelő orosz változat, már pedig, mi kedvesen mosolyogva bizony a legcifrább és válogatottabb szitkokat szórtuk szegény fejére. Miért nem a saját semmirekellő honfitársai munkáját méricskéli? Miért minket vizsgálnak, és mérnek stopperórával? Talán elégedetlenek a teljesítményünkkel, vagy sokallják az amúgy is kevés kertesetünket?

Nos abban nyugodtak lehetnek, hogy nem fogunk normát rontani! Nem most jöttünk mi le a falvédőről!

Képzeld, még azt is tervbe vették, hogy majd eztán három-három magyar és orosz brigádtag helyet cserél, és egymás brigádjába megy valamennyi időre dolgozni, hogy megismerjük egymás munkavégzését, módszerét stb. Kíváncsian várjuk, hogy lesz-e belőle valami. Az valószínű, hogy ha ide hozzánk jönnek oroszok, akkor keményen és sokat kell dolgozniuk. Lehet, hogy a mi vendégmunkásainkra is kemény munka vár, de a környékünkön dolgozó orosz brigádokat látva, nem nagy a veszélye ennek!

A elmúlt hónapi keresetem 171 rubel és 4 kopek, ami nevetségesen kevés. Ennek ellenére, a „SZMU-4” építésvezetőségen dolgozó 13 brigád közül, a kereseti rangsorban az ötödikek voltunk. Képzeld el, mit kereshetett az utolsó? Már nem is mérgelem magam az ilyesmi miatt, ez már szinte nevetséges! Ha így halad, akkor a mandátumunk végére már lehet, hogy ingyen építjük a kommunizmust!

Katikám, mióta ismerjük egymást a Katalin nap mindig nagy családi ünnep volt. Talán a legnagyobb, az összes közül, mert ekkor minden rokonod, ismerőseink, és az én családom tagjai is mind-mind eljöttek. Én ma nem lehetek otthon, veletek. Nektek még csak elmegy, hiszen ti együtt vagytok otthon, de én itt rostokolok egyedül. De sok dologtól elesek egy év alatt!

Talán soha nem lesz, ami ezért kárpótolna! Esetleg, egy kicsit kárpótolhat a többletkereset, (ha lesz egyáltalán) de nem lehet azt pénzben kifejezni, amit elveszítetek egy év alatt távol tőletek, a családomtól!

Egyesek megjegyezték, hogy mire letelik a két év, akkorra egész kellemes lesz itt. Hát én biztos nem várom meg! Nem lesz még egy Katalin, de se Ferenc, se Gabriella nap, se karácsony, se mikulás, hogy így külön ünnepeljünk!

Az ember szíve majd megszakad!

Uszty-Ilimszk, 1976. november 24.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Kemény munkával telt el a mai műszak. Egész nap kompresszoroztam, ami abból állt, hogy a kész zsaluzatokból a közel fél méter vastagra összehordott havat kellett kifúvatni. Nagyon szar meló, az ember szem szája tele van hóval, nem beszélve arról, hogy a ruhája teljesen átázik. Sajnos csak akkor lehet a zsaluzatok közé a betont bedolgozni, ha teljesen meg van tisztítva a behullott hótól.

Nagy örömmel olvastam a legutóbbi leveledben, hogy a Gabika kislányunk szépen és érthetően kimondta az első szót, hogy APA. Boldog vagyok, hogy ilyen kis ügyes. Nagyon bánt, hogy a fejlődésének ezeket a soha nem ismétlődő apró örömteli mozzanatait nem láthatom. Remélem, mire hazamehetek, akkorra azt is szépen mondani fogja, hogy: ANYUKA.

Mostanában keveset írtam magamról. Az egészségem rendben, a fülem is meggyógyult. Ne félj, nem hízik el, a kis pocakomnak, ami kiutazásomkor még megvolt, mára hűlt helye. Minden nadrágom lötyög rajtam, s vennem kellett egy nadrágszíjat, mert különben már elhagytam volna viselés közben őket. Nem tragikus a helyzet, de legalább 10-12 kiloval kevesebb a súlyom, annak ellenére, hogy rendszeresen eszek. Minden nap az üzemi konyhán fogyasztok főtt ételt. Mióta a magyar szakácsok főznek, azóta elég jó a kaja. Nem is az ízzel van probléma, mert magyar fűszerekkel főznek, hanem az itt beszerezhető alapanyagokkal. A krumplin gyakran érezni, hogy fagyos, a húsok mennyisége meg igen kicsi, legalábbis ahhoz a nehéz fizikai munkához mérten – amit legtöbbször valamennyien végzünk – kevés. Ha otthon vagyok, akkor főételként valamilyen konzervet melegítek, de mióta üzemel a bolt a házunkban, azóta a konzerveken kívül többféle otthonról hozatott szárazárut, és egyéb élelmiszereket is be lehet szerezni. A városba lévő élelmiszerboltokban a kenyéren kívül lekvárokat, kekszet, konzervtejet vagy kakaót szoktam vásárolni.

Van két zománcozott lábosom, de még idáig nem használtam őket. Tervezik, hogy esetleg a tolmácsnök és a szakácsok vezetésével indítanak főzőtanfolyamot, hát esetleg majd ott megpróbálok valamit tanulni.

Régebben említettem, hogy patronálunk egy itteni tanintézményt, az 5-ös számú általános iskolát. A mi KISZ-alapszervezetünk egy nagy meglepetéssel készül a közelgő mikulásnapra. A 6. osztályosoknak fogunk egy kis mikulásnapra műsorral kedveskedni. Miután én otthon is vállaltam, hogy beöltözöm mikulásnak a munkahelyi gyerek bulin, így itt is szívesen elvállaltam ezt a szerepet. Az itteni gyerekek számára ez az ünnep teljesen ismeretlen. Itt sem a mikulásnapot, sem a karácsonyt nem ünneplik. A gyerekek újév napján kapnak ajándékot. Itt is a télapó

hozza, sőt még a télapónak kis tündérek segítenek. Mindegy, mi magyarul, az otthoni szokások szerinti kis műsorral készülünk. Természetesen lesznek tolmácsok, akik majd fordítják a gyerekeknek a mondókákat. Apró ajándékok, édesség, és sok-sok rágógumi is lesz a puttonyban.

Az egyik brigádtársam, Kovács Jenő, elesett és eltörte a lábát. Miután a kórházban gipszbe tették, itt a lakásában várja a gyógyulását. Összeszedtem egy csomó otthoni újságot és meglátogattam. Nagyon örült az olvasnivalóknak, hiszen a lakótársai dolgoznak, így egyedül kénytelen tölteni a napjait. Jót beszélgettünk, főleg az otthoniakról, a családjainkról meg hát az itteni történésekről, majd a látogatást követően elmentem focizni. Egy iskola tornatermébe lehet alkalomadtán eljárnunk egy kicsit focizni. Én most megyek először, de vannak, akik már rendszeresen lejárnak.

Egy régebbi levelemben már említettem egy fiatalember nevét. Ő Abonyi Gábor, az egyik helyettese a Hanyecz Istvánnak. Nagyon talpraesett ember, a munkahelyi, szakmai problémákon kívül minden egyéb gonddal, bajjal hozzá fordulhatunk. Az ő ötlete volt a hangszórók felszerelése a lakószobákba, ő tervezte meg és irányította itt a kilencedik emeleten a bárhelység kialakítását, amit meg is nyitottak. Nagyon kellemes jól felszerelt szórakozóhely lett, ahol halk zeneszó mellett, viszonylag olcsó áron, kulturált környezetben lehet kávézni, vagy akár szeszesitalt fogyasztani. Egy vagy több ilyen kis szórakozóhely akár a városban is elkelne.

Katikám, most csak felsorolásszerűen megemlítek néhány olyan dolgot, amiről nem igazán lehet nyíltan és őszintén beszélni. Nem is kell másoknak nagyon továbbadnod, mert sosem tudni kiben mi lakozik, és esetleg még ellened fordítaná a hallottakat.

Az egyik nap beszélgettünk a munkahelyen az orosz művezetőnkkel, aki egy 26 éves egyetemet végzett srác. Kérdezte: Hol jobb, itt vagy Magyarországon? Nevetve mondtam, hogy a kettőt össze se lehet hasonlítani, annyival jobb Magyarországon. Csodálkozott, s mondja, hogy itt milyen jó. Ő pár éve került ide Uszty-Ilimszkbé, s ez alatt, a néhány év alatt óriásit fejlődött ez a város. Néhány éve még szinte csak a régi városrész volt meg, s ez az új rész ahol a mi lakóházunk is áll, az elmúlt években épült. Dicsérte a közellátást is, mire azt válaszoltam, hogy nálunk még a legelmaradottabb kis faluk is sokkal ellátottabbak.

Ő azt mondta erre, hogy azért nem szeretik az itteni lakosok a magyarokat, mert állandóan követelőznek, mindenből a legtöbbet és a legjobbat akarják. Mire én, hogy amit mi kérünk, az csupán az, ami nálunk otthon a természetes, és abban semmi különöset nem látok, hogy amiben eddig éltünk és dolgoztunk, azt itt is szeretnénk megkapni. Egyébként ő abban a hitben él, hogy a Szovjetunió a világ talán legnagyobb hatalma, és a többi szocialista ország, hogy úgy mondjam, csak kullog utána. Itt minden fejlettebb és jobb, mint például minálunk. Mivel láttam rajta, hogy hitetlenkedve fogadja, amit mondok, avval zártam a beszélgetést, hogy próbáljon befizetni egy turistaútra, és látogasson el Magyarországra.

A Simon Gyuri barátom kórházban van. Amikor meglátogattam, akkor ő mondta, hogy három nap alatt négy megkéselt embert hoztak be, és közülük hárman meg is haltak. Ebben a városban mindennaposak az ilyen esetek, csak nem beszélnek róla. Nem véletlen, hogy mindig figyelmeztetik a magyarokat, hogy legyenek körültekintőek és óvatosak, lehetőleg kerüljék a konfliktusokat a helybéliekkel, és ne járkáljanak egyedül a városban, különösen sötétedés után ne. Hála Istennek, még közülünk senki nem járt így! Az orosz rendőrség szigorúan próbálja fenntartani a közbiztonságot, sok rendőrt látni az utcákon. Ennek ellenére gyakoriak a bűnesetek. Köszönhető mindez annak, hogy rengetegen töltik ebben a városban a büntetésüket úgy, hogy itt kell dolgozniuk. Ezek az emberek egy része kisebb lopásért, csalásért, közlekedési balesetért, vagy más viszonylag enyhébb bűncselekményért került ide, ahol próbálja munkával megváltani a börtönéveket. Sajnos jócskán kerülhetnek közülük többszörösen visszaeső notórius bűnelkövetők, akik erőszakos életvitelükkel még a szelídebbeket is magukkal ragadják, és ez a város előbb-utóbb a bűnözők iskolájává is válik. Az italozás meg általánosan elterjedt rossz szokás. Nem tudom, de nagy a valószínűsége, hogy a fentebb leírt áldozatok, vagy az őket megkéselők is ittasak voltak. Már írtam, hogy itt a magyar házban üzemel egy bolt, ahol orosz hölgyek az elárúsítók. Közülük az egyik huszonéves fiatal, és nagyon szép arcú, kedves mosolygós kislány, aki nemcsak hogy jó alakú, de csinosan is öltözködik. Nekem is feltűnt szokatlan közvetlensége, s nem is csodáltam, hogy mindig akadt egy, két fiú, aki ott a boltban udvarolgatott neki. A minap kiderült, hogy ez a lány kórházba került, valami súlyos nemi betegséggel. Azonnal riadóztatták a magyar fiúkat, hogy akinek kapcsolata volt evvel a lánnyal, az akkor sürgősen jelentkezzen a kórházban kivizsgálásra. Hát kiderült, hogy nem is volt ez a leányka annyira „ártatlan” mert több mint fél tucat magyar fiú kapta el tőle a betegséget. Persze ilyenkor tovább gombolyítják a szálakat, és lehet, hogy még ezektől, a srácoktól további fertőzések is adódhattak.

Az egész országból rengeteg fiatal került, és még jön is folyamatosan ebbe a városba, nagy részük lány. Ezek nem mindegyike most végzett diáklány, jócskán akad köztük kurva is, aki jóllehet, éppen üzletszerű kéjelgésért kapott büntetését tölti itt. Sajnos nem lehet tudni, és teljes egészében kiszűrni sem azt, hogy ilyenek is beférkőzzenek ide a magyar házba. Én biztos vagyok abban, hogy a mi fiaink nagyon óvatosak és megválogatják azt, hogy kivel is állnak szóba, de hát itt is becsúsztat egy-egy félresikerült eset. B.K. (csak a monogramját írom, mert nő ember, a felesége itthon aggódva várja) egyik este elég csapzottan, ziláltan jött meglátogatni. Kérdésemre büszkén sorolta, hogy a városba megismerkedett egy nagyon szép és csinos kislánnyal. Addig-addig beszélgettek, míg sikerült a lányt rávennie, hogy látogassa meg itt a lakásán. Amint felértek, az én barátom mindent bevetve ostromolta a lányt, aki felettébb tiltakozott.

Nem értette a fiú. Hogy ha feljött hozzá a kislány, akkor bizonyára sejthette is, hogy mit akarhatnak tőle. Mire való ez a nagy ellenállás? Rövidre zárva a történetet,

a barátom nagy büszkén elmesélte, hogy hiába magyarázott, hiába tiltakozott a lány, rövid asztal körüli kergetőzés után sikerült elkapnia, sarokba szorítania, és végül is megtörtént az, aminek meg kellett történnie. Most, hogy lekísérte a lányt, beugrott hozzám elmesélni ezt a sikertörténetet. Nekem furcsa és szokatlan volt a lány viselkedése. Itt Uszty-Ilimszkben már elég köztudott volt az, hogy az a lány, aki felmegy egy magyar fiú lakására, az, az esetek döntő részében meg is lesz baszva. Ezt, még ha teljesen ismeretlen is volt ez a kislány, neki akkor is tudnia kellett. Hát akkor ugyan miért jött fel? Beszélgetni? Ugyan már, azon már az itteni szokások régen túlhaladtak. Vajon ha mégis feljött, akkor mit akarhatott mondani? Mert a barátom azt mondta, hogy feltűnt neki, hogy állandóan magyarázott valamit, de hát ő nem is értette, meg nem is érdekelte, különben is elöntötte az agyát a gőz. Néhány nap múlva minden kiderült. A barátom lehorgasztott fejjel ment a szakrendelőbe, mert a pöcse feje kivörösödött, és csípős fájdalom közepette a háromszorosára dagadt. Kiderült, hogy egy igen súlyos fertőzésben szenvedő lányt vitt fel, és elkapta tőle a kórt. Most minden nap járhat injekciókúrára a barátom, ami akár hónapokig is eltarthat. Természetesen a legszigorúbb önmegegyógyításra ítélve kell a teljes gyógyulásig élnie. De mi van, ha nem sikerül teljesen kigyógyulnia? Azt mondják, hogy azok a nemi betegek, akik nyilvántartásba kerülnek, a teljes gyógyulásukig nem utazhatnak haza, és itt sem fogadhatnak nő hozzátartozót, vagy vendéget. Nagyon pórul járt a barátom! Most valahogy meg kell győznie a feleségét arról, hogy ne hogy megpróbáljon kiutazni látogatóba. A helyzet elég kínos! Egyébként folyosói pletyka (dehát „nem zörög a haraszt, ha nem fújja a szél”), már egy-két terhes kislány rója a város utcáit, és lehet, hogy magyar kisbabát hordoznak a szívük alatt! Nem tudom, de ha az itt töltött időt veszem alapul, akkor igaz is lehet ez a híresztelés. Házassági szándékról még nem hallottam, de hát, ha van is ilyen, ugyan miért kötnék az orromra.

Végképp eldőlt, hogy a karácsony és az újév közötti napokat itthon töltjük. Nagyszabású szilveszteri buli is szervezés alatt áll, ezt is az Abonyi Gabiék szervezik. A 20 rubel részvételi díjat már be is fizettem. De jó lenne, ha te is itt szilveszterezhetnél velem! Azt hiszem, ha ez sikerülne, akkor kárpótlás lenne az elmaradt moszkvai találkozásért. Ha egy mód van rá, próbálj meg bekerülni a kiutazók csoportjába. Én ebben csak annyi tudok tenni, hogy felkészülök a fogadásodra, és a szobatársamat megkérem arra, hogy amíg itt vagy addig ő húzódjon meg egy másik barátjánál. A Barócs Laci barátom olyan kis növésű ember, hogy a halinacsizmáját kölcsönkértem a számodra, amit nagyon szívesen ide is ad. Így nem kell vásárolni erre a pár napra neked csizmát. Várom nagyon!

Befejezésül még a kisfiamnak Ferikének nagyon boldog névnapot kívánok! Isten éltesen kicsi fiam!

Uszty-Ilimszk, 1976. december 2.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

A mai levelem is avval kezdem, hogy a kisfiamat, Ferikét köszöntöm nagy-nagy szeretettel!

Egy kemény éjszakai műszakon vagyok túl, de már délelőtt 10-kor keltettek a barátaim. Azok a fiúk jöttek köszönteni, akik délután műszakba mennek. Milyen jó, hogy vettem öt üveg bort, így tisztességesen megvendégelhettem őket. A Kovács Jenő is elbicegett a lakásomig a törött lábával, tőle néhány olyan fényképet kaptam, amiket a szobája ablakából a városról készített. Volt, aki azért most köszöntött, mert hamarosan utazik Irkutzkba. Erre a hétvégére 30 fő részére szerveztek egy irkutszki kirándulást, ami városnézés, és egyben bevásárló út is lesz. Én nemrég jártam Irkutzkban, ezért nem is jelentkeztem. Egyelőre menjenek azok, akik még nem voltak sehol. Majd rám is sor kerülhet egy későbbi időpontban.

Olvasom a ma kapott leveledben, hogy Kéry András, a KISZ-KB munkatársa levélben keresett meg, és megmagyarázta, hogy miért nem tudtál kiutazni Moszkvába. Én azt hiszem, hogy nem kell itt sokat magyarázni. Egyszerű a válasz: azért, mert nem segítettek. Zárjuk le, lépünk túl rajta.

Ma megkaptuk a Működési Szabályzat tervezetünket. Mondhatom, időben! Már lassan egy fél év eltelik, és még csak a tervezetnél tartunk, pedig az első naptól kezdve kellene egy érvényes szabályzat. Ebből, ami a legérdekesebb: Aki a 11 hónapot ledolgozza, ingyen hazaviszik. Ez lehet végleges hazautazás, de lehet szabadságolás. 11 hónap után egy hónap fizetett szabadság jár, és az onnan visszautazást is a cég fizeti. A szabadságolások márciustól szeptemberig tartanak, a dolgozóval történt közös időpont egyeztetés figyelembevételével. Aki végleg hazautazik, annak ki kell fizetnie 1200 forintot, a kiutazáskor két évre kapott egyenruha költségének felét. Aki marad, az ő egyenruhája ingyenes, hiszen 2 év a „kihordási ideje”. Az itt kapott védő- és munkaruhák is a dolgozók tulajdonává lesznek, de aki egy év után otthon marad, annak itt is időarányosan fizetnie kell, rubelben.

Én eldöntöttem, hogy végleg hazautazom! A szabadságomat augusztusra kérem, így már most kérlek arra, hogy 1200 forintot akkorra tegyél félre. Pontosan kiszámoltam, hogy itt mennyit kell fizetnem. Az összeg 155 rubel, amit egy havi keresetemből nyugodtan félre tudok tenni.

Aki év közben akar menni, az is megoldható, de az útiköltség ott teljes egészében az utast terheli. Tehát a legtisztességesebb és legjobb megoldás az, ha a

szabadságomig itt dolgozom, és onnan már nem jövök vissza. Már most szólhatsz a volt munkahelyemen, hogy várjanak szeptember elsejétől, dolgozni!

Egyébként nehogy azt hidd, hogy nekem itt valami bajom van? Semmi bajom a körülményekkel és a munkahelyen is jól érzem magam. Még azt is mondhatom, hogy az utóbbi időben komoly javulás tapasztalható a munkaszervezésben, és az anyagellátásban, most már három műszakban dolgozunk, és van remény arra, hogy a keresetünk is emelkedni fog. A lakótársaimmal jól megértjük egymást, a magyar házban megnyitott bolt és bár, a lenti diszkó, minden igényt kielégít. Néhány hetes késéssel megkapjuk az otthoni újságokat, és a városba lévő könyvesboltban már magyar könyveket is lehet egészen olcsón vásárolni.

Csak a honvágy! Az, ami valami olyan iszonyú dolog, hogy csak az érti igazán, aki át is érezte azt. Nem tudom leírni azt a határtalan vágyakozást, ami minden pillanatomat kitölti. Csak és kizárólag ez az oka annak, hogy nem maradok két évig, hanem csak egyig. Az is milyen hosszú lesz! Még csak 1976-ot írunk, és amikor letelik december, még utána is hét hónap van! Nem is tudom, hogy fogom kibírni?

Holnap lehetne menni túlórába dolgozni, de a névnapom miatt nem jelentkeztem. Ünnepnep van ma! Bizonyára otthon is mennek sokan rokonok és jó barátok megköszönteni a kisfiunkat.

Itt 37-en vagyunk a 300-ból Ferencek, ezért egész nap ünnepelgettünk. Meglátogattuk egymást, iszogattunk, beszélgettünk. A hangszóróból a mi köszöntésünkre egész nap magyar nótákat és cigánydalokat játszottak. Így estefelé már egyre több lakásból hallatszik ki a mulatozás, a nótázás. Kell is ez a kis kikapcsolódás. Ez jó alkalom, edzés vagy bemelegítés az év végi nagy István és János napokra, valamint az ünnepekre.

Minden szép és jó, csak te hiányzol kedvesem! Akkor lenne igazán teljes és örömteli ez az ünnep, ha titeket is magamhoz ölelhetnék.

Uszty-Ilimszk, 1976. december 3.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Mielőtt az elmúlt héten történeteket megpróbálom összegezni, a legfontosabb hírral kezdem: Megkaptam a táviratod, amiben értesítesz arról, hogy a KISZ-KB tól kapott értesítés szerint bekerültél az első Uszty-Ilimszkbe kiutazó, látogató csoportba, és várhatóan még karácsony előtt megérkeztek! Amint a táviratod a kezembe került, azonnal felkerestem Zvolenszki Istvánt, a magyar táborvezető helyettesét, aki telefonon beszélt a pontosan ez-ügyben Magyarországon tartózkodó Hanyecz Istvánnal. A lényeg, hogy Hanyecz is megerősítette a hírt, azaz 100%-os biztonsággal állítható, hogy utazol! Nagyon boldog vagyok! Máris túltettem magam mindazon a sok keserűségen és bosszúságon, ami az elmaradt moszkvai találkozásunk óta bennem volt. Csak ez a fontos, hogy jössz, és pár hét múlva találkozhatunk. Megkezdtem a szervezkedést a fogadásodra.

Itt kell említenem, hogy a szobatársam, Lukács Pali a minap elköltözött. Nem is így pontos a megfogalmazás, hanem úgy, hogy helyet cserélt, egy ötödik emeleti lakásban lakó brigádtársunkkal, Jacsó Kázmérral. Ez a fiatalember Dunaújvárosból utazott ki egy Budai Kálmán nevű fiúval, akivel eddig egy szobában laktak az ötödiken. A sors úgy hozta, hogy Pali nagyon jó barátságba került a Kálmánnal, míg én a Kázmérral, így kézenfekvő volt, hogy megcserélték a lakást. Ez az egyik délután megtörtént, így most Kázmérral, az új szobatársammal kellett megegyeznem, hogy arra a néhány napra, amíg te kint leszel, átköltözik valamelyik másik munkatársunkhoz. Ez így természetes, és ő is örömmel vállalta. Természetesen, ha úgy alakul, hogy majd ő vár látogatót, akkor én fogok arra az időre elhúzódni valahová.

A lakásunk másik szobájában, a békéscsabai Barócs Laci is várja a nejét, így az ottani szobatársak (ketten vannak) is átadják a helyüket. Nagytakarítás, készülődés, rendezkedés napjai ezek! Ne félj, mire megérkezel, ragyogó tiszta lakás, és rend vár majd. A függönytől a szőnyegig mindent kimosok, az ágyam fölé új polcot szereltetek, és beszerezem a méretednek megfelelő bundát és halinacsizmát. Nem fogsz semmiben hiányt szenvedni! Remélem az időjárás is kedvező lesz.

Mi az elmúlt héten megértük, hogy a hőmérő higanyszála a mínusz negyven fok alá süllyedt. Tényleg nagyon hideg volt, a munkavégzés sem ment a megszokott módon. Mínusz negyvenkét fok alatt nem kell dolgozni. Mínusz harminc és negyvenkét fok között óránként tíz perc, melegedő idő biztosított. Én úgy vélem, hogy nem véletlen határozták meg ezeket, az értékeket. Próbáltunk mi dolgozni, mert hajt a pénz bennünket, de egy kicsit fúj a szél és annyira metsző a hideg, hogy szinte

égeti az arcunkat. Nincs értelme erőltetni a dolgot, mert a kinn töltött idő java egymás arcának figyelésével telt el, tehát dolgozni alig-alig tudtunk valamit. Panaszra nincs okunk, mert a melegedő bódénkba elférünk, és ott beszélgetéssel, pihenéssel ütjük el a napot. Persze nincs mindig ilyen hideg, sőt, talán az teszi még elviselhetlenebbé a helyzetet, hogy az egyik nap rekord hidege után másnap reggelre beborult az égbolt, és jócskán megenyhült. Alig volt mínusz öt fok. Persze erre nem számítottunk. És most is beöltözve jöttünk műszakba. Ráadásul egész nap nagy pelyhekben hullott a hó. Mi a sok ruhától agyon izzadva, a ránk hullott és elolvadt hótól átvizesedve csak szenvedtünk. Inkább lenne folyamatosan mínusz húsz-huszonöt fok hideg, akkor nem izzad az ember, és a folyamatosan szemerkélő hópelyhek fagyottak, így egyszerűen lepereregnek e ruházatról.

A héten harmadmagammal ismét meglátogattuk a kórházban Simon Gyurit, aki a sérvműtéte óta még mindig bent fekszik. Vagy kétszer kizavartak bennünket, mondván, hogy nincs látogatási idő. Lehet, hogy nem volt, de mégis sikerült bemennünk és találkozunk. Az első látogatásomkor fel sem tűnt, hogy a kórházban milyen zsúfoltság van. A szobákban oly szorosan sorjáznak a betegágyak, hogy szinte közibük se fér az ember. A súlyosabbak a szobákban fekszenek a kevésbé súlyosak a folyosókon a fal mellett sorba lévő ágyakon. A mi Gyuri barátunk is a folyosó lakója, ami azt jelenti, hogy javul az állapota. Egy hete hogy műtötték, s nagyon unja már a kórházat. A kaja kevés, a folyosón hideg van, beszélgetni szinte senkivel sem tud, persze mozogni se nagyon, hogy járkálással üsse el az időt. Próbáltam én is némi kis ajándékkal kedveskedni. Még a moszkvai utamkor hozott szalonnából vittem egy darabot. A társaim is meglepték egy-két aprósággal. Most hogy rajtunk kívül más látogatók nem voltak, volt időm egy kicsit szétnézni a kórházban. Az látszik, hogy igyekeznek tisztaságot tartani, de a nagy zsúfoltság és összevisszaság mégis azt a benyomást kelti az ide látogató idegenben, hogy bizony volna min javítani! Az egy dolog, hogy nincsenek műszerek, és különféle, nálunk már mindennapos felszerelések, de a meglévő berendezések bútorzatok, felszerelési tárgyak igenis lehetnének tisztábbak, nem kellene mindenütt rozsdafoltos, lepattogzott festésű vaságyaknak fémszekrényeknek lenni, a falak tisztasági meszelése fehérre, sem olyan munka, amit ne lehetne bár mikor elvégezni. A személyzet ruházkodása is gyűrött, vasalatlan, ami a trehánytság látszatát kelti. Szóval, úgy összességében az a véleményem a látottakról, hogy bizony az emberi tényező az, ami miatt úgy néz ki ez a kórház, ahogy. Persze, ha ilyen ütemben növekszik ennek a városnak a lélekszáma, ahogy eddig, akkor hamarosan egy új és minden igényt kielégítő kórházat kell építeni, mert a zsúfoltság már most kriminális.

A mikulásestre hiába készültem. Az időjárás olyan szeszélyes, hogy az eredetileg kitűzött tervet csak úgy tudjuk tartani, ha a megenyhült időben folyamatosan és teljes létszámmal dolgozunk. Ezért csak két brigádtársunk vesz részt a mikulásünnepségen, ők adják át az összegyűjtött ajándékokat. Én személy szerint

nem bánom, hogy így alakult. Gondolom, hogy a gyerekeket is elsősorban az ajándékok érdeklik, nem pedig a mi műsorunk. Azt meg szépen meg is kapják.

A rendfenntartás érdekében újabb intézkedések kerültek bevezetésre. A hétvégi bulikat ezután mindig más-más KISZ alapszervezet felügyeli. Ez azt jelenti, hogy a munkabrigádok beosztásával és létszámával megegyező alapszervezetek minden tagja igényelhetett egybelépőt a saját maga, és egy belépőt a vendége számára. Tehát egy személy csak egy vendéget hozhat be a buliba. Megszűnik az, az áldatlan állapot, hogy egy fiú tizenöt barátját és barátnőjét is behozta, aztán ő egyel felment dugni a szobájába, míg a többiek lenn a diszkóban hóbörögtek. Ezután kevesebben is lesznek és minden ügyeletes szervezet köteles rendezőket is kiállítani, akik az orosz rendezőkkel és rendőrökkel felelnek az egész este biztonságáért.

Némi vitánk volt azért magunk közt. Ez abból adódott, hogy például a mi brigádunkban, vagyunk öten, akik nem kértünk belépőt sem a magunk, sem a vendégünk számára. Ennek ellenére a többiek azt akarták, hogy mi is menjünk le rendezőnek, mert akkor ők nyugodtan szórakozhatnak a vendégeikkel. Mi erre beintettünk! Ha ők táncolni, bulizni akarnak, akkor biztosítsák a rendet maguknak. Semmi közünk egymáshoz, mi, akik nem megyünk le bulizni, mi nem is őrködünk. Nehezen, de beletörődtek.

Valószínű, hogy ez az újabb megszorítás hozta, hogy mióta bevezették, állandósultak az éjjeli szerenádok. Kezdetben még vicces volt, és élveztük, de hogy szinte minden este ismétlődik, így már zavaró. Mikor már fáradtan szeretnénk aludni, akkor kezdődik a szerenád. Ez azt jelenti, hogy egy csomó lány le s föl sétálgat a magyar ház előtt és énekel. Lehet, hogy előtte egy kicsit edzik is a hangszállaikat némi vodkával, mert úgy ordítanak mindenféle orosz népdalokat meg indulókat, mint a fába szorult! Nem lehet ellene tenni, mert ha kikiabál valaki, akkor még inkább rákapcsolnak. Valószínű, hogy ezek a kislányok így akarják visszaszerezni a volt magyar kedvesüket, vagy próbálnak új baráttra lelteni, nem tudom. Az biztos, hogy engem nagyon zavar a produkciójuk, ami legalább félórát tart esténként.

A kislányunknak, Gabikának most van a névnapja. A Jóisten éltesse sokáig, váljék egészséges, ügyes, okos és gyönyörű nagylánnyá! Tudom, hogy a családtagok és a barátok, amikor Ferikét köszöntötték, akkor egyúttal Gabikáról is megemlékeztek, de én most köszöntöm őt, és kívánok neki sok boldogságot! Kérlek, öleld magadhoz és csókold meg helyettem is.

Az egyik tolmácsunk, Bácskai Gábor (Békéscsabán végzett abban a technikumban, a „Vízműben”, ahol én, csak ő utána Moszkvában járt egyetemre. Feleséget ott talált magának, s miután végeztek, otthon, Szegeden telepedtek le.), segített egy csomag papírjainak a kitöltésében, és így ismét sikerült némi ajándékot hazaküldenem. A csomagfeladás után Gábor két sakkpartiban is legyőzött, ami idővel revansot kíván!

A Gábor felesége annak ellenére, hogy nem régóta él Magyarországon, kitűnően megtanulta a nyelvünket, és újabban őt a mi brigádunkhoz osztották be tolmácsnak.

Egy picike kis szerény teremtés, akkora, mint egy nagyobb baba. Mióta köztünk van, igyekszünk mellőzni a csúnya beszédet és a vaskos tréfákat, mert amiket nem ért azokra mindig rákérdez. Nagyon ciki, mikor egy, egy trágárságot kell valahogy megmagyarázni, inkább próbálunk a jelenlétében vigyázni a nyelvünkre. A magyar művezetőnk Tombáczy Ildikó, ő egy beleváló vagány mérnöknő, akit már kellőképpen edzetté tett a honi építőipar. Előtte sem beszélünk csúnyán, de ő egész más kategória. Ritka kivétel, hogy egy brigádhoz két nő is került. Úgy látszik, hogy mi ebben is kivételek vagyunk.

A SZMU-4 munkaversenyén az eddigi havi értékelések szerint voltunk már ötödikek, hetedik, de most legutóbb a második helyen végeztünk. Ez a keresetünkön is meglátszik, mert átlagosan, közel ötven rubellal többet kaptunk fejenként, mint idáig. Jó lenne ezt a kereseti szintet tartani, bár az időjárástól nagyon sok függ.

Újabb feladatot kaptam a párttól. Hamarosan beindul a Marxista Leninista középiskola, és miután az egyik tolmács sráccal kettőnknek van ML egyetemi végzettsége, mi fogjuk tartani az oktatásokat. Meg is kaptam a szükséges tananyagokat, úgy hogy elkezdhetem a felkészülést. Örülök a feladatnak, mert evvel is még jobban kitöltöm a szabadidőmet. Annak idején, amikor otthon a vállalati pártszervezet javaslatára beiskoláztak, nem hittem volna, hogy ilyen hamar hasznát veszem annak a hároméves tanfolyamnak.

Sajnos már egy hete megint csak a forró víz folyik a csapból, megkeserítve az életünket. Szem a vécét, sem a fürdőszobát nem tudjuk rendesen használni, nem is beszélve az ivóvízről! Minden edényünk tele van vízzel, így próbáljuk hűteni. Nagyon remélem, hogy mire ti kijöttök, akkorra elhárítják ezt a hibát.

Katikám úgy számolom, hogy még ezt a levelemet kézhez kapod az utazásod előtt, de én a további napokról is fogok írni. Így ha majd hazautazol, akkor fogod megkapni ezeket, s nem kell tizenöt-húsz napot várnod, hogy újra hírt kapj felőlem.

Uszty-Ilimszk, 1976. december 11.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

A szobatársam megjött a bratszki kirándulásból. Az igazsághoz közelebb állna, ha azt írnám, hogy bevásárló útról, mert így a közelgő karácsonyi ünnepek előtt inkább azért szervezik ezeket, az utakat (Irkutszkba és Bratszkba). Nagyon jó, hogy el lehet utazni ezekbe a nagyvárosokba, mert itt Uszty-Ilimszkben kevés a bolt, és azok is elég rosszul ellátottak. Aki ajándékokat akar az otthoniaknak, legjobb, ha jelentkezik egy ilyen bevásárló útra. Kázmér is egy nagy csomó ajándékkal tért vissza, ő is megkezdte már a fadobozok gyártását, s mivel nem vár otthonról látogatót, több csomagban küldi majd haza az ajándékait.

Sajnos kénytelen vagyok megint az időjárásról is írni. Ismét nagyon hidegre fordult az idő, állandósult a mínusz 30 fok alatti hőmérséklet. A szobákban lévő rádió minden este a másnapra várható időjárás előrejelzésével zárja a napot. Egyre hidegebbeket jósol, sőt valószínű, hogy most már az év végéig tartósan ilyen hidegekre számíthatunk.

Ha megnézzük Szibéria térképét, azt látjuk, hogy Uszty-Ilimszk lényegesen északabbra fekszik, mint például Budapest. Mi Svédország, vagy Finnország magasságában vagyunk. A térképen még az is jól látszik, hogy tőlünk északra Szibéria tulajdonképpen egy óriási síkság, ahová az északi sarki hideg levegő akadálytalanul beáramolhat. Mivel az uralkodó széljárás szintén északi, így telente egész Szibériában ez a zord szinte elviselhetetlen időjárás a jellemző. Azért mégis élnek itt emberek, és főleg az őslakosság az, akik valahogy másként viszonyulnak ehhez a mostoha időjáráshoz.

Persze azt sehol nem hangoztatják, hogy még Európában az emberek átlagos élettartama 70 év körül mozog, addig az ittenieké jó ha meghaladja az ötvenet. Óriási különbség ez. Valahol olvastam, hogy a Római birodalomban volt negyvenöt év az átlag életkor. Ha ezeket, a számokat összehasonlítom, akkor még a jelenlegi technikai fejlődést figyelembe véve is nem évtizedek, hanem lehet, hogy évszázadok kellenek ahhoz, hogy Szibéria utolérhesse Európát.

Az elmúlt hét egyik napján éjszaka mínusz 52 fok, míg nappal mínusz 45 fok volt. Kimentünk a munkahelyünkre, de a rendes munkánkat végezni nem tudtuk. Szétosztottak bennünket, én harmadmagammal arra a konyhára kerültem kisegítő munkásnak, ahol a mi szakácsaink dolgoztak. Az igazság az, hogy különösebben itt se volt mit tennünk, de segítettünk a takarításban, pakolászásban. Eltelt az idő, és ez volt a lényeg.

Ebben a nagy hidegben, már az első perctől égető fájdalmat érez az ember az arcán, de a torka és az orrnyílása is ki van téve a veszélynek. A hideg levegő minden belégzésnél szinte csíp, és könnyen gyulladást okozhat. Nem véletlen, hogy 42 fok alatt nem szabad még annak sem kint dolgoznia, aki egyébként szeretne. Nincs is értelme, mert a gépek, berendezések sem üzembiztosak ilyen hidegben.

Az egyik nap Moszkvából egy televíziós forgatócsoport készített a munkahelyen felvételeket rólunk. Engem is felvettek, miközben zsaluzatot bontottam. Arról semmit nem tudok, hogy majd mikor mutatja be, és milyen műsor keretében ezeket, a felvételeket a tévé, de hát az is lehet, hogy majd egyszer otthon is lesz rólunk valamilyen műsor. Mindenesetre ajánlom, hogy figyelmesen forgasd a műsorújságot, nehogy elszalaszd a rólunk szóló híradást.

Simon Gyuri barátom három hét után hazajöhetett a kórházból. Annak ellenére, hogy vékony kiállású ember, látszik rajta, hogy egy kicsit lefogyott, az arca elég sápadt, és nyúzott. Avval vigasztaltuk, hogy egyáltalán, örüljön, hogy élve hazakerült. Ő nagyon sokallja, hogy egy sima sérvműtétet követően ilyen sokáig benttartották, de nincs begyulladva a sebe, mostanra már viszonylag jól tud mozogni is. Azt, hogy mikorra válik munkaképesé, még sejteni sem lehet.

Nagyon kellemes élményben volt részem! Az egész úgy kezdődött, hogy a brigádunkból senki nem akart egy úttörő találkozóra menni. Javasoltam, hogy szavazza meg a többség. A javaslatomat egyhangúlag elfogadták. Mindnyájan röhögtek, csak én nem, hogy engem szavaztak meg. Kicsit bosszantott a dolog, mert semmi kedvem nem volt munka után még találkozóra menni, de nem volt más választásom. Utólag kijelenthetem, hogy nagy szerencsém volt.

Nem is gondoltam, hogy nem itt Uszty-Ilimszkben, hanem egy kb. 10 kilométerre lévő kis falucskába mentünk. Autóbusz vitt bennünket, a tajgán keresztül egy hepehupás földúton, ami a letaposott hótól igen síkos volt. Nem féltünk, mert csak lassan tudott menni a busz, és elég széles volt az út ahhoz, hogy ide-oda csúszkáljunk. Forgalom nem volt, az úton egyetlen egy járművel sem találkoztunk. Ez a kis település a BAM egyik leágazása mentén épült. Múltja nincs, mert a helyén néhány éve még csak a tajga volt. Amikor ideért a vasútépítés, itt alakítottak ki egy nagy csomópontot, pontosabban, innen vezet a vasút Uszty-Ilimszkből Bratszk felé. Néhány év alatt fontos vasúti állomás lett, és egy takaros kis falu nőtt ki a semmiből, aminek mára emeletes iskolaépülete van egy viszonylag nagyméretű tornacsarnokkal. A falu neve Zseleznodoróznij. Olyan új ez a település, hogy még a részletes térképeken sem szerepel a neve.

Az iskola tanulói egyenruhában, a tanárok ünneplőben fogadtak bennünket. Nagy volt az öröm és a csodálkozás. Az igazgató megnyitóbeszéde után az iskola földrajztanára beszélt magukról. Tőle hallottuk, hogy itt ezen a településen mi vagyunk az első külföldiek, és a gyerekek ennek tudatában különös kíváncsisággal vártak bennünket. Kis műsorral kedveskedtek, egy nagy táblára krétával lerajzolták Magyarországot, s mindent elmondtak, amit rólunk, magyarokról tudtak. Bizony

nagyon-nagyon kevés volt ez, szinte csak arról tudtak, hogy egy testvéri szocialista ország Európában, amit a német megszállás alól a szovjet csapatok szabadítottak fel. Ennyi.

Az est további részében tolmácsok segítségével mi meséltünk Magyarországról. Miután az ország minden részéből jöttünk, így mindenki tudott sok érdekeset mondani, a maga lakta tájegységről, városokról, turisztikai látványosságokról. Én az ország történelmi múltját ismertettem a honfoglalástól egészen a napjainkig. Volt, aki Európáról is beszélt, mert hát ezek a gyerekek arról sem sokat hallottak. A beszámolóink után a kérdésekre válaszoltunk. Nemegyszer harminc kéz is volt a levegőben, mindenki kérdezni akart. Legtöbben a hozzájuk hasonló korú gyerekek iránt érdeklődtek, a divattól a tanulásig, a sportolástól a tévéig mindenre kíváncsiak voltak. A tanárok nagyon helyesen, hagyták, hogy csak kérdezzenek a gyerekek, gondolván, itt a soha vissza nem térő alkalom! A tolmácsaink nagyot alakítottak. Este fél tízig megállás nélkül fordították a kérdések és a válaszok sokaságát. Annak ellenére, hogy már későre járt az idő, a gyerekek kíváncsisága nem lankadt. Mégis véget kellett egyszer vetni ennek a találkozásnak.

Mikor vége lett, szétszöttük a magunkkal vitt ajándékokat, számtalan autogram és címcseré után nagy nehezen kiszabadultunk a gyerekek gyűrűjéből. Megható és szívszorító volt az a szeretet, amivel ezek az apróságok fogadtak bennünket. Én is kaptam egy címet, amit most elküldök, és kérek, továbbítsd az orosházi 6-os számú általános iskolába, hogy Makula Sándorné tanárnő osztálya vegye fel vele a kapcsolatot.

Zseleznodorozsnijban nem volt módunk szétnézni. Az látszott a buszablakból, hogy a házak zöme, az Uszty-Ilimszk óvárosi részében már sokszor látott kis négyszögletes faházakhoz hasonló épületek sokasága annyi különbséggel, hogy itt egy méter magas függőleges lécekből összeállított kerítések választják el egymástól a portákat. Ha nem lenne tél, gondolom, kis veteményes kerteket láthatnánk a kerítéseken belül. Az itteni állomás tulajdonképpen egy teherpályaudvar rakodóterületére hasonlít. Épületet szinte nem is látni, de hatalmas farönkök alkotta hegyeket annál többet. Ebből gondolom, hogy itt a fakitermelés is nagyon fontos gazdasági tevékenység. Azt hiszem, hogy még ez csak a kezdet, ennek a falunak jövője lesz. Ahogy kiépül a BAM, ez a Szibériát a szinte közepén nyugatról keleti irányba átszelő hatalmas vasúthálózat, ahogy felépül Uszty-Ilimszkben a vízierőmű és a faipari kombinát, úgy fog ennek a vasúti csomópontnak is a jelentősége megnövekedni. A mostani kis falucskának biztos jövőt jelent az ipar terjeszkedése.

A kirándulásunk befejezése az volt, hogy megálltunk a falu péküzeménél, és frissen kisült ropogós héjú fehér kenyereket vásárolhattunk. Vehettünk a pékség helyi specialitásából, a kör alakú kenyérből is. Képzeld el a hagyományos téglaformájú orosz kenyeret, ami nem a megszokott hosszúságú, hanem mintegy gyermek úszógumi egy körformát képez. Isteni illatú finom világosbarna ropogós héjú, fehérkenyér, ami pontosan olyan finom, mint az otthoni friss kenyér. A buszon

hazafele menet úgy ettük, mint a kalácsot, de olyan finom is volt! Nagyon örülök, hogy részt vettem ezen a találkozón, soha meg nem ismételtető élményekkel lettem gazdagabb.

Már mint a kisgyerek, én is számolom visszafele a napokat. Ha minden igaz, és az időjárás is a kedvünkben jár akkor 12 nap múlva találkozhatunk. Ennek reményében zárom levelem.

Uszty-Ilimszk, 1976. december 16.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Ez a hét, aminek most a történetét papírra vetem, az ideérkezésed előtti utolsó hét. Takarítás, mosás, pakolászás mindenütt, nem csak a mi lakásunkban, hanem az épületben máshol is. Bármerre megyek, a mi általunk elfoglalt öt emeleten, mindenütt vannak olyan lakások, ahová hozzátartozók érkezését várják. Jó és örömteli ez a hét, a várakozás izgalma még azokra is átragad, akiknek ebben a csoportban nem jöhetett hozzátartozója.

Kemény téli idő van, és ti is erre számíhattok. Gyakran mínusz negyven fok alá süllyed a hőmérő higanyszála, és nem csak éjszaka, de a nappalok is ilyen hidegek. Jó döntés volt, hogy dolgozzuk le a két ünnep közti időszakot. Némi változás van azért, mert a ti csoportotokhoz lett igazítva a munkavégzés ütemezése. Sajnos ez azt is jelenti, hogy karácsony szentestéjén is dolgozunk. Már írtam, hogy itt ebben az országban nem ünnep a karácsony, a naptárakban fel sincs tüntetve. Az itteni görögkeleti ortodox vallás szerint, az újév az ünnep.

Ha jól emlékszem, akkor 16-án segítettem lenn a portánál a levelek és a csomagok szétosztásában. A postáról jött alkalmazott, aki a leveleket és a csomagokat kihozta, megkért, hogy az egyik brigádtársam kerítsem elő, mert fontos kérdeznivalója van. Biztonságból egy tolmácsot is kerítettünk, s úgy jöttünk vissza. Két levelet hozott a nő, ami ugyan szabályosan lett megcímezve, de állítólag üresen lett feladva. Azt kérdezte a feladótól, aki mindkét üres borítékot postázta, hogy mi célja volt evvel. Itt derült ki, hogy minden levelet átnéztek, és értetlenül álltak az üres borítékok előtt. A srác nevetve mondta, hogy elég piás volt, és így nem tűnt fel neki, hogy üres borítékokat ragaszt le. Mikor kijózanodott, megtalálta a megírt leveleket, és már el is küldte azokat. A postásnő kicsit hitetlenkedve hallgatta a történetet, majd miután jegyzőkönyvet vett fel, amit mint tanú, a tolmács és én hitelesítettünk, azután távozott. Ez az eset is bizonyítja, hogy igenis átvizsgálják a leveleinket, és lehet, hogy még az írott szöveget is elolvassák. Ebben ugyan nem vagyok biztos, mert írtad, hogy azok a leveleim is hazaérkeztek, amelyekben elég kritikus véleménnyel voltam az itteni viszonyokról.

Azért jegyeztem meg a dátumot, mert ma, 17-én történt meg velem először, hogy a munkatársam elfagyást vett észre az arcomon. Nagyon hidegben dolgoztunk. Reggel, munkakezdekskor még csak 40 fok körüli volt a hideg, ezért dolgoztunk. Tudtuk, hogy nagyon kell figyelniük egymásra, ezért úgy osztottak be bennünket, hogy egyedül senki ne maradjon. Én is az egyik brigádtársammal, egy nagy ZIL teherautóra a bontott, de még újra felhasználható zsalutáblákat pakoltam, amikor a

társam figyelmeztetett, hogy az arcom bal járomcsontjánál és az orrom egyik oldalánál kifehéredtem. Azonnal mentünk a melegedő bódéba, és néhány perc jó erős dörzsölés után szépen kipirosodott a fagyás helye. Semmi baj nem történt, mert figyelt a társam. A fagyás alattomosan érkezik. Amikor az ember kimegy akkor csípős hideget érez, és ez a jó ha érzi, mert egyszer csak ez a hidegérzet megszűnik, és azt hinné az ember, hogy most már minden rendben, holott pont most van a legnagyobb baj. A fagyás kezdetével megszűnik a hideg a fájdalom érzése. A Vincze Pista kísérletezett a libazsírral. Otthonról küldtek neki libazsírt, hogy ha avval keni az arcát, akkor az megvédi a fagyástól. Hát lehet, hogy otthon jelent valamit az ottani hidegben, de itt semmit sem ér. Pista barátunk arca is ugyan úgy elfagyott, mint bármelyikünké, hiába kente rá a libazsírt. El is határozta, hogy inkább megeszi, mint hogy feleslegesen elkenegesse.

Az egyik munkatársamnak a kesztyűn keresztül a kisujja kezdett elfagyni. Nagy szerencséje volt, hogy észrevette, így neki sem lett baja. A hideg délutánra meghaladta a mínusz 44 fokot. A megszokottal ellentétben nem enyhült, hanem nappal még inkább hidegebb lett.

A nappalok mostanában a legrövidebbek. Délelőtt 10 körül világosodik, és délután négykor már sötét van. A munkakezdés is ehhez igazodik, a lakóházunk elől a buszok fél nyolc és nyolc között indulnak öt-tíz, percenként. És kilenctől kezdődik a munkaidő, ami az ebédszünettel együtt délután fél hatig tart.

Eladtam azt az irhabundámat, amelyikről írtam, hogy hullajtja a szőrét. Amikor megkaptuk, a leltár szerinti ára 36 rubel volt. Nekem sikerült 100 rubelért egy orosz embernek eladni. Nem üzérkedtem, miután boltokban nem lehet kapni, ezért feketén ennyi az ára. Nem sajnálom, mert annyira hullott a szőre, hogy viselés után az ember ruháját ki se lehetett takarítani a sok rátapadt szőrtől.

Ma a Békés - Megyei Népújságtól táviratilag kértek néhány sztorit az év végi különszámba. Semmi kedvem írni, ezért a gyulai Pongrácz Istvánt kértem meg, aki örömmel vállalta.

Ma, december 24-én este a brigádunk egy kis karácsonyi ünnepséget tartott a klubszobában. Mindnyájan készítettünk, és kaptunk is egymástól ajándékot. Én a Barócs Lacit egy tollal leptem meg, míg én borítékokat, levélpapírokat kaptam. Meghitt szép kis ünnepünk volt. Az ajándékozás után előkerültek a vodkás és borosüvegek, és poharazgatás közben beszélgettünk az otthoni ünnepünkről. A hangulat egyre komorabbá vált, mindenki az otthoniakra, a szeretteire gondolt. Túl sokáig nem is maradtunk, szépen visszahúzódtunk a szobáinkba. Nem jó így ünnepelni, tízezer kilométerre a szeretteinktől! Nagyon hiányzik a család, az otthon. Most is megfogadtam, hogy még egyszer ilyen nem lesz!

Kisfiunknak Ferikének december 31-én szilveszter napján lesz a születésnapja. Az ötödik! Szeretném őt magamhoz ölelni, megpuszilgatni az arcát. Ígérem kisfiam, hogy jövőre együtt ünnepeljük a szülinapod! Amint lehet, utazom haza!

Drága Katikám! Ha az időjárás engedi, akkor már holnap megérkezhetsz, ezért úgy határoztam, hogy ebben az 1976-os esztendőben ez lesz az utolsó levelem. Majd az újévben, a hazautazásodat követően folytatom.

Boldog Új Évet Kívánok!

Uszty-Ilimszk, 1976. december 24.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám és Gyerekek!

Az 1977-ik év első levelét írom. Vajon mit hoz ez az esztendő? Sikerül-e a tervem, hogy még ebben az évben végleg hazautazok, vagy maradok jövő nyárig, az eredeti vállalás szerinti két évig? Most, hogy itt lehetnél egy hétig, úgy érzem, hogy új erőre kaptam, s le tudom győzni az egyre erősödő honvágyat. Talán megkönnyíti az is a dolgomat, hogy a nyáron egy hónap szabadságra hazautazhatok. Az elutazásod óta csak az együtt töltött napok emlékei járnak a fejemben, melyek közül néhányat szeretnék most megemlíteni.

Igazán félelmetes lehetett az ideutazásotok, különösen az első szakasza, mindjárt a budapesti felszállás után. Még a gondolata is elborzaszt, hogy nem sokkal a felszállás után egy óriási viharba keveredett a gépetek. A pilóta lélekjelenléte is kellett ahhoz, hogy megfordítsa a gépet, és Moszkva helyett visszafordulva Bukarestben leszálljon. Valószínű, hogy ez az egyetlen repülőtér volt, amelyik kívül esett a viharzónán, és ott épségben földet érhattetek. Innen néhány óra késéssel, már szinte zavartalan volt az utatok Uszty-Ilimszkig, így volt időtök arra, hogy az átélt izgalmakat felejtve, kicsit kipihenjétek magatokat.

Örökre emlékezetes marad számomra, de azt hiszem mindannyiunk számára, akik részt vettünk a Zvolenszki táborvezető helyettes által tartott „szülői értekezleten”. Egy ilyen értekezlet tartása nem kötelező, de én értem a vezetőség szándékát és elfogadom azt, hogy igenis ők felelősséggel tartoznak minden egyes itt dolgozó brigádtagért, és amíg itt vagytok köztünk, értetek, hozzátartozókéért is. Én is helyes döntésnek tartom azt, hogy a vezető tájékoztatta a kiutazó hozzátartozót arról, hogy családtagja hogyan él, mit csinál. Tudom, nem vagyunk gyerekek, ezért van aki zúgolódik, és a magánügybe való beavatkozásnak veszi, hogy az ő dolgait mások előtt kitergették, de azt elfelejti, hogy az ő, és a családtagja érdeke is, hogy ne legyen elhallgatva semmi. Biztos rosszul esett hallani annak a feleségnek, aki hónapokon keresztül bizalommal volt a férje iránt, hogy itt van egy orosz nő, aki már hónapok óta élettársa az urának, de így nem esett neki olyan váratlanul, hogy amikor belépett a férje szobájába, egy vadidegen fúria egy nő, egyszerűen kihajította onnan a férjnek vitt ajándékokkal együtt.

Hasonlóan járhatott az a másik feleség, aki félévi vágyakozás és önmegtartóztatás után, tízezer kilométert repülőzött csak, hogy a férjét átölelhesse, és itt közölték vele, hogy tilos a férjével ágyba bújni, mert az úr egy nagyon súlyos nemi betegséget szedett föl, amiből még nem sikerült kigyógyulnia, és még hónapokon keresztül kell, hogy kúrálja magát. Nem viheti be Magyarországra ezt a betegséget, és addig haza

sem utazhat, amíg teljesen ki nem gyógyul. Hát nem csodálom, hogy ez a fiatalasszony sírógörcsöt kapott! Ezért a hírért érdemes volt ideutaznia! De azt hiszem semmivel se jobb annak az édesanyának, akivel közölték, hogy a kislánya alkoholistává lett, és az ivászat már a munkája rovására megy. Sorolhatnám még a példákat, de minek? Te is ott ültél mellettem, és végig hallgattad mindezeket a dolgokat. Tudom, nagyon durva volt, de biztos, ha nincs ez a szülői értekezlet, akkor nagyon sok dolog elhallgatásra kerül, aminek aztán végzetes következményei lehetnek. Jó érzés töltött el, hogy rólam egyetlen rossz szó sem hangzott el.

Azért voltak kellemesebb pillanatok is ezen a kiránduláson. Ilyen volt például az, az ünnepi vacsora, amit a város legszebb éttermében a ti tiszteletetekre szerveztek. Azt hiszem, hogy ahol csak az előétel öt fogásból áll, benne fekete és piros kaviárral, finom fűszerekben érlelt és pácolt apró tengeri halakkal, rákokkal, és tonhalmájjal, nem mindennapi élmény egy hozzánk hasonló egyszerű földi halandónak. Kellemesen éreztük magunkat. Örülök, hogy az asztalunknál együtt ülhattünk a Gyuláról jött Pongrácz Istvánnal és édesanyjával, akiben egy nagyon szeretetreméltó kedves hölgyet ismerhattunk meg. A Pista rendes srác, még nőtlen fiatalember, akivel a munkahelyen is egy brigádban dolgozunk. Az édesanyja nem merte megkóstolni a sok ismeretlen ételt, így mi – elfogyasztva az ő részét is –, degeszre tömtük a hasunkat a finomabbnál finomabb „tengeri herkentyűkkel”.

Soha nem felejttem el, hogy amikor sétálni indultunk, te kinevettél, és nem vetted fel az általam szerzett ormótlan halinacsizmát. Azt mondtad, hogy a te új, divatos lakkcsizmádban nem fogsz fájni. Alig tettünk meg száz métert, máris fordulhattunk vissza, mert annyira fázott a lábad! Nem gondoltál arra, hogy az egyik leghidegebb téli nap volt, mínusz ötvenhat fok hideggel, és ilyenkor semmilyen más lábbeli nem használható. Emlékszel, még az arcodon a fagyás jele is mutatkozott ebben a nagy hidegben. Nem kellett sokáig sétálgatnunk, hiszen azt a néhány boltot, ami ebben a városban található, hamar végigjártuk.

Emlékezetes volt a szilveszter. A magyarok és az oroszok is kis műsorszámokkal készültek az évbúcsúztatóra. Mindegyik szép volt, de látszott, hogy az oroszok profibbak. Igaz, közölünk mindenki, aki szerepelt, amatőr, műkedvelő volt, nem csoda hát, hogy kevésbé volt látványos az ő előadásuk. De viszont a magyarokat értették, míg az oroszokat nem. Összességében minden jól sikerült, és jó volt a szilveszter buli is.

Az új évet már kettesben, a szobánkban köszöntöttük, helyesebben a Barócs házaspárral koccintottunk egy-egy pohárka pezsgővel, a boldog új évre. Voltunk még az épülő vízierőműnél, és kinn a munkahelyünkön is. Talán több program nem is fért volna ebbe a pár napba, amit itt tölthettél.

1977. január 2. a hazautazásod napja. Meggondolatlanul, nem öltöztem fel rendesen, és hogy meg ne fázzak, hamarabb feljöttem és nem vártam meg az utcán a busz elindulásának pillanatát. A szobám ablakából integettem a távozó autóbuszotok után, így nem láthattad az arcomon végigguruló könnycseppeket. Már esteledett,

amikor a hangosbemondó közölte, hogy Bratszk felé menet az autóbuszotok az árokba csúszott. Komolyabb személyi sérülés nem történt, egy közeli fatelepen, meleg helyen vártátok meg a mentesítő busz érkezését. Viszonylag szerencsés időjárási körülmények között egy, egy napi Irkutszki, majd Moszkvai városnézés után rendben hazaérkeztetek. Miután elmentetek, a Barócs Lacival beszélgettünk. Mindketten úgy érezzük, hogy az elválás fájó pillanatai ellenére is, nagyon jó, hogy ki tudatok utazni erre a pár napra. Nagyon fontos volt ez mindkettőnk számára.

Korán volt még, hiszen hajnal fél ötkor indult a buszotok, ezért még volt időnk egy kicsit pihenni. A nap azután avval telt, hogy közös erővel visszaköltöztettük azokat a lakótársainkat, akik átadták a helyeiket nektek. Rendesek voltak, mert több mint egy hétig máshol kellett lakniuk, és ezt zokszó nélkül vállalták. Remélem lesz mód rá, hogy Jacsó Kázmérnak, a szobatársamnak mindezt viszonzhassam. A költözködés és helyrepackolás fáradságait, minden esetre az általad hozott barackpálinka iszogatásával igyekeztünk kipihenni.

Uszty-Ilimszk, 1977. január 3.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Ismét begyulladt a jobb fülem. A fájdalmaim miatt újra el kellett mennem orvoshoz, ami nem okozott különösebb nehézséget, mert már jártam itt. Megismert a doktornő a vizit során, minden hasonlóképp történt, mint a múltkor, csak most többféle gyógyszert írt fel. Úgy látszik, hogy ez a fülgyulladás nálam visszatérő problémává vált, és ezután sokkal jobban oda kell figyelnem.

Már írtam, hogy ha némi késéssel is, de rendszeresen kapunk otthoni újságokat. Meg van, hogy mely lakásokba milyen napi vagy hetilapok járnak, és ezt önként vállalkozó fiúk szortírozzák, és hordják szét. Persze, nem minden nap, hanem az érkezések szerint. Van, hogy több napon keresztül nem jön repülőjárat, mert az időjárás nem teszi lehetővé, és ilyenkor összeszaporodnak a postai küldemények. Így van ez a csomagokkal és a levelekkel egyaránt. A bosszantó az, ha az a fiú, aki vállalja a lakások közötti széthordást, nem tudja pontosan, hogy hova, mit kell vinnie. Most is így jártunk, tudtuk, hogy megjöttek otthonról az újságok, és mégsem kaptunk. Kiderült, hogy aki hordta, össze-vissza adta be a lakásokba, így egész délután ment a cserebere, mindenki kereste az általa megrendelt lapokat. Hát előfordulnak itt is ilyen kisebb problémák.

Örvendetes hír, hogy otthonról ötezer könyv érkezett, és az egyik üresen álló helyiségben, a földszinten a színpad mögött, hamarosan kialakítanak egy kis könyvtárhelyiséget. Nagyon örülök neki, mert én biztos rendszeres látogatója leszek. A könyvállományt nem ismerem, de nagyon remélem, hogy nem valamelyik otthoni KISZ bizottság házi könyvtárából az elfekvő ócska politikai és propaganda kiadványokat küldték ki.

Nem csak könyvek, hanem élelmiszer is érkezett. A vezetőség úgy döntött, hogy az igazságosság érdekében mindenki egyforma élelmiszerekből összeállított csomagot vásárolhat mintegy 30 rubel értékben, és az ezenfelül fennmaradó készlet kerül a boltba szabad értékesítésre. Jött kaja bőven, úgyhogy jut mindenkinek. Végre ez a rendszer is beindult, és nagyban segíti az ellátásunkat. Igaz, az itteni élelmiszerárak magasabbak, mint ha a városban vennénk eredeti orosz kaját, de azoknál sokkal jobbak és finomabbak, meg egyáltalán nem biztos, hogy az itteni kaját lehet kapni. Így télen, az egyébként is rossz ellátás, még gyengébb, akadozóbb. Szinte állandósult az üres polcok látványa a boltokban.

Barócs Laci felesége megírta a férjének, hogy mikor innen elindultatok a busszal akkor még minden rendben volt, majd kb. jó kétórányi buszozás után egyszer csak váratlanul elment a busz világítása, mire a sofőr ijedtében rálépett a fékre. A hirtelen

fékezéstől a jeges, csúszós úton az autóbusz megpördült, irányíthatatlanná vált, és félig az oldalára dőlve, az árok szélén állt meg. A nagy ijedtségen kívül nem történt baj, senki sem sérült meg. Azt is írta, hogy a busz motorja leállt, így a fűtése sem ment. Nagyon átfáztatok, mire egy fatelepre vittek benneteket. Itt a forró tea, egy kissé helyrehozott benneteket. Az egész napotok eltelt, s estére értetek Irkutszkba, ezért a Bajkál-tóhoz nem tudtatok kirándulni. Nagyon sajnálom, mert egy felejthetetlen élménytől estetek el emiatt a karambol miatt. A karambolotok következménye az lett, hogy a vezetőség úgy határozott, hogy autóbusszal ezután csak napvilággal lehet utazni Bratszkba, vagy onnan vissza. Nálatok is az volt a baj, hogy nagyon korán, gyakorlatilag még éjszaka indultatok, és itt az országút éjszaka kihalt, nincs forgalom. Ha nappal indultok, akkor nem kell a lerobbant buszban órákat fagyoskodnotok, mert akkor előbb-utóbb csak jön valami jármű, aki segíteni tud. Így meg kellett várnotok a reggelt, hogy elinduljon a forgalom, és menjen arra valamilyen jármű, akinek a vezetője rendelkezik némi helyismerettel, és segíteni tudott. Hiába volt veletek Papp Laci, az egyik vezetőnk, neki sincs helyismerete, így fogalma sem volt arról, hogy a balesetek közelében valahol a tajgában, van egy fatelep.

Néhány nap elteltével, január 5-én kezdtem dolgozni. Már elegendő volt az otthonlétből, örülök, hogy újra munkába járhatok. Sajnos egy kis vitával kezdődött a napom. Említettem, hogy még a mai napig nem fizették ki azokat a napokat, amiket kiküldetésben, Moszkvában töltöttem. Kilenc munkanapról, tehát egy félhavi munkabérről van szó. A munkaügyi irodán az a magyar tolmácsoló dolgozik, aki a szilveszteri bulin a sztriptíz táncot mutatta be, Erika. Tőle kértem számon, hogy meddig kell még várnom ezért a száz rubelért, mire ő mindenkire küldözgetett. Persze én is hibás lehettem, hogy nem mentem korábban a pénzem után, de ők is hibáztak, mert ők sem foglalkoztak vele. Lényeg az, hogy megkapom az elmaradt fizetésem. Mérgemben azt is megkérdeztem, hogy mi lesz avval az öt rubellel, amit a ti kérésedek előtt befizettünk azért, hogy ebből fedezzék a bajkái kirándulásotokat, azt, ami a karambol miatt elmaradt. Jó hogy szóltam, mert délután az egyik művezető minden érintettnek, így nekem is visszaadta az öt rubelt.

A mai nap egyébként még két meglepetéssel szolgált.

Az egyik az, hogy az év végi disznóvágásból megmaradt kaját itt a munkahelyi étkezdében egyforma csomagokra porciózva, szétosztották a brigádok között. Így a mi brigádunk is kapott egy nagy csomó szalonnát és tepertőt, amiből mindnyájunknak jutott egy szép kis adag.

A másik meglepetés már a műszak után otthon várt bennünket. Ha egy kicsit megkésve is, de megérkezett Magyarországról a KISZ KB karácsonyi ajándéka, amit ma este vehettünk át. Mindenki, így én is kaptam egy csomagot, amiben egységesen volt:

- öt doboz C-vitamin
- 60 szem polyvitaplex vitamintabletta

- 1 kg füstölt szalonna
- 4 db citrom
- 2 doboz Fecske cigaretta
- 3 db Boci tejcsokoládé
- kb. 30 szem szaloncukor
- 1 pár gyulai szárazkolbász

Mindezen felül lakásonként, tehát 5-főként, 1-1 félliteres üveg cseresznyepálinkát is kaptunk. Gondolhatod, hogy micsoda öröm és meglepetés volt. Nem is gondoltuk, hogy kapunk ilyen ajándékot! Le a kalappal! Ahogy számolgom, most már annyi kajám van, főleg szalonna, ami különösen jó, hogy tavaszig kitart. Persze az üzemi étkezés mellett.

Este a Marxista középiskolásoknak konzultációt tartottam. Már eltelt vagy másfél óra, inkább csak beszélgettünk, amikor az egyik hallgató, a tankönyvből kiolvasva azt mondja: „nem érti az osztálystruktúra- szociális struktúra című fejezetet” mire én: „én sem!” és jót nevetve befejeztük a konzultációt. Hát mit gondol ez a srác, kószolgatni akar, vagy tényleg olyan hülye, hogy komolyan érdekli az osztálystruktúra meg ilyesmi? Na hagyjuk a fenébe az egészet!

Uszty-Ilimszk 1977. január 5.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

A munkahelyen az egyik legutálatosabb téli meló várt rám. Először hólapátolás, majd kompresszorozás. Ez azt jelenti, hogy sűrített levegővel kell kifúvatni a zsaluzatból a havat. Péntek lévén, a holnapi betonozási munkához kell előkészülnünk. Sajnos jól olvasod, holnap, szombaton is dolgoznunk kell. Valamelyik nagyokos kiszámolta, hogy úgy jön ki az óránk rendesen, ha egy évben öt szombatot is munkával töltünk. Mondjuk, hogy furcsa egy számolás, hiszen otthon is volt szabad szombat, és otthon nem kellett ötször ennek ellenére szombaton is bemenni a munkahelyre dolgozni.

Itt a szállásunkon a Kovács Józsival, aki a KISZ alapszervezeti titkárunk, az elmúlt félév vállalásainak teljesítését elemeztük, és állítottunk össze jelentést. Úgy tűnik minden rendben. A Kovács József valamelyik Csongrád Megyei településből jött, és otthon ő is KISZ titkár volt. Annak ellenére, hogy fiatalember, jól érti a dolgát. A beszámolót is ő állítja össze, én csak besegítek ebbe a munkába.

Még szintén ma este pártgyűlésen is voltam. Úgy tűnhet, hogy én halmozom a funkciókat, pedig nincs ez így. Igaz, hogy benne vagyok az építőbrigád, úgymond felső vezetésében, és elég sok dolgunk van akár a KISZ bizottságban, akár a pártmunkában, de szívesen vállalom ezeket. Annál is inkább, mert engem a munkatársaim, a brigádtagok megválasztottak, és úgy delegáltak, tehát nem fentről vagy otthonról kijelöltek. Ez bizalmat, elfogadottságot jelent, ami magyarra fordítva azt is jelentheti, hogy a társaim szeretnek. A pártgyűlésen feljött a szó a hazautazásokról, s felolvasták azt az otthonról jött táviratot, amiben értesítettek bennünket arról, hogy szerencsésen leszállt a gépetek Budapest Ferihegyen.

A tegnapi levelemben részletesen írtam arról, hogy milyen sok élelmiszert sikerült összegyűjtenem, az, az bespájzolnom. Ma lemértem magam, és hát 84-85 kilo vagyok. Bizony jó lenne néhány kilót felszedni, hátha ez a sok kaja majd segít ebben. Az egyik lakótársunk, a Csjáki Pál a gyomrával kórházba került, sőt nem is ide, hanem Bratszkba. A különösebb, vagy komolyabb vizsgálatok esetében úgy látszik, hogy az itteni kórház nem eléggé felszerelt, ezért a bratszkiba viszik el a beteget. A Pali is így járt. Hogy hazahozták, most itthon van naphosszat, nem járhat dolgozni. Ő lett a mi bevásárlónk. Aranyat ér ez az ember! Ő kérte, hogy csak bátran szóljunk, mert ő mindenre ráér, így szívesen elmegy bevásárolgatni, hiszen avval is telik az ideje.

Katikám, még el nem felejttem, gyorsan figyelmeztetek, hogy otthon az itt látottakról csak szépet és jót szabad mondanod. Nem kérem azt, hogy hazudj, de azt igen, hogy inkább ne mondj semmit. Soha nem lehet tudni, kiben mi lakozik. Ne hozd magad kellemetlen helyzetbe!

A szombati műszak egyébként szépen eltelt. Úgy döntöttünk, hogy a disznóvágásból kapott kaját nem osztjuk szét, hanem vasárnap csapunk egy közös brigádebédet, és ott megesszük. Csak kenyeret kell vinni, no meg innivalót, mindenki kedve szerint.

Másnap, vasárnap délelőtt ünneplőbe, az, az, az egyenruhámba öltöztem. 10 órától ünnepi párttaggyűlésünk volt, ahol a párttagkönyvcseré során az új tagkönyv helyett emléklapot kaptunk, és mindenkit lefényképeztek. A párttagkönyvet tilos külföldre vinni, az enyém, sincs itt velem. Még az indulás előtt beszédtek, és ezek szerint otthon tárolják valahol. Most az új tagkönyvet itt egy emléklap jelképezi, azt vettük át egy kis ünnepség keretében. A taggyűlés után mentem a brigádebédre. Jó kis bulit csaptunk, jót elbeszélgettünk, és elpusztítottuk a kapott disznótorost. Én abált szalonnát és tepertőt ettem, nagyon finom volt. Még szerencse, hogy volt egy üveg söröm, azt iszogattam meg ebéd után. Megkezdődött a mai napon a sakkbajnokság, A sorsolás úgy hozta, hogy nekem Perjési Jánossal kellett játszanom. Ezt az első fordulót sikerrel vettem.

Még megemlítek néhány apróságot: Megnyílt a könyvtár. A megnyitáskor vagy hatvanan szorongtunk abban a kis helységben. Kíváncsi leszek, hogy vajon egy hónap múlva lesz-e ilyen tülekedés, mint most a könyvekért? Én azt hiszem, jó lesz, ha lesz egyáltalán hatvan ember, aki könyvet kölcsönöz.

Jártam a városban, az ünnepek óta most először. Hát mit mondjak, jól kiürültek az üzletek. Eddig sem volt valami bőséges választék, de most aztán tényleg üresek a polcok. Gondolom, kell egy kis idő, míg feltöltik újra a polcokat. A rádióban, már abban, ami itt nekünk a szobákban szól, most játsszák le, az otthoni szilveszteri rádiókabarét. Nagyon élvezem, igazán jó, hogy kiküldték a hangfelvételét.

Most ezen a héten, ami két napja kezdődött, három műszakban dolgozunk. Olyan betonozási munkánk van, amit csak folyamatosan lehet végezni. Nem rossz meló, lehet is keresni vele. Képzeld hogy jártunk. A munkát úgy öt óra körül befejeztük és behúzódtunk a bódénkba. Nem akartunk hat előtt elmenni, nehogy valakinek szemet szúrjon, inkább beszélgettünk, pihentünk egy kicsit. Már éppen indulni készültünk, amikor egy iszonyú robbanás rázta meg a bódét, és pillanatok múlva hatalmas dörrenésekkel és puffanásokkal több kilós fagyott földrögök százai hullottak a bódénkra. Az első ijedtség után felocsúdva egymást taposva próbáltunk kijutni a bódéból. Ahogy kiérünk, látjuk ám, hogy oroszok szaladnak felénk. Még jó, hogy a tolmácsnőnk, Bácskainé is velünk volt. Kiderült, hogy az oroszok látták, hogy befejeztük a munkát, és azt hitték, hogy már elhagytuk a munkaterületet. Ezért nem is jöttek ide szólni, hogy a mi területünk szomszédságában, ahol már ők dolgoznak, robbantással lazítják a fagyott földet. Túl nagy volt a robbanás és túl közel a bódénk. Szerencsére nem indultunk el, így a bódé megvédett a szétrobbant göröngyöktől. Ha út közben ér bennünket a robbanás, még könnyen tragédiát is okozhatott volna, hiszen egyik másik kőkeménnyé fagyott rög több kilogramm súlyú is volt. A lényeg, hogy szerencsésen megúsztuk!

A dolognak híre lett, napok múlva hallottuk, hogy az orosz robbantásvezetőt leváltották, és valahova azonnali hatállyal áthelyezték. Kiderült, hogy hat óra előtt, míg más munkaterületeken műszak volt nem indíthatta volna el a robbantást, de a legnagyobb hibát ott vétette, hogy nem győződött meg arról, hogy mi ott vagyunk-e. Több biztonsági szabályt is vétett. Képzeld el, ha emiatt valamelyikünk otthagyja a fogát, micsoda nemzetközi bonyodalom lehetett volna belőle. Szerencsére épségben megúsztuk, hála az oroszok gyártotta masszív lakóbódénak, aminek nem szakadt be a teteje.

Uszty-Ilimszk, 1977. január 14.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Ma, január 13-án érkeztek az idén először levelek. Hiába, az időjárás az oka. Napközben is mínusz 40 fokos hidegek vannak, és a szél is fújdogál. Nem valami kellemes ilyen hidegben dolgozni.

Tudod, azt azért megjegyzem, hogy a társaimtól hallom, látom, hogy sok megyéből az ottani KISZ bizottságokról, meg munkahelyekről nagyon sokan kaptak karácsonyra, újévre kis csomagot és jókívánságokat. Mi békés megyeiek, úgy látszik, hogy mostoha gyerekek vagyunk, én különösen, mert sem az orosházi KISZ-től, sem, az otthoni munkahelyemtől nem kaptam egy sort sem. Ne úgy vedd, hogy panaszkodom, és még véletlen se szóljál te otthon valakinek, csak kicsit rosszul esik a dolog, azért jegyeztem meg.

Megkaptam azt a leveled, amelyikben beszámolsz a hazautazásokról. A Miklósné idegileg kikészült. Ő volt az, akit az orosz nő a megérkezése napján kidobott a férje szobájából. Nem csodálom, hogy Moszkvába érve orvost kellett hívni hozzá. Én nem akarok rossz jós lenni, de azt hiszem, hogy annak a házasságnak is befellegzett. Sajnos, már nem egy eset van ilyen, pedig még csak fél éve, hogy kijöttünk. A Lukács Paliéknál is áll a bál. A Pali megírta Editkének, a feleségének, hogy elválik tőle, mert itt van egy idevaló új nője. Elhiszem, hogy Editkét nagyon megviselte ez a hír. Ha beszélsz vele elkerülhetetlen, hogy a Paliról is kérdez. Nagyon kérek, csak a legszükségesebb dolgokról beszélj, ne keserítsd még te is a Lelkét. Intézzék el ők egymás között, ez az ő bajuk, nem kell nekünk beleavatkozni.

Örülök, hogy volt egy kis időtök Moszkvában szétnézni és vásárolni. Én is úgy gondolom, mint ahogy te is írod, hogy nagyon szép város Moszkva, bár mi csak egy nagyon kis részét láthatjuk a városnak. Az tény, hogy az a történelmi belváros, ahol a turisták is megfordulhatnak, az nagyon szépen rendbe van hozva. A GUM áruház is ott van, ahol ti is vásároltatok. Örülök, hogy sok szép dolgot tudtál venni az otthoniaknak.

Írod, hogy Váczi István milyen rendes volt veletek. Igen, én is nagyon rendes és segítőkész embernek ismerem őt, mikor Moszkvában voltunk akkor is sokat segített nekem. Ő a nagykövetségen dolgozik, valószínű, hogy a velünk való kapcsolattartás is a feladatai közé tartozik. Örülök, hogy te is megismerhetted őt.

Lehet, hogy még nem írtam, de itt az a rend, hogy kéthetente a földszint egyik raktárhelyiségében tudjuk cserélni az ágyneműt. Valami mosodába viszik innen, és a csere idejét a helyi rádió közli. Sajnos már hetek óta elmaradt az ágyneműcsere. Nem ismerjük az okát, lehet hogy befagyott a mosoda?

Volt brigádtanácsülés. A brigádtanács a legfelső döntéshozó szerv, melynek tagjai a magyar brigád vezetői, a párt és a KISZ vezetők, és a megválasztott küldöttek. Én is ilyen küldött vagyok. Ezeken, a gyűléseken minden minket, magyarokat érintő kérdést átbeszélünk. Így most a ti ittléteteket értékeltük. Egyértelműen pozitív hatása van annak, hogy kiutazhattak a hozzátartozók. Én a magam példájával is igazolni tudtam ezt, mert én is a hazautazáson gondolkodtam, gyötört a honvágy, amit még az is erősített, hogy nem segítettek a moszkvai utazásodban. Az hogy itt lehattél egy hétig, új erőt adott nekem, és most úgy érzem, hogy valami belül is helyrebillent. Már optimista vagyok a folytatást illetően, és úgy érzem, hogy a második évet is vállalom. Mondanom se kell, hogy nagy örömmel vették a bejelentésemet.

Ismét vasárnap lévén, újabb program következett. A földszinti nagyterem zsúfolásig megtelt délutánra, ugyanis a magyar brigádok énekkarjainak házi döntője zajlott. A mi brigádunk 16 tagú énekkart állított, melynek én voltam a karnagya. A kötelező, „Érik a szőlő, hajlik a vessző” című népdalon kívül az „Által mennék én a Tiszán...” című dalt adtuk elő, és legnagyobb meglepetésünkre elsők lettünk. Így mi indulhatunk majd a Komszomol által szervezett városi népdalversenyen, ami néhány hét múlva lesz. A csodálatos sikerünket megkoronázta a nyereség, amit a díszes oklevélen kívül kaptunk. Egy asztali hoki társasjátékot, ami szinte pont olyan, mint az otthon ismert asztali foci, csak itt focisták helyett hokisok a kis bábuk.

Másnap, azaz hétfőn a szobatársammal, Jacsó Kázmérral vásárolni mentünk. Sajnos nem jutottunk messzire, mert Kázmért elkapta a fosás. Jobb ötlet híján hazarohant, nem merte vállalni, hogy -40 fokban leguggol. Sajnos ebben a városban nincsenek nyilvános vécék, és ha ilyen baja adódik az embernek, akkor rohanhat haza, vagy beszarik.

Voltam a könyvtárunkban. Még csak két hete hogy megnyílt, de már kong az ürességtől. No nehogy félre érts, könyv van ötezer kötet, olvasó nincs. Most sem volt rajtam kívül senki, így aztán tényleg nyugodtan tudtam a könyvek között válogatni. Mindenesetre, én örülök, hogy van, s remélem az érdektelenségre hivatkozva, nem fogják bezárni. Kétségtelen, hogy a 300 fő nem kimondottan értelmiségiből áll, de hát a melós is olvasgathatna nem igaz?

A Kázmér barátom azután egyedül ment le vásárolni. Kértem, hogy a bicskám megélezésére vegyen nekem fenőkövet. Hozott is összesen hét darabot. Mondta, hogy nem tudott választani, ezért mindegyikből vett nekem egyet. Hát azt hiszem, hogy fenőkőből világszínvonalú az ellátás itt a Szovjetunióban. Végre valami, amiből nincs hiány, sőt hatalmas a választék. Csak az a kár, hogy minden más meg hiánycikk. Nem haragudtam Kázmérra, mondtam is, hogy most már az egész családom legalább 200 évig el lesz látva fenőkővel.

Végre sikerül fényképeket is küldenem. A disznótoros brigádvacsorán, a munkahelyen hólapátolás közben, és a népdalversenyen készültek a felvételek. Az egyik képen éppen a pörköltes lábas mellett az a Miklós János látható, akinek a

feleségével a kiutazásod során összeismerkedtetek. Ő volt a főszakács és mondhatom, kiváló pörköltet főzött nekünk!

Erre a hétre új munkát kaptunk. A föld felszínén egymás mellé sorba lefektettek egy csomó 30 köbméteres üzemanyagtartályt, ezeket kellett körbeácsolni, és faforgáccsal és fűrészporral szigetelni. Jobb híján hólapátokkal hánytuk a fűrészport a helyére. Még a legenyhébb szélben is teli lett a szemünk, szánk, és a 40 fokos hideg miatt nagyon nem is tudtunk a sok ruha miatt tisztálkodni sem. Nagyon rossz munka volt, de sikerült még a héten befejeznünk. Mondtuk is Vincze Pistának a brigádvezetőknek, hogy legközelebb ilyen melót ne vállaljon el, mert ez borzasztó.

Katikám, most ennyit tudtam írni, az elmúlt napokról.

Uszty-Ilimszk, 1977. január 17.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Már lassan egy hónapja, hogy elutaztatok innen. Egyrészt úgy érzem, hogy milyen gyorsan telik az idő, hiszen már négy hete elmúlt, hogy itt lehettél. Másrészt meg úgy érzem, hogy nem akar telni az idő, nagyon lassan halad. Ez a két érzés viaskodik bennem. Az elmúlt hetek -40 fok körüli időjárásáról azt hittük, hogy ennél már rosszabb nem lehet. Sajnos tévedtünk, s valószínű, hogy csak ezután jönnek az igazán hideg szibériai téli napok. A hőmérséklet -45 fok alá szállt, és e-fölé nem is emelkedett napközben sem. Kijárunk a munkahelyre, és dolgoztatunk is, de a betonozás szünetel. Zsaluzatokat készítünk, próbálunk előre dolgozni. Ha meg fázik valamelyikünk, akkor bemegy a bódéba melegedni. Senki sem szól érte, hiszen dolgozni sem kötelező ilyen hidegben. Mi inkább azért dolgozunk, mert van munkaverseny, amit rendszeresen értékelnek, és a legjobbak pénzt is kapnak. Azt hiszem 47 betonozó brigád tartozik ide az LPK építkezéshez, és közülük a mi brigádunk a második lett. Nagyon jó eredmény ez, és ezért a brigádunk minden tagja pénzjutalmat is kap. Érdekes tehát erre is gondolni.

A múltkori brigádvacsoránk olyan jól sikerült, hogy most azt tervezgetjük, hogy meg kellene ismételni. Sajnos nincs kilátásban újabb disznóvágás, ezért a város egyik éttermébe tartanánk, és az ottani kaját fogyasztanánk. Majd meglátjuk, még ezután fog kiderülni, hogy egyáltalán lehet-e szó róla, és mennyibe kerül. Itt még ilyesmi megszervezésére is engedélyt kell kérni. Nem mennek itt olyan egyszerűen a dolgok.

A hideg elől gyakran a bódéba húzódunk, és ott beszélgetünk. Az egyik fiatal srác (neve nem érdekes) mesélte, hogy lenn a hétvégi bulin összejött egy kislánnyal, aki végül is nála töltötte az éjszakát. Másnap, vasárnap délelőtt addig könyörgött a lány, míg ráállt, és hazakísérte. A kislány félt egyedül hazamenni, félt, hogy kikap a szüleitől, mert kimaradt éjszakára. Helyesebben kikapna, ha valahol, valamilyen orosz sráccal éjszakázott volna. Azért kellett, hogy a magyar fiú hazakísérje, mert azért nem haragszanak, sőt, örülnek a szülők, ha a lányuk egy magyar sráccal barátkozik. Ha megismerik, hogy magyar fiúval volt, akkor semmi baj!

Így is történt, az óvárosban egy kis gerendákból épített házikóban lakott a kislány és a családja. A srác nem akart bemenni, de a lány addig erőszakoskodott, amíg bement a házikóba. Bár ne tette volna! A bejárati ajtó egy tömör fa ajtó volt, ami egy kis szélfogóba nyílt. A lakás gyakorlatilag egy helységből állt, itt lakott a lány apja anyja, egy öregember, valamelyik nagyszülő lehetett, és még egy gyerek. Egy kis ablaka volt az épületnek, amiben egyébként jó meleg volt, és iszonyú büdös. A fekvést a falakon körben lévő priccseken oldották meg, úgy. Hogy a felső priccsek

napközben lehajthatók voltak, s az alattuk lévő ülőhelyként szolgált, így tudtak elférni, mert az egész lakás nem volt nagyobb 16 négyzetméternél. Az alsó priccsek alatti rész be volt deszkázva, mely mintegy tárolóhelyül szolgált. Az egyik ilyen felhajtott alsó priccsek alatti dobozban egy igazi élő malac rőfögött. Az ott lakott a családdal, és valószínű, hogy ő is hozzájárult az elviselhetetlen bűzhez, amit az ott lakók fel se vettek.

Nos a mi barátunk, dacára a szívélyes fogadtatásnak, igyekezett minél előbb kiszabadulni ebből a bűzbarlangból, és lehetőleg épségben hazakeveredni még sötétedés előtt. Ezek után senki sem csodálkozik azon, hogy az ilyen lakhatási körülményekből igyekszik minden helybéli kislány szabadulni. Ha orosz fiúval jön össze, a kilátásai nem túl rózsásak, „csöbörből-vödörbe” mondhatnám, de egy magyar fiú szerelme az esélyt adhat arra, hogy a fiú elveszi feleségül, és Magyarországra viszi. Ezt a szülők is tudják, és ezért egyáltalán nem haragszanak, ha a kislányuk magyar fiúval jár. A konfliktus mindig abból adódik, hogy ha van a kislánynak helybéli udvarlója, mert az aztán nem nézi jó szemmel a dolgot.

A melegedőben itteni és otthoni dolgokról beszélgetünk. Mindig adódik valaki, akinek eszébe jut egy-egy jó sztori, és aztán ehhez ki-ki a maga történetével tud csatlakozni, hozzászólni. Mivel Békés, Csongrád, Fejér és Győr-Sopron megyékből jöttünk össze a mi brigádunkba, így aztán még érdekesebb dolgokat is hallhatunk.

Végre kaptam levelet otthonról! Hogy milyen össze-vissza jönnek a levelek, jelképezi, hogy egy napon kaptam tőled olyat, amit január 9-én adtál fel, és a Kiss mamáméktól, amit ők szintén Orosházán, de december 14-én adtak fel. Vagy például, hamarabb kaptam meg a fenti 9-én feladott leveledet otthonról, mint amit hazautazásodkor Irkutzkban a reptéren dobtál a postaládába. Pedig közel 9000 kilométerrel távolabb van ide Orosháza, és mégis.

Az a lényeg, hogy a kisfiunk Ferike és a Gabika lányunk is örült azoknak az ajándékoknak, amiket hazavittél. Ez a lényeg!

Nem csak a munkahelyen de a szabadidőmben is történt egy és más: Az énekkarunk, a „Pávák” ez a mi nevünk, túl van egy következő megmérettetésen, ahol az igen szép második helyezést értük el. Ez azt jelenti, hogy nem mi jutottunk tovább, ami egyáltalán nem baj. Jó volt, elég volt! A részvétel a fontos!

Én is további sakkmeccseket játszottam le, egyre erősebb, ügyesebb ellenfelekkel. Így fordulhatott elő, hogy további két győzelem mellett kétszer kikaptam, és így kiestem a további küzdelmekből. Szerettem volna egy kicsit előrébb jutni, de a szerencse sem kedvezett a sorsolásnál, mert igazán jó ellenfeleket kaptam, akik még nálam is jobb játékosok.

Még érdekességként megírom, hogy a szobatársam szülei szerettek volna csomagban kolbászt és szalonnát küldeni, ami el is jött Moszkváig, de innen aztán visszafordították a csomagot. Ma kapta meg azt a levelet a Jacsó Kázmér, amiben erről is írtak a szülei. Sajnos még konzerveket sem küldhettek, azokat is visszafordították. Úgy látszik, nagyon megszigorították a kajaküldés szabályait.

Ha már a kaját felhoztam, akkor azt is megírom, hogy a tél beálltától idáig több mint 4 kilogramm vöröshagymát ettem meg. Ezt onnan tudom, mert hát idáig két alkalommal tudtam vásárolni, és az el is fogyott. Ezt eszem savanyúság helyett, de a zöldség és a gyümölcs helyett is. Az lehet, hogy hagymaszagom van, de kit zavar? Az viszont fontos, hogy mióta hagymázok, még megfázva se voltam, legyen akár milyen szélsőséges is az időjárás errefelé. Persze, az is igaz, hogy evvel nem lógok ki a sorból, mert más is ugyanúgy eszi a hagymát, mint én.

Uszty-Ilimszk, 1977. január 25.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Megint az időjárás-jelentéssel kezdem a levelem. Bizony továbbra is nagyon hideg van. -41 és -49 fok között ingadozik napközben is a hőmérséklet. A brigádvezetőnk próbál olyan munkákat találni, amit ilyen időjárási körülmények között is el lehet végezni. Így kerültem én is negyedmagammal egy hatalmas félkész csarnokba, ahol egy 100 köbméteres akna alapjainak a kitűzését kell elvégeznünk.

A csarnok tele van konténerekkel, melyek között, mintha utcák lennének, kell közlekednünk. A keskeny átjárókban huzat képződik, így különösen csípős a 40 fok alatti hideg. Nagyon kell figyelniük egymásra. Azt csak zárójelben jegyzem meg, hogy mióta ilyen borzasztó hidegek vannak, a magyarokon kívül a világon senkit nem lehet látni a munkaterületeken. Én abban sem vagyok biztos, hogy az oroszok egyáltalán eljönnek ide a munkahelyükre. Lehet, hogy megnézik otthon a hőmérőt, látják, hogy -42 fok alatti a hőmérséklet, és el se indulnak dolgozni. Még jó időbe se szeretnek, hát még ilyen szar hidegben. Mivel itt négyünknek nincs melegedő bódé, így az az első, hogy tüzet rakunk. Van köztünk egy srác, valahonnan Csongrád Megyéből jött, úgy hívják, hogy Babecz Mihály. Ő amúgy sem szeret nagyon „villogni” a munkahelyen ezért ő a tűzfelelős. Nos elmondhatom, hogy erre aztán kiválóan alkalmas, hatalmas tüzet rak, és folyamatosan vigyáz rá, hogy ki ne aludjon. Nekünk is jó, mert bizony, gyakran melegednünk kell, mert a kezeink és a lábaink nagyon átfáznak.

Amikor ezt a munkát elvégeztük, akkor egy félig kész emeletes épülethez irányítottak bennünket. A falak még vakolatlanok, az ajtó és ablakkeretek ugyan a helyükön vannak, de beüvegezve még nincsenek. Itt azt a feladatot kaptuk, hogy farostlemez lapokkal kell az ablakok nyílásait úgymond „beüvegeznünk”. Ha elkészültünk, akkor felfűtik az épületet, hogy a kőművesek a megkezdhessék a belső vakoló és burkoló munkákat. Nem rossz ez a meló, de nagyon huzatos, hideg az épület. Egész nap ezt csináltuk, majd a munka befejezése után brigádtanács volt.

Hogy miről is van szó? Itt az a szokás, hogy a brigádtanács határozza meg az adott brigádban dolgozó személyek keresetét. Ebbe a tanácsba a brigád teljes tagságának mintegy 30%-a tag, így az ott hozott döntések biztos, hogy reálisak és vitathatatlanok. A fizetési rendszer úgy működik, hogy minden egyes melós brigádban dolgozik. 1-től 6-ig vannak brigád kategóriák. Az, hogy egy brigád milyen kategóriájú, az a tagjainak az összetételétől függ. Attól függ, hogy ki milyen szakmunkás, milyen tanfolyamokat végzett, milyen az iskolai végzettsége, s ki hogy áll a munkához. A mi 31 fős brigádunk a fentiek alapján 3-as kategóriájú. A hónap végén ezért a 3-as

kategóriáért jár bér, mégpedig napi 4 rubel, plusz 60% szibériai pótlék. Mivel 22 munkanapom volt az elmúlt hónapban, így kb. 135 rubel jár, mint kategória-pénz. Ezt felfoghatjuk úgy is, hogy ez az alapfizetés.

A hónap során minden brigád kap különböző munkákat, amelyeknek ki van számolva az értéke, hogy 100% teljesítés esetén mennyi pénz jár. Ha a brigád a kitűzött határidőnél előbb, és az előírtnál jobb minőségben végzi el a munkát, akkor ezért plusz pénz jár. Ezt a plusz pénzt megkapja egy összegben a brigád, amit el kell osztani a tagok számával. Így kiderül, hogy egy főre mennyi plusz brigádbevétel esik.

Ekkor jön elő a brigádtanács, amelyik azt mondja, hogy ha mindenki egyformán teljesít, akkor jár ennyi plusz pénz, ami átlagban havi 100-120 rubel. Igen ám, de nem dolgozott mindenki egyformán, s a brigádtanács mindenkinek a munkához való viszonyulása alapján ad egy szorzószámot. Az 1-es az átlagos, ha valaki ennél magasabbat, mondjuk 1,2-őt kap, az azt jelenti, hogy szorgalmasabb volt, ha 0,8-at akkor az azt jelenti, hogy lógósabb. Végül is nem rossz ez a rendszer, mert akár 30-50 rubellel többet, vagy kevesebbet is kereshet az egyén. A brigádtanács szavazással döntik el azt, hogy ki milyen szorzót kap, és a döntés szentírás, ami ellen vita nincs. Azért olyan nagy létszámú a tanács, hogy minél objektívabban dönthessen.

Én a múlt fizetéskor 1-es, most 1,2-es szorzót kaptam. Az eltelt hat hónap alatt egyszer volt 0,9-es szorzóm, ez akkor, amikor lelkileg kikészültem, és haza akartam utazni, azt hiszem novemberben. Nem is vitattam, mert én is éreztem, hogy nem ment úgy a meló, ahogy mennie kellett volna. Van olyan brigádtársunk, aki már akkor is boldog, ha a szorzója megközelíti az 1-est. Ő a Vass József, aki Békésről jött. Hát ő nem igazán aktív, és ez érződik is a fizetésén. Volt, hogy 0-s szorzót kapott, ami azt jelentette, hogy csak a százvalahány rubel kategóriapénzt kapta, ebből kellett egy hónapi élnie. Sajnos ez a szigorú döntés sem változtatott rajta igazán, talán csak egy kicsit javult a hozzáállása a dolgokhoz.

Ez egyébként itt a Szovjetunióban egy bevált, és sok éve országosan használt elszámolási rendszer, amit én jónak tartok. Nincs egyenlőségsdi, és nem is egy ember dönti el, hogy ki mennyit érdemel. Nem tudom, hogy ezt, vagy ehhez hasonló rendszert otthon minálunk be lehetne-e vezetni. Érdemes lenne elgondolkodni rajta.

Egyébként volt évértékelő értekezlet is, ahol a magyar brigádok 1996-os évi munkáját nem csak mi, hanem az orosz főnökség is értékelte. Sajnos az ilyen összejövetelek annak ellenére, hogy végtelen hosszúak, nem sokat érnek. Kölcsönösen körbedicsértük egymást, és kész. Senki nem merte megmondani az oroszoknak, hogy rengetek bajunk van a szervezetség hiányosságai, az anyagellátás, a védőruhák és felszerelések hiánya miatt.

A legrosszabb az, hogy sokszor azért nem halad a munkavégzés, mert a magyarokhoz beosztott orosz hegesztők vagy gépkezelők egyszerűen nem hajlandók dolgozni, így a mi munkánkat hátráltatják. Ezeket nem érdekli, hogy mi keresni szeretnénk, ők azt mondják, hogy hidegben nem dolgozhatnak, és különben is, az ő

keresete akkor is annyi, ha nem csinál semmit. Hát egy-két rendesebb orosz kivéve, nem is dolgoznak.

Megint volt egy csomagfeladási akció. Úgy látszik, hogy én mindig „kihúrom a gyufát” a postán. Most az volt a baj, hogy a csomagban, amit küldeni akartam benne volt a hét darab fenőkő. A postásnő nem akarta felvenni a csomagot, mondván, hogy csak kettő darab lehet benne. Mondom, hogy mutassa meg a szabályzatnak ezt a pontját. Félórás keresgélés után, amibe már a posta vezetője is bekapcsolódott, kiderült, hogy nincs olyan pont, ami szabályozná a légipostán küldhető fenőkővek számát, ezért a hét darab fenőkövet egyszerre is feladhatom. Igen ám, de a szabályzat olvasgatása során kiderült, hogy különféle jelvényekből egy csomagban, egyszerre csak 10 darab küldhető, s nálam 13 darab volt. Kéjes vigyorral közölték, hogy mégis át kell írnom a hárompéldányos feladó íveket, ami ugye még plusz félóra szarzkodást jelentett. Kivettem három jelvényt és két óra alatt sikerült feladnom a csomagotokat.

Küldtem benne egy festékszóró pisztolyt is. Ennek a története: A szobatársam lenn járt a városban, és az egyik boltban látott festékszóró pisztolyt. Mivel ő sem igazán perfekt orosz, ezért a fizetéskor meglepődve látta, hogy öt darab festékszórót vett. Hát én is átvettem tőle egyet, gondolván, hogy majd jó lesz valamire.

Még szintén a Kázmérral történt, hogy vásárolt 6 kopejkás bélyeget. Ő nem légipostán levelez, mint én, hanem a hagyományos módon, így külön kell bélyeget vásárolnia. Itthon, mikor ragasztotta fel, akkor vette észre, hogy az orosz 6 kopejkás bélyegen a magyar festő, Munkácsi Mihály arcképe látható. Nem tévedés, mert a neve is, igaz cirill betűkkel, de oda van írva. Végre valami ami magyar!

Uszty-Ilimszk, 1977. február 1.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Végre változás állt be az időjárásban! A hetekig tartó -40-50 fokos hideggel együtt a sűrű köd is mindennapos volt. A nappali világosság egyébként is igen rövid ideig tart, ez a ronda köd még azon is sötétített. A hónap vége nem csak a naptárban jelentett változást, hanem az időjárásban is. Az idő megenyhült, már csak -35 fok körüli a hideg, és elszállt a köd. Ragyogó kék ég, szikrázó napsütés! Még a kedvünk is jobbra fordult. Mindenki örül ennek az igazán szép és jó időnek.

Megkaptuk a január után járó fizetésünket, ami szinte megegyezik az előzőekkel. Ha figyelembe veszem, hogy milyen rossz, hideg idők voltak, akkor ez igazán jó fizetésnek mondható. Valószínű az is besegített, hogy akkor is próbáltunk dolgozni, amikor a hideg miatt nem volt kötelező, és az így elvégzett munka is hozott néhány rubelt a konyhára. A jó idő miatt mindnyájan élveztük a kinti munkát, de négyünket visszairányítottak ahhoz az épülethez, amelyiknek a múltkor az ablakait farostlemezzel borítottuk be. Gondold el, néhány barbár örült orosz avval szórakozott, hogy kirugdalta ezeket, a lapokat. Ezt onnan tudjuk, hogy utánunk csak oroszok dolgoztak az épületben, fiatal fiúk és lányok betanított munkásként vakolták a falakat. Valószínű, hogy játékból, vagy csak egyszerűen szórakozásból kirugdaltak egy csomó ablakot. A farostlemez lapokon jól láthatók a talpak lenyomatai.

Az épületet egyébként fűtik, olyannyira, hogy ingben lehet dolgozni. Mi az ablakok javítása közben megfigyeltük, hogy hogyan is vakolnak az oroszok. Azt már írtam, hogy ezek itt nem szakmunkások, hanem fiatalok, akik fene tudja mihez értnek, de itt egyszerűen ide osztották be őket. Fiúk-lányok vegyesen, egyszerűen azt mondták, hogy mától kezdve te vakoló vagy, és kész! Az hogy nem ért hozzá az illető, az senkit nem érdekelt, majd megtanulja, ha sokat csinálja! Az épület főfalai ugyan olyan téglafalak, mint bárhol a világon, de a válaszfalak azok kimondott helyi, tehát itteni specialitás. Tudod, ezen az építkezésen de majd a befejezését követően, amikor beindul a gyárban a termelés akkor meg főleg, rengeteg fát használnak fel. A fák feldolgozása során iszonyú mennyiségű forgács az-az hulladék keletkezik. Nos ezt a forgácsot használják fel, ebből készül a válaszfal. A technológia roppant egyszerű. Kb. 10 centiméter vastag keretbe, mint egy tepsibe, elterítik a forgácsot, majd sűrű, folyékony cementtejjel átítatják. Valamilyen egyszerű módon kicsit tömörítik. És 3 nap kötés után kész a válaszfal panel. Az építkezés helyszínén a főfalak közé 10 cm-es fűrészelt fagerendákból keretet készítenek, s ezek tartják a forgácsból készült falelemeket. A forgács egyenetlen felületet biztosít, így a felhordott közönséges malter is jól megtapad, és száradás után, ha nem is túl erős, de elfogadható

válaszfalat képez. Ezekbe, a falakba ajtót is lehet elhelyezni, de annak a keretét a gerendaváz kell, hogy megtartsa, tehát a falak felállítása elsősorban ácsmunka, és nem kőművesmunka.

Az idevezényelt kislányok, azaz vakolók, hát ahogy tudják, úgy kenik, maszatolják fel a falakra a habarcsot. Persze vannak, akik már kellő gyakorlattal bírnak és haladnak, de a többség csak kínlódik. Ezért, nagyon örültek, hogy mi, mármint akik ott dolgoztunk magyar fiúk, már csak virtusból is, besegítettünk. Nagy örömmel vették, hogy percek alatt felvittük az alapvakolatot, amit aztán nekik csak simító réteggel kellett ellátni. Irigyelték is azok, akik kimaradtak a segítségből! A munkahelyen egyébként azok jártak jól, akik kint dolgozhattak a szabadban és élvezhették a hetek óta nem látott napsütést. Mi is inkább kint lettünk volna, mint itt benn ebben a zárt épületben.

A Léna, a tolmácsnőnk ötlete alapján közösen vettünk egy elektromos teafőzőt, ide a munkahelyi bódénkba. Nagyon jó ötlet, élvezettel iszogatjuk pihenés közben a forró teát. Hogy miért nem jutott ez idáig az eszünkbe, azt nem tudja senki!

Végül is minden jó lenne itt a munkahelyen, csak „halnap” ne lenne. Ezt a hülye törvényt a Brezsnyev hozta, hogy minden héten, kedden és pénteken csak halat szabad enni. No nem vallási okokból, hanem egyszerűen így tüntetik el a világ elől az országos húshiányt. Azt csak hiszik, hogy az embereket be lehet csapni! Mindenki tudja, hogy miért van ez, csak senki nem mer szólni ellene, pedig nehéz úgy dolgozni, termelni, hogy közben éhezik az ember. Mert hát ezt a kaját már lassan megenni se tudom! Egyszerűen megundorodtam a halételektől, legalábbis az itteni üzemi konyhán elkészített tengeri halaktól. Hiába magyar gyerek a szakács, aki, helyesebben akik, mert többen vannak, kitűnő szakácsok, de ha szar az alapanyag, akkor ők sem képesek a csodákra. A Szovjetunió majd akkor kezd el a fejlődés útján járni, ha eltörlik a halnapokat. Akkor érnek el odáig, hogy a minimálisan szükséges élelmiszert biztosítani tudják a lakosság számára. De messze van ez még!

Még a munkahelyhez kapcsolódik, hogy megtörtént az, ami otthon sem fordulhat elő! Az egyik brigádtársunk a kevés fizetés miatt tüntetett! Igen, jól olvasod, tüntetett. A legszabályosabban bejelentette a főnökségnek, most a fizetésnapot követően, hogy azért mert rendszeresen nem kapja meg az előre megígért munkabért, ezért tüntetésbe kezd, azaz nem veszi fel a munkát. Ország világ előtt tiltakozik, hogy őt becsapták, mert nem kapja meg az előzetesen ígértben garantált keresetet.

Az egy dolog, hogy ez a fiú egy lusta alak, akinek eddig is elég sok munkahelyi problémája volt, de el kell ismerni, hogy valahol igaza van. Tényleg nem keresünk annyit, mint amennyit ígértek. Hogy ennek mik az okai, az egy más kérdés, de az igaz, hogy nagyon sokszor ezek az okok nem rajtunk, melósokon múlnak, és ezért bizony van alapja Vass József tüntetésének. Hogy mint zajlott le a beszélgetés a magyar brigád vezetője, és a munkahelyi vezetője között, azt nem tudjuk, de József néhány nap után felvette a munkát, és mostanában egész rendesen dolgozat.

Szerintem senki nem akar botrányt. Márpedig, ha híre kél annak, hogy az Uszty-Ilimszkben dolgozó magyar KISZ építőbrigád egyes tagjai a fizetésükért tüntetnek, akkor ebből világraszóló botrányt is felfújhat a sajtó. Az otthoniak felé is nagyon rossz üzenet lenne, ha ilyesmi napvilágra kerülne.

Kíváncsian várjuk itt mindnyájan, hogy lesz-e látszatja majd ennek az eseménynek. Abban meg mindnyájan egyetértünk, hogy most nem bántják a Józsefet, de ha hazautazik szabadságra, akkor biztos megtalálják a módját, hogy otthon is maradjon, és ide még véletlenül se jöhessen vissza. Pedig ez a srác nagyon él itt! Sok helybéli barátja, barátnője van, jól megtanult már oroszul, és állandóan üzletel. Farmerokkal, magnókazettákkal, hanglemezekkel, meg mindennel, amiben egy kis pénzt lát, Nincs is ő teljesen kiszolgáltatva akkor, ha kevesebb a munkahelyi keresete, bepótolja ő azt máshol.

Még egy érdekesség! Az egyik brigádtársunk a munkahelyi bódében olvasgatott egy otthonról kapott újságot. Írtam már, hogy ide rendszeresen hoznak magyar újságokat, egy részüket mi rendeltük meg, de egy részüket vagy a KISZ vagy a moszkvai magyar nagykövetség küldi. Így mindenféle újság kerül ide. Tehát az történt, hogy az egyik fiú unalmában éppen a „Lányok-asszonyok” című újságot olvasgatja, amikor a mellette ülő srác, aki véletlenül oda pillantott a kinyitott újságlepra, a saját feleségének a képét pillantotta meg. Először csak bámult, nem akart hinni a szemének, de aztán a cikket elolvasva rájött, hogy tényleg jól látja, ez az ő felesége. A Borbély Pistáról van szó, aki nem tudom, hogy hová való, de itt együtt dolgozunk.

A szállón, vagyis a Magyar Házban viszonylag csendesen telnek a napok. Nekem szinte nincs ilyen estém, hogy ne lenne valamilyen kötelezettségem. Hol a Marxista középiskolásoknak tartok oktatást, hol vezetőségi- vagy valamilyen KISZ gyűlés van, amin kötelezően részt kellennem.

Mi, Békés megyéből jöttünk, is tartottunk egy félévi értékelést, és az erről készült beszámolót nekem kellett megfogalmaznom, és megküldenem a megyei KISZ bizottságra. Nem is igazi beszámoló volt ez, hanem inkább tájékoztató, ami a munkahelyi a politikai és a magánéleti problémákat is magában foglalta.

Az elmúlt csütörtökön egy előadást tartottam a KISZ oktatás keretében, a téma a szocialista forradalmak, voltak. Jól felkészültem, és úgy érzem, hogy sikeres is lett az előadásom. Ezen fellelkesülve úgy gondoltam, hogy az „Alkotó Ifjúság” pályázatra hasonló témakörben készítek egy dolgozatot. Itt van időm rá, hogy elkészítsem a pályamunkámat, a könyvtárban sok olvasnivalót találok ehhez a témakörhöz.

Azért van, ami felbosszant! Képzeld el engem is köteleztek arra, hogy hallgatóként vegyek részt politikai oktatáson, helyesebben politikai vitakörön. Olyan személy vezeti a vitakört, akinek szinte semmilyen politikai képzettsége nincsen, és egyébként is egy elég buta ember, de jó káder! Nekem, akinek az ittlévő magyarok közül a legmagasabb a politikai végzettségem, nem hallgatónak, hanem előadónak kellene lennem. Marxista esti egyetemi végzettséggel rajtam kívül csak egy magyar mérnök,

Ruszin Tibor rendelkezik, aki itt, mint tolmács dolgozik. Ketten, egy-egy csoportban tartjuk az ML középiskolát, és most tessék, minket is oktatni akarnak. Mindegy, elmentem a foglalkozásra, de nem szólaltam meg. Azt hiszem, hogy ennek legjobban a foglalkozásvezető örült.

A minap jártam lenn a könyvtárban és akkor láttam, hogy a néptáncscsoportunk, amelyik magyar fiúkból és orosz kislányokból áll, megkapta otthonról a fellépő ruhákat. A fiúk is és a lányok is vadonatúj, igazi magyaros népviseletben gyakoroltak. Kicsit irigykedve néztem őket, kár, hogy mindjárt az elején nem jelentkeztem ebbe a csoportba. Köztük van egy Szarvasról jött fiú is, aki a mi brigádunkban dolgozik. Ő mesélte, hogy nagyon jó kis csapat jött össze, nagyon jó baráti társaság alakult ki, és minél inkább mennek a táncok, a lépések, annál inkább élvezi is az egészet. Már többször felléptek különböző városi rendezvényeken, de így az igazi népviseletben biztos még sikeresebbek lesznek.

Uszty-Ilimszk, 1977. február 9.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

A mindennapok egyhangúságát az időjárás változásai törik meg igazán. Az egyik nap, ragyogó napsütésben telik, még másnapra visszatér a hideg ködös reggel a -40 fok hideggel. De olyan is előfordul, hogy reggel közel negyven fok hideg van, déltájban feloszlik a köd, és a ragyogó napsütésben képes akár húsz fokot is engedni a hideg, de csak azért, hogy délutánra, estére újra visszacsüllyedjen megint 35-40 fokra. Ez a február már csak ilyen ezen a közép szibériai vidéken.

Nem is esik jól, ha ilyen szélsőséges időjárásban kint kell dolgoznunk, hát még most, egy hatalmas épülő szerelőcsarnok betontetején. Pontosan négy emelet magasan van ez a tetőzet, amit meg kell takarítanunk a rárakódott hórétegtől, mert hamarosan jönni fog egy speciális brigád, amelyik ilyen hideg télies körülmények között is a tetőszigetelést végzi. A mi feladatunk a hó takarítása. Tudom, ez nem szakmunka, de már régen túl vagyok azon, hogy ez foglalkoztasson. Kialakult a brigádunkban egy rend, aminek az a lényege, hogy mindenki azt a munkát végzi, amihez legjobban ért, vagy pedig a fizikai adottságai megengedik. Ezért aztán nem egy ötvenkilós gyerek hordja a szükséges beépítési helyekre a kb. 70 kilós előre gyártott zsalutáblákat, hanem mi, négyen – öten, akik fizikailag is bírjuk, míg ők inkább olyan munkát végeznek, amihez az ő alkatuk is megfelelő. Pontosan egy szép napos délelőttön ilyen nehéz zsalutáblát cipeltem, amikor egy rossz lépést követően elcsúsztam. A nagy nehéz tábla magával rántott, és én tehetetlenül vágódtam el. Az eséssel, a mellettem lévő építmény zsaluzatába vágtam a fejem, oly erővel, hogy talán egy pillanatra még az eszméltem is elveszítettem. Csak egy pillanat lehetett, mert éreztem, hogy nagyon fáj a jobb halánték fölött a fejem, ott ahol a zsaluzat deszkájába belevágtam. A Zleovszki Jani aki utánam jött egy hasonló nagy zsalutáblát cipelve, ledobva kezéből az anyagot, ugrott a segítségemre. „Minden rendben, nincs semmi bajom” mondtam és próbáltam feltápászkodni. Ahogy emelkedtem fel, a sapkám, a fejemen lévő lehajtott fülű usánka ott maradt. Meglepődve, a fájó fejemen keletkezett jókora púpot simogatva visszanyúlok a sapkámért, és megdöbbenve látom, hogy azt, néhány milliméterrel attól a ponttól, ahol az én fejem a zsaludeszkához csapódott, egy nyílegyenesen legalább 10-12 centiméterrel meredeken előre álló 160-as szeg nyársalta fel. Döbbenet néztem a szeget, megszólalni sem tudtam. A Jani is csak nézett, és valahonnan mélyen a torkából jövő hangon csak ennyi tudott mondani, hogy „van Isten az égben”. Azt hiszem, hogy ez a pillanat volt az, amikor én is feledve KISZ-t, pártot, meg mindent, csak annyit tudtam kinyögni, hogy „Istenem, ezt megúsztam”. Nem tudom, mert nem

vagyok vallásos, istenfélő ember, de azt hiszem, hogy a gondviselésnek köszönhetem, hogy életben maradtam, és nem nyársalt fel ez a hatalmas szeg. Ahogy a sapkát tettem fel a fejemre, akkor szólt a társam, hogy közvetlenül ahol a hatalmas púp keletkezett, egy vékony karcolás pirosuló csíkja is látható a fejbőrömön. Ezt a szeg hegye karcolta, ez is azt jelzi, hogy tényleg csak millimétereken múlt az, hogy nem állt bele a fejembe mind a 12 centi hosszával. Amilyen erővel vágódott a fejem a zsaluhoz, biztosan, tövig felnyársalt volna ez a hatalmas vastag tűhegyes szeg. Már nem írnám ezt a levelet, hanem mint a munka frontján odaveszett hősi halottat gyászolhatnátok.

No elég is ebből, a mára már csak rossz emlékből! Ott tartottam, hogy mindenkinek azt kell csinálni a brigádban, amit a brigádvezető kioszt. De így van ez másutt is, nem csak minálunk magyaroknál. Az egyik brigádtársam a Németh Feri udvarol agy itteni kislánynak, aki valahol irodán dolgozik. Ő mesélte, hogy már harmadik hónapja nem az irodába kell mennie dolgozni, mert beosztották egy festő brigádba. Az történt, hogy az a fő építésvezetőség, ahol ő is dolgozik, lemaradt bizonyos munkák elvégzésében, és ezért mindenkit, akit csak lehetett átvezényeltek a munka frontjára. Most ő is meszel, és ha majd behozzák az elmaradást, akkor visszamehetnek az eredeti beosztásukba dolgozni. Természetesen ezt a döntést a munkahelyi vezetés a párttal együtt hozta, így ellenvetésről szó sem lehet. Elgondolkodtam, hogy otthon az olajosoknál ahol én dolgoztam, ugyan hány irodista nőt lehetne fizikai munkára küldeni? Azt hiszem, nálunk ilyesmiről szó sem lehet. A megszerzett jogokat ott nem engedné senki, hogy elvegyék, akár milyen szarban van is az üzem, akkor sem. Aki irodista, az az is marad!

Az egyik nap, ahogy jöttünk haza a munkahelyről a buszunk nem a megszokott helyen, a magyar ház előtt állt meg, hanem jóval feljebb, egészen a „Nagornaja” utca kezdeténél. Kiderült, hogy az út alatt vezet a távfűtő rendszer gőzvezetéke, amin valamiért csőtörés keletkezett. Már dolgoztak a hibaelhárítók, de még most is a maga vágta kráteren keresztül, nagy erővel tört a szabadba a gőz, olyan hatalmas felhőt képezve, hogy az az egész utcát elborította. A baj az volt, hogy lezárták az egész távfűtést, és így a közel mínusz negyven fokban a lakásaink rohamosan hűltek ki. Még jó, hogy ősszel, amikor már az éjszakák fagyosak voltak, de a távfűtés még nem üzemelt, akkor mi is vettünk elektromos hőszigetelőt, ezt most beüzemeltük. A melegvíz szolgáltatás is megszűnt, de ha hideg vízben is, meg tudunk mosdani. Azt tudtuk, hogy távfűtés van a lakásunkban, mert a városban több kisebb hőerőmű is üzemel. Ezek látják el forró gőzzel, és vízzel a lakótelepi lakásokat. Eddig mindig hiba nélkül működött a rendszer, kivéve, ha néha nem volt melegvíz. Másnapra, mire kijavították a csőtörést, és újra helyreállt a fűtés, áramszünet lett. Egy nap és éjszaka nem volt áram. Hogy miért? Ki tudja! Talán szabotőrök, mert itt azok is vannak. Előfordult az oroszok munkaterületén a szándékos károkozás, de emlékszel, egyszer a nyáron leégett a városi sportcsarnok, de hasonlóképp, pont november 7-én éjszaka

leégett egy hatalmas üzem a város közepén. Talán örömtüzet gyújtott valaki? Ki tudja!

A szabadidőm megengedte, hogy egy pályázatot írjak az „Alkotó Ifjúság” mozgalomba. Megírom a címét, és azt hiszem, hogy neked ez elég is lesz: A KISZ-ben végzett politikai oktatás hatékonyságának növelése, a helyi adottságok, viszonyok figyelembevételével. A dolgozatom végül is több mint húsz oldalt tett ki, amit azért írtam, mert a helyezettek, azaz a nyertesek, ingyenes irkutszki és bratszki kirándulásokon vehetnek részt.

Újra meghirdették az orosz nyelvtanfolyamot. Ezek mind ingyenesek, a tolmácsok tartják, és önként lehet rá jelentkezni. De a mi belső rádióinkban is van folyamatosan orosz nyelvoktatás, napi kétszer félóra. Én maradok a rádiónál, se kedvem, se igényem nincs a tanfolyamra. Azért meg, hogy egy-két foglalkozás után otthagyjam, inkább nem is jelentkezek. Amennyi orosz tudásra szükségem van, azt megszerzem, legalább is ebben reménykedek.

A legnagyobb örömeinkre kiosztottak minden magyar brigádtagnak egy-egy pár, méretre is megfelelő repülős csizmát. Óriási öröm mindenütt. Ez a csizma lehet, hogy valamikor a háború alatt tényleg csak a repülősöknek járt, hiszen akkoriban még fűtetlen kis gépeken repkedtek, és bizony odafagytak volna megfelelő védő ruházat híján. Ma már lehet ilyen lábbelit látni a városban többnyire orosz férfiakon. Ez olyan csizma, amelynek az anyaga kutyabőr, de a kellőképpen kikészített szőrrel. A csizma fejrészén kívül bőr, és befelé fordítva a szőrmés felület, még a lábszárnál, kívül belül szépen nyírt szőrme. Kicsit nagy és ormótlan, ezért meg kell szokni, de nagyon meleg.

Na és tudod honnan ez a csizma? Emlékszel, mikor ősszel Moszkvában jártunk (még ma sem kaptam kézhez a több mint 100 rubelnyi kiküldetési pénzemet, bezzeg a Dósa Feri, a párttitkárunk, ő már régen felvehette), akkor fogadott bennünket a magyar nagykövet, és ígéretet tett, hogy intézkedik lábbeli ügyben. Nos a magyar nagykövet, a Marjai elvtárs itt van, megérkezett, hogy meglátogasson bennünket, és hogy átadja a csizmákat. Azt már csak a rossz májamban jegyzi meg, hogy talán már csak egyedül ő nem járt itt a moszkvai magyar nagykövetségen dolgozók közül, a többiek már mind voltak. Szóval egyik délután a város „Granada” nevű mozijában Marjai elvtárs tartott nagygyűlést, amin kötelezően mindannyian ott voltunk. A gyűlésen értékelték az eddig végzett munkát, és hogy elégedettek is, azt a különböző pénzjutalmak is jelzik. Én is kaptam 25 rubelt, a jó munkámért. Őszintén mondom, hogy örülök neki, mert tényleg igyekszem helytállni a munkahelyemen, és igen sok párt- és KISZ munkát is végzek.

A gyűlést követően volt időm a városban járkálni, és fodrászt keresni. Mára megnőtt a hajam. Mivel sehol nem találtam fodrászt, így két dolog lehet: vagy megnyír valaki a társaim közül, vagy, ha majd ha megyek haza szabira, akkor otthon megnyíratkozom. Talán ez az utóbbi lesz a helyes döntés. Jobb is, hogy nem találtam városi fodrászt, mert az itteni férfidivat az, hogy hátul, szinte az ember feje tetejéig

felstuccolják a haját, és az nagyon ronda. Akkor inkább legyen hosszú, ami neked különben sem lehet furcsa, mert hiszen volt nekem a házasságunk kezdetén egész a vállamig érő hosszú hajam.

Megérkeztek a németek! Eredetileg az év elejére vártuk őket, de csak mostanra értek ide. Hetvenen jöttek, mind válogatottan szép magas növésű szőke legény. A fogadtatásuk valószínű nem olyan szívélyes, mint amilyen a miénk volt. Ebben az országban nem szeretik a németeket. Mindegy, hogy már a világháború óta eltelt harminc év, a sebek nagyon nehezen gyógyulnak. Valamilyen statisztika kimutatta, hogy nincs ebben az országban olyan család, éljen bárhol, akár itt Szibériában is, akinek közeli vagy távoli rokonai közül legalább egy, ne esett volna el a háborúban. Nem tudom, hogy az oroszok foglalkoznak-e avval, hogy ezek a fiatalok keletnémetek, és így ők is mint mi a testvéri közösség tagjai. Lehet, hogy maga az a tény, hogy német, már elég, hogy gyűlölettel tekintsen rá. Kíváncsi vagyok lesz-e valami konfliktus az ittlétükből. Én, ha rám lett volna bízva a döntés, biztos nem hoztam volna ide őket.

Katikám eddig kerültem azt, hogy az érzéseimről írjak. Most sem akarok evvel különösebben foglalkozni, de azt meg kell írnom, hogy nagyon hiányoztok. Jó volt hogy itt voltál, nagyon sokat segített, hogy tudtunk beszélgetni, hogy meséltél a gyerekekről, de most, hogy a leveleikben egyre gyakrabban írsz arról, hogy a kislányunk milyen beteg, hogy heteket, hónapokat tölt kórházban, vagy Szegeden, a klinikán, nagyon aggódom. Mardos a lelkiismeretem, hogy bizonyára nem betegedett volna meg, ha én otthon maradok, s a Ferike nevelésében is részt vállalom. Láttam, mikor itt jártál, hogy milyen vékony vagy. Jó tudom, ahhoz, hogy csinos légy kell a karcsúság, de az arcodon látszik, hogy itt másról van szó. A rengeteg gond a két kisgyerekekkel, közben utazgatni az ország túlsó felére, Nagykanizsára az olajipari technikumba, ahol most az elkövetkező hónapokban kell érettségizned, a lakáscsere, és még mindezen túl eljárni dolgozni a munkahelyedre, hatalmas teher. Avval, hogy ide kijöttem, én csak nehezítettem a helyzetet. Tudom segítséget kapsz a családtól, vannak jó barátaink, akik önzetlenül melléd állnak ha kell, de sokszor arra gondolok, hogy nem az lenne mégis a helyes döntés, ha én állnék otthon melletted, és segítenék ebben a sok munkában.

Sokszor elgondolkodom azon is, hogy vajon hogy nézhetnek ki a gyermekeink. Látok fényképeket, írod is, hogy Ferike milyen ügyes a balett tanfolyamon, milyen segítőkész otthon, és sokszor ő az aki a Gabikával foglalkozik, hogy te a házimunkáddal is haladni tudj. A Kislány még kis karon ülő volt, hogy eljöttem. Mára már jön, megy, járkál, pakol, beszél, önállóan étkezik. Minden, ami egy kisgyermek fejlődésében a legcsodálatraméltóbb, amit a szülő örökre megőriz az emlékeiben, mindez nekem hiányzik. Vajon megéri-e hogy itt vagyok, és nem otthon köztetek? Vajon ezért a kalandért nem nagy-e az ár, amit én ezeknek, a dogoknak az elvesztésével fizetek? Nem tudom, mi lenne a helyes döntés! Hazamenni, vagy

maradni? Én szívesen teljesíteném a vállalásomat, csak ne olvasnám ezt a sok rossz hírt, a kislány betegeskedéséről. Kérlek, minél előbb adj tanácsot! Hogyan döntsek?

Uszty-Ilimszk, 1977. február 20.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Az elmúlt napok eseményeiről írni nem könnyű! Azt a már kialakult formát, hogy először tájékoztatlak a munkahelyen, majd az itteni szállásunkon történt eseményekről, most megváltoztatom, és inkább a történések időrendjét követve próbálom a tájékoztatómat összeállítani.

Kezdem mindjárt avval, hogy a Marxista - Leninista esti középiskola félidejéhez érkeztünk, és megkezdjük a féléves beszámoltatásokat. Mivel ketten vagyunk előadók, a beszámoltatást is mi végezzük. Két úgymond osztály van, s az egyiknek én vagyok az előadója, de ha a munkahelyi elfoglaltság úgy kívánja, egy-egy előadást vagy a magyar brigád vezetője, Hanyecz István, vagy egymást helyettesítve mi tartjuk. Minden héten egy alkalommal tartok oktatást az én csoportomnak, szigorúan a tankönyv tematikáját követve. A foglalkozások alkalmanként egy szünet közbeiktatásával kétszer 45 perc, ami a tanfolyamon résztvevők arcából ítélve bőven elegendő. Mondjuk nem olyan régen én is évekig jártam hasonló politikai oktatásokra, s nagyon jól emlékszem, hogy igen gyakran magam is borzasztóan untam, és sokszor az álmosággal küzdöttem. Itt is így van, a résztvevők, mindegyike műszak után van, és bizony elég fárasztó műszakok után, Nem csodálom, hogy többen is az előadásaim alatt elszundítanak, ami nem csak azért történhet meg, hogy én ilyen unalmas és rossz előadó vagyok, hanem egyszerűen fáradtak a fiúk. Ezért javasoltam, hogy ne tartsunk szünetet, és az órát valamivel meghosszabbítva, de egybe tartsuk meg. Mindenki örömmel fogadta ezt a javaslatot. Még az is az igazsághoz tartozik, hogy ezek a tanfolyamok nem kényszer, vagy valamilyen felsőbb utasítás alapján szerveződtek, hanem önként jelentkezések alapján, Kiderült, hogy kettőnknek van olyan végzettsége, ami megengedi a tanfolyam vezetését, és így mi is önként, mint pártmunkát vállaltuk ezt a feladatot. Az itt szerzett bizonyítvány teljes mértékben egyenértékű, az otthon szervezett hasonló tanfolyamok elvégzése után járóival. Aki itt végez, az azért is jár jól, mert akkor otthon, ha innen hazamegy, akkor nem kell az otthoni szabadidejét feláldozva elvégeznie, mert itt már túl van rajta.

Az egyik napon, a helyi városi kórház szervezésében véradáson vettem részt. Azért is megéri, mert két szabadnap jár érte, pontosabban az egyik nap a véradás napja volt, és a másikat meg a munkahelyi vezetőmmel való egyeztetés alapján veszem ki. A brigádunkból szinte mindenki jelentkezett, de azt hiszem, hogy a többi magyar brigádokból is, hasonlóan sokan. Írtam, hogy az itteni szabályok szerint az év során négyszer kell szombaton is dolgoznunk, hogy az éves óraszám meg legyen. Mi

úgy gondoltuk, hogy a már a múltkor ledolgozott szombat mellé, most a véradásért kapott nappal letudjuk, erre az első félévre eső két szombatot. Elég gyakran szerveznek hétvégére kommunista műszakot is, úgy hogy ha lehet, akkor inkább megpróbáljuk így szabaddá tenni legalább az egyik szombatunkat.

A véradás egyébként nem úgy zajlik, mint otthon, annál sokkal egyszerűbben. Nincs külön kartonozás, meg a vérvételt megelőző vér és vizeletvizsgálat. Átmentünk a lakóházunkkal szemben lévő kórházba. Itt az egyik folyosón a fal mellett volt egy hosszú kórházi asztal. Egy fehér köpenyt kellett az utcai ruhánkra felvennünk, és hanyatt felfeküdve az asztalra, a bal kezünket, egy kis ablakon keresztül benyújtottuk a falon túl lévő helységbe. Itt minden vacakolás és érzéstelenítés nélkül, de egyébként teljesen szakszerűen, és alig érezhető igazán kicsi fájdalommal, levettek egységesen mindenkitől két és féldeci vért. Az biztos, hogy az így levett vért aztán megvizsgálják, és szakszerűen tárolják, de a vérvétel előtt abszolút semmilyen vizsgálat nem volt. Úgy gondolom, hogy ha lesz máskor véradás, akkor is jelentkezem, hiszen tudod, otthon is rendszeres véradó voltam.

A magyar házban egyébként nagy események tanúi lehettünk! Néhány fiatal, akik egyébként rendesen és jól dolgoztak, de a családi körülményeik miatt nem maradhattak tovább, másnap hajnalban végleg hazautaznak Magyarországra. Az ő búcsúztatásukra a barátaik, brigádtársaik a rádiókon keresztül is szerveztek egy kis műsort, ahol dalokkal és néhány mondattal elbúcsúztatták őket. Mi, akik nem voltunk közeli barátaik, azért mi is kicsi meghatódva, kicsit irigykedve gondolunk rájuk. Én is köztük lehetnék, sőt, biztos is hogy köztük lennék, hogyha nem sikerült volna kiutaznod az év végén!

Talán így volt jó, hogy jöttél, és én maradok, de bizony összeszorul a szívem, ha arra gondolok, hogy ezek a fiúk egy-két nap múlva már otthon ölelhetik magukhoz a szeretteiket. Bár azt is hallani, hogy szinte kizárólag családi problémák miatt döntöttek a hazautazás mellett. Nem csak itt nagy a kísértés, hogy az otthoni kapcsolatot félretéve új kapcsolatba kezd az ember, sajnos legalább ilyen százalékban az otthon maradt társ, a feleség sem tudja megfelelően kezelni ezt a helyzetet, és ő talál magának új társat. Ha ezeket a dolgokat is átgondolom, akkor bizony nem is olyan irigylésre méltó ezeknek a hazautazóknak a helyzete.

Eddig egyébként egy hazautazónk volt. Bizonyára emlékszel, hogy valamikor, még a múlt nyár végén írtam, hogy egy nagyon csinos tolmácskislány, aki egyébként orosz tanárnő volt és Budapestről jött, orosz nyelvtanfolyamot tartott, amire én is jelentkeztem. Nos ez a tolmácsnő utazott végleg haza, de ő valamilyen egészségügyi okok miatt. Legalább is ez a hivatalos verzió. A szóbeszéd, a pletyka arról suttog, hogy még az ősszel az irhabundák kiosztása során ő volt a felelőse a bundák osztásának és talán néhány bundával többet számolt el a kelleténél, amit aztán a barátai segítségével jó pénzért értékesített. Nem is jöttek volna rá az oroszok, hogy néhány bundával több lett elhozva tőlük, inkább az lehet a lebukás oka, hogy valakinek nem jutott, és az, bosszúból beárulta őket. Mivel mind a magyar, mind az

oroszl félre nézve ez a történet igen nagy szégyen, ezért igyekeztek titokban tartani. Akik a magyarok közül érintettek lettek, azokat szétrakták, mintegy büntetésül más-más brigádokba, így került például a mi brigádunkba is egy pesti srác. Gondolom, hogy ezek a fiúk is előbb-utóbb majd, ha hazautaznak, akkor szépen otthon maradnak. Sajnos ilyen gané emberek is kerültek a csoportunkba, akik miatt minden magyarnak szégyenkeznie kell!

A másik „világraszóló nagy esemény” az egyik magyar fiú, és egy itteni orosz kislány eljegyzése. Én erről nem is tudtam, hiszen az illető nem közvetlen munkatársam. Mindenesetre sok gratulációt kapott az ifjú pár, és mint ilyenkor lenni szokott, (finoman szólva) sok tréfás megjegyzés is elhangzott. Szinte biztos, hogy nem ez az egy eset lesz, hiszen az eltelt több mint félév már olyan hosszú idő, ami elegendő arra, hogy kellően megismerjék egymást az emberek. Valószínű, hogy hamarosan követik őket mások is, sőt biztos, hogy házasságok is kötődnek.

Szintén jeles esemény, de ez már inkább csak olyan munkabrigád szintű, hogy a Bácskai házaspár személyesen megkeresett, többedmagammal együtt, hogy a kis tolmácsnőnknek, a Lénának születésnapja lesz, és egy kis buli keretében szeretnék megünnepelni. A gyakorlatban a munkahelyen minden brigádhoz beosztottak egy tolmácsot, még valamikor az ősszel. Ezek a munkaidő alatt segítenek bennünket a munkahelye, hiszen azért nem hermetikusan elzárva dolgozunk! Nap, mint nap, ezeregy esetben szükség van a tolmácsra, hiszen folyamatosan, élő kapcsolatba kell lenni az oroszokkal. A tolmácsok ezen túl, még a szabadidejük rovására a szálláson, a mindennapi életben is különféle feladatokat kaptak, a mi Lénánk például a levelek és a csomagok feladásáért és a postáról való kihordásáért felelős. No nem ő cipeli a sok csomagot, hiszen olyan picike, hogy fizikailag sem bírná, vannak magyar fiúk, mint például az én szobatársam a Jacsó Kázmér is, aki önként vállalt feladatként nap, mint nap megy a Lénácskával a postára egy kerek kocsival, és arra felpakolva húzza haza a sok csomagot. A Bácskai Gábor, egy szegedi fiú, Moszkvában tanult valamelyik egyetemen, és ott ismerkedett meg evvel a kislánnyal. Feleségül vette, és Magyarországra jöttek élni. A Léna itt tanult meg magyarul. Egy nagyon szolid, tisztességes magyar család lehet a Bácskai Gábor családja, mert ez a kislány, aki küllemre úgy néz ki, mint egy aranyos kis játékbaba, csak a szép magyar szavakat ismeri. Harminc ördög közé került, harminc minden hájjal megkent marcona kőműves közé, akik bizony gyakran használnak olyan szavakat, amiket jóllehet a Bácskai családban soha ki nem ejtene senki a száján. Bizony, kezdetben sokszor előfordult, hogy egyik-másik cifra magyar szó hallatán az ártatlan kis arcocskájával a vad magyar legény felé fordulva megkérdezte, hogy „mit mondtál”? Az illető köpni, nyelni nem tudott, mert hát egy ilyen kis angyalkának hogyan magyarázza meg szalonképesen a „bazdmeg”, vagy „lófasz”, vagy ehhez hasonló, a magyar közbeszédben mindennapos gyakorisággal előforduló kötőszavak jelentését? A napok teltevel egyre észrevehetőbbé vált Lénácska jó hatása. A melegedő bódében a beszélgetések során egyre ritkábban fordult elő, hogy valamelyikünk megfélekedett

magáról, és csúnyán beszélt. Ha mégis előfordult, Léna lesújtó pillantását biztos nem kerülhette el a figyelmetlen ember, mert hát a kicsi lány azért előbb, utóbb minden csúnya szót megismert. Ez a harminckilós törékeny kisbaba úgy kordába tartott bennünket, hogy ezt kívülálló talán el sem hiszi!

Nos, Lénának volt, ha jól tudom a huszonnegyedik, vagy huszonötödik születésnapja, megjegyzem olyan picike, bár nagyon arányos és csinos teremtés, és az arca is olyan kis bájos, hogy talán tizennégy évesnél se néz ki többnek. Irigyli is legalább háromszáz magyar fiatalember Bácskai Gábort! Miután itt virágot kapni egyszerűen lehetetlenség, ezért egy kis plüssmackóval kedveskedtem Lénának. A szobájukban buliztunk, az egész brigád ott szorongott, még a legdurvább emberek is megfürödve, frissen borotválkozva, szépen felöltözve köszöntötték meg a kislányt. Sokszor elcsodálkozom azon a varázserőn, amivel a nőket megáldotta a Mindenható! Ennek a kisbabának olyan kisugárzása van, hogy a legvadabb, legdurvább ember is kezes báránnyá változik, mihelyt csak a közelébe ér.

Mivel még aznap este mennem kellett egy vezetői értekezletre, amin az orosz városvezetés képviselője is részt vett, így hiába kínáltak mindenféle itókéval, csak üdítőt ittam. A Szovjetunióban elterjedt – de lehet, hogy csak ez az egyféle van – üdítőital, a félliteres sörösüvegben forgalmazott almalé. Ez ízében hasonlít az otthon valaha volt „almuskára”. Kellőképpen lehűtve egész finom üdítőital, és sajnos ritkán, leginkább csak pult alól lehet kapni. Egyébként fillérekbe kerül, lehet, hogy az üveg betétdíja többbe kerül, mint maga az ital. Úgy látszik, hogy az oroszok is kedvelik, ami furcsa, ilyen vodkaivó népség esetében.

Február 23-án a munkahelyünkre érve meglepetten láttuk, hogy az orosz munkatársaink közül alig lézeng egy-két személy, kint a területen. Nem tudtuk az okát, mire Léna elárulta, hogy itt a Szovjetunióban a mai nap, tehát február 23-a a „Férfiak napja”. Ez hivatalos ünnep, és minden évben be is tartják. Ezért van az, hogy alig találkozni a mai napon, a munkahelyeken helybélivel, aki itt van és dolgozik, az is csak azért, mert nagyon muszáj. Nem munkaszüneti nap, tehát azt még nem sikerült kiharcolniuk, de aki csak tudja, szabadságot írat, vagy lecsúsztatja. Gondolom, mire beteljesedik a kommunizmus, akkorra az egyenjogúság is elér arra a világra szólóan magas színvonalra, hogy úgy, mint a nőnap, ez a férfiak napja is hasonló kedvezményeket biztosít az ünnepelteknek.

A bosszantó az, hogy erről nekünk senki sem szólt, pedig tudomásunk szerint az itteni törvények, mint itt élő és dolgozó testvérekre ugyan úgy vonatkoznak. A magyarok ezt a napot is ugyan olyan intenzitással végig dolgozták, mint a többi.

Ismét kerültek a kezembe olyan újságok, amelyekben rólunk szóló írások is olvashatók. Megmosolyogtató, hogy mennyi zagyvaságot összehordanak az újságírók. Már nem is bosszankodom miatta, hiszen nincs semmi értelme. Eszembe jutott egy valahol régen olvasott mondás, amit egy amerikai újságíró mondott: „Mindegy mekkora hazugságot írsz meg a lapodban, egy a lényeg, hogy minél többet megvegyenek belőle”. Teljesen igaza van.

Jó hogy elteszegetjük, és összegyűjtjük a rólunk megjelent cikkeket és híradásokat, de harminc-ötven év múlva, ha lesz, aki kézbe veszi és elolvassa őket, az teljesen félre lesz informálva, és soha nem fogja megtudni az igazságot.

A magyar vezetőség nem akar beletörődni abba, hogy már három vagy négyszer is szervezett orosz nyelvtanfolyamot, és mindegyik néhány előadás után az érdektelenség mocsarába fulladt. Gondolom hogy nem kis költséggel, itt a magyar házban egy üres lakást átalakítottak, és az otthonról hozatott legmodernebb audiovizuális eszközökkel felszerelt oktatótermet alakítottak ki. Helybéli profi orosz nyelvtanár nő vezet a foglalkozásokat. 18 modern berendezés segíti a tanulókat. Én nem jelentkeztem elsősorban azért, hogy ne vegyem el a helyet a nálamnál sokkal szorgalmasabbak elől, akik tényleg komolyan veszik a nyelvtanulást, és tényleg szükségül is van rá.

Én inkább a sörosztásban segítettem. Arról van szó, hogy a folyamatos sörhiány miatt a magyar gyerek kénytelen a sokkal ártalmasabb vodkával oltania a szomját. Hogy némileg segítsen ezen az áldatlan helyzeten, a vezetőség alkalmanként, az összeköttetései révén szerez sört, és azt a KISZ-titkárok segítségével egyenlően, fejenként 1-2 üveggel szétosztja közöttünk. Persze nem ingyen, ki kell fizetni a sör árát, de ezt mindenki örömmel vállalja. Havonta sajnos csak egyszer-egyszer van ilyen akció, úgy hogy a nagy ivók ezenfelül is kénytelenek a vodkát vedelni, de aki tényleg csak néha szeretne egy jó pohár sört inni, annak igazán jótétemény ez az akció.

Befejezésül, még egy jó és egy rossz hír: A rossz az, hogy a lakótársam, Barócs Laci, kórházba került. Egy rossz mozdulat következtében olyan szerencsétlenül rándult meg a nyaka, hogy szinte mozdulni sem tud, ráadásul iszonyú fájdalmai is vannak. Meglátogattam, olyan ágyban fekszik, amelyben egy szerkezettel próbálják a nyakcsigolyáit széthúzatni. Nem tudja, meddig kell kórházban lennie, de attól fél, hogy ha nem lesz gyors javulás az állapotában, akkor hazaküldik.

A jó hír, hogy héthónapi keresés, kutatás után tudtam vásárolni a helyi piacin egy kézművestől néhány igazi eredeti orosz „Matrjoska-babát”.

Uszty-Ilimszk, 1977. február 26.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Egy propaganda kiadványban olvastam egy-két dolgot az, „Auróra” cirkálóról. Ez az a hajó, amelynek a legénysége Leningrádban 1917. november 7-én a cárizmus ellen felkelő orosz nép mellé állva a Néva folyóról lőtte a cár rezidenciáját, a „Téli Palotát”. Az auróra szó hajnalpírt jelent, talán a hajó neve is egy kicsit jelképpé vált a felkelésben való részvételért. Én 1972-ben, amikor részt vehettem egy Moszkva-Leningrád KISZ-kiránduláson, akkor láttam ezt a hajót, amelyet az 1948. május 1-ei „nyugdíjaztatása” óta a Nagy-Nyeva és a Néva folyók találkozásánál Leningrád városának szívében, a Pétervári rakpart mellett kötöttek ki. Azóta múzeumként szolgál. Nem csak 1917-ben, de még a II. világháborúban is részt vett ez a hajó, és valahogy nagyobb sérülés nélkül megúszta, ami után felújították, és múzeummá alakították át. Több mint hatszáz tárgy, kép, tabló van kiállítva a hajó helységeiben, de maga az egész szerkezet is egy ipari, helyesebben hadiipari műemlék. Azt mondják, hogy a mai napig is minden az eredeti funkciójának megfelelően működőképes, tehát, akár használni is lehetne. Azt hiszem, hogy a Központi Haditengerészeti Múzeum egyik kirendeltségeként üzemel, minden nap megtekinthető, de csak 5-25 fős csoportokban, a helyszínen biztosított idegenvezetővel lehet látogatni.

Még azt jó tudni róla, hogy 1900-ban bocsátották vízre, a Balti tengeri hadiflotta részeként. Vízkiszorítása: 6731 tonna, hossza: 123,7 méter, szélessége: 16,8 méter, maximális sebessége 37,2 km/óra volt. Mikor hadihajóként üzemelt, akkor 570 fős legénység tartózkodott rajta. Mindezt, csak, mint érdekességet írtam, egyébként semmi köze Uszty-Ilimszkhez.

Az itteni élet az „Auróra” nélkül is zajlik. Örvendetes módon kezd megenyhülni az idő. Még február utolsó napjaiban is előfordultak mínusz 30-40 fok körüli hidegek, de azóta napról, napra enyhül, s gyakran szép nagy pelyhekben hull a hó. Szépnek szép, csak megnehezíti a munkánkat, mert a betonozások előtt a frissen hullott havat állandóan takarítani kell.

Elérkezett március 8-a, a Nőnap!

Katikám és kislányom Gabika! A nőnap alkalmából nagyon nagy szeretettel köszöntelek benneteket!

Katikám! Ahhoz nem kell ilyen ünnepnapnak lenni, hogy azért, amit te vállaltál és teszel, a legnagyobb szeretettel és hálával gondoljak rád.

Drága kicsi Gabikám! Te még nagyon kicsi vagy ahhoz, hogy megértsd ezeket a szavakat, de én nagy-nagy szeretettel gondolok rád, és kívánom, hogy sok-sok

örömben, boldogságban gazdag két év teljen el így is, hogy a te szerető édesapád messze dolgozik otthontól. Sokszor csókollak benneteket!

Háromnapos ünnep ez itt. Keddre esik nyolcadika, így az előtte lévő szombaton kellett ledolgoznunk a hétfői műszakot. Ez nagy ünnepnek számít itt a Szovjetunióban, mindenütt, minden munkahelyen felköszöntik a dolgozó nőket. Így történt ez minálunk is, bár mi vajmi keveset vettünk ebből észre. Amit észrevettünk, az a rengeteg részeg nő volt!

Már írtam, de ha nem akkor most írom, hogy ebben az országban nem csak a férfiak, hanem a nők is szeretik az italt. Azt nem tudom, hogy általánosságban mi a kedvencük, de az elmúlt hónapok alatt számtalanszor volt alkalmam pityókás lányt látni úgy, hogy még ki se kellett tennem a lábamat a magyar házból. Amióta csőtörés volt az utcánkba, azóta a munkásbuszok a magyar háztól mintegy 2-300 méterre, az utca végén állnak meg. Most, amikor délután jöttünk haza a műszakból, a buszmegálló és a mi házunk között, 7, azaz hét nőt láttam hányni, és négyet hanyatt esni a jeges úton, de úgy, hogy egyik-másik lába az ég felé kalimpált, és a kora esti alkonyatban csak úgy világított a fenekét takaró fehér bugyogó! Persze, ilyenkor nagy a forgalom erre felé, mert hiszen itt rajtunk túl is folytatódik a lakótelep, és három hatalmas bérház, mint női szállás üzemel. Van tehát nő errefelé, de bizonyára az egész városban hasonló „látványban” gyönyörködhetnek a férfiszemek.

Néhány óra elteltével jöttek meg a városból a Zleovszki Janiék, akik vásárolni voltak, ők is csak erről tudtak mesélni, hogy az egész város tele van „lökött” nőekkel. Ahogy beléptünk a magyar ház főbejáratán, csak ámultunk, hogy azok, akik pihenőnaposak, vagy éjszakások, milyen látványosan feldíszítették az egész házat. Bármerre megy is az ember, az egész ház a földszinttől a kilencedik emeleti mindenütt telis-teli színes krepp-papírokból vágott csíkokkal, és egyéb érdekes díszekkel. Farsang van, és az itteni történetünk eddigi legnagyobb bulijára, az első magyar farsangi bálra díszítették fel az épületet. Az egész házban minden rádióból a legújabb diszkózene bömböl, amit már kilométernyi távolságból lehet hallani. Óriási biztonsági intézkedések mellett, 300, igen jól olvasod, háromszáz helybéli vendég fogadásával zajlott a buli. Azt ugye írnom se kell, hogy a 300-as szám úgy jött ki, hogy az ittlévő magyar fiatalok száma is ennyi, tehát mindenki egy vendéget fogadhat. Azzal sem árulok el nagy titkot, hogy a meghívott vendégek valamennyien lányok voltak, tehát mindenkinek jutott partner. A magyar fiúk, de nagyon sokan a vendég kislányok közül is különféle mókás jelmezbe öltöztek, és este 7-kor az ő bevonulásukkal kezdődött a buli. Zene, tánc orrvérzésig, és közben mindenféle mókás játékok szórakoztatták a nagyérdeműt.

Példának, íme az egyik játék: Sorban, közönséges félig vízzel telt lavórokba egy-egy almát tett a játékmester. Az önként jelentkező játékosok közül az győzött aki legelsőre úgy ette meg a vízen úszó almát, hogy csak a szájával érinthette. Nagy kacagások közepette, a győztes egy üveg konyak boldog nyertese lett. Ilyen és még vagy tízféle hasonló játék és hát a buli, a tánc reggelig! Az utólagos vélemények

szerint is nagyon jól sikerült, hangulatos este volt, ami főleg az orosz fiatalok körében bizonyára tovább öregbítette a magyarok hírnevét.

Ne haragudj, de egyéb részletekbe nem bocsátkozom, de csak megemlítem, hogy még másnap délután se lehetett a folyosókon járkáló kislányok tömeges előfordulásából megítélni, hogy ugyan vajon ez most magyar fiúszállás, vagy orosz lányszálló. Az egész épületben az orosz kölni számtalan illatfelhője gomolygott, és magyar beszédet szinte hallani sem lehetett. Talán csak az utalt arra, hogy azért magyar legények is lehetnek itt valahol, mert volt olyan örült, aki totál részegségében hajnali háromtól délelőtt fél kilencig örületes erővel verte a zenekartól valamilyen fondorlatos úton elcsórt nagydobot. Lehet, hogy ez az örült állat még most is verné azt a dobót, ha valaki, akinél „elszakadt a cérna” nem némítja el. Azért aki a trombitát fújta, az se lehetett józanabb, de azt nem hallottuk egyforma hangerővel folyamatosan, néha elhalkult, hogy azután teljesen váratlanul ismét a szobánk ajtaja előtt harsanjon fel.

Másnap, Papp Laci, az egyik vezetőnk mesélte, hogy ők hajtóvadászatot indítottak a trombitás ellen, és az menekült előlük hol az ötödikre, vagy a kilencedikre, össze vissza. Van két lépcsőház, és két lift, így akármilyen részeg is volt az illető, annyi esze csak volt hogy egérutat nyerjen, és mikor látta hogy tiszta a levegő, akkor újramezdte az artikulátlan trombitálását. Nekem, és még néhány társamnak másnap dolgozni kellett. Hát mit mondjak, nem voltunk valami frissek, az egyszer biztos, de a dolgunkat elvégeztük. Az idő is olyannyira megenyhült, hogy a reggeli hóhullás átváltott esőre, amit örömmel és nagy élvezettel fogadtunk. Majdcsak ide is elérkezik a tavasz!

A munkából hazafele jövet a buszon hallottam egy szomorú hírt. Azért írom meg, mert amikor itt kint voltatok, akkor te is megismerkedtél egy nővel, a Koromnéval, hiszen együtt utaztatok. Ugye emlékszel a férjére is. Ő dobolt a zenekarunkban. Nos, nekik is, mint nekünk, két kisgyerekük van. Az egyik leveledben írtad, hogy hazafele menet ez a Koromné idegileg teljesen kész volt, és végig nagyon szomorkodott amiatt, hogy a férje bemutatta neki az itteni párját, és még a szilveszter bulit is együtt hármásban az orosz nővel kellett eltöltenie.

Hát a hír az, hogy ez a brigádtársam most kellett hogy rendkívüli szabadságra hazautazzon, mert a válóperi tárgyalásukon személyesen kell megjelennie. Látod, alig telt el két hónap a dolog kipattanásától, és mi lett a vége! Én legjobban a két kisgyereket sajnálom. Kétes dicsőség, hogy a 300 fős magyar brigád közel hetven nő embere közül ők az elsők, akik elválnak. Biztos, hogy még hosszú sor fogja követni ezt, mert az előjelek jól láthatók. Kétségtelen, hogy itt nagy a kísértés, de nem csak itt fordulnak elő problémák. Van egy ismerősöm, Tatabányáról jött a fiatalember, és egy nagyon helyes kis menyasszonyt hagyott otthon. A nevük nem érdekes. Amikor kifele jövet Budapesten, a Keleti pályaudvaron a vonatra szálltunk, akkor sodródtunk egymás mellé, s akkor láttam, hogy ez a kislány pirosra sírt szemekkel integetve szaladt az induló vonat mellett, és úgy búcsúzott a vőlegényétől.

Nos ez a fiú azóta is jó cimborám. A minap nagyon szomorúan jött-ment, látszott rajta, hogy valami nincs rendben. Úgy alakult, hogy egy cigarettaszünetben kettesben üldögéltünk, amikor kérdés nélkül mondja, hogy elhagyta a menyasszonya.

Erről a fiúról tudni kell, hogy egy végtelen szerény, intelligens, szorgalmas ember. Nap mint nap avval volt elfoglalva, hogy milyen komoly tervek megvalósításáért kellett ezt a kétéves utat vállalnia. Naponta kapott levelet a kis menyasszonyától, és ő is szinte minden nap írt. A fiú nagyon szerényen és visszafogottan élt, minden pénzét eltette, hogy az otthoni terveiket valóra válthassák. Ha már egy-két nap nem jött levél, panaszkodott, ideges volt. Csak a menyasszonya levelei tartották benne a lelket.

Már vagy három-négy hónap is eltelt, amikor az addig naponta érkező levelek ritkulni kezdtek. A tartalma nem változott, továbbra is szövögették a terveiket, csak a levelek ritkultak. A fiú hitt a kislány kifogásaiban, mígnem most valamelyik nap megkapta a menyasszonya búcsúlevelét. De milyen búcsúlevél lehetett az, amiben már a szakításon túl arról is beszámolt a volt menyasszony, hogy közben beleszeretett egy tatabányai fiúba. Olyannyira, hogy hozzá is ment feleségül. Tehát az eddigi leveleiben csak hitegette, becsapta a volt vőlegényét, aki pedig teljes bizalommal volt iránta. Talán ezért is viselte meg ennyire ez a szakító levél.

Elképzelve a helyzetét nagyon megértem őt. Nagyon nagy csapás lehet ez, de erős jellem ez a fiatal ember és biztos vagyok benne, hogy továbbra is szorgalmasan dolgozik, nem válik iszákossá, és mindent megtesz azért, hogy nehogy rossz vágányra terelődjön az élete. Azóta az eset óta, egyszer-kétszer még beszélgettünk, és kezdem azt érezni, hogy sikerül túltennie magát ezen a dolgon. Ezt csak azért írtam meg, hogy te is tudd, hogy nem csak az ide kijövőök, hanem az otthoniak is okai lehetnek a szakításnak. Remélem, nem ez a sors vár rám!

Még talán említést érdemel, hogy részt vettem egy kis kiránduláson. Abban a kis 10 km-re lévő faluban jártunk, ahol már az ősszel egyszer megfordultunk. Ott vettük a kerek kenyereket. A falu neve Zseleznodoróznij. Ez egy szép kis falucska, az utcák két oldalán gyönyörű, többnyire díszes faragásokkal és szép bejárati kapukkal ellátott fából épült házacskák sorakoznak. Kívülről nagyon szépek és barátságos a környezet, de őszintén szólva, nem szeretném egy ilyen kis faluba leélni az életem. A falu éttermében, előre megszervezett, és megrendelt finom ebéd várt minket. Sok mindent ettünk, amit határozottan felismertem, az a sült csirke volt. Az ebéd jó hangulatban telt el. Még délután sétáltunk egyet a faluban, és estefele érkeztünk haza a szállásunkra. Kellemes és szép kirándulás volt. Tudod, azon csodálkozom, hogy kinek sikerült megszervezni ebben az Isten háta mögötti kis faluban, most a leghidegebb tél végén, amikor a boltokban szinte semmi sincs, ezt a bőséges és igazán finom ebédet.

Uszty-Ilimszk, 1977. március 11.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Kezdem elhinni, hogy előbb-utóbb, ide a világvégére is megérkezik a tavasz. Az idő most enyhe, legalábbis az itteni körülményekhez képest, csak -5-10 fok, és szélcsend van. Soha nem fogom elfelejteni, hogy amikor kijöttünk ide Usztyy-Ilimszkbe tavaly augusztusban, akkor azt mondták, hogy errefelé soha nem esik az eső. Ennek ellenére az egész ősz során nem volt olyan nap, hogy ne esett volna, és mivel rendes utak és járdák szinte sehhol sincsenek, kivéve a belváros lakótelepi részén, itt-ott nyakig sárban jártunk.

Jött a tél, s azt mondták, hogy itt télen soha nem fúj a szél. Itt már egy kicsit közelebb járt ez az állítás a valósághoz, mert tényleg keveset fújt, de azért előfordult. Ebben a hónapban talán a mai az első nap, hogy ne fújt volna. Lehet, hogy itt is meg kéne kérdezni a százéves öregasszonyokat akik hosszú évekre visszaemlékezve viszonylag pontosan meg tudnák jósolni a várható időjárást, de ennek az orosz nyelvtudásom hiányosságain túl még egy nagyon lényeges akadálya van. Ez pedig az, hogy ez a város, mintegy húsz éves múltat tekint vissza, azelőtt, itt a szibériai tajgán kívül, a világ kezdetétől fogva semmi se volt, legfőképp százéves öregasszonyokból adódott nagy hiány. Nem tudom, mert erről a valóságot híven tükröző statisztika sehhol nem jelenhet meg, de úgy gondolom, hogy az itteni őslakosság várható élettartama, jó ha fele lehet, a mai európainak. Nem hiszem, hogy 40-45 évnél több lehetne. A mostoha természet, a nagyon szegényes koszt, a mértéktelen alkoholfogyasztás és bagózás együttesen hozzájárul ehhez a szomorú statisztikai adathoz.

Kihasználtam ezt a viszonylag jó időt, és lementem a városba vásárolni. El is jutottam a óvárosig, vagy ha úgy jobban emlékszel a favárosig, és ott az egyik kis boltban egy jó nagy fadobozban rengeteg matrjoska-babát kaptam. Már elég sokszor kérted, hogy próbáljak küldeni, mert minden ismerősünk ezt kér, de hát idáig nem kaptam. Most egy gyári kiszerelesű, egész dobozzal vettem. Hazaérve megszámláltam, 175 darab fababa van a dobozban. Ezt megpróbálom hazaküldeni postán, remélve hogy talán elég lesz. Egyébként igényes, meglepően szép kivitelű babák, amik biztos elnyerik az ismerőseid tetszését.

Két munkatársam nagy elhatározásra jutott! Megfogadták, hogy nem kínozzák a szervezetüket, a tüdejüket az itt kapható rossz cigarettákkal, leszoknak róla. Hogy valami nyomatékokot is adjanak elhatározásuknak fogadást kötöttek, hogy aki megszegi az öt üveg konyakot vesz a másiknak. Bizony ez elég nagy tét, mert itt az

italok közül a konyak az ami finom és jó minőségű ital, és a többihez mérten elég drága is. Ez a tét, a havi kereset mintegy harmadrésze.

Eltelt vagy öt-hat nap, amikor az egyik fiú levelet kapott otthonról. Ebben a levélben az otthon maradt barátnője közölte vele, hogy vége, szakítanak, mert megunta a várakozást, és összejött egy másik fiúval. A fogadótársa megértő volt, és megegyeztek, hogy ez akkora csapás, hogy erre rá kell gyújtani. Aki nyert volna, eltekintett a fogadástól, és kijelentette, hogy a súlyos csapás miatt nem kéri az öt üveg konyakot. Ettől kezdve mindketten vígan pöfékelnek, sőt, a fiú örül is hogy elhagyta a babája, mert ha nem, még ma is szenvedne a cigaretta után, s reszketne attól, hogy esetleg nem bírja állni a fogadást, és fizethet! Látod, ez a kis történet is azt példázza, hogy ha az ember a dolgokat pozitívan szemléli, akkor valahogy minden, még a rossz is sokkal könnyebben elviselhető.

Ma együtt dolgoztam egy olyan sráccal, aki nemibeteg lett. No ez nem újdonság, hiszen itt gyakran előfordulhat, sőt, ha megnéznénk a megbetegedési statisztikát, akkor meglepődve látnánk, hogy a nemi betegség gyakoribb itt a megfázásnál, ami azért elgondolkodtató. Szóval ez a fiú mondja, hogy nem is olyan jó dolog beleesni ebbe a bajba, mert ezért a betegségért nem jár táppénz. Neki minden másnap, délelőtt és délután is kell járnia injekciókúrára, ez ugye egy-egy teljes munkanapot vesz igénybe. Szabadság úgymond nincs, mert azt mi egyben kapjuk meg akkor, amikor egy hónapra hazautazunk, így neki ezeket a napokat le kell dolgoznia. Ha nem lép fel komplikáció, akkor is legkevesebb két hét, azaz tizennégy munkanap az, amikor mennie kell orvoshoz, tehát ennyi plusz napot kell dolgoznia. Hát bizony, nagyon igaz lehet az a mondás, hogy „minél olcsóbb, annál drágább”!

Jut eszembe, mire ezt a levelet megkapod, akkorra már április eleje lehet, és tudod, 1971. április 3-a, a házasságkötésünk napja. Tehát immár hat évet együtt töltöttünk. Mit is kívánhatnék: csak azt, hogy még nagyon sok évet töltsünk boldog házasságban mindkettőnk és a gyermekeink nagy-nagy örömeire! Ahogy eltelt ez a hat év, szeretetben és boldogságban, a további éveinket is hasonlóan szeretném megélni, kivéve ezt a hosszú távollétet. Nagyon hiányzol!

Március 15-e nekünk itt is ünnep, a magyar szabadságharc ünnepe. 14-én a földszinti nagyteremben egy ünnepséget rendeztünk, mely egyben a FIN a Forradalmi Ifjúsági Napok megnyitója is volt. Mint tagja a vezetőségnek, én is részt vettem az egyenruhában ezen az ünnepségen. Szép lett volna, hogyha mindnyájan az egyenruhánkat vesszük fel, hiszen a nemzeti ünnep csak a legnagyobb ünnepünk, de sajnos sokan már olyannyira elhasználták az egyenruhájukat, hogy azt fel sem lehet venni, vagy többeknek már nincs is meg.

Azt ugye említettem, hogy a Német Demokratikus Köztársaság is küldött hozzánk hasonlóan egy építő brigádot. Az ő csapatuk kisebb a miénknél, egyelőre hatvanan jöttek. Itt, a mi házunkban szállásolták el őket, a negyedik emelet lett az övéké. A fogadásukra nem csak a városkapunál, hanem itt az épület földszintjén is nagyszabású ünnepséget rendeztek, ahol mi magyarok is, mint nézők részt

vehettünk. Ahogy néztem ezeknek a válogatottan szép szál német fiúknak az arcát, látva rajtuk a csodálkozással vegyített megilletődöttséget, arra gondoltam, hogy vajon ők tudják-e hogy mi vár rájuk? Őket is annyi meglepetés éri majd, mint minket jó háromnegyed évvel ezelőtt? Őket, mert németek, biztos hogy még minálunknál is nehezebben fogadják el. Nem irigylem a fiúkat, sőt, inkább szorítok nekik hogy sikerüljön a vállalkozásuk. Az már biztosnak látszik, hogy magyar-orsz házasságok lesznek, de, hogy német-orsz házasság lesz-e, arra nem mernék nagy tétben fogadni!

Uszty-Ilimszk, 1977. március 16.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

A mai nap, a Párizsi Kommün ünnepe. No nem vagyok meghülyülve, csak olyan naptáram van itt előttem, amelyiken minden nap valamilyen jeles eseményre hívja fel a figyelmem. Hát ma, erre!

Az elmúlt napokra a változékony időjárás, és a változékony műszakbeosztás volt jellemző. Kétségtelen tény, hogy itt a tavasz, mert egy-egy nagyon hideg, mínusz 30 fok körüli éjszakát követően, nappal, akár fagypont körülire is felmelegszik a hőmérséklet. Mi az hogy, még gyakran plusz fokok is vannak, mert napközben olvad. Elolvad a hó, ami mindent eltakart. Eddig szép volt a város, mert a hótakaró jótékonyan mindent elfedett. Most ahogy olvad, a megolvadt hólé, kis patakokat formázva talál magának utat, és folyik össze-vissza, amerre csak lejtős utat talál magának. Belvízveszélyről nincs szó, mert, hát itt a városon keresztül a hatalmas Angara folyó kellő befogadó. A megépült vízierőmű, mintegy vízszintszabályozó műtárgyként is szolgál. Nem kell attól tartani, hogy a folyó vízszintje megemelkedik és veszélyeztetné a város alacsonyabban fekvő részeit, mert mindig csak a kívánt vízmennyiséget eresztik át a hatalmas zsilipeken, illetve a huszonvalahány óriásturbina üzemeltetésével szabályozzák az áteresztett vízmennyiséget. Ha megemelkedik a vízszint, akkor egy-két turbinát leállítanak, és mindjárt kevesebb vízmennyiség kerül a várost átszelő folyóba.

A vastag hóréteg jótékonyan eltakarta a város szennyét. Már írtam, hogy ez a város most úgy néz ki, mint egy óriási építkezés, mert végül az is. Mindenütt a hátrahagyott építési törmelék, a csak részben felhasznált építőanyagok kisebb-nagyobb kupacai, és rengeteg hulladék, szemét, ami most az olvadással mind napvilágra kerül. Még jó, hogy te decemberben tudtál kiutazni, és akkor fel sem tűntek ezek, sőt, a kiépített utak és járdák sem hiányoztak. Bezzeg most! Most hiányoznak igazán,. Mert az olvadást követően mindenütt óriási a sár. Sajnos nem csak a munkahelyen, ami talán még érthető is, de itt a városban is nagy probléma ez. A talaj sok-sok méterrel keresztül át van fagyva, sőt azt mondják, hogy néhány méter földréteg alatt már örökké fagyott. Ez a fagyott föld, nem engedi a megolvadt vizeket magába, nem nyeli úgy el, mint otthon. A víz, amíg lassan utat nem talál a folyó felé, addig sűrű iszapos malajként mindet beborít. Miután a csapadékvíz elvezetése nem megoldott, ezért sár és sártenger mindenütt. Az egyetlen használható lábbeli a gumicsizma, azt hordja itt mindenki, legyen lány vagy öregasszony, vagy férfiember és gyerek. Jobb híján, aki olyan helyre megy, az viszi magával szatyorban a cipőjét, és lecseréli a csizmáját. Így tesznek azok a kislányok is, akik ide a magyar házba

jönnek bulizni, táncolni, bár már közülük igen soknak van itt a barátjánál megfelelő váltócipője, és egyéb ruhaneműje.

A munkabeosztásom meg hol délutános, hol nappalos műszak, attól függően, hogy a munka hogy kívánja. Mivel nekem nincs helyi kapcsolat, így én is azok közé tartozom, akik gyakorlatilag bármikor ráérnek, s ezt tudja a művezetőnk is. Még olyan is előfordult néha-néha, hogy a nappalos műszak után kellett tovább maradnom, és 16-órátam.

Végre a Barócs Laci hazajöhetett a kórházból. Nagyon hosszú időt kellett bent töltenie, és még legalább egy-két hónapot tovább is táppénzen lesz. A nyakán egy hatalmas tömör gipszből készült gallér van, amivel nyújtják a nyakcsigolyáit. A szabályos kör alakú gallér szélesen a vállára támaszkodik, majd a nyakrész után újra kicsit ismét kiszélesedve a tarkójánál, és elöl az állánál emeli a fejét. Nem is tudja forgatni a fejét, amerre nézni akar, arra derékből kell fordulnia. Borzasztó kényelmetlen lehet neki, mert hát még enni és beszélni sem tud emiatt rendesen, de azt mondja, még mindig jobb, mint kórházban lenni. Én azt hiszem, hogy ha meg is gyógyul, akkor sem valószínű, hogy ő a szabadságolások után visszajön. Kár, mert vasbetonszerelőként nagyon hasznos és jó munkatársunk, és biztos hiányozni fog.

Talán az egyik leggyakrabban előforduló név a Sándor és a József. A brigádtársaink között is akadnak, akiket mostanában ünnepeltünk. A szentesi Csikány József (ő is kétcsalados apuka, mint én) jó barátom, így őt külön is megköszöntöttem. Ő hozott otthonról magának egy kis kávéfőzőt, és nagyon finom, igazi feketével kínált. Mióta kijöttem, még nem ittam ilyen finom kávé. Jót beszélgettünk, főleg a család volt a téma. Kölcsönösen bevallottuk egymásnak, hogy nagyon hiányoztok. Őt is gyakran gyötri a honvágy, sőt az ő felesége nem is tudott kiutazni mint te, így neki még ennyivel rosszabb is a helyzete. Várja nagyon a szabadságolásokat, amire most a napokban kellett leadni az ütemtervet.

Én június 25.-től, augusztus 30-ig kértem a szabadságomat. Mivel két időpontot kellett jelölni, másodikként az ezt megelőző turnust jelöltem meg. Tehát még durvám három hónap van az utazásig.

A szobatársam, a Jocsó Kázmér soha nem iszik szeszes italt. Most hogy valahol Sándor-napoztak mégis ivott és sajnos rosszul is lett tőle, olyannyira, hogy orvost kellett hívni. Három injekciót kapott ami megnyugtatta, és másnap délutánig aludt. Mikor felébredt minden baja volt, és alig emlékezett valamire. Azt hiszem, hogy most egy jó darabig megint kerülni fogja az italt!

Egy 30 fős csoport Bratszkban járt bevásárló úton. Farkas Feri barátomat kértem meg, hogy egy komoly és szép karórát vegyen nekem. Sajnos csak a rávalót hozta vissza, nem kapott olyat, amelyet én kértem.

Reménykedem, hogy az „Alkotó Ifjúság” pályázaton sikerül helyezést elérnem, és akkor egy ajándék úton én is eljutok majd Bratszkba vagy Irkutzkba, s akkor hátha sikerül megvennem a karórámat, mint ahogy szeretnék mini tv-t és számovárt is vásárolni.

Az egyik éjszakás műszakból hazajövet leszálltam a buszról a városban és képzeld el, az „Ezer aprócikk” bolt melletti nagy ábécében, ahol együtt is jártunk, sikerült vennem magyar „Globus” gyártmányú ötliteres üveg uborkát és almabefőttet. Ahogy hazaértem minden szobatársam, ismerősöm indult vásárolni, hátha még bők is kapnak egy-egy üveggel. Uborkát már régebben is sikerült vennem, az nagyritkán kapható, de almabefőttet most láttam először. Nagyon finom, nem tudom, hogy otthon forgalmazzák-e egyáltalán. Ilyen nagy üveggel, valószínű, hogy nem, az ilyen kiszerezést csak ide a Szovjetunióba szállítják. Szerintem egész Szabolcs ide termeli az almát, magyar almából készülhet a finom almalé is, ami az itteni egyetlen iható üdítő.

Március 21-e a KISZ és a Tanácsköztársaság ünnepe. Lehet hogy helyesebb lett volna fordítva, időrend szerint írnom, de nem érdekes. Itt ünnepsorozat indult, mely egyik része, hogy az „Alkotó Ifjúság” pályázati anyagaiból egy kiállítás is nyílt. Az én dolgozatom is ott található, és hogy a helybéli látogatók is tudják, miről szól, egy fényképpel és egy oldalnyi oroszul írt tájékoztatóval is kiegészítették azt.

Egy másik klubszobában (ilyen minden emeleten található) a pályázók és a látogatók találkozóját is megszervezték. Hála Istennek kevés látogató volt, így hamar véget is ért. A helyi rádiónk is az ünnephez kapcsolható műsorokat sugároz egész nap. Szívesen lehalkítanánk, de csak ezen keresztül tudjuk meg a kötelező programokat, ezért folyamatosan kell, hogy szóljon.

Egy nagyon érdekes, helyi ünnepről kell beszámolnom. Vasárnap, tehát a tavasz első napjával kezdődött egy helyi nagyszabású, egy hétig tartó ünnepsorozat, a „Tél temetése”. Ez lehet hogy ősrégi ünnep, és mint mifelénk is a farsang az egyházi hagyományokon alapszik, így valószínű, hogy ennek is valami hasonló alapja van. Persze, itt mindenből kitörölték az egyházi utalásokat, és így lett a „Tél temetése” a neve. Mindegy nekem hogy minek nevezik, az a lényeg hogy buli van. Egy héten keresztül ünnepel a nép, a játék, a vidámság és az öröm ünnepe ez.

A munkahelyen az ebédlőben kis asztalokon árulnak különböző édességeket, cukorkákat, sőt tortákat is. A konyhai személyzet minden tagja virágos tarka ruhákat öltött, és úgy szolgáltak ki bennünket. Mindenütt táblák, plakátok köszöntik a tavaszt. Az időjárás is mintha megérezte volna, hogy mától őt ünneplik, ragyogó napsütéses, enyhe idő volt egész nap. A városban is mindenütt az ünnep érezhető. Az emberek tódulnak az utcákra, ahol minden feldíszítve. A díszítések fő motívuma a virág, sőt az emberek is kis virágos kitűzőkkel díszítik a ruháikat. Több helyen ideiglenes kifőzdék és italmérések találhatóak, melyek előtt mindig hosszú sorok kígyóznak. Szabadon lehet enni-inni, és az emberek élnek is a lehetőséggel. A város egyik terén különböző maskarába öltözött színészek, vagy csak amatőr műkedvelők, tréfás jelenetekkel szórakoztatják a járókelőket, s míg két előadás között pihennek, addig a színpadon énekkarok, és népviseletbe öltözött táncsoportok váltják egymást. A sportpályán focimeccsek zajlanak. Egy nagy népünnepély az egész, az emberek felszabadultak, vidámak, jókedvűek. Biztos már nagyon unta mindenki a hosszú hideg telet, s örül a tavasznak. A buli délelőtt 10-kor kezdődött a város központjában

lévő téren. A szobánk ablakából is jól lehetett látni az óriási tömeget, de mi is inkább lementünk és a helyszínen szórakoztunk.

A tavasz ünnepét én egy-két, a tél során teljesen elhasznált ruhanemű kiselejtezésével tettem még emlékezetesebbé. Remélem nem fog visszatérni a hideg, és már nem kell olyan sok ruhát rétegesen magunkra öltönnünk, ha ki akarunk menni a házból. Mi magyarok, egy nagyszabású diszkóval színesítettük a télbúcsúztató ünnepségeket..

Még egy nagyon fontos témát említenék meg: Március 29-én megkaptam a táviratodat, melyben hívsz haza, hogy a lakásvásárláshoz szükséges aláírásokat megadjam, és a kérvényeket elintézzem. Rohantam jobbra-balra, de itt a szállásunkon senki főnököt nem találtam. Kiutaztam a munkahelyemre, de pechemre ott se találtam főnököt. Visszautaztam a szállásunkra, ahol végre este fél kilenckor Papp Lászlóval sikerült beszélnem. Én leadtam a szükséges dolgokat, lakcím, munkahelyi cím, ottani főnök neve stb. stb., és éjszaka a Hanyecz István felhívta a KISZ Kb illetékesét, aki otthon utánanéz a dolgainknak és a szükséges intézkedéseket megteszi. Azt mondja, hogy szinte biztos lehetek abban, hogy a KISZ segíteni fog, hogy megkapjam a munkahelyi támogatást a lakásvásárláshoz.

Az április 4-ei ünnepségre jönnek ide ki hozzánk Magyarországról a KISZ-től, és ahova kell az én aláírásom azokat az iratokat is hozni fogják. A lényeg az, hogy mindent megtesznek azért, hogy ne kelljen rendkívüli szabadságra hazautaznom, mert annak az úti költsége, ami több száz rubel, engem terhelne, és az otthon töltött napok viszont a nyári rendes szabadságomat rövidítenék meg. Megadtam mindenkinek a te címed is, hogy minden szükséges információért és az aláírnivaló iratokért téged keressenek.

Április 1. Olyan jó leírni ezt a dátumot. Nem csak a tavaszt, de azt is jelenti, hogy már három hónap eltelt ebből az évből. Ha lassan is de fogynak a napok, s egyre közelebb a hazautazásom időpontja. Ma hajnalban utazott el a végleg hazautazók első csoportja. Tegnap este óta tart a búcsúzkodás, s az indulásnál is a busznál vagy hatvanan integettek az eltávozóknak. Jó cimborák voltak, nekik eddig tartott a „Nagy Kaland”. Lehet, hogy soha se hallunk ezután egymásról, ezért csak így magamban kívántam nekik sok szerencsét. Ha minden igaz, és az időjárás is kedvező lesz. Akkor egy nap alatt hazarepítik őket.

Az elutazásuk fölkapart. Tudom, hogy a vállalás, meg az ígéretem, minden arra ösztönöz, hogy maradjak, és csináljam végig. De akkor is fájó szívvel, irigykedve gondolok arra, hogy ezek a fiúk már holnap a szeretteiket ölelhetik magukhoz.

Uszty-Ilimszk, 1977. április 1.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Ünnep, ünnep és egyfolytában ünnep! Így is kezdhetném a levelem. Még alig pihentük ki a nemzeti ünnep, március 15-e fáradalmait, amit ugye 8-án a nőnap előzött meg, jött március 21. a Tavasz Ünnepe, az orosz Téltemetés, a mi KISZ-ünk megalakulásának ünnepe, ami az Alkotó Ifjúság ünnepe is manapság, de hát a Tanácsköztársaságról sem feledkeztünk meg. Még le sem zárultak az eddig felsorolt ünnepek eseményei, máris itt van április 4-e, Magyarország felszabadulásának ünnepe. Ezt a dátumot nem csak mi magyarok, hanem az itteniek, az oroszok is ismerik. Ezért is, az eddigi ünnepi sorozat legkiemelkedőbb eseményei ehhez a dátumhoz köthetők. Most voltak a legtöbb és legszínvonalasabb vetélkedők, most bírálták el és hirdettek eredményt egy csomó pályázatban, most osztottak kitüntetések és jutalmakat, és nem utolsó sorban, most járt itt otthonról, Magyarországról a politikai delegáción kívül kulturális delegáció is, amelynek tagjai soha nem látott, fergeteges koncertet adtak. De vegyük szépen sorra az eseményeket.

Mindenekelőtt: megkaptam azt a leveled, amelyben közlöd, hogy a várakozásainkkal ellentétben nem kapunk lakásvásárlási támogatást az otthoni munkahelyünktől, hiába kérvényeztük, hiába a KISZ közbenjárása. Megtudtam, hogy a KISZ Kb egyik illetékese felkereste Hanyecz Ernőt, a Nagyalföldi Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalat orosházi üzemének vezetőjét, aki ígéretet tett arra hogy támogatni fogja a kérelmünket. Nagyon rosszul esett, hogy azon a döntéshozó megbeszélésen az üzemi szakszervezeti titkár, Asztalos László, az üzemi párttitkár, Gyivicsán Pál és a lakástámogatást osztó bizottság vezetője, Hargitai Józsefné Pásztor Margit, mindhárman nemmel szavaztak, így 3:1 ellenében elvetették a kérelmünket. Őszintén megmondva ez így magában, ha rosszul is esik, de nem lenne baj. A baj az, hogy a háttérben, az OTP úgy biztosított volna csak az üzem részére egy háromszobás lakást kiutalásra, ha azt kizárólag mi, Kiss Ferenc és családja kapjuk meg. Mivel az üzem döntése nemleges lett, ezért az OTP ezt a lakáskijelölési lehetőséget megvonta az üzemtől. Magyarul, az üzem egyetlen lakással sem „károsodott volna” ha minket jelöl, mert ez plusz lakás volt és nem kétszobás, mint amiket az üzem lakókijelölésre megkapott. A disznóság az, hogy a mi számunkra külön protekcióval juttatott lakást a mi kijátszásunkkal másnak szerették volna elpasszolni, mondván, „hogy majd a Kissék úgyis szereznek maguknak”. Az OTP résen volt, átlátott a szitán, és visszavette a nekünk szánt lakást, így az üzem irigy és rosszindulatú funkcionáriusai pofára estek. Egyedül Hanyecz Ernő volt korrekt ebben az ügyben, mert ő tudta, hogy hova kell szavaznia, és oda is szavazott.

Nem baj Katikám, akkor te visszamégy GYES-re a Gabikával, mert hiszen még két éves sincs, és a két gyerekkel kiköltözől Gádorosra az anyukádhoz, addig amíg az új lakást, amit az üzem támogatása nélkül, a régi lakásunk árából veszünk, át nem adják. Az ittlévő magyar KISZ delegáció három tagjával is beszéltem, akik részletesen tájékoztattak a fentiekről. Nem vagyok elkeseredve, de bosszant, hogy ilyen hülye fasz emberek vannak az otthoni munkahelyemen, felelős döntéshozó beosztásban.

Az ünnepekről: Kezdődött avval, hogy kommunista szombatot rendeltek el. Nem vicc, tényleg és komolyan kellett mind a 300 magyarnak dolgozni. Mondjuk egy kicsit durva dolog volt, nem is reklámozták előre, az utolsó pillanatban közölték. Még pénteken, a műszak után én is azok között voltam, akik részt vettek az otthonról jött delegáció ünnepélyes fogadásán. Az est folyamán ünnepi párttaggyűlést tartottunk. Kellemes meglepetésként, az eddig végzett pártmunkámért egy jutalomkönyvet kaptam.

Amikor szombaton, délután négykor megjöttünk a munkahelyünkről, minden lakásban két üveg igazi finom hazai bor várt bennünket. Kellemes meglepetés mondhatom! Nem is tartott csupán néhány percig, hogy élvezettel megiszogassuk. Igyekeznünk kellett a fürdéssel, átöltözéssel, mert buliba mentünk. A buli ott volt, ahol egyszer együtt is vacsoráztunk. Ez kötelező, és vendégeket, helybéli barátokat, barátnőket is vihet, aki akar. Mondanom se kell, hogy zsúfolásig megtelt a helység. A buli két részből állt, az első részben a vetélkedők, a másodikban a tánc, a szórakozás. Én a politikai vetélkedőn induló egyik magyar csapat tagjaként voltam érdekelt. A nemzetközi versenyen nyolc csapatból a hatodik helyezést értük el. Nem kell szégyenkeznünk, mert a magyar csapatok közül a másodikak lettünk. Egy csomó politikai és történelmi kérdésre kellett válaszolnunk, ahol, a pontos válasz megfogalmazásán túl a gyorsaság is számított. Sajnos még akkor is, ha tudtuk a helyes választ, akkor is gyakran megelőztek.

Nem csak ilyen komoly dolgokról szólt ez az este. Volt itt aztán lekváros kenyérevő verseny, amikor a versenyzők kézzel nem érinthették a kenyeret, de az is elég mókás volt, amikor egy tányér lisztből kellett minél távolabbra kifújni a pingponglabdát. Még néhány hasonló mókás feladat után volt az eredményhirdetés. A lényeg, hogy minden induló csapat vagy versenyző díjat kapott. Mi a hatodik helyért egy pár tollaslabdaütőt és két labdát kaptunk. Egyelőre én vittem haza a nyereményt, de ha kéri valamelyik csapattagom, szíves örömet átadom. A buliba úgy 22 óra körül érkeztek meg a magyar delegáció tagjai, szám szerint 33-an. A vendégek bemutatását követően tánc a végkimerülésig. Én ezt nem vártam meg, és még az éjszaka folyamán az egyik társammal szépen feltűnés nélkül leléptünk és hazasétáltunk a szállásunkra.

Gondolom, hogy az ünnepekre igazították egy hazai élelmiszer-konténer érkezését, így másnap tudtam venni egy pár „gyulai kolbászt” a boltunkban. Most

igazán jól fel van töltve a kis boltunk, nem kell spájzolni, szinte minden fontos dolgot, legyen az ételkészlet, vagy háztartási vegyi áru, lehet kapni.

Reggeli után különböző sportversenyek voltak. Én nem részletezem, hogy a város melyik iskolájának a tornatermében, milyen csapatok versenyeztek, csak arról írok, hogy én a kötélhúzó csapat tagjaként lettem volna érintett. Azért csak volna, mert nem sikerült kellő méretű kenderkötelet beszerezni, és ezért ez a versenyszám elmaradt. Nem búslakodtunk miatta! Délután 3-kor mindenkit autóbuszokkal vittek a „Granada” filmszínházba, ahol az április 4-ei nagygyűlést tartottuk, melyen jelen voltak otthonról a KISZ Kb delegációjának a tagjai is. Az este 7-ig tartó ülésen először Hanyecz István a mi nagyfőnökünk tartott beszédet, majd kitüntetések következtek. Ketten kaptak az „Építőipar Kiváló Dolgozója” kitüntetést, majd nyolcan „Aranykoszorús KISZ jelvényt”. Legnagyobb meglepetésemre én is közéjük tartoztam. A kitüntetést az otthonról jött delegáció vezetőjétől vehettem át, de úgy tudom, hogy pénzjutalom is jár vele.

Ezután a „Bratsz-gresztoly” (ez az az építkezés, ahol mi magyarok is dolgozunk) vezérigazgatójának parancsát olvasták fel. Itt az oroszoknál nem szokás adományozni, itt a vezető parancs szerint adják ár a kitüntetést, vagy jutalmat. Nos a vezérigazgató parancsa szerint, a jó munkát végzők között jutalmakat osztottak szét. A jutalmazottak között ismét ott voltam, egy borítékban 25 rubel pénzjutalmat kaptam. No ez az én napom, gondoltam, egy jutalomkönyv a párttól, egy kitüntetés a KISZ-től, pénzjutalom az orosz munkahelyi vezetőtől, igazán elégedett lehetek. Még az MSZBT-től (Magyar Szovjet Baráti társaság) és a mi vezetőinktől néhány oklevelet osztottak ki azoknak, akik a sport vagy a kultúra terén tettek valamit.

Az idő előrehaladta miatt az Alkotó Ifjúság pályázat eredményhirdetésére itt nem került sor, de megtudtam, hogy a pályamunkámért egy háromnapos bratszki kiránduláson vehetek részt. Egy ilyen út költsége közel száz rubel, úgyhogy elégedett lehetek.

Az ünnepség után este 8-kor kezdődött a kulturális műsor, ami a 10 órás befejezés helyett, $\frac{3}{4}$ 12-ig tartott. Csak felsőfokon tudok írni róla, ennél szebb ajándékot ki sem találhattak volna. Óriási siker volt. Talán minden magyar és vagy még egyszer annyi helybéli meghívott vendég zsúfolódott be a nézőtérre. Ilyen nagy tömeget még soha nem élhetett meg ez a szegény mozi. Minden hely foglalt volt, és a sorok között a járó utakon, a falak mellett, mindenütt tömve vendéggel. A mozi vezetője a szokatlanul nagy tömeg és a zsúfoltság láttán a haját tépte. Ő nincs ilyesmihez hozzászokva. Itt fegyelem van, csak annyian jöhetnek be, ahány ülőhely van. Most a magyarok külön kérésére kivételt tettek, de azért igen komoly rendezőgárdát és rendőri egységet vonultattak fel. Az óriási zsúfoltság ellenére semmi baj nem történt, ami meglepő és szokatlan, mert szinte soha nem telik úgy el egy buli, hogy legalábbis egy kisebb tömegverekedés ne legyen. Ez szinte a minimum, és már megszokott kísérője a bulioknak. Biztos beszáfolódtunk vagy ezren, de a mozi bejáratai előtt, kint az utcán, még legalább ennyi helybéli kíváncsiskodó volt, amikor megkezdődtek az előadások.

A „Rajkó zenekar” indított, és pillanatok alatt forró hangulatot teremtett, amit egyáltalán nem lehet csodálni. Végtelen ügyesek és percről percre fokozzák a hangulatot. Közben fellépett a „KISZ Központi Művészegetyüttesének a táncgara. Először fiúk, lányok vegyesen táncoltak, majd csak a fiúk, és később csak a lányok, s a legvégén a cigány tánc következett. Óriási sikerük volt, a tömeg állva tapsolva, tombolta végig az előadásukat. Még akiknek nem ismerős ez a tánc, azok is átvették a ritmusát és ugyanúgy, mint a magyarok felforrt vérrel tombolva tapsoltak. Különösen a táncos lányok arattak nagy sikert! Csinosak szépek és kacérok voltak, bizony elbűvölten bámultuk a kigombolt blúzokból kivillanó ciciket, és a pörgő-forgó szoknyák alól kivillanó izmos combokat. Egyszerűen csodálatos volt, amit, azt hittük, hogy már nem is lehet fokozni. A Rajkó zenekar és a táncosok produkciója kb. másfél órás volt. Megállás nélkül szólt a zene, és táncoltak, szinte hihetetlen könnyedséggel és eleganciával. Többszöri újrázás után mosolyogva, integetve búcsúztak tőlünk.

Egy színésznő verset szavalt, majd Dinnyés Lajos, neves hazai polbeat-énekes produkciójának tapsolhattunk. Jó fej ez a srác, olyan számokat játszott, amit mi magyarok is ismertünk, és vele együtt énekeltünk. Később vicces, pikáns szövegű számokkal lepett meg bennünket. Nem hittem volna, hogy egy szál gitárral is így magával tudja ragadni a közönséget. Igazán kellemes meglepetés volt a szereplése.

Mindezek után következett a nap fénypontja, az egész este leginkább várt produkciója, a „Bergendy együttes”. Az ő fellépésüket nem csak mi magyarok, hanem az itteniek is legalább úgy várták. Az ő számukra Magyarország már nyugatnak számít, és így az onnan jövő zenekart is ilyennek vélik. Nos nyugodtan leírhatom, hogy a Bergendy együttes teljes mértékben igazolta országos és nemzetközi hírnevét. A saját felszerelésükkel, iszonyú hangerővel játszottak. Nem csak a mozi épülete előtt várakozó hatalmas tömeg, de a környékbekiek is élvezhették a több száz wattos hangerőt. Régi közismert Beatles számokkal indítottak, és amikor már állva tombolt mindenki, akkor kezdték játszani a közismert slágereiket. Demjén Rózsi, az énekesük szenzációs hangú ember. Nem hiszem, hogy a jelenlegi magyar élvonalban lenne nála különb hanggal megáldott énekes. Biztos nincs olyan!

A koncert, $\frac{3}{4}$ 12-ig tartott, s azért nem tovább, mert eredetileg 10 órára tervezték a befejezést, és a helyi hatóságok jóindulatának köszönhetjük, hogy idáig is eltarthatott. Befejezésül bejelentették, hogy holnap délután kimondottan a helyi lakosok részére a Bergendyék, egy ingyen koncertet adnak. Óriási ováció és öröm a helyiek részéről, ami teljes mértékben érthető. Soha eddig még ilyen nagyszabású kulturális rendezvény nem volt ebben a városban, és valószínű, hogy még egy jó darabig nem is lesz. Autóbuszok vittek haza a szállásunkra bennünket.

Egy, a hivatalos programon túli kellemes meglepetésben volt még részem, miután beléptem a lakásunkba. A szobatársaim biztos valamelyik beszélgetésünk során tudomást szereztek arról, hogy április harmadikán nősültem. Egy üveg pezsgőt bontva köszöntöttek a hat évi házasságomért, és mindenféle jókívánságok közepette

egy-egy pohár pezsgővel kívántak még sok boldog házassévet. Ó, bárcsak itt lehettél volna! Szép és megható figyelmesség volt a részükről!

Az ünnepséghez szorosán nem köthető, de a hazai eseményekhez igen, hogy másnap „Ünnepi Könyvvásárt” rendeztek itt a magyar házban. Otthon bizonyára most zajlanak az Ünnepi Könyvhét eseményei, és ez adta az ötletet. Nagyon olcsón én is nyolc könyvet vásároltam, de mások is érdeklődtek az új könyvek iránt. Jó ötlet volt, akárkitől származott is. A programok zárásaként még megtörtént az „Alkotó Ifjúság” pályázatok hivatalos eredményhirdetése, és evvel befejeződött ez a szép ünnepségsorozat.

Uszty-Ilimszk, 1977. április 5.

Csókollak benneteket: Feri.

Drága Katikám, Gyerekek!

Hiába írtam, hogy itt a tavasz, ezt azért nem egészen úgy kell elképzelni, mint otthon. Kétségtelen, hogy napközben előfordul, hogy néhány órára, úgy dél körül, kicsit olvad, de a jellemző inkább a mínusz 5-10 fok, sőt éjszakánként még ennél is hidegebb. Ami még jellemző, hogy szinte folyamatosan szép nagy pelyhekben hull a hó, amit aztán a szinte folyamatosan fújó szél állandóan hord, kavar. Meg is nehezíti a munkánkat, mert most kezdtünk egy hatalmas, több száz köbméteres víztisztító mű építéséhez. Elég nagy munkának tűnik, várhatóan több hónapon keresztül itt dolgozik a mi brigádunk.

Felváltva, három műszakban járunk dolgozni, mert vannak, akik a fenti új munkaterületen vannak, ők nappalosok, mi akik egy már régebb óta folyó építkezésen aljzatburkolást végzünk délután, és éjszaka dolgozunk, hogy ne gátoljuk a nappal itt dolgozó orosz brigádokat. Nem rossz délután vagy éjszaka dolgozni, sokkal nyugisabb mint nappal. Ami rossz, az az, hogy ilyenkor nincs nyitva az az étkezde, ahol a magyar szakácsok dolgoznak. Csak az orosz konyhán tudunk kajálni, ahol semmi választék nincs. Vacsorára vettem magamnak fasírtot, ami messziről elég jónak látszott, de bár, ne vettem volna. Már ahogy nyúltam érte éreztem a rettentően bűdös szagát, s egyből tudtam, hogy halból készült. Az íze is borzalmas, hát még a szaga! Nagyon kár a pénzt kidobni ilyesmiért, de egyszerűen nincs más ennivaló. Az étkezde egyébként tele oroszokkal, akik viszont nagy élvezettel majszolják ezt a bűdös valamit. Ők megszokták. Én tudom, soha nem fogom megszokni.

Képzeld el. Már megint kitalálták, hogy tartsunk kommunista szombatot. Május elseje, és május 8-a itt nagy ünnep, és ezeknek a tiszteletére szervezik. Egyáltalán nem lelkesedünk már, azért sem, mert az ebben az évben eltelt három hónap 12 szombatjából, különböző okok miatt nyolcszor dolgoztunk. Már mi is kezdjük unni.

Megtudtuk, hogy még ebben a hónapban, újabb látogató csoport jön Magyarországról. A rádió is bementa, 14-re várható, hogy ideérnek. A magyar brigád vezetőjének az első helyettese, a Zvolenszki kitalálta, hogy a hozzátartozókat is vonjuk be a kommunista műszakba. Mindenki, akinek vendége jön, adjon a sajátjából munkaruhát a hatvanéves édesanyjára, vagy a feleségére, apjára, és vigye magával a munkahelyére dolgozni. Hát ekkora marhaságot kitalálni csak ez az ember tud! Óriási a felzúdulás, ami teljesen érthető. A mi brigádunkban csak egy főhöz jön Békés Megyéből hozzátartozó, illetve a megyei KISZ-től, az a Gubis Kati, aki te is ismersz, mert ő búcsúztatott bennünket a megyétől, hát elhatároztuk, hogy, még ha kötelezővé teszik, mi akkor sem engedjük, hogy dolgozzanak. Vagy egységesen, senki

nem megy kommunista műszakba, vagy ha ki is kell jönniük a munkaterületre, akkor, amíg mi dolgozunk, addig ők a melegedő bódében teázgatnak, beszélgetnek, és így töltik el a napot. Nehogy már azért utazzon egy anyuka közel tízezer kilométert a világ másik felére, hogy kommunista műszakozzon!

A Zvolenszki, mikor hallotta a felzúdulást amit ez a képtelen ötlete váltott ki, újabb variációval állt elő: azt javasolta, hogy a szülők csak délig dolgozzanak, és utána jöjjenek haza. Amíg a fiuk este haza nem ér, addig majd az arra kijelölt személyek szórakoztatják őket! Hát ez még nagyobb baromság, mint az eredeti gondolat. Ez a marha azt hiszi, hogy az anyukák meg apukák azért utaznak ide, hogy kijelölt személyek szórakoztassák őket? Ugyan, ugyan! Kiszámoltam, csak a mi brigádunk, amelyik 11 magyar brigád közül a középmezőnyben helyezkedik el, az idén 46 óra/fő társadalmi munkát végzett! Hát még ez is kevés?

Volt a minap az orosz tévében egy jó órányi műsor erről az építkezésről, ahol mi is dolgozunk. Sok felvételt mutattak a munkaterületekről, volt aki felismerte magát a képernyőn, de egyedül csak Hanyecz István, a nagyfőnökünk nyilatkozott. Elég jól beszélt, volt tolmács a szobában, aki fordította a szavait. A műsor után azt beszéltük, hogy még jó, hogy ezt a marhaságot, mármint a hozzátartozók ingyen dolgoztatását nem említette. Kétszázmillió orosz röhögött volna rajtunk, hogy milyen hülye, buzgómócsingok vagyunk mi magyarok, hogy az ő kegyeikért még ezt is bevállaljuk.

Április 10-11. Húsvét ünnepe. Azaz otthon, és a civilizált keresztény világban az, de itt a Szovjetunióban még számon se tartják. Itt nem ünnep, és már vagy hetven éve, hogy eltörölték, ezért a ma élő emberek, akik kevésbé járatosak a kereszténység tanításában, nem is hallottak róla. Ez Jézus feltámadásának ünnepe, és nem tudom, hogy az itt ismert görögkeleti vallás ezt, mint ünnepnapot számon tartja-e, de ha igen, akkor sem lehet hivatalos ünnep. Mi magyarok, a magunk módján mégis megünnepeltük. A rádiókban folyamatosan lehetett hallgatni az egymásnak küldött húsvéti jókívánságokat, és a legbüdösebb orosz kölnikkel locsolgatták viccesen, nevetve, egymást az emberek. Ritka szerencsés volt az, aki megmenekült, mert a legváratlanabb pillanatokban és helyeken kaphatott az ember a nyakába, fejére egy jókora adaggal. Hát még az a néhány kislány, aki ide közénk, a magyar brigádba tartozik! Ők egyenesen fürödhetek a kölniben! Azok, akiknek itteni barátnőik vannak, próbálták őket is bevonni ebbe a játékba. Hát mit mondjak, mivel nehezen értették meg ennek az ünnepnek és a hozzá kapcsolódó hagyománynak, a locsolkodásnak a lényegét, hát bizony kételkedve fogadták azt, hogy őket is meglocsolják.

Az elmúlt évtizedekben, a Szovjetunióban a legszisztematikusabban arra törekedtek, hogy a nép tudatából, agyából kimossanak minden egyházi, vallási, vagy ahhoz kapcsolható dolgot. Így vált ez az ország a világ egyetlen ateista országává. Én egyáltalán nem vagyok vallásos, de azokat a hagyományosan szép és jó ünnepeket, amiket a világon már több mint ezer éve mindenhol megtartanak, legyen karácsony

vagy húsvét, azokat én is örömmel veszem. Kár lenne ezeket, az ünnepeket erőszakkal eltörölni.

Április 13-án délután öt óra körül már azt mondhatjuk, hogy a kilencedik hónapja, hogy itt élünk, és dolgozunk. Még kimondva is hosszú ez az idő, hát még megélve! Volt ebben az eltelt nyolc hónapban jó is és rossz is. Rossz különösen mostanában ért, és nem is értem, hogy miért nem csomagolok össze, és utazok haza, itthagya csapat-papot. Kiderült, hogy a lakásvásárlásunkban senki, sem az otthoni munkahely, sem a KISZ semmilyen segítséget nem ad. Magunknak kell megoldani, sőt még nehezíti is a dolgot az otthoni munkatársak közül néhány felelős beosztású ember kicsinyes irigységből fakadó rosszindulata. Az otthoni munkahelyi párttitkár és szakszervezeti titkár nemhogy segítene, még eljár a tanácsnál is azért, hogy mi, a Kissék ne kapjunk tanácsi lakást, mert nem vagyunk rászorulva! Ó Istenem! Hát hány „olajos” lakás lett csak itt Orosházán olyanoknak kiutalva, akik egyáltalán nem voltak rászorulva! Azt mondták, hogy maradtam volna otthon, akkor más lenne a helyzet. Most, hogy otthagytam az olajipart, és eljöttem az építőiparba, én csak egy kolonc vagyok a nyakukon, mert központi utasításra lekötök egy létszámot, és még fizetést is kell, hogy adjanak. Hát nem bírja el ezt a párezer forintot az olajipar sokmilliárdos hatalmas nyeresége? Nem bíznak bennem, hogy innen visszamegyek?

Kiderült az is, hogy a kislányunk, Gabika súlyos beteg, lisztérzékeny. Ez felnőttél is nehezen kezelhető probléma, de egy másfél éves kislánynál különösen. Ő nehezen érti meg, hogy nem eheti az eddig megszeretett és megszokott ételeket, egészen mást, és valószínű kevésbé finom dolgokat kell fogyasztania.

Költöznöd kell Gádorosra. Nincs messze ez a falu Orosházától, de hát a költözködés mindig nagy gonddal és sok törődéssel jár, különösen egyedül, két kiskorú gyermekkel. Érettségi előtt állsz az olajipari technikumban, és ezért gyakran kell az ország másik felébe, Nagykanizsára utazgatnod. Micsoda erő és energia kell mindezt két gyerek mellett végig csinálni. Nem beszélve arról, hogy itthon közben téged is beiskoláztak az ML esti középiskolába!

Mindezeket a gondokat még tetézi, az itt engem ért meglepetések sora. A legkellemetlenebb, hogy a mi lakásunkkal szembeniben lakó egyik fiatalember, szerencsétlenségére a csajától letetvesedett. A hülyegyerek, már vagy két hete vakaródzott, mire rászánta magát és elment orvoshoz. Az ilyesmivel azonnal kellene menni, de hogy ő mire várt, azt senki nem érti. Mindegy, ez már így van, ezért a járvány kialakulásának az elkerülése végett mi is kaptunk tetűirtót, és mától elővigyázatosságból használnunk kell. Hát remek, már csak ez hiányzott, szovjet tetű, kommunista tetű, internacionalista tetű!

Írhatnák még arról, hogy hetek, hónapok óta rosszak a liftek, és nap mint nap, kilenc emeletet kell többször is gyalogosan megtennünk. De az is bosszantó, hogy este mikor megjövünk a munkából koszosan, büdösen, soha nincs hidegvíz. Kicsi a nyomás, vagy a túl nagy fogyasztást nem győzi a rendszer. A lényeg az, hogy hajnal előtt soha nem tud az ember rendesen lefűrödni.

Panaszkodhatnék, hogy nyakunkon a beszámoló KISZ-taggyűlések sora, minden szabadidőm az elbeszélgetésekkel telik, és már rettenetesen unom, hogy mások leszarják, és minden a nyakamba szakad. Az is bosszant, hogy már vagy két hete megérkezett Magyarországról egy élelmiszeres konténer teli szalonnával és kolbásszal, de nem árusítják, mert meg kell várni az otthonról jövő látogató csoportot, azért, hogy ők is lássák, hogy milyen jól élünk itt, mi minden kapható a boltunkban. Nevetséges, hát ki nem mondja el az igazságot?

Közben, hogy írom ezt a levelet, a beszűrődő zajra kinézek az ablakon és látom, hogy a házunk bejárata előtt már megint tömegverekedés van. A Kázmér szerint most csak az oroszok és az orosz rendezők verik egymást, magyar nincs köztük. Na még jó!

Uszty-Ilimszk, 1977. április 13.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Hát megérkeztek! Megérkeztek az otthonról jött hozzátartozók! Ünnepe ez mindnyájunknak, hiszen mi is, akik talán egy kicsit irigykedve látjuk azokat a társainkat akikhez jött valaki, mi is örülünk a magyar hangoknak, valahogy minket is megérint az otthon szele. Sokat tanultak a vezetőink azokból a hibákból, amiket az első csoport kiutazásakor, amikor te is itt voltál, vétettek. Már a fogadás is másként történt. Kiderült, hogy egy napi késésüknek az oka a moszkvai rossz időjárás volt, de aztán ugyanazon az útvonalon jöttek, mint ti is, Bratszkig repülővel, és onnan tőlük ment értük az egyik panorámás Ikarusz buszunk, ami szerencsésen elhozta őket. Már a városkapunál fogadóbizottság várta őket. Az itteni hozzátartozókon, és a vezetőségen kívül még a néptáncsoportunk is, kiegészülve az orosz kislányokkal, népviseletbe öltözve kis műsorral kedveskedett az érkezőknek. Filmezés, fotózás, közös képek készítése itt is majd később bent a magyar ház előtt! A fogadási ünnepség után a buszokkal együtt jöttek dudálva, tülkölve végig a városon ide a magyar házhoz, ahol a feldíszített főbejárat előtt hatalmas tömeg várta őket. Én is ott nyújtogattam a nyakam, és vártam, hogy legalább egy puszival tudjam üdvözölni Gubis Katikát, aki ennek a kiutazó csoportnak a vezetője. Tudod, ő a Békés Megyei KISZ Bizottság munkatársa, mindkettőnk jó ismerőse.

Nehéz leírni azt az örömet, azt a hangulatot, ami az egész magyar házat betöltötte. A mi brigádunk tagjai közül a Pongrácz Pistának az anyukája, a Vass Józsefnek Békésről, és a Csikány Józsinak Szentesről az apukája jött látogatóba. Elnéztem, hogy ezek a nagy erős kérges tenyerű emberek, akik nem félnek sem Istentől, sem embertől, akik munkában töltötték a leghidegebb mínusz ötven fok alatti napokat, most, mint a kisgyerekek bújnak szüleikhez, kezüket szorongatva szinte levegővétel nélkül mondják, mondják az élményeiket, mintha mindent, ami az elmúlt több mint nyolc hónap alatt történt, egy szuszra, egyszerre akarnának elmesélni.

Lassacskán azért mindenki a saját szobájába ment. A mi lakásunkban arra készültünk, hogy Gubis Katikát megvendégeljük egy kis itteni vacsorával, s jól kibeszélgessük magunkat. Sajnos azt nem kalkuláltuk be, hogy a Katika mint a csoport vezetője, számtalan egyéb feladattal és megbízatással jött, így a találkozásunkra csak majd másnap kerülhetett sor. Amikor végre sikerült eljönnie hozzánk, akkor megtudtuk, hogy többünknek felkereste otthon a hozzátartozóját, többek között téged is, és így levelet és egy csomagot is kaptam. De nem csak mi néhányan, akiknél járt, a többi békés-megyei fiú is kapott ajándékot. Kinek a munkahelye, kinek a szülővárosa, vagy lakhelye, kinek a megyei KISZ küldött

ajándékot, úgy, hogy senki nem maradt ki. A KISZ-től szalonnát és gyulai kolbászt kaptunk, no meg cseresznyepálinkát, úgy hogy másnap este az egyik klubszobában újra összejöttünk mi megyeiek, és együtt el is fogyasztottuk az ajándékot, miközben jól kibeszélgettük magunkat. Helyesebben kibeszélgettük volna, ha nem ült volna ott a Hanyecz István táborvezetőnk is, aki, ha valaki panaszkodni kezdett, egyből a szavába vágott, és nem engedte, hogy az illető végigmondja azt, amit szeretett volna. Én megértem a Hanyeczot, mert a Katikával együtt jött egy újságíró is, aki a sok közbeszólást követően meg is jegyezte, hogy jó lett volna őszinte véleményeket is hallania. Mennyire érezte, hogy kilóg a lóláb!

Persze azért megtaláltuk a módját, hogy a valós problémákról is tudjunk beszélni. Az egyik éjszaka a szobámban, (mert hát mondhatom, hogy ez volt a „bázis”) beszélgettünk, mi itt lakók a Katival, egyszer csak nyílik az ajtó, megjelent a Pongrácz Pisti az anyukájával (ők gyulaiak). A kis tolmácsnő, Léna a férjével, a Bácskai Gabival, akik igaz, hogy Szegeden laknak, de a férj békéscsabai és ő is ott járt technikumba a „Vízműbe” ahol én, csak jóval később. Kis idő elteltével megérkezett Csikány Józsi az édesapjával, majd két szarvasi srác. De itt volt a Simon Gyuri is, aki aztán megadta az egész beszélgetés alaphangját. Kertelés és szépítés nélkül elsorolta, hogy milyen sok munkahelyi probléma van, hogy veszekedni kell sokszor a jogos bérünk kifizetéséért, hogy rengeteg társadalmi és kommunista műszakot szerveznek, csak azért, mert így a marha magyar ingyen dolgozik. Mondta, hogy ő most is volt kommunista műszakon, de csak kb. ötven magyar volt. Igaz, ezt a műszakot az oroszok szervezték, és nem volt kötelező, de azért nevetséges, hogy a több mint húszezer (állítólag, ennyien dolgoznak a papíripari kombinát építkezésein) még annyian se voltak mint a magyarok. És még ide akarta a mi vezetőségünk a kiutazó hozzátartozókat is beszervezni! Hát röhej! Szóval a Gyuri megadta az alaphangot, és azután mindenki csak mondta-mondta, ömlött a panasz a keserűség mindenikiből. Én két dolgot említettem. Az egyik, hogy hetek óta itt volt a Magyarországról jött élelmiszer, amit most kezdtek árusítani, hogy megjöttek, mire a kolbász megromlott. Egy adta penész lett mind. Hiába mostuk át egyenként, akkor is érezni lehet az ízén a penészt. Ennek ellenére teljes áron adják, és mivel nincs elég élelmiszer, még a penészes kolbászt is kénytelenek vagyunk megenni. Én is vettem, és azt eszem, mert lekváros kenyéren és kekszen egyszerűen képtelen vagyok megélni. A másik, meg az, hogy én követeltem ki a tetűirtót az itteni vezetőségtől, és lett is foganatja, mert a Gubis Kati apja, aki otthon Békéscsabán a KÖJÁL-nál dolgozik, ő küldött ki nekünk kellő mennyiségű vegyszert, mert itt még azt se lehetett kapni. Amit a múlt napokban itt adtak, az szart sem ér, a tetvek örömmel zabálják, és talán még híznak is tőle. A Pongrácz anyuka ekkor akadt ki először, mert el se merte képzelni, hogy a fia bármely pillanatban letetvesedhet. De ez nem az egyszerű közönséges hajtetű, ez valami edzett, minden szélsőséges körülményt röhögve elviselő szibériai lapostetű, ami aztán ezrével telepíti a petéit a magyar gyerek tökezőre alá. Mára már lassan többen borotválják a tükükről a szőrt, mint az állukról, itt

a magyar legények közül. Szóval, kipanaszkodtuk magunkat, de hát valami rosszat sejtve egyszerre itt is megjelent a táborvezetőnk, a Hanyecz István, és így vége lett az őszinte beszélgetéseknek.

Még sikerült a Katikával négyszemközt is beszélgetnem egy keveset, amikor mondta, hogy felkeresett benneteket otthon. A lakásvásárlással kapcsolatban csak biztatni tudott, meg hogy reménykedjek, stb. Hát ebből én azt következtetem ki, hogy nem sok esélyünk van arra, hogy bárhonnán is segítséget kapnánk. Azt hiszem, hogy teljesen magunkra maradtunk, tehát mindent neked kell megoldanod.

Néhány érdekesség, amit a kiutazóktól hallottam: Jövetben egyben mérték le a kiutazó csoport csomagjait, és kiderült, hogy ötszáz valahány kilóval több a megengedett összsúlynál. Nem volt mit tenni, a kirótt 4000 forint bírságot befizették, és így mindenki hozhatta a csomagját. Ez egészen Moszkváig volt érvényes, ott mikor átszálltak újra egyben lemérték a csomagokat. Már eleve aggódtak, hogy mi lesz, vajon, ki tudja-e fizetni a bírságot, vagy egyáltalán engedik-e tovább őket. A legnagyobb meglepetésükre itt csak negyven kiló többletsúlyt mutatott a mérleg, és az ezért járó néhány rubeles bírságot gond nélkül kifizették. Akkor hogy is van ez? A mérlegek nem egyformán mérnek, vagy a Ferihegyi reptéren a magyarok többet számláztak vagy több bírságot róttak ki a kelleténél? Nem tudom, hogy valaha kiderül az igazság!

Most is beleesett a kint tartózkodásba egy hétvége, és ha hétvége, akkor mint mindig, rendesen, most is buli lenni a földszinti nagyteremben. Hiába szerveztek megerősített rendezőseget, mégis kitört a már szintén megszokottnak mondható tömegverekedés. Erről ugye nem szoktunk haza írni. A hozzátartozók közül néhányan kíváncsiságból lementek megnézni, hogy milyen a buli, milyen a hangulat. Leírhatatlan az a megdöbbenésük, amint a szemük előtt egyik pillanatra a békésen táncoló tömeg egy része elkezdte ütni-vágni, csépelni egymást. Azt se tudták, hogy meneküljenek a veszélyes helyzetükből, de nagy szerencsére mindnyájan baj nélkül megúszták ezt a kalandot. Másnap, amikor meglátogattak bennünket a munkahelyünkön, mondta is az alapszervezeti KISZ titkárunk, akinek az egyik szeme teljesen „benőtt” egy hatalmas kékeslila monoklitól, hogy „a kedves hozzátartozók most végre saját szemükkel látták, hogy, hogy szórakozik a fiacskájuk szombat esténként”. Ő is lenni bulizott, amikor kapott egyet a szeme alá. Nem számít, máskor is megesett, és azt is túlélte, mint ahogy ezt is. A mostani csoportot is abban az étteremben, a „Tajózsűj”-ben látták vendégül, amelyikben mi is voltunk. Az igazság az, hogy ez az egyetlen tényleg „európai” színvonalú étterem ebben a városban. Nehéz is ide bejutni, csak előre megbeszélte időpontban és lefoglalt hely esetén lehet bemenni.

Az élet azért nem állt meg, mi akikhez nem jött látogató, továbbra is járunk dolgozni. Megkeseríti a munkánkat az időjárás, hol esik az eső, hol fagy, és akkor a mindent elborító sár és malaj megfagy, és rettentően csúszik. Az autóbuszunk is csak lépésben tud haladni, így vagy másfél óra mire hazaérünk a munkahelyről. Holnap

egy komoly betonozást kezdünk, amiért három részre kellett osztani a brigádunkat, hogy folyamatosan egymást váltva dolgozhassunk. Képzeld el, ma reggelre a munkaterületünkről egy csomó berendezés eltűnt. Azt nem írom, hogy ellopták, mert hát betonozó konténert, amit csak daruval lehet mozgatni, csak úgy nem lophatnak el, de tény hogy eltűnt. Nos én egy dózerral nekiindultam, és a környéken lévő munkaterületekről se szó, se beszéd, ami kellett ,visszaszereztem. Hogy nem azt hoztam el, amit elvittek tőlünk, hát Istenem! A lánctalpas után akasztottam ami kellett, és szépen a mi munkaterületünkre vontattam. Az oroszok, mert hát látták, hogy én mit csinállok, ordítottak kalimpáltak, fenyegettek, de nem érdekelt. Nekünk fontos, hogy dolgozni tudjunk. Tőlünk se kérte el senki a konténert, se a trafót, hát én se kértem senkitől, hanem csak elhoztam. Nem is lett semmi baj, másnap nyugodtan és folyamatosan tudtunk dolgozni.

Lehet, hogy véletlen, de lehet, hogy nem, de mióta itt vannak a hozzátartozók, megjavultak a liftek, és folyamatosan van hideg víz is. Mondogatjuk is, hogy „csak maradnának minél tovább a vendégek”!

Közben, megtartottuk az alapszervezeti választásokat is, a KISZ-ben. Személy szerint az én esetemben nem történt változás, maradtam alapszervezeti szervezőtitkár, és küldött a bizottsági választásra. A tennivalók is maradtak, tehát nem kell félnem attól, hogy unatkozni fogok a szabadidőmben.

Azt is megtudtam, hogy csak a mi brigádunkban már három vőlegény van! Ha nincs itt Gubis Kati, akkor én nem is tudok erről, de hát nem is tartozik rám. Szóval alakulnak a kapcsolatok, sőt mindhárman már a házasságkötéshez szükséges engedélyek beszerzését intézik. Nagy dolgok ezek, bár én inkább annak volnék híve, hogy magyar fiú magyar kislányt válasszon párjának. Természetesen ez mindenki magánügye, és ezt mindenki maga kell, hogy eldöntse, hogy a legjobb neki.

Érdekes, hogy az üzemi étkezdébe nem vitték a vendégeket. Pedig vihették volna! A minap is olyan reggelit adtak, hogy egyszerűen ehetetlen volt. Nem tudom a nevét sem az ételnek, de olyan bűdös szaga volt, hogy mire az ember a szájához emelte a falatot öklendezni kezdett. Az ebéd marhapörkölt volt, az is bűdös volt egy kicsit, de az még ehető, de ez a másik, hát ez kriminális! Ráadásul még a pénztárosnő számolni se tud! Mindenben egyforma kaját vettünk a munkatársammal, ő ment előttem s láttam, hogy mennyit fizet. Kikészítem a pénzt, a pénztárosnő ide-oda lökdösi a fagolyókat az asztali számológján, és 14 kopejkával többet kér. Nem álltam le vitatkozni, főleg azért, mert én oroszul, ő meg magyarul nem ért, de azért bosszant a dolog. Hiába van a pénztáros előtt egy elektromos pénztárgép, ő csak a megszokott fagolyós számológját használja. Próbáltam megfigyelni de nem jöttem rá a nyitjára, hogy hogyan is kell evvel a vacakkal számolni. Mint a villám, olyan gyorsan löki ide-oda a golyókat, és még a filléreket is kiszámolja. Ezt biztos, hogy az iskolában tanítják, mert csak úgy, nem lehet ezt megtanulni! Mondjuk, a mi pénztárosunk még néhány órát látogathatna, mert mint írom is, nem mindig sikerül a pontos végösszeget megtalálnia a sok golyó közt. A rossz nyelvek szerint az orosz gyerekek

két dolgot kell megtanulnia: az egyik ennek a golyós számoló vacaknak a kezelése. A másik meg Lenin összes műveinek az ismerete. Lehet, hogy a pénztárosnő Leninből volt a jobb!

Csütörtök reggel öt órakor elutaztak haza a vendégek. Nagyon jó, hogy itt voltak, egész megváltozott erre a pár napra a magyar ház hangulata. Jó lenne, ha minél hamarabb újabb vendégek érkezhetnének!

Uszty-Ilimszk, 1977. április 15.

Csókollak benneteket: Feri

Vége a kinn tartózkodásom első felének.

Második rész (1977. április – 1977. december)

1

Drága Katikám, Gyerekek!

Elutaztak a vendégek, csend és nyugalom van. Visszaálltunk a régi megszokott kerékvágásba, ki-ki hazaköltözött az eredeti helyére, amit csak a látogatók kedvéért engedett át.

Munka van bőven, és az anyagellátásra sem lehet különösebb panaszunk. Mi is éjszakára mentünk dolgozni, és reggel, műszak végén felajánlották, hogy maradhatunk tovább és előre ledolgozhatjuk a szombatot. Olyan nagy volt a hajtás, úgy elfáradtunk, hogy egyikünk sem vállalta a dupla műszakot. Az Isten se tudja, hogy hány köbméter betont dolgoztunk be. Én vibrátoros voltam, a lelkem is majd kirázta műszak végére, úgyhogy sem erőm, sem kedvem nem volt a maradásra. Nem is baj, hogy szombaton is dolgozunk, legalább az a nap is gyorsabban telik.

Nagy napra ébredtünk! Április 20-a, a te születésnapod van ma! A Jóisten éltesen egészségben! Legyen erőd, hogy ennek a nehéz időszaknak a még hátralévő részét is jó kedvvel, és minél kevesebb gonddal túléld!

Szomorú, hogy egyedül kell itt a távolban megélnem ezt a napot. Biztosan lesznek, akikkel otthon megünnepled az immáron huszonnyolcadik születésnapodat. Gondolom, hogy a családtagoktól, a munkatársaktól és barátoktól a megemlékezés során sok szép ajándékot is kapsz. Én sajnos csak így levélben, néhány szóban tudlak köszönteni. A szívem összeszorul arra a gondolatra, hogy most nem ölelhetlek magamhoz, és nem kívánhatok úgy boldog születésnapot.

Jó, jó tudom, hogy én vállaltam ezt az utat, de most is arra gondolok, hogy nagy árat is fizetek, fizetünk ezért a vállalásért. Az ilyen, és ehhez hasonló napokat, mint a mai semmi nem tudja kárpótolni. Ajándékként megfogadom, hogy a következő születésnapodat otthon együtt ünnepeljük! Tudom, tudom, hogy a szerződés szerinti második év még nem telik le akkorra, mert az augusztusban válik esedékessé, de valahogy meg fogom találni a megoldást! Tehát jövő április 20-án én biztos otthon leszek, hogy már végleg vagy szabadságon, azt még nem tudom, de soha többet külön nem születésnapozunk. Nem is beszélve arról, hogy hamarosan, néhány hét múlva a kislányunk, Gabikánk második születésnapja is itt van.

Némi kárpótlást jelent, hogy a Simon Gyuri, aki Békéscsabáról jött brigádtársam, ma április 23-án tartja a névnapját. Rendes volt a művezetőnk, többünket elengedett korábban a munkából, így tudtunk vásárolni ajándékot. Nem volt gond, mert a

„Tapír” (a Gyuri beceneve) szereti a vodkát, de a jófajta orosz konyakot még szívesebben kóstolgatja. Sikerült is a megfelelő ajándékokat beszerezni. A Kázmérral együtt mentünk köszönteni. Már vagy tízen voltak akkor, de a későbbiekben is jöttek még vendégek. Hiába, sokan szeretik a Tapírt, rendes igazi belevaló srác, akire egyébként mindig lehet számítani. Sok ajándékot kapott, közülük számtalan vicces dolgot is. A széntablettától a gyertyán át a cipőfűzőig mindent. Persze, mikor mosolyt erőltetve az arcára átvette az ajándékot, jó nevetés közben végül mindig előkerült az igazi ajándék, az ital is. Tapír is készült becsületesen. Saját elmondása szerint, már régóta gyűjtögette a vendégnek valót. Össze is vásárolgatott vagy harminc üveg bort, és tíz üveg vodkát. Nem is részletezem az ünnepség lefolyását, lényeg az, hogy nagyon kellemesen éreztük magunkat. Én valamivel éjfél után otthagytam őket, de reggel fél ötkor még annak ellenére elhallatszott a szobánkig az ünneplők nótázgatása, hogy igen távol van egymástól a két lakás.

Reggel aztán hasogató fejfájással ébredtem. Hiába álltam a zuhany alá, semmit nem segített. Enni se tudtam, csak egy kis csokoládét tudtam nagy nehezen elmajszolni. Hiába, nem bírom az italt, ráadásul még a másnaposság is kínoz.

Már régen írtam az időjárásról! Az idő enyhe. A nagy olvadás időszaka lassan-lassan befejeződik. A városban a szép tiszta fehér szín átváltozott piszkos-szürkévé, már csak néhol, az árnyékosabb helyeken, és ott is csak ahol vastagabban összetorlódott, van egy-egy fehér hófolt. Minden szürke, és mindenütt sár az úr. Sajnos ez az állapot egy jó darabig jellemző lesz. Itt nem dominál a friss világos harsogó zöld szín mint otthon az utak, utcák mentén és a házak között. Itt nincs a városban, helyesebben alig van fű, és fákat sem látni az utak mentén. Persze van fa bőven, hiszen a szélső házaktól néhány lépésre már a tajga kezdődik és gyakran a 20-30 méter magas fenyők csúcsai még a 8-9. emeleti ablakokban is árnyéket vetnek, de magában a belvárosban nincsen zöld. Idővel, ha itt minden kiépül, és megszűnik ez a rengeteg felvonulási terület akkor biztosan lesz, de most még nincsen. Az Angara is elvesztette csodálatosan tiszta szikrázó kék színét, most szürkére festette a hólé, amely a városból lefolyva a sok szennyet is magával vitte a folyóba. Most kopottas-szürke, vagy még inkább barna színe van.

Itt mások az időnormák, mint otthon. A tavasz is sokkal rövidebb, ezért gondolom hamarosan itt is új életre kel a növényzet, és megszépül majd a táj. Elég gyakran esik is az eső, ami nem baj, mert legalább átmossa a várost és letakarítja az utakról a nagy teherautókkal felhordott rengeteg sarat.

A mindennapok nyugalalmát egy majdnem tragikussá váló esemény zavarta meg április 25-én. Már jócskán benne voltunk az estében, úgy éjfél előtt, ½12 körül hirtelen üvegcsörömpölést hallottam. Ez nem olyan csörömpölés volt, mint amikor valaki elejt egy poharat, és az összetörik, ez sokkal élesebb, harsányabb volt. Kinéztek a lakásunk ajtaján, és megdöbbenve érzékelem, hogy az éles üvegcsörömpölés a szemben lévő lakásból hallatszik. A bejárati ajtót kinyitva, látom, hogy egy fiú próbálja a szemben lévő bezárt szobaajtót kinyitni, de nem igazán boldogul vele.

Ekkorra már mások is felriadtak az üvegcsörömpölésre, és én is velük tartva a lift előtti előtér egyik ablakához rohantam, ami az épület „L” alakja miatt néhány méterre nyílt attól a szobának az ablakától, ahová nem lehetett bejutni. A legnagyobb megdöbbenésünkre azt láttuk, hogy az ablakban egy alig húszéves forma kislány áll, egyik kezével kapaszkodik, míg a lábával rugdalja ki az ablaküvegeket. A kitört üvegdarabok egy része a szobába, míg a többi a kilencedik emeletről a mélybe a magyar ház hátsó oldalán az épületet körbevevő betonútra hullott. A kislány az üveg törése közben sírt, de inkább sírva kiabált, de szavaiból nem igazán értettem semmit, annak ellenére, hogy csupán egy-két méter választott el tőle. A csörömpölésre, a zajra, futkosásra, sorra ébredtek fel a lakók és szinte minden ablak megtelt a kíváncsiskodókkal.

Hátborzongató volt látni, hogy a lány a még viszonylag biztonságosabbnak látszó ablakkeretből kimászott a kitördelt üvegek helyén a mintegy 15-20 centi széles, külső ablakpárkányra. Mindnyájunk előtt nyilvánvalóvá vált, hogy ki akar ugrani, pontosabban öngyilkos akar lenni. Az oka számtalan lehet, akár az, hogy a magyar fiúja dobta és ezt nem tudta elfogadni, de az is lehet, hogy csak meg akarta zsarolni a fiúját, és megpróbált ráijeszteni, nem tudom. Tény, hogy a kislány kinn állt a 15 centi párkányon, és sírva kiabált és hadonászott az egyik kezével, miközben Kauffmann Paliék vagy tízen, pokrócokkal lerohantak a ház mögé, hogyha kizuhan a lány, megpróbálják felfogni a testét. Nem hiszem, hogy a legalább 30 méteres magasságból lezuhanó testet ilyenformán meg lehetne menteni, de ők még saját testi épségüket, de nem túlzok, ha azt mondom, hogy az életüket is kockára tették csak azért, hogy aláálljanak az esetleg leugró lánynak, és próbálják az életét megmenteni.

Igazi bátor, hősiesség volt! De nem csak ők tűntek ki talpraesettségükkel és bátorságukkal. Még mi a nagy többség csak megrökönyödve bámultunk az ablakon, addig Papp Laci vezérletével néhány fiúnak sikerült beszakítani a szobaajtót, amit a lány magára zárt. Valószínű, hogy az ajtó beszakadásának zajára a lány figyelme elterelődött, egy pillanatra nem vigyázott eléggé és megcsúszott. Isteni szerencse, hogy azonnal nem zuhant le, az utolsó pillanatban sikerült megkapaszkodnia a kitört üvegű, egyébként csukott ablak alsó keretébe. Görcsösen kapaszkodva, mintegy 30 méter magasban tíz körmét az ablakkeret fájába vájva lógott, és lábaival kétségbeesetten kapálózott a semmibe. Kétségbeesett jajkiáltásai már az élethez való ragaszkodás, és nem az öngyilkosság hangjai voltak.

Nem tudom az időt megítélni, lehet hogy percek teltek, de az is lehet, hogy csupán néhány másodperc, de egyszerre csak azt látjuk, hogy a betört ajtón berohanva Papp Laci az ablakban termett és nem törődve avval, hogy az éles üvegszilánkok több helyen véresre vagdalták karjait és mellkasát, mindkét kezével a csuklók felett megragadta a kislány karjait. Amikor belepillantott a lány halálfélelemtől megüvegesedett szemeibe, a két marka bilincsként szorult a kislány vékony karjaira. Nem telt el két pillanat, amikor egyszer csak a Győr-Sopron megyéből származó Szabó Zoltán, Papp Laci mellett termett. A mokány csupa izom, és csupa szív ember,

aki az ágyából kiugorva félmeztelen, csak pizsamaalsóban volt, egy pillanatra sem tétovázott. Nem gondolkodott azon, hogy ő milyen életveszélybe kerülhet, hogy elég egy rossz mozdulat és a mélybe zuhanhat, vagy a lány kétségbeesett, eszelős kapálózása közben magával ránthatja. Felpattant az ablakba, megvetette lábait az üvegszilánkokkal teli ablakrájában, megragadta a lány mindkét kezének csuklóját és szép lassan elkezdte felhúzni. Az utolsó pillanatban érkezett, mert jól láttuk, hogy a lány kezét elhagyta ereje. Percekig tartotta már magát, de az elfáradt ujjai már nem bírták volna tovább. Papp Laci tartotta már csupán őt, akinek már látszott az arcán a kétségbeesett reménytelenség, amikor Szabó Zoli melléje ugrott és megragadta a lány csuklóit. Lassan óvatosan emelte vissza az életbe a szerencsétlent, akinek a fal és az ablakpárkány hegyesen kiálló részein szakadtak a ruhái, de ki törődött avval ebben az élet-halál küzdelemben. A jelenet nem tarthatott néhány másodpercnél tovább, mégis örökkévalóságnak tűnt, amíg Zolinak, sikerült a szó legszorosabb értelmében visszahozni az életbe ezt a kislányt. Mikor megfelelő magasságba ért, nem törődve az üvegszilánkokkal tucatnyi kéz nyúlt feléjük, és a szobába beemelték az ablakból mindkettőjüket. Mi bámészkodók tapsolva, hurrázva, „bravó” kiáltásokkal ismertük el Szabó Zoli, Papp Laci és még számtalan segítőjük hőstettét.

A kislány szerencsésen megúszta ezt a kalandot, igaz a ruháiból csak foszlányok maradtak, alig fedve a testét, de különösebb sérülés nem érte. A karján volt néhány apróbb vágás, karcolás, illetve a mellein, hasán és combjain voltak nagyobb horzsolások, amiket vagy akkor, amikor lecsúszott a párkányról, vagy a felhúzása közben szerezhettek. Ahhoz képest, hogy micsoda életveszélyben volt, ezek igazán említést sem érdemelnek.

Innen aztán az események az épületen belülre szorultak. Kauffmann Paliék is nagy megkönnyebbüléssel feljöttek a pokrócaikkal, az ablakok is sorra bezáródtak. Mi bámészkodók még újra meg újra végig tárgyaltuk az eseményeket, miközben a sérülteket bekötöztették, és a közben kiérkező rendőrök elvitték a kislányt. Nem tudom, mi érthette őt, talán soha sem derül ki, hogy miért tett ilyen meggondolatlan lépést. Az itteni rendőröket ismerve, biztosan nem bánnak vele kesztyűs kézzel. Azt sem kérdeztem meg, hogy vajon valaki - ha már ő nem, hiszen szinte azonnal, még úgy hiányos ruházatban elvitték, - megköszönte-e Szabó Zoliéknak, ezeknek a hősies életmentőknek, hogy ezt az orosz kislányt visszahúzták az életbe. Nem hiszem.

Engem lelkileg nagyon megviselt ez az eset. Nem tudom, hogy a távollét az oka, hogy ilyen érzékeny lelkű lettem, vagy eredendően ilyen vagyok, csak még ilyen tragikus esemény közvetlen résztvevője sohase voltam. Nem tudom, de tiszta szívemből kívánom ennek az orosz kislánynak, hogy sorsa jobb útra terelődjék, és adjon hálát az istenének és a magyar fiúknak, hogy még sokáig, akár boldogan is élhet.

Uszty-Ilimszk, 1977. április 25.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Az elmúlt levelemben arról írtam, hogy milyen szépen tavaszodik, és tessék, ma reggelre mindent hó borít. Egész éjjel havazott, így ismét minden szép, hiszen a kb. 10 centis hóréteg jótékonyan eltakarja a piszkot, szemetet. Látod itt is szélsőséges az időjárás, arról nem is beszélve, hogy a nappalok reggel és este is több perccel hosszabbodnak. Néhány hete még alig volt nappal, ma pedig már hajnali ½ 5-kor világos van, és csak este 21 óra után kezd sötétedni. Emlékszem tavaly nyáron, amikor kijöttünk akkor milyen szokatlan volt, hogy este 11-kor még világos van.

A névnapozás utóhatásait kihevertem. Ma már mertem inni egy korty vodkát, és semmi bajom nem lett. Kicsit rosszul voltam az elmúlt egy-két napban, szerintem annyira lenn volt a vérnyomásom, hogy még az is lehet, hogy talán átment mínuszba! Mindenesetre tanulság az, hogy az itt kapható italokból nem szabad sokat inni, mert nagyon megárvhat. Az ember, ha iszogat ezekből a szörnyű italokból, nem pityókás lesz és jókedvű, hanem a szó legszorosabb értelmében berúg, és hülye lesz. Az agya eltompul, szinte üressé válik, nem ura sem a gondolatainak sem a cselekedeteinek. Kalimpál, hadonászik, mint egy szélkallantyú, és nótázás helyett üvölt mint a barom. Sajnos most már megtörtént, hogy az italozásnak, nem csak látója és hallója voltam, hanem részese is. Nem öröm ez, és egyáltalán nem vagyok büszke magamra, de ami történt azt vállalom. Azt azért megígérem, hogy ezután, vigyázni fogok arra, hogy ne kerülhessek ilyen kellemetlen helyzetbe.

Biztos emlékszel még a lakótársamra, a békéscsabai Barócs Lacira, akkor volt itt az ő felesége is amikor te. Nos a Laci ma elkezdett pakolászni, csomagolni. Megkapta a kórházi zárójelentését, mely szerint a gerincében, fenn a nyakánál található, vagy kialakult maradandó károsodás miatt nem dolgozhat, és meg se tudják itt belátható időn belül gyógyítani. A vezetőség úgy döntött, hogy haza kell utaznia. Hogy mikor, azt pontosan nem lehet tudni, várhatóan egy-két héten belül, ahogy az időjárás engedi. Az utazás költsége, mivel önhibáján kívül került ilyen helyzetbe, nem a Lacit terheli, ezért az eddig összegyűjtött pénzét megpróbálja okosan elkölteni. Fotófelszerelést és egy márkás fényképezőgépet (SZMENA 8-M) nézett ki magának, de azt hiszem, hogy egy mini tv-t is visz haza. Őszintén sajnáljuk, mert a kezdettől együtt voltunk, egy lakásban laktunk, és egy brigádban is dolgoztunk. Igazi belevaló jó haver volt, nagy kár, hogy így járt a nyakával. De az az igazság, hogy annak sincs sok értelme, hogy itt maradjon, mert dolgozni nem igazán tud, és féltő hogy csak rosszabbodna az állapota. Szóval pakolászik, csomagol a Laci, felkészül rá, hogy bármely pillanatban szólhatnak, hogy indulás.

Végre tudok már rendszeresen enni is. A másnaposságtól napokig alig ment le a torkomon egy-két falat. Ma már tudtam szalonnát és kolbászt vacsorázni, tehát helyreállt a rend a gyomrom tájékán. Pedig, mint az itt küldött kép is mutatja, igazán rám fér az evés. Amikor kiutaztam, akkor szinte pontosan 100 kilogrammot nyomtam, ha jól megfigyeltem termetre én voltam a Kauffmann Palit követően a második legnagyobb darab ember. Az elmúlt nyolc hónap heti kétszeri „halnapjai” is hozzájárulhattak, hogy most alig vagyok több 70 kilónál. Ha poénkodni akarnék, akkor azt írnám, hogy te mindig óvtál attól, hogy apám formáját követve nehogy pocakos legyek, hát tessék itt az igazi hatékony megoldás. A legjobb fogyókúra Brezsnyev elvtárs találmánya, a heti kétszeri halnap! Csak nehogy mi, akik mindenben követjük a „nagy testvért”, nehogy mi ebben is kövessük.

Mostanában is éjszakára járok dolgozni. Nem sokan, csupán ketten a Csikány Józival megyünk a magyarok közül az LPK-ra. Nekünk is azért kell, mert rabic hálót hegesztünk fel egy épület szellőzőcsatornáinak az eltakarására. A Józsi tud hegeszteni, én meg kéz alá dolgozva segítek neki. Életemben most először megpróbáltam hegeszteni. Nem olyan könnyű, mint amilyennek látszik, ezért nem is engedte a Józsi, hogy én vacakoljak vele.

Másnap délelőtt, miután kialudtam magam, megnyiratkoztam. Van egy srác a magyarok között, aki nagyon jól tud nyírni. Van is megfelelő felszerelése, úgyhogy szinte mindenkit ő nyír a brigádból. A munkájáért inkább jelképes amit kér, helyesebben nem is kér, hanem rábízta arra akit megnyírt, ad amit tud. Van aki egy-két sörrel vagy borral, van, aki hazai cigarettával fizet. Már nyolc hónapja nem nyiratkoztam, igazán ráfért már egy kis ápolás a fejemre. Most jól felszedettem a hajam, hogy egy darabig ne legyen gondom a frizurámmal.

Közben megtudtam, hogy a hétvégén a brigádunk Bratszka kirándul. Én, amit nyertem utat, azt most igénybe vehetem, így ingyen utazhatok, és még ráadásul teljes ellátást is kapok. Nagyon megörültem, mert már régen szerettem volna elutazni, egy kicsit nézelődni, világot látni.

Sajnos az elmúlt napok sem teltek el balhé nélkül. Tegnap este lenn a bejárat előtt nagy verekedés támadt. Hogy ki kezdte, azt csak találgatni lehet, de az okát biztosan állíthatom. Nő van a dologban. Sajnos a magyarok most rosszul jártak, mert két fiút nagyon megverték az oroszok. Az egyik srác még csak-csak bírta a gyűrődést, de a másikhoz mentőt kellett hívni, és beszállították a kórházba. Nagyon szorítunk érte, hogy ne legyen komolyabb baja, s minél előbb kerüljön vissza közénk. Sajnos az ilyen dolgok szinte elkerülhetetlenek. Talán javítana a helyzeten, ha nem lenne az ital is főszereplő. Az esetek döntő többségében az orosz legényke nehezen tudja elviselni, ha a kiszemeltje egy magyar fiúval szóba áll, ezért szinte mindig jól bepiál, és így erőre kapva bosszút forral. Gyakran nem is a magyar fiút akarja megverni, hanem az orosz kislányt, akit aztán az újdonsült partnere próbál megvédeni. Hát ez nem mindig sikerül, főleg akkor, ha az önérzetében sértett, és vodkával telített ellenfél oly

mértékben beszívott, hogy már nem is tudja igazán kontrollálni a cselekedetét. Üt, vág, rúg, mint egy eszelős örült, ami ellen, nagyon nehéz védekezni.

Azt majdnem elfelejtettem, hogy a Barócs Laci annak idején mikor kijöttünk, a lakás bútorzatát képező vaságyát (olyan, mint amit már évszázadok óta használnak a kórházakban, katonaságnál, és egyéb tömegszállásokon, drótsodronyos, matracos) gyönyörűen átalakította – elcserélte az enyémmel. Neki ugyanis le kell adni leltár szerint egy vaságyat, így majd az enyém lesz az, míg az övé, marad nekem.

Egy szabályos rekamiét csinált a vaságyából, ráadásul még két hatalmas fiók is található a fekvőrész alatt. Igazán jól jártam, hogy cserélt velem, mert így most már tudok hova pakolni. Az az egy szekrény és az éjjeliszekrény amit az ágygal együtt kaptunk, kezdetben elégnek tűnt, de idővel sok ruhát kaptunk, meg hát ki-ki, a maga szükséglete szerint vásárolt is, így mára mindenki helyhiánytól szenved. Így legalább az otthonra szánt ajándékokat, a könyveimet, és még sok dolgot tudok hová pakolni.

Gondolom, hogy te is pakolással töltöd a szabadidődet, és készülsz a beköltözésre az orosházi új lakásunkba, de ahogy a naptárt nézem, már az is lehet, hogy beköltöztetek. Nagyon várom a leveled, kíváncsi vagyok, vajon a sok helyről kapott ígéretekből ugyan lett-e valami. Félek, hogy csak mint eddig, ezután is csak ígéret marad, és mindent neked kell saját erődből megoldanod.

Katikám, most zárom soraimat, mert én is készülök a bratszki útra, ahová holnap hajnalban indulunk.

Uszty-Ilimszk, 1977. április 29.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Kezdem avval, hogy micsoda szerencsém volt! Szerencsém volt, mert végre egy olyan kiránduláson vehettem részt, amelyért nem kellett fizetnem, és mégis mindent megkaptam, ami ebben a kirándulásban benne volt. Szállás, kitűnő ellátás, sok látvány és élmény együttesen, és szerencsém volt azért is, mert május elsejére esett, és így megúsztam, megúsztuk az egyébként nagyszabású, és ezért elég hosszadalmas és fárasztó uszty-ilimszki felvonulást és ünnepséget.

Kezdem tehát az élménybeszámolómmal avval, hogy az „Alkotó Ifjúság” pályázaton nyert utat most kaptam meg. Így nem kellett befizetnem az utazás a szállás és az ellátás költségét, több mint ötven rubelt. 110 rubel költőpénzzel, igazán jó hangulatban ballagtam le reggel 7 órára a magyar ház elé, ahol a buszunkra várva gyülekeztünk. Várunk-várunk, de busz nincs sehol, mire többszöri telefonálgatás után úgy $\frac{3}{4}$ 9 felé, csattogva, csörögve-zörögve, megérkezett a „tajgák réme”, egy kivénhedt, öreg, ütött-kopott, szürke orosz busz. Mindenre számítottunk, csak arra nem, hogy ez a már a II. világháborút is valószínűleg kiszolgált matuzsálem fog értünk jönni. Kétségtelen, hogy itt mielőtt mi kikerkeztünk volna, csak ilyen, autóbussznak alig nevezhető robbanómotoros őslények közlekedtek, de az eredetileg minket hozó 10 db. új Ikarusz busz itt maradt és megszoktuk, hogy az hoz-visz bennünket.

Kiderült, most is olyan jött volna, de defektet kapott. Mivel jó itteni szokás szerint a pótkerék egy korábbi alkalommal kilukadt, így próbálta ugyan a buszvezető szétszedni a kereket és valahogy megragasztani a gumit, de nem boldogult vele. Miután más választás nem volt, a helyi közlekedési vállalat biztosított a saját flottájából egy viszonylag túrhető állapotú járművet, ez jött most értünk.

Mindegy busz, busz, beszállás és indulás! A kétségeinket avval próbálta a buszvezető eloszlatni, hogy elmesélte, hogy ez a jármű, már (az oroszországi távolságokat ismerve nem is csoda) a fél világot bejárta, és soha nem hagyta cserben az utasait. Mi is legyünk nyugodtak, semmi probléma nem lesz. Még azt is hozzátette, hogy egyébként is elég könnyű jármű, ha netán talán mégis tolni kellene, ennyi derék magyar fiúnak az meg se kottyán. A busz annak ellenére, hogy a régi otthoni „fapados” járatok kényelmét idézte, és nem csak kívül, de belül is nagyon lestrapált és kopott volt, simán elindult. 32-en indultunk kirándulni, harminc fiú, és két magyar tolmáclány.

Az út kellemesen telt. A busz tényleg megbízhatóan duruzsolva falta kilométereket, igaz elég lassan de hát így volt időnk az ablakokon keresztül

nézelődni. Az út Bratszkig, 7 és 1/2-órán keresztül tartott. Voltak, akik megfigyelték, hogy menet közben néhány csiga elhúzott mellettünk és röhögve megelőzött bennünket, de így legalább harmadmagammal kedvünkre ultizhattunk. Még mi kártyázással, a többség nézelődéssel, szunyókálással próbálta az időt elütni.

A buszvezető útközben lekanyarodott egy alig észrevehető mellékútra, és így hamarosan egy kis faluban találtuk magunkat. A főtéren álltunk meg, ahol az egyetlen közösségi hely, a bolt is található. Miután mindnyájan jól álltunk még ekkor anyagilag, sikerült jól feltankolnunk, magyarul a bolt teljes italkészletét felvásároltuk. Meg is volt az eredmény, a társaság nagyobb része teljesen, mi a maradékok pedig félig-meddig berúgtunk. Volt mulatás, nótázás rendesen! Mire végre Bratszkba értünk, a társaság fele már elpilledve szundikált, s próbált erőt gyűjteni a további akciókhoz. Menet közben még egy fénykép erejéig megálltunk egy út menti emlékműnél.

Először a repülőtérre mentünk. Ide azért kellett jönnünk, mert az egyik társunk Herendi Lajos Irkutzkba, egy másik fiú, pedig Magyarországra indult a 16 órás géppel, amit még szerencsésen el is értek.

Sajnos, nagy csalódásunkra nem kaptunk sört a reptéren, pedig május 1-e lévén, szinte biztosak voltunk abban hogy lesz. Mintegy óra múlva indultunk tovább az „Energetik” nevű városrészbe, a „Turiszt” nevű szállodába. Már írtam, hogy Bratszk egy város ugyan, de egymástól öt, 30-40 km távolságra lévő városrészből áll, és így alakul ki egyben a kb. 250 ezer lakosú város. Mi abban a részben voltunk, ahol a vízi erőmű is van, tehát ez az erőmű környéke, ami tulajdonképpen egy hatalmas lakótelep, ami csupa emeletes házakból és széles aszfaltnal borított utakból áll. Ez a városrész egyáltalán nem szép. Sokkal szebb és emberibb az a városrész, amelyben ősszel jártam, amikor Moszkvába utaztunk. Annak a városrésznek „Padun” volt a neve, és tulajdonképpen az óváros volt.

A szállodában az itt szokásos adminisztráció után elfoglaltuk a szobáinkat. Én Zleovszki Jánossal egy harmadik emeleti kétágyas szoba lakója lettem. A szobáról csak annyit, hogy egyszerűen berendezett, fürdőszobás volt, melyben a luxust a telefon jelentette, amit vagy a minden szinten, a folyosó központi helyén trónoló felügyelő, vagy egymás szobáinak a hívására volt alkalmas. A mi emeletünkön szinte minden szobát mi, magyarok foglaltunk el, ami nem is tetszett a nagydarab, szúrós tekintetű felügyelő asszonynak. Vagy eleve ilyen rossznézésű volt, vagy sejthette milyen éjszaka vár rá, nem tudom, de az biztos, hogy az ilyen tekintetűekkel szokták otthon mifelénk a rossz kisgyerekeket ijesztgetni.

Gyorsan lepakoltunk és mondom Janinak, hogy nyomás vásárolni, mert ha most az elején nem vásárolunk, akkor nem biztos, hogy a végére marad pénzünk! Attól féltem, hogy ha nem vásárolom el most a pénzem, akkor egyszerűen csak úgy „elmegy” és akkor semmi emléket nem tudok nektek ebből a városból küldeni. Csodálatos megérzés volt, mert a szállóhoz közel egy nagyáruházban sikerült mindkettőnknek jól és hasznosan bevásárolnunk. Ez az áruház uszty-ilimszki

méretekkel mérve hatalmas volt, és a választékra sem panaszkodhattunk. Meg is jegyeztem, hogy Uszty-Ilimszk összes boltjában együttvéve nincs annyi árukészlet, mint itt ebben az egy boltban. Sikerült is elkölteni mindazt a pénzt, amit ajándéokra, vásárlásra szántam, és este 7 órára, mire a vacsorára gyülekeztünk, már én is ott voltam a többiek között. Azért írtam, hogy csodálatos megérzés volt, mert mindnyájan megfélekedtünk arról, hogy másnap május elsején az ünnep miatt a boltok zárva tartanak. Talán kettőnkön kívül nem is volt más, aki tudott volna vásárolgatni valamit.

A szálloda legszebb része az étterem volt. Az egyébként is szép helységet a gyönyörű terítékek még jobban „feldobták”. Ünnep előestéje lévén, ünnepi buli is volt. Na nem a mi tiszteletünkre, mi csak belecsöppentünk a helyi elit zenés, táncos bulijába. A helység hamarosan megtelt, szólt az élőzene (igen jó tánczenekar játszott), táncoltak, és már a buli kezdetén is voltak, akik jókedvükben énekeltek.

A mi harminckét személyre terített hosszú asztalunk szép lassan kezdett megtelni pezsgősüvegekkel. Arra pontosan nem emlékszem, hogy a többfogásos vacsora során miket ettünk, volt az itt mindig tálalt, többnyire apró halakból álló előétel, és valami finom húsból, kellemesen fűszerezett sült. Bár a hosszú utazás után mindenki farkas-éhes volt, de azt hiszem, hogy a kiadós vacsora után senki nem maradt üres gyomorral.

Szóval, a pezsgő drága ital. Még itt a Szovjetunóban is drága, itt a szállodában 7 rubel egy üveggel. A borok átlagos ára 3 rubel, míg fél liter vodka 5 rubelbe kerül. Az itteni emberek, és most a nőket is értem, nem csak a férfiakat, általában vodkát isznak, esetleg pezsgőt, de jó ha egy üveggel, és azt sem mindig.

Miután sör nem volt (hiába az ünnep), és már a társaságban rendesen volt szesz, vodkát nem mertünk inni. A borokat ismerve (elég rosszak, és másnap nagyon tud tőlük fájni az ember feje), nem maradt más, csak a pezsgő. A pincérnő, egy feketehajú, középmagas, de kimondottan jó alakú huszonéves hölgy gyönyörű fekete hajjal és bogár-szemekkel, kezdetben csak mosolygott, amikor felvette az első pezsgő rendeléseket. Később aztán kissé csodálkozott, amikor valaki nyolc üveggel rendelt, de a szemei akkor kerekedtek ki igazán, amikor az egyik fiú csendben húsz üveggel rendelt, mondván, ne kelljen neki olyan sokat járkálnia. Szóval, mi magyarok pezsgőzgettünk, beszélgettünk és hallgattuk az igazán kellemes tánczenét. Néhány magyar fiú táncolt, néha énekelgettünk, s igazán kellemes hangulatban töltöttük az estét, amikor váratlanul a zenének vége szakadt, minden világítást felgyújtottak, és zárórát rendeltek el. Azt tudtuk, hogy egyébként ebben az országban egy hülye rendelet miatt, este 11-kor minden szórakozóhely bezár, de azt nem gondoltuk, hogy ünnep előestéjén, egy elegáns szállodában is ez a rend. A szobákba felvittük az italokat, és egyik szobából a másikba járva még vagy két órán át, folyt a szórakozás. Nótázgattunk volna, de ahányszor belekezdünk, ez a szobaasszonynak titulált boszorkány minden esetben ránk rontott, és csendre intett bennünket. Végül is

elcsendesedtünk, és másnap, vasárnap reggel 9 körül ébresztgettük egymást, s mentünk reggelizni.

A reggelit ugyanott kaptuk, ahol az estét is töltöttük, és az egyik felszolgáló az a feketehajú lány volt, aki este is. Most is kedves volt, mindenkire mosolygott. Az egyik tolmácsunk Szása, nem győzte fordítani és tolmácsolni a kedves jókívánságainkat, és „ajánlatainkat”. Ő mindenre csak mosolygott, és szemérmes pillantásokat küldözgetett az éppen üzenetet küldő magyar gyerek felé. (Azt hittük, hogy egy szerény, szende kis szűz, aki szinte belepirul, ha egy, egy fiú mélyen a szemébe néz. Dehogy gondoltuk mi akkor, hogy a szűzies külső egy igazi tüzes nőstény ördögöt takar, akit néhány hét elteltével, egy adandó alkalommal Szása átcsempészett egy-két napra Uszty-Ilimszkbé, és ott kíváncsiságból, vagy csak jókedvűből, de az is lehet, hogy igazi orosz virtusból, jó néhány magyar fiúnak megmutatta, hogy milyen is az a fiatal orosz nő, akiben igazi tüzes szibériai vér pezseg. Neveket szándékosan mellőzve, be kell vallanom, hogy bizony nem egy magyar fiú reszkető inakkal, a végelgyengülés határát súrolva távozott a karjai közül, amikor ő a gyönyörű fekete bogár-szemével kacsintva, mosolyogva intett, hogy „jöhet a következő”. Bizony szerencse, hogy többnyire a 4. számú betonozó brigád tagjai voltak kirándulni Bratszkban, így igazi kemény férfiak keze közé kerülve ő is egy életre megtanulhatta, hogy „mi fán terem a magyar”.

Reggeli után indultunk a május 1-i felvonulásra. (Ez is kötelező része volt a kirándulásnak.) A nagy távolságok miatt a felvonulás minden városrészben külön-külön volt. Mi azon vettünk részt, ami közvetlenül itt a szállodánk előtt volt megtartva, így tehát nem kellett semerre se menni. Néhány fiú szórakozásból, egy-egy fénykép erejéig beállt az éppen előttünk vonulók közé, de a többség, így én is csak néző voltam. A felvonulás pont olyan, mint otthon, vagy talán a világon mindenütt. Először az iskolások, kisebbek, nagyobbak, majd a különböző intézmények, és végül a munkahelyek dolgozói vonultak. Elég csípős, hideg szél fújt, ezért úgy tizenegy óra felé már annyira átfáztunk, hogy otthagytuk az egészet és felmentünk a szobáinkba. A maradék italok most igazán jólestek.

Finom ebédet kaptunk, amit szabadprogram követett. Én a fárasztó éjszaka után úgy döntöttem, hogy lepihenek, míg mások nézelődni, vásárolni indultak. Miután én már bevásároltam tegnap este, így nem tartottam a többiekkel. Este 7 óra volt, hogy ismét együtt volt a csapat, az étteremben. Ma is hasonlóan szép teríték, finom vacsora várt bennünket, amit a tegnapihoz hasonló zenés buli követett. A pezsgőfogyasztás ismételten rekordmennyiségű volt, igazán kellemes hangulatot teremtve mindnyájunknak. Én most az asztal végénél ültem, így sikerült összeismerkednem a közelemben lévő asztal helybéli társaságával. Két házaspár és egy férfi alkotta azt a kis csoportot, közülük az egyik férfi vadász, így Zleovszki Janinak, aki otthon szintén vadász, egyből nagyon kellemes társa akadt. Végre kibeszélgethette magát egy helybéli kollégájával. Az én beszélgetőtársamról kiderült, hogy helikopter-pilóta, s gyakran ő viszi a vadászokat a tajgába.

Igaz hogy az orosz tudásom igen sok kívánnivalót hagy maga után, de néhány üveg pezsgő elfogyasztását követően ez nem jelentett akadályt. Még arra is megfelelt, hogy a pilóta feleségével néhány számot táncoljunk. Kellemes küllemű, jó illatú hölgy volt, aki engedte, hogy kellőképpen magamhoz vonjam tánc közben. Én mondtam magyarul, ő mosolygott, sőt néha nevetgélt is talán, mindenesetre nagyon kellemesen éreztem magam. Sajnos az idilli állapotnak a férj egy-kettőre véget vetett, amikor lekérte tőlem a nejét, és utána már nem is adott alkalmat a további közeledésre. Mindenesetre így is jól éreztem magam.

Hamarosan elérkezett a 11 óra, így mehettünk fel a szobáinkba. A szobaasszony ma is villogtatta ránk a szemeit, de már rá se hederítettünk, nyugodtan énekelgettünk, iszogattunk tovább. Érdekes, hogy ő sem foglalkozott velünk úgy, mint tegnap éjjel, vagy leállították, vagy rájött, hogy szépen barátságosan mulatunk, és majd abbahagyjuk, ha meguntuk. Mindenesetre a Zleovszki Pista okos ötletét megfogadva, felkabátoltunk, és néhány üveg kíséretével lementünk az utcára énekelni. Sok szép magyar nótát énekelünk a teljesen kihalt utcán. Senki nem járt már éjszaka, még egy autó sem suhant el az úton. Itt este 11 után mintha kihalt volna a város, ami ugyan nem zavart minket a nótázásban. Volt már vagy három óra, amikor visszajöttünk a szobáinkba, és mindenki szépen lepihent.

Jól és nyugodtan telt az éjszaka, kipihenten ébredtem, és 9-kor csatlakoztam az étteremben a reggeliző társaimhoz. Kaja után a társaság egy része buszba szállt, és vásárolni indultak, én nem mentem velük, mert már túl voltam ezen. Inkább Tóth Lacival (szarvasi fiú), aki szintén itthon maradt, elsétáltunk a kb. egy kilométerre lévő vízierőműhöz. Déli egy óra volt hogy visszaértünk, és ekkor futott be a vásárolni indult társaság is a busszal. Nagy csalódásukra sehol nem találtak nyitva üzletet, így vásárolni sem tudtak. Elfelejtettük, hogy itt a május 1. nem kétnapos ünnep mint otthon, hanem három, és így az üzletek is zárva vannak ilyenkor. Vigasztalódtak avval, hogy egy kényszer-városnézésen vettek részt.

Ebéd után fél háromkor indultunk vissza Uszty-Ilimszkbe. Induláskor a szokásos tömeg az autóbuszunk körül. Főleg kéregető gyerekek, de sok felnőtt is volt köztük. Mindenki kapni szeretne az idegenektől egy kis „szuvenyírt”, ajándékot. Ha ajándékba nem is, de én is cseréltem egy KISZ jelvényt, egy sráccal egy szép bratszki jelvényért.

Végre elindultunk, mindenki elhelyezkedett, s mi is folytattuk a jövetben megkezdett ultipartinkat. 1-2 kopejkás alapon játszottunk, ami úgy lekötött bennünket, hogy csak arra figyeltünk fel, hogy megáll a buszunk. Most is ott álltunk meg, ahol jövetben, ebben a nevenincs kis faluban, ami talán nem is falu, hanem csak egy fűrésztelep, ahol egy kisebb, a melósokból és a családtagjaikból álló kolónia él. Legnagyobb boldogságunkra volt sör. Igen, sör, mégpedig hordós, csapolt sör. Már száz éve nem ittunk sört, így nagyon megörültünk. Pohár, korsó nem lévén, a boltban vettünk üveges befőtteket (csak háromliteres volt), a befőttet kiöntöttük az út mellé, és máris volt miből inni a sört.

A kis település apraja-nagyja összefutott, mikor híre kelt annak, hogy a magyarok söröznek a bolt előtt. Aki élt és mozgott, mid összeszaladt. Különösen az volt a nagy szám, amikor összedobva a pénzt (volt pénz, hiszen megmaradt a megghiúsult vásárlásból), két ötvenliteres hordó sört megvettek a fiúk. Kénytelenek voltak a hordókat is kifizetni, hiszen másként nem lehetett a sört elvinni. Már elég fáradt és pityókás volt a társaság, így csak komoly nehézségek árán sikerült a hordókat feltenni a szűk ajtón keresztül a buszra.

A hangulat a jó sörnek köszönhetően újra a tetőfokára hágott, s meg is maradt este 10-ig, amikorra végre megérkeztünk Uszty-Ilimszkbe, a magyar ház elé. A feljövétel vett el sok időt! Lent a földszinti nagyteremben buli volt, óriási tömeggel. Képzeld az az ovációt, amikor bevonultunk maguk között görgetve a két teli sörshordót. Ilyen látványosságra még a legkipróbáltabb „szibirnyákok” se számítottak! Mindenki simogatta a hordókat, sokan meglövegolták, s volt aki a barátnőjét az ölébe kapva pattant fel a sörshordóra. Beletelt vagy fél óra, mire a két hordó eljutott a liftig, és felutazott legújabb és egyben pályafutása utolsó lakhelyére.

Szerencsés megérkezés után fáradtan pakoltam ki, és nagy évezettel osztottam meg az itthon maradt lakótársaimmal ennek a soha meg nem ismételt szép és élvezetes kirándulásnak az emlékeit. Remélem sikerült neked is e-level útján átadnom valamit az emlékeimből.

Uszty-Ilimszk, 1977. május 3.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Van egy dolog, amiről mindig lehet írni, mégpedig az időjárásról. Ez számunkra olyan meglepetéseket tartogat, amiket érdemes megjegyezni. Itt van például május 6-a. Reggel kellemes enyhe időben, ragyogó napsütésre keltünk. Itt szinte minden átmenet nélkül, néhány perc alatt kivilágosodik, az otthon megszokott hajnali napfelkelte itt nem érzékelhető. Kellemes, +10 fok körüli időben dolgoztunk, amikor egyik pillanatról a másikra, minden előzmény nélkül, tehát abszolút váratlanul feltámadt a szél, és beborult az ég. Talán leírni hosszabb volt, mint megélni, olyan hirtelen jött.

A csípős, sarkvidéki hideg szél vitte, kavarta a hópelyheket, amik szinte abban a pillanatban sűrű, nagy szemekben elkezdtek hullani, ahogy elborult felettünk az ég. Még a sokat megélt, itteni emberek is csodálkoztak, hogy május 6-án ilyen hirtelen visszajött a tél.

Egy, két óra elteltével mindent fehér hótakaró borított, amikor oly váratlanul, mint ahogy beborult, olyan hirtelen gyorsasággal kitisztult az ég, s a szikrázó tavaszi napsütés percek alatt megette az imént hullott hótakarót. A hideg, csípős szél továbbra is erősen fújt, de a gyönyörű nap újra meghozta a kedvünket, s örömmel és jókedvvel mentünk haza a munkahelyünkről. Alig érkeztünk lepakolni, és a munkásruháktól megszabadulni, pillanatok alatt elsötétült odakinn, olyannyira, hogy villanyt kellett a szobában gyújtani. A változatosság kedvéért, most az eső kezdett rá, és sűrű cseppekben vigasztalanul verte az ablaküveget. A viharos hideg szél továbbra is megállás nélkül tombolt, s ez is hozzájárulhatott, hogy előbb csak alig hallhatóan, majd egyre hangosabban a jéggé fagyott esőcseppek verték az ablakot, és a bádognál készült ablakpárkányt. Sűrű, apró szemekben, de rengeteg jég esett. Néhányan, a kíváncsiabbak közül, lementünk az utcára a ház elé, ahol megdöbbenve láttuk, hogy mindent, de mindent vastagon beborít az apró szemű jég. Marokszám lehetett szedni, és semmi jelét nem mutatta annak, hogy elolvadna.

Talán egy vagy másfél óra elteltével, úgy este fél tíz tájban, pillanatok alatt kitisztult felettünk az ég, és a lenyugvó nap sugarai ragyogó aranyárgára festették a távoli faváros apró kicsi házait. Még a város központi része, amely itt terül el közvetlen előttünk, már a lenyugvó nap sugarai alól kikerülve szinte esti sötétségben burkolózott, addig a távolabbi városrész még aranyfényben ragyogott. Az ablakban állva bámultam ezt a csodás képet, és nem győztem betelni szépségével.

A szamovár! Egyre inkább nyomaszt, hogy még mindig nem sikerült beszereznem egy darabot sem. Látni láttam többfélét, volt amelyiknek kerek, gömbölyű formájú

volt a víztartálya, volt amelyik amfora alakú, de láttam kehelyformájút is. Ami mindegyikre jellemző volt, az az, hogy mindegyik szépen megmunkált és díszített rozsdamentes acéllemezből készült, és elektromos rendszerű. Én is valami ilyesmit szeretnék vásárolni. Az már biztos, hogy az ára, - ami egy kicsit borsos, - és a nagysága miatt, ha sikerül is, csak egy darabot fogok vásárolni magunknak. Tudom, hogy otthon most ez a sláger, minden rokon és ismerős szamovárt szeretne kapni ajándékba, de erről szó sem lehet. Ha egyvalakinek vinnék, akkor a többiek megsértődnének, ha pedig mindenkinek akarnék vinni, akkor meg vagy negyven szamovárt kéne vennem, ami képtelenség.

A szobatársam, Jacsó Kázmér, az alvós babákkal járta meg! Megígérte, hogy karácsonyra a rokon kislányok kapnak tőle egy-egy kb. fél méter magas, gyönyörűen felöltöztetett járó babát, amelyik még ráadásul sír, a fejét billegtetni ha jár, és pislog, meg talán még az orosz himnuszt is elénekli kínjában, ha jól megszorítják a nyakát. Szóval mindent tudnak ezek a babák, és hát elég drágák is. Még szerencséje Kázmérnak, hogy babából nincs hiány a boltokban, azok korlátlan mennyiségben vásárolhatók.

El is mentünk egyszer babát vásárolni. Én is mentem, mert szeretek boltba járni, nézelődni. De Kázmér is jól járt velem, mert segítettem a cipekedésben, így is kétszer kellett fordulnunk, hogy hazahozzuk a babákat. A vásárlásnál derült ki, hogy ha vesz a kishúgának meg a testvérei kislányainak, akkor venni kell a keresztlányoknak is, de hogy elkerülje a sértődést, akkor már a többi rokon kislány sem maradhat ki. Így aztán tíz vagy tizenkét járóbabát kellett vásárolni, ügyelve arra, hogy két egyforma ruhácskájú ne legyen. Akár milyen picikék is ezek a rokon lányok, a hiúság veleszületett adottságként, már első pillanatuktól a vérükben van. Szóval hazavittük a babákat, de hát a nagy kérdés az, hogy hogyan tovább, hogyan lehetne ezeket hazajuttatni. A terjedelmük miatt mindegyik csak külön egy-egy csomagban fér el, mert hát küldeni kell kétségtelen, hiszen tizenkét babával nem lehet háromszori árszállással repülőn utazni, ha csak nem indítanak egy baba különjáratot.

És ekkor pattant ki Kázmér agyából az Isteni szikra! A megvilágosodás szülte ötlet után, szó nélkül lerohant a városba a postára, és nemsoká fülig érő mosollyal az arcán jött vissza. „Minden rendben, csomagban elküldöm a babákat” mondta és elárulta a nagy ötletét. Szétszed minden babát, és egy, egy dobozban hazaküldi úgy, hogy egyikben a fejek, másokban a törzsek, a következőben a kezek és lábak. Elkészítette az LPK asztalosműhelyében a gyerekkoporsó nagyságú fadobozokat, és ahogy eltervezte a szétszedett babákat, hazaküldte avval, hogy, majd ha szabadságra hazautazik, akkor otthon összerakja, és szétosztja azokat a családban a kislányoknak. Bizonyára itt a postán, de otthon a szülei is nagyot néztek, amikor egymást követő napokon sorba kapták a babadarabokkal teli csomagokat. Kázmérnak aztán két hónapig csak azért kellett keményen dolgoznia, hogy valahogy behozza a sok baba okozta anyagi visszaesését.

Nos én úgy gondoltam, hogy lesz egy szamovár, az is magunknak, és aki közlelől látni akarja, az eljön és megnézegeti. Mi biztos nem fogjuk használni, de itt a helyieknél szinte mindennapos használati tárgy. Régen, és elvéve még ma is ott, ahol nincs elektromos áram, faszénnel melegítették, forralták a szamovárban a teának való vizet. A szerkezet úgy van kialakítva, hogy a négy apró láb felett mindjárt a paráznak van megfelelő hely kiképezve, ahonnét egy viszonylag vastag kémény vezet fel a víztartályon keresztül, a szamovár tetejére. Itt a rácsos díszes kéményvég úgy van kialakítva, hogy egy díszes csészében itt tarják a nagyon sűrű teafőzetet. Ezt öntik a fémfogantyúkkal ellátott poharakba, majd a szamovár tartályának csapján keresztül engednek rá forró vizet. Az egész szerkezet a tartozékaival együtt többnyire népi motívumokkal díszített, ezért nem csak hasznos, de tetszetős tárgy, így az egyébként általában egyszerű és szegényes orosz lakószobákban, sok esetben még díszként is használják.

Az elektromos szamovár felépítése gyakorlatilag megegyezik a hagyományoséval, annyi különbséggel, hogy nincs alul tüztér és kémény sem, hanem a víztartályban van elhelyezve a melegítést szolgáló szigetelt spirál. Ezek a szamovárok is gazdagon díszítettek és ezért szeretjük mi is inkább a konyha vagy szoba díszeként használni.

Feltétlen jegyezd meg, hogy az előzetes tervek szerint a nyári szabadságomra, várhatóan június 27-én érkezek Budapestre. Ez, mint itt oly sokszor még megváltozhat, de az is csak egy-két napot jelenthet. Az tehát biztos, hogy evvel a csoporttal fogok utazni.

Az elmúlt éjszakák egyikén keserves jajgatásra ébredtem. Kiderült, hogy a lakásunk másik szobájában, az ott lakó Barócs Laci éjszaka álmában valószínűleg rosszul fordult, és amiről már írtam, a nyakán lévő kemény gipszgallér rászorult a nyakára. Nagy fájdalomra ébredt, és majdnem megfulladt, azért jajgatott. Ez a gallér, mindkét vállát, a nyakát, és alulról a fél fejét is, mint egy bilincs, úgy szorítja, gyakorlatilag csak a törzsével tud fordulni bármely irányba. Valószínű, hogy álmában rosszul fordult, és befeszült a nyaka, megszorult a feje úgy, hogy mozdulni se tudott. Míg a többiek vártak - mert hiszen mindnyájan felébredtünk -, tanakodtak, hogy mit kéne tenni, én egyszerűen elkezdtem levágni ezt a gipszgallért. Félórás kemény munkával sikerült levágnom a gipszet, és kiszabadítanom a Lacit szorult helyzetéből. Másnap reggel egyenest az orvoshoz siettem, de nem szóltak semmit, azt mondták, hogy napokon belül úgylis hazautazik, majd otthon meggyógyítják, ha tudják.

A minap a lenti boltunkban sikerült 2 kg citromot vásárolnom. Nagyon megörültem, mert ritka vendég errefelé mindenféle déligyümölcs.

Mindjárt itt van május 8-a, a „Győzelem napja”. A II. világháború befejezésének napja itt munkaszüneti nap. Ekkor az egész országban ünnepelnek, és megemlékeznek a háborúban elesett hozzátartozókról. Talán az egész unióban nincs olyan család, amelyiknek valamely tagja, vagy közeli rokona ne esett volna a háború áldozatává, ezért órájuk emlékeznek ilyenkor. Mi ezt a szabadnapunkat pihenéssel, kirándulással, szórakozással töltöttük. Voltak akik elmentek megnézni a

focicsapatunkat, akik a város más csapataival valami versenyen szerepeltek, de a Zleovszki Jancsi másokkal együtt horgászni ment már kora hajnalban az Angarára. Igaz, hogy már kora délelőtt itthon volt, mert nagyon fázott és semmit se fogott, de a horgászok már csak ilyenek, ő is félórás élménybeszámolót tartott a majdnem megfogott hatalmas halakról. Jó volt hallgatni, olyan átéléssel mesélt.

Mi heten, már vagy két hete elhatároztuk, hogy a partra sodort hatalmas fenyőtörzsekből tutajt építünk, akkorát, hogy még egy sátrat is állítunk rá. Valahogy nekem nem tetszett a dolog, és még az elején, egy másik sráccal együtt kiszálltam, de a többiek attól kezdve, lelkesen járnak le a folyópartra, és építik a tutajt. Állítólag most fognak vízre szállni, ezen a szabadnapon.

Hát szeretem a kalandot, meg elég romantikus lélek is vagyok, de ezt én túl veszélyesnek tartom. Igaz, elég jól úszok, de semmi kedvem a csak néhány fokos hideg Angarában megmártózni, aminek igen nagy az esélye. Inkább ott egye a fene az egészet! Inkább maradok itthon, olvasgatok, lustálkodok, és hallgatom a lakásunk alatt lévő bárból felszűrődő mulatozás hangzavarát. Tegnap szóltak, hogy legénybúcsút tartanak. Az egyik srác 1-én, tehát két nap múlva utazik haza megnősülni. Őt búcsúztatják a barátai, munkatársai, ami teljesen érthető.

Én azért elgondolkoztam a dagon. Arról van szó, hogy ez a fiú elvesz egy magyar kislányt, akit közel egy éve látott utoljára. Már ez is ciki, de még rendben van. Hazamegy, megesküdnék, lakodalom, utána két hét nászút, és jöhet vissza a fiú, újabb egy évre. Hát köszönöm én az ilyen új házasságot. Szerintem nem a legjobb időpontot választották. Ha jól számolom, akkor a nászutat követően csak az egyéves házassági évfordulójukon basznak újra. Legalábbis egymással. Ez azért komoly! (Azért zárójelben megjegyzem, hogy a mi sorsunk se jobb e-téren) Bízva abban, hogy minden kezdeti nehézség ellenére sikeres lesz a házasságuk, és lesz lehetőségük mindent, ami az egy év alatt elmaradt, bepótolni, csak gratulálok, és minden jót kívánok én is. Szerencsém, hogy a jövődöbeli férj, szereti a Strauss zenét, mert órákon át a legkülönbözőbb Strauss keringők és indulók hallatszottak fel. Az épület szigetelése nagyon rossz, gyakorlatilag nincs is, itt minden irányban minden áthallatszik. A szomszédokkal nincs semmi problémánk, csak a közvetlen alattunk lévő bárból szokott sokszor felhallatszani, ha buliznak a srácok. Egyébként a Strauss keringőket én szívesen hallgatom, így semmi bajom nem volt.

Délután a 6. emeleten Gyetvai Tíboréknál jártam, mert ő, a Bácskai Gabi és én, hárman egy körmérkőzéses kis saktornát rendeztünk. A végeredmény, mindenki győzött és veszített is, úgy hogy a következő munkaszüneti napon le kell játszánunk a visszavágókat is. Gyetvai Tibi készítette a bratszki kirándulás képeit, tőle kaptam azt is, amelyiken a befőttesüvegekből isszuk a sört.

Katikám, az elmúlt napokról írt beszámolómm eddig tartott.

Drága kicsi lányunk, Gabikánk születésnapja hamarosan elérkezik, ezért most kívánok neki nagyon-nagyon boldog gyerekkort, és szeretettel teli hosszú életet.

Sajnos nincs módom megölelni, magamhoz szorítani, és ezer csókkal borítani a kicsi arcát, ezért kérlek, öleld meg helyettem is.

Fiunkat, Ferikét is szeretettel puszilom!

Uszty-Ilimszk, 1977. május 8.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Milyen szerencsése van a Barócs Lacinak! Már hónapokkal ezelőtt megrendelt egy mini tv-t, néhány nappal később én is. A Laci hazautazása napok kérdése, és már aggódott, hogy nem lesz itt amikor megjön, és láss csodát, tegnap megkaptuk mindketten az értesítést, hogy mehetünk a postára és kiválthatjuk őket.

Így is történt, már mindketten a saját mini tévéket nézzük. 161,20 rubelba került, ebben benne van a szállítás költsége is. Itt egy sajátos árusítási formát vezettek be, amin keresztül többnyire ruhaneműt és tartós fogyasztási cikkeket lehet beszerezni. A Szovjetunióban, főleg az Ural hegységen túl, rengeteg kisebb-nagyobb település van, egymástól sok száz kilométer távolságra, amelyek csak akkor, ha az időjárás kegyes, csak akkor közelíthetők meg, és akkor is csak többnyire kiépítetlen úttalan utakon. Ezeken a településeken, még ma is, a mi számunkra szinte felfoghatatlan elmaradottságban élnek az emberek. Most nem arról beszélek amit nemrég olvastam az „Élet és Tudományban”, hogy napjainkban is fedeznek fel szinte évről évre olyan – a világ legeldugottabb, háborítatlan szegleteiben élő népeket – népcsoportokat, amelyek eddig a civilizált világ számára ismeretlenek voltak, és ezek legtöbbször a mai Szovjetunió szibériai területén találják.

Ezek a néhány száz lakosú falvaktól a sok tízezer ember lakta városokig, már úgy mond, a fejlett világban léteznek, ahol az ott élő emberek nyilvántartott állampolgárai az országnak. A baj az, hogy olyan kegyetlenül messze, és nehezen megközelíthető helyen vannak, ahová a mindennapi áruszállítás a hagyományos módon megoldhatatlan. Sok kis pásztorok lakta település csak helikopterrel közelíthető meg, de a nagyobbak már kisebb repülő fogadására is alkalmas repülőterekkel rendelkeznek. Ezért a postán katalógusból lehet megrendelni különböző dolgokat (mint mi itt a tv-t), és néhány hónap elteltével ez meg is érkezik. Mondjuk, az előfordul, mint most az én esetemben is, hogy piros színben rendeltem, de csukaszürkében érkezett, de jó és üzemképes, ezért nagyon örülök neki. Egyébként ez a csomagküldő szolgálat nem orosz találmány, azt hiszem Észak - Amerikában vezették be először, de Ausztráliában is jól kiépített rendszere működik. Gyakorlatilag minden olyan helyen, ahol nincs kiépített üzlethálózat, ott ez bevált módszer.

Katikám, egy tájékoztatón közölték, hogy az első szabadságra induló csoport valószínű, hogy most, május 19-én, tíz nap múlva (ekkor utazik a Csikány Józsi is Szentesre, ő is családos ember, mint én), míg a következő, amelyikben én is utazom, az májtól 45 napra indul. Úgy vagyok, mint a katonaságnál leszerelés előtt, számolom

visszafelé a napokat. Egyébként nem csak az érintettek, de az egész magyar kolónia a hazautazás lázában ég. Ez a téma, ha beszélgetünk egymással, előbb-utóbb mindig ott kötünk ki.

A Kázmér kitalálta, hogy menjünk fel a háztetőre, és ott fényképezzük le egymást. A háztetőre egy nyitva felejtett feljárón keresztül jutottunk. A kilátás nem sokban különbözött attól, mint ami a legfelső emeleti szobánk ablakából is látható, de az érdekesség kedvéért magunkról is készítettünk néhány fotót. Nem sokat időztem a tetőn, mert az idő nagyon hideg, és szeles volt, és én erre nem gondolva csak vékonyan öltöztem. Lemászva, akit csak elértem az emeletünkön, mindenkinek szóltam, hogy a Kázmér a tetőn fotóz, aki akar képet, az menjen! Miután a hír futótűzként terjedt tovább mind az öt magyarlakta szinten, így szegény fiú, vagy másfél órán keresztül készítette a felvételeket.

Május 11-e is ugyanúgy kezdődött, mint eddig szinte minden nap. Ébresztő, majd indulás a munkahelyre, reggeli és kezdődhet a meló. Egy félkész épületben dolgoztunk, amikor úgy délelőtt 11 tájban valamiért kimentem az épületből. Nagy csomó szeméten és lomon kellett átlépegetnem, amikor teljesen váratlanul egy kiálló betonvas darabban megbukva hasra estem. Mint ahogy ilyenkor lenni szokott, kiterültem mint a béka, és egy jó nagy pocsolya kellős közepén landoltam. Mire felkászálódtam, úgy néztem ki, mint a disznó, csöpögött a ruhámról a sár és malaj. Ahogy felkászálódtam, már akkor éreztem, hogy a bal lábfejem fáj, de sokat nem törődtem vele, inkább magam takarítottam a sártól, mocsoktól. Örültem, hogy nem látta senki az „akciómat” biztos jól röhögött volna rajtam. Éreztem én minden lépésnél, hogy fáj a bal lábam, még aztán ebéd után, amikor egy kicsit üldögéltünk, kihúztam a csizmából. Hiába nézegettem, nem láttam semmit rajta, de amikor próbáltam újra a csizmába dugni, egyszerűen nem akart beleférni. Míg szabadon volt, jól megdagadt. Nagy nehezen mégis visszaerőltettem, de a fájdalomtól már dolgozni nem tudtam.

Az egyik munkatársam segítségével elbicegtünk az építésvezetőség orvosi rendelőjébe, ahol orvos híján egy felcserasszony jó szoroson befáslizta. Fényes nappal volt, én mégis láttam Szibéria egén az összes csillagot! Nagyon fáj. Olyan érzésem lehetett, mint azoknak a zsidóknak – akiket az 1400-as évek második felében, spanyolhonban a pápa és a királyuk (aki akkor tájt benősülés okán egy Habsburg volt éppen) – az inkvizíció a hely eredetétől nevezett és elhíresült „spanyolcsizmával” próbált a katolikus vallás irányába térítgetni. Mondjuk az a célszerszám, ha jól használták, akkor fokozatosan rászorulva a delikvens lábára egyre erősebben szorította, mígnem akár össze is roppantotta a viselője lábát, az én esetemben ez fordítva funkcionált.

Mondhatnám, a spanyolcsizma továbbfejlesztett szovjet változata: a fásli oly szoros volt, hogy a benne lévő lábam, ahogy dagadt, úgy okozott egyre elviselhetlenebb fájdalmat és kínokat. Nem is bírtam szó nélkül, addig könyörögtem, míg nem kaptam egy fájdalomcsillapító injekciót. Az ilyenkor

szokásos jegyzőkönyvek kiállítását követően, természetesen segítséggel a városi kórházban kötöttem ki, ahol röntgenezés és a szükséges vizsgálatokat követően, szépen begipszelték a fájós lábamat. Aki velem jött egy vékony, hozzám képest alacsony magyar srác, a kórházból a magyar házig a vállán, a hátán cipelt, mert nem járó, hanem fekvőgipszet kaptam, amire nagyon kellett vigyáznom.

Szegény fiú nagyon elfáradhatott, mert több helyen is meredek kaptatókon kellett cipelnie, de szó nélkül, a legnagyobb odaadással megtette. Ami igazán szép az, hogy olyan srác volt, akinek a nevét sem tudom pontosan, mert egész másik brigádban dolgozik, annyira más helyen és a lakása is távol esik az enyémtől, szóval alig ismerem, és mégis azonnal a segítségemre sietett. Arra sem emlékszem, hogy egyáltalán hogy került oda, mert csak a fájdalمام kötötte le minden figyelmem. Nagyon hálás vagyok azért amit tett, de megköszönni sem tudtam igazán, mert ahogy felkísért a szobáig, egy pillanat múlva eltűnt a szemem elől.

Nem tört el csont, inkább csak valami ínszalag vagy szalagok sérülhettek (húzódhattak) meg. Mindegy, üzemi balesetnek számít, mert a munkahelyen történt a sérülés, és így teljes fizetést kapok a táppénz idejére. Jó két hét múlva kell kontrollra visszamennem, de lehet, hogy már a hazautazásig kihúzom táppénzen. Majd elválík.

Megkezdődtek a táppénzes napjaim.

A szobafogság egyelőre nem terhes, csak fekszem, vagy az ágyam szélén üldögélek. A lábam nem fáj, sőt egy kicsit mozgatni is tudom. Ragyogóan kipihentem magam, ezen a Barócestól kapott ágyon öröm heverészni. Kényelmes, nem gödrösödik a közepe, mint általában az ilyen sodronyos vaságyaknál megszokott, és széles. Sokkal szélesebb mint az eddigi ágyam volt. Emlékszel, amikor itt jártál, azon hiába próbáltuk, nem fértünk el egymás mellett, még szerencse, hogy rájöttünk arra, hogy egymáson is igen jó!

A szobámban tesztek-veszek és nézem a tévét, amit ugyan sokszor nem értek, de az se zavar.

Megtudtam, hogy valószínű június 24-én indul a mi hazautazó csoportunk. Innen hajnalban indulunk, s Moszkvában kell majd kb. hét órát várjunk, a ferihegyi repülőtérre induló gépre. Bár már ott tartanánk! Nagyon várom az utazást, és remélem, hogy te is ott leszel a repülőtéren. Úgy beszélnek a békés megyeiek, hogy a KISZ küld fel egy kisbuszt a reptérre, és azon a hozzátartozók is feljöhetnek. Légy szíves vedd fel a kapcsolatot Gubis Katival (megyei KISZ munkatársa), valószínű ő intézi majd ezt. Tudom, hogy nem szívesen beszélsz a KISZ-esekkel, mert az ígéretük ellenére semmit nem segítettek a lakáskérdésünk megoldásában, és így lehet, hogy nem is szívesen állsz szóba velük, de az ésszerűség most ezt kívánja. Nemcsak a KISZ, de a munkahelyünk se segített semmit, pedig ők is ígértek fűt-fát! Vagy nem vagyunk igazán jó káderek, vagy a származásunk nem megfelelő (ezt úgy értem, hogy nem vagyunk tótok, mert a párttitkár és a szakszervezeti titkár, na meg az utánam jövő KISZ-titkárnő is tót származású, és tudvalevő, hogy ők a maguk fajtájának mindent, de másnak coki!). Bár az is lehet, hogy az a baja a szakszervezeti

titkárnak, hogy „nem vetted a lapot” és elég egyértelműen elküldted a jó fenébe, amikor kihasználva azt, hogy egyedül vagy és segítséget kérsz, közeledni, megfogdosni próbált. Látod milyen a vén szarházi, kíváncsi leszek rá, hogy fog a szemembe nézni amikor hazamegyek?

Mindegy, azt írtad, hogy anyukádhoz költözve, a régi, gyerekkori szobádba pakoltatok, és szépen elfértek a két kisgyerekekkel. Jól van ez így, és majd csak meglesz az új lakás is egyszer, addig meg jó nektek Gádoroson is. Olyan a gyerekeknek, mintha egy hosszabb kiránduláson lennének falun, a nagymamánál.

Itt aztán csendben telnek körülöttem a napok. Nem hagyhatom el a szobát, mert nem járógipsz, ami a lábamon van, és különben is nem akarom hogy lássanak járkálni, mert akkor jogosan kérdezhetik, hogy akkor mi is van a lábammal, és így kezd unalmas lenni itthon. Nem telik az idő. Amit akartam itt a lakásban, azt már mindent megcsináltam. Unom már a fekvést, sokszor alig várom, hogy jöjjön már haza valaki a munkából, legyen kivel beszélgetnem.

A gipszben egy kicsit tudom mozgatni a lábam, ami egyáltalán nem fáj. Inkább az a rossz érzés, hogy viszket, és nem tudom megvakarni. Sokszor kínomban a gipszet kapirgálom, de még mindig olyan szoros, hogy a ceruza se fér alá, amivel kicsit vakarózhatnék. Az is rossz, hogy amikor feltették, akkor a sok szőr beragadt a gipszbe, és most, hogy a lábam lapped le, úgy húzódik és égető érzése van. 18-án kell mennem felülvizsgálatra, de elhatároztam, hogy ha továbbra sem fáj és ilyen szépen gyógyul, akkor levetetem. Nem kínlódom vele, elég volt már a táppénzből!

Május 14-én, a mai napon van otthon a húgom esküvője. Szívesen ott lennék én is. Érdekes, mert a jövődöbeli sógoromat nem is ismerem, hiszen amikor még otthon voltam, akkor nem volt a „képben”. Remélem, jól megértik majd egymást, és boldog házasságuk lesz.

A mai nap nemcsak erről, hanem arról is nevezetes, hogy lent a földszinti nagyteremben „rongyos bált” rendeznek. Csak maskarában, a bál nevéhez illő ruhában, magyarán rongyokba öltözve lehet részt venni. Én nem tudok a gipszem miatt lemenni, sajnálom is nagyon, mert kitűnő hangulat lehet, hiszen ide a kilencedikre is felhallatszik a buli hangzavara. Sok a jelmezes, csak azt nem tudom, hogy a helybéli lányok részére is kötelező volt a jelmez? Ha igen, akkor még jobb lehet a buli!

Még szerencse, hogy sok barátom van. A Csikány Jóska látogatott meg először, aki mondja, hogy már csomagol, pakol, készülődik az útra, ami négy-öt nap múlva várható. Meglátogatott Budai Misi, majd a volt lakótársam, Lukács Pali. Ő is evvel a csoporttal utazik szabadságra, ő most fogja látni a kisebbik fiát, aki már azóta született, mióta ő kint van. Kovács Józsi, az alapszervezeti KISZ titkárunk is meglátogatott. Ő újságolta, hogy jelölve vagyok az új KISZ bizottságba, ami kellemes meglepetésként hatott. A Gyetvai Tibi, meg a Nagy Feri is felkeresett. Két jó cimborá, velük itt ismerkedtem és barátkoztam össze. Alig, hogy elmentek, jött Bácskai Gabi, és a felesége, a kicsi Léna. Kedves, jó barátaim ők, és már írtam, hogy

Lénácska a tolmácsa a brigádunknak. Egy imádnivaló kislány, szerintem mindenki titkon szerelmes belé, mert mindnyájunkhoz kedves, aranyos. A Gáborral lejátszottunk néhány sakkpartit, majd Léna tanított meg egy-két sakkkal játszható olyan játékra, amit ő még kislánykorában tanult, és itt ma is közkedvelt az orosz gyerekek között.

Hanyecz István a nagyfőnökünk is felkeresett, vele volt a városi Komszomol titkára, és a „Komszomolszkaja Pravda” újságírója. Kicsit elbeszélgettünk, de azt hiszem, hogy ez a látogatás és beszélgetés nem az én becses személyemnek szólt, hanem inkább olyan protokolláris jellegűnek tűnt.

Még említést érdemel, hogy vége a Marxista-Leninista középiskolának. Május 16-án egész nap itt a szobámban vizsgáztattam a hallgatókat. Igazán jólelkű voltam, mert a csoportomba járó 22 ember mindegyike sikeresen levizsgázott. Tudom, mindenkinek meg van a véleménye az ilyen tanfolyamokról. Azt is elismerem, hogy igaza is van. Mégis azt mondom, hogy aki ezt a félévet becsületesen végigvitte, az egy kicsit tanult, egy kicsit talán másképp lát bizonyos dolgokat, és nem utolsósorban, ha hazamegy, akkor ha kinevezik valamilyen középszintű vezetőnek, akkor előnyére válhat ez a végzettség. Nekem is jó volt ez így, mert legalább evvel is eltelt egy napom.

Még annyit, hogy az első csoporttal utazók között óriási a felháborodás, mert állítólag nagyon szigorú vámvizsgálatra, és szarakodásra számíthatnak. Most, csütörtökön indulnak, de hogy mikor és ezek után hogy érkeznek, azt senki sem tudja. Abban reménykedünk, hogy csak „kacsa” az egész, csak rá akarnak ijeszteni az utazókra. Na majd meglátjuk!

Uszty-Ilimszk, 1977. május 17.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Már csak avval kezdem, hogy irigyellek! Olvasom az egyik leveledben, hogy milyen szépen barnulsz, milyen ragyogó idő van otthon, és hogy minden nap tudsz néhány órát anyukád kertjében napozni. Nem tagadom, a fantáziám képzeletben hazaröpít, és látlak magam előtt, abban a sárga színű fürdőruhában, amiben mindig is annyira tetszettél. A csinos, karcsú, magas, vékony alakodon, igazán szemet gyönyörködtető az a falatnyi sárga bikini. Nem csoda, hogy a strandon járva oly sokszor megbámultak a férfiak!

Bezzeg itt! Képzeld el, hogy még a minap (a dátumot is kiírom: május 24.), tíz centi hó esett, megnehezítve a munkánkat. Egy hatalmas darupálya térbetonozását végezzük, melynek nagysága 4-5 foci pályára terjed. Miután szorít a határidő, így három műszakban folyamatosan dolgozunk, ráadásul az oroszok olyan feszített ütemben hordják a bedolgoznivaló betont, hogy megállásra sincs időnk. Nem baj, mert így arra számítunk, hogy egy kicsit jobb lesz a keresetünk. Szóval itt szó sem lehet napozásról, mert még most is, egyik-másik nap hull a hó, ami igaz, hogy nem marad meg tartósan, de csak tél van még errefelé. Ennek ellenére, már kezdenek előbújni a muslica nagyságú apró vérszívó rovarok, amik a kiérkezésünkkel is és azóta is, oly sok kellemetlenséget okoztak nekünk.

Na de egy kicsit előreszaladtam a napokkal, most visszakanyarodok arra az időre, amikor még begipszelt lábbal otthon kuksoltam a szobámban. Írtam, hogy milyen kellemetlenségeket okozott ez a gipszcsizma, a szűrő-viszkető érzéstől már aludni sem tudtam. Nem beszélve arról, hogy a mozgás is nehézkes volt benne. Fogtam magam, és a bokánál két helyen is eltörtem a gipszet. Így már könnyebben mozogtam, viszont a törött gipsz érdes, durva felülete kidörzsölte a bőrömet. Az lett a vége, hogy szépen egyedül lementem a városi kórházba, kivárva még rám kerül a sor, addig mutogattam, magyaráztam még megértették, hogy le akarom vetetni ezt a gipszcsizmát. Miután a röntgen is azt mutatta, hogy nincs törés, így nem vacakoltak velem.

Az első napokban egy kicsit még fáj a lábam, de szép lassan az is elmúlt, így minden további nélkül mehettem dolgozni. A Kaufmann Pali meglátogatott egyik este és kérdezi, hogy eltakartam-e a tőkömet a röntgenezés alatt, mert ha nem, akkor, ha sugarat kapok, attól biztos impotens leszek. Hát én bizony nem takartam el, de hát mivel is takarhattam volna, mert sem a ruháim, sem a kezem nem jelent semmit a röntgensugarakkal szemben, csak az ólommal bélelt takaró, vagy valami hasonló lehet hatékony, de itt ilyen nem dobtak az ölembe. Jól rám ijesztett a Pali, hirtelen

nem is tudtam, hogy mit kellene tennem, helyesebben tudom, hogy az lenne a legmeggyőzőbb, ha egy kislánnyal közösen vizsgálnám meg ezt, de ennek a gondolatát is gyorsan elvettem.

Aztán ahogy teltek a napok egyre inkább megnyugodtam, mert minden reggel olyan merevedéssel ébredek, hogy arra kell gondolnom, hogy mégiscsak valószínű, hogy nincs semmi baj a „rugóval”. Na, majd otthon leteszteljük!

Május 18-án délután, háromtól este fél tizenegyig tartott a küldöttértekezlet, és az új KISZ Bizottság választása. Még soha ilyen hosszan elhúzódó gyűlésen nem vettem részt. Magyarországról itt volt Pásztor Gabriella, a KISZ-KB titkára, meg az Építési és Városfejlesztési Minisztérium pártbizottságának a titkára, és egy újságíró. A választásokig minden a megszokott mederben zajlott, a napirend megszavazása után a beszámolók, hozzászólások, ki hosszan, ki még hosszabban mondta a magáét. A mieink azért beszéltek sokat, hogy az otthonról jövőknek imponáljanak, az otthoniak, meg pont fordítva. Végre szünet és felkészülés a választásra. Én is jelölt lettem az új KISZ-bizottságba.

A választás kezdetekor „beütött a menykő!” Tudni kell, hogy az eddigi KISZ-bizottság úgy állt fel, hogy az otthonról kijelölt, és direkt ezért kiutaztatott Zvolenszki István, KISZ káder a titkár, aki egyben a táborvezető, Hanyecz István első helyettese is volt. Az eddigi bizottsági tagokat tavaly a kiutazásunk után nem sokkal gyakorlatilag ő nevezte, helyesebben jelölte, és mi, akik még akkor szinte nem is ismertük egymást, természetesen, jó birka módjára megszavaztuk. Az eltelt közel egy év bebizonyította, hogy vannak, akik sem emberileg, sem erkölcsileg, de szakmailag sem oda valók, így aztán a mostani jelölés során nagy vita támadt. A jelölőbizottság most is, Zvolenszki Istvánnal az élen, egy-két kivétellel a régieket jelölte, de a küldöttgyűlésen néhány bátor ember felszólalt, és mást jelölt. Hangos szóváltások és hosszas vita után a küldöttek nem jelölték a Zvolenszkit titkárnak, sőt törölték a listáról, hogy még tag se lehessen, és vele együtt az eddigi bizottsági tagként szereplő tolmácsnő is bukott.

Természetesen az érintettek nagyon nehezen törődtek bele ebbe a döntésbe, különösen a Zvolenszki István hadakozott, ami az ő részéről abszolút érthető, hiszen, ha nem ő a KISZ-bizottság titkára, akkor nem ő a helyettes vezető, gyakorlatilag szedheti a sátorfáját és mehet haza. Még a másik leszavazott, mint tolmácsnő még hasznos tagja lehet a brigádnak a továbbiakban is, addig a szerintünk semmihez sem értő, kimondottan csak, mint politikai munkatárs csak felesleges hasznavehetetlen ember lenne itt a magyar brigádban. (Lehet, hogy ő írogat haza mindenféle jelentéseket rólunk. Ezt azért gondoljuk, mert ő volt az, aki mindenkiről minden rosszat elmondott akkor, amikor kiutaztatok hozzánk.)

A szavazás nagy-sokára megtörtént, és nagy meglepetésre Oláh Marika lett az új KISZ-bizottsági titkár. A Marika egyébként egy tündéri kislány! Ha jól tudom, akkor a csongrád-megyeiekkel jött, és valamilyen KISZ-es funkciót töltött be otthon. Egy talpraesett, határozott, jó fellépésű, húsz év körüli lány, aki nemcsak okos, de csinos

is. Vékony, karcsú, minden férfiszem örömmel tekint rá. Gyönyörű hátközépig érő hosszú barna haja, még inkább rátereli a figyelmet. Mindenkiel kedves, közvetlen, nem felvágós és nem akaratos. Ennyi jó tulajdonság ritka hogy egy nőben egyszerre meglegyen, főleg olyanban, aki még ráadásul csinos is. Ha egyedülálló lennék, biztos körbeudvarolnám, mert imádom az ilyen nőket, akikkel bármiről lehet beszélgetni, soha nincs rosszkedve, és mindig mosolyog. Szóval, Oláh Marikát elsöprő többséggel titkárnak választottuk!

A választás után az új bizottság tagjai a meghívottakkal, az itteni és az otthonról jött vendégekkel együtt, a „Loszjata” étteremben egy zártkörű vacsorán vettünk részt. Szokás szerint, ami zártkörű, az pazar is! Gyönyörű teríték, csak az előételek sora három fogás, kitűnő ennivalók, italok és sütemények! Mindez megvan itt, csak nem mindenki számára hozzáférhető. Nagyon kellemes estét töltöttünk el.

Azt hittük, hogy amikor hazaértünk, úgy hajnal két óra felé, már mindenki alszik a magyar házban, de tévedtünk: A reggel szabadságra indulók most tartották, azaz szerintem egészen az indulás pillanatáig is tartani fogják a búcsú-bulijukat. Már itt mifelénk így szokás, hogy ha valakik elutaznak, akkor azoktól tisztességgel elbúcsúzkodnak a maradók. Egy kis iszogatás, beszélgetés, nótázgatás váltja egymást, aztán úgy éjfél után, amikor már magasra hág a jókedv és a hangulat, akkor már csak a szép magyar nóták követik egymást, amíg csak az utolsó legény is ki nem dől az italtól és a fáradtságtól. Most erre nem kerülhet sor, mert hiszen a búcsúzkodók egy része utazik haza.

Kicsit nehezen jött el az indulás ideje, Ezt onnan tudom, mert a jó haver, a lakótárs, a munkatárs, aki számtalan fényképet készített, és osztott szét köztünk az elmúlt szűk egy év alatt, a Barócs Laci most utazik haza. Itt úgy beszélnek, hogy egyelőre szabadságra, meg kivizsgálásra, de mindnyájan tudjuk, hogy két hónapi kórházi, majd háromhavi itteni táppénz után semmi esély nincs arra, hogy ő visszajöhessen. Úgy is készült, csomagolt, hogy végleg utazik. Ami nem fért el a bőröndjeiben, azt majd a Zleovszki Jani és a Csjáki Pali, a két legjobb barát utána küldi csomagban.

Az autóbusz majd kétórás késéssel érkezett, és még egy Istenhózzád, utána elindult a csoport, az egy év eltelte utáni első szabadságos csoport, Magyarországra.

Napok múlva híre jött, hogy ha nem is minden gond nélkül, de végül is szerencsésen hazaérkeztek mindnyájan. Megtudtuk, hogy Moszkváig minden rendben ment, viszont onnan a csoport egyik felének repülő helyett végül vonattal kellett hazautaznia. A részleteket nem ismerjük, csak azt, hogy mindenki szerencsésen megérkezett.

Fárasztó, nehéz nap várt rám, mert én sem aludtam az éjszaka, és reggel megmenni kellett dolgozni. A sorsomat még az is keserítette, hogy a hosszú tél és a rossz táplálkozás miatt fellépő vitaminhiány következtében, az én kezeimen is a bőr sok helyen, mélyen kirepedezett, és ezért fájdalmas a munkavégzés. Sajnos általános jelenség ez, nagyon sokan szenvedünk miatta. Én is próbálom kenegetni

kézbalzsammal, de nem ér semmit. Egy kicsit puhítja a bőrt, de a vitaminhiányt nem pótolja. Hiába ettük a rengeteg vöröshagymát, hiába küldtél többször is Polivitaplex tablettákat, mindez kevésnek bizonyult. Reménykedünk, hogy a jó idő beállta majd segít a helyzetünkön.

Mint írtam, egy darupályát betonozunk, ami magában nem egy nagy hír, de az teszi érdekessé, hogy tavaly augusztusban, amikor ide kikergettünk, akkor mindjárt az első napok egyikén egy otthonról velünk jött újságíró kedvéért néhányan beöltöztek, és frissen, gyorsan egy billenős teherautónyi betont lebetonoztak. Én is, még civilben ott álldogáltam a nézők között, és azt is láttam, hogy az egyik vezetőnk, Papp Laci, gyorsan még azt is belekaristolta a frissen lehúzott betonba, hogy „A Kun Béla brigád első betonja!”. Az újságíró le is fényképezte, és nem sokkal ezután otthon a „Magyar Ifjúságban” egy nagy cikk jelent meg az itt készült fotóval együtt, és agyba-főbe magasztalva minket, hírt adtak arról, hogy megkezdték a magyarok a betonozást. Nos az igazság az, hogy a fényképezés után mindent azonnal abbahagytak, a SZMU-4 vezetője (ez az a fő építésvezetőség ahol dolgozik a brigádunk) Szidorov elvtárs, fő építésvezető lehúzta lábairól a hirtelen felrántott gumicsizmákat, és kilépve a betonozó magyar fiatalok közül (mert a fénykép kedvéért, és az ő dicsőségére beállt közéjük) otthagytott bennünket a friss négy négyzetméteres betonunkkal együtt.

Nos, ez a darupálya az a hely, ahol az a kis beton készült, amit épségben megtaláltunk, és most már csak a felirat miatt is, szépen körbebetonoztunk. Megmarad az utókornak ez az első beton, végre-valahára funkciót is kapott, nemcsak a reklám miatt készült.

A magyar ház újabb lakókkal gyarapodott. Néhány néger költözött az egyik még üresen álló alsóbb szintre. Állítólag a Szovjetunióban tanuló egyetemistákból válogatták ki őket, és jutalmul, vagy büntetésül (ki tudja?) ide hozták őket egy-két hónapra dolgozni. Ez ám az internacionalizmus! Hogy mi a fenét tud majd itt ez a néhány puhatenyerű néger csinálni, azt még az oroszok Jóistene se tudja, de lényeg az, hogy világszerte lehet kürtölni az igazi nemzetközi összefogás jelképértékű hírét. Lehet fényképezni mint az őserdei majmokat, lehet mutogatni őket. Az ittenieknek egyből a kedvenceiké váltak, megbámulják őket, utánuk fordulnak, s boldog az, aki egy négerrel beszélhet. Nem tudom, hogy az itteni kislányok körében mennyire jó parti lehet egy néger, de az biztos, hogy kuriózumnak számítanak errefelé.

Azt hittem, hogy vége a Marxista - Leninista középiskolának, így most már újra szabadok lesznek az estém, nem kell vagy oktatást, vagy korrepetálást tartanom, és tessék, itt az újabb feladat. A KISZ-bizottsági tagság úgy tűnik még több elfoglaltságot jelent. Mióta megalakultunk, minden délután ülésezünk, és számtalan terv, ötlet és jó elképzelés megvitatásán túl a feladatokat is meghatároztuk. Úgy néz ki, hogy az én reszortom az agitációs propagandamunka lesz. Konkrét feladatot is kaptam már, ugyanis hamarosan „Magyar Hét” lesz a városban, amit mi szervezünk, elsősorban az itteni lakosoknak. Megpróbáljuk bemutatni Magyarországot, mert bizony nem sokat tud az átlagember mirőlünk. Én két dologért vagyok felelős: Az

egyik, egy kiállítás összeállítása és megnyitása, amely az itt Szibériában harcoló magyar internacionalistákat mutatja be, köztük a brigádunk névadóját, Kun Bélát is, akinek a neve számunkra inkább a Tanácsköztársaság egyik főszereplőjeként ismerős.

A másik, pedig az építőbrigádunk bemutatása, képek, rajzok, fotók, tárgyak, és minden más elképzelhető és itt fellelhető dolog segítségével. Úgy érzem, jól megkaptam a magamét, lesz mit tenni, mire mindkét kiállítás összeáll. Szerencsére a brigádunkban, de a KISZ alapszervezetünkben is van sok barátom, aki szívesen segít.

Van tehát feladatom bőven, de szívesen vállalom, mert evvel is jobban telik az idő. Közben számolom a szabadságig hátralévő napokat.

Uszty-Ilimszk, 1977. május 25.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Az újonnan alakult KISZ-bizottság megkezdte a munkáját. Nem tagadom, azután a nagy változás után, hogy a tagság egyszerűen leváltotta Zvolenszki Pistát és az ő által favorizált jelöltet, komoly kritikát kapott az egész táborvezetés. A Zvolenszki, mégiscsak a Budapest által kinevezett második legfőbb vezető volt. Ha azt veszem, hogy a Hanyecz inkább általános, akkor a bukott Zvolenszki politikai vezető volt, ami tudvalevő legalább akkora hatalmasság, ha nem nagyobb, mint a papíron szereplő első ember. Nem is érdekelt, így hát fogalmam sincs, hogy mit csinálhatott, úgymond a civil életében ez a bukott káder? Lehet, hogy egy párt, vagy KISZ apparátus szorgalmas „hangyája”, lehet, hogy úgymond politikai karrierista volt, de hogy az emberekkel nem tud bánni, az, biztos! Nem sikerült megtalálnia a megfelelő hangnemet, a stílust, és nem sikerült elnyernie az emberek bizalmát. Pedig lehetett volna másmilyen is, nem törvényszerű, hogy aki valamely politikai szervezet munkatársaként lett ide kijelölve vezetőnek, annak mindnek be kell csődölni.

Itt van mindjárt a példa, Hanyecz István! Őt kezdetben mindenki elfogadta, mondhatnám még azt is, hogy talán szerette is. Barátságos, közvetlen ember, aki ráadásul nagyon sok apró-cseprő dologban is segítette az embereket. Kétségtelen, hogy a kezdeti egy-két hónap után, már voltak ellenszegülők, akik sok esetben unták, hogy nem felnőtt emberként, hanem valami KISZ-es ifjoncként kezelték őket (igaz ami igaz, vannak köztünk sokan nagyon fiatal gyerekek, akiknek még kell a tapasztalat, de ők is már a különböző iskolákból kikerült önálló munkavállalók), de úgy érzem, hogy a Hanyecz megpróbált váltani, változtatni a stílusán. Aztán kisebb-nagyobb buktatókkal, de valahogy ment is neki ez a dolog. Az más kérdés, hogy idővel, mint oly sok más személynél is, nála is előtérbe kerültek a magánélettel kapcsolatos problémák, amik bizony még inkább megterhelték magát az embert. A Zvolenszki, vagy nem tudott, vagy nem is akart változtatni, és az embereknek elege lett belőle. Így tudták leginkább kifejezni kritikájukat, hogy leváltották.

Ha jól tudom, a Veszprém Megyei KISZ bizottság munkatársa volt, és úgy került ide második számú helyettesnek Abonyi Gábor, aki az első pillanattól kezdve mindenkivel a legjobb barátságba került, tekintélye van, de ennek ellenére tisztelik és szeretik. Nem is beszélve Oláh Marikáról, akiről már írtam, hogy milyen kedves lány, ő is KISZ-es munkatársként dolgozott, ha jól tudom, akkor Csongrád megyében. Ők otthon is biztos közkedvelt és szeretett emberek voltak, mint ahogy itt is.

Szóval megkezdtek a munkát, és nem tagadom, hogy fűt bennünket a bizonyítás vágya. Most itt a lehetőség a „Magyar Hét” megszervezése és lebonyolítása, ez

mindjárt megfelelő alkalom arra, hogy megmutassuk, mire vagyunk képesek. Ezért aztán szinte nincs olyan este, hogy valamilyen gyűlés, megbeszélés vagy csak valamilyen összejövetel ne legyen, amire én hivatalos vagyok. Nem beszélve még a táborvezető által kitalált, no meg a párt különféle összejöveteleiről. Az én konkrét feladataimról már írtam, két kiállítás anyagát kell összeszedni, és a nyolcadik és a hatodik emeletei előtérben kialakított klub-helyiségekben magát a kiállítást megrendezni.

Szerencsére, nem minden barátom utazott el szabadságra, így többen is vannak, akik segítenek a helyiségek berendezésében, a kiállítási anyagok, tablók elkészítésében, ami rengeteg sziszifuszi munkával jár. Jó néhány éjszakánk ment el evvel az utóbbi napokban. Kaptam egy jó nagy könyvet, van vagy 700 oldal, és ebben azokról az internacionalistákról írnak, akik ezen a vidéken, helyesebben Irkutszk környékén harcoltak a fehérek ellen a szovjethatalom kezdetén. Az első világháborúban orosz hadifogságba esett magyar katonák önként jelentkeztek vöröskatonának, úgy kerültek erre a vidékre, róluk van szó.

A mindennapi életéről, az itt történekről is írok néhány sort: Tudod, egyszer régebben írtam arról, hogy az egyik brigádtársunk a kevés keresete miatt sztrájkolt, legalábbis azt mondta, hogy sztrájkol. Akkor a problémáját megvizsgálta a vezetőség, és hát kiderült, hogy ő sem tett meg mindent annak érdekében, hogy többet keressen, magyarán, egy lusta lógós alak volt. Nos ez a fiú ma elutazott. Nem önszántából, hanem a táborvezetés tegnap hozott egy fegyelmi határozatot, és ez alapján V. Jóska barátunkat méltatlannak tartották arra, hogy továbbra is a brigádunk tagja legyen, ezért azonnali hatállyal hazapaterolták. Miután Hanyecz István a táborvezető május 26-án Magyarországra utazott, így a Jóska barátunk is ment vele. Gondolom, sikerült mindent összecsomagolnia, és hazavinnie. Szinte észrevétlen csendbe távozott, nem volt búcsúest, még tán búcsúzkodás sem. Sajnos az, az igazság, hogy leginkább saját magát okolhatja V. Jóska.

Azért, hogy sok ezer kilométerre vagyunk hazulról, itt is érvényesek ránk azok a törvények szabályok és munkahelyi előírások, amik otthon. Még ezeken felül, meg kell felelni, az itteni előírásoknak is. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy a magyar és az orosz vezetők drákói szigorat vezettek volna be, sőt sok esetben elnézőek egy-egy kisebb vétség esetén, mint otthon. De azért mindennek van határa. Lopni itt sem szabad, és a munkahelyen dolgozni kell annak, aki ezt vállalva ide kijött. Aki ezt nem tudja vállalni, mint Jóska, az mehet haza. Nem ez volt az első fegyelmi eset, már azt hiszem, hogy arról is tettem említést, hogy tavaly ősszel, amikor az irhabundák kiosztása történt, akkor is gondok adódtak. Volt itt egy kisebb baráti társaság, akik vagy Budapestiek, vagy pest megyeiekként kerültek ki. Az ő feladatuk volt segíteni az irhabundák szétosztásában. 300 bunda egyben nagy csomó, és jó ára is van. A szétosztás során nem minden bunda került oda ahova kellett volna, és ebben ez a társaság is, ki így, ki úgy, közreműködött. Természetesen kiderült a dolog, ezért az érintettek fegyelmi büntetést kaptak. Nem voltak közeli ismerőseim, így a részleteket

sem tudom pontosan, de ki előbb, ki utóbb, közülük is hazautazott. Sajnos ezek az emberek, (egy tolmácsnő is volt köztük, aki ráadásul orosztanárnő volt otthon, tehát pedagógus!) bizony szégyent hoztak miránk, magyarokra, mert ezek a dolgok bármennyire is titkoltuk, azért mindenki, az itteni munkatársak és ismerősök tudomására is eljutottak. Azt azért gondolom, hogy hazakerülve otthon nem bántják őket különösebben, elég büntetés az, hogy innen szégyenszemre, szemlesütve kellett hazakullogniuk.

Hallom, beszélnek, hogy a második évben, a nős embereket karácsonyra hazaengedik, de csak saját költségen, ami kb. 300 rubelt jelent. A repülőjegyek ára ez, ami több mint egyhavi keresetünk. Ezért aztán meggondolandó a dolog. Persze ráérek majd akkor foglalkozni evvel a kérdéssel, ha egyáltalán itt leszek még.

Sokunk agyában megfordul az otthonmaradás gondolata. Én is azok közé tartozom, akiben viaskodik a honvágy, az otthoni szeretteim utáni vágyakozás, és a vállalás teljesítésének ígérete. Evvel egyáltalán nem vagyok egyedül, nyílt titok, hogy nagyon sok ember gondolkozik arról, hogyan tovább. Ez nyílt titok, a vezetés is pontosan tudja ezt. Ezért, a mostani hazautazásoknál úgy döntöttek, hogy az eddig ledolgozott elmúlt hónap után járó keresetet, csak a visszajövetel után kapja kézhez a szabadságos dolgozó. Kb. 220-280 rubelről van szó személyenként. Azért döntöttek így, hogy aki otthon marad, annak az utána felmerülő itteni költségeire legyen fedezet. Egye fene, elfogadható ez a döntés, csak sokan arra számítottunk, hogy majd ebből a kis pénzből próbálunk hazautazás közben még vásárolgatni. Na majd meglátjuk!

A május utolsó napja „halnap”! Nagyon utálom, minden kedd és péntek az. Még szerencse, hogy a minap sikerült 14 vagdalthús konzervet vásárolnom, így van mit ennem ezeken a napokon. A halat egyszerűen nem tudom megenni. Legalábbis azt amit itt, és ahogy elkészítik. Tudom, nem a szakácsok tehetnek róla, sokszor ők is panaszkodnak, hogy a félig rohadtan összefagyott, tisztítatlan tengeri halakból egyszerűen lehetetlenség rendes kaját készíteni. Ilyen napokon kong az ebédlő az ürességtől, még más napokon a bejárat előtti folyosón is tömött sorokban állva kell várnunk, hogy az ebéd kiosztó elé kerüljünk.

Uszty-Ilimszk, 1977. május 31.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Még a végén itt is elmúlik a tél! Már néhány napja csak az eső esik, ez azt jelenti, hogy május 26-án esett utoljára hó. Ha azt nézem, hogy az elmúlt évben szeptember 9-én esett először, akkor a mi értelmezésünk szerint itt több mint nyolc hónapig télies az idő. Azért úgy írom, hogy a mi értelmezésünk szerint, mert az ittenieknek meg se kottyan egy kis havazás. Ők a telet akkortól számítják, amikor már tényleg tartósan beáll a hideg, és kemény fagyok vannak folyamatosan. Szerintem itt sem ősz, sem tavasz nincs, vagy télies és rossz az idő, vagy meleg és legyek, rovarok, vérszívók ezrei keserítik az emberek életét. Ez a nyár. A tavasz néhány nap, esetleg egy-két hét, és már itt is, a húsz fok feletti meleg nyár.

Számolom ám a napokat, még 22 nap, azaz, három hét van a szabadságra indulásig. Gondolom az otthon lévők hasonlóan számolnak, csak ők az mondják, hogy „már csak”.

A munkahelyről, a munkáról semmi érdekeset nem tudok írni. Hetek óta azt a hatalmas darupályát betonozzuk, amin ha kész lesz, több hatalmas híddaru fogja a készárut vagy a konténereket le- és felpakolni a teherautókra és a speciális konténerszállító kamionokra. Sokat kell dolgozni, lapátolni, vibrátorozni, ami nehéz fizikai munka. Szinte megállás nélkül hozzák a betont, így pihenésre sincs idő.

A helyzetünket még az is nehezíti, hogy van közöttünk néhány ember, aki már biztos abban, hogy nem fog visszajönni. Ezt nem jelenti be előre, egyszerűen csak otthon marad. Miután megtudták, hogy nem vehetik fel az utolsó fizetésüket elutazás előtt, azóta teljesen leálltak. Egyszerűen nem dolgoznak. A látszat kedvéért kijönnek ugyan a munkahelyre, de leszarnak mindent, azt mondják, miért dolgozzanak? Azért hogy több pénzüket veszítsék? Inkább nem dolgoznak a hátralévő napokban. Megértem őket, és lehet, hogy én is így tennék hasonló esetben, de evvel csak a mi munkánkat nehezítik. Helyettük is nekünk kell dolgozni, mert a lerendelt beton a teljes létszámra lett kiszámolva, nem lettek a hazakészülő lógósok bekalkulálva.

Mire hazaérünk műszakból, az ember örül, ha le tud fürdeni (sajnos a vízszolgáltatás állandóan akadozik) és pihenni térhet. Nekem sincs nagy kedvem a kiállításokkal kapcsolatos munkákhoz, de hát azt is meg kell csinálni.

Sajnos, a szabadságolásokkal, a hazautazások eléréseével együtt az emberek is ingerlékenyebbek, idegesebbé váltak. Mindenki már fejben félig-meddig otthon van, és az ember inkább a saját gondjával van elfoglalva. Mivel, csak egy közösségben, a munkabrigádban dolgozunk, ezért óhatatlan hogy viták, veszekedések ne legyenek. Sokszor próbálom én is csitítani a társaimat, jóllehet néha nekem is ordítani volna

kedvem. Ilyenkor még a legkisebb kellemetlenségek is hatványozott reakciókat váltanak ki bennünk. Ugye, most örökös veszekedést vált ki, az „én dolgozok, te nem dolgozol, mert hazautazol” dolog. Jó lesz már ha utazhatunk, és akkor, aki akar, visszajön, aki meg marad, az marad.

Ez a kérdés nap, mint nap, bennem is felmerül. Számolom, hogy hat éve házasodtunk, és ebből már is két év elvész. Mert hát micsoda házasélet az, amikor egymástól közel tízezer kilométer választ el bennünket. Egészséges fiatalok vagyunk, akik élvezték egymás társaságát, és nem telt el úgy nap, hogy ne öleltük volna egymást! Most, meg lassan már egy év telik úgy el (kivéve az itt töltött néhány napodat), hogy még egymás kezét sem foghatjuk meg. Hát micsoda hatalmas áldozatvállalás ez! Hol van ez egyensúlyban avval a kis keresettel, amit pluszként kap az ember! Nagyon sokszor elgondolkodom azon, hogy helyesen döntöttem-e amikor ide kijöttem. Más helyzetben van, aki egyedülálló fiatalember, neki tényleg jó sora van itt, szebbnél szebb kislányok között válogathat kedvére. Irigylésre méltó az ő helyzetük. Persze a sok fiatal, meg könnyen, meggondolatlanul összejöhet olyan kislánnyal, akitől aztán, ha akar, akkor se nagyon tud szabadulni. Persze idővel aztán itt is egyre többször hallunk komoly kapcsolatokról, eljegyzésekről, sőt esküvőről. Itt is kialakulnak őszinte, komoly kapcsolatok, amelyek egy életre szólhatnak. Van is rá példa jócskán, és ez így is van rendjén. De én nem akarok itteni kapcsolatot, nekem te, ti, a családom, a gyerekeim kellene! És ehhez nagyon, szinte görcsösen ragaszkodom!

Vannak társaim, akik néha cukkolnak, hogy miért nem szerzek magamnak itt partnert, aki megkönnyítené az itteni életem. Én azt hiszem, hogy inkább megnehezítené. Te is láttad, amikor itt jártál, hogy egyik-másik társamnál micsoda bonyodalmak adódtak abból, hogy az itteni barátnő nekiment az otthonról kilátogató gyanútlan feleségnek. Hát a Jóisten mentsen engem az ilyenektől. Dehogy van nekem erre szükségem. Nem mondom, hazudnék, ha azt mondanám, hogy én nem kívánom a nőt, a szerelmet. Az a véleményem, hogy az ember ezen e téren is képes ura lenni a természetének. Megvan annak is a módja, hogy végszükség esetén, természetesen kimondottan csak az egészségügyi szempontokat figyelembe véve, megtalálja az olyan egyszeri alkalmakra szóló megoldásokat.

Az igazi megoldást csak a családom jelenti, és mindig is csak ti fogjátok jelenteni. Nem vagyok egyedül, hiszen a 300 fős magyar kolónia fele, vagy legalábbis közel a fele, nős, családos ember. Csak példának említem a mi lakásunkat, ahol eredetileg mind az ötven nős emberek voltunk. (Azért így fogalmazok, mert időközben a Lukács Pali másik lakásba költözött.) Mindnyájunknak nehéz az egyedüllét, hiányzik a feleség, a család, de azért valahogy csak megvagyunk.

Három igen egyszerű megoldás van, a leghatásosabb, ha az ember sokat dolgozik, akkor úgy kifárad, hogy még kedve sincs másra gondolni. A másik az, ami a legkézenfekvőbb és a legélvezetesebb, ha egy-egy alkalomra felszed egy beleváló lányt, mert olyan is akad bőven, megdugja, és fél óra múlva minden el van felejtve

(ha nincs kankó). A legvégső eset a legkézenfekvőbb, ha félrehúzódik és simán ürít egyet, de hát ez már tényleg csak a végső megoldás!

Uszty-Ilimszk 1977. május 3.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Igazán mondom, nagy nap ez a mai! Ma van az első magyar lakodalom! Azért pontosítok: szóval a mai napon, az egyik magyar srác, mégpedig Máté (vagy Máthé) József, feleségül vesz egy orosz kislányt, Ludát.

Máté Józsi festőként dolgozik, és ha jól tudom, akkor Baranya megyéből jött ide Uszty-Ilimszkbe. Még azt is mondta valaki, hogy Pécssett lakik, onnan jött ide a világ végére, hogy megtalálja a szerencséjét. Hát neki már biztos, hogy megérte ilyen messze elutazni, hiszen egy gyönyörű fiatal kislányt talált, aki a mai napon hivatalosan is a felesége lett.

Nem nagyon ismerem Jóskát, mert nem egy munkahelyen dolgozunk, és ő hogy úgy mondjam, elég messze lakik a mi lakásunktól – ha már egy nagy épületben lévő lakásokról lehet ezt írni –, szóval tudunk egymásról, és sok buli volt már, amin mindketten részt vettünk, de nem fűz bennünket szoros barátság egymáshoz. Érthető ez, hiszen ő is azok közé tartozik, aki a kiérkezésünket követően viszonylag hamar rátalált arra a kislányra, akivel aztán egy szép és tartalmas kapcsolatot sikerült kialakítania. Talán így is van rendjén, és az lenne a jó, ha még nagyon sok, hasonlóan tartós kapcsolat alakulna ki a magyar és az orosz fiatalok között. Sajnos gyakori az egynapos, vagy inkább egyéjszakás kapcsolat, amelyre az itt élő sok ezer csinos kislány közül igen sokan kaphatók. No, még ez nem is lenne baj, sőt kívánatos is, mert bizonyos esetekben igenis kell hogy legyen valaki, aki alkalomadtán megvigasztalja a szeretteitől távolszakadt magyar embert. Az a baj, hogy ezek a kislányok, akik – félreértés ne essék, nem csúnya öreg nők, hanem gyönyörű, fiatal, tizen- vagy huszoneves fiatal lányok – nem csak minékünk magyar fiúknak nyújtanak vigasztalást, hanem mindenkinek, akik ilyen célzattal hozzájuk fordulnak. Könnyen felszedhet a legény valamilyen súlyos nemi betegséget, amivel aztán jobb esetben hetekig, vagy esetleg akár hónapokig is kínlódhat.

Szó, ami szó, a tartós kapcsolatnál nincs kívánatosabb, és látod itt az első konkrét eredménye is. Ez az esemény is csak azért lesz emlékezetes, mert az első! Biztos vagyok benne, hogy egy hosszú sorozat nyitánya ez, mert vannak ám sokan, akik nagyon szép, kiegyensúlyozott kapcsolatban élnek, és minden remény adott arra, hogy hamarosan jön a következő házasság.

Természetesen, az egész magyar tábor komolyan készült a mai napra. Nem tudom, hogy ki volt a kezdeményező, de gyűjtést szerveztünk, és mindegyikünk, éppen a pillanatnyi tehetsége szerint, 1-2 rubellel hozzájárult ahhoz, hogy Józsinak szép és emlékezetes legyen a mai nap. Tudod, az otthon is úgy van, hogy a családtagok, a rokonság megajándékozta a fiatalokat, itt most mi közösen vettük át ezt a szerepet, és

az így összegyűlt néhány száz rubelből a legközelebbi barátok bevonásával és segítségével, nagyon szép ajándékokat sikerült vásárolnunk.

Az ifjú pár mindenkit meghívott az egyik városi étterembe, ahol a hivatalos ceremónia után az esküvői vacsora és a buli várta a résztvevőket. Hogy ennek a tetemes költsége ne terhelje a fiatal párt, úgy döntöttünk, hogy aki akár egyedül, vagy a párjával elfogadja a meghívást és elmegy, magára vállalja az egy főre eső, mintegy 10 rubel személyes költséget. Azt hiszem, hogy ez is igen szép, és korrekt gesztus a részünkről. Mivel az étterem befogadó képessége behatárolta az ott megjelenni kívánók létszámát (és persze a menyasszony szüleit és hozzátartozóit is figyelembe kellett venni), így én, a személyes meghívás ellenére sem mentem el vacsorára.

Itt a magyar házban kezdődött az esküvői „buli”. Itt volt a köszöntés, a feldíszített épületben óriási tömeg, és itt volt a tv meg a rádió, meg a helyi újságok riporterei. Szóval, buli a javából, oly látványos és akkor felhajtással, hogy szerintem az usztyilimszki őslakosok se igen emlékezhetnek hasonlóra.

A magyar háztól nemzeti színekkel feldíszített autó szállította a városon keresztül az ifjú párt a hivatalos ceremóniák színhelyére. Szépek, aranyosak voltak a fiatalok. Az otthonihoz hasonlóan a vőlegény öltönyben, a menyasszony gyönyörű, fehér esküvői ruhában vett részt az ünnepségen. Érdekes, a menyasszonyon alig-alig látszott, hogy már a kapcsolatuk néhány hónapos apró gyümölcsét hordja a szíve alatt. Talán ő lehet majd a legifjabb Máthé, az első úgymond közös kisbaba, akinek a világra jöttéhez máris előre, szívből gratulálok. A vezetőség hozzájárult, hogy a fiatalok ezután itt lakjanak a magyar házban, abban a szobában, ahol Jóska eddig is lakott. Itt biztonságos és kényelmes helyük lesz.

A másik fontos esemény, ami az elmúlt napokban kezdődött, és még most is tart, a „Magyar napok”. A két kiállítás amiért én vagyok a felelős, a megnyitó előtti utolsó napokban, éjszakákba nyúló hajtással, de végül is összeállt. A legtöbb gondot az jelentette, hogy mindent oroszul kellett feliratozni, ami hellyel-közzel három tolmácsnak is komoly munkát adott. Sajnos ők is csak éjszaka értek rá oroszra fordítani és szépen megírni a kívánt szövegeket, ami nagyon sok és komoly munkát jelentett. Szegény Lénocskának az egyik este a nagymosást kellett félbehagynia, mert kénytelen voltam még őt is (negyedikként) megkérni a feliratozásra. Nagyon aranyos volt, segített.

Azon a kiállításon, ahol az internacionalistákat mutatom be, még diavetítés is volt. Még szerencse, hogy a Jacsó Kázmér eszébe jutott, hogy megnézi a diavetítőket, mert kiderült, hogy mindkettő amit kaptam, rossz! A Kázmér szétszedte őket, és valahogy sikerült neki a kettőből egy üzemképest varázsolnia. Sokat kínlódtam velük, mert ezek az orosz vetítők tele vannak különböző lencsékkel, amiket a világon semmi sem különböztet meg egymástól, így elég nehéz volt megtalálnia a helyes sorrendet. Ha akár egy lencse nincs jó helyen, akkor egyből elkezdi égetni a filmet. Végül aztán minden jó lett. A megnyitóra Bodnár Lászlót sikerült tolmácsnak megfogadnom. Ő egyébként is az, kitűnő oroszos, ezért örültem, hogy mindkét kiállításon ő volt, aki a megnyitó vendégeinek tolmácsolt.

Nemcsak az én két kiállításomból áll a „Magyar hét”! Számtalan egyéb rendezvény is van, amelyek a városban több helyen, sőt sokszor egymással párhuzamosan futnak. A

különböző sportesemények futószalagon zajlanak. Igaz ezeken nem tudok a magam dolga miatt részt venni, de azt, már tudom, hogy a fejelő bajnokságot a magyarok nyerték. Ami nem kis siker, mert rajtuk kívül és az oroszokon kívül a bulgárok és a németek is önálló csapattal indultak. Minden rendezvény eleve nemzetközi, de nagyon sokban az oroszokon kívül, a másik két náció csapatai is részt vesznek.

Június 5-én a „Granada” filmszínházban nagygyűlésen voltunk. Tulajdonképpen ez volt az egész rendezvény ünnepélyes megnyitója. Azt írnom se kell, hogy abszolút teltház a nézőtéren. A megnyitó után kisfilmeket vetítettek Magyarországról, és a mai naptól kezdődően itt, a hét minden napján esténként egy-egy magyar filmet vetítenek. Azt is hallottam, hogy a város másik mozija is kapcsolódik ehhez az akcióhoz, tehát egy héten át Uszty-Ilimszk valamennyi mozijában magyar filmek láthatók.

A városi kultúrházban ma, ötödikén, a mi brigádunk zenekara játszik, de szerepel a citerazenekarunk, a népi táncsoportunk és az énekkarunk is. A magyar házban este buli lesz, a lenti előtérben könyvvásár és hanglemezz vásár is vár mindenkit, de elsősorban helybéli érdeklődőt.

Az én kiállításaim közül először június 7-én az internacionalistákat bemutatót nyitottam meg. Kb. másfél órát tartott, és őszintén írhatom, hogy nagyon jól sikerült. Nem voltak túl sokan, de a terem se volt túl nagy ahol rendeztük, így jól megtelt látogatókkal. Többnyire idegenek voltak, azaz oroszok, bulgárok és németek, illetve mi magyarok, akik a kiállítás összeállításán dolgoztunk. A másik kiállítás megnyitója másnap, 8-án volt. Itt is hasonló volt az érdeklődés, mint tegnap.

A Hanyecz István azért egy kicsit elvette a kedvem, mert míg a tegnapi kiállítást agyba-főbe dicsérte, addig emezzen, kevesellette a kiállított oklevelek számát. 11 oklevelet tettünk ki, igaz, ötvenet is kitehettünk volna, de minek. Ezeket sem fogja a fene sem olvasgatni, mint ahogy az ötvenet sem olvasnák. Én végül is megfelelően teljesítettem a rám kiosztott feladatokat, és mos már a magyar napokkal kapcsolatos tennivalóim, elfogytak.

Azért, a hazautazásig hátralévő időben nem fogok unatkozni. Még kell tartanunk egy taggyűlést, be kell rendeznünk a KISZ klubunkat (minden alapszervezetnek lesz klubja), és hát az alapszervezeti munkán kívül, mint bizottsági tagnak egyéb feladataim is vannak.

A „Magyar napok” úgy látszik sikeres vállalkozás lett, mert úgy hallottuk, hogy a városi Komszomol is tervez valamilyen hasonló rendezvénysorozatot, és várható, hogy a bolgárok, és a németek is megrendezik az ő heteiket.

Uszty-Ilimszk, 1977. június 8.

Csókkollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Lassan, nagyon lassan telnek a napok. Még szerencse, hogy a munkahelyen is és itt a szállón is van sok tennivalóm, így nem érek rá minden percben a hazautazásra gondolni. A munkahelyen most szinte össze-vissza dolgozunk. A szabadságon lévők helyett is el kell végezni a munkát. Nem irigylem Vincze Pistát a brigádvezetőnket, mert az ő feladata többek között minden műszakra kiállítani a szükséges létszámot. Most látszik, hogy milyen fontos, hogy egy adott munkahelyen a dolgozók nem csak munkatársak, de jó barátok is. Mi is megértjük Pistát, ezért minden további nélkül elvállaljuk, hogy a nappalos műszak után, rövid váltással néhány óra pihenés után, éjszakára menjünk dolgozni. Pedig a munka bonyolult, és nehéz, mert egy hatalmas akna falazatát kell folyamatosan betonoznunk. 6 méter magasban, a zsaluzaton egyensúlyozva dolgozunk, nagyon vigyázva egymásra is, mert elég egy pillanat figyelemkihagyás, és már baj is lehet.

Én egy elég nehéz, nagy teljesítményű tűvibrátorral, a zsaluzat közé eresztett folyékony beton tömörítését végeztem. Fizikai erőt és figyelmet is igénylő munka, nem csoda, hogy jól elfáradok műszak végére. De a társaimnak sem könnyebb. A betont oroszok szállítják 3 köbméteres billenthető platójú teherautókon a keverő üzemből. Itt az autó, egy földre fektetett széles szájú konténerbe billenti az anyagot. A konténer egy hatalmas, 10 tonnás önjáró daru emeli a munkaterületre, ahol már egyikünk karjelzésekkel irányítja a kívánt helyre. Még jó, hogy mindnyájan elvégeztük annak idején itt kinn a kötöző és irányító tanfolyamot, ahol sikeres vizsgát is tettünk, így mindig van olyan ember, aki kellőképpen tudja ezt a munkát végezni. A felemelt konténer alsó része, mintegy tölcsérré szűkülve, alkalmas arra, hogy egy csappantyú segítségével a kívánt helyre eressze az oda beosztott dolgozó a folyékony betont, amit aztán mi a tűvibrátorokkal kellőképpen szétterítünk és tömörítünk. Szinte szó nélkül folyik a munka, mindenki tökéletesen tudja a dolgát, nem kell sok beszéd hozzá. Meg hát kedve sincs az embernek beszélgetni, a munkára kell ilyenkor koncentrálni. Az már külön pech, hogy négy napon keresztül szinte megállás nélkül esett, így a zsaluzat csúszóssá, a munka még balesetveszélyesebbé vált. Nagyon örültünk, hogy túl lettünk ezen a feladaton is.

Még ide kapcsolódik, hogy a brigádunkból tízen szakmai vizsgát tettünk. Már egyszer régebben írtam, hogy itt a Szovjetunióban más rendszer alapján értékelik a munkások teljesítményét, mint otthon. A mi esetünket hozva példának: a 30 fős betonozó brigád minden tagja, a felálláskor, tehát amikor ide kijöttünk és dolgozni kezdtünk, kapott 1-től 5-ig egy besorolást. Ez olyanformán működik, hogy az

abszolút kezdő tanulatlan ember mondjuk 1-est, a többszörös mestervizsgával, és technikai végzettséggel bíró mester, mondjuk 4-est vagy 5-öst. Mi valamennyien a 3-as besorolást kaptuk, amikor itt elkezdtünk dolgozni. Most, egy év elteltével, lehetőség nyílt arra, hogy a brigádtanács által kiválasztott és javasolt személyek, az elmúlt időszak alatt a legjobban dolgozók, egy minősítő vizsgát tegyenek. Ez egy bizottság előtti egynapos szóbeli és gyakorlati vizsgasorozat. Ha sikerül, akkor az illető megkapja a 4-es szorzót, ami az ez utáni fizetésének mintegy 10%-os emelkedését jelentheti. A vizsga nehézségét az is jelenti, hogy ha az illető leszerepel, akkor viszont visszaminősítik a 2-es szorzó alá, és akkor nemhogy emelkedne, hanem jócskán csökkenne a fizetése. A brigádunkból vizsgát tett tíz fő – köztük én is – sikeresen szerepelt, így a jövőben minket a 4-es szorzó alkalmazásával fognak fizetni. Sajnos mint minden, ami a kereseteket érinti és befolyásolja, ez is néhány embernél örömet, másoknál meg szomorúságot, és némi irigységet is kiváltott, de az ilyen dolgok viszonylag hamar elcsitulnak.

A szabadidőmben sem unatkoztam. Véget ért a „Magyar hét”, mi is lebontottuk az általam szervezett két kiállítást. A tablókat, képeket megkapta a mi KISZ alapszervezetünk, és a most felavatott klubszobánkat ezekkel dekoráltuk. A klubunk avatását összekötöttük a beszámoló taggyűléssel, és egy kis vodkázással. Én igyekeztem mindenből jól kivenni a részem, de a társaim is teljes létszámmal és megfelelő aktivitással jelen voltak. Ha jól számoltuk, kilenc üveg vodka, és kísézőnek némi bor, sör, konyak és pezsgő fogyasztása tette igazán tartalmassá és hangulatossá ezt a klubavatót.

A vezetőség is értékelte a „Magyar hetet” és hármunk munkáját (köztük az enyémet is), dicsérettel illette. Mondjuk jólesett, de jobban esett volna, ha egy kis anyagi elismerés is párosul a szóbeli dicséret mellé. Őszintén mondom, sokat dolgoztunk, és megérdemeltük volna, hogy néhány üveg konyakra valót is adjanak, s azt mindazokkal, akik a szabadidejüket feláldozva segítettek, az új klubszobánkban megvendégelhettük volna.

Papp László a klubunknak adott néhány társasjátékot, sakk-készletet, tollas- és pingpongütőket, s vele beszélgetve tudtam meg, hogy várhatóan olyan sokan utaznak szabadságra most júniusban, hogy két csoport indul. Az első csoportba a dunántúliak, míg a másnap indulókban, a Dunán innen lakók lesznek beosztva. Mindezt megerősítették tegnap, amikor tudomásunkra hozták a pontos menetrendet. Eszerint a mi csoportunk 24-én indul, Bratszkig autóbusszal, onnan Moszkvába repülővel, és onnan haza vonattal utazik. A várható érkezés 27-én. Kérlek, hogy ne gyere fel élém Budapestre! Elég, ha Szolnokra jössz fel, mert reggel öt óra körül ott is megáll a vonatunk és le tudok szállni. Így, akár egy fél nappal hamarabb hazaérhetünk. A pontos érkezésről még küldök táviratot. Természetesen az időjárás még közbeszólhat, de most nyáron azért kisebb az esélye annak, hogy ez befolyásolja az utazást.

Június 12-én, vasárnap délelőtt ½9 körül végre, négy nap után felszakadozott a felhőzet és ragyogóan süt a nap. Csak állok, és száj tátva bámulom azt a csodálatos

képet ami elébem tárul. Gyönyörű türkizkék égbolt, ameddig csak ellát a szem, a friss zöld lombba borult tajga tárul elém. A megújulás, a háborítatlan őstermészet újjáéledésének a színe ez. Ha arra gondolok, hogy itt 20 éve még ember soha nem járt, és mára, micsoda óriási pusztítással avatkozott be a természetbe, akkor elszomorodom. Ugyan mi lesz itt 20-30 év múlva? Vajon, marad-e ebből, a most még a látóhatárig egybefüggő természeti csodából, a tajgából valami, vagy akkorra a mi általunk most épített papírgyár felzabálja ezt? Azt mondjuk, hogy mi a jövőnket építjük, és látom, mert tevékeny részese vagyok, hogy a jövőnk sírját ássuk. Ha elpusztítjuk a természetet, kiirtjuk az erdőket, akkor nem lesz, ami az emberiség számára biztosítsa az oxigént, a jó levegőt. Szibéria a földkerekség tüdeje, a sok ezer négyzetkilométeres egybefüggő érintetlen tajga végeláthatatlan erdőségei biztosítják számunkra a szükséges friss levegőt. Ezt a tajgát durva kegyetlen módon kettészelik a most épülő BAM vasútvonalával, melynek nyomán az ember behatol és megtelepszik és rákos gócok módjára egyre nagyobb és sűrűbb pusztítást végez a természetben. Az ipar, a bányászat az emberi gazdagodást és gyarapodást, és egyben az emberiség pusztítását is szolgálja. Nem vagyok jós, de ha tönkretesszük a még meglévő háborítatlan természeti értékeinket, akkor saját pusztulásunkat idézzük elő. Ezt a gyönyörű tájat ma még láthatom az ablakomból, de lehet, hogy néhány év múlva csak a letarolt, kirabolt pusztaságot lehet majd helyette látni.

Már hajnal $\frac{1}{2}$ körül kezd világosodni, és este 23 óra is elmúlik, mire sötétedik. Számomra nagyon érdekes ez, míg az ittenieknek mi sem természetesebb ennél. A rövid éjszakák megnehezítik a pihenést, este nem akaródnak még világosan lefeküdni, de olyan korán pirkad, hogy akkor meg már aludni nem jó. Na majd otthon, majd ott jól kipihenem magam. Úgy szeretném, hogy lehetőleg csak veletek, a családommal töltssem ezt a néhány hetet. Tudom, hogy sok rokon és ismerős elvárja, hogy meglátogassuk egymást, de jó lenne valami megoldást találnunk, hogy ne kelljen minden nap vagy vendégségbe menni, vagy vendéget várni. Olyan rég voltam együtt a gyerekekkel, veled, maradjon meg ez a szabadság nekünk. Kérlek, próbáld már most, jó előre így irányítani a dolgokat.

Június 13.-án nagy öröm ért, mert megérkezett az a csomag, amelyben a szalámikat küldted. Már annyira fogytán volt a „hazai kajám”, hogy a hatodik emeleten lévő nemrég nyílt büfébe jártam le néha-néha, egy finom szendvicset enni. Néhány kopejkáért igen ízletes szendvicset lehet ott vásárolni.

Most, hogy az a Moszkvában tanuló veszprémi férfi megküldte ezt a csomagot, biztos, hogy jól el vagyok látva egészen a hazautazásig. Nagyon köszönöm, hogy így sikerült hazai élelmiszert becsempészni az unióba, és eljuttatni ide hozzám. A csomag kiváltásával volt némi gondom, mert ugye ez hazai küldeménynek számított, és nem a mi általunk megszokott postára érkezett. Három posta van a városban, a Léna segített kideríteni, hogy melyiken lehet átvenni.

Drága Katikám, ma június 15.-én úgy döntöttem, hogy a szabadságom kezdetéig nem írok már innen több levelet, mert valószínű, hogy én hamarabb hazaérek majd,

mint a levelek. Természetesen, ettől függetlenül továbbra is feljegyzem a fontosabb eseményeket.

A közeli viszontlátás reményében zárom soraimat.

Uszty-Ilimszk, 1977. június 15.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Mintha megállt volna az idő. Egy hétnek úgy kellene elszaladni mint egy pillanatnak, észre se kellene venni, és helyette mi van, mintha megállt volna az idő. Az Istennek se akar telni. Ez az utolsó hét a szabadságra utazásom kezdetéig, a legnehezebb. Ugyan azt is elhatároztam, hogy a hátralévő napokon már nem írok levelet, mert én úgyis hamarabb hazaérek, mint ahogy a levelek. Igen ám, de arra nem gondoltam, hogy így felborult a jól bevált, megszokott mindennapi menetrendem, és az az idő, amit eddig a levélírással töltöttem, most felszabadult. Esténként így mindig adódok egy-két szabad órámmal, amit megpróbálok kártyázással, olvasgatással eltölteni. Sajnos mindegy, mert jószérével nem köt le semmi. Ha magamban vagyok, akkor is a hazautazás foglalkoztat, ha mással beszélgetek, előbb-utóbb megint csak ott kötünk ki, s még a kártyára se tudok igazán odafigyelni, mert ott is mindig oda terelődik a szó.

A munkahelyen is megromlott a légkör. Az emberek feszültté, ingerültté váltak. A legapróbb dolgok miatt is pillanatokon belül nagy vita kerekedik, és ha valaki esetleg jó szándékkal próbálná csitítani a vitázókat, könnyen előfordul, hogy közösen, ellene fordulnak az eddig egymással vitázók. A brigádunk mintegy harmada már szabadságon van, de a munkát ennek ellenére az előre meghatározott ütem szerint kell elvégezni. Itt Szibériában, nagyon rövid az az időszak, csupán néhány nyári hónap, amit az építőiparban ideálisnak tartanak. Ezt ki kell használni, ilyenkor három műszakban, folyamatosan, erőltetett ütemben kell dolgozni. Tudták ezt a mi vezetőink is, hiszen az orosz partner jó előre, felhívta erre a figyelmet. Természetesen mindenkit megillet a 11 munkában töltött hónapot követően, az egy hónap fizetett szabadság, de a munkának is haladni kell. Ezért aztán szinte minden brigádban és munkaterületen olyan fizikai és idegi terhelésnek vagyunk kitéve, ami szokatlan, és ezt nem mindegyikünk tudja kellőképpen kezelni.

Az a legjobb, ha az ember a szabadidejének a lehető legnagyobb részét alvással, pihenéssel tölti. Így tud regenerálódni a szervezet, a fáradt izmok megpihennek, és fejben is rendben van az ember. Igen ám, de sokan nem szívesen hagynak fel a mindennapok kellemes időtöltésével. Vannak, akik a barátnőjükkel töltik az estét, vannak, akik megiszogatnak néhány pohárka italt, és számosan egyéb dolgokkal töltik az idejüket, és ez mind-mind a pihenés rovására megy. Így adódik aztán, hogy nem úgy megy a munka, ahogy kellene. A szabadságon lévők miatti kevés a létszám. Ha valaki lazás, vagy csak ímmel-ámmal dolgozik, akkor ezt a többiek azonnal

megérik, hiszen nekik kell a lógósok helyett is dolgozni. Ilyenkor aztán pattan a szikra, és pillanatok alatt kitör a veszekedés.

Még az a szerencse, hogy egyre közelebb 24-e, az utazás napja. A csomagolással jól állok. Most már van egy új, nagy bőröndöm, egy nagyméretű masszív utazótáskám, és sikerült olyan fiúkkal is beszélnem, akikkel egy csoportban utazok, de ők nem használják ki teljesen a 20 kg-os súlykeretüket, így az én többletemet az ő kvótájuk fedezi. Gyakorlatilag mindent, amit vinni szeretnék, azt el is tudom így vinni.

Az indulás előtt két nappal megtudtuk, hogy 24-én korán indulunk autóbusszal Bratszkba, s onnan szinte azonnali csatlakozással, repülővel Irkutszkba. Először azt hittük, hogy Bratszkból egyenesen repülünk Moszkvába, de valószínű, hogy csak így sikerült a kívánt mennyiségű helyet biztosítani. Errefelé mindig zsúfoltak a repülőgépek. A legelterjedtebb, és hát a leggyorsabb közlekedési eszköz, és más egyébként se nagyon van, ezért igen közkedvelt utazási forma. Nem csoda, hogy a vezetőség, már hónapokkal ezelőtt elkezdte szervezni a hazautakat. Még így is előfordulhattak olyan kisebb hibák, mint az első csoportnál, hogy repülő helyett többen vonattal kellett hogy utazzanak. Lehet, hogy ott is jó volt a szervezettség, a helyfoglalás, és a jegyek is biztos megvoltak, de itt a Szovjetunióban mit se számít mindez, ha éppen egy „fontosabb” csoportnak, vagy delegációnak kell a hely, akkor biztos, hogy azok utaznak. Ezt egyébként mi is tapasztaltuk, amikor késő ősszel Moszkvába jártunk pártdelegációként, akkor mi is, nem egy esetben soron kívül utaztunk valakiknek a rovására.

23-án este már minden útra készen. Az egész magyar ház a búcsúzkodásokkal van elfoglalva. A lakásokban, a bárban, kisebb-nagyobb társaságok beszélgetnek. A hangulat fokozatosan emelkedik, mígnem először csak halkán itt-ott, majd egyre meghatározóbban hallani a nótázó fiatalokat. Mi is a lakásunkban kilencen, tízen így töltöttük az estét. Eljöttek az itt maradó barátaink, kezdetben beszélgettünk, és még józan fejjel azon vitáztunk, hogy az alatt, a néhány nap alatt, amíg nem érnek vissza az otthonlévők, az itt maradt pár ember vajon, hogy fog a munkahelyen helytállni. Persze nem sokáig foglalkoztunk ilyen komoly dolgokkal. Inkább az volt a téma, hogy az itt hagyott barátnőket, ki kire bízza. Bizony, komoly dolog ez! Természetesen azonnal jöttek a jobbnál jobb ajánlatok, és fogadkozások, tehát mindenki nyugodt lehet, nem lesz parlagon hagyva senki kis kertecskéje, minden hazautazó magyar fiú itt maradt barátnője jó kezében lesz.

Még éjfél se volt, már mi is nótáztunk, majd más hazautazókhöz csatlakozva együtt búcsúzkodtunk az itt maradóktól. Azért néhány órát sikerült aludnom, és máris indulhattam a lent várakozó piros Ikarushoz. Többen a buszra szálláskor még nótáztak, és jó szívvel járatták körbe a vodkásüveget, miközben elindultunk hazafelé.

Az út Bratszkig mintegy öt órán át tartott. A buszok, lehet hogy tudnának gyorsabban is haladni, de az út minősége erre nem ad lehetőséget, annak ellenére,

hogy szinte semmi forgalom nincs. Néha-néha jön szembe egy-egy nagy „Kamaz” vagy „Zisz” típusú teherautó, itt Szibériában csak ez a két márka található. Úgy látszik, hogy ezeket fejlesztették ki az itteni mostoha időjárásra. Persze különféle munka- és erőgépekből más típusok is találhatóak, de azok csak a munkaterületeken. Országúton soha. Személygépkocsit és külföldi gyártású gépjárművet, én egyet se láttam.

Az út nagy részét a társaság átaludta, és tényleg, ahogy Bratszkban a reptérre megérkeztünk, máris soron kívül szállhattunk repülőre. Jó volt, hogy az egyik vezetőnk, Papp Laci is velünk tartott, mert így minden gördülékenyen és tempósan haladt. Az oroszok se vacakoltak, nem mérték súlyt, minden csomagot felvettek, és mi is a gépre szálltunk. Egy jó órás repülőút után érkeztünk Irkutszkba.

Itt tudtuk meg, hogy csak mintegy kilenc óra múlva tudunk Moszkvába tovább repülni. Rövid tanácskozás után úgy döntöttünk, hogy a csomagokat itt hagyva a reptéren, bérlünk egy buszt, és kirándulunk a Bajkál tóhoz.

Ez a Papp Laci egy ügyes ember. Igaz, volt tolmács is a csoporttal, de mégis neki köszönhetjük, hogy mire a csomagokat elrendeztük, akkorra már a reptér előtt volt az a busz, amelyik egész nap a rendelkezésünkre állt. Még nem is írtam, hogy a mi brigádunk művezetőjével, Tombác Ildikóval, ez a Papp Laci itt igen jó barátságba került, sőt, már mint egy pár élnek és dolgoznak. Helyesek és összeillenek. Jól járt Ildikó a Lacival, mert egy nagyon talpraesett ügyes ember. Én úgy veszem észre, hogy a vezetőségben egyre inkább ő a Hanyecz után a második ember, és a bukott Zvolenszki meg szépen csendesen a háttérbe szorul. Na azért az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a Laci is jól járt, mert Ildikó, azon túl, hogy egy értelmes nő, ráadásul nagyon csinos is. Én emlékszem rá, amikor még a kiutazás előtt Szegeden voltunk orvosi alkalmassági vizsgálaton, akkor én láttam őt ott. Már akkor átfutott az agyamon, hogy ide érdemes lesz kiutazni, ha ide ilyen jó nővel együtt mehetek.

Szóval összedobtunk néhány rubelt, a busz költségére, és máris indulhattunk a Bajkál tóhoz. A Bajkál tó, a világ legnagyobb tömegű édesvízi tava. Ezt úgy értsd, hogy felületre lehet, hogy van nála nagyobb tó, de ez olyan mély, hogy a többi ezt meg se közelíti. Az egész tó védett övezetté van nyilvánítva, ami itt a Szovjetunióban nagy szó! Itt nem nagyon törődnek a természettel. Ha az iparosítás, vagy a mezőgazdaság érdekei úgy kívánják, akkor szívfájdalom nélkül mindenbe belerondítanak. Talán ez a tó az első a Szovjetunióban, amit szeretnének megóvni a barbár emberi beavatkozástól, nem beszélve arról, hogy hatalmas édesvízi tartaléka az ország szempontjából stratégiai fontossággal is bírhat.

Irkutszktól mintegy 80 km-re van a tó, de kivételesen jó minőségű út vezet oda. Az út mintegy felénél egy kulturált pihenőhely van, ahol az őslakosok népi építészetének vonásait magán hordozó, farönkökből kialakított, szélfogó házikó is található. Itt megálltunk és gyönyörködtünk az ember által még érintetlen tajga szépségében. Sajnos egy dolog itt is, mint ahogy a Szovjetunióban mindenütt, hiányzik, a nyilvános illemhely. Sajnos az egész unióban jellemző ez, legyen bármennyire is

idegenforgalmi, vagy az emberek által látogatott hely, ilyen létesítménnyel én sehol nem találkoztam. Pedig itt is, jó lenne, mert hát mégse járja, hogy az a több tízezer turista – aki ide a világ még érintetlen távoli szegletébe valamilyen csoda folytán eljut –, a tajga szélső fáinak tövét hugyozza körbe.

Ezen a pihenőhelyen én már egy kirándulás keretében, még az elmúlt tél során jártam. Télen is gyönyörű a táj, de ilyenkor nyáron, talán még szebb. Szívesen ajánlanám minden embernek, hogy legalább egyszer az életében látogasson el ide.

A pihenő után tovább folytattuk utunkat, mely gyakorlatilag párhuzamosan fut a felduzzasztott Angara folyó medrével. Már írtam, hogy az Angara, a mi Dunánkkal megközelítőleg hasonló nagyságrendű folyó, amely a Bajkál tóból ered. Ennek az óriási folyónak a mentén, hatalmas városok épültek. Közülük néhány, sok évszázados múltra tekint vissza, és közülük is a legnagyobb és számunkra a legismertebb Irkutzk. Ennek a városnak az óriási távolság ellenére is, magyar vonatkozású történelmi emlékei is vannak, hogy csak a legismertebbeket említsem, a híres-hírhedt kalandor és világutazó Sztrogoff Mihály is járt erre, de a közelmúltban, a XX. század első évtizedeiben a magyar származású internacionalisták révén írták be nevüket néhányan, a város történetébe. Kun Béláról még utcát is neveztek el Irkutzkban. Aztán az a számtalan szerencsétlen magyar baka, akik az I. világháború keleti harcterein orosz hadifogságba kerülve, ide a Távól-keletre deportálva évekig itt tengette valamelyik környező fogolytáborban az életét. Mind-mind, az a sok névtelen szerencsétlen áldozat, aki hadifogolyként elvetődött ide az irkutzki elosztó táborokon keresztül jutott el a végső táborba, fatelepekre (mai közismert gyűjtőnevükön „Gulágokba”), ahol nagy, többségük agyongyötört teteme máig is jeltelen sírokban nyugszik. De azt hiszem, hogy a történelmünk lapjain még arról is olvashatunk, hogy az 1848-as szabadságharc bukását követően is a cári orosz csapatok fogságába került magyar huszárok közül sokan szintén ide, Irkutzkba, és a Bajkál tó környékére kerültek fogolytáborokba, ahonnan azután soha nem kerülhettek haza.

Irkutzk város határában valamikor az 1950-es években építették az első vízierőművet az Angarán. Ha jól tudom, 1956-ban kezdte meg az energiatermelést, de 58-ra épült ki teljesen. Ez az erőmű, jellegzetes szocreál stílusú és a maga idejében hatalmas építmény volt, de ma már szinte eltörpül a gigantikus méretű bratszki és az uszty-ilimszki erőművek mellett. Teljesítménye viszont jelentős, és Irkutzkot, és a környék valamennyi ipari létesítményét ellátja olcsó villamos energiával.

Az Angara torkolatánál egy kis település található, Lisztvjanka. Az Irkutzkából idevezető autótút is itt ér véget. Azt térképről tudom, hogy a több kilométer széles, és emiatt szemmel átláthatatlan torkolat túlsó partján is van egy kis település, aminek Bajkál a neve. Ez a település egy szárnyvonallal be van kötve a transz-szibériai vasútvonalba, és viszonylag komoly kikötője is van. Innen több hajót is vezet a tó távoli partjainak kisebb, nagyobb települései felé.

Mi egy nagyon tiszta, szinte érintetlen partszakaszon mentünk le a tóhoz, ahol az ember jelenlétét a távolban néhány hosszú, és egyforma magasságú alacsony léckerítésekkel körbekerített fából épült kicsi házikó jelentette. A köves, homokos partot apró hullámokkal mosta a tó kristálytiszta jéghideg vize. A nadrágszárát felgyűrve néhány lépés távolságba én is bemerészkedtem a tó vizébe, de olyan hideg volt, hogy perceken belül ki kellett jönnöm. A víz csodálatosan tiszta, átlátszó és természetesen iható. Egy félig már tönkrement öreg stég volt a közelben, amelyen bemelve jól látható volt a meredeken alámerülő part. Amíg a sötétség el nem nyelte a part vonalát addig teljesen tisztán lehetett átlátni a vízben, ami hihetetlennek tűnt. A stég tövében használaton kívüli a mifelénk is ismert ladikokhoz hasonlatos vízi járművek voltak erős láncokkal kikötve, ezekbe beleülve készítettek fényképeket egymásról társaim, azt a látszatit keltve, mintha a vízben csónakáznának.

Még egy meteorológiai mérőállomás fából készült toronyszerű építménye is látható volt a vízpart egyik magasabb helyén, de ezen kívül amerre csak tekint az ember, a végeláthatatlan víztükör, és a csend. Az ember csak áll a parton és arra gondol, hogy milyen hatalmas is a világ, amiben ő csak egy semmi, egy porszem, és milyen jó, hogy még nem tettünk mindent tönkre és vannak még olyan helyek, ahol érdemes megállni és megpihenni egy pillanatra. Nem volt sok idő a gyönyörködésre. A csodálatos látványtól és élményektől feltöltekezve szálltunk buszba, és utaztunk vissza Irkutszkba.

A repülőtéren volt időnk arra, hogy kényelmesen átvegyük a megőrzőből és a továbbinduló gépünkre, feladjuk a csomagjainkat. Szép idő lévén kísértáltam a reptér főbejáratán, és nézelődtem. Sok látnivaló nem volt, egyenesen a városba vezetett az innen induló széles betonút, amikor egy fiatal géppisztolyos orosz katona termett előttem. Hogy egy szemvillanás alatt honnan került elő fogalmam sincs. Próbált visszaterelni a reptér épületébe, mondván, hogy külföldieknek tilos azt elhagyni, mire magyarul morogva félhangosan mondom, hogy „OK. Megyek, csak szétnéztem”. A legnagyobb meglepetésemre szép magyar kiejtéssel válaszolt, hogy neki az a dolga, hogy vigyázza a kijáratot, és senki idegent ne engedjen ki az épületből.

Beszédbe elegyedtünk, amely során kiderült, hogy ő a Kárpátaljáról származó magyar nemzetiségű fiú. A Szovjetunióban az a szokás, hogy katonáéknál, a lakhelyétől, minél távolabbi vidékre vigyék az embert, így került ő Irkutszkba, majd 8000 kilométerre az otthonától. Itt a repülőtéren teljesít őrszolgálatot. Három évre vonult be, kettőt letöltött, és még egy jó éve van a leszerelésig. Évente 1-2 alkalommal utazhat haza, ha nincs fenytése. Nem is egy társa van, aki még a bevonulása óta nem járt otthon. A katonaságról nem szabad semmit mesélnie, de nem jó, azt mondta. Én elhittem. Mondja, hogy ő már a megérkezésünkön kiszúrta, hogy magyarok vagyunk, egy-két hang elég volt, hogy megértse szavunkat. Csak azt nem tudta, hogy keveredtünk ide, mert ő még nem is hallott arról, hogy itt Uszty-Ilimszkben magyarok dolgoznak már egy éve. Sokszor van itt szolgálatban a reptéren, de eddig még magyarokat nem látott. Nagyon örült, hogy találkoztunk, de

kérte, hogy menjek be, és ne beszéljünk sokat, mert neki tilos a szolgálat alatt szóba állni az emberekkel. Ajándékként nekiadtam a nálam lévő, Fecske cigarettámat, aminek nagyon megörült, és jó szolgálatot meg hosszú életet kívánva elbúcsúztunk egymástól.

A társaim, ami után elmeséltem ezt a találkozást, sorba felkeresték ezt a katonát, és ki cigarettát, ki jelvényt ajándékozott neki. Jó napja lett a srácnak. Azt hiszem, hogy a katona társai most meggyőződhetnek arról, hogy a magyar milyen egymást szerető összetartó nép, ez a mai eset is jól példázza ezt.

Este repülőre szálltunk, és az egy órás omszki leszállással, közel nyolc óra út után, de az óra állása szerint, csak mintegy két és félórányi idő alatt Moszkvába értünk. A repülőtérről autóbusz vitt a Kijevi pályaudvarra, ahonnan kétnapi vonatkozás után szerencsésen Magyarországra érkeztünk. Amíg Záhonyban a vasúti kocsik kerekeit kicserélték, előkerültek a táskák, bőröndök aljából a vodkás és konyakos üvegek, és egymást átölelve, koccintva az üvegekkel, vígan nótázva indultunk tovább, 11 hónap után újra magyar földön.

Szólnokon három percre állt meg a nemzetközi gyorsvonat, de ez elég volt arra, hogy társaimtól a viszontlátás reményében elbúcsúzva leszálljak.

1977. június 27.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Már megint távol vagyunk egymástól! Visszagondolva, pillanatok alatt eltelt a szabadság néhány hete, s csupán pár nappal ezelőttinek tűnik az, amikor még a lelkemet a hazaérkezés kimondhatatlan örömeztete töltötte el.

Még bennem él az a semmivel sem összehasonlítható, semmihez sem mérhető határtalan boldogság, amikor a hazai földön robogó gyorsvonatunk ablakán kitekintve magyar feliratú táblák villantak el a szemem előtt, és teleszívhattam a tudómet a hazai föld, édes illatával telített, friss levegőjével. Tizenegy hónap, szinte egy év távolléte után, mint egy szertelen kisgyerek, hol a korai nap tiszta ragyogó fényében tündöklő hazai tájban gyönyörködtem, hol a csomagjaimat szedtem össze és pakoltam egy csomóba közel a kijáráshoz, hol a búcsúzkodó társaim nyakába borulva, mosolyogva, de nem titkoltan könnyes szemmel súgtunk egymás fülébe Istenhozzádot. Nem tudtam, de azt hiszem ezekben, a pillanatokban ott a vonaton, a szabadságra utazó társaim közül talán senki sem tudta, hogy mit hoz az előttünk álló néhány hét. Közel tízezer kilométer távolságban, 10-15 napos késedelemmel kaptunk idáig híreket az itthoni szeretteinkről, levelekben, néha táviraton keresztül, s most mindnyájunkban ott lappang a kétely, hogy vajon tényleg az vár ránk otthon, amiben reménykedünk, amit szeretnénk, vagy meglepetések, csalódások, és a szomorúság fogja kitölteni napjainkat?

Miközben nevetve, nótázva búcsúzkodtam a társaimtól, akik az eltelt év alatt jóban, rosszban, testvéreim voltak, ha látták, hogy szomorúság gyötör, vagy a honvágy kegyetlen karmai marcangolják a szívemet, akkor mellettem voltak barátként, testvérként vigasztalva segítettek át a holtponatokon, átvillant az agyamon, hogy viszontlátjuk-e még egymást? Visszajövünk-e Uszty-Ilimszkbe egy hónap múlva, mert ezer százalékgig biztos vagyok abban, hogy mindnyájunk fejében ott motoszkál ez a kétely, még azokban a fiatalokban is, akiket még most nem vár itthon feleség és kisgyerek.

Nem tudhatjuk, mit hoz a holnap, miként változik az életünk, mint ahogy a kiutazásunkkor sem tudtuk ugyanezt. Mi, akik most a vonaton boldogan nótázva, készülünk a hazaérkezésre, mi teljesítettük vállalásunk első felét. Mi, amit itthon a kiutazásunkkor családunk előtt a búcsúzás pillanataiban megfogadtunk, hogy „épségben, egészségesen hazajövünk” azt teljesítettük. Itt állunk, és ha a szokatlan és nehéz körülmények miatt néhány kilóval kevesebb súllyal is, a zord idő és a csípős szibériai szél által kicserzett arcbőrrel, és a kemény munkavégzéstől megkérgesedett tenyérrel és szívvel, de itt vagyunk, és percek múlva szeretteink ölelő karja vár ránk.

Érezhetően lassított száguldásából a gyorsvonalat, megérkeztünk Szolnokra, abba a városba, ahol nekem le kell szállnom. Már látom a közeledő állomás épületét, s másodperceken belül, egy apró de kemény fékezés után megállunk. Még én egyik-másik társamat újból átölelve az egész vonat felé kiáltom hogy „szevasztok!” és „viszontlátásra!”, addig egyik társam leugorva a peronra, gyorsan leszedegeti és maga mellé teszi a mások által lenyújtott csomagjaimat. Már én is lenn állok a vonat mellett, amikor hátra sem pillantva, de azonnal felismerve a nyakamban érzem feleségem Katalin ölelő karjait. Már csak integetni van erőm az egyre nagyobb sebességgel távozó vonat felé, miközben a nyakamba boruló feleségem síró, nevető szemeit és arcát csókolom. Másodpercek múlva az állomás épülete előtt álló anyósom ölelő karjait érzem, aki eltol magától, jól megnéz, és szemeiből könnycseppek fakadnak. Próbálom vigasztalni, s nyugtatni, hogy láthatja, épségben, egészségben megérkeztem, de ő csak sír tovább vigasztalhatatlanul. Percek múlnak, mire hüppögve bevallja, hogy a viszontlátás örömkönnyeit az a szánalom és szomorú aggódás könnyáradata váltotta fel, amit vékony, nyúzott arcom, lesoványodott alakom látása váltott ki. Igaz, soha nem írtam meg pontosan, és a hazaküldött fényképekről igazán nem volt látható, hogy több mint harminc kilót lefogytam az eltelt egy év alatt. Kimenni se kövéren mentem, mert a 186 cm magasságomhoz, mintegy száz kiló párosult, de most alig érte el a súlyom a hetven kilót.

Biztatott is a mama, hogy bízzam csak rá magam, majd ő feljavít az elkövetkező néhány hétben. Falun élő parasztasszony ő, majd tudja, hogy milyen ételeket főzzön nekem, hogy egy-kettőre felszedjem az elveszített kilókat. Talán egy jó órahossza, talán másfél kellett, hogy hazaérkezzünk a mama kis Trabantjával Gádorosra, ebbe az Orosháza környéki kis faluba, ahol most, hogy nincs lakásunk, a feleségem meghúzta magát a gyerekeinkkel.

A gyermekeinkre egyik kedves ismerős vigyázott, aki boldogan nyitott ajtót. A kisfiam, Ferike, kitárt karjait előre nyújtva szaladt, s ugrott a nyakamba s miközben önfeledten öleltük s csókoltuk egymást, a hátam mögött keserves sírás szakította meg e kedves pillanatokat. A kislányom Gabika, az anyukája nyakába görcsösen kapaszkodva kicsi arcát az anyja vállába fúrva, ordítva tiltakozott az ellen, hogy felém közelítsék. Megdöbbsent arccal, még mindig a kisfiam kezét szorongatva bámultam ezt a hihetetlen jelenetet, amikor a nejem mintegy szabódva, bocsánatkérően mondta, hogy nem ismer meg a lányom, hiszen olyan picike volt, csupán egy éves, amikor elutaztam, hogy még nem jegyezhettem meg az arcomat. Az elmúlt év során szinte minden percet együtt töltöttek, s hiába mutogatták neki azokat a fényképeket, amiken látható vagyok, mit sem ért. Az anyuka ölelő karjaiban lassan megnyugodott a kislány, sírása apró hüppögéssé szelődött, és apró bátortalan sanda pillantásokkal próbált engem megismerni.

Azt hittem megszakad a szívem! Ezért kellett nekem kiutaznom, hogy a lányom sírva, félve meneküljön előlem a viszontlátáskor? Mit ér a pénz, mit ér a szakmai előmenetel, ha közben elveszítem a gyermekeimet! Nem, nem, ez így nem jól van.

Majd szépen óvatosan megpróbálom visszalopni magam a kicsi lányom szívébe, és soha, de soha többé nem hagyom el! Ezt a sokkot, ezt a traumát még egyszer nem élném túl! Milyen apa az, aki úgy elhagyja a családját, hogy a gyermeke a viszontlátáskor nem ismeri meg, s menekül tőle? Ezt csak egyféle módon lehet jóvátenni, ha soha nem hagyom el ezután!

A szabadság napjai kedves nyugalommal teltek. Sikerült a kislánnyal is elfogadtatni magam, és mindkét gyermekemmel sokat játszottunk, hancúroztunk, és élveztük a szabadságot, az együttlétet.

Talán, ha két nap telt el, amikor a KISZ Központi Bizottságától levelet hozott a postás. El nem tudtam volna képzelni, hogy mi lehet az a fontos dolog, amiért nekem a KISZ Központi Bizottságától írhatnak. Minden átfutott az agyamon, miközben bontottam ki a borítékot.

Igaz KISZ titkár, sőt, az itthoni vállalatomnál a KISZ Bizottság titkára is voltam évekig a kiutazásomat megelőzően, de akkor se kaptam az országos központból leveleket. Az orosházi városi KISZ bizottság tagjaként, néha-néha kaptam ugyan levelet a várostól, vagy a megyétől, de hát már a kiutazásomkor ezekről a funkciókról távollét miatt lemondtam, így fogalmam sem volt miért kereshetnek.

A levél felbontásakor már mellettem állt a feleségem és szótlanul együtt olvastuk. „Ide el kell utaznod”, ez volt a feleségem első és egyértelmű határozott kijelentése a levél elolvasása után. „Ilyen megtiszteltetés az embert életében csak egyszer érheti – folytatta –, ezt vétek lenne visszautasítanod”. Mindezt azok tudatában mondta, hogy az elmúlt napokban állandóan fogadkoztam, hogy nem megyek vissza Uszty-Ilimszkbe. Összekavarodott bennem minden. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy a levél érintetlenül hagyott.

Igenis nagyon boldog, és büszke voltam arra, hogy a kint dolgozó 300 ember közül én lehetek az egyik, aki ezen a csodálatos eseményen részt vehet. Igen ám, de ha elfogadom a jelölést, és kiutazom Leningrádba, akkor pedig kutya kötelességem visszamenni Uszty-Ilimszkbe, és le kell dolgoznom a második évet is.

Akkor mi lesz az ígéretemmel, amit hazaérkezésem pillanatától hol suttogva a gyermekeim fülébe, hol hangos szóval, folyamatosan mondogatok a környezetemben. Szándékom az volt, hogy letöltve a szabadságot, még megfelelő időben, írásban értesítem a KISZ-t és az ÉMEXPORT vállalatot – a mostani foglalkoztatómat –, hogy itthon maradok. A volt munkahelyemre is még ráérek elmenni, hogy megbeszéljem velük a visszavételemet.

Most bennem is viaskodott a menni, vagy maradni eldöntése. A feleségem megkönnyítette a döntésemet, mert ő egyértelműen az elutazás mellett érvelt. Meggyőző volt azt is látnom, hogy itt anyósomnál Gádoroson, jó helyen van a családom, ahol kiegyensúlyozott, nyugodt körülmények között élhetnek. Kislányom betegsége is szépen múlik, és ha itthon maradnék, akkor sem tudnék a jelenlegi állapotokon javítani.

Másnap, vagy harmadnap az orosházi városi KISZ Bizottságon keresztül üzentem Kéry Bandiéknek, hogy köszönettel vettem a meghívást, és utazom a II. Szovjet-Magyar Ifjúsági Barátság Fesztiválra.

A szabadság napjai elröpültek. Nagyon sok időt töltöttem a gyerekekkel, de a rokonságon belül és a barátainknál is sikerült, az ilyenkor elengedhetetlen látogatásokat megejtenünk. Nagyon élveztem a szabadság minden percét, amit különösen azok ez esték tettek meghitté és felejthetlenné, amelyeket a feleségem kislánykori szobájában ketten együtt tölthettünk.

Július 20. volt az a nap, amikor könnyes szemmel, forró öleléssel búcsúztam kislányomtól, Gabikától, aki a mamájával Gádoroson maradt, s hármásban, a fiam, Ferike, és a feleségem Katalin, vonatra szállva felutaztunk Budapestre. A nap mindhármunk nagy öröme igazán jó kedvvel, és boldog játékkal telt. Először az Állatkertben barangoltunk, majd a délutánt a Vidám Parkban töltöttük. Nagyon elfáradtunk, de a kisfiam örömteli kacagása minden fáradtságot elfeledtetett.

Este 19 órára volt meghirdetve a gyülekező a Keleti pályaudvar csarnokában lévő váróteremnél. Nem mi voltunk az elsők, már néhány társam, bőröndök, csomagok, és utazótáskák garmadája között ki a szüleivel, ki más közeli hozzátartozójával együtt itt várakozott. Még vártuk, hogy a Moszkvába induló gyorsvonat begördüljön az 1-es vágányra, addig lassanként összegyűlt, az ország minden részéből a visszautazó kis csapatunk. Egymás szavába vágva és boldogan meséltük az itthon töltött napjaink legemlékezetesebb sztorijait, és nagy ovációval fogadtuk azt a hírt, hogy két kedves brigádtársunk, Tombáczi Ildikó és Papp László, kihasználva a szabadságukat, házasságot kötöttek. Boldogságtól sugárzó arccal fogadták a gratulációkat, és nevetve túrték az ilyenkor szokásos apró élcéldéseket, mint például, hogy most akkor nászútra utaznak Uszty-Ilimszkbe?

Eljött a vonatra szállás ideje. Mindnyájan elfoglaltuk az előre megváltott helyeinket, és megpróbáltuk a rengeteg csomagot valahogy elpakolni. A kisfiam kíváncsi volt arra, hogy hol, melyik helyen utazom, és ezért felszállt ő is a vagonba. A feleségem már ideges volt, hiszen már nem is percek, csak másodpercek lehettek az indulásig, amikor otthagya a vonat mellett, a peronon álló, és búcsúzkodó hozzátartozóink csoportját, ő is fellépett a vonat zárt peronjára, hogy sürgesse a kis Ferikét a mielőbbi leszállásra. Én a fiam kezét fogva szaladtam a peron felé, amikor egy apró rántással a vonat elindult. Láttam, hogy még vagy 6-8 lépés van az ajtóig, amikor a feleségem kétségbeesve kiáltotta, hogy „Ferike gyere, ugorj” és ő leugrott a vonatról. Ebben a pillanatban értünk az ajtóhoz, s a kisfiú még fogva a kezem, de már éppen ugrott volna ki a nyitott vonatajtón az édesanyja után, amikor a közelben álló egyik társam acélos markával megragadva a kisfiút, szinte már a levegőből visszarántotta az ugró gyermeket. „Mit csinálsz te örült!” ordította, és a kinyújtott kezével tartott fiamat a karjaimba nyomta.

Ő már jól látta, amit én és a fiam nem is érzékeltünk, hogy a vonatunk ekkorra már, vagy 60 kilométerre gyorsulva oly sebesen hagyta el a pályaudvart, hogy arról

leugrani nem lehet. A leugró feleségem után visszatekintve már csak egy emberekből álló, fekete tömeget láttam.

Aki utazott már villamosított vonaton, az tudja, hogy ellentétben a gőzös vagy dízel meghajtásúakkal, amelyek csak lassan, erőlködve indulnak, és szinte nyögve, szuszogva próbálnak lendületet venni és felgyorsulni, ez a villanyárammal hajtott, pillanatok alatt gyorsul. Néhány másodperc alatt olyan gyorsan megy, hogy mindenféle ugrálás életveszélyes. Az a fiú, aki a peronon, a nyitott ajtóban állt, és látta, hogy leugrik a feleségem, azt is érezte, hogy mire a kisfiú a vonatajtóba ért, akkorra már olyan sebességgel mentünk, hogy onnan halálos veszély lenne kiugrani. Ezt én miután benn voltam a vagonban, nem éreztem, így nem is próbáltam a fiam ugrását megghiúsítani.

Azóta is ezerszer lejátszódott bennem ez a jelenet, és mindig őszinte hálával gondolok arra a társamra, aki megmentette a fiam életét avval, hogy a legutolsó pillanatban elkapta a karját, és megmentette a biztos halált jelentő ugrástól.

Sírva, nevetve öleltük egymást a kisfiammal, de a szívem teli volt aggodalommal, mert nem tudtam mi lett Katival, a feleségemmel. Azok, akik az ablakokban álltak, csak azt látták, hogy valaki leugorva a vonatról a földre esett, és a peronon állók egy pillanat alatt köré csoportosultak. A szívem oly erősen zakatolt, hogy rosszul lettem, le kellett ülnöm. Kisfiamat még mindig görcsösen magamhoz szorítva eszelős módon ültem, és próbáltam gondolkodni. Az egész visszautazó csoportunk mellettem állt, volt aki vigasztalt, volt aki tanácsokkal próbált segíteni. A higgadtabb társaim közben intézkedtek.

Megkérdezték a vonat vezetőjét – aki nem ugyanaz a személy mint a mozdonyvezető –, hogy a kisfiú kiutazhat-e velem Uszty-Ilimszkbé, és majd két hét múlva, ha úgy is jövünk vissza az ifjúsági fesztiválra, akkor majd visszautazik velem. Ugyanis a Papp Laci, mint vezetőnk, megengedte, hogy ha már így alakult a dolog, akkor eljöhessen velem a kisfiú, az esetleges felmerült költségeket megelőlegezik, és majd letörlesztem. A vonatvezető, aki az egész vonat, és a rajta utazó személyzet, és utasok felelős főnöke is, a szintén a vonaton tartózkodó VÁM- és határőrökkel konzultálva úgy döntött, hogy a kisfiúnak le kell szállni az első magyarországi állomáson, ahol a vonat megáll. Miután semmilyen érvényes úti okmánnyal nem rendelkezik, nem hagyhatja el Magyarország területét, és mivel érvényes menetjegye sincs, ezért egyáltalán nem is utazhat.

A vonatvezető közben újból felkeresve közölte, hogy értesítették a szolnoki állomást, hogy egy kisfiú leszáll a vonatról. Azt is mondta, hogy a feleségem kisebb zúzódásokkal a Keleti Pályaudvar orvosi rendelőjének betegszobájában fekszik, ahonnan saját felelősségére, a hajnalban Szolnok felé induló vonatra felszállítják, hogy eljöhessen a kisfiáért. A fiamat addig majd a vasutasok őrzik az állomáson.

Ezután, a trauma után szó sem lehetett arról, hogy én hagyjam egyedül leszállni a kisfiút, de ő is görcsösen ragaszkodott hozzám, hogy nélkülem nem megy egy lépést se sehova. Társaim segítségével, az éjszaka közepén szerencsésen leszálltunk a

szolnoki állomáson, ahol a személyzet már várt bennünket, az egyik irodában, vastag báránnyelű vasutas bundákból ágyat készítve a fiamnak. Önzetlen segítségüket hálásan köszönve gondolok rájuk.

Telefonon sikerült hírt kapnom a feleségem állapotáról is. Megtudtam, hogy óriási szerencséje volt, hogy a vonatról való leugráskor úgy esett a betonozott peronra, hogy a felső teste nem, csak a két lába csúszott a peron melletti részbe. Miután szűk nadrágban volt, így a néhány centire tovaördülő vonatkerekek nem ragadtak magukkal, és ruhája sem volt, amibe a lépcsők, vagy más egyéb kiálló alkatrészek beakadhattak volna. Hajszálon és a szerencsén múlt, hogy nem rántotta a vonat magával, és nem darálta semmivé a testét.

A peronon állók az ugrását követően hitetlenkedve és a döbbenettől szinte bémultan nézték, hogy, hogyan száguld el az egyre gyorsuló szerelvény a betonon, félig a peron és a vonat kerekei közé csúszva a félelemtől a mozdulatlanságba dermedt feleségem mellett. Amint a vonat tovaszáguldott, már a vasúti személyzet tagjai is odasiettek, és próbálták a báméskodókat félretolva hordágyra tenni, és elvinni az asszonyt az orvosi rendelőbe. Kisebb-nagyobb, főleg a végtagokon látható zúzódásokon kívül szerencsésen túlélte ezt az ugrást. Amikor megtudta, hogy a kisfiú az édesapjával Szolnokon várja, akkor már a szívét marcangoló aggodalom is kezdett oldódni.

A vasutasok fejcsóválva hallgatták amint részletesen elmesélte történetét, és nem értették, hogy miért kellett leugrania, hiszen ha a vonaton marad, akkor Szolnokon minden további nélkül leszállhattak volna a kisfiúval, és onnan utazhattak volna haza. Ez a történet is tipikus példája annak, amikor az ember pánikba esve és elveszítve józan ítélőképességét, gondolkodás nélkül dönt, és cselekszik. Hajszálon múlt, hogy élet, életek veszttek oda, egy hirtelen hozott rossz döntés következtében. A kisfiam életét egyik kedves munkatársam, a feleségemét meg, a hihetetlen szerencse mentette meg a biztos tragikus haláltól!

Valamikor másnap, a kora reggeli órákban sírva, nevetve, de határtalan boldogságban öleleztünk össze a szolnoki állomáson, ahonnan hamarosan visszautaztunk oda, ahonnan tegnap kora reggel együtt eljöttünk, Gádorosra. Mondanom se kell, hogy micsoda meglepetés fogadott otthon. Az még rendjén való volt, hogy a feleségem a fiammal hazaért, de hogy én is otthon vagyok újra, az hihetetlennek tűnt.

A városi KISZ Bizottságon keresztül vettem fel a kapcsolatot a KISZ KB illetékeseivel. Nem kellett sokat magyarázkodnom, elhitték, hogy nem tehettem mást, és avval nyugtattak, hogy ők is hasonló szituációban, így cselekedtek volna. Azt hiszem, egy vagy két nap telt el, amikor Kéry Bandi aláírásával újabb levelet kaptam a KISZ-től, melyben engedélyezték, hogy fizetés nélküli szabadságon itthon maradjak további két hétre, és majd Budapestről, a magyar delegációval utazok Leningrádba, és onnan tovább Uszty-Ilimszkbe.

Teli voltam vegyes érzésekkel, mert bántott az hogy itthon maradtam, s titokban féltem attól, hogy mit gondolnak rólam a kinti főnökeim, munkatársaim. Bántott a dolog, mert magam is okozója voltam, hiszen ha akkor, az indulásnál nem engedem, hogy a feleségem és a fiam felszálljon a vonatra, akkor semmi baj nincs, de ha már felszálltak, akkor meg nem kellett volna pánikba esnünk, és leugrálni a mozgó vonatról, mert hiszen Szolnokon nyugodtan leszállhattak volna, és onnan utaznak tovább haza a családtagjaim. Az is megfordult a fejemben, hogy csak a fiamat kellett volna leadni a vonatról, hiszen a vasutasok ott már tudhatták, hogy a feleségem él, és hajnalban utazni tud a fiáért. Na de mutassanak nekem egy apát, aki az öt-hatéves kisfiát csak úgy az éjszaka kellős közepén leteszi a vonatról egy ismeretlen állomáson, hogy „majd lesz vele valami”! Hát ilyen nincs! Így egyetlen épeszű szülő sem cselekedne!

Végül is minden jóra fordult. Megértéssel vették tudomásul a történeteket, és senki nem foglalkozott vele a későbbiekben. A munkahely sem rövidült, mert fizetés nélküli szabadságon voltam mintegy két hétig, ami pillanatok alatt elszaladt.

A két hét elteltével, az újbóli elutazás napján csak Békéscsabáig kellett mennem, onnan, a megyei KISZ küldöttekkel egy csoportban utaztam tovább.

Budapest, 1977. augusztus 15.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Augusztus 15., 16., és 17. Három nap, ami tulajdonképpen egy végeláthatatlan rohanás volt. Ezt a három napot hivatalosan nevezve, felkészítő táborban töltöttem. A valóságban Budán. A Szabadság-híd budai hídfőjéhez közel található a Budapesti Műszaki Egyetem hatalmas, kilencemeletes kollégiuma, ami nyári szünet lévén, most üresen állt. Ebben az épületbe szállásoltak el bennünket, az ország minden megyéjéből idesereglett 900 fiatal, akik részt vesznek a fesztiválon. Azt hiszem, öt, de lehet, hogy csak négyágyas szobákban helyeztek el bennünket. Azért nem volt teljes a káosz, mert minden napra jutott elfoglaltság.

Én, mint aki egyetlenegy város, vagy megye csoportjához sem tartoztam, gyakorlatilag éltem a magam életét. A Budapestre érkezésemkor közölték velem, hogy az úgynevezett központi csoporthoz tartozom. Ebbe a csoportba a KISZ KB központjából delegált kiutazók tartoztak, akik értelemszerűen nem voltak a többi küldöttekre vonatkozó napirend és program szerint beosztva, hanem mindannyian végezték a munkájukat. Én meg csak úgy voltam, elvoltam.

Még 15-én délután találkoztam egy régi kedves ismerősömmel, Váczi Pistával, a Moszkvában működő magyar KISZ bizottság titkárával, aki egyébként a Szovjetunióbeli Magyar Nagykövetség munkatársaként, tavaly ősszel mikor Moszkvában jártunk, sokat segített az ott tartózkodásunk alatt. Tulajdonképpen ő lett a főnököm. Mindig őt kerestem az elkövetkező napokban, és vele beszéltem meg a napi teendőimet. Be kell vallanom úgy éreztem, hogy én csak egy nyűg lehettem a nyakán, mert mint az egész fesztivál egyik nagyon fontos beosztású felelős szervezője, éjjel-nappal megállás nélkül rohant és dolgozott. Tudtam, éreztem, hogy csak a legszükségesebb esetekben szabad keresnem, így magyarul mondva önállósítottam magam. Egy csoportban se szerepeltem a létszámban, így csendben, feltűnés nélkül szabadon dönthettem a napi programjaimról. Reggelenként mindig megnéztem, hogy hol, milyen előadások lesznek, és oda mentem, amelyik érdekesnek tűnt. Ha rosszul döntöttem, akkor az első szünetben odébálltam, és kerestem valami szórakoztatóbb elfoglaltságot. Természetesen az étkezésekkor mindig pontosan megjelentem, és hasonlóan betartottam az olyan kötelező dolgokat, mint az egyenruha próbák és a beöltözés, de az esténként rendezett táncos beszélgetős bulikon is részt vettem.

Az egyik előadáson tudtam meg, hogy a magyar KISZ kezdeményezésére két éve, 1975-ben rendezték meg az első Magyar Szovjet Ifjúsági Barátság Fesztivált, Budapesten. Az nagyon jól sikerült, és ott határozta el a két ifjúsági szervezet, hogy a

következőt két év múlva Leningrádban tartják. 900 magyar fiatal utazik a fesztiválra. A résztvevőket különböző versenyek, vetélkedők legjobbjai, az oktatási intézmények legkiválóbb tanulói, munkahelyek szakmai versenyein országos eredményeket elért fiataljai jelentették. Természetesen a 900 fő nagyobb részét a számtalan énekar és zenekar, a különböző művészeti csoportok sokasága, és hát a hivatásosak, a párt és a KISZ apparátusában dolgozók sokasága adta.

Ebbe a válogatott csapatba kerültem én be, mint az Uszty-Ilimszkben dolgozó magyar építőbrigád egyik küldötte. Ketten vettünk részt a fesztiválon, Ódor László brigádtársam Moszkvában csatlakozott hozzánk. Eredetileg én is vele együtt csatlakoztam volna a fesztivál részvevőjéhez, ha nincs az a malőr a visszautazásomkor.

A 900 kiutazói létszám nem véletlen szám, szimbolikus jelentése a következő: A II. világháborúban Leningrád városát, 900 napon keresztül tartotta ostrom alatt az országot lerohanó német hadsereg, de a város hihetetlen elszántsággal és óriási veszteségei ellenére is, sikeresen megvédte magát a megszállástól. Ez az ottani lakosság világraszóló hőstette emelte a 900-as számot szimbolikus jelentőségűvé, és ez adta az ötletet a fesztiválon résztvevő magyar delegáció létszámának megállapításához.

A rengeteg program forgatagában, szinte észrevétlenül eltelt a felkészülés három napja és 1977. augusztus 17-én este 17 órától zajlottak a Keleti Pályaudvar, utazóközönség előtt elzárt, és gyönyörűen feldíszített csarnokában a búcsúünnepség eseményei. Külsőségeiben talán, létszámában pedig háromszorosan felülmúlta a tavaly augusztusban a mi kiutazásunkkor rendezett búcsúztatást a mostani ünnepség. A világhírű „Rajkó zenekar”, a különböző táncscsoportok, szólisták, énekesek és az ország legnagyobb sztárzenekarai adtak egymás után koncerteket, és szórakoztatták a kiutazókon kívül megjelent országos vezetőket, és az őket kísérő népséget.

Mert voltak ám jócskán! Annyi hivatalos, sötét öltönyös szinte unott arcú mosolytalan embert, mint itt, én még soha nem láttam együtt. Lehet hogy ez volt a szokás, vagy a kötelező elvárás, hogy morc, komoly arccal kell még a legvidámabb, leglátványosabb műsor alatt is állni a hivatalos elvtársaknak, de az is lehet, hogy azért voltak morcosak, mert ők kimaradtak a kiutazók közül. Az ország legkiválóbb művészei, és előadói pazar műsort adtak, majd a hivatalos búcsúbeszédet követően szépen felszálltunk az indulási oldal első vágányára betolatott különvonatra. Úgy tudom, hogy a menetrend szerint induló szerelvény előtt mintegy órával korábban indult a mi Moszkvába induló vonatunk.

Az utazás két napja gyorsan elszaladt. Miután mindenkinek név szerint pontosan meg volt szabva a helye, én, abba a vagonba kerültem, amelyben a delegáció vezetői, élükön Maróthy Józseffel, a KISZ KB első titkárával, aki nem melleleg a párt, az MSZMP legfelső szervének a Politikai Bizottságnak is tagja volt. Itt nem voltak kijelölt ülések, és zsúfoltság sem. Én Váczi Pistával kerültem egy négyszemélyes hálófülkébe, de miután a Pistát kétszer se láttam az egész út alatt, így gyakorlatilag

kivételes kényelemben utaztam. Külön étkezőkocsi állt rendelkezésünkre, és megtapasztaltam, hogy a vonatokon is tudnak kitűnő ételeket készíteni.

Ismerősként bámultam Moszkvában, az ablakon keresztül a Kijevi pályaudvar hatalmas forgalmát, amikor is készülődhattünk a leszálláshoz. Már útközben úgy szortíroztam szét a csomagjaimat, hogy az Uszty-Ilimszkbe szállítandó cuccaimat a nagy bőröndbe, a Leningrádi öt napra valókat az utazótáskámba pakoltam. Így amikor megérkeztünk, akkor Váczi Pista a már rá várakozó követségi Volgával elvitte a nagykövetségre a bőröndömet is, és én kényelmesen csatlakozhattam már ott várakozó és továbbutazó küldöttséghez. Megtaláltam Ódot Lacit, és megismertem azt a különleges válogatott kis csoportot, akikkel az elkövetkező napokat együtt töltöm. Ez a kis csapat rajtunk a két Uszty-Ilimszkből jövőn kívül, két, itt a Szovjetunió különböző városainak egyetemén tanuló diákból, és az orenburgi gázvezeték építésén dolgozók négyfős csoportjából állt, akik közül ketten az orenburgi területen, és ketten a Huszthoz tartozó építési területen dolgoztak. A találkozásunk első pillanatától tudtuk, hogy szenzációs csapatunk lett, és mikor az is kiderült, hogy Váczi Pista a közvetlen főnökünk, akkor örömmel egy üveg konyakot ittunk, természetesen titokban, csak úgy üvegből. Mire a fogadásunkra rendezett hivatalos ünnepeken túljutottunk, el is fogyott a finom nedű.

Megvártuk, még a pályaudvar előtt felsorakozott számtalan egyforma színű és típusú „Ikarusz” buszok mindegyikét megtölti az oda beosztott delegációtagok sokasága, és akkor mi is elfoglaltuk a mi csoportunk autóbuszát. Miután tízen se voltunk, nem volt nehéz kényelmesen elhelyezkednünk. Azt már most, itt az elején elhatároztuk, hogy a fesztivál egész ideje alatt összetartunk, és igyekszünk mindig együtt maradni. Nekünk, úgymond, nem parancsol a Váczi Pistán kívül senki, ezért ezt a különleges helyzetünket igyekszünk titokban tartani. Mi is úgy viselkedünk, mint minden résztvevő, de a magunk útját járjuk. Mindnyájan, úgy-ahogy beszélünk oroszul, de a két egyetemista különösen, ezért a nyelvtudás hiánya sem jelenthet akadályt. Azt tudtuk, hogy a 900 fős magyar delegációt számtalan helyen várják mindenféle politikai, kulturális, vagy egyéb szabadidős programokkal. Ezért mindig, előző nap kiválasszuk azokat a programokat, amelyek a leglátványosabbak vagy legérdekesebbek, és ahhoz a csoporthoz csapódunk, magyarán arra a buszra szállunk, amelyik oda megy. Nagyon sokat segített Váczi Pista, akitől megkaptuk az egész rendezvény menetrendjét és programjait. Igaz, ő is kijelölt egy-két dolgot, amin – úgy ítélte meg, hogy – kötelezően részt kell vennünk, de aztán teljesen szabad utat adott. Már előre éreztük, hogy ez csak jó buli lehet. Még azt is meg kell jegyeznem, hogy anyagilag is jól álltunk, hiszen, mint idekinn dolgozóknak lehetett rubelünk bőven, míg a delegáltak, csak az előírt 10-15 rubelt válhatták be maguknak, ami öt napot figyelembe véve még akkor is nagyon kevés, ha az ellátás is ingyenes.

Szóval minden tekintetben jól álltunk, és vidáman szálltunk buszra, abban a hitben, hogy átszállítanak bennünket a Leningrádi pályaudvarra, ahonnan egy másik különvonattal utazunk tovább Leningrádba.

Én nem számoltam, de a legalább 30-40 egyforma Ikarusz busz rendőri felvezetéssel és biztosítással óriási kígyóként kanyarogva indult el, ami látványnak is lenyűgöző volt. Először azt hittük, hogy városnézéssel egybekötött utunk lesz, de egyszer csak Moszkva legismertebb terén, a hatalmas Vörös téren találtuk magunkat. A tér olyan hatalmas, hogy az egyébként gépjárművek előtt elzárt területen alig látszott a szépen egymás mellé felsorakozott autóbuszaink garmadája. Tudtuk, hogy most, a soha el nem maradható Mauzóleum, és a benne Szovjet Hófehérkeként üveggoporsóban fekvő Lenin látogatása következik. Máskor és egyébként mindig, a vörös téglából épített Történelmi Múzeum előtt lévő kordonokkal, vasrácsokkal kialakított bejárattól folyamatosan kanyarog a látogatók kettős-hármas sora, most üres volt a tér. Bizonyára a mi nagy létszámú delegációnk és a még hozzánk csapódott helybéliek, a fogadásunkra megjelent, vagy kirendelt fiatalok sokasága is növelte a létszámot. Elöl mentek a vezetőink, akik egy hatalmas ovális alakú vörös színű virágokkal díszített koszorút is elhelyeztek az arra kijelölt helyre. Ezt a koszorút biztos nem hoztuk magunkkal, mert az otthoni az jellegzetesen kerek, míg a szovjet típusú koszorúk, a most is látott ovális alakú, majdnem embermagasságú koszorú, amit a díszőrség katonái visznek és helyeznek el, a mi vezetőink néma főhajtása mellett.

Miután a hivatalos ceremónián túljutottunk, indulhatott a menet a mauzóleumba. Már előre figyelmeztettek, hogy fényképezőgépet, esernyőt, és egyéb szerszámokat nem lehet magunkkal vinni, azokat a Történelmi Múzeum oldalán nyíló erre a célra használatos helységben le kellett adni. Azt én is, mint már profi Lenin látogató, akinek a sors megadta, hogy most immáron harmadjára is meglátogathatom, már tudtam, hogy a mauzóleumon belül minden sarkon egy, egy katona ügyel arra, hogy a látogatók sora folyamatosan, haladjon. Nem lehet megállni, és mondjuk az üveggoporsóhoz hajolva tüzetesen megvizsgálni a bebalzsamozott Vlagyimir Iljics tetemét, erre semmi lehetőség nincs, mert a koporsó négy sarkánál is álló őrszemélyzet azonnal tovább tessékel.

A mauzóleumból a felszínre érve még elhaladtunk a fenyőfák és egyéb örökzöldek sora alatt lévő, nevezetes orosz politikai és közéleti személyiségek síremlékei előtt, majd a Kreml falába felsorakoztatott fekete emléktáblák sora után egyenesen az autóbuszainkhoz sétáltunk.

Az autóbuszunkban Ódor Lacitól megtudtam, hogy Leningrádból visszajöve Moszkvában, még további egy hétig itt maradunk, és valamilyen KISZ vezetőképző táborban veszünk részt, és majd csak ezután utazunk vissza Uszty-Ilimszkbe. Egyből számoltam, és rájöttem, hogy én az otthon töltött rendes szabadságommal, a kétheti fizetés nélküli szabadsággal, és a fesztiváli háromnapos felkészítővel, meg magával a fesztiválon, és a KISZ vezetőképzésen töltött idővel, együttesen, majd két és fél hónapot leszek távol. Magamban hálát adtam a sorsomnak és a jó szerencsémnek, hogy ilyen kegyes hozzám, mert azt el kell ismerni, hogy a kint dolgozó 300 magyar

fiatal közül talán egy-két olyan akadhat, aki ilyen sok érdekes helyre eljuthat itt a Szovjetunióban, mint én.

Közben az autóbuzskonvojunk útra indult. Annak ellenére, hogy óriási hosszú a buszok sora, mégis tempósan haladtunk, bár az igazság az, hogy a forgalom elől a rendőrség mindenfelé lezárta az utakat. Amúgy is elég szélesek a moszkvai főutak, és hozzájuk képest viszonylag gyér a gépjármű forgalom, így túl nagy fennakadást a helyiek közlekedésében nem okoztunk.

Pihentetőként szánhatták a következő eseményt, koszorúzást, az Ismeretlen Katona sírjánál, de mire mindenki leszállt, a kijelölt helyen felsorakozott, sok idő telt el. Még végig kellett hallgatnunk néhány magyar és orosz beszédet, és a már ismertetett nagy vörös koszorúk elhelyezését követően egyre fáradtabban buszra szálltunk. Jó lett volna, ha most már egyenesen a Leningrádi pályaudvarra visznek és adnak néhány órát, hogy valahol egy kicsit megpihenjünk, de szó sem lehetett erről. Én azt hiszem, hogy a moszkvai szervezők úgy gondolták, hogy mindent, ami itt Moszkvában a külföldiek számára bemutatható, egy nap alatt megmutatják nekünk.

Félórányi buszozás után a Népgazdasági kiállításon landoltunk, és itt is tolmácsok és vezetők irányításával, folyamatos menés és sétálgatás következett közel két órán keresztül. Biztos rengetegen voltak a 900 fős delegáció tagjai között, akik nem jártak még itt, és ők csodálattal és élvezettel nézték a folyamatosan megújuló kiállítást, de én már jártam itt és láttam ezeket, a dolgokat. Most egyedül csak a szovjet úrhajózás történetét bemutató hatalmas csarnokba mentem a többiekkel, egyébként ügyesen lemaradva, néhány cigarettát pihenésként elfüstölve vártam a továbbindulást.

Na innen végre már a pályaudvarra mentünk. Itt Moszkvában több hatalmas pályaudvar is van, melyek nevei általában a célállomást jelölik. Ezét mi most a Leningrádi pályaudvarról indulunk. A vonatok legtöbbször este indulnak, és reggelre érkeznek. A rossz nyelvek szerint azért (és ez jellemző a Magyarországról Moszkvába közlekedő vonatokra is), hogy a külföldi utas ne lássa az ablakból a végtelenül elmaradott orosz településeket és a műveletlen, gondozatlan tájat. Lehet, hogy ebben is van valami, mert hát nekem már volt alkalmam megismerni az igazi, a valóságos Szovjetuniót, de most csak az érdekelt, hogy végre vonatra szálltunk és pihenhattünk. Hálókocsiban utaztunk és mikor már éppen az alvás ideje jött volna el, akkor került elő valamelyikünk táskájából egy üveg jófajta hazai barackpálinka, amit körbeadva követett a másik, majd harmadik üveg is. A fáradtság pillanatok alatt kiszállt a lábunkból, és nemsoká énekelve, nótázva száguldottunk a nagy orosz éjszakában Leningrád felé. Iszogatás közben megbeszéltük a „leningrádi stratégiát”. Váczi Pista nekem adta ide a II. Szovjet Magyar Ifjúsági Barátság Fesztivál, Magyar Fesztivál Iroda által kiadott anyagot, amely fontos segítség volt az elkövetkező napok során. A fenti anyag kiváló segítséget nyújtott, hogy mindig tudtuk, hogy kit hol, és mikor találhatunk meg, bármilyen problémánk is adódna. Ugyanezt az anyagot, megkapták a megyei és az egyéb csoportok vezetői is, így mint senki máshoz nem tartozó, önálló egység, mi is ez alapján igazodtunk el.

Azért, nem nótáztunk reggelig, előbb-utóbb, csak legyűrt bennünket a fáradság, és mihelyt ledőltünk a hálókocsi ágaira, pillanatokon belül elringatott bennünket a vonat monoton zakatolása. Itt az a szokás, hogy minden egyes vagonnak van egy személyzete, felügyelője. Ez az ember, aki egyébként szép egyenruhába beöltöztetett vasutas, dörömbölt a fülkénk ajtaján, jelezve, hogy keljünk, mert hamarosan Leningrádba érkezünk.

LENINGRÁD csupa nagybetűvel, mert egy csodálatos város. Ha a várost járva nem hallanánk az orosz beszédet, és a különböző feliratok nem cirill betűkkel íródnának, akkor ezt Európa bármely nyugati országában is elképzelhetnénk. Már a levegő is másabb itt, mint szerte Oroszországban, itt olyan európai! Gyönyörű ez a város. Bármerre mégy, mindenütt érzed a művészet, a kultúra kisugárzását. Az egész város, mint egy hatalmas egységes műemlék, egy igazi élő, valóságos, múzeum.

Leningrádnak csak 1924 óta nevezik. Eredeti neve 1703-tól Szent-Pétervár, egészen 1914-ig. Ekkor Petrovádnak, majd 24-től Leningrádnak hívják. A Balti-tenger Finn-öblének a partján, a Néva folyó torkolatánál helyezkedik el. A mára már 3-4 millióssá duzzadt világváros, valamikor I. Péter cár uralkodása alatt indult hihetetlen fejlődésnek. A több mint 100 sziget, és a Néva folyó deltatorlatának számtalan apró kis ága vízfolyása szabdalta várost, méltán nevezik Észak Velencének. I. Péter uralkodásától az Orosz birodalom székhelye, az ország fővárosa 1918-ig. A város központja, az Admirális monumentális épülete, amely alapját 1704-ben rakták le. Innen kiindulva csillag alakban futnak szét a sugárutak, közülük a legismertebb, a 4,5 km hosszú, Nyevszkij Proszpekt. A város első építményei közé tartozik a Péter-Pál erőd, és az Alekszandr Nyevszkij Katedrális is. A Téli Palota és a Szmolnij is az 1700-as évek csodálatos épülete. Sok száz és ezer azon műemlék épületek és építmények száma, amelyek a cári fővárost a világ egyik legszebb városává emelték. Ebből a városból indult az októberi forradalom, és ezt a várost próbálta a II. világháború során, 900 napon keresztül hiábavaló ostrommal elfoglalni a német hadsereg.

Ebbe a városba jellemzően, a Moszkvai pályaudvarra futott be a vonatunk reggel, a 900 fős magyar delegációval. Frissen és viszonylag kipihenten szálltunk le reggel 7 óra körül, hogy részt vegyünk ezen az öt teljes napon és éjszakán folyamatosan hömpölygő kavalkádon. Az állomáson a Komszomol országos vezetői, párt- és állami vezetők sokasága fogadott bennünket. Természetesen, közülünk mindenki, az erre az útra kapott (félíg-meddig megvásárolt) egyenruhában feszített. A szokásos köszöntők, ünnepi beszédek és nagyjaink csókolózását követően itt is a már jól ismert magyar Ikaruszokba szálltunk.

A mi kis csoportunk az új, impozáns 12 emeletes „Ifjúsági Szálloda” 10. emeleti szobáiban nyert elhelyezést. Hangsúlyozom, hogy mi nem az általános ellátást kaptuk, tehát amikről én beszámolok, azok nagy része sajnos nem adatott meg a résztvevő magyaroknak. A mi kivételezett helyzetünket mutatja, hogy hárman

laktunk egy kétszobás lakosztályban, ahol a gyönyörűen felszerelt fürdőszoba, színes tévé, telefon, és mini bár is rendelkezésünkre állt.

Amint lepakoltuk a csomagjainkat, máris rohantunk a szálló éttermébe reggelizni. Mondanom sem kell, hogy a szervezők arra is gondoltak, hogy ide 900 farkas éhes fiatal érkezik, ezért mindenki számára a szokásos szállodai tea, sajt, keksz, és hasonló kis könnyű reggeli helyett bőséges, sok kenyérrel, szalámival és sajtokkal feljavított reggeli várt ránk. Megint csak megjegyzem, hogy a kivételezett helyzetünk az étkezések során is tapasztalható volt. A rengeteg ember több helyen étkezett, és mi ezek közül a vezetőség számára kijelölt helyen ehettünk. Reggeli közben azt kérte Váczi Pista, hogy ma, egyelőre vegyünk részt a mindenki számára kötelező programokon, és csak holnaptól választhatjuk a nekünk leginkább tetszőeket.

Igyekeztünk mielőbb megtalálni a buszunkat, amely a többiekkel együtt az ünnepi nagygyűlés helyszínére, a Szmolnijba vitt bennünket. A Szmolnij egy hatalmas épület, amelyiknek a nagytermében minden gond nélkül elfértünk mi 900-an és még a velünk tartó helyiek sokasága is.

Magáról a gyűlésről nem írok, a vezetőink beszéltek meg csókolóztak az orosz vezetőkkel. Volt rá lehetőségünk, hogy egy kicsit szétnézzünk ebben a muzeális jellegű épületben, aminek az orosz történelem során meghatározó szerepe volt. Ez az épület volt a bölcsője a Nagy Októberi Szocialista Forradalomnak. Itt most minden a forradalomról és Leninről szól. Száz, de lehet hogy ezer kép és szobor, tabló, és egyéb kiállítási tárgy emlékezteti a látogatót a forradalomra. Meg kell vallanom, hogy én túl sok ilyen irányú dolgot nem néztem meg, inkább az épületet csodáltam. Megragadott a monumentalitása és kis hangyának képzeltem magam, amikor a mindenütt milliméter pontossággal közepén elhelyezkedő, egymásba nyíló szobák végeláthatatlan során az emberek feje fölé nyújtózkodva, emelkedve végig nézhettem. Valamit nagyon tudtak az itt dolgozó kőműves mesterek, pedig évszázadokkal ezelőtt hol volt még a mai technika? Az egész ittlétünk alatt, mindig csodáltam az építőmesterek munkáit. I. Péter, de az őt követő cárok is mindig a kor leghíresebb építészeit, és számos művészt hívták el Európa országaiból, hogy időt, és pénzt nem kímélve felépíttessék ezeket a csodálatos építményeket. Úgy tudom, hogy a Szmolnij is olasz építőmester tervei alapján, és irányításával épült.

A Szmolnijból eljövet egy autóbuszos városnézést követően elvittek bennünket a Lenin intézetbe. A Lenin Intézet tulajdonképpen egy múzeum, de tudományos kutatómunkára alkalmas hely is egyben, hatalmas könyvtárral és korabeli dokumentumok sokaságával. Itt veterántalálkozó volt, olyan öreg leningrádi emberekkel, akik 1917 óta a szovjet párt tagjai. Szegény öregek, megsajnáltam őket, amikor az augusztusi forróságban, sötét öltönyben, a kabát aljáig tele rengeteg csillogó kitüntetésekkel, itt kellett izzadva százszor elmondani ugyanazt a betanult szöveget. Szegények, látszott az arcukon a közel száz év minden gyötrelme és kínja, amelyet életük során elviseltek. És most még ráadásul az a fesztivál is!

Végére érvén a találkozónak, rohanás a buszhoz és mentünk a kijelölt éttermünkbe ebédelni. Az ebédet azonnal egy kiállítás megnyitója követte, amelyen szovjet fiatalok fotói és tablói mutatták be a Szovjetunió és a maguk rohamosan fejlődő és boldog arcát. Ezt a kiállítást szívem szerint jobb lett volna kihagyni, és inkább pihentem volna az étteremben, de kötött a Váczi Pistának tett ígéretem.

A kiállítás megnyitóját követően ismét buszba szálltunk és a Mars-mezőre mentünk. A Mars-mező egy kegyeleti hely, mely az októberi forradalom harcaiban elesett áldozatok emlékhelye. Itt ismét koszorúzási ünnepség volt, mely már a sokadik az elmúlt egy-két nap során. Tisztelettel és lehajtott fejjel csodáltuk meg ezt a monumentális emlékhelyet, amely sok tízezer, de lehet, hogy százezer áldozat emlékét őrzi.

Az autóbuszaink eltűntek, és mi gyalogosan folytattuk délutáni programunkat, ami egy hatalmas, a város szívéen átvezető több tízezres felvonulás lett. Ez a felvonulás az egész fesztivál leglátványosabb aktusa volt. A felvonulók száma a helyiekkel, az utcán sétáló és báméskodók tömegével folyamatosan növekedett. Még kezdetben viszonylag rendezett csoportokban csak mi, kék egyenruhás magyarok vonultunk, és a kiosztott zászlókkal és nyaksálakkal integetve, nótázgatva sétáltunk, addig az út során egyre több helybéli fiatal állt be sorainkba az utak mindkét oldalán sűrű tömött sorokban álló báméskodók közül. Gyakorlatilag Leningrád történelmi városközpontján ment végig a menet. A Téli Palota érintésével végig a Nyevszkij Proszpekten át azon a jellegzetes hídon, amelyet hatalmas csodálatosan faragott csónakokat formázó világító oszlopok sor övez, egészen az Admiralitás monumentális épületéig mentünk. A felvonuló tömeget sok helyen megszakította és alkalmi pihenőre készítette a magyar művészeti csoportok rögtönzött bemutatója. Énekesek és táncosok, zenészek és sportolók csoportjai tartottak fergeteges bemutatókat az utca közepén, az út mentén integető leningrádi lakosok ezreinek.

Mire az Admiralitáshoz értünk, akkorra kezdett sötétedni. Itt minden felvonuló egy égő fáklyát kapott, és innen tovább vonultunk a húszezer ember befogadására képes, leningrádi központi sportcsarnokhoz. Ebben, a kívül-belül impozáns csarnokban a szovjet művészek színe-java tartott ünnepi koncertet, de mindezt természetesen itt is megelőzte egy nagygyűlés. Az ünnepség kezdetekor háborús veteránok, nyitott katonai gépjárműveken hozták be a zászlókat, majd viszonylag rövid beszédek hangzottak el mindkét ország ittlévő magas rangú vezetőitől. Minket ez a rész nem igazán érdekelt, de mégis jól éreztük magunkat, mert végre leülhettünk, és egy kicsit megpihentettük a fáradtságtól már szinte reszkető lábainkat.

A művészeti fesztivál csodálatos volt. A Szovjetunió szinte minden táját, népét és népcsoportját, dallal és tánccal mutatta be a csodálatos népviseletekben pompázó szereplők sokasága. Lenyűgöző volt az a magabiztosság és tudás, amivel a sokszor akrobata ügyességét megkívánó táncokat adták elő. Az ámulat elfeledtette velünk a fáradtságot, és önfeledt tapssal jutalmaztunk és köszöntünk meg minden produkciót.

Fél 12-kor mentünk abba a szállodai étterembe vacsorázni, amelyikben a reggelit is elfogyasztottuk. Elcsigázottan, de a sok élménytől feltöltekezve, boldogan kerestük meg a szobáinkat.

Ájulásszerű alvás után, másnap reggel 7-kor volt ébresztő. A lábaimat alig érzem, zsibbad, és az ízületeim ropognak. Hiába, csak hosszú volt a tegnapi nap, rengeteget gyalogoltunk, álltunk. A mai nap egészen másként fog alakulni, legalábbis az én számomra. A reggelinél tudtam meg, hogy nekem, egy konferencia központba kell mennem, ahol a fesztivál tulajdonképpeni politikai rendezvénye, egy nagygyűlés lesz, amelyet ebéd után szekcióülések követnek. Még nem tisztázott hogy mikor, de nekem is hozzá kell szólnom, a téma az internacionalizmus, a Kun Béla Magyar Ifjúsági építőbrigád szerepe és jelentősége. Nesze neked Kiss Feri! Gondoltam, talán az nyújt némi vigaszt, hogy Ódor Laci is velem jön. A társaim egész más programokon vesznek részt, őszintén szólva, irigyeltük is őket ezért.

Rövid buszozás után megérkeztünk a programunk színhelyére a Konferencia központ elé. Ez is egy hatalmas épület, amelyben több ezer nézőt befogadó színházteremben volt a plenáris ülés. Gyakorlatilag délelőtt 10-től 12-ig a szovjet, és magyar állami és politikai vezetők felváltva mondták el előre leírt beszédeiket, amiket mi, a kényelmes, és kis lehajtható asztallappal és fejhallgatóval ellátott ülésekből hallgattunk. A nézőtér leghátsó sora mögött, gondolom jól szigetelt üvegfalú kalickákban, sorban, férfi- és női tolmácsok helyezkedtek el. Mi szinkrontolmácsolással hallgattuk az orosz előadókat, míg a magyarul hangzó felszólalásokat, természetesen egy az egyben. Az előadásokból nem sok mindenre figyeltem, mert kihasználva azt, hogy írni is lehet a kis asztallapot felhajtván, egy háromoldalas programismertető hátoldalára, mely szerencsére üres volt, jegyzeteket készítettem, a tőlem várt felszólaláshoz. Senki nem szólt, hogy mikor kerül majd rám sor, a Váczi Pista is a színpadon felállított elnökségi asztalnál foglalt helyet, így őt sem tudtam megkérdezni.

Dél körül lett vége a plenáris ülésnek, amelyet követően, minden résztvevőt meghívtak a konferencia központ éttermében tartandó díszebédre. Ez már valami, gondoltam, és örömmel sodródtunk Laci barátommal, a tömeggel együtt a hatalmas és pompásan feldíszített étterembe. Már nem is részletezem, mert ez itt szinte természetes, hogy hivatalos, politikai rendezvényhez kapcsolódó alkalmakkor itt a Szovjetunióban csak gyönyörű teríték és szerviz, és kitűnő ételek sora várhatja az embert. Itt is így volt, minden szemet gyönyörködtető és pazar, és az ételek is fenségesek, sőt pezsgő, bor, és többféle üdítő közül is kedvünkre válogathattunk. Egy-egy asztalnál, több mint húszan ültünk, mindenki ott, ahol éppen helyet talált, de az viszont volt bőven. A konferencián is lehetett több helyen üres székeket látni, ezért itt az ebédnél sem volt érezhető a zsúfoltság. Miközben Ódor Lacival komótosan és hosszan eszegettünk, volt időnk hallgatni az asztalunknál ebédlők társalgását. Így tudtuk meg, hogy ezen a konferencián most csak egy kis töredéke vesz részt a magyar delegációnak, minden megyei csoportból 1-2 fő. Inkább az állami és a

politikai szervezetek küldöttei, és a vezetőség van jelen. A több száz magyar résztvevő számos rendezvényen vesz részt a városban és környékén. Gyár és kolhozlátogatások, a diákoknak a leningrádi egyetemek komszomolistáival, a sportolóknak e helyi sportegyesületek tagjaival vannak közös programjaik. A több száz fős magyar kulturális delegáció tagjai, pedig készülnek a ma esti bemutatkozó gálaestjükre. Mint tegnap este a szovjet gálaest, úgy ma a mi gálaestünk kerül megrendezésre, de a miénk itt ebben a konferencia központban. A délutáni szekcióüléseket követően lesz egy kis szabadidő, és a most itt jelenlévők is megnézhetik az esti műsort. Lacival nyugtáztuk, hogy akkor ki se kell tenni a lábunkat ebből az épületből, a mai napunk programja adott.

Délután mi az ipari szekció résztvevői lettünk. Külön tanácskoztak a két ország diák, kulturális, sport, és mezőgazdasági területről érkezett küldöttjei. Abban a kisebb tanácskozó teremben, ahol mi is voltunk mintegy 300 résztvevő szintén szinkrontolmácsolással hallhatta az egymást követő felszólalásokat, míg egyszer csak a nevemet hallva közölték, hogy én következem a vitában.

Nagyon jó, hogy már évek óta gyakran vállalom közszereplést, így azon kevesek egyike voltam, aki meg tudta őrizni természetességét, nem izgult, nem dadogott, nem ment el a hangja, és nem fulladozott, a rossz és gyakran kimaradó levegővétel miatt. Emlékezhetsz, már otthoni munkahelyemen is többször előfordult, hogy az üzem vezetése engem bízott meg egy-egy nagyobb ünnepség, legyen az Nőnap, vagy akár November 7-e ünnepi beszédének megtartásával. Akkor sem okozott problémát a nyilvános szereplés, és most, ebben az igazán rendkívüli környezetben is szépen, értelmesen és jól artikulálva tudtam elmondani a beszédemet. Még arra is gondoltam, hogy időt hagyjak a tolmácsoknak arra, hogy folyamatosan tudjanak fordítani. Míg másoknál előre leírt szöveg volt, s ennek egy példányát leadták, én ilyennel nem rendelkeztem.

Jó, hogy délelőtt készítettem egy kis vázlatot, így bár rögtönözve, de mégis egy kerek jól felépített tartalmas előadást tudtam tartani a magyar és a szovjet ipari- és gazdasági együttműködésről, és ennek illusztrálására a Kun Béla Magyar Ifjúsági Építő brigád Uszty-Ilimszkben végzett munkájának tapasztalatait használtam fel. Mint érintett és a valóságban is ebben résztvevő ember, olyan nem szokványos és a politikai nagygyűléseken általában elhallgatott témákat is érintettem, mint a szervezetlenség, a munkavédelem hiányosságai, az akadozó anyagellátás. Külön kitértem arra, hogy mínusz 35 fokban is félcipőben meg gumicsizmában félig lefagyott lábakkal kellett dolgoznunk egészen odáig, amíg Marjai Józsefnek, Magyarország Szovjet nagykövetének a közbenjárására végre megkaptuk a szükséges téli lábbeliket. Nem hallgattam el semmit, és arra hívtam fel a figyelmet, hogy a mi brigádunk úttörő szerepét és az ott szerzett gyakorlati tapasztalatokat jó lenne, ha mind a magyar, mind a szovjet partner hasznosítaná.

Kicsit féltem, hogy az őszinte szavakért, majd kapok a fejemre. Míg mások beszéltek, addig általános volt a mocorgás, papírlapok zizegése, sugdolózás és jövés-

menés, addig az én hozzászólásomat, talán a bátor és szokatlanul nyílt és őszinte tartalma miatt halálos csend és feszült figyelem követte. Nem tudhatom, hogy a tolmácsok hogy adták vissza a szavaimat, de biztos sikerült a mondanivalóm lényegét átadni, mert amikor befejezve hozzászólásomat, fejet hajtottam, óriási taps és ováció köszöntött. Ilyet még nem éltem át, vagy háromszáz ember, magyarok, de többségében oroszok felállva vastapssal köszöntöttek. Ott az emelvényen nagyon büszke voltam magamra, de nem magamért, hanem azért, hogy én is tagja, része lehetek az építő brigádunknak. Ez a taps, ez a köszöntés nem nekem, hanem mind annak a 300 magyar fiatalnak szól, akik rohadt szar körülmények között, a szibériai tajga kellős közepén, igenis példamutató munkával öregbítik a magyar emberek hírnevét.

A szemem megtelt a meghatottság könnyével, és csak az járt az eszemben, hogy jó magyarnak lenni! Miután helyet foglaltam, még néhány hozzászólást végighallgattunk, és befejeződött a szekcióülés. A levezető elnök zárszavában csak egyedül az én hozzászólásomat emelte ki, és példamutatónak ítélte a Kun Béla Ifjúsági Építő brigád Uszty-Ilimszkben végzett munkáját.

A magyar gálaest kezdetéig még volt időnk arra, hogy abban az étteremben ahol ebédeltünk, a svédasztal-szerűen terített vacsoránkat is elfogyasszuk. Itt történt, hogy egy váratlan pillanatban előbukkant Váczi Pista, akit a délelőtti ülés óta nem is láttunk. Szó nélkül hozzám lépett, mindkét kezével átölelve gratulált a rendkívüli visszhangot kiváltó hozzászólásomért. Miközben falatoztunk, elmesélte, hogy ő egy másik szekció munkájában vett részt, és miután vége lett az üléseknek, a KISZ- és Komszomol-vezetők egy különteremben röviden értékelték a mai nap munkáit. Itt hallotta az én nevem, az a szovjet vezető említette, aki a mi szekciónk munkáját irányította. Bevallotta, hogy először azt hitte, hogy valami baj történt, és most neki magyarázkodni kell, de aztán örömmel hallotta, hogy erről szó sincs. A szovjet elvtárs példásnak nevezte azt a felkészültséget, szakszerűséget, ami az egész hozzászólásomat jellemezte. Nagyon örültem a hallottaknak és Váczi Pista gratulációjának, és mélyen hallgattam arról, hogy talán azért sikerülhetett ilyen jól a fellépésem, mert nem előre diktált, leírt és többször átolvasott és meghúzott propaganda szöveget adtam elő, hanem csak őszintén, nem szidva, nem megbántva másokat, de a valóságot igyekeztem bemutatni.

A magyar művészek, művészeti csoportok és együttesek fergeteges koncertet adtak. Kétségtelen, hogy az ország legkiválóbb együttesei és tánckarai léptek fel, olyan nivós koreográfiával, amely teljesen magával ragadta a nézőközönséget. Tomboló sikert arattak a művészeink, és ezt még csak növeli, hogy a közel ötezres nézősereg döntő többsége meghívott vendég: sötét öltönyös komoly elvtársak, és kosztümökben, s néhány estélyi ruhában is pompázó feleségeik sokaságából állt. Ezek a mindig morc és komoly elvtársak és elvtársnők, a produkciók előre haladásával feloldódtak, és kiesve a már szinte ösztönössé váló komor szerepükből, a helyükről felugrálva tapsoltak, hangosan ujjongva és füttyögve éltették a magyar művészeket.

Végeérhetetlen vastaps, a számolatlan újrázások, és ismétlések sora jellemezte a több mint háromórás produkció minden betétszámát.

Felmagasztosult lélekkel szálltunk autóbuszba, s megint éjfél fele járt az idő, amikor a szállodai szobánkban lepihenhettünk. Nem tudom, hogy mit hoznak a további napok? Nem tudom, hogy lehet-e még fokozni azt a tömény élményt, amiben itt Leningrádban immáron két napja, a végkimerülés határát közelítve úszunk. Az biztos, hogy eddigi életem legnagyobb napjait élem, és hálával gondolok a feleségemre, Katalinra, aki határozottságával az első pillanattól arra ösztönzött, hogy idejőjjenek.

Másnap reggel már korán, 6 órakor keltünk. Még tegnap megtudtuk, hogy ma is egy olyan programmal kezdjük a napot, amelyiken Váczi Pista szerint részt kell vennünk. Mi egy szó nélkül úgy döntöttünk, hogy ha ő ezt így látja jónak, akkor természetesen a kérése szerint járunk el. A programokat átnézve, azt is megbeszéltük, hogy holnaptól már mi válogatjuk ki azokat, amelyeken részt veszünk. Egyszerű lesz, mert a programok kiírásánál az is fel van tüntetve, hogy hánykor, és milyen számú autóbusszal lehet odajutni. Tehát nincs más dolgunk, mint egyszerűen felszállni a kiválasztott buszra, és az eredetileg oda beosztottakhoz társulva részt venni azon. Azt azért megígértük, hogy minden esetben előre tájékoztatjuk Váczi Pistát, hogy szükség esetén ő el tudjon számolni velünk, bár ismerve azt, hogy neki, mint az egyik fő-fő szervezőnek rengeteg, sokkal fontosabb dolga van, mint hogy velünk foglalkozzon, neki csak az a fontos, hogy mi ne okozzunk még plusz felesleges munkát.

Szóval, reggel hatkor ébresztő, gyors reggeli, és indulás társadalmi munkára. Ezen a 900 fős magyar delegáció minden tagja kötelezően részt vesz, és az elvégzett munkánk ellenértékét egy az egyben átutalják a VIT (Világifjúsági Találkozó) nemzetközi számlájára. Ezeket a Világifjúsági találkozót a Demokratikus Ifjúsági Világszövetség hívta 1947-ben életre és az első ilyen találkozó még ugyanebben az évben, Prágában volt. 1947-59 évek között 2, azóta 3 évenként rendezik meg a világ más-más országainak fővárosaiban. Elsősorban háborúellenes politikai fórumokon és kulturális és sporteseményeken vesznek részt a jelenlévő fiatalok. 1949-ben Budapesten is rendeztek ilyen találkozót, és a most 1977-ben következőt Kubában, Havannában rendezik. Szóval, ezek a találkozók óriási anyagi terhet rónak a rendező országra, mert ma már több mint száz ország delegációját kell fogadni, és igen magas színvonalon majd egy hétig ellátni. Azért, hogy az olyan szegény országok is, mint Kuba, meg tudják ezt a találkozót tartani, a többiek anyagilag támogatják. Na itt is egy ilyen akciót szerveztek, amely során a 900 fő egy napi munkájának ellenértéke ezt a számlát gyarapítja.

Azt hittük, hogy valahol a város szélén lesz a munkavégzés, de meglepve tapasztaltuk, hogy délkelet irányba magunk mögött hagytuk a Leningrád városát jelző táblát, és katonai őrhelyet, amin keresztül a szokásos ellenőrzések és igazoltatások nélkül megállás nélkül tovább hajtott a buszkaravánunk. Bizonyára jó

előre figyelmeztették a rendőrséget, meg hát minden esetben egyébként is rendőri felvezetéssel halad a konvojunk. Sőt, nem csak egy rendőrautó van velünk, mert már megfigyeltük, hogy ha a buszaink közé, esetleg valamely autó véletlenül besorolna, akkor pillanatok alatt ott terem egy rendőrautó, és azonnal kiállítatja az idegen járművet a sorból. Közel egy órás buszozás után érkeztünk meg egy mezőgazdasági üzemhez. Ez bizonyára valamilyen állami mintagazdaság lehetett, mert a leszálláskor, elszórva, nagy távolságokra, jókora, modernnek tűnő épületeket láthattunk. A buszaink egy hosszú és széles betonút (ipari út lehetett) mellett soroltak, és minket, egy-egy busz utasai szerinti csoportosításban néhány fős helyi fiatalokból álló delegáció vett pártfogásba. A mi kis csapatunk is így került egy nagyobb csoport részeként egy brigádba.

Rövid séta után egy olyan térre kerültünk, ahol egymás mellett bizonyos távolságokra vagy harminc lakókonténer sorolt. Ezek előtt, a frissen elegyengetett és elgereblyézett területre beton járdalapokkal kirakott csapások, keskeny utak vezettek, amelyeken akár esős időben is megközelíthetők a konténerek. Most száz ágra süttött a nap, tehát inkább por, mint sár volt. A föld alatt, a bódékhoz mindenhova vizet vezettek, és egy-egy félkör alakú lemezből készült vályú felett, vagy 20-25 vízcsap sorolt. Ekkora vályúkat otthon, a hortobágyi gémeskutaknál találhatunk, igaz ott a marhák és egyéb állatok itatására, még ezek itt mosdóként szolgálnak. Mindenről lerítt, hogy ez az egész, kizárólag a mi elhelyezésünkre szolgált. Itt lehet, hogy csak fű volt, semmi, mielőtt mi ide nem jöttünk volna.

A bódék soha nem használt, újak, és bennük számtalan sötétkék kétrészes munkaruha. Itt, előbb a lányok, és majd mi fiúk, szépen átöltöztünk, ki-ki a rá megfelelő méretű munkásruhába. Volt választék, nem úgy, mint Uszty-Ilimszkbe, ahol vagy két hét eltelt, mire kaptam rám való munkásruhát. Az átöltözést követően elvezettek bennünket a munkaterületre. Ez egy építési terület volt, ahol új, valószínűleg istállóknak, vagy raktáraknak szánt félig kész épületek közötti területre számtalan kupac fekete termőföldet borogattak le teherautókról, és ezt a földet kellett egyenletesen szétterítenünk. Kaptunk lapátot, gereblyét, minden szerszám új volt.

A munka kezdetén, helyi (vagy legalábbis mi azt gondoltuk) fiatalokból, a miénkhez hasonló létszámmal csatlakoztak hozzánk, és arra biztattak, hogy indítsunk versenyt, hogy minél több leborított földkupacot terítsünk szét. Akik ezt kitalálták, hamar rájöttek, hogy minket egyáltalán nem fűt a versenyszellem, és szarunk az egészre, csak azért dolgozunk, mert az Isten se tudja, hogy hány riporter, meg újságíró, meg hivatalos közeg téblábol itt, aki mind-mind bennünket figyel. Többen filmkamerákkal, mások mikrofonokkal kerestek fel egy-egy személyt. Tehát dolgozgattunk, és közben azon törtük a fejünket, hogy ez a rengeteg előkészület, a vízvezeték kiépítésétől a bódékig, meg a sok új ruha meg szerszám, mind százszor többbe kerülhetett, mint ami hasznot mi evvel a kis földlapátolással termelünk. Ezt a munkát, amit itt együtt a helyiekkel, több mint másfélezer ember fél napig végez, egy tolólappal felszerelt munkagép egy nap alatt szebben elvégezné. Node se baj, lényeg

az internacionalizmus, a nemzetek közötti összefogás, a közös munka, amely példát ad a világnak, és odabasz a nyugatnak. A munka, délután négyig tartott, tehát egy szabályos műszakot ledolgoztunk.

Nem akarok cinikus lenni, hogy ez a nap igazán olcsó volt a szervezőknek, mert idáig számtalan csodálatos programmal rukkoltak elő, de a mai nap ilyen szempontból nem lehetett túl drága.

A csoportok tagjai a kijelölt bódéik előtt próbáltak úgy, ahogy megtisztalkodni. A vályúkban való mosdás nekünk fiúknak nem okozott különösebb gondot, de a lányoknak igen. Ők nem teheték meg azt, amit mi, hogy alsóneműben nekiálltunk, és igaz, hogy csak hidegvízben, de lemoshattuk magunkról a port és izzadságot. Nekik kellemetlen volt így magukra venni az egyenruhát, mert hát ide is abba kellett jönni. Rájöttünk, hogy, csak jó találmány volt, hogy járdalapok vezettek minden bódéhoz, mert a mosdás során a rengeteg ember akarata ellenére is kipancsolta a vizet és óriási sártenger képződött minden konténer körül. Csak így a betonlapokon tudtunk kilábalni az útra, és ki-ki elfoglalta helyét a buszon.

Fogalmam sincs, hogy ki hol étkezett, de a mi autóbuszunk, Leningrád felé, mintegy félúton, megállt egy Gacina nevű kis faluban. Ennek a településnek az éttermében ebédeltünk. Természetesen ez is jó előre megszervezett program szerint történt. Nagyon szépen berendezett, tiszta, barátságos étteremben láttak vendégül bennünket. Nagyon kiadós és finom ebédet kaptunk, ami igazán jól is esett, mert a hosszú műszak alatt jócskán megéhezett a társaság.

Itt tudtuk meg, hogy a mai nap további programja Petrodvarecbe vezet. Mindnyájan nagy örömmel fogadtuk ezt a hírt. Én már 1972-ben jártam Leningrádban egy KISZ küldöttséggel, és akkor voltam ott. Mondhatom, hogy gyönyörű hely, ahová mindenkinek érdemes legalább egyszer, de ha teheti többször is ellátogatni.

Még több mint félórás autóbuszozás kellett, hogy Leningrádba érjünk. A buszaink egyenesen a Téli palota előtt lévő hatalmas térre vittek bennünket. Innen sétálva mentünk az Ermitázs előtti Néva partra, ahol a város, központi szárnyashajó kikötőjében a felsorakozott szárnyashajókba szálltunk, amelyek, mintegy 40 perces utat követően Petrodvarec kikötőjébe szállítottak bennünket. A zsúfoltság miatt a hajóút során a környező tájból túl sokat nem sikerült látnom, de azt éreztem, hogy némi kerülővel, kis városnézést is közbeiktatva közelítettük meg a Romanovok (a cári család) egyik, és talán leghíresebb nyári rezidenciáját, Petrodvarecet.

Erről a Versailles pompáját követő hatalmas és pompás kastélyról, a hozzá tartozó parkról és annak száz csodájáról rengeteg film, könyv és egyéb dokumentum található magyar nyelven is, így csak röviden annyit jegyeznek meg róla, hogy I. Péter uralkodása kezdeti éveiben körbeutazta Európát, felkereste a kor leggazdagabb udvarait, és elhatározta, hogy Oroszországot világhatalommá erősíti, és az új fővárosát is a világ legcsodálatosabb városává építteti. Az orosz bojárokat (földesurakat) könyörtelenül leigázta, a hatalma megerősödésével birtokait óriás

mértékben gyarapította, és minden alattvalóját kényszerített arra, hogy pénzzel, és kétkezi munkával vegye ki részét, gigantikus álmai megalkotásában. Senkivel nem volt könyörületes, amikor a Néva mocsaras, lápos, férgek és szúnyogok milliárdjaitól hemzsegő torkolatvidékéből néhány év alatt, szabályozott folyóágak közé szorított kisebb-nagyobb szigetek ezreit alakították ki. A mocsarakat lecsapolták, termő ligeteket varázsoltak az addig áthatolhatatlan lápos vidékből. Hogy hány ember (muzsik) esett áldozatul ennek a gigantikus építkezésnek, senki se tudja, de a legszerényebb becslések is százezres, sőt milliós áldozatokról beszélnek. Tény az, hogy I. Péter, Európa leghíresebb mérnökeit, építészeit, szobrászait, és festőit hívta Petersburgba, és az ő szaktudásuk és az orosz nép verejtékének köszönhetően épült és gyarapodott folyamatosan a város. Versailles-t látva elhatározta, hogy még a francia császár palotájánál is különb nyári palotát építtet magának. Így született meg Petrodvarec terve, amely aztán a Finn öböl partján, a maga pompájával néhány év alatt valósággá vált.

Petrodvarec, műértő kertészek és építészek által, gyönyörűen megalkotott tengeri kikötőjében szálltunk ki a hajóinkból, ahol a haditengerészet fúvószenekara rögtönzött koncertjével, és ünnepi köszöntések sorával vártak bennünket. A kikötőből mintegy kilométeres sétány vezetett fel a hatalmas kastélyhoz. A sétány közepén egy, szobrok és hidak sokaságával, márványborítású mesterséges folyócska, több vízesésen át vezette le a számtalan szökőkút és medence túlfolyó vizét. A sétánk során egyre közelebb értünk a szökőkutakkal és számtalan arannyal borított szoborral díszített óriási parkhoz, amely csodálatos építményeit képtelen vagyok leírni. Azt tudom, hogy a közel 300 évvel ezelőtt kiépített vízrendszer, amely folyamatosan táplálja a több száz csodálatos szökőkutat, még soha nem romlott el. Olyan tökéletes mérnöki munkával, olyan pontossággal építették, hogy ez a hatalmas földalatti rendszer, mert hiszen minden vízhalózat és vezeték rejtve van a szem elől, hogy máig is a világ egyik csodás mérnöki és vízépítészeti remekeként tartják számon. Akkor még ismeretlen volt a szivattyú, minden szökőkút működését a gravitáció segítségével, a közlekedő edény elve alapján valósították meg, és tökéletesen.

E-fölött a csodálatos park fölött magasodik előttünk a palota hatalmas reneszánsz tömbje, a maga rengeteg díszével, a csodálatos faragások és szobrok százai által övezett kristályüveg ablakaival. Minden dísz és arany, nincs egy szabad négyzetcentiméter sem a több száz szobás palotán. Hatalmas, vízesésekkel és óriás méretű mitológiai alakok aranyozott szobraival díszített lépcsősor vezetett fel a palotához. A világháború okozta sebeket sikerült tökéletesen eltüntetni, és az eredeti formájában restaurálni ezt a hatalmas palotát. Most múzeum, és a Szovjetunió egyik, ha nem a legtöbb külföldi vendég által látogatott műemlék-együttese.

Maga a palota belülről egy csoda! Egyik szobából továbbmenve a másikba, csak ámul és bámul az ember, azt a rengeteg gyönyörű berendezést és bútort látva, amit itt kiállítva, ugyan bársony kordonok mögött, de a funkciójuknak megfelelően élnek

tártak. Nem órák, de hetek is kellenének ahhoz, hogy a palota minden termét megcsodálhassa az ember. Szinte felfoghatatlan hogy még nem is olyan régen egy kiváltságos család, a Romanovok tagjai, nyári rezidenciának, pihenőhelynek használták ezt a csodálatos palotát, és mindaz a bútorzat, csillárok, szőnyegek és minden berendezés, kizárólag az ő használatukra, kényelmükre szolgált. Hihetetlen a cári család gazdagsága, főleg akkor, ha tudjuk azt, hogy az oroszok milliói, meg tízmilliói micsoda elképesztő nyomorúságban éltek évszázadokon át.

Kezdt esteledni, mire újra kiértünk a palotából a hatalmas parkba. A számtalan tó és medence között több színpadot is kialakítottak a régi mesterek, amelyeken ma is (úgy, mint annak idején), különböző művészeti csoportok szórakoztatták a parkban sétálókat. Az ezernyi helyről feltörő rejtett világítás fényeitől a vízesések a szivárvány színeiben pompázva kápráztatták el a sétáló nézelődő embereket. Én nem tudom hogyan, de nagyon megszapordtunk. Mi kilencszázan jöttünk, és szinte elvesztünk a hatalmas park labirintusszerű útjain, most meg bármerre indul az ember, mindenfelé óriási tömeg hömpölyög. Vannak, akik séta közben gyönyörködnek a szökőkutak színes és dúsan aranyozott csodáiban, mások meg hol az egyik, hol a távolba lévő másik színpad előtt állnak meg, és az ott zajló műsort figyelik.

Én három műsort néztem meg. Az egyik színpadon egy nagyon híres és közkedvelt orosz tánczenekar játszott. Ügyesek, jók voltak. Egy másik helyen egy revüműsort néztem hosszabban, mert ott egy-két méterre előttem, csodálatosan karcsú és szép, fiatal táncosnőkben gyönyörködhettem. A harmadik színpadon pedig a Bergendy együttes koncertjét hallgattam. Ennek volt ugyan a legnagyobb sikere, a színpad körül több ezren álltak és élvezték a zenét, de nekem nem tetszett. Valami ok miatt Demjén „Rózsai”, az együttes énekes kivált a zenekarból és helyette Delhusa Gjon lett az énekes. Hát ez a fiú meg se közelíti a „Rózsit”. Persze, akik nem ismerték a régi felállást, azok ezt a különbséget sem érzékelték, amit én. Nem is hallgattam őket sokáig, inkább visszasétáltam ahhoz a színpadhoz, amelyen a fiatal orosz táncosnők szerepeltek.

Sötétedés után, amikor már a színpadokon véget értek a koncertek, akkor a vízesések közötti nagyszínpad körül gyúltak ki a fények. Valamennyi zuhatag más, más megvilágításban pompázott, amikor a világhírű leningrádi balett művészei tartottak csodálatos bemutatót, mintegy húszezres tömeg előtt. A környező fényeket visszavették, éppen csak, hogy egymást látták az emberek, és minden fény a nagyszínpadra és az azt körbe ölelő vízesésekre és a háttérrel adó nyári palotára összpontosult. Életemben ilyen csodálatos látványban még nem volt részem! Mi nézők, állva helyezkedtünk el a színpad körül, melyet a szemmagasságunkban a márványmedencék és vízesések öveztek, oly módon, hogy azt a látszatot keltették, mintha a táncosok a medencék vizén táncolnának. Csodálatos volt a közel kétórás balett bemutató, amit véget nem érő tapsorkán és többszöri újrázás után tudtak a művészek befejezni

Már azt hittük, hogy gyülekezhetünk a hazainduláshoz, amikor minden fény kialudt, s a hirtelen beállt csendben, a palota fölött megkezdődött, az eget beborító káprázatos tűzijáték. Hát, ha valamiben az oroszok nagyok és világelsők, az biztos, hogy a tűzijátékok rendezése. Több, mint fél órán át tartott ez az örületes fényjáték és színekavalkád, ami az egész égboltot beborította.

Haza már autóbusszokkal mentünk. Útközben fáradtan, de boldogan beszélgettünk erről a csodálatos délutánról, ami itt várt ránk Petrodvarecben. Szinte meg is feledkeztünk a társadalmi munkáról, csak ez a felejthetetlen délután, és este maradt meg az emlékezetünkben. Éjfél felé járt az idő, amikorra megérkeztünk a szállodába, ahol, aki akart vacsorázott, de a többség, így magam is inkább a szobájába igyekezett, hogy mielőbb lepihenhessen.

Másnap reggel úgy döntöttünk, hogy a mai napon önállósítjuk magunkat. Elég volt a kötelező programokból, ma lelépünk, és megpróbálunk egy-két olyan helyre eljutni, ahová program szerint nem tudnánk. Egyébként is a központi szervezés szerint ma sportnap van, amin a részvétel megint csak kötelező, de hála a kivételezett helyzetünknek, megoldhattuk hogy lelépünk.

Így is cselekedtünk. A reggelin se vettünk részt, nehogy valakinek szemet szúrjunk, inkább szépen egyenként kísértáltunk a szállodából és a megbeszélte helyen mindnyájan, a két uszty-ilimszki, a két orenburgi, és a két egyetemista, találkoztunk. A csapat jól állt, az egyetemistáknak volt helyismeretük és a nyelvet profi szinten beszélték, nekünk meg volt pénzünk. Így aztán gond nélkül nekivágtunk a városnak. Mivel azt is megtudtuk, hogy a délelőtti sportnap után délután a híres-hírhedt Putyilov gyárban lesz nagygyűlés és munkástalálkozó, úgy döntöttünk, hogy ebédre se jövünk vissza, majd eszünk, ahol tudunk. Délelőtt kilenckor, már a nyitáskor az Ermitázs bejáratánál álltunk. Pofátlanul visszaéltünk, helyesebben kihasználtuk, hogy külföldiek vagyunk, és a sor elejére állva hamar bejutottunk. Már reggel olyan tömeg várakozott bebocsátásra, hogy ha tisztességesen a sor végére állunk, akkor talán még ma sem jutottunk volna be.

Az Ermitázs tulajdonképpen a cár leningrádi palotájából és még a földalatti folyosókkal hozzacsatolt másik hatalmas épületekből álló világhírű, múzeumkomplexum. A sokmillió kiállított tárgyon túl, még annak sokszorosa van kellő gondossággal a raktárakban, tározók mélyén elrejtve. Talán nincs is olyan ember, aki minden szobáját bejárta volna ennek a hatalmas múzeumnak. Mi a „Modern francia festők” c. kiállításra váltottunk jegyet, és azt néztük meg. Ezen a tárlaton, csak az Ermitázs tulajdonában lévő képek közül mutattak be néhányat, de így is vagy 30 Picasso, és egy csomó Monet, és más, nagyon híres francia festő műveiben gyönyörködhattunk. A kiállítás színvonalát csak emelte, hogy a kiállító termék mindegyikében, Rodin egy-egy szobrában is gyönyörködhattunk. Kihhasználva hogy itt vagyunk, megnéztük az Ermitázs szamovár-gyűjteményéből rendezett kiállítást is, de hogy ide eljussunk, számtalan, műkincsek sokaságával megtöltött szobán és kiállítótermen kellett keresztülmenünk. A múzeumból kijöve, a Nyevszkij

Proszpekten egy könyvesboltban, néhány leningrádi fotósorozatot sikerült vásárolnom.

Megnéztük a világ harmadik legnagyobb székesegyházát, az Izsák székesegyházat. Ezt a hatalmas építményt nagyságában talán csak két másik hasonló (Róma és Köln) múlja felül, de pompás díszítésében és gazdagságában méltán a világ legelső ilyen építményei közé tartozik. Az ember csak akkor érzi magát igazán parányi és jelentéktelen lénynek, ha az Izsák székesegyház száz métert is meghaladó kupolacsarnokában áll, és ámulva gyönyörködik az őt körülölelő csodában. A kupola csúcsáról aláfüggő óriás inga a föld forgását jelzi. A székesegyház előtti téren áll I. Péter monumentális lovasszobra. Ezt is megcsodálva elsétáltunk a közelben lévő Astoria szállóhoz, ahol a télikertben pazar ebéddel leptük meg magunkat. Természetesen a pompás ebédet követően még egy üveg pezsgőt is elfogyasztottunk, és úgy döntöttünk, hogy kihasználva a ragyogó napsütéses időt, egy üveg eredeti kubai fehér rum kíséretében (amit a szálloda kis boltjába sikerült vásárolni) lesétálunk a közeli Néva partra, és elmegyünk egy városnéző hajókázásra.

Kellemesen hűvös volt a nyitott sétahajón, miközben a másfél órás út során gyönyörködtünk az élénk táruló panorámában. A Dekabristák terénél kiszálltunk a sétahajóból és innen elsétáltunk a Leningrádi Nagyszínház hatalmas, csodálatos műemlék épületéhez. Hála, az oroszul kiválóan beszélő egyetemistáknak és néhány rubel kenőpénznek, sikerült szétnéznünk a színház épületében. Ez az épület is, mint szinte mindegyik, gyönyörű, lenyűgöző! Jó lett volna egy előadást is végignézni, de a jegyeket már hetekkel, hónapokkal előre eladják, úgyhogy esélyünk se volt.

A színházból kijövet úgy döntöttünk, hogy visszasétálunk a szállodánkhoz, és majd éjszaka újra lejövünk a Néva partjára és megnézzük a hídfelnyitásokat. Fáradtan, elcsigázottan értünk fel a szobáinkba. Én éhes nem voltam, így jólesett a fürdés után egy kicsit leheverni és pihentetni a lábamat. Kihasználva ezt a kis pihenőt, a moszkvai napokra félretettem 80 rubelt, de még így is maradt vagy ötven, a hátralévő itteni napokra. Tehát minden rendben!

Én is elszundikáltam, mert éjfél körül keltettek, hogy menjek, és nézzük meg a hídfelnyitást. Arról van szó, hogy valamikor hadászati, stratégiai okokból a város kikötőjét a Néván nem a tenger felől, hanem a szárazföld felől építették ki. Ma is ott van. Azért, hogy a hajók a tenger felől fel tudjanak úszni a kikötőbe, illetve onnan le a tengerhez, a hidakat úgy építették, hogy azok középső legszélesebb részei, mint egy kétszárnyas fekvő ajtó, felnyithatók. Napközben, az óriási forgalom nem engedi meg hogy a hidakat felnyissák, ezért mindig éjfél után két órán át, tartják nyitva azokat, s ez alatt az idő alatt a hajókonvojok oda-vissza közlekednek a felnyitott hidak alatt. Sok híd van a Néván, és mind más felépítésű. Mindegyik egy régi műremek, amelyik ma is tökéletesen üzemel. A hídfelnyitás egy látványosság, ami a szépen kiépített folyópartokra vonzza az embereket, és mindig sokan nézik ezt a látványosságot. Mi is ezért keltünk útra, hogy megnézzük ezt. Feri barátommal és egy kis konyakos üveggel kényelmesen leültünk a parti lépcsőkre, míg társaink egész közel sétáltak az

egyik hídhhoz. Kürt jelzi a hidak lezárását, és kisvártatva, szépen lassan emelkedni kezd a hídpálya közepe, majd egyre jobban szétnyílván, széles utat biztosít a folyón. Itt éjszakánként sincs koromsötét, és a világítások, na meg a holdfény is, élvezhető látványt biztosít.

De váratlanul még érdekesebb látvány szemtanúi lehettünk. A parton többen ültek, többnyire fiatal párok, bizonyára szerelmesek. A közelünkben is egy ilyen fiatal pár kucorgott a lépcsőn, amikor csak azt látjuk, hogy felállnak és elkezdik levetni a ruháikat. Nem zavartatták magukat, a férfi alsónadrágban, a hölgy kis bugyiban és melltartóban állt, majd óvatosan lesétáltak a vízpartra, és beleereszkedtek. A víz kifejezetten langyos volt, és biztos nem fáztak, mert nevetgélve lubickoltak egy ideig. Biztos nem egyedi eset ez, mert másfelől is jól hallhattuk a pancsolást, nevetgélést. A dolog eddig inkább csak meglepő volt, mint látványos, azzá akkor vált, amikor kijöttek a vízből. Természetesen én a nőt figyeltem, aki egyébként kissé telt, de igen formás teremtés volt. Amikor visszaért oda ahol levetette a ruháit, lábait váltva aprókat ugrándozott, és testéről a tenyerével sodorta le a vízcseppeket. Gondolom, amikor úgy érezte, hogy már kellően száraz a bőre, egy szemvillanás alatt megszabadult a vizes melltartójától és bugyijától, és már is kapkodta magára a levetett ruháit. Pillanatokra, de jól láthatóan ott állt előttem anyaszült meztelen, és egy cseppet se zavartatta magát a jelenlétünktől, úgy viselkedett, mintha ott se lettünk volna. Eszméletlen látvány volt, talán még a szám is tátva maradt, amikor meredt szemmel bámultam melleit és az öle feketeségét. De azt hiszem, hogy a társam is hasonló élményekkel gazdagodott. Jó volt, emlékezetes éjszaka volt ez, és még a hídfelnyitást is láttuk. A szállodába érve elhatároztuk, hogy reggel arra a buszra szállunk, amivel egy kis csoport Kronstadt-ba fog indulni.

Ma is korán keltünk, és a reggeli után sikerült megtalálnunk azt az autóbust, amely a kronstadti kirándulókat várja. Azt se tudtuk, hogy kikkel megyünk együtt, mi a legtermészetesebben viselkedtünk, mintha mindig is ehhez a társasághoz tartoznánk. Ahogy szálltak fel a többiek, mi kedvesen köszöntünk, és örömünket fejeztük ki, hogy ők is erre a programra lettek beosztva. Nem is kérdezte a fene se tőlünk, hogy miként kerültünk erre a buszra. A felszállásnál mondták, igaz nem nekünk, hanem annak a csoportnak, akikhez csapódtunk, hogy ütő-, vágó-, szűrő szerszám, esernyő vagy sétapálca, zsebkés, de fényképezőgép sem lehet senkinél, viszont mindenkinél legyen útlevel. Menet közben megtudtuk, hogy mintegy 30 mérföldre, a Finn öbölben található egy sziget, amin valamikor világítótorony állt. Az évek múlásával, a kis szigeten halászok telepedtek meg és egy szép kis települést hoztak létre. Korán rájöttek a sziget stratégiai jelentőségére, és arra, hogy kikötője kiválóan alkalmas nagy merülésű, tengerjáró hajók befogadására. Az évszázadok során, napjainkra, a kis sziget teljes egészében egy hatalmas, kitűnően felszerelt kikötővé épült, mely a Szovjetunió Balti-tengeri flottájának bázisa. Gyakorlatilag az egész sziget egy katonai objektum, és vegyük különleges szerencsénknek, hogy a

világon azon kevesek közé tartozunk, akik civilként, és külföldiként egyáltalán a lábunkat betehetjük erre a szigorúan őrzött katonai bázisra.

Az autóbuszunk, a már ismert Néva parti kikötőbe vitt bennünket, és itt várt ránk egy szárnyashajó. Úgy látszik, hogy itt a szárnyashajó igen elfogadott, gyakori közlekedési eszköz. A szárnyashajón már csatlakozott hozzánk az a tengerész, aki végig a csoportunk vezetője volt. Néhány mondatban bemutatta a Szovjetunió katonai és civil hajóflottáit. Tőle tudtuk meg, hogy olyan hatalmas gazdasági és hadi potenciálról van szó, hogy külön minisztériumhoz tartozik a polgári és a katonai flotta. Mindkettő jelenleg a világ legnagyobb flottája. A felsorolt számokat nem jegyeztem meg, de a bruttó regisztertonna és a darabszám tekintetében is világelső.

A katonai vonalon több flotta van, úgy mint Északi, az Északi tengeren, a Fekete tengeri, a Csendes-óceáni, vagy a Balti Flotta. Mindegyiknek több kikötője, javítóbázisa van, de mindegyiknek van egy fő helye, mégpedig ott, ahol a flotta főparancsnoksága székel. A Balti Flotta főparancsnoksága Kronstadtban található, így tehát ez a legfőbb bázisa. Az egész sziget katonai terület, gyakorlatilag a szigeten lakók is a katonai bázis alkalmazottai és azok családtagjai. A mi fogalmaink szerinti civil nem él a szigeten, ott mindenki a haditengerészetnél érvényes szigorú törvények és szabályok vonatkoznak. A szigeten található óvoda és általános iskola, de mindenféle bolt és üzlet is, amelyek ellátása lényegesen jobb, mint az úgymond civil boltoké. Van gyógyszertár és kitűnően felszerelt kórház is, sőt étterem, és mozi is található. Szóval minden megtalálható, ami a normális és nyugodt élethez szükséges. A sziget partjai lehetővé tették, hogy szinte minden négyzetmétert kihasználjanak. A meredek sziklás part a természetes és az idők során mesterségesen is kialakított öbleivel kellő mélységű arra, hogy a legnagyobb merülési mélységű hadihajók is biztonságosan kiköthessenek. A kikötő, még a Balti Flotta repülőgép anyahajójának a kikötője is egyúttal. A szigeten hatalmas javító és építő bázis is kiépült, és a flotta több száz járművének a rendszeres karbantartását, a szükséges felújításokat is itt végzik. Egy része a kikötőnek a tengeralattjárók bázisa, még egy távolabbi részen, ami valamikor a halászok kikötője volt, a szolgálatból kivont vagy selejtezésre, tartalékállományba sorolt hajók gyűjtőhelye lett.

Miközben hallgattuk a tiszt tájékoztatóját lassan kirajzolódott előttünk Kronstadt szigete. Tulajdonképpen nem is a szigetet láttuk, hanem hajók sokaságát, amelyek egyre nagyobbak, melljük érve pedig egyenesen óriásokká váltak. Közéjük lavírozott be a mi kis szárnyashajónk, mígnem, egy alkalmas helyen kikötöttünk. A partra szállva sorban leadtuk az útleveleinket, és a fogadásunkra jött tengerészekről megkaptuk az utolsó eligazítást, aminek a lényege az volt, hogy csak együtt, és a mellénk rendelt vezetőkkel, általuk irányítva közlekedhetünk. A csoportot senki el nem hagyhatja és engedély nélkül senki egy lépést se tehet.

Az idő gyönyörű, napos. Már a mólón szájtátva bámultuk a hatalmas ezüstszerű hajótesteket, amelyek szinte elnyomtak, parányi lényekké töpörítették bennünket. A móló mellett soroló több tíz méter magas, szinte fölénk ívelő, különleges és kecses

acélmonstrumok mellett törpének éreztük magunkat. A kis csoportunk városnézéssel kezdte a kirándulást. Itt jól látszott, hogy ez a sziget eredetileg a németeké volt, a városka ma is egy tipikus német kisváros képét mutatja. A házak, az utcák és terek mindenütt ragyognak a tisztaságtól. Az ablakokban virágok, sehol nem látni málló vakolatot, romos épületet, minden szépen tatarozva és rendben tartva. Az utcákon még eldobott cigarettacsikket sem lehetett látni. Mindez nem jellemző magára a Szovjetunióra, mintha ez egy más világ lenne. Hasonlóan érezhette magát a mesebeli Alice, amikor Csodaországban járt. Mi is Csodaországban éreztük magunkat.

Rövid sétát követően a kikötőben találtuk ismét magunkat. Bár azt hiszem, hogy akár melyik irányba indulnánk el, mindig kikötőbe érünk. Maga a sziget ovális alakú, de a két part közötti legszélesebb vagy a leghosszabb távolság sem éri el a tíz kilométert. A kikötőnek egy olyan részéhez értünk, ahol a flotta azon egységei horgonyoznak, amelyek egy bizonyos szolgálati idő leteltével felülvizsgálatra, karbantartásra lettek bevonva. Úgy működik ez, mint a vállalati gépkocsiknál, azokat is bizonyos kilométer megtétele után beállítják a műhelybe, és a szükséges időszakos ellenőrzéseket ott elvégzik rajtuk. Itt is erről van szó. Fogalmam sincs, miben különbözik egy csatahajó a rombolótól, de az őrnaszád és a gyorsnaszád is az én szememben egyforma, pedig itt szorosan egymás mellett, több, hatalmas hajó sorakozott, a s vezetésünkre vállalkozó tiszt, mind pontosan sorolta, hogy melyik mi.

Egy vékony és keskeny lépcsőn jutottunk libasorba fel egy ilyen hadihajóra. Én már a feljárón majdnem rosszul lettem, mert a part és a hajótest oldalában lévő ajtónyílást összekötő, minden lépéstől mozgó libegő, legalább 20 méter mélység felett vezetett át. Nem volt szabad lenézni, és szinte csukott szemmel görcsösen kapaszkodva araszoltam át, ott, ahol mások úgy sétáltak, mintha egy rét közepén sétálgatnának. A közel 130 méter hosszú és mintegy 10-12 méter szélességű hajón szabadon sétálhattunk, nézelődhattunk. Mindenhová bemehettünk, aminek az ajtaja nyitva volt. Ahová nem, oda a zárt ajtók miatt nem is tudtunk volna. Egyébként is elég sok matróz tartózkodott a hajón, és valószínű azt a feladatot kapták, hogy miránk figyeljenek, és ha kell, akkor tereljenek is bennünket. Ami szembetűnő volt, és szokatlan: itt minden vasból van, és minden ragyog a tisztaságtól. Az ajtók mindenütt oválisak, és keskenyek, no meg alacsonyak. Én mindenütt jól le kellett, hogy hajtsam a fejem, így egyébként, elfértem. Minden nagyon zsúfolt és szűkös. A legénység mintha egy-egy szűk fiókban aludna, olyan kicsi fekvőhely jut a számukra. A folyosók, átjárók is keskenyek, és szokatlanul alacsonyak a korlátok is. Szóval az egész hadihajó egy szűkre szabott labirintus, amiben ilyen földi halandó, mint én, könnyen eltéved.

Három fedélzet volt, és azok is zsúfolva különféle ágyúkkal, lövegekkel és a leeresztő szerkezetekkel ellátva, a mentőcsónakok sokasága. Mint megtudtuk egy-egy ilyen monstrum személyzete is több száz fő, de ma már a több ezer fős személyzetű hadihajók a mindennaposak. Még a személyzeten túl, a tengerészgyalogosok szállítását is végzik, tehát tényleg óriási a zsúfoltság. A parancsnoki állás hatalmas

panoráma-ablakokkal, műszerek és monitorok sokaságával körbevett iroda nagyságú helység. Ez a hajó szíve, és a kapitány szinte szó szerint élet és halál ura. A hajókon egy törvény van, azt a kapitány mondja ki. Az sem érdekes, ha a törvénykönyv lapjain esetleg más van írva, itt a kapitány a törvény. Ha majd kiköt a hajó, és az illető partra száll, akkor lapozgathatja a törvénykönyveket, de a hajón csak a kapitány szava a szent.

Ez a hadihajó, keskeny átjáróval volt összekötve, a tőle mintegy 10 méterre lévő másik, hasonló monstrummal, még az a harmadikkal. Hogy véletlen-e, vagy sem azt nem tudjuk, de ez a három ilyenformán össze volt kapcsolva, és mi átjárhattunk egyikről a másikra. Mind a három némileg eltért egymástól, más volt a fegyverzet, és sok egyéb dologban is különböztek. Egy dolog azonban mindegyikre jellemző volt, a zsúfoltság. Minden, a legkisebb hely is ki volt használva, sehol egy holt tér, egy csendes sarok. Minden átjáró, minden él és szeglet lekerekítve, és nagyon sok helyen korlát, vagy kapaszkodó. Most itt a kikötőben, mozdulatlan minden, de a viharos tengeren, amikor tízméteres hullámok ostromolják a hajót, azért biztos más a helyzet. Én nem szeretnék egy percet sem hajón tölteni viharban, még így is itt a kikötőben is zavar a szűk tér, a bezártság.

Délután háromig tartott ez a kirándulás. Nagyon örültünk, hogy sikerült ezen a programon részt venni, mert Leningrádba máskor is eljuthat az ember, megnézhet épületeket, múzeumokat, de Kronstadtban azt hiszem soha nem lesz még egyszer alkalmam eljutni, nem is beszélve arról, hogy ilyen hatalmas hadihajókat sem láthatok, nemhogy még szabadon járkáljak, és nézelődjek rajta. Szívélyes búcsúzkodás és jelvénytárcsere után ugyanott szálltunk vízre, ahol délelőtt kikötöttünk. A távolodó hajónk ablakából még hosszasan integettünk a kedves vendéglátóinknak.

Leningrádba visszaérve megebédeltünk és egy hatalmas moziba vittek bennünket, ahol a II. világháború veteránjaival volt találkozó. Ezek az idős emberek valami csoda folytán túléltek a háború szörnyűségeit, és most nekünk meséltek arról a 900 napról, amíg a város ostroma tartott. A beszámoló után egy közel kétórás korabeli híradó- és katonai felvételekből összeállított dokumentumfilmet néztünk meg, ami gyakorlatilag Leningrád életét és küzdelmét mutatta be a háborús évek során. Megrázó, eddig még soha nem látott korabeli felvételeket láttunk.

A filmvetítést követően együtt mentünk el a Piszkarjovói temetőbe, ahol a város ostroma alatt elpusztult több mint egymillió ember közül 470000-nek van közös síremléke. Ez egy hatalmas sírkert és emlékhely, ahol csodálatos katonai parádéval (ágyúlövésekkel), és a leningrádi fiatalok tízezres fáklyás felvonulásával egybekötött koszorúzáson vettünk részt. Szép és megható ünnepség volt, ahol a 900 fős magyar delegáció teljes létszámmal megjelent.

A szállodánkba érve vacsora várt bennünket. Itt tudtuk meg, hogy a szálloda valamennyi bál- és éttermében, presszójában, és a bárokban (több is van), zenés-táncos diszkó lesz, ahová rajtunk kívül a helyi komszomolisták is hivatalosak. Erről

az estéről nem tudok sokat írni, csak annyit hogy pazarul éreztem magam. Gyakorlatilag végigjártam minden szórakozóhelyet, mindenütt akadt ismerős és táncpartner is. Beszélgettem, táncoltam ismeretlen orosz kislányokkal, és felszabadultnak és boldognak éreztem magam. Rájöttem hogy szép a világ, és boldog lehetek benne. Örülhetek, hogy nekem adódott lehetőségem arra, hogy ilyen helyekre is eljussak, és élvezhessem az éltet.

Éjfél után a legfelső, a 12. emeleten lévő bárban, már csak mi magyarok és néhány kiválasztott táncolgattunk. A zenét a leghíresebb magyar diszkós, „Cintula” szolgáltatta. Az este legérdekesebb pillanata az volt, amikor Dr. Maróthi László, a KISZ KB első titkára kissé emelkedett hangulatban rokizott. Úgy hányt, dobálta az 52-es bakancsait, hogy öröm volt nézni! Szépen észrevétlenül körbeálltuk, és mire föleszmélt, már csak ő ropta a partnerével a parkett közepén!

Szóval, jó hangulatban, és hulla fáradtan kerültem a szobámba, és igyekeztem minél előbb ágyba kerülni, hogy pihenten vágassak a holnapi nap eseményeinek a közepébe.

A Fesztivál utolsó napjára ébredtünk. A mai nap programját még tegnap este kiválasztottuk, úgy döntöttünk, hogy kirándulni megyünk. Szerencsénkre a két kiválasztott út nem egy időre esik, így délelőtt, az egyik csoporttal Puskinóba látogattunk. Én települést nem is láttam a busz ablakából, jóllehet az országút úgy kanyarodott, hogy elkerülte magát a falut. Mi egy hatalmas, szépen gondozott parkerdő közepén álló gyönyörű barokk kastélyt kerestünk fel.

Sajnos nem tudom pontosan a kastély történetét. H jól emlékszem, akkor Katalin cárné gyakran időzött ebben a kastélyban, valószínű, hogy egyik kedvenc tartózkodási helye volt. Ő különben is elég kiterjedt kapcsolatokat ápolt különböző férfiakkal, a testőröktől az udvaroncok, és talpnyalókon át egészen a legbefolyásosabb főurakon át a tábornokokig. Bizonyára ez a számtalan, pazarul berendezett szobákkal és gyönyörű műemlékek sokaságával telezsúfolt kastély is az egyik találkozóhely lehetett. A kastély nagyon sok sérülést és pusztítást szenvedett a II. világháború során, de költséget nem kímélve sikerült eredeti formájában helyreállítani, és a berendezések pótlása után, a Szovjetunió egyik legszebb múzeumaként a nagyközönség számára is megnyitni. Csak ámultunk és bámultunk, amikor szobáról-szobára menve végignéztük a pazar berendezéseket. A kor leghíresebb kézműveseit és művészeit egész Európából idehozatták, és évek kellettek, hogy ezeket a gyönyörű bútorokat, csillárokat, tükröket és festményeket mind a cárné megrendelésére elkészítsék. Volt Katalinnak egy Miklós nevű hülye fia, aki nagyon sok időt töltött ebben a kastélyban. Nem mondom, azért elég pompás környezetben élhetett az a szellemileg elmaradott cárpalánta.

Mintegy harminc kilométeres utazás után dél volt, mire visszaértünk a szállodánkba. Gyors ebédelést követően megkerestük azt az autóbust, amelyik Carszkoje Szelo-ba vitt bennünket. Carszkoje Szelo szintén Leningrád peremkerületén, csak Puskinótól egészen más irányban található kastély. Ezt is a

Romanovok valamelyik cárja építtette, úgy látszik, hogy ebben a családban az volt a szokás, hogy mindenki, aki cár lett, építtetett magának egy kastélyt. Ha jól figyeltem, akkor a szovjetek hatalomra kerülésekor ebben a kastélyban húzódott meg a cári család, és innen vitték el azután őket valahova Szibériába, ahol kíméletlenül legyilkolták valamennyiüket. Még az ártatlan kislányokat is lemészárolták. Ezt a gyalázatos tettet aztán nagyon sokáig igyekeztek titokban tartani, csak a helyzet konszolidálódása után derült fény egy-két dologra. Persze túlságosan a Romanov családot se kell sajnálni, mert a 300 éves uralmuk alatt sok ezer, ha nem akár millió áldozat vére tapadt az ő kezükhöz.

Ha Puskinóra azt mondtam, hogy csodálatos, akkor erre a kastélyra sem találok más jelzőt. Talán annyi a különbség, hogy még az, egy lakható kastélynak tűnt, addig erre azt mondhatnám, olyan, mint egy túlsúfolt, múzeum. A világ leghíresebb festőinek képei díszítik a szobák falát, de a szobrok a kerámiák, az arany és drágakövekkel díszített kincsek tömegét halmozták fel itt. Én mindig úgy tanultam, hogy az orosz nép, végig az egész története során, mérhetetlen szegénységben, és elmaradottságban élt. Ez igaz is lehet, de a cári családra, annak tagjaira és rokonságára, no meg a hatalmas földbirtokok tejhatalmú uraira, a bojárookra, ez biztos nem mondható. Ezt az irdatlan sok kincset, amiket itt és a többi kastélyokban felhalmoztak, az orosz nép nyomorúságának az árán tudták megszerezni.

Szép és emlékezetes kirándulásokra tudtunk eljönni ma is. Fáradtan és a sok csodálatos látnivalótól kicsit kábultan szálltunk fel az autóbuszra, hogy visszamenjünk a szállodánkhoz. Gyors fürdés és vacsora után mindenki a hatalmas városi sportcsarnokba ment, ahol a fesztivál záróünnepélye és a búcsú buli volt.

A záróünnepély hála Istennek nem tartott sokáig, úgy látszik, már a hivatalos szervek is fáradtak, és igyekeztek rövidre fogni a kölcsönös köszönések, és dicséreték áradatát. Mindegy ki mit mond, az én személyes tapasztalatom az, hogy iszonyú sok munkával, kitűnő szervezéssel és nagyon gazdag programmal vártak az oroszok bennünket, amiért tényleg csak köszönettel tartozunk. Azok a nagy többség, akik a küldöttség egy-egy csoportjába voltak beosztva, és az elmúlt napok minden percében irányítva, vezetve voltak, még ők is nagyon sok élménnyel gazdagodva térhetnek haza. Hát akkor mi, akik tényleg kivételezett helyzetünk miatt még sokkal többet láthattunk, mi igazán boldogok lehetünk.

A búcsúest, egy táncos buli volt. A mi kis csapatunk talán ma este találkozott utoljára. Már túl vagyunk a címcsereken, a Virtics Feri megígérte, hogy az általa készített sok fényképfelvételből mindnyájunknak küld. A két egyetemistánk, Boglárka és Attila is holnap reggel még velünk utazik Moszkvába, de onnan már ki-ki megy a maga egyetemére, Boglárka Kijevbe, Attila pedig marad ottan. Néhány órán keresztül még önfeledten táncoltunk, és éjfél felé a szállodánkban már a holnap reggeli indulásra pakoltuk a csomagjainkat.

A szálloda előtt reggel, mint az érkezéskor, most is vagy harminc Ikarusz busz sorjázott. Beszálláskor megkaptuk az élelmiszer csomagot, amit majd a Moszkváig

tartó út során lesz időnk elfogyasztani. A Moszkvai pályaudvaron rövid búcsúünnepséget követően, felszálltunk a különvonatba, amely némi várakozást követően elindult Moszkvába. Az ablakokból kilencszáz magyar integetett Istenhozzádot Leningrádnak.

Leningrád, 1977. augusztus 27.

Csókkollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Már három napja, hogy megérkeztünk Moszkvába. Fáradtan de vidáman utaztunk Leningrádból a különvonattal. Az út egész nap tartott, volt aki alvással, volt aki nézelődéssel töltötte az időt. Én mindkettővel. Eredetileg azt terveztem, hogy végig az ablak mellett töltöm az utazás idejét és nézelődök. A Szovjetunióban bevett szokás, hogy külföldiek, csak éjszaka közlekedő vonatokon utazhatnak. Valószínű azért, hogy minél kevesebbet lássanak a valóságból. Most, hogy különvonattal utazunk, így abban a kivételes helyzetbe kerültünk, hogy van mód a nézelődésre. Valamikor úgy tanultuk, hogy a Szovjetunió európai része, az ország éléstára, ahol minden talpalatnyi földet művelésbe vonnak, és a világ legfejlettebb technológiai és ideológiai termelési egységei (a Kolhozok és a Szovhozok), művelik azokat. Hát a mi vonatunk ablakából, egészen mást láttunk. Sok-sok kilométeren át csak a kietlen pusztaságon keresztül száguldott a vonatunk. Kétségtelen, hogy egy-egy település közeledtével látható volt, hogy művelik a földeket, de az út túlnyomó többségén mocsaras, ingoványos parlagföldeket láttunk, melyeken át órákon keresztül száguldott a villanyvonatunk.

A települések meg nagyon nagy távolságokra voltak egymástól. Lehet, hogy sűrűbben is vannak falvak vagy városok, de a vasúti pálya vezetése elkerülte azokat. Egy idő után egyhangúvá, unalmassá vált a nézelődés, ezért inkább aludtam. Rám fért, mert nagyon húzós, fárasztó hetünk volt. Elmondhatom, hogy igyekeztem kihasználni minden pillanatot a fesztivál alatt. A társaim is inkább szundikáltak, még a beszélgetések is csak késő délután, amikor már érzékelhető volt a megérkezés közelsége, akkor indultak. A mi kis csapatunknál, hogy, hogy nem, előkerült egy üveg jófajta konyak, és azt kortyolgatva búcsúztunk egymástól. Lesz aki Husztra, lesz aki Kijevbe vagy Orenburgba utazik tovább, de mi Ódor Lacival maradunk Moszkvában, KISZ vezetőképző táborban.

A vonatunk kora este gördült be a Leningrádi pályaudvarra. Őszintén megmondom, hogy fogalmam sincs, hogy a 900 fős magyar delegáció hogyan utazott tovább, mert a leszállást követően, bennünket várt a magyar nagykövetség Volgája, és mi még egy utolsó ölelés és Istenhözad után otthagytuk őket. A szállásunk valahol messze a város külterületén, egy kollégiumban volt, ami egyébként teli volt fiatalokkal. Elég fárasztó volt a napunk, így örültünk, hogy lepihenhettünk. A KISZ vezetőképző is itt volt, ebben az épületben.

Másnap reggel beosztottak bennünket egy kb. 25 fős csoportba, ahol kettőnkön kívül mindenki itt kinn, a szovjetunióban tanuló egyetemista volt. Természetesen

nem csak Moszkvaiak, többen voltak Leningrádból, Kijevből, Taskentből, Rosztovból, meg még a fene se tudja honnan. A napok úgy teltek, hogy reggeltől délig, majd délután kettőtől ötig voltak foglalkozások. Zömében, tanteremben hallgattunk különböző előadásokat, de voltak sport és egyéb kulturális programok is. Mivel minden előadást oroszul tartottak, mi Lacival nem túl sokat értettünk az egészből, de őszintén szólva, nem is igazán érdekelt a dolog bennünket. Az elmúlt hét sokat kivett belőlünk, kicsit elcsigázottak, fáradtak voltunk. Az előadások alatt, a ragyogó nap besütött a tanterem ablakán, és olyan álmosító meleget árasztott, hogy gyakran fizikai fájdalom volt az elalvás ellen küszködni. Váczi Pista is naponta felkeresett bennünket. Ennek az embernek rengeteg dolga lehet. Alig hogy hazaért Moszkvába a leningrádi fesztiválról, már másnap itt volt a következő feladata, a KISZ vezetőképző tábor.

A harmadik napon kellemes meglepetés ért bennünket. Megérkezett 25 magyar munkatársunk Moszkvába, otthonról. Szabadságról utaznak vissza Uszty-Ilimszkbe, helyesebben, utaznának vissza, csak éppen nincs jegyük a továbbutazásra. Mi Lacival nagyon megörültünk, mert végre régi cimborákkal találkozhattunk. Ők mesélték, hogy a július végi csoporttal utaztak haza, de nemcsak ők, hanem, naponkénti indítással, négy napon keresztül, napi 30-40 ember. Mivel ők hazafele az első csoportban voltak, visszafele is otthonról, elsőként indultak. Nem is volt semmi baj, egészen ideig, de itt derült ki, hogy nincs jegy a továbbutazásra. Még szerencse, hogy Papp Laci és az újdonsült felesége Tombác Ildikó is itt van, így ők rohángáltak. Magyar Nagykövetség, utazási iroda, repülőtér, KISZ vezetőképző vonalon, oda-vissza, számolatlanul, míg sikerült megszervezni a továbbutazást. Csak úgy sikerült repülőjegyeket szerezni, hogy napjában 4-5 srác utazhat tovább, míg a többiek ideiglenesen itt velünk szállásolták el addig, míg rájuk nem került a sor.

Mi ketten Ódor Lacival jól jártunk, mert az eddigi unalmas napok elmúltak. Az egyetemistákkal eddig is jól megvoltunk, de nem igazán akadt közös témánk. Néha kérdezgettek bennünket a munkánkról, az életünkről, de többnyire ők egymással voltak elfoglalva, mi ketten Lacival, nem igazán tudtunk egyikőjükkel sem közelebbi barátságba kerülni. Most, hogy a mi társaink megérkeztek, most már a mi napjaink is megváltoztak. Jókat beszélgettünk, csavarogtunk a környéken, kellemesen töltöttük az időt. Eddig még észre se vettem, hogy a szállásunk épületében egy kis ajándékbolt is üzemel. Itt sikerült két szamovárt is vásárolnom. Az egyiket, egy hamarosan hazautazó egyetemista srác hazaviszi, és otthon feladja nektek, a másikat meg viszem én magammal Uszty-Ilimszkbe. Azért kell a fiút bevonnom ebbe az akcióba, mert félek, hogy ha itt adnám fel csomagba, lehet, hogy nem is engednék hazaküldeni, vagy kilopnák a csomagból. A srác (sajnos nem jegyeztem meg a nevét), nagyon rendes volt, hogy minden zokszó nélkül felajánlotta segítségét, hiszen ők, miután vége ennek a vezetőképzésnek, azonnal utaznak haza, kevés a csomagja, és így el tudja vinni (MINT UTÓBB BEBIZONYOSODOTT, ELLOPTA A SZAMOVÁRT – MEGJEGYZÉS A SZERZŐTŐL).

Az otthon, szabadságon lévő többi csoportok már minden gond nélkül tudtak visszautazni, így ővelük nem is találkoztunk, csak ennél az első csoportnál volt egy kis fennakadás.

A hátralévő napokon, már nem is vettünk részt a vezetőképzésen. Megbeszéltük Váczi Pistával, hogy mi már kellőképpen ki vagyunk képezve, a hátralévő napokban inkább a kényszerből itt maradt társainkkal töltjük el az időt. Egy moszkvai helyismereti vetélkedőn kellett még részt vennünk, mert ebbe minden tanfolyamon lévő fiatal be volt osztva. A verseny célja az volt, hogy minél jobban megismerjük Moszkvát. Csak az úgymond, vidékiek versenyeztünk, még a helybéliek a különböző ellenőrző pontokon vártak ránk, mérték az időt, és számtalan feladatot adtak, amit ők is értékelték ki. Én négy kijevei egyetemistával kerültem egy csapatba. Pontosan déli 12-kor utaztunk be a városba. Az első állomáson különféle kérdésekre adott pontos válasz után kaptuk meg a következő állomás rejtett, vagy kódolt címét. Például úgy, hogy: Oroszország legnagyobb költőjéről elnevezett tér. Mi tudtuk, hogy csakis Puskinról lehet szó, és hát el kellett utaznunk a Puskin térre. Ott újabb állomás volt, pontosan a Puskin szobor talapzatánál, ott egy versét kellett oroszul elszavalni. Még szerencse, hogy egyetemisták voltak a csapattagok, mert az ilyen és hasonlóan nehéz kérdésekre csak ők tudták a választ. Volt hogy futottunk, volt amikor metróval vagy villamossal mentünk, de estére, mire végigrohantuk az egész várost, már én is azt hittem, hogy kezdem kiismerni magam Moszkvában. Persze ez nem igaz, mert ezt a sokmilliós világvárost nemhogy napok, talán még hónapok alatt sem lehet teljesen megismerni. A verseny végeztével, amikor hullafáradtan beestünk a szállásunk ajtaján, azt hittük, hogy tök utolsóak vagyunk. Csak már egy kicsit később, amikor már sikerült kifújnunk magunkat, és a többi csapatok is beérkeztek, legvégén, az egyes állomásokon lévőkkel az összesítés után derült ki, hogy harmadikok lettünk. Több mint tíz csapatból, ez nagyon szép eredmény! Egy hatalmas csokitortát kaptunk ajándékba, amit este a szobánkban vígan elfogyasztottunk. Még azoknak a társainknak is bőven jutott belőle, akik rosszabbul szerepeltek. Még egy kis itóka is előkerült, úgyhogy egész jó buli lett volna a mai nap, ha nem fáradtunk volna el nagyon. A hivatalos végeredmény szerint az első helyezett csapat 102, a második 100, és mi a harmadikok 98 pontot kaptunk. Talán nyerhettünk volna, ha az egyik állomáson, ahol oroszul kellett volna az „Érik a szőlő, hajlik a vessző” kezdetű magyar népdalra csasztuskát írni és a járóelőknek elénekelni, szóval, ha ezt nem hagyjuk ki, akkor biztos nyerünk. Mi magyarul énekeltünk nem oroszul, és ezért nem kaptunk pontot. Fene bánja, nagyon jó volt ez így is.

A vezetőképző tábor szeptember elsejéig tartott. Miután megjöttek a szabadságról a társaink, egész jól éreztük magunkat Lacival. Ahogy teltek a napok, ők is úgy fogatkoztak. Naponta öten-hatan továbbutaztak Uszty-Ilimszkbe, így mindig kevesebben maradtunk, még eljött az a nap, hogy már csak nyolcan maradtunk, mindnyájan uszty-ilimszkiek. Úgy döntöttünk, hogy az utolsó moszkvai napunkat emlékezetessé tesszük, így beutaztunk a Kalinyin sugárútra, ahol az egyik

reprezentatív étteremben rákot ettünk. Nem csak egyfélét, hanem 3-4 félét, mind másként elkészítve. Volt amelyik gusztustalan volt, volt amelyik nagyon finom. Egy korsó, kellemesen hűtött sörrel leöblítve azért csak finom és érdekes ebédet ettünk.

Igyekeznünk kellett, mer délután háromra kinn kellett lennünk a reptéren. A beszálláskor derült ki, hogy a megengedett 20 kilónál, az én csomagjaim súlya 13 kilóval több volt, ezért 15 rubel pótdíjat kellett fizetnem. Nem tudom, ha azt a jó pár üveg piát nem isszuk meg, amit még hozni akartam, akkor mennyi pótdíjat kellett volna fizetnem? A végállomás Bratszk volt, ahol már várt bennünket egy mikrobusz, amivel Uszty-Ilimszkbe utaztunk.

Fáradtan, törődötten, de jókedvvel érkeztünk Uszty-Ilimszkbe.

Uszty-Ilimszk, 1977. szeptember 3.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

1977. szeptember 2-án, délután 15 óra körül visszaérkeztem Uszty-Ilimszkbe. Fárasztó volt a visszaút. A repülőn még csak eltelt az idő, mert az út nagy részét átaludtam, talán csak a le- és felszállásokat és a kajálás idejét töltöttem ébren. Egyébként is félős vagyok, nem szeretek repülőgépen utazni, és a félelem ellen az a legjobb, ha alszik az ember. A mikrobuszunk, amelyik Bratszkból hozott, minden gond nélkül megtette a jó 350 kilométert, délután három körül parkolt le a Nagornaja utcában a magyar ház előtt. Hála Istennek, hogy jó volt a lift, így viszonylag könnyen sikerült a sok és nehéz csomaggal fölkecmeregnem a legfelső emeletre.

A magyar ház csendes volt. A fiúk egy része otthon volt szabadságon, az itteniek meg dolgoztak. A folyosón senkivel nem találkoztam. A lakásunkba lépve mindent zárva találtam. Írtam már, hogy sok volt a besurranásos lopás, ezért szinte mindenki új, biztonsági zárat szerelt fel a szobája ajtajára, vagy erős lakatpántokat, és amikor nem volt otthon, akkor mindig zárva tartotta. Most a lakás előterébe lépve, én is zárva találtam a szobánkat, de a másik szobát is. Biztos mindenki dolgozik, gondoltam. A Kázmér, a mi szobánkra egy új, és hatalmas lakatot tett fel, amihez kulcsom nincsen. Na jól kezdődik a visszaérkezésem, gondoltam. Nincs mit tennem, mint megvárom, hogy hazaérjenek a munkából. Nem volt kedvem sétálgatni és ismerősöket keresni, így jobb híján úgy ruhástól, ahogy megjöttem, beültem a fürdőszobába, a tusoló alatti tálcába. Ültem, vártam és arra gondoltam, hogy mit is keresek én itt? Miért jöttem én ide vissza? Mikor tavaly augusztusban kijöttünk, akkor, ahogy közeleedtünk a városhoz, úgy erősödött bennem egy jóleső, érzés, hogy lám, milyen jó, hogy megérkeztünk! Bezzeg most ahogy jöttünk, pont az ellenkezője járt az eszemben, és most a kádban ülve is csak azon gondolkodom, hogy kell ez nekem? Szükségem van erre a második évre?

Tudom, hogy te voltál Katikám, aki kimondtad a végső szót, hogy vissza kell menned, és a leningrádi fesztivál is csodálatos volt, de a varázslatnak vége szakadt, és én újra visszacsöppentem a rideg valóságba. Ilyen még nem volt, ezt még soha nem fogalmaztam így meg: nem érzem jól magam itt Uszty-Ilimszkben. Alig telt el egy-két óra, hogy visszaérkeztem és máris ezek a súlyos érzések lesznek úrrá rajtam. Te jó Isten! Hogy fogom én ezt kibírni?

Unalmamban vizsgálgattam a szobaajtónkat. Hiába, csak ügyes ácsmester ez a Kázmér, mert olyan erős pántot fabrikált az ajtóra, hogy azt betörni se lehet, vagy ha igen, akkor biztos, hogy nem csak az ajtó, de az ajtótok is cserére szorul. Még

szerencse, hogy lenn a portán két leveled várt, így azok olvasgatásával ütöttem el az időt. Még szerencse hogy péntek van, és így lesz időm a hétvégén akklimatizálódni.

Jaj, még egy kellemes emlék Moszkvából! A tanfolyamon lévőknek nagyon tetszettek a gyermekeink, amikor az utolsó napon megmutattam a nálam lévő fényképeket. Nem akarták elhinni hogy már 27 éves vagyok, és hat éve nős ember. Az ittlévő társaim közül a legidősebbek is csupán 22 évesek, így én már kimondottan öregnek számítottam közöttük.

Végre, valahára, úgy fél hat tájban, megjött Csjáki Pali a munkahelyről. Örömmel öleltük meg egymást, hiszen közel két és fél hónapja hogy elutaztam. Tőle tudtam meg, hogy a szobatársam, a Kázmér kórházban van. Kétoldali tüdő- és mellhártyagyulladásra kapott, és olyan későn ment orvoshoz, hogy komoly betegséggé fajult a dolog. Mikor megtudta, hogy be kell feküdnie, akkor szerelte fel ezt a zárat. Adott egy pótkulcsot Csjáki Palinak, hogy szellőztessen néha. A Pali ezt úgy oldotta meg, hogy kinyitotta az ablakot másfél hónapja, és azóta, is nyitva van. Mondanom se kell, hogy bármilyen magasan is van a lakás, azért a nyitott ablakon át nem csak a friss levegő, hanem az útról fészálló por is átjárta a szobát. A fél éjszakámat portalanítással, takarítással töltöttem.

Amikor én hazautaztam akkor még úgy volt, hogy Kázmér a következő csoporttal utazik szabadságra. Mivel maradt, ezért a nyári szünetben, a gyakorlati foglalkozásra ideirányított magyar egyetemisták közül senkit nem telepítettek a szobánkba, miután meg kórházba került, úgy lezárta azt, hogy azért. Ahogy megtudta, hogy beteg, egyelőre le is mondott a hazautazásról, mint ahogy Csáki Pali is. Ő otthon is egyedül élt, csak az anyukáját látogatta időnként, más hozzátartozója nem volt. Úgy gondolta, hogy majd hazamegy máskor, most menjenek azok, akiknek fontosabb.

A Barócs Laci már régebben, végleg hazautazott, a Zleovszki Jani is hazament Csorvásra, így ő is egyedül maradt a szobájában. Ahogy a Kázmér a kórházba került, azóta egyedül él a lakásban. Bevallotta, hogy nagyon meglepődött, amikor meglátott, mert ő úgy tudta, hogy én végleg otthon maradtam. Ezen a híren meg én lepődtem meg. A beszélgetés során, amikor a csomagomból előkerült egy kis hazai jóféle itóka, Pali elsorolta, hogy július végén, amikor visszajöttek azok, akikkel én egy csoportban utaztam annak idején haza, ők elmesélték a Keleti pályaudvaron látott eseményt, meg azt is, hogy én Szolnokon leszálltam a fiammal a vonatról. A csoporttársaim a látottak alapján arra gondoltak, hogy ez egy előre kigondolt, és megtervezett esemény volt, hogy így még a szándékos otthonmaradás gyanúját is eltereltem. Csak a feleségem volt ügyetlen, aki elesett a vonatról való leugrás közben. Arról semmit nem tudtak, hogy én kaptam két-három hét fizetés nélküli szabadságot, és arról se hallott, hogy Leningrádban voltam küldött a fesztiválon, majd utána KISZ vezetőképzésen Moszkvában időztem.

Megtudtam, hogy itt az terjedt el, hogy én végleg otthon maradtam, ami hihető is volt, mert többen állították, hogy tudták mennyire kínoz a honvágy, mennyire vágyódom a családom után. Még Kázmér se tudta, hogy mi van velem, igaz honnan

is tudta volna, hiszen én a szabiról senkinek, így őneki sem írtam levelet. Persze, egyből az jutott eszembe, hogy én is azt kérdeztem magamtól mikor megérkeztem, hogy „mit keresek itt?”, és lám csak, most ugyanezt kérdezik a társaim is. Biztos sokan otthon maradtak, ezért nem is foglalkoztak vele különösebben, hogy én maradok, vagy sem. Napokon keresztül másról sem magyarázkodtam, csak a visszajövetelemről. Mindenki csodálkozott, mindenkinek részletesen el kellett magyaráznom, hogy nem megjátszott dolog volt az, ami a Keletiben történt, stb...

Pletyka-szinten az is járja, hogy a második évben, akik visszajöttek, nem a második év végén, hanem valamikor december táján, úgy fele időben mehetnek majd haza szabadságra. A Pali is úgy gondolja, hogy majd akkor megy ő is. Ezt én jó ötletnek tartom, mert akkor én, jó három hónap múlva utazhatnék ismét szabadságra. Ennek esetleg az az ára, hogy te nem fogsz tudni másodjára is kiutazni ide, mert hát én megyek haza. Persze mindez, még most csak folyosói pletyka, de jó hallani ilyesmiről.

Még aznap, este, ½9 körül megérkezett az a teherautó, amelyik hozta azokat a csomagokat, amelyek nem fértek be a mikrobuszba. Én is megkaptam a nagy bőröndömet, így most már minden csomagom hiánytalanul megérkezett. Az este folyamán szinte minden brigádtársammal sikerült beszélmem. Ahogy terjedt a híre, hogy visszajöttem, úgy kerestek fel egymás után. Jólesett, hogy örömmel fogadtak, és az éjszaka nagy részében beszélgettünk, iszogattunk.

Sajnos rossz hírt is hallottam, mégpedig azt, hogy a brigádunkban, a 4-es számú betonozó brigádban, oda a jó baráti haveri légkör. A tagság között széthúzás van. Én már most, mindjárt az elején kijelentettem, hogy én úgy mentem el, hogy mindenkivel a legjobb barátságban voltam és úgy is jöttem vissza. Nem kívánok semmit, csak azt, hogy ez a barátság továbbra is megmaradjon köztem és minden brigádtársam között. Én senki magán-, meg személyes ügyével nem foglalkozom, és az sem érdekel, hogy ki kivel, és miért vezett össze.

Másik hír, hogy Pongrácz Pista, a gyulai srác, míg én oda voltam szabadságon, megnősült. A magyar házat elhagyta, és kint lakik egy lakásban az újdonsült nejével. Vagy ezért, hogy kiköltözött, vagy másért, nem tudom, a Bratszgesztroj (ennél a cégnél dolgozunk) felmondott neki, így most már ő nem tartozik mihozzánk a magyar építőbrigádhoz. Hát megáll az eszem! Hogy lehet az, hogy egy magyar fiúról csak úgy lemondunk? Milyen dolog az, hogy most már nem tartozik közénk? Itt a világ másik felén, ahol éppen az a fontos, és felemelő, hogy mi magyarok összetartunk és egymást segítjük, csak úgy kilökünk magunk közül egy embert, aki a mi vérünk, aki magyar! Nem tudom, de nagyon felháborít a dolog. Még ha esetleg a Pista vétkezett, vagy valami olyat tett, amiért büntetés jár, akkor se az a megoldás, hogy kilökjük a vadidegen világba! Nagyon kívánom, hogy boldog és nyugodt körülmények között élhessen, és minél előbb menjen haza a kis feleségéve Magyarországra! Remélem mielőbb sikerül vele találkoznom és beszélmem.

Már másfél hónapja nincs melegvíz és a fűtést sem kapcsolták be, pedig már hidegek az éjszakák. Mindezt Pali mondta, de a vízről magam is meggyőződhettem. Van hőszugárzó, így a szobámat tudom fűteni, de a melegvíz nagyon hiányzik. A takarító néni megmutatta, hogy lent a második szinten van egy helység, ahonnan lehet vödörkbe melegvizet eresztetni. Így aztán onnan felhordva sikerült a fürdést és a mosást is megoldanom.

Szombat reggel társadalmi munkára kellett volna mennem. Hát még mit nem! Még ki se pakoltam a cuccaimat, még bennem az utazás okozta fáradtság, és akkor máris menjek társadalmi munkára. Hiába költött a Csjáki Pali, nem mentem. Inkább otthon a szobámban tettem rendet, majd fogtam egy szál otthonról hozott vastagkolbászt és bementem a kórházba Jacsó Kázmérhoz.

Volt ám meglepetés. Alig akarta elhinni, hogy én visszajöttem. Ő is azt hallotta, hogy végleg otthon maradtam, azért is szerelte fel az új zárat, mert azt semmiképp nem akarta, hogy amíg ő a kórházban fekszik addig mindenféle egyetemisták lakják a szobáját. Na nem attól fél, hogy valaki olyan kerül oda, hanem végülis ott van minden cucca, ruhája, amiket vett, a tévétől kezdve, sok ajándékig minden, és félt, hogy esetleg nyitva felejtődik az ajtó, és valaki idegen ellophat bármit. Arról nem is beszélve, hogy az én dolgaim is mind ott voltak. Mondta, hogy többen is látogatják, de azért már nagyon unja a kórházat. Nem panaszkodik, mert kap enni, és érzi, hogy egyre jobban van, tehát biztos, hogy gyógyul, de csak unalmas itt egyedüli magyarként bent feküdni.

Amíg ki nem küldtek, vagy 3-4 órán keresztül beszélgettünk. A kolbásznak nagyon megörült, mindjárt meg is kóstolta. Azt mondja, hogy elég túrhető a kaja, csak keveset adnak. Itt is betartják a heti két halnapot. Búcsúzásakor megígértem, hogy a legközelebbi látogatásomkor egy kis hazai tepertőt viszek neki.

Szerencsére, itt a hétvégén is fel lehet adni csomagot, így az összegyűlt könyveim közül 52 darabot hazaküldtem. A postán a szokásos vacakoláson estem át, amit most már nem is részletezek. Lényeg az, hogy azokat a farostlemezből készített dobozokat, amiket a munkahelyen az asztalosok készítettek nekem, külön ügyelve arra, hogy jó erősek legyenek, szóval azokat nem fogadták el, mondván, nem szabványos a méret. Viszont felajánlották, hogy ha ott veszek dobozokat a postán, akkor abba átrakva elküldhetem a könyveimet. Így aztán három doboz könyv megy haza, az anyukád címére. Lehet, hogy már mire a csomagok hazaérnek, akkorra te is átveszed az új lakásunk kulcsát, de annak még nem tudom a postacímét.

Este a Palival lementünk az alattunk lévő lakásból kialakított bárba. Én még most jártam először itt, és meg kell állapítanom, hogy nagyon szépen kialakított kellemes hely. Minden faborítású, a négyszemélyes boksok, a bárpult, és minden az asztalosaink kezügyességét dicséri. A pultnál kávét, üdítőt, sört, bort és töményt is lehet kapni kimérve. Nem kell azért egy üveg konyakot venni, hogy ha valakinek kedve támad elfogyasztani egy féldecit. Mondja Pali, hogy az utóbbi hetekben, hogy egyedül maradt a lakásban, gyakran lelátogatott ide, és egy-két pohár bor mellett

kellemesen eltöltötte az estéit. Itt mindig van valaki, mindig akad cimbora, akivel meg lehet a nap dolgait beszélni. A „Papa” becenevű asztalos srác az aki a főnök, és ha más vendég nincs, akkor vele mindig lehet beszélgetni.

Még arra is volt időm, hogy kimenjek a várost övező tajga szélébe, és ígéretemhez híven, különféle növényeket gyűjtöttem. Sok és érdekes növényt találtam, pedig csak néhány lépésnyire mentem a tajgába. Otthon szépen megtisztítottam és rendeztem őket. Amikor a postán jártam, megkérdeztem, hogy küldhető-e bármilyen apró növény, mag vagy levél csomagban. Sajnos rossz hírem van, a legszigorúbban tiltják, hogy növényeket, akár nyers vagy szárított formában, csomagban küldeni lehessen. Az a szándékom, hogy az itt fellelhető növényekből egy kisebb gyűjteményt hazajuttassak, így nem válhat valóra.

Holnap reggel felveszem a munkát. Remélem sikerül ezután a hosszú szünet után is felvennem azt a ritmust, amit itt megkívánnak a munkahelyen.

Uszty-Ilimszk, 1977. szeptember 4.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Fejest ugrottam a munkába. Nem baj, mert legalább van ami leköt és eltereli a figyelmem az otthoni eseményekről. Azóta már biztos megkaptad az új lakásunknak a kulcsát, sőt az is lehet, hogy a költözködésen is túl vagy. Kíváncsian várom a leveleidet, hogy mindezekről beszámolj. El se tudtam volna képzelni, még fél évvel ezelőtt, hogy ilyen nehezen és sok gonddal fog megoldódni a lakáskérdésünk. Az eredetileg állandóan, ország-világ előtt hangoztatott ígéretekből semmi se lett. Bezzeg amikor kiutaztunk, akkor rádió, tévé, és az összes napi- és hetilap azt harsogta, hogy így segítünk, meg úgy támogatunk benneteket, uszty-ilimszki magyar KISZ-es fiatalokat.

Itt a gyakorlati példa, fordulhattunk mi az otthoni munkahelyünkhöz, a gazdag olajos céghez, amelyik csak Orosházán, és környékén legalább száz, ha nem több család lakhatásában segített. Annak ellenére, hogy mindketten évek óta ennél a cégnél dolgozunk, mirajtunk nem segítettek. Hogy is írtad annak idején, hogy ha engedted volna, hogy a mindenható, nagyhatalmú, egyébként buta és primitív szakszervezeti titkár megfogdosson (mert vénségére, másra már úgysem lenne képes), akkor aláírta volna a támogatási kérelmünket. Hogy volt a KISZ-el? Ők is mindent ígértek, de amikor azt kértük, hogy legalább ők próbáljanak közbejárni, hiszen én mégis csak az otthoni KISZ-bizottság titkára, és a városi KISZ-bizottság tagja voltam, tehát mindenképp hűségesebb katonájuk, mindent ígértek, és aztán semmit nem tettek. Csalódott vagyok nagyon, nem csak emberekben, de magában az egész dologban csalódtam.

Szóval visszazökkentem az itteni életbe. Az estéim szinte mindig foglaltak. Hol KISZ- bizottsági, hol alapszervezet gyűlés van, de ha éppen nincs, akkor biztos vezetőségi-, vagy valamilyen pártgyűlés kerül sorra. Mindenütt, mindenkinek beszámoltam a velem történetekről, a leningrádi fesztiválról és a vezetőképés tapasztalatairól.

Mint hallom, megint írnak ki valamilyen pályázatot. Úgy gondolom, most is benevezek, mert jó lenne nyerni, hasonlóan a tavaszi Alkotó Ifjúság pályázathoz, amikor kirándulást nyertem. Most is valami ideológiai nevelési témában fogok dolgozatot írni, mert tudom, hogy ezen a területen nem igazán van ellenfelem. Ezt is a KISZ KB hirdette meg. Már beszéltem Abonyi Gabival, akitől megfelelő segédanyagokat fogok kapni a dolgozatomhoz, de van itt könyvtár meg sok újság, szóval, lehet újra elkezdni olvasgatni, anyagot gyűjteni. Az ilyen dolgokkal szívesen

foglalkozom, érdekel és leköt, nem beszélve arról, hogy még nagy eséllyel nyerni is tudok veled.

A KISZ-ben már most kell foglalkoznunk azokkal az előterjesztésekkel, amiket majd november 7-re teszünk. Olyan hosszú az átfutási idő, hogy már most meg kell tennünk a javaslatainkat, a kitüntetésekre, jutalmakra, hogy az otthoni jóváhagyásra idejében megérkezzen. Nem titok, hogy már most az első körben felmerült az én nevem is, hogy pénzjutalomra, vagy jutalomkirándulásra, tehát olyan dologra, ami itt tőlünk függ, és nem az otthoniaktól, mindenképpen számíthatok, de én mondtam, hogy a kirándulást eleve visszamondom. Az egész brigádban nincs még egy olyan ember, aki annyit utazott, kirándult volna, mint én. Többször jártam Bratszkban és Irkutszkban, a Bajkál tavat láttam télen is és nyáron is. Voltam tavaly pártküldöttként Moszkvában, az egyhetes útból több mint két hét lett, küldött voltam egy hétig Leningrádban a Szovjet Magyar Ifjúsági Barátság fesztiválon, és olyan helyekre jutottam el, mint Kronstadt, a Balti Flotta bázisa, vagy Petrodvarec, Cárskoje Szelo, vagy Puskinó, mind-mind gyönyörű, cári műemlék kastélyok. Szóval ha valaki, akkor én elmondhatom, hogy egy kicsit láttam a Szovjetunió mindkét oldalát, a szépet és a külföldiek elől elzártat is.

A pénzjutalom ellen nem ágáltam, mert azért balek én sem vagyok! Úgy érzem hogy szívesen elfogadnék valamilyen szakmai elismerést, amit a munkahelyemen végzett tevékenységemért kaphatnék, de tudom, hogy nagyon sok fiú van köztünk, aki legalább olyan jól, ha nem jobban dolgozik mint én, tehát erre meg kicsi az esélyem. Ezt nem is említem senkinek. KISZ kitüntetést már kaptam itt kinn, úgyhogy arra sem igazán fáj a fogam. Na majd meglátjuk!

Most a hétvégén chilei Szolidaritási Nap címmel társadalmi munka lesz. Természetesen nekem is kötelezően részt kell vennem, de csak azért, mert benne vagyok a vezetőségben. Egyébként lassan eljutunk oda, hogy már senki nem jön társadalmi munkára. Elegük van az embereknek, néha pihenni is szeretnének.

Újra indítunk Marxista-Leninista esti középiskolát, és megint csak az egyik előadó vagy oktató én leszek. Úgy látszik kedvet kaptak rá a gyerekek, mert már 54 jelentkező van. Kiadtuk a KISZ alapszervezeteknek, hogy ők rostálják át a jelentkezőket, mert 30 fő lehet a maximális létszám egy csoportban, és csak egy indítására kaptunk engedélyt.

A munkahelyen a brigádunk most is betonozó munkát végez. Szokatlan volt újra megfogni a lapátot, és köbméterszám hányni a betont. Biztos izomlázam lesz pár napig, hiszen elszoktam a kemény munkától. Az is nehezíti a dolgunkat, hogy a nyári táborozáson itt dolgozó egyetemisták által végzett munkát nekünk kell kijavítani, sok esetben újra megcsinálni. Azt hiszem, hogy ezeket, a diákokat inkább a kaland, és a kirándulás miatt hozták ki ide a nyári hónapokra. Igaz kellett dolgozniuk is, betonozni, de hát a munkájukban (a szokásos propaganda és porhintés ellenére) sok köszönet nem volt. De nem is lehetett, mert nem ezt tanulták, nem értettek hozzá. Olyan munkát végeztek velük, amihez sem a szakismeretük, sem a fizikai

képességük nem volt megfelelő. Nem a hozzáállással volt baj, dolgoztak ők keményen, csak nem sok jó sült ki belőle. Ez is csak arra volt jó, hogy országnak-világnak eldicsekedhessünk, hogy íme, ilyen a nemzetközi összefogás a szocialista táborban! Ez pont olyan, mintha minket, betonozókat beültetnének különböző orosz egyetemek padsoraiba, hogy ott produkáljunk! Hát azt hiszem, hogy abból se sok jó sülné ki. Ez az egész csak azért volt jó a diákoknak, mert így járhattak Szibériában, elvitték őket egy-két helyre, Irkutzkba meg a Bajkál tóhoz.

Annak ellenére, hogy vannak ezek a javítanivalók, úgy tűnik, hogy azért tudjuk teljesíteni a terveinket. Utaltam rá egy korábbi levelemben, hogy az a hír járja, hogy a brigádunkban széthúzás, szakadás van. A dolog úgy néz ki, hogy a társaság egy része ragaszkodik a régi brigádvezetőhöz Vincze Pistához, a másik része meg új embert a Lukács Palit akarja vezetőnek. A kérdés úgy oldódott meg, hogy átmenetileg két brigáddá váltunk, két brigádvezetővel. A munka, a munkaterület, minden marad a régiben, csak nem egy harmincfős, hanem két kisebb brigád leszünk, és egymást váltva dolgozunk. Én azt hiszem, hogy ez volt a legjobb döntés, annál is inkább, mert a Lukács Palinak is megvannak, az úgymond felsőbb kapcsolatai, hiszen az itteni élettársa révén nagyon sok dolgot el tud intézni, legyen az akár az építőanyag folyamatos biztosítása, vagy szerszámok, eszközök beszerzése. A Vincze Pista párja meg egy itteni mérnöknő, aki szintén sokat segíthet a brigádunkon is. A dolgozók, mármint mi is nyugodtan abban a brigádba dolgozhatunk, amelyikben akarunk.

Úgy néz ki, hogy mintegy 80 fő új dolgozó jön ki hamarosan Magyarországról, és velük töltik fel a brigádokat. Ez azt is jelenti, hogy legalább ennyien otthon maradnak egy év letelte után. Ezek egy kis része fegyelmi vagy egészségügyi okokból, de a többség azért, mert elege lett az itteni életből. Valószínű hogy hozzánk, a mi brigádunkba is fog kerülni 7-8 újonnan érkező.

A kaja ugyanolyan szar mint volt, a heti két halnapon most is az otthonról hozott hideg kaját eszem. Az időjárás kora őszi, vagy inkább tél eleji, nappal is csak 1-2 fok van, esős, ködös rossz idők járnak. Még szerencse, hogy mindezeket már az elmúlt évben is átéltem, így semmi különösebbet nem jelent számomra.

Itt a munkahelyen az a hír járja, hogy egy feltehetően, vadászok által megsebesített barnamedve garázdálkodik itt, az építkezések környékén. Már olyanok is adódtak, akik látni vélték. Vagy igaz, vagy sem, de az biztos, hogy én nem fogok a tajgában csatangolni, tehát én nem forgok veszélyben. Az kétségtelen, hogy vannak vadállatok a tajgában, sőt erre több helyen az országutak mellé kihelyezett nagy táblák fel is hívják a figyelmet, de ezek elkerülik a lakott területeket, vagy az építkezéseket. Kicsi az esély arra, hogy valami vadállat, akár medve idetévedne.

Anyagilag teljesen jól állok, mert megkaptam a szabadság előtti visszatartott fizetésemet, és még a leningrádi és moszkvai napokra kiküldetési díjat is számoltak el. Tök jó, voltam több mint két hetet ebben a két gyönyörű városban, és még kiküldetési díjat is kapok érte.

Kisebb hasmenéses járvány ütötte fel a fejét köztünk. A boltunkban szőlőt árultak. Nem magyart hanem helybélit, a Szovjetunió valamelyik déli tagállamából származót. Nagy faládákban hozták, kilószám lehetett venni, és nem is volt drága. Igaz voltak a szemek között rohadtak is, de hát azt nem ette meg az ember, nem attól lett rosszul senki. Azt beszélnek, hogy a még zölden, éretlenül leszedett fürtöket szállítás után valamilyen raktárban, zárt térben gázzal kezelik, így kényszerítik a gyors érése. Nem ismerjük, hogy milyen anyaggal kezelik a gyümölcsöt, és lehet, hogy ez okozta a tömeges fertőzést. Egy biztos, aki egyszerre megevett mondjuk fél kilónál több szőlőt, az menthetetlenül fosott. Csak azok úszták meg, akik csipegetve kis tételekben fogyasztották, mások mind megbetegedtek. Egy biztos, eltűnt a szőlő a boltból.

Érdekes statisztika, szeptember 10-én a hetedik házasságkötés történt itt kinn Uszty-Ilimszkben, magyar fiú és orosz kislány között. Most hétvégén, 7-én, itt a bárban volt ez a legutóbbi esküvői buli. Isten éltesse a fiatal párt, legyen hosszú és boldog a házasságuk!

Uszty-Ilimszk, 1977. szeptember 10.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Ismét meglátogattuk Kázmért a kórházban. Hárman mentünk, a Csjáki Pali, a Budai Misi és én. Összeszedtünk otthon egy kis ajándékot, vittünk tepertőt, rágógumit meg kekszet. Itallal nem próbálkoztunk, mert nem tudjuk, hogy milyen gyógyszereket szed, meg különben sem olyan nagy ivós. Örömmel fogadott bennünket, és újságolta, hogy a tüdeje már rendbejött, most a gerincét vizsgálják. Úgy gondolta, hogy ha már kórházban kell feküdnie, akkor megvizsgáltatja azt is. Jó lenne ha kiderülne, hogy esetenként miért fáj olyan rettenetesen a gerince, valahol lenn ott ahol a legmélyebben görbül, közvetlen a fenék felett. A vizsgálatok (röntgen, stb.) kimutatták, hogy két csigolya között feltehetően a meszesedés következtében valami lerakódás van, és ez okozza a fájdalmat. Nem tudja, hogy ez egyáltalán gyógyítható, erre nem kapott idáig választ. Valószínű, hogy ha a vizsgálatokat befejezik, akkor elhagyhatja a kórházat.

A látogatás után lementünk a városba, piacra. A Budai Misi útközben az egyik boltnál észrevette, hogy valamiért hosszú sor állt. Már rutinból, mi a Csjákiival beálltunk a sorba, míg a Misi felderítő útra ment. Kis idő múlva örömmel újságolta, hogy fagyasztott kacsát osztanak, nagy faládákban (szovjet konténer), elég sokat látott, és csak egyesével osztják, így van esély arra, hogy mi is kaphatunk. Ki tudja megfőzni? Ez volt a kérdés, miközben kényelmesen soroltunk a többi emberrel. A Misi kapásból rávágta, hogy ő már többször látta, hogy otthon hogy készítik el, nem nagy valami az egész, majd ő megcsinálja. Megegyeztünk, hogy ő a kacsáért, én a bolt másik részén szőlőért állok sorba. Hátha ez az itteni szőlő nem olyan szar, mint amit nekünk árusítottak a magyar házban. A Csjáki meg vodkát és bort vett, no meg két-három friss kenyeret. Jó másfél vagy két óra múltán, mindhárman megvettük, amit akartunk. A szőlő nem az a fajta volt ami nálunk, és szép, kemény, nagy szemű, jónak nézett ki. A Pali végzett legkorábban, így ő lesétált a piacra és vett még egy csomó vöröshagymát is.

Jól felcuccolva ballagtunk haza a szállásunkra, ahol készültünk a nagy lakomára. A Misi a már kiolvadt kacsát apróra feldarabolta. Így kiolvadva láttuk meg, hogy igen sovány kacsát sikerült kapnunk, de ennek ellenére nagyon örültünk, mert mióta ide kiutaztunk, kacsát nem láttunk. Nem valószínű, hogy sűrűn lehetne kapni, nem véletlen álltak most is több százan sorba érte.

Azt már mindjárt az elején láttuk a Palival, hogy a Misi nem egy specialista, elég bizonytalanul és tétován vacakolt a kacsadarabokkal, de nem szóltunk. Vártuk, hogy majd csak lesz valahogy. Hát lett is. Egy nagy fazékba, jó kilónyi zsírt tett a Misi, és

amikor ez a tűzhelyen megolvadt, akkor beleszórta az összes kacsadarabot. Jól megsózta, és egy nagycsomó karikára vágott vöröshagymát is szórt belé. A fődő alatt vígan főtt a zsírban a kacska, mi meg közben vodkáztunk egy kicsit, megfelelő ágyat készítendő, a kacsapaprikásnak, mert Misi azt mondta, hogy most kacsapaprikást főz. Mikor az a kis hús, ami a csontokon egyáltalán volt jól megpuhult, akkor egy csomó pirospaprika zúdult a kotlába. A szakácsunk, most már vígan volt, teli önbizalommal, vigyorgott. Tudta, bármi is sül ki a dologból, úgyis megesszük, mert nincs más. Hát mit mondjak, finom kaja lett „Kacsapaprikás Budai módra”! A puha kenyérral tunkoltuk a jó hagymás, paprikás forró zsírt, ami némi ízt kapott a kacsától. Igaz, mindenkinek jutott egy-két csont is, amit kéjelegve leszopogattunk, de az étel zöme a zsíros kenyér volt. Jó kedvünket még csak növelte az a pár pohár bor, amit közben megiszogattunk. Utólag Misi elismerte, hogy fogalma sem volt, hogy, hogyan kellene elkészíteni a kacsát, először sütni gondolta, de amikor látta, hogy szinte semmi nincs a csontokon, akkor támadt a kacsapaprikás ötlete.

Nagyon jóllaktunk, és nem sejtettük, hogy az elkövetkező órák és napok során, még jó párszor megemlegetjük ezt a lakomát. Ugyanis a forró tömény zsír, amit a kenyérral tunkolva behabzsoltunk, bizony eléggé meggyötörte a gyomrunkat. Napokig komoly problémát okozott mindhármunknak, de túrtuk a sorsunkat, és fennhangon meséltük mindenkinek, hogy micsoda kiváló lakomát sikerült rendeznünk. Hadd irigyeljenek a többiek, akik nem jutottak kacsához!

Vacsora közben feljött a szó Kázmérről. Nagyon reméljük, hogy nincs komolyabb probléma a gerincével, és tud majd tovább is dolgozni. Elég szomorú a magyar brigád megbetegedési statisztikája, annak ellenére, hogy nagyon komoly és részletes orvosi vizsgálaton esett át minden kiutazó ember. El kell fogadnunk, hogy ide Uszty-Ilmszkbé 1976. augusztusában, 300 abszolút egészséges és kitűnő fizikai állapotban lévő fiatal utazott ki. Az itteni nehéz fizikai munka, ami jóval nagyobb megterhelést jelent a szervezetre, a szélsőséges, és számunkra a mi szervezetünk számára teljesen ismeretlen időjárás viszonyok, a meglévő, de a mi szervezetünk számára szokatlan és idegen gyógyszerek és gyógymódok, mind-mind hozzájárultak ahhoz, hogy a 300 főből közel 70 ember egészsége oly mértékben megromlott vagy károsodott, hogy nem tudja tovább folytatni az itteni munkát. Csak a mi 30 fős brigádunkat, a 4-es számú Betonozó brigádot nézve, (mely egy a tíz brigádból, de a többiek is hasonló képet festenek) Barócs Laci nyakcsigolyái sérültek. Őt a hazautazását követően otthon alapos vizsgálatok után leszálalékolták, most az eredeti munkahelyén valamilyen irodai aktatologató munkát adtak neki. A Gyetvai Tibi a következő, aki leesett a fáról és megrepedt a mája. Lehet, hogy erről idáig nem is írtam, pedig én is ott voltam ennél a szerencsétlen balesetnél, ami úgy történt, hogy egy szép hétfői napon elindultunk a tajgába kirándulni.

A brigádból néhányan összefogtunk, hogy egy egész napos túrát teszünk a közeli tajgába. Fél napig befele megyünk a vadonba, majd utána vissza. Óva intenek mindig bennünket, hogy ne merészkedjünk a tajgába, mert ezer alattomos veszély leselkedik

a gyanútlan túrázókra, de úgy gondoltuk, hogy itt, közvetlenül a város szélénél, már csak belevetjük magunkat a vadonba. Nehogy úgy utazzunk haza Szibériából, hogy a tajgába még a lábunkat se tettük be. A magyar ház fölött, azon túl, néhány emeletes lakóépületet követően, már ott is a tajga. Mi is négyen-öten erre vettük az irányt. Vittünk magunkkal kaját meg ivóvizet, gyufa meg szinte mindenkinél volt, mert általában bagóztunk. A tajga széléhez érve jól kivehető csapásokat találtunk, az egyik ilyenén indultunk egyre beljebb a ritkás, inkább fás, bokros, ingoványos erdőbe. Vígan haladt a kis csapatunk és azt is észrevettük, hogy rajtunk kívül igen sokan mások is ezt a szép napot túrázásra szánták. Na nem magyarok, hanem a helyiek kisebb nagyobb társasággal, vagy gyerekes családokkal indultak a tajgába, a jó levegőre, a csendbe. Kár, hogy idáig nekünk se jutott eszünkbe, hogy túrázzunk. Úgy tűnik, hogy a várost környező erdőségek a helyiek kedvelt kiránduló helyei, mert jól kitaposott csapások vezetnek mindenfelé, és itt-ott tűzrakások helyeit is láthattuk.

Már jócskán előre jutottunk, a nap magasan állt, szinte meredeken küldte ránk a sugarait. A terep elég dombos, hullámzó, sűrűn benőtt, vízmosásokkal szabdalt, így elérkezettnek láttuk, hogy egy alkalmas tisztáson megpihenjünk és eszegezzünk egy kicsit. Hamarosan találtunk is egy megfelelő tisztást, ahol néhány fiatal vékony törzsű nyírfán kívül, csupán egy-két kisebb bokor zavarta a tájban gyönyörködők elől a kilátást. Megpihentünk, volt ki eszegetett, más nézelődött, én meg csak úgy pihenésként rágyújtottam egy cigarettára. Láttam én is, hogy az ide-oda sétálgató Gyetvai Tibi egyszer csak megáll egy viszonylag vékony törzsű nyírfa mellett, és elkezd rá felmászni. Magas, vékony srác volt, mászás közben a hosszú kezei és lábai szinte rácsavarodtak a nyírfa törzsére. Így jutott egyre feljebb és éppen kiáltott valami olyasmit, hogy onnan fentről milyen gyönyörű a kilátás, amikor egy szemvillanás alatt a fa elkezdett dőlni. Tibi a félelemtől szinte görcsösen szorította testét a fa törzséhez, és így a dőlés közben eltört ággal együtt tehetetlenül a földre zuhant. Az oldalára esett, és még akkor is szorosan fogta a letört faágat, amikor odarohantunk mellé, és próbáltuk egymást túlkiabálva kérdezgetni, hogy mi van vele, hogy érzi magát. Szegény Tibi keserves képet vágott, és alig hallható hangon mondta, hogy nem tud megmozdulni, mert az oldala nagyon fáj. Ahogy lezuhant semmije nem tört, csak az oldalát fájlalta, de nagyon. Ketten lábra segítettük, és az ingét felhúзва a derekáról láttuk, hogy nagyon nagy baj van! A Jobb oldalán, a medencecsont és a bordái közötti mintegy arasznyi széles lágy részen, egy kisgyerekfej nagyságú púp, másként mondva daganat nőtt. Hatalmas lila dudor lett az oldalán, és a fájdalom onnan sugárzott szét az egész testébe. Még volt annyi ereje, hogy kérte, hogy fektessük, le, hátha úgy jobb lesz, de nem lehetett úgy se jobb, mert szegény hol elájult, hol feleszmélt, és akkor is, csak jajgatott. Nem volt mit tenni, mentő kell, de azonnal. Nagy Feri, a Tibi legjobb barátja, már vetette is le a kabátját és rohanva indult le a városba mentőt hívni. Utóbb megtudtuk, hogy abban a pillanatban, amikor meglátta, hogy mekkora a baj, a Feri csak azon gondolkodott, hogy, hogyan segíthetne. Ő volt a legkisebb közöttünk, de lehet, hogy a 300 fős

magyar brigádban is a legkisebbek közé tartozott, egy 50 kilós apró vékony emberke volt, aki tisztában volt avval, hogy a nálánál kétszer természetesebb Tibit ő nem tudja vinni, de mégis segíteni akart. Nem számított hány kilométerre van a város, nem számított az sem, hogy fogalma se volt hogy hol van a városban mentőállomás! Őt csak egy érdekelte, futni, rohanni minél gyorsabban, és mentőt hívni, mert a barátja, a Gyetvai Tibi élete veszélyben van. A szíve, a lelke és a baráti szeretet vitte egyre gyorsabban előre, és a városba leérve szinte ösztönösen talált arra az útra, amelyik a mentőállomás felé vezetett. Mondhatnám, hogy szerencséje volt, azt is mondhatnám, hogy a gondviselés vezérelte, de én azt mondom, hogy a szíve vitte és az a végtelen elszántság, ami az erejét megsokszorozta.

Míg Feri a mentőért rohant, addigra odaért hozzánk egy orosz család, akik pont akkor sétáltak arra, amikor Tibi lezuhant. Ők is szemtanúi voltak a balesetnek. Szerintem észrevették tanácsstalanságunkat, és segítő szándékkal hozzánk siettek. Míg a fiatalasszony a gyerekekkel volt, addig a férfi, egy középkorú, jó harmincas, jókötésű fiatalember határozott fellépésével mintegy magához ragadta a parancsnokságot, és mindjárt kettőnkkel, jó erős két hosszú rudat vágatott. A nadrágszíjainkat levéve, mintegy fél méterre egymástól, keresztbe által kötöttük, az egymással párhuzamosan fektetett rudakat. Két ember kabátjának ujjaiba egymással szembe formán befűztük a rudak végeit, és a kabátok hátrészét a keresztben lévő szíjakra fektetve tökéletes és erős hordágyat fabrikáltunk. Nagyon óvatosan, a legkisebb felesleges mozgatót is kerülve erre a hordágyra fektettük a Tibit, és a rudak végeit fogva négyen óvatosan felemelve elindultunk lefelé a tajgából. Mindenképp sietnünk kellett mert Tibi elájult, és szinte semmi életjelet nem mutatott. Azt sem tudtuk, hogy Nagy Feri egyáltalán talál-e mentőt, csak az, vezérelt bennünket, hogy mielőbb kiérjünk a tajgából. A lehető legóvatosabban próbáltunk haladni, de így is, gyakran a hihetetlen fájdalom miatt még ájultában is fel-felszakadt a jajgatás Tibiből.

Egyszerűen elvesztettem az időérzésem. Fogalmam sem volt, hogy mennyi idő telt el a balesettől odáig, amíg egyszer csak megpillantottuk szemben a csapáson Feri barátunkat, aki a hordágyat hozó mentősökkel felénk tartott. Szólni nem tudtunk, de miután a rendes hordágyra áttett sérülttel a mentősök és Nagy Feri gyors léptekkel eltávolodott, a meghatottságtól könnyes szemmel öleltük meg orosz barátunkat, aki segítsége meghatározó volt Tibi életének megmentésében. Nagyon rendes család, igaz emberek voltak, akiknek még a nevét sem kérdeztük meg a nagy ügyetlenségünkben.

Az erdei úton lefelé haladva arról beszélgettünk, hogy mennyire nem tudjuk, hogy mit kell tennünk akkor, ha idegen környezetben bajba kerülünk. A mai eset a legjobb példa arra, hogy milyen tudatlanok, képzetlenek vagyunk. Az eltelt másfél év alatt ezer órát fordítottunk az ideológiai képzésre, a politikai oktatásra, a Marxizmus-Leninizmusra, de arra, hogy ha kimégy az erdőbe és ott elesel, akkor mit kell tenni, arra soha senki nem tanított bennünket. Ha nincs ott az az orosz család, akik két perc

alatt megtanítottak bennünket hordágyat készíteni, akkor lehet, hogy mi még most is ott tökölnék, és a barátunk meg meghal a karjainkban. Egyszerű és alapvető dolgokkal sem vagyunk tisztában. Hát tényleg igaz, hogy ne menjünk a tajgába! De nem azért, mert az olyan veszélyes, hanem azért, mert nekünk fogalmunk sincs arról, hogy a tajgában mit s hogyan kell tennünk, ha veszélybe kerülünk.

Leérve a városba, hamarosan megtudtuk a Nagy Feritől, hogy ő addig futott, amíg egyszer csak ott állt a mentőállomás előtt, ami nem volt egy eldugott helyen, mindnyájan többször is elmentünk már előtte, csak soha nem figyeltünk fel rá. Ő, amikor már a városba ért szinte ösztönösen, a tudatalattijától vezérelve futott. Tudta, biztos volt benne, hogy megtalálja a mentőállomást, mert meg akarta találni. Az agyával, az egész lényével csak arra az egyre összpontosított, hogy mentőállomás! Oda kell érnie, és minél előbb. Gondolkodás nélkül futott, csak az ösztönei vezérelték, és az erejét megsokszorozta az, hogy úgy érezte, hogy a Tibi életéért, a legjobb barátjának az életéért kell rohannia. Még akkor sem érzett fáradtságot, amikor a mentőállomásra berontva hol oroszul, de többnyire magyarul elhadarta, hogy azonnal induljanak, mert baj van. Vagy megértették, vagy a kétségbeesett arcáról leolvasták, hogy itt most azonnal cselekedni kell, és máris indult a mentőautó, melynek Feri mutatta az utat. Így találkoztunk szembe, és amikor ők, Tibi ájult testével a már biztonságos hordágyon lejutottak a mentőautóig, megengedték, hogy ő is a mentőbe ülve Tibivel tartson. A kórházban is mellette lehetett egészen a műtő ajtajáig, mert egyenesen oda szállították. Tovább nem maradhatott, a szükséges adminisztráció és adatfelvétel után elbocsátották a kórházból. Csak másnap tudtuk meg, hogy a műtét előtti vizsgálatok komoly belső sérüléseket mutattak, és ezért még aznap este, egy mentőrepülővel Irkutzkba, az ottani klinikára szállították a sérültet.

A műtét sikeres volt. Tibi szétrepedt máját összevarrták, és sikerült stabilizálni az állapotát. Mindnyájan megnyugodtunk a jó hír hallatára. Úgy tudom, hogy a KISZ közbenjárásával Tibor édesapjának is sikerült kiutaznia a fiához, ami nagyon fontos lehetett mindkettőjük számára. Még hosszú utókezelés vár majd Tiborra, amit valószínű már otthon végeznek el. Egy ilyen súlyos balesetet követően sajnos, lehet hogy idő előtt befejeződik Gyetvai Tibor számára a szibériai kaland.

Németh Feri barátunknak a gyomra ment tönkre. Hogy pontosan milyen betegség volt az, ami miatt végleg haza kellett utaznia, nem tudom, ha rosszmájú akarnék lenni, akkor azt írnám, hogy túl sok halat evett a Brezsnjevi halnapokon. Nem viccelődök, mert biztos, hogy nagyon komoly oka lehetett a betegségének. Itt kemény legények vannak, akik csak a végső esetben fogadják el azt a döntést, hogy egészségügyi okokból haza kell utazni. Itt nem divat a szimulálás, a sumákolás. Itt aki beteg, az biztos beteg.

Attól félünk, hogy most Kázméron a sor. Hosszú, több mint egy hónapja már, hogy kórházban van. Nem gyerekjáték ez már! Ok nélkül senkit nem tartanak

hetekig a kórházban. Mindnyájan nagyon szurkolunk azért, hogy mielőbb gyógyuljon meg, és újra dolgozhasson.

Az esti lakoma során még szó volt arról, hogy állítólag a Nagy Októberi Forradalom tiszteletére és az ünnepi események színvonalának emelésére, talán élelmiszerekkel megrakott konténer is várható lesz otthonról. Úgy látszik, azt gondolják, teli hassal, jobb kedvvel tudunk majd ünnepelni. Úgy legyen!

Örömmel vettem az otthonról jött híreket, miszerint a Magyar Televízió egyik adásában, amely a leningrádi fesztivál eseményeit mutatta be, én is szerepeltem. Emlékszem, hogy azután az emlékezetes szekcióülésein tartott beszámolómat követően, tényleg készítettek velem egy riportot, valószínű annak a felvételeiről lehet szó. Mindenesetre, itt a táborvezetéstől, a párt és a KISZ vezetésétől gratulációkat kaptam, és úgy érzem, hogy ez nem csak látszat, hanem őszinte is volt.

Az elmúlt napok egyik eseménye a Chilei Szolidaritási nap megrendezése volt. Írtam már erről, azt is, hogy alig voltunk páran, akik részt vettünk a társadalmi munkán. Végre eljutottunk odáig, a pártban és a KISZ-ben egyaránt, hogy átgondoljuk, hogy van-e, lesz-e értelme még további ilyen akciókat szervezni. Az emberek sokat dolgoznak, fáradtak. Van ki otthon marad, van aki megnősül, és még számtalan egyéb dolog van, ami sokkal jobban érdekli őket, mint a társadalmi munka. Igaz, majd jönnek a nagy ünnepek, amikre készülnünk kell, és amire ebben a kommunista országban igenis nagyon odafigyelnek, de olyan akciókat szabad csak szerveznünk, amikkel nem fogunk az érdektelenség miatt beégni.

Most is rendeztünk egy kiállítást az egyik emeleti pihenőtérben kialakított KISZ teremben, erről a chilei dologról. Rajtunk, vezetőségi tagokon kívül, a fene se nézte meg. Nem hogy segítenének az összeállításában, még arra sem veszik a fáradságot, hogy legalább egyszer szánjanak rá 5 percet, és megnézzék. Á, csudát! Senkit nem érdekel, és én meg is értem! Az egész társadalmi munkából csak az volt a jó, hogy eredetileg versenyt hirdettek, amely úgy alakult, hogy a kevés részvevő miatt nem KISZ alapszervezeti, hanem egyéni lett. Így én is kaptam egy üveg bort, a délutáni eredményhirdetésen, amit aztán a barátaimmal egy perc alatt megittunk. Hát ennyit erről!

Szeptember 11-én délután a Csjáki avval jött haza sportcsarnokból, hogy focizás közben a mi csapatunk egyik tagjának, Papp Lacinak eltört a lába. Ő ment vele egyenesen a kórházba, oda rohant utána a felesége Ildikó, aztán már ő maradt vele. Hát csak jobbulást tudunk kívánni Lacinak, biztos vagy hat hétig gipszben lesz a lába. Tudom milyen szar dolog, hiszen rajtam is volt néhány napig gipszcsizma. Alig vártam, hogy megszabadulhassak tőle!

Sikerül számovárt vennem! Egy igazi, használható elektromos számovárt, olyat, amilyenért otthon minden ismerősöm nyaggat. Már most megírom hogy olyan drága, hogy csak ezt az egyet veszem meg, és senki nem kap, így nem lesz irigység vagy veszekedés miatta. Ez egy nagyon szép darab, a jövő évi moszkvai olimpiára készítik ezt a fajta számovárt. Már most gyártják sorozatban, de csak majd jövőre dobják

piacra. Úgy jutottam hozzá, hogy a Simon Gyuri, a „Tapír” jött szólni, hogy azonnal adjak pénzt, és máris hozza a szamovárt. Így is történt. Kiderült, hogy a munkahelyen megismerkedett egy jóra való helybéli emberrel, akivel együtt dolgoztak. Ennek az orosz embernek sorolta el, hogy milyen sokan keresik a magyarok közül a szamovárt, és nem lehet sehol kapni. Ennek az illetőnek támadt egy szenzációs ötlete. Kiderült ugyanis, hogy az egyik rokona valahol az Urálban, egy olyan gyárban dolgozik, ahol ezeket, a szamovárokat gyártják. Előre gyártanak az olimpiára, a sok külföldinek. Már most elkezdték a gyártást, mert milliós szám szükség lesz rá.

Nos, ez az ember írt a rokonának, aki minden nap egy szamovárt kilop a gyárból és azt belföldi csomagban, elküldi ide a rokonának. Hogy ne legyen gyanús, megkente az ottani posta alkalmazottját, és mindig más néven adja fel a csomagot. Tehát ez az orosz koma minden nap kap egy szamovárt, amit a katalógus szerinti áron elad a magyaroknak. 10 rubel szállítási költséget számol fel, ez az ő haszna, míg a szamovár ára a rokonát illeti. Beindult az üzlet, a Tapír szerzi a magyar kuncaftokat, ő ezért nem kér semmit, de egy üveg sört, szívesen megiszik a sikeres üzletkötéskor. Szóval beindult a „szamovár biznics”, és én is így jutottam hozzá. Ez is a Szovjetunió, ez is jellemzője ennek az itteni életnek. Így szereznek be az emberek szinte mindent. Hogy is mondják, korrupció, csalás, feketézés, lopás, engedély nélküli árusítás, az Isten se tudja, hány törvényt sért az ember, egy rohadt 37 rubeles szamovárért, amit egyébként soha senki se fog otthon használni, egy darabig mutogatják, mint szobadíszt, aztán előbb-utóbb kikerül a lakásból a kamrába, majd a padlásra, mint haszontalan lom. Lényeg az, hogy nekünk most már megvan! Ez a faszi meg eladott már idáig vagy ötven darabot, ő is jól jár, meg a rokona is.

Bácskai Gabi és a kicsi Lenocska visszajöttek a szabadságról. Valamelyik este meglátogattak, és jót elbeszélgettünk az otthoni élményekről. Hogy megtudták hogy Kázmér kórházban van, ők is meglátogatták. Avval a jó hírrel jöttek, hogy akár már holnap kiengedik, ha valamilyen leletek addigra elkészülnek. Nekem se kellett több, miután elmentek a vendégek, nekiálltam a szoba nagytakarításának. Nem mondom azt, hogy kosz és piszok volt, mert mindig is ügyelek arra, hogy tisztaság és rend legyen, de azért csak a kórházból jön haza a szobatársam, ez a minimum, hogy tisztaság és rend fogadja.

Mégis csak úgy gondoltam, hogy megpróbálok egy kis növénygyűjteményt összeállítani. A Csjáki Pali vállalta, hogy eljön velem gyűjtőútra, és a Léna is megígérte, hogy segít az egyes növények beazonosításában, és a fordításokban. Talán sikerül, ezzel a reménnyel indultunk el Palival az egyik napom gyűjtőútra. Reggeltől délután ötig jártuk a várost és környékét, és nagy csomó növényt, levelet és magvakat szedtünk össze.

Este KISZ alapszervezeti gyűlést tartottunk. Ezen még most is téma volt az én leningrádi szereplésem. Őszintén mondom, hogy már én unom a legjobban. Remélem hogy előbb-utóbb továbblépünk már ezen.

Lesz melónk bőven, újra kezdődik a Marxista-Leninista középiskola, jönnek az új dolgozók otthonról, az ő beilleszkedésüket is segíteni kell, jönnek a nagyszabású ünnepek, október végén, november elején, és még mindenek előtt három műszakban el kell járni, és műszakonként közel 40 köbméter betont be is kell dolgozni. Ráadásul az időjárás se kedvez, mert hideg késő őszi, vagy inkább tél eleji borongós esős idők járnak. Még szerencse, hogy a lakásokban már fűtenek és 45 nap után végre újra beindult a melegvíz szolgáltatás. Már teljesen leszoktunk a melegvízről, teafőzőben és az új szamováromban melegítem a vizet, és lavórban kellett mosdanom. Most végre hogy van melegvíz, szinte kéjelegve állok a zuhany alatt, és én is azt mondom, hogy „egy jó fürdés többet ér egy rossz baszásnál”!

Újabb bűnesetek borzolják a kedélyeket. A szobákból pénzek tűnnek el. Most nem bundát, nem cigarettát vagy élelmiszert, nem karórát, most pénzt lopnak. Senki nem tudja ki vagy kik a tettesek, de ismét csak a takarító személyzetre gyanakszunk. Minden nap, minden lakásba járnak takarítók, és sok szobát nem zárnak úgy, olyan erős lakattal, mint a miénket. Könnyen bejuthat napközben akárki a lakásokba. Mi nem is ismerjük a takarító személyzetet, akik gyakran cserélődnek, változnak. Ki tudja, hogy kiben mi lakozik, ki milyen becsületes. Persze az is felmerülhet, hogy nem-e közülünk való az az aljas disznó, aki kihasználva hogy dolgozni vannak, besurran az üres lakásokba. Ez sem zárható ki, de én egyszerűen elképzelhetetlennek tartom, hogy ilyen gané emberek közénk kerülhetnek. Igaz, csak a bunda ügyre kell gondolni, és máris megváltozik a „kislány fekvése”!

Örömmel olvasom leveledben, hogy megkaptad az új lakásunkat, és már túl vagy a költözködésen. Nagyon nagy esemény ez az életünkben! Boldog és büszke vagyok, elsősorban rád, hogy mindezt elintézted. Ez szinte teljes egészében a te érdemed! Ügyes voltál!

Uszty-Ilimszk, 1977. szeptember 16.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Már tegnap este összecsomagoltam a táborozásra! A KISZ Bizottságunk úgy döntött, hogy a következő bizottsági ülést nem itt, a megszokott hazai környezetben, hanem valahol kinn a természetben, a tajgában, sáttortáborban tartja. De ha már a bizottsági tagok ott lesznek, akkor minden alapszervezeti titkár, és szervezetenként 3-4 aktivista is legyen ott, és akkor minden időszerű kérdést meg tudunk tárgyalni egy hétvégén.

Komoly szervezés és előkészítő munka után, szeptember 17-én virradt ránk a táborba indulás napja. Akik oda készültünk, a megbeszélte reggel 7 órára mind összegyűltünk a magyar ház földszinti nagytermében, és vártuk a buszt. Mindenki rengeteg csomaggal, ruhával készült. Én is, amit csak tudtam, a nagy bundámig mindent hoztam, mert igaz, hogy szép napsütéses az idő, de nagyon hideg van. Így reggelenként még jócskán fagyponthoz alatti a hőmérséklet, de nappal sem melegszik egy-két fok fölé. Remélem hogy odakinn az erdőben nem fagyunk meg.

Arról volt szó, hogy kinn konzervet kapunk. Budai Misi a mi legjobb barátunk és konyhatündérünk, tegnap munka után megbeszélésre hívott bennünket, akik a mi brigádunkból mennek ki a táborba. Mint külsős, a Csjáki Pali is csatlakozott hozzánk. Ő már elég öreglegény, ő nem igazán foglalkozik a KISZ-szel, de minden buliban benne van, főleg akkor, ha piálni is lehet. Most is került egy üveg vodka amit megiszogattunk, miközben elhatároztuk, hogy lemegyünk a városba, és megpróbálunk zsírt, krumplit, rizst, és valami húsfélét vásárolni. A Misi tud hozni egy bográcsot a táborba, és majd míg a többiek a konzervet eszegetik, addig ő valami fenséges rizses húst főz nekünk bográcsban. Végül is csak a zsír hiányzott estére, mire a vásárlásból előkerültünk, azt az Istennek se lehetett sehol kapni. Viszont kárpótlásul sikerült pár üveg finom sört beszereznünk, amit meg is iszogattunk nyomban.

Tehát lenn vártuk az autóbust, amit közel 10-ig vártunk. Ekkorra derült ki, hogy a buszvezető úgy berúgott tegnap este, hogy még most se józanodott ki, hiába is várjuk, órá nem számíthatunk. Felcuccoltunk, és irány a város. A helyi járatos buszra szállva, irdatlan nyomort okozva a buszon a repülőtéren végállomásig utaztunk. Azt hiszem, hogy az elmúlt több mint egy év a mi jó neveltségünket, udvariasságunkat is kiölte belőlünk. A buszmegállóban pontosan úgy mint az itteni orosz emberek, mi is, mint a marhák, nem ismerve sem Istent, sem embert dúrítottunk fel a sok táskánkkal, csomagjainkkal a buszra. Mikor még kijöttünk az volt a jellemző, hogy mi magyarok udvariassággal sorba álltunk, a hölgyeket előre engedték, és ezért legtöbbször nem is fértünk fel az állandóan túlszűfolt buszokra. Nem véletlen, hogy minket magyarokat,

a mai napig is külön buszok hoznak-visznek a munkahelyre. De az idők során megtanultuk, hogy itt csak az él meg, aki könyörtelenül és durván, csak a célja felé törekszik. Most mi is így cselekedtünk. Akit csak tudtunk, a nagy csomagokkal félre szorítottunk a buszajtóból, és mi mindnyájan felpréseltük rá magunkat. Hogy a helyieknek nem tetszett és morgolódtak, szidtak bennünket, hát Istenem! Mi csak átvettük a „szovjet módszert” és sikeresen alkalmaztuk. Nehogy azt hidd, hogy ha ők lettek volna többségben, akkor ők nem ugyanígy cselekedtek volna? Ők is pontosan így löktek volna félre bennünket, mint ahogy ezt nap mint nap meg is teszik számtalanszor.

Nos a repülőtéren szálltunk le, ami a város túloldalán, a magyar háztól a legtávolabb, vagy 8-10 kilométerre található. A repülőtér közvetlenül a tajgával határos. Innen a sok csomaggal a vállunkon, még vagy háromnegyed órás gyaloglással jutottunk el egy kis völgybe, ahol egy festői szép tisztáson várt minket a TÁBOR. A hely kiválasztása, és a sátrak felállítása még tegnap megtörtént. A városi komszomolisták segítettek ebben, sőt, még egy terepjárót is szereztek, hogy a sátrakat, és a sok szükséges felszerelést kihozzák ide a helyszínre. A táborhely kiválasztása tökéletes, egy kristálytiszta kis patak mentén, hatalmas fenyőkkel körülölelt, szép füves tisztáson áll az öt nagyméretű sátor. Szerencsénk volt az idejövettel, mert végig lefelé kellett jönnünk, így a csomagokkal felpakolva is azért könnyen haladtunk.

A már ittlévő táborverők forró teával fogadtak bennünket, amin egy kicsit csodálkoztunk. De amikor láttuk az elgyötört arcukat, és elsorolták, hogy egész éjjel nem mertek lefeküdni, aludni, mert mínusz kilenc fok hideg volt, és nem akartak megfagyni, megértettük, hogy ők még most is, elsősorban magukat melengetik a forró teával. Mi a cipekedéstől átmelegedve, nem fáztunk, de megértettük őket. Az első tanácskozásunkon el is határoztuk, hogy nem kockáztatjuk egyikünk egészségét, és nem alszunk kinn, még ma este visszamegyünk a bázisra, a magyar házba. Ennek csak az a rossz oldala, hogy a cuccokért holnap jönne a terepjáró, és így azokat mind nekünk kell magunkkal vinni, ha hazamegyünk, mert itt nem lehet semmit hagyni. Hiába vagyunk messze a lakott területtől, a tajga eldugott helyén, akkor is ellopónának mindent. Valahol, valakik biztos figyelik minden lépésünket, itt ebben az országban, olyan nincs, hogy valaki ne tudná, hogy főleg külföldi mit csinál, merre megy.

A tábort ügyesen alakították ki. A sátrakat szabályosan, jól kipányvázva és körbeárkoltva állították fel a patak partján, és így a tisztáson még egy kisebb foci pályának való szabad, sík terület is maradt. A szikrázó napsütésben bármerre nézett is az ember, körben mindenütt csak a tajgát látta, az égbenyúló óriás fenyőkkel, az áthatolhatatlannak tűnő, sűrű, bokros, bozótos aljnövényzettel. Remek hely, mondhatom, és a patak itt a lábunk előtt a csodálatosan tiszta jéghideg vizével olyan gyors folyású, hogy még az éjszakai fagyok nem tudták jégpáncéllal borítani.

Rengeteg rőzsét, és száraz fát gyűjtöttek még tegnap a fiúk, így a tűzrakásnak nincs akadálya. A tábor különböző pontjait tréfás feliratokkal jelölték ki. Végül is 5 „előadó” volt, ahol kiscsoportokra osztva tartottuk a foglalkozásokat. Mindjárt, a rövid reggelivel egybekötött pihenő után el is kezdtük a munkát. Az egyik „előadóban” valaki gazdaságpolitikai előadást tartott, míg én egy másik, a 3-as számúban, az agitációs propaganda munkáról beszéltem a hozzám beosztottaknak. Egy jó órán keresztül folyt a munka, amikorra elkészült az estebéd. Eredetileg ebédnek készült, és estére tábortűz melletti szalonnasütés volt a terv, de hogy hazamegyünk, így most ez lesz az ünnepi ebéd. Kijött velünk a két magyar szakácsfiú, és így nem kellett Budai Misinek bemutatni a főzéstudományát. Vagy öt bográcsban, remekbe szabott krumplipaprikást főztek, ami oly bőséges volt, hogy én is két nagy tányérral tudtam enni. Még több is jutott volna, de elteltem. Az ebéd utáni sör (mindenki kapott egy üveggel), kis pihenő, és kezdődhetnek a délutáni programok.

A délután a sportolásé és a túrázásé volt. Aki akart, focizott vagy tollaslabdázott, akinek meg volt fényképezőgépe, azok a tajgába mentek egy fotó-túrára. Mi néhányan meg a tábor körül maradtunk, pihentünk, beszélgettünk.

Az egyik szakácsunk aki „Pufi” becenévre hallgat, nem messze tőlünk, két békésen legelésző bikát fedezett fel. Szinte mesébe illő a kép, de igaz, mert aztán mi is csodálkozva a közelükbe mentünk, igen, két igazi élő bika legelészett csendes mélabúval a világ végén, a tajga közepén, ott, ahol ember fia sem járt tán még soha. De a két bika, a természetet nézve, mert elég kicsik voltak, inkább bikaborjú mégis itt volt, teljes valójában. No, a Pufi lekapta magáról a vörös színű egyen melegítő felsőrészét (a kiutazásunkkor mindenki kapott vörös színű, a brigád emblémájával ellátott melegítőalsót, és -felsőt, sport- és szabadidőruhaként) és mint az igazi torreádorok, az egyik kis bikát elkezdte baszogatni. Kezdetben rá se hederített az állat, békésen legelészett tovább. De a Pufi se hagyta annyiban, addig rángatta, lóbálta a békésen legelő jószág orra előtt a melegítő felsőjét, mígnem az a barom megunt, és nekiindult Pufinak. Szaladt aztán a szerencsétlen, a nagy kövér hájas testét mentette a bika elől, ahogy csak tudta, mi meg a hasunkat fogtuk úgy nevtük. Végül is a bika unta meg előbb a rohangálást, és így Pufi barátunk is ép bőrrel megúszta a kalandot.

Még világossal összeköltöttük a tábort, a sátrakat és minden felszerelést szétszegtünk egymás között, és felmálházva elindultunk vissza azon az úton, amelyen reggel jöttünk. Most volt csak igazán keserves az út, mert most végig felfelé vezetett. Izzadtan, fáradtan értünk a repülőtéri autóbusz megállóhoz, ahol kis várakozás után buszra szálltunk. Talán az volt a szerencsénk, hogy most rajtunk kívül szinte nem is volt más utas, így viszonylag jól elfértünk a sok csomagunkkal együtt. A városból a magyar házig még egy keserves szakasz várt ránk, és valamikor este csapzottan, a cipekedéstől kimerülten, de mégis jókedvvel érkeztünk haza.

Jó nap volt, még akkor is, ha nagyon elfáradtunk, de lehet, hogy a nap hangulatához ez is kellett. Talán, ha nem ilyen későn, hanem valamikor előbb, még a

jó időben, még sikeresebb lehetett volna, de hát akkor a fele csapat szabadságon volt. Most jöttünk össze, megpróbáltuk, kipróbáltuk, hogyan is lehet eltölteni a tajgában egy napot. Hát őszintén mondom, hogy jól! A hideg miatt nem maradtunk még egy napot, de hát erről nem tehetünk. Butaság lett volna kockáztatni az éjszakát, fontosabb mindnyájunk egészsége. Mégiscsak jobb itthon a jó meleg lakásban, megfürödve ágyba bújni.

Uszty-Ilimszk, 1977. szeptember 19.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Délelőtt 10-re mentem a földszinti nagyterembe, ahol a nálunk vendégeskedő Balogh József tartott gazdaságpolitikai előadást. Ő Moszkvában dolgozik, és amikor ott voltam vezetőképzőn, ott is hallgattam egy előadását, ami igen tetszett. Nem nagyképű, nem kimondott pártkatona, inkább gazdasági szakember, aki a dolgokat szakmai szemüvegen át nézi és talán ezért érdekes és élvezetes az előadásmódja.

Ebédelni is alig volt időm, máris mehettek titkári értekezletre, ahol még egyszer átnéztük a kitüntetésre javasoltak névsorát, meg hát még sok egyéb dologról is tárgyaltunk. Abonyi Gabi (az egyik nagyfőnök, a kultúros) javaslatára a KISZ-ben én leszek a november 7-i ünnepek megszervezéséért a felelős. Nem röpülök a boldogságtól, de amikor a Gabi azt mondta, hogy azért szeretné, ha én kapnám ezt a feladatot, mert mi jól együtt tudunk dolgozni, az azért jól esett. Lesz melóm bőven, kiállításokat kell rendezni, tablókat, faliújságokat és különféle dekorációkat kell készíteni. Az oktatások, vitakörök fő témája november 7-e, ezt is szervezni és ellenőrizni kell. A mi KISZ alapszervezetünk névadója Zalka Máté (ő is neves internacionalista). Az ő munkájáról, itteni szibériai tevékenységéről már most, holnapután este kell egy kiállítás keretében tájékoztatást adnunk, a város komszomolistáinak.

Unom! Unom! Borzasztóan unom a gyűléseket! Egyszerűen kezdek besokallni, már nincs olyan nap, nincs olyan szabadidőm, amit nem valamilyen gyűlésen vagy összejöveten kellene eltöltenem. Igaz, én vállaltam bizonyos feladatokat, de már kezd sok lenni. Sokszor megfogadom magamban, hogyha hazamegyek, akkor sehol, semmilyen politikai és társadalmi funkciót nem vállalok. Egyszerűen elegendem van.

Ma is mentem volna a kórházba látogatóba, de a titkári értekezlet miatt nem tudtam. A Csjákiék voltak és ők mondták, hogy már meg gyomorfekélyt is megállapítottak a Kázmérnál, és még legalább két hetet benn kell töltenie. Nagyon sajnálom, mert úgy néz ki, hogy minél tovább bent van, annál betegebb lesz.

Ismét sikerült Budai Misinek valamilyen húst szereznie, és már főzi is a pörköltet. A végén egész jól belejön a főzésbe ez a srác, persze mi meg szívesen ráhagyjuk, mert mi még annyira se tudunk főzni, mint ő. Legtöbbször a Csjáki Pali a segítségével, azért ő is ért egy kicsit a konyhai munkákhoz. A Budai-féle fenséges vacsorát követően hármasan egy kicsit beszélgettünk. Én nagyon őszintén elmondtam a barátaimnak, hogy egyáltalán nem érzem jól magam. Egyszerűen nem jó itt. Nem is értem miért jöttem vissza. Mondjuk ezt sokan az ittlévők közül sem értik, hiszen el is könyvelték már, hogy én végleg otthon maradtam. Egyszerűen nem találok a helyem. Csinálom

a dolgom a munkahelyen és a KISZ munkában is minden feladatot elvégzek, de nem érzem jól magam. Mintha lélekben nem is itt lennék. Otthon köztetek, veletek lenne jó.

Tudom, hogy nem tetszik, amit írok most, de úgy érzem, a szabadságom alatt egyre inkább megerősödött az az érzésem, hogy nagy szükség lenne otthon rám. Nem tartom jónak, hogy ilyen sok feladat nehezedik rád. Nehezen birkózol meg a gondokkal, és ezért is adódhat olykor, hogy rossz döntéseket hozol. Nem volt jó döntés, hogy eladtad a régi lakásunkat. Ezt sem én, sem a szüleim nem tartották helyesnek, de te és az anyukád, így határozotok. Megtehettétek, mert a lakás megvásárlásához a beugró összeget 1971-ben, 42000 forintot édesanyád adta kölcsön, így az ő segítségével lett egy első emeleti 3 szobás lakásunk, aminek a havi törlesztő részlete 293 forint volt. Ezt a nagyszerű helyen lévő, szép és jó lakást eladtad, és most sok-sok cirkusz és huzavona után, vettél egy harmadik emeleti sokkal rosszabb minőségű lakást, aminek a havi törlesztő részlete több mint 800 forint. Rosszabb is, drágább is. Igaz, hogy így anyukádnak vissza tudtad adni azt a pénzt, a 42000.-forintot, amit ő adott, de ezen kívül semmi, de semmi haszna nem volt a lakáscserének, csak hátránya. De sorolhatnám még a munkahelyi konfliktusokon keresztül, a szüleimmel megromlott kapcsolatodon át, a gyerekekkel kapcsolatos problémákig mindent. Én azt hittem, hogy majd te a sok pénzzel, amit havonta otthon megkapsz utánam, majd jól boldogulsz, de kiderült, hogy a sok is kevés, pénzzavarokkal küszködsz és ez így nem jó. Hiányzom otthonról, talán meggondoltabb, megfontoltabb döntéseink lehettek volna, ha nem egyedül kell azokat meghoznod. Így semmi értelme, hogy itt kinn dolgozzak, nem javul a családunk anyagi helyzete, és ha én nem vagyok ilyen végtelen megértő és türelmes, akkor még a kapcsolatunk is megszenvedné ezt a két évet.

Ezért mondtam a barátaimnak, hogy nem érzem jól magam, nem itt jár az eszem, és nagyon érlelődik bennem az az elhatározás, hogy az első adandó alkalommal végleg hazautazom. Természetesen, kértem őket, hogy ezt ne verjék „nagydobra”, mert nem akarom, hogy itt is gondjaim legyenek.

Na most, gondold el! Kaptam 142 rubel kiküldetési pénzt, és mindjárt le is vontak belőle 49,20 rubelt, párttagbélyegre. Hát akkor most örüljek, vagy sírjak? Ez a párttagság nagyon drága nekem. Ez a majdnem 50 rubel egy havi keresetem negyedrésze, de ha azt mondom, hogy a munkahelyi étkezdében egy ebéd kb. 1-2 rubel, akkor ez az összeg, legalább egy havi ebédpénzemmél egyezik meg. Szóval, drága dolog a párttagság, és mit kapok cserébe?

Az megmaradt pénzem félreteszem. Elteszem útiköltségre. Azt számoltam, hogy a két év letelte, jövő év augusztusában, na jó, ha az egy hónapos kötelező fizetett szabadságot is figyelembe veszem a végén, akkor június végén, július elején esedékes. Az nagyon messze van, addig ilyen rossz lelkiállapotban én biztos nem bírom ki. Ha előbb hazautazom, akkor az utazás költsége engem terhel, és ez az összeg, valamivel több, mint 200 rubel. Úgy határoztam, hogy ezt a pénzt összegyűjtöm, és elteszem,

hogy amikor a lehetőség adódik az utazásra, akkor csak leteszem, a vezetőség elé, és indulhatok haza. Ez nagyon szigorú elhatározásom, most azért dolgozom, hogy ezt összegyűjtsem.

Még nem is írtam a munkahelyről, ahol nagyon sokat kell dolgozni. 16-órásunk, kihasználjuk, hogy még viszonylag jó az idő. Csak akkor nem maradok tovább kinn, ha valamilyen gyűlésre, vagy megbeszélésre kell mennem, de ezt már a szegény brigádtársaim megszokták. Nekik azért egy kicsit rossz ez, mert amikor előbb lelépek, akkor a hátralévő órákban helyettem is dolgoznak.

A Magyar Televízió egy forgatócsoportja itt járt, és a mi brigádunknál is forgatott. Látványos munkát végzünk, nagy gépek is segítenek bennünket. Még konkrétan én is fel lettem véve, amikor egy nagy munkagépet irányítok, és néhány mondatban el is mondtam, hogy mi a feladatunk. Kíváncsi vagyok, hogy vajon ti otthon, majd látjátok-e ezt a kis riportot?

Még annyit, hogy a mi kis tolmácsnőnket, Lénát más munkára irányították, ezért ismét Larissza, a Szalóki Rezső felesége lett a tolmácsunk. Ő is nagyon aranyos, segítőkész, és kedves, mindenki szereti, öröm vele együtt lenni. Igaz, néhány napig nélkülözni kellett őt, mert a négy betonozó magyar brigádból, brigádonként öt-öt embernek a városi uszoda építéséhez kellett menni dolgozni, és én is a kiválasztottak közé kerültem. Nem rossz ez a meló sem sőt, csak délután dolgozunk, így rövidebb, mint ha kinn az LPK-n dolgoznánk. Az itteni munkánk, csak néhány napig tart, aztán megy mindenki vissza, az eredeti helyére.

Egy nagy elhatározással abbahagytam a dohányzást. Remélem, hogy amikor te is olvasod ezeket a sorokat, akkor te is követed a példámat. A sok rossz itteni cigarettát megunva, néhány brigádtársam elhatározta, hogy megpróbál leszokni. Én is csatlakoztam hozzájuk. Igaz, hogy még van egy fél doboz „Fecském” de azt direkt a polcomon szem előtt hagytam. Juszt sem nyúlok hozzá! Ott egye meg a fene! Vettem az itteni gyógyszertárban TABEX nevű apró kis pirulákat, amiket azért kell szedni, hogy a szervezet nikotinéhségét csillapítsák. Állítólag otthon is kapható, javasolom, nézz utána. Ha ezt, a tájékoztatón meghatározott módon és mennyiségben szedi az ember, akkor megszűnik, vagy legalábbis csökken a nikotinéhsége, és talán könnyebb lesz a leszokás. De az akaraterőt semmi nem pótolja. Komoly elhatározás és akaraterő kell, ez a fontos. Remélem bennem ez megvan. Az elmúlt néhány nap még idáig engem igazolt, mert kibírtam, hogy nem gyújtottam rá, még akkor sem, amikor pedig jól felidegesítettem magam.

Nem jó, ez a brigádvezetőkkel kapcsolatos huzavona. Az orosz vezetőség, a Szidorov meg a Holopov elvtársak, ragaszkodnak Vincze Pistához, de a brigád többsége nem őt, hanem Lukács Palit akarta vezetőnek. Remélem avval, hogy a Vincze Pista továbbra is kapott egy brigádot, megoldódnak a problémák, és tudunk szépen dolgozni.

Nagy szerencse ért. Egy kirándulást szerveztek Bogucsányba, és az én jelentkezésem is elfogadták. Ezt nem hagyhatom ki! Bogucsány az Angara partján

szinte csak most épülő város, ahol egy még, az uszty-ilimszkinél is hatalmasabb vízierőmű építését kezdték az elmúlt években. Kb. 250-280 km távolságra van a mi városunktól, ahová az Angarán egy bérelt szárnyashajóval megyünk. Az út két napos, és holnap már indulunk. Kerül amibe kerül, ezt vétek lenne kihagyni. Ilyen lehetőség az ember életében csak egyszer adódik, ezért menni kell!

A levelem végére egy kis pletyka: A Krajcsovits Márton (az anyukája is akkor volt itt kinn, amikor te, sőt egyik nap együtt jártunk a városban vásárolni), most a hét végén megnősül. Azt az orosz kislányt veszi el, akivel már tavaly szilveszterkor is együtt táncolt és be is mutatott neked. Nagyon helyes, szép párt alkotnak. Ha jól számolom, akkor az övéké a kilencedik vegyes házasságkötés itt a brigádban.

Uzty-Ilimszk, 1977. szeptember 21.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Az eredetileg két naposra tervezett kirándulás három napig tartott, nézzük hogy miért? Még előző nap este az eligazításkor közölték, hogy reggel ötkor indulás, senkire nem vár a csoport, aki nem lesz ott időben, az marad. Én is a biztonság kedvéért, még a szomszéd szoba lakóját is megkértem, hogy ébresszen, mert a világért sem akartam lemaradni az útról. Csjáki komám ébresztett ½5-kor. Bizony jó hogy megkértem, mert az estéig nyújtott műszakban úgy elfáradtam, hogy bizony nem ébredtem fel az órák csörgésére. Pontosan ötkor, mintegy negyvenen szálltunk fel a hajóállomáshoz vivő autóbuszra. Sok ruhát és kaját vittünk, gyakorlatilag a poggyászainkat csak ezek jelentették.

A város hajóállomása, egy, három meredeken az égbe nyúló vascsőre szerelt kerek mentőövet szimbolizáló horgonnyal ellátott jelképből állt. Sima kavicsos, földes placc, a vízparton némi stéggel. Ennyi. Itt ringatózott a vízen a mi kis szárnyashajónk, amibe szépen beszálltunk. A hajó kapitánya, egyben a vezetője, kedvesen köszöntött bennünket, bemutatkozott, és röviden az Angarát is bemutatta. Az előttünk álló, lényegében már feltárt, és bójákkal szabályozott vízi úton csak nappali világossággal lehet hajózni. Az utat jelző bóják nincsenek megvilágítva, ezért csak ha szabad szemmel minden jól látható, akkor lehet közlekedni. Az Angara hatalmas folyó, átlagos szélessége 1-2 kilométer, de van, ahol akár 5-10 kilométerre szélesedik, számtalan ágra szakad, és ezer és egy kisebb-nagyobb lakatlan szigetet ölel körül, de van ahol sziklák közé szorulva egy-kétszáz méterre szűkül össze, veszélyes gázlókon és szorosokon vezet tovább. Nagyon figyelmesen és a hajózás minden szabályát a legszigorúbban betartva lehet csak közlekedni a folyón, mert ha itt valaki bajba kerül, az, menthetetlenül az éltét kockáztatja.

Jó utat kívánva nekiindultunk, az előzetesen 250-280 kilométerre tervezett helyett a mintegy 500 kilométerre lévő Bogucsány felé. Jó hangulatban, az emberi kéz által érintetlen, a talán évszázadok, de nagyon valószínű, hogy évezredek óta változatlan tajgában gyönyörködve teltek a 11 órára tervezett út első percei. A kinti hideg ellenére a hajón meleg volt, és a nagy üveglakokon keresztül élvezettel bámultuk a csodálatos tájat, de hát a hajót kísérő néhány sirály játékos repülését kivéve előbb-utóbb, az órák teltével, mindez a látvány egyhangúvá vált. Volt ki szundikált, volt ki olvasgatott, mi néhányan ultizni kezdtünk. Néhány üveg itóka is előkerült a táskákból, s ahogy az üvegek ürültek, a hangulatunk úgy emelkedett. Ekkor történt meg az a baleset, amelynek az én ügyetlenségem volt az oka. Egy üres vodkásüveget ki akartam dobni a hajó ablakán. Hogy miért, arra azóta se találok a magyarázatot,

de az tény, hogy egy üres üveget kidobtam az ablakon. Nem jól céloztam és, az üveg talpa hozzákocant az elhúzott kis ablakszárnyhoz, ami abban a pillanatban millió apró darabra tört. Pont úgy, mint amikor egy személykocsi szélvédőjéhez egy kavics csapódik. Nem volt mit tenni, Papp Laci szólt a kapitánynak, aki végül is nem dorgált meg, de kifizettette a kitört üveg árát, 27 rubelt. Ha azt veszem, hogy egy félliteres vodka ára 3,5, rubel, akkor bizony nyolc üveg vodka árába került nekem ez az ügyetlenségem. Hogy ne fázzunk, egy vastag kartonlap helyettesítette az üveget a további út során.

Az út ragyogó időben telt. Délután egy óra körül, egy kis falu tűnt fel a láthatáron, ahol hamarosan kikötöttünk. Ez a kis település KÉZSMA, kb. félúton van, s rajta kívül nincs is más település a folyó mentén Bogucsányig. Kézsmas mesébe illő kis falucska, ahol csak fából épült házak vannak. Téglá vagy kőépítménye egyáltalán nincs, soha nem is volt. A házikókat nagyon szép faragások díszítik, és sok helyen még festettek is. A házsorok között a járdák is fából épültek, de néhol, ahol az út túlságosan meredek, még a kocsit is faborítást kapott. Egyébként az utak kavicsosak, földesek, melyek olvadáskor járhatatlanná válnak.

Miután kikötöttünk, a víz partján láncokkal és karvastagságú drótkötelekkel egymáshoz erősített hatalmas fenyőtörzsek alkotta kikötőben, a parton összeszaladt a falucska apraja-nagyja. A falu vezetői fogadtak bennünket. Különös szeretettel említették meg, hogy a település történetében mi vagyunk az első külföldiek akik itt megjelentek, és miután az itt élők nem igazán utaznak sehova, így ők különös csodálattal tekintettek ránk. Nem sok különbség lehetett a 4-500 évvel ezelőtti nagy felfedezések korában sem, amikor az európai hódítók eljutottak a világ legtávolabbi tájaira, és őket fogadták az ott lakók.

Az ünnepi köszöntő után együtt sétáltunk a falu egyetlen nagyméretű helysége felé, ahol egyből kerültek asztalok és székek, tiszta fehér abrosz, és mire végighallgattuk a falu első emberének és a mi vezetőnknek, Papp Lacinak a bemutatkozó beszédeit, csodálatos ebéddel vendégeltek meg bennünket. Megtudtuk, hogy Kézsmas közel 400 éves település, a cári világban az ide száműzöttek alapították. Mindig is deportáltak laktak, még a Szovjetunió időszakában is sokáig csak a büntetésből kényszermunkára száműzöttek kerültek ide. Ma már nem jönnek rabok. Az itt élők fakitermeléssel és vadászattal foglalkoznak. A kitermelt fát vízi úton juttatják el a megrendelőhöz, mint ahogy a lelőtt állatok bőreit is. Mintegy két éve van egy kis repülőterük, ahol kisméretű, rövid kifutópályát igénylő gépeket tudnak esetenként fogadni. A falu érintkezése a világgal eddig is és ezután is vízi úton történik. Az élet nehéz és nyomorúságos, de megszokták, és sokan a világ minden kincséért sem hagynák el ezt a kis falut, ahol tévéadást még soha nem láttak, és az áramszolgáltatás sem régebbi 10 évnél. Van egy kis áramfejlesztőjük, és napi néhány órán át az biztosít áramot a lakosok egy részének, de az idősebbek erre sem igen tartanak igényt. Évente néhány újszülött van, de vigyázni kell, mert mára szinte mindenki mindenkivel rokon az itteniek közül, ezért sok kapcsolatban nem kívánatos

a gyerek. Ami a lényeg, a falucskában van és működik az SZKP és a Komszomol önálló szervezete.

A finom ebéd elfogyasztása után volt, aki egy sétát tett a faluban, mások megnézték, hogy milyen a falucska egyetlen boltja. Én maradtam itt ahol az ebédet is kaptuk, és az itt lévő kis büfében megpillantottam a polcon magyar gyártmányú körte befőttet. „Glóbus” termék volt. Vásároltunk Jakab Józssival egy-két üveggel, és büszkén fényképezkedtünk le velük, méltán hirdelve, hogy a magyar termék a világ legeldugottabb zugában is fellelhető.

Én is sétáltam egyet a faluban. Igazán nem volt fárasztó, mert csupán néhány utcából állt. Meglepő volt az a rend és tisztaság, amivel találkoztunk. Ez is bizonyítéka annak, hogy bármilyen távoli és elhagyatott helyen is élnek az emberek, ha akarnak, akkor tudnak tisztán és rendezett környezetben élni. Sajnos a Szovjetunióban nagyon kevés ilyen helyet találtunk. Lehet, hogy itt az itt élő raboktól mindig megkívánták a rendet és tisztaságot, és ezt a rendszereteket örökölték a most élő kései utódok.

Az indulásig még volt egy kis időnk így visszamentünk lepihenni a Jakab Józssival abba a helységbe, ahol az ebédet kaptuk. Mire odaértünk, már az eredeti állapotába visszarendezték a helységet. Egy-két asztal volt csupán, néhány székkal. Mi leültünk az egyikhez, ahol egy csupa ránc, vénségesnek látszó öregember üldögélt. Alig váltunk pár szót, amikor a mellettünk ülő öreg, tiszta szép magyar szavakkal köszönt, hogy „Adjon Isten Jó napot”. Hát ha nem az asztalra teszem a körtebefőttet, hanem a kezemben tartom, akkor meglepetésemben biztos elejtem. A Józsi szemben ült vele, az ő arcán is az ámulattól minden izom egy pillanatra megdermedt, én aki félig háttal voltam, meglepetésemben felugrottam a magyar szóra. „Hát maga tud magyarul? - kérdeztük szinte egyszerre. „Én magyar vagyok” - válaszolta.

Szó szót követett, míg a végén elmesélte a történetét.

„1921-ben születtem én Magyarországon.” (SAJNOS A NEVÉT ÉS A SZÜLETÉSI HELYÉT, OTT, AKKOR NEM JEGYEZTEM FEL, ÉS MOST 30 ÉV TÁVLATÁBÓL, AMIKOR EZEKET A SOROKAT ÍROM, MÁR EGYÁLTALÁN NEM EMLÉKSZEM RÁ – MEGJEGYZÉS A SZERZŐTŐL)

„Alig múltam húsz éves, amikor önként jelentkeztem katonának. Nem csak én, akkor nagyon sokan önként jelentkezünk, mert nősülni szerettem volna, de addig nem, amíg ki nem töltöm a katonaidőt. Le is szereltem 43 januárjában, de a háború miatt néhány hónap múlva újra behívtak, így aztán nem is nősültem meg, bármennyire is szerettem volna. Mint képzett katona, hamarosan az orosz fronton találtam magam. Kezdetben vígan nótázva nyomultunk előre. Igaz, hogy a németek már jócskán előttünk jártak. Később aztán egyre nehezebb lett. Az utak – még be nem állt az őszi esős idő – még csak-csak járhatóak voltak, de utána, ahogy romlott, csak szenvedtünk. Nem is beszélve a partizánokról, akik állandóan zaklattak.

1944 tavaszán kegyetlenül vertek bennünket az oroszok. Azt hittük, hogy egyikünk se éli túl. Én mégis azon kevesek közé kerültem, aki élve megúsza, de hadifogságba

kerültem. Ekkor még nem tudtam, hogy hálát adjak-e az Istennek, vagy káromoljam őt, nem tudtam hogy további szenvedést ró-e ki rám, vagy megszabadít a pokolból, abból, amiben már több hónap óta benne voltam. Többnapig gyaloglás után egy alkalmi vasúti megállóban bevagoníroztak bennünket, s csak a megérkezésünk után tudtuk meg, hogy Leningrád egyik fogolytáborra lesz az otthonunk. A körülmények borzalmasak voltak. Naponta tizesével haltak meg a fogolytársaim, többnyire tífusz, vagy a végkimerülés vitte el őket.

Én egy téglagyárban dolgoztam – azokhoz képest, akik a város különböző területein a romeltakarítást végezték –, viszonylag jó helyen. Úgy emlékszem, hogy jó másfél év vagy inkább két év is eltelt, amikor teljesen váratlanul, engem is kiválasztottak, és legalább kétezer társunkkal együtt bevagoníroztak. Azt tudtuk, hogy vége a háborúnak, naivan abban reménykedtünk, hogy hazaengednek bennünket. A vonatunk is délre tartott, ami csak növelte reményeinket. Sok-sok rabságban töltött nap után, mindnyájunkból lázasan tört elő a vágyakozás, az otthoniak, a szeretett szülők, testvérek, kedvesek iránt. Ekkor még én sem sejtettem, hogy az eddigieknél akár rosszabbra is fordulhat a sorsom.

Néhány nap elteltével, a kelet-ukrajnai Nyezsín nevű város határában vagoníroztak ki. Egy ideiglenes elosztó táborba kerültünk, ahonnan hamarosan, néhány fős, kisebb csoportokban szállítottak el bennünket. Így kerültem én is egy kis ukrán faluba, ahol a párttitkáron – aki egyben a falu vezetője is volt – és egy-két nyomorult öregemberen kívül, más férfi nem volt. Ekkor még nem tudtam, hogy cselédnek, rabszolgának szántak minket. A helybéli férfiakat elvitte a háború, így szükség volt férfiemberre a földeken a kolhozban, s nem utolsósorban, az otthonokban is. Én egy olyan családhoz kerültem, ahol nyolc nő és öt kisgyerek élt együtt. Minden felnőtt napestig a földeken dolgozott, gazoltuk a répát, káposztát, kapáltuk a kukoricát. Ha kellett kaszáltam, ha eljött a szántás vetés ideje, azt csináltam. Lassacskán megtanultam a nyelvüket, ukránul beszéltek, de sokszor oroszul, így mindkét nyelven értettem, ha hozzám szóltak. Az idő teltével jöttem rá, hogy kegyetlen sorsot szánt nekem az Úristen, ami egyenlő az örökös fogsággal, az élve temetéssel. Rájöttem, hogy Leningrádban a fogolytáborban, a legegészségesebb fiatal férfiakat – kivéve a németeket – kiválasztották, és őket a háborúban odaveszett orosz férfiak pótlására szánták. A szó szoros értelmében rabszolgákká váltunk. Ahogy teltek a hónapok, egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy mi is lesz az én feladatom.

A család vezetője, egy középkorú asszony kiválasztottja lettem, ami az eddigi életemhez képest semmi könnyebbséget nem jelentett, csupán azt, hogy éjszaka is rendelkezésre kellett állnom. Őszintén bevallom, hogy nem sok örömet leltem ebben, mert erőszakos, durva, csúnya, de legfőképp bűdös volt. A tőle való viszolygás is hozzájárult ahhoz, hogy egyre közelebbi kapcsolatba kerültem a legkisebbik húgával, aki 16-17 éves lévén, pont az ellenkezője volt a nővérének. Kedves volt hozzám, talán az egész családból egyedül ő vett emberszámba. Kapcsolatunkra akkor derült fény, amikor nyilvánvalóvá vált terhessége. Óriási botrány kerekedett, a nővére úgy

megverte, rugdosta, hogy kis híján elvetélt. Engem, a falu párttitkáránál feljelentett, hogy megerőszakoltam a lányt, és amikor kiderült a terhessége, én vertem meg, mert meg akarta tartani a jövődöbéli gyermekét. Mindenki tudta, hogy ez hazugság, s talán ezért nem ítélték halálra. A kijevi gyűjtőből Szibériába száműztek húsz évre. Ekkor 1952-t írtunk.

Nagyon nehezen törődtem bele az ítéletbe, magamba roskadva lelkitabeteget többször próbáltam öngyilkos lenni, de mindig megmaradtam. Az ítélet kihirdetésének napjától, nem beszéltem oroszul, csak magyarul. Hosszú, keserves utazás után értem ide Kézsmába, a deportálásom helyére. Itt már akkor is megvolt az a fatelep, ami most is az egyetlen munkahely, de már lehet hogy száz, vagy kétszáz évvel ezelőtt is megvolt. Itt az utóbbi évekig mindig csak rabok dolgoztak. A mai napig én vagyok az egyetlen külföldi, aki ennek a falunak a lakója lett, de már réges-régen nem számítok én se annak.

Lehet, hogy az életemet köszönhetem annak, hogy csak magyarul beszéltem, azt hitték rólam, hogy bolond vagyok, s így nem bántottak. Ahová küldtek dolgozni ott a munkám elvégeztem, amit enni, inni adtak, azt elfogyasztottam. Éveken-évtizedeken át, így teltek a napjaim. Az éjszakákat szeretem. Minden éjjel álmomban otthon járok, minden éjjel álmomban találkoztam anyámmal, tőle kaptam erőt a következő nap túléléséhez. 1972-ben kaptam egy határozatot, hogy letelt a büntetésem, akár haza is mehetek.

Én haza? Kínomban hol sírtam, hol meg nevettem. Hol van nekem a haza? Egyáltalán vagyok én? Ha vagyok, ki vagyok én? Engem egyszerűen kiradíroztak az élők sorából. Amikor hadifogoly lettem, egy szám voltam csupán, amikor Nyezsinsbe vittek, egy nevenincs senki, egy rabszolga lettem, ahonnan ide Szibériába száműztek, mint egy eszement bolondot. Csak úgy hívnak, hogy glupec, vagy durák.

Se papírjaim, se útlevelem, se pénzem, mije lehet egy bolondnak? Ha hazamentem volna, mit találok? Esetleg a falumban, a templom oldalában egy emléktáblát, ahol a háborúban eltűntek nevei között ott olvashatnám a magamét is? A szeretteim már biztos hogy mind elhaltak, nincs nekem már ott senkim, semmim, semmi keresnivalóm! Nem tehettem mást, itt maradtam. Néhány évig dolgozgattam még, majd állami nyugdíjas lettem.

Egyedül élek, senkim sincs, se társam, se barátom. Csak az emlékeim éltetnek. Nappal vagy az Angara partján üldögélek, vagy itt a Magazinban. Ez bolt, vendéglő, kultúrterem, minden. Itt el lehet üldögélni, nem szól rám senki. A nyugdíjam elég arra, hogy éhen ne haljak. 1947 óta ma hallottam először magyar szót! Amikor híre kelt, hogy külföldiek jöttek a hajóval, azonnal megéreztem, hogy csak magyarok lehetnek! Tudtam! Mindig tudtam, hogy fogok én még magyarokkal beszélni! Én magyar vagyok! Minden nap beszéltem magyarul, azt hiszik, hogy bolond vagyok, pedig csak az anyanyelvemen szóltam. Egy szót sem felejtettem el!"

Az utolsó mondatokat, az addig szépen halkan beszélő öreg könnyel telt szemekkel, szinte kiáltva mondta. Büszke és boldog volt, látszott rajta. Büszke volt,

hogy megőrizte magyarságát és anyanyelvét. Harminc éven keresztül bolondnak tartották csak azért, mert nem akart elfelejteni magyarul. Harminc éve minden nap arra várt, megszállottként abban reménykedett, hogy fog ő még magyarul beszélni, és ma 1977. szeptember 26-án eljött ez a nap. Élete legboldogabb napja a mai, mert a nagy álmom: a magyar emberek, a magyar beszéd iránti vágyakozása beteljesült.

Indulnunk kellett. Könnyes szemekkel búcsúztunk. Szavak nélkül átöleltük egymást. Amikor a kistermetű, a koránál jóval öregebbnek látszó embert magamhoz öleltem, a vállalai apró remegéséből éreztem, hogy a mellkasomra borulva hangtalanul zokog.

Szinte futnom kellett a többiek után, akik a falu vezetői és lakosai kíséretével már a folyó felé tartottak. Menet közben megálltunk egy csoportkép erejéig a falu egyetlen emlékműve előtt és utána tényleg igyekeztünk hajóra szállni. Úgy búcsúztunk, mint aki örökre búcsúzik, ekkor még nem sejtettük, hogy holnap újra itt szállunk partra. A hajón, mindenki élményekkel feltöltekezve, jókedvűen társalgott, csak én ültem magamba roskadva szótlanul. Nagyon mély nyomokat hagyott bennem ez a délutáni találkozás. A társaim nem is gondolták, hogy még ők sétálnak, nézelődnek, addig én egy 25 éve rabként itt élő emberrel beszélgettem.

Bogucsányba este 20 órakor érkeztünk. Még világos volt, így sikerült a hajó ablakából, egy képet készíteni az épülő városról. Az uszty-ilimszki óra szerint este 8-kor kötöttünk ki, de egy zónahatárt átléptünk, és itt Bogucsányban már este 9 óra volt a pontos idő.

A kikötésünk helyénél egy autóbusz várt ránk, az vitt bennünket egy barakk-épületbe, ahol vacsorával vártak. Az itteni kaja összehasonlíthatatlanul rosszabb volt annál, mint amit Kézsmában kaptunk, de mivel éhesek voltunk, ezt is megettük. Ez a helység ahol vacsoráztunk, jelenleg Bogucsány egyetlen étkező helye, amit nevezhetnénk a funkciója után étteremnek, de ahhoz semmi köze. Egy barakk épület, amiben egy viszonylag nagyobb terem van székekkel, asztalokkal. Az üzemi étkeztetést oldják meg itt, ami meg sem közelíti az uszty-ilimszki színvonalat, pedig aztán az is igencsak alacsonyan van. Mit ne mondjak, az ünnepi kaja hal volt. Csak azért ettünk, mert nagyon éhesek voltunk, az otthonról hozott kajás csomagjaink, meg a hajón maradtak.

Vagy azért, mert szombat volt, vagy miránk való tisztelettel, a vacsoránkat követően bált rendeztek, ahol mi is ott maradtunk. Mindenesetre, még mielőtt átrendezték volna a termet, felhívták a figyelmünket arra, hogy legyünk nagyon óvatosak. Mindig figyeljük egymást, egyedül egy ember sehova ne menjen, lehetőleg kerüljük a kapcsolatteremtést a helyiekkel, még akkor is, ha azok igencsak rámenősek és kezdeményezők lesznek.

Az itt élő és dolgozó emberek, a munkavezetők, a felügyelők és rendőrök kivételével, mind büntetettek, de nemcsak a férfiak, a nők is. Ezek az emberek más normák, főleg más erkölcsi normák szerint élnek, és könnyen eljár a kezük. Itt csak az él meg, aki meg tudja védeni magát, ezért az itteniek eldurvulnak, agresszívakká

válnak, mert csak így élhetnek. A munka amit végeznek, embert próbálóan nehéz. Itt, ahol most Bogucsány épül, tavaly még a tajga állt, úgy, mint ahogy évezredek óta mindig, érintetlenül. Valahol Moszkvában, valamelyik minisztériumban elhatározták, hogy Szibéria ásvány- és természeti kincseit az orosz nép fejlődése javára kell felhasználni. Nem számít semmi, sem a természet védelme, sem az, hogy Szibéria, az érintetlen tajga a földkerekség tüdeje, amely a hatalmas egybefüggő erdőségeivel a földet körülölelő levegő tisztaságát biztosítja, hasonlatosan a dél-amerikai Amazonas ösrengetegéhez, semmi nem számít. Az hogy itt mi történik, ebben a világtól elzárt óriási területű országban, csak azok tudják, akik ezeket, a döntéseket meghozzák. Itt is, 500 kilométerre a legközelebbi lakott helytől (képzeljük el, hogy otthon, Magyarországon a román határnál fekvő Gyula városához a legközelebbi lakott település az osztrák határ menti Mosonmagyaróvár lenne), egy éve még az érintetlen tajga uralta a természetet. A hidrológusok, meg geológusok megállapították, hogy itt, ezen a helyen lehet az Angarán építeni egy gigantikus méretű erőművet, hát akkor itt lesz Bogucsány. Ez a település év elején még csak hat kis faházból és egy sáttortáborból állt, ma szeptemberben, már több mint 3000 ember él itt folyamatosan és a számuk rohamosan emelkedik. Ezek közül az itteni emberek közül jöttek el vagy kétszázan, és töltötték meg zsúfolásig a termet. Mit mondjak, nem valami barátságos arcok. Mi magyarok már eleve kirítettünk a tömegből az öltözködésünkkel, nem is beszélve a viselkedésről. Megfogadtuk a tanácsot, és inkább csak nézelődtünk, hallgattuk a zenét, amire a helyiek, vad táncukat járták. Aki már látott orosz embert rokizni, az el tudja képzelni, hogy, hogyan táncolnak. Többnyire a férfiak egymással, hatalmas elánnal, eszeveszett kalimpálásba kezdenek a karjaikkal és a lábukkal, amilyen magasra csak tudnak, rúgkapálnak a levegőbe. Tánc közben nem látnak, nem érdeklí más őket, csak a zene. Aki véletlen a közelükbe kerül, az menthetetlenül egy-két rúgás, és pofon gazdája lesz. A nők azok azért sokkal normálisabban mozognak, ők inkább táncolnak, míg a férfiak többnyire teljesen függetlenül a zene ritmusától, idétlenül vonaglanak. Ez az ő speciális táncuk, ami nem csak itt Szibériában, de bárhol orosz földön, jellemző rájuk.

Elég mulatságos látvány nézni őket, mi evvel múlattuk az időt. Néhány fiú kiválasztott egy-egy csinosabb helybéli nőt, és táncra kérte, de ezek igazán csak szerény, inkább az illem szigorú határain belüli próbálkozások voltak. A helyi nők többnyire az idősebb korosztályhoz tartoztak, s valamennyien búzlóttek a kölnitől. Hiába festették ki rikító sminkkel az arcukat, a kemény élet nyomait nem sikerült a vastag festékréteggel sem eltüntetni. Az idekerült nők nagy többsége tiltott kéjelgésért kapott büntetését tölti itt. Valószínű, hogy itt a Szovjetunióban is, amíg fiatal szép és csinos a kislány, addig a szállodákban, bárókban és egyéb zárt, exkluzív helyeken űzheti ezt az ősi, de jól fizető mesterséget (biztos, hogy az illetékes elvtársak is élvezik a szolgáltatásaikat). Ahogy eljár felettük az idő, márpedig a kurvák felett gyorsan eljár, hiszen egyre fiatalabbak tömege lép a helyükre, kiszorulnak az utcákra, terekre, és ott már üldözik őket. Akiket begyűjtenek és elítélnék, azok nagy része

nem a hagyományosan ismert börtönökbe, hanem ilyen, bogucsányi, vagy ehhez hasonló munkatáborokban töltik a büntetésüket. Innen aztán legtöbbször nincs visszaút. Az idekerültek szinte kivétel nélkül végképp lecsúsznak, és koravéneen, de még viszonylag fiatalon emberi roncsként fejezik be életüket.

Nagy volt a bizonytalanság a szállásunkkal kapcsolatosan, ezért még itt a bálteremben egységesen úgy döntöttünk, hogy a hajónkon alszunk. Szóval betartottuk az utasításokat, és így mindenki épségben érte meg a bál végét. Az autóbuszunk vitt bennünket odáig, ahol kikötöttünk, de ott nem találtuk a hajónkat, mert az a kikötőbe ment. Igaz, amikor megérkeztünk, akkor a hajónk, csak úgy felcsúszott a vízből a lankás, homokos partra, és mi egy hosszú pallón át szálltunk le róla, de az a hely nem a kikötő volt. A rendes kikötő a kézsmai kikötőhöz hasonlóan, hatalmas, egymáshoz kötözött farönkökből állt.

Felszállva a hajónkra, a szűkös helyen, mindenki ülve pihenhetett. Hiába volt a ruhám alatt a vastag molinó, hiába vettem fel az irhabéléses nagykabátom, nagyon fáztam. Nem ment a hajómotor, így nem volt fűtés. Hajnal felé már annyira hideg volt, hogy kimentem a partra sétálni. Ekkor láttam, hogy a parton, a száraz uszadék fákából, 10-12 társam óriási tüzet rakott, és azt körülállva melegedtek. Ők is, mint ahogy én, a hidegtől nem tudtak aludni, és inkább kijöttek a partra. Itt töltöttük az időt reggel 6 óráig, amikor megjött értünk két másik busz. Nagy szerencsémre én véletlenül arra szálltam, amelyik terepjáró volt, így mindenhová eljutottam, míg azoknak, akik a másik buszon ültek, csak az épülő város nézése jutott.

Mi vagy másfél órás erdei utazás után eljutottunk egy nagy irtásra. Több négyzetkilométeres területen hatalmas gépek dolgoztak, talajt egyengettek, a földben maradt tuskókat tépték föl, máshol emberek hatalmas tüzeket rakva égették azt ami éghető. Az egész területen összesen két fabódé állt. Itt fog épülni a város, mondta a hozzánk rendelt helyi vezető. 10 év múlva, itt ezen a helyen, 100000 lakosú város fog állni. Mi kicsit hitetlenkedve hallgattuk, de ismerve az orosz tempót, mégis elhittük.

Visszafele egy másik erdei úton jöttünk. Csak annyit, hogy az út két végén, tehát itt is ahonnan indultunk, hatalmas, vörös tábla hívta fel a figyelmet arra, hogy „Vigyázat, életveszély, az úton közlekedni tilos!” Ennek ellenére, mi ezen az úton haladtunk. A buszvezetőnk, talán virtusból, hogy az épülő város első külföldi látogatóinak megmutassa, talán bízva a járművében és magában, mégis úgy döntött, hogy ezen az úton visz bennünket tovább.

A táblának igaza volt! Az út, egy vékony csíkban történt erdőirtás. A hullámvasút ehhez képest kutya fasza! A szakadékok, a meredek sziklafalak, a fák árnyékában nyálkás, mocsaras, egyébként meg köves út, egy méteres szakasza sem volt vízszintes. Le-fel, állandóan, hol jobbra billent a busz, hol balra csúszott irányíthatatlanul, de azért hála a terepjáró-képességnek, és az összkerék-hajtásnak, valahogy mindig megúsztuk. Nemhogy nézelődni, de felnézni se nagyon mertünk. A fejünket a vállaink közé húzva, magunk elé meredve, görcsösen kapaszkodott

mindenki, ki mibe tudott. A halálfélelem lett úrrá rajtunk, ami csak akkor múlt el, amikor az út végére érve, remegő lábakkal kiszálltunk a buszból.

Végre beértünk oda, ahol este is jártunk, a most épülő településrészbe. Ez a város az építők városa, még ahol voltunk, az a majdani lakók végleges városa lesz. Itt áll még a négyszögletes katonai sátrakból, szabályosan utcákkal szabdaltsorokban épült, zöldesszürke sátorváros egy része, melyben sátranként 20-25 férfi vagy nő él, de már gomba módra nőnek ki a földből az apró kis faházak. Ezek a kis faházak nagyon egyszerűen és gyorsan felépülnek, úgy hogy mire beáll az igazi tél, akkorra már a sátorvárost kiürítik, és mindenki faházakban fog lakni (nekem kicsit furcsa volt, hogy tegnap, szombaton, szeptember 26-án havazott, de ez még itt nem számít télnek). Rengeteg félig kész házat láttunk mindenfelé.

Miután itt szétnéztünk, buszba szálltunk, hogy a vízierőmű helyszínére menjünk. Az Angara partján jelenleg a tajgát irtják. Mást semmit nem láttunk. Még igazából a folyópartot sem, csak mutatták, hogy arra van, de oda busszal nem lehet továbbmenni. A rossz, úttalan utak miatt nagyon eltelt az idő, így visszatérve a kikötőbe elbúcsúztunk az itteni kísérőnktől (kapott néhány jelvényt és egy kis ajándékot), és hajóra szálltunk. Délelőtt 11 órakor indultunk vissza. Hosszan integettünk a parton álló buszvezetőknek és kísérőinknek, tudván azt, hogy az életben soha nem fogjuk viszontlátni egymást.

Már jócskán elhagytuk az épülő város helyszínét, amikor a hajónkból visszatekintve sikerült megörökíteni azt a folyószakaszt, ahol az egyébként több kilométer széles Angara, két hatalmas sziklapart közé szorulva egészen keskenyvé szűkül. Néhány év múlva, a két sziklafalat egy 120 méter magas betonkolosszus köti össze, és mintegy Magyarországnyi területen örökre átformálja az évezredek természetét.

A társaság nagyon fáradt volt, s mivel a hajómotor jól befűtötte az utasteret, csakhamar mindenki elszenderedett. Arra ébredtünk, hogy megállt a hajó, elhalkult, majd megszűnt a motor monoton zúgása. Kinézve az ablakon láttuk, hogy egy motoros vontató, hatalmas, kerek tartályokkal felszerelt uszálya mellé kormányozza a mi kis hajónkat a kapitányunk. Kiderült, hogy fogytán a gázolajunk, és tankolnunk kell. A tankolás úgy történt, hogy egy hatalmas bádogtölcséren át, mint ahogy a bort szoktuk gumicsővel átszívni a hordóból a palackba, itt is egy vastag gumicsövön át a nagy tartályból üzemanyagot engedtek át a mi hajónkba. A kapitány szerint, ilyen tartállyal ellátott kompok rendszeresen közlekednek az Angarán, és az útközben bajba jutott hajókon is segítenek. Egyébként a gázolajat ez a komp éppen Bogucsányba szállítja. Azt is közölte, hogy árral szemben, mint ahogy éppen mi is haladunk, sokkal hosszabb ideig fog tartani az út, tehát semmi szín alatt nem érünk ma Uszty-Ilimszkbe. Mivel csak világossal lehet hajózni, ezért döntsük el, hogy hol akarunk aludni. Ha rábízzuk, akkor keres egy alkalmas helyet kb. 100 kilométerre Uszty-Ilimszktől, és kikötünk valahol, és akkor alhatunk a hajón, de úgy is jó, hogy megállunk Kézsmán és ott töltjük az éjszakát. Egyhangúlag az utóbbi mellett

döntöttünk, irány Kézsmá. Olyan szeretettel fogadtak a minap, biztos most is kedvesek lesznek, ha megtudják, hogy ismét kikötünk náluk. Az már biztos, hogy a hétfői napot nem a munkával töltjük, de a vezetőnk, Papp Laci megígérte, hogy mindenki igazolt, fizetés nélküli napot fog kapni, tehát nem kell aggódni.

Még világossal kikötöttünk Kézsmán, és ahogy ballagunk fel a parton, szembe találkozunk egy emberrel, aki két napja azok között volt, akik fogadtak bennünket. Elmondtuk hogy jártunk, és ő azonnal intézkedett.

A már ismerős étkezdét gyorsan kiürítették és behordták az asztalokat, székeket. Mire kész volt a terítés, már hozták is a finom vacsorát. Hogy honnan és miből tudtak itt a világ végén, már másodjára, teljesen váratlanul, pillanatok alatt negyven idegen ember számára ilyen pazar kaját előteremteni, az számomra örök rejtély maradt.

Aki megette a vacsorát, mehetett aludni. A falunak volt egy olyan épülete, ahol a szobákban vaságyak voltak. Ez nem egy igazi szálloda volt, hanem inkább olyan tömegszállásféle, de tiszta és kulturált. A szobákban 6-6 vaságy volt, és volt fűtés. Vécé vagy mosdó az nem volt, de ettől függetlenül tiszta ágyneműben, kényelmesen aludtunk. Abban a szobában ahol én voltam, rajtunk kívül, még két orosz ember is tartózkodott. Beszélgetés közben sorolták, hogy néhány év múlva Kézsmá is eltűnik a térképről, mert ahogy emelkedik majd a Bogucsányi vízierőmű gátja, úgy emelkedik az Angara vízszintje is. Itt egy óriási tó, nem is tó, inkább tenger alakul majd ki, és a falut legalább 40 méter magasságú víz borítja el. Azt mondták, hogy nem bontanak el semmit, minek, mindent itt fognak hagyni, az emberek csak a személyes holmijukat viszik magukkal. Arra a kérdésre, hogy hová, nem tudták a választ. Majd ahol az állam kijelöli, ott lesz a helyük, oda telepítik az ittenieket. Lefekvéskor eszembe jutott az én hadifogoly ismerősöm, aki két napja sorolta el hányatott sorsát. Úgy látszik, hogy ez a település se lesz a hazája, öregségére innen is továbbviszik. Ki tudja, milyen megpróbáltatásokat tartogat még az élet az ő számára?

Reggel, miután kivilágosodott újra búcsúzkodtunk a mi drága jó kézsmái barátainktól. Két napja még azt hittük, hogy mi vagyunk az első külföldiek, akik ebbe a faluba eljutottak, de most már valószínű, hogy az utolsók is. Kézsmá napjai megvannak számlálva! Végleg el fog tűnni, a víz elnyeli örökre. A 400 éves történelem, a múlt, a temetőben a sírok, minden az iparosítás az erőszakos emberi beavatkozás áldozatává válik.

Mintegy hétórás utazást követően, délután egy óra körül szálltunk partra, a már ismert Uszty-Ilimszki kikötőben. Papp Laci gyorsan szerzett buszt, és így hamarosan, a magyar ház előtt találtuk magunkat. Fáradtan, de rengeteg élménnyel gazdagodva ballagtunk fel az épületünkhöz, ahonnan hangos énekszó, és dalolászás szűrődött mifelénk. Kiderült, hogy közel húsz ember utazik ma soron kívül haza, ugyanis megkapták a katonai behívójukat. Ma indulnak, és a társaik búcsúztatják őket. A munkahelyekre alig néhányan mentek ma dolgozni, mert mindenki itthon maradt a barátja, munkatársa búcsúztatásán. Mi is csatlakoztunk hozzájuk, hiszen a mi

brigádunkból is el kell utaznia Pázmándi Sándornak aki Mezőberényből jött, és Békési Sanyinak, akinek a vállig érő szőkésbarna haja miatt „Krisztus” volt a beceneve. Nagyon sajnáljuk őket, mert mind a húszan jó cimborák, igaz barátok voltak. Szídtuk is a KISZ-t, hogy miért nem tudták elintézni, hogy legalább addig várjanak a bevonultatásukkal, amíg letelik ez a hátralévő 10 hónap. Egy fél óra telt el, és megérkezett a ház elé az az autóbusz, amelyik aztán a repülőtérre viszi őket.

Szevasztok fiúk! Isten veletek!

Uszty-Ilimszk, 1977. szeptember 28.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Reggel kipihenten, jó hangulatban ébredtem és mentem dolgozni. Még az se tudta elvenni a kedvem, hogy mínusz 10 fok hideg volt, és sűrű pelyhekben hullott a hó. Hiába, itt szeptember végén beáll a tél. Ha itt élt volna Petőfi Sándor, akkor a világirodalom most szegényebb lenne egy gyönyörű verssel.

Az idő, aztán egész napra ilyen télies maradt. Zsaluzatokat bontottunk, ezt a munkát minden további nélkül lehetett végezni. A műszak alatt is, a katonának bevonulók hazautaztatása volt a téma. Egyszerűen senki nem talált magyarázatot arra, hogy miért nem intézte el a KISZ, hogy ez a pár ember, csak majd ha itt kitelik a vállalása, akkor vonuljon be katonának. Miért jó az, hogy evvel megszakítják egy-két ember itteni munkáját, életét. Nem csak a szakmai karriernek szenvedhetnek csorbát emiatt a rossz döntés miatt, de a magánéletben kialakult kapcsolatok, szerelmek is drasztikusan, erőszakosan megszakadhatnak. Ugyan hány fiatal kislány szíve szakad meg, hogy most a szerelmét egyszerűen elszakítják tőle?

Ma sem gyújtottam rá! Már ez az ötödik napja, hogy nem cigarettázom! Nagy dolog ez, vannak társaim, akik szintén elhatározták, hogy felhagynak a dohányzással, de egy-két nap után újra rágyújtottak. Hazudnék ha azt írnám hogy könnyű, mert én is szinte folyamatosan a cigarettára gondolok, de szedem a tablettákat, és állítólag, ha valaki így, a tabletták szedése alatt is rágyújt, az nagyon rosszul lehet. Talán ez is visszatart.

1977. szeptember 27-én megérkeztek Magyarországról azok a fiatalok, akik az otthon maradtakat pótolják. Még én nem találkoztam velük, hiszen csak akkor tudtuk meg, hogy megérkeztek, amikor a műszakból hazaérkeztünk, de az, biztos, hogy a mi lakásunkba is jön két személy a Barócs Laci és a Zleovszki János helyére. A Barócs betegség miatt, a Zleovszki pedig saját akaratából maradt otthon. A Csjáki szerint a mi új lakótársaink Zala megyéből érkeztek. Már bepakolták a csomagjaikat a szobájukba, de valamilyen eligazítást tart nekik most a vezetőség. Az egyik fiúnak ugyan át kellett mennie ide szembe a városi kórházba, mert kiderült, hogy magas a vérnyomása. A vizsgálatok után döntenek el, hogy maradhat-e, vagy már utazhat is haza, egészségügyi alkalmatlanság miatt. Én nem tudom, hogy ezeket a srácokat hogy vizsgálták otthon, hogy ilyen problémás fiú is bekerülhetett a csoportba? Vagy az is lehet, hogy a propaganda ellenére nem volt elég sok jelentkező a kiutazásra, és így már az ilyen kevésbé egészségeseket is kénytelenek voltak kihozni?

A bukott KISZ titkár, a Zvolenszi most elemében van, mert van feladata. Ő hozta ki az új fiúkat és az ő dolga elősegíteni az itteni beilleszkedésüket. Na most legalább csinál is valamit a pénzéért.

Másnap munka után, felhoztam a szobámba három nagy kartondoboz anyagot, a hamarosan beinduló KISZ oktatások összes anyagát. Még jó hogy szegény szobatársam, a Kázmér kórházban van, így az ő ágyát is betérítettem a sok dokumentummal, amit az alapszervezeteknek szortírozok szét. Még pontosan nem tudom, hogy hol, hogyan változnak meg a létszámok, még nem tudom, hogy az újonnan jöttek melyik alapszervezetekben, hogy lesznek szétosztva, de megpróbálok előre dolgozni, mert egyszerűen nem lesz később időm. Abonyi Gabi is ömlesztzi az anyagokat, és nap mint nap, új feladatokkal lát el.

A szakszervezeti titkártól megtudtam, hogy a szakszervezeti oktatások is beindulnak, és annak a megszervezése is rám vár! Na köszönöm szépen! Már csak ez hiányzott! Azt javasoltam, hogy először hadd indítsam be a KISZ oktatásokat, és majd ha túl leszünk a november 7-i ünnepeken, azután indítsuk a szakszervezeti oktatást. Erre mondja, szó sem lehet róla, mert az év végén, az első turnussal jövők részére szabadságolásokat terveznek, és akkor a fene sem fog törődni az oktatással, mindenki a hazautazással lesz elfoglalva. Így tudtam meg, és egészen fontos helyről, hogy lesznek decemberben szabadságolások.

Hogy legyen azért valami jó is a mai napban, még feljött hozzám Herendi Lajos, aki szintén tagja a KISZ bizottságunknak, és mint kultúros tevékenykedik. Nem egy brigádban dolgozunk, de a sok közös munka összehozott bennünket, és jó haverokká váltunk. Talán ezért is keresett meg, hogy hétvégére Bratszkba szerveznek egy kirándulást, és van egy szabad hely. Rám gondolt, hogy én biztos szívesen elutaznék, s ezért szólt, hogy készüljek, mert holnap indulás. Nagyon megörültem, mert van egy kis megtakarított pénzem, és így hátha tudnék egy-két hasznos ajándékot vásárolni.

Még, hogy az események sorrendjét is kövessem a beszámolómban, itt kell megírnom, hogy sikerült vennem másfél kiló paradicsomot. Ezek apró szemű, haragos zöld színű kis paradicsomok, de itt errefelé igazi ritkaságnak számítanak. Nem olyan mint az érett, otthoni paradicsom, de így is nagyon finom kiegészítője az ételeimnek. Sikerült még vennem egy nagy üveg magyar savanyú uborkát, azt is itt árulták a mi boltunkban. Azért uborkát, valamivel többször lehet kapni, mint ahogy a vegyes vágott savanyúságot is.

Akkor már csak nevettem, amikor a párttitkárunk, Dósa Feri kopogtatott a szobám ajtaján és mondta, hogy úgy gondolta, hogy a pártoktatások megszervezésével, és beindításával engem bíz meg. Már kínomban nevetve mondtam, hogy „Jól gondoltad Ferikém, már úgyis vártalak, és ha te nem jössz, akkor lehet, hogy én kerestelek volna fel, valami hasonló ötlettel”. Mikor elment, akkor csak ültem, és fogtam a fejem. Jó, jó, rendben van, kellenek az oktatások, a politikai, ideológiai nevelés egy fontos dolog, de hát ha mindent úgy megszervezünk, és betartunk, ahogy az abba a bizonyos „nagy könyvben” meg van írva, akkor ki és mikor fog itt dolgozni? Meg hát

jó ha egy fiatal egy oktatásra, és mondjuk a Marxista esti középiskolába is eljár, de hogy négyféle oktatásra nem fog a fene se eljárni, az is biztos. Mindegy, én mindegyiket megszervezem, papíron szépen, a munkahelyi elfoglaltságokat is figyelembe véve, megcsinálom a csoport- és óra beosztásokat, minden tervet jóváhagyatok, az oktatási anyagokat kiosztom az egyes témafelelősöknek és alapszervezeti propagandistáknak, aztán majd látjuk, hogy ha beindultunk, milyen lesz az aktivitás. Azt már most tudom, hogy a régiekkel nehéz lesz elhíttetni, hogy fontosabb nekik a politikai oktatás, mint mondjuk együtt tölteni egy szabad estét a kis barátnővel, de hátha az újakkal, a most jött fiatalokkal könnyebben boldogulok. Hátha őket még be tudom fűzni valahogy.

Másnap, egy rövidített műszak után, délután háromkor elindult az autóbuszunk Bratszka. Kicsit csúszós volt az országút a lehullott hótól, de estére szerencsésen megérkeztünk, a már ismert „Turiszt” szállóba. Negyedmagammal a 611-es szobát foglaltuk el, és mentünk az étterembe vacsorázni. Ma mindenki azt evett, amit a saját költségén rendelt. Én egy dupla adag húsos ételért és egy üveg borért összesen három rubelt fizettem. Egyszerű de ízletes és kiadós vacsora volt. Mivel nem akartam, hogy még jobban kívánjam a cigarettát, a boromat is megosztottam a társaimmal. Kicsit üldögéltünk, nézelődtünk az étteremben, s figyeltük a helyi táncoló vendégeket. Nem igazán láttunk szabad hölgyet, és a kedves fekete hajú pincérnőnk se láttuk, így este 11 órakor amikor záróra volt, szépen felmentünk a szobáinkba, és lepihentünk.

Másnap, szombat reggel részt vettem egy autóbuszos városnézésen, mely során ellátogattunk egy igazi bob-pályára. Nem is tudtuk, hogy Bratszknak nagyon híres verseny bobosai vannak, akik válogatott szintű sportolók. Igaz, hát ne is a Krím félszigeten, az örök nyárban, Szocsiban legyenek a bobosok, hanem itt, ahol az év nagyobbik felében a Jóisten biztosítja a kiváló minőségű versenypályát.

Képzeld el, egy több kilométer hosszú igen meredek lejtésű, felül nyitott csőszerű pályát, ami vastag, csillogó jégpáncéllal van borítva. A pályán szinte a starthelyet kivéve egy méternyi egyenes szakasz sincs, jobbra-balra a legmeredekebb szögben kanyarogva vezet végig, teljes hosszában. Ezen a borzasztóan síkos és veszélyes pályán, a kis picsányi szánkóikon hanyatt fekvő száguldoznak a sportolók. Az úszódressz-szerű kezes-lábas sportruhán kívül csak egy kis bukósisak védi a biztonságukat. Nem veszélytelen ez a sport, mert a legnagyobb kanyarokban, egészen, a függőleges jégfal legtetején, több mint száz kilométeres sebességgel száguldoznak. Én soha nem mernék egy ilyen pályán lesiklani, de még legyalogolni sem. Mondjuk azt meg se engednék, mert ezen a jégpáncélon egy lépést se lehetne elesés veszélye nélkül megtenni.

A bob-pálya szomszédságában van a városi állatkert, ahol szintén tettünk egy sétát. Nem sok állatot láttunk, de amik itt voltak, azok viszonylag normális helyen és „jó bőrben” voltak láthatók.

A kirándulás délig tartott. Délután még az egyik társammal taxival átmentünk egy másik városrészbe, hogy az ott található üzleteket is megnézzük, de este 6 óra felé,

üres kézzel tértünk vissza a szállodánkhoz. Sajnos semmi olyat nem láttunk, amit érdemes lett volna megvenni. Talán csak azt a díszdobozt, amiben 12-féle, szépen lecsiszolt féldrágakő látható, talán csak azt vettem ezen a délutánon. Igaz, hogy egy kicsit drága volt, de megvettem, mert a doboz tájékoztatója szerint ezeket, a féldrágaköveket itt Szibériában bányásszák, és gyönyörű ékszereket készítenek belőlük. Azért érdekes, már lassan másfél éve, hogy itt élek kint a Szovjetunióban, számtalan helyen és üzletben jártam, de soha, sehol nem láttam például drágakövekből készült ékszereket. Lehet, hogy ezeket mind viszik külföldre, vagy itt csak a dolláros boltokban árusítják?

Este a vacsoránk a szállodánk éttermében, ma már szervezett volt. Ezt nevezhetnénk is díszvacsorának, mert az egybetolt asztalokat, amit körülültünk, nagyon szép terítékkal, és díszítéssel láttak el. A vacsora is finom volt, mintha a jó vastag csőtésztát darált hússal borítanák, és valamilyen pikáns ízű szósszal öntötték volna le. Lényeg az, hogy jóllaktam és igazán jól esett az a két pohár pezsgő is, amit, a vacsorát követő estén elfogyasztottam. Ma is 11-kor zárórát tartottak, így hiába volt szombat este, mehettünk aludni.

Másnap délelőtt nagy szerencse ért. Itt vasárnap is nyitva vannak a boltok, és nem messze, a szállodánktól egy áruházban sikerült egy elég jó teljesítményű kézi fűrőgépet, egy festékszórót vásárolnom. Már örültem, hogy nem megyek vissza Uszty-Ilimszkbe üres kézzel. A szálloda fele sétálva egy jellegtelen külsejű boltba néztem be. A szám is tátva maradt, mert egy ajándék és ékszer volt. Sikerült az egyik tolmácsnőt magammal hívnom, aki társam volt a kiránduláson, és az ő segítségével egy csodaszép rubinköves aranygyűrűt vásárolnom. Hogy mit beszéltek az eladóval máig se tudom, de hogy a gyűrűt megvettem, az biztos. Pedig itt nem lehet csak úgy aranyat vásárolni, külön engedélyek kellenek hozzá. Még ugyanitt vettem néhány zsírkőből faragott szobrot is. Ezek igazi értékes művészi alkotások, sajnos az áruk is mutatta ezt. Nem sajnálom a pénzt, mert ezek mind olyan emléktárgyak, amelyek örökre megmaradnak.

Másnap október 2-án délelőtt egy kis lazítás, lustálkodás, akinek volt még költenivaló pénze, az lement a városba, a környező boltokba szétnézni. Nekem csak annyi pénzem maradt, hogy egy magazinban tudtam a szobatársaimnak ajándékba, 10 üveg sört vásárolni.

Ebéd után indultunk vissza Uszty-Ilimszkbe. Végtelen csúszós úton, igen lassan, késő este érkeztünk meg a magyar ház elé. Kicsi fárasztó volt a hosszúra nyúlt utazás, de a buszvezetőnek még százszor fárasztóbb lehetett, mert nagyon jeges, síkos úton kellett végig vezetnie.

Még jó, hogy szólt Herendi Lajos, és így erre a három napra, míg kirándultam, elfelejtettem az otthoni gondokat, bajokat. Mert azok vannak aztán bőven! Megkaptam néhány leveled, és most tudtam meg, hogy a kislányunk, Gabikánk milyen súlyos beteg. Nem is sejtettem, hogy már hetek óta, Szegeden, a klinikán fekszik szegénykém, és bizony a kicsi élete is veszélyben forog. Istenem, mi fog még

velünk történni! Hogy boldogulsz otthon? Egyáltalán hogy bírod ezt a borzasztó terhet ép ésszel elviselni? Ó, ha előre tudtam, láttam volna, hogy micsoda bajok jönnek sorba, dehogy is jövök én ide vissza!

Egyáltalán, milyen ember, milyen apa vagyok én, hogy itt kirándulgotok, egymás után Leningrádba, Moszkvába, szárnyashajóval az Angarán Bogucsányba, és rá egy hétre már ide Bratszka, amikor otthon a kislányom élet-halál közt fekszik hetek óta Szegeden a gyermekklinikán? Hogy nem éreztem azt, hogy nem szabad visszajönnöm, mert sok baj leselkedik a családomra? Nem tudom, nem tudom, hogy néztek így a tükörbe? Mit keresek itt, amikor otthon lenne rám igazán szükség? Látom, olvasom a leveleidet, amiben próbálsz megnyugtatni, és arra kérsz, hogy maradjak. Nem tudom, hogy mit tegyek!

Ha nem most, mikor visszaértünk, hanem a bratszki út előtt érkeznek meg a leveleid, akkor biztos mentem volna a Hanyecz Istvánhoz, hogy én azonnal utazok haza. A katonának vonulókkal mehettem volna, és még akkor megvolt a több mint 250 rubelem is, amit a bratszki kirándulás során elköltöttem. Volt pénzem a repülőre, de most nincs, se pénzem, semmim.

Istenem, csak baj ne legyen otthon. Azt se tudom, hogy már beköltöztél-e az új lakásba. Igaz, én már napok óta az új címre írom a leveleimet, de vajon, megkapod őket? Nem tudom mi lesz velem, de az biztos, és ezt most itt szentül megfogadom, hogyha előbb nem is sikerül, de az első szabadságra utazó csoporttal menni fogok haza. És végleg! Hogy miként oldom meg, hogy az elhatározásom miatt károm ne legyen, még nem tudom, de megoldom, az biztos!

Tudom, hogy az itteni vezetők nagyot csalódnak majd bennem, ha látják, hogy nem jövök vissza, de nem érdekel, első és mindenek előtt első a családom, a kislányom, az otthonom. Nincs az a pénz, ami ezek után visszatartana! A drága kicsi lányomnak mielőbbi jobbulásáért aggódva zárom levelem.

Uszty-Ilimszk, 1977. október 2.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Kezdem mindjárt avval, ami számomra most a legfontosabb: a dohányzásról való leszokás. A brigádunkból (30 fő) nyolcan határoztuk el mintegy két hete, hogy leszokunk a cigarettáról. Ne gondolj valami kampányra, tulajdonképpen magam se tudom hogy kinek az ötlete volt, vagy ki indította el ezt, mert én már úgy csatlakoztam a többiekhez. Nálam a fő ok, kettő is volt. Az egyik, hogy az otthonról küldött csomagokat, szinte kivétel nélkül valahol, valamikor útközben, valakik felbontják. Én elfogadom ezt, ha hivatalosan, a vám, vagy valamilyen hasonló funkciót betöltő itteni szervezet teszi, mert biztos törvényesen jár el. De ekkor, a vizsgálatot követően újra le kellene zárni a csomagot, és megfelelő igazolással, pecséttel ellátva továbbküldeni. Még az is lehet, hogy idáig így történnek a dolgok, csak ezt követően, valahol, valakik mégis újra felbontják, és megdézsmálják, magyarán kilopkodják mindazt, amire ott annak a valakinek éppen szüksége van. A cigaretta, éppen egy ilyen kurrens cikk, amit szinte mindig kilopnak. Tehát, hiába küldesz csomagban jó cigarettát otthonról, nagyon sok esetben nem jut el hozzám, mert útközben ellopják.

Az itt kapható orosz gyártású cigaretták nagyon rosszak. Nem hiszem, hogy igazi dohányból készülnének, vagy ha mégis abból, akkor a dohányleveleket nem kezelik úgy, hogy abból jó cigarettát lehessen készíteni. Persze a cigaretta papírja is nagyon fontos, hogy kellő finomságú legyen, ami itt szintén esetleges, arról nem is beszélve, hogy mi magyarok, már csak füstszűrővel ellátott cigarettát szívunk, még itt a szűrő nélküli, legtöbbször hosszú, csőszerű, papír szívókával ellátott cigaretták vannak. Én a sok rossz közül, ha már semmi más megoldást nem találok, akkor a „Belamorkanal” fantázianévre keresztelt cigit szoktam venni, de ez is borzalmas. Erős, bűdös, kaparja a torkom, és szinte mindig megköhögtet. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a városban néha, de mióta itt a magyar házban van boltunk, azóta gyakrabban lehet kapni bulgár füstszűrős cigarettát, ami hasonlóan jó minőségű, mint az otthoni „Symphonia”, de azért előfordul hogy hiányzik, és akkor csak az orosz cigire fanyalodik az ember.

Lényeg az, hogy csatlakoztam a fiúkhoz, de sajnos mostanra már csak ketten maradtunk. Valószínű, hogy mi mindketten kitartunk és sikerül végleg leszoknunk, mert már a legnehezebb időszakon lassan túljutunk. Én is úgy érzem, hogy egyre ritkábban gondolok már arra, hogy jó lenne rágyújtani, és bizony egyre inkább zavar a dohányfüst.

Október 5-én este feljöttek hozzám a Bácskaiék, Gábor és a felesége Léna. Az az igazság, hogy amikor éppen Bratszkban jártam, akkor ünnepelte Gabi a születésnapját, ahová én is hivatalos voltam. A kirándulásról hozott finom kávélikőr kóstolgatásával most bepótoltuk ezt az eseményt. Már írtam hogy Gábor is Békéscsabán, abban a technikumban tanult, amelyikben néhány évvel korábban én is, így őt is érdeklik a Békés-megyével kapcsolatos dolgok. Tőle hallottam, hogy a megyénkből két új fiatal érkezett, akik most kezdik az uszty-ilimszki pályafutásukat. Valószínű, hogy lesz lehetőség még egy plusz évre kint maradni dolgozni, így ők is jó másfél évet itt tölthetnek, ha végig maradnak. Remélem, előbb, utóbb majd én is találkozom velük.

Jól sikerült az este, mások is jöttek, végül vagy tízen iszogattunk, beszélgettünk éjfélig, sőt még néhány sakkpartira is sort kerítettünk. Sajnos Csjáki Pali egy kicsit elvette a jókedvünket, mert malter csapódott a szemébe, és műszak végén bement a kórházba kimosatni. Ha már ott járt, miután végzett, megkereste a Kázmért, akit elég cudar állapotban talált. Kiderült, hogy tegnap kivették a vakbelét. Már így túl a műtéten, valahogy csak elvan, de ez azt jelenti, hogy még legalább egy hetet benn kell töltenie a kórházban. Egyszerűen, szinte érthetetlen, hogy ez az ember, mióta kórházba került, hány betegségen esett túl. Most már tényleg aggódunk, hogy egészségügyi okokból előbb-utóbb haza fogják küldeni.

A munkahelyről is írjak néhány sort: Egy hatalmas épület alapjait kezdtük betonozni, amit nem lehet egy műszak alatt befejezni, ezért átálltunk a folyamatos munkavégzésre. Azoknak, akiknek van műszaktartozásuk, mint nekem is két műszak, kint kellett maradni 16-órán. Kemény volt, de legalább túl vagyok rajta.

Lehet hogy már írtam, hogy itt az egyféle üdítőt ami viszonylag finom gyümölcsle, sörösüvegekben árulják. Gyakorlatilag ez az üdítő üveg. A munkahelyi büfében is lehet ilyen üdítőt venni, amit miután elfogyasztunk a munkaterületen, az üvegjét egyszerűen eldobjuk. Simon Gyurival ketten fél óra alatt, több mint 130 darab üveget szedtünk össze, amit visszaváltottunk. A kapott pénzen, négy üveg „Zveroboly” nevű vodkát tudtunk vásárolni. Természetesen a vodkás üveg is sörösüveg.

Újabban, akik akarnak és nincs tartozásuk, a szabadidejükben is mehetnek dolgozni. Én is megyek holnap, szombaton, s ezért a plusz műszakért 32 rubel jár. Ezt külön számolják, semmi köze a rendes fizetésünkhöz. Hiába, közeleg a tél és rengeteg meló van. Jól megfizetik a plusz munkát, és hogy már nincs tartozásom, én is vállalhatok ilyet. Ez a munka, amit mi vállaltunk nem véletlenül fizet ilyen jól. Egy vacak bódés teherautóval vittek a munkaterületre, ahol három, hatalmas, fekvő szivar-tartályt kellett vastagon üvegyapot lapokkal szigetelnünk. Az üvegyapot apró, szűrős elemi szálai mindenhová, a leggondosabban begombolt ruhák alá is bebújtak, az ember testét a feje búbjától, a lába újáig szurkálták. Nem is beszélve a kezeinkről, a bőrünk telis-teli lett apró üvegyapot tüskékkel. Nekem még a pöcsömbe is került. Félreálltam pisilni, és megfeledkeztem arról, hogy minden újam tele van üvegyapottal, így mikor megfogtam sikerült egy csomót átadnom. Mindezt,

már csak azután vettem észre, mikor a dolgokat a helyükre téve visszaindultam dolgozni. Mit mondjak, nagyon kellemetlen volt. Este szerencsére volt melegvíz, és jó félórás habos, szappanos fürdéssel sikerült megszabadulni a szúrós tüskéktől. Természetesen, a munkásruhákat is mind egy szálig ki kellett mosni.

Egyébként éjszakánként már lehül mínusz 20 fok alá a hőmérséklet, és nappal is legfeljebb csak a fagypont közeléig emelkedik.

Most valamelyik délután viszont, egy órával hamarabb haza kellett jönnünk a munkából, mert ünnepeltük az NDK (Német Demokratikus Köztársaság) felszabadulásának 28. évfordulóját. Ezt úgy is mondhatnánk, hogy 28 éve szakadt ketté Németország, amikor az oroszok által megszállt zóna külön állammá alakult. Szóval ünnepeltünk az itt lévő német munkásokkal együtt. Az ünnepségből, ami főleg oroszul és németül hangzott és este 21 óráig eltartott, én nem sokat értettem, de legalább ültem, és jót pihentem a fárasztó betonozás után.

Az ünnepségen megtudtam, hogy a jövő hónap elejére várjuk ide ki Kéry Andrást, a KISZ Ifjómunkás osztályának a vezetőjét. Ő a mi otthoni főnökünk, és az itteni november 7-i ünnepségek egyik vendége lesz. Majd megpróbálok kérni tőle egy félórát, hogy a magán- problémáimat megbeszéljem vele. Sok minden nyomaszt, szeretném a lakásvásárlásunkkal, az otthoni munkahelyi problémákkal, a kislányunk betegségével, az én decemberi hazautazásommal kapcsolatban kikérni a véleményét. Én többször találkoztam és beszéltem vele, nagyra becsülöm, és sokat adok a véleményére. Szeretném, ha ő is hallaná mindazokat a problémákat, amik énkörülöttem, a családom körül összegyűltek.

Azért nem úsztam meg ennyivel az ünneplést. A hétvégén, mint az itteni KISZ Bizottság agit-proposa, hivatalos voltam az egyik KISZ alapszervezetünk ünnepi taggyűlésére, melyen a névadójukról, Che Guevaráról emlékeztek meg. Ez a kubai ember Fidel Castróval harcolt Kuba felszabadításáért, majd mikor otthon Kubában rendben voltak, továbbállt Kolumbiába, és ott is próbálta a jól bevált kubai mintára gerillaharcokkal megdönteni a rendszert. Nem jött össze neki és éppen 10 éve, hogy a katonasággal vívott tűzharcban elesett. Az általa szított felkelés így elbukott. Nos, mi most ezt itt megünnepeltük. Egyébként minden elismerésem a srácoké, mert egy igen szép kis műsort állítottak össze, ami sok idejükbe és energiájukba tellett.

El ne felejtsem megírni, hogy október 10-én sikeres minősítő vizsgát tettem betonozásból, így ezután a fizetésem nem a 3-as, hanem a 4-es kategória szerint lesz megállapítva. Most szóbeli vizsgát tettem, és mivel májusban a betonozó versenyen jól szerepeltem, ezért azt elismerve nem kell gyakorlati vizsgát tennem. A brigádunkból mindenki részt vett a minősítésen, és 11-ünknek sikerült a 4-es kategória. A többiek is felkerülhetnek ide, csak nekik még hátra van a gyakorlati vizsga.

Még ma 10-én estére is jutott egy KISZ Bizottsági ülés, amelynek én voltam a levezető elnöke. Igyekeztem nem húzni az időt, így jó két óra alatt lezavartuk az egészet. Már sokszor írtam, hogy annak ellenére, hogy nagyon fárasztó, de mégiscsak

jó, hogy ilyen sokat dolgozunk, és nekem még a szabadidőm nagy részét is egyéb társadalmi és KISZ munkával kell töltenem. Most is sorozatban gyártom, gyártjuk a novemberi ünnepekre a plakátokat, készülünk a különböző kiállításokra. Abonyi Gabi elemében van, egymás után adja a feladatokat, csak győzzem elvégezni. Evvel a sok elfoglaltsággal sikerül olyannyira lekötni magam, hogy nincs időm az otthoni gondokkal, bajokkal törődni.

Ez nem azt jelenti, hogy azok nem érdekelnek, sőt! A szívem majd megszakad, amikor olvasom a leveledben, hogy a kislányunkat hazahozhattad a klinikáról, és két nap múlva olyan rosszul lett ismét, hogy szirénázva rohant veletek a mentő Orosházáról Szegedre. Ki tudja, hogy ismét meddig kell bent lennie! Nagyon, nagyon bánatnak ezek a dolgok, és egyre inkább emészttem és hibáztatom magam, hogy biztos mindez nem történt volna meg, ha én otthon maradok.

Uszty-Ilimszk, 1977. október 11.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Ha nagyon le akarnám egyszerűsíteni a levelem, akkor azt kéne írnom, hogy az elmúlt tíz nap változatlanul telt el. Ez összességében igaz is, de azért minden nap történt valami, ami említést érdemel, ezért egy kicsit részletesebben is írok róluk.

Itt a tél. A szobánk ablakából nézve csodálatos, mert szinte folyamatosan, minden nap, hatalmas pelyhekben szállingózik a hó. Újra megszépült a város, a környezet, mert a hó jótékonyan ellep mindent, ami a nézelődő szemnek esetleg nem tetsző. A szépségért azért meg is kell fizetni. Megfizetünk avval, hogy a napközben gyakori olvadások miatt a munkahelyen nyakig lucsokban, sárban kell dolgoznunk, és a rajtunk lévő munkaruhák műszak végére teljesen átáznak. Ezért is kínlódnak elég sokan megfázással, köhögéssel, amit a sok munka miatt lábon kell kihordaniuk.

Már írtam, hogy két brigád lettünk, egyiknek a vezetője maradt Vincze István, a másiké meg Lukács Pali lett. A fizetésosztáskor kiderült, hogy a Lukács brigád, amiben én is dolgozom, nagyon jó teljesítményt produkálva szépen keresett, még a Vincze brigád tagjai, jóval kevesebbet kerestek. Lett is torzsalkodás megint. Azt hiszem, hogy az lesz a végső megoldás, hogy újra, az eredeti felállás szerint, egy brigád leszünk, és a Lukács Pali vezetésével fogunk dolgozni. A Vincze Pista meg hamarosan, jövő hónap 4-én úgyis megnősül, neki meg elég elfoglaltságot jelent az új asszony, aki csecsen vagy ingus származású, valahonnan a Kaukázusi hegyek közül való. Ő is itt dolgozik a SZMU-4-en, mérnöknő.

Mint írtam, jól kerestünk, de nagyon sokat is kell dolgozni. Ilyen téli időben a térbetonozás, de minden egyéb betonozás is, sokkal több munkával jár a fűtésszerelés miatt. Míg nyári időben, átlagban egy főre 40 négyzetméter, addig most 18 négyzetméter a norma egy műszakra, de a fűtésszerelés miatt most mégis több fizetés jár a kisebb területért. Talán elég is ennyi a munkahelyi dolgokról, inkább más eseményekkel folytatom a beszámolómat.

Szerettük volna Kázmér barátunkat meglátogatni a kórházban, de nem lehetett, mert a műtétet követően túl korán felkelt és sétálgatott, aminek következtében begyulladt a sebe. Szigorú, mozdulatlan fekvésre lett ítélve, és még látogatót sem fogadhat. Még szerencse, hogy azt a kis kajás csomagot, amit ajándékba szántunk, átvette az egyik nővérke, avval, hogy átadja Kázmérnak. Vittünk szalonnát, kolbászt, csokoládét, mind olyat, hogy ha most esetleg nem is eheti meg, elteszi és majd később, amikor már megengedik, akkor elfogyasztja. Kapott még egy csomó hazai újságot, hadd olvasson.

Az újságok rendszeresen, de nem minden nap jönnek. Az időjárástól függ, hogy jön-e repülő. Gyakran napokig nem jön a postajárat, akkor összetorlódva egyszerre kapjuk meg őket. De ugyanígy van ez a levelekkel is, pontosan úgy, mint az elmúlt télen volt.

Nem panaszkodhatok, a szabadidőm minden perce ki van töltve. A szobám még mindig tele a rengeteg oktatási és egyéb propagandaanyagokkal, de lassacskán elfogynak azok is. Beindult a héten a Marxista középiskola. Ruszin Tibor a másik oktató, neki 36 fős, nekem 42 fős csoport jutott. Az oktatás jövő év májusáig tart. Úgy határoztunk, hogy aki akart és jelentkezett, mindenkit beiskoláztunk, és nem egy, mint ahogy eredetileg gondoltuk, hanem két csoportot indítunk.

A Tibor még ezen kívül vezet egy tanfolyamot, ha jól tudom, akkor szakszervezeti oktatást, és ha véletlen úgy alakul, akkor majd én helyettesítem. A felkészülés a tanfolyam vezetésére a részemről nem volt nehéz, mert nemrégben fejeztük be az előző oktatási évet, és minden anyagom, jegyzetem rendelkezésemre áll, nem kell újra kidolgoznom, az órák anyagát.

Október 10-én volt a VIT vetélkedő. Ez már a jövő évi VIT-re való felkészülés első állomása volt. Én is tagja voltam annak a csapatnak, amelyiket a KISZ alapszervezetünk állított ki. Nagyképű lennék ha azt mondanám, hogy természetesen végig vezetve, nagy fölényel mi nyertük meg a versenyt. Az oklevélen kívül, egy hatalmas majolika vázát, helyesebben serleget is nyertünk, amibe az építőbrigád jelvénye, emblémája is bele van égetve. Igen szép portéka, csak nagyon vigyázni kell rá. Jó helye lesz a KISZ klubunkban.

Még éppen csak vége ennek a versenynek, és máris el lehet kezdeni a felkészülést a NOSZF (Nagy Októberi Szocialista Forradalom) 60. évfordulója tiszteletére hirdetett vetélkedőre. Esténként hol párt-, hol szakszervezet-, hol KISZ vezetői értekezleteken veszek részt. Most, hét közben tudtam meg az egyik ilyenén, hogy a hétvégén kétnapos vezetőképzést tartunk a városi Ifjúsági Táborban. Ez a város úttörőtábora, ahol a mi KISZ bizottságunk tagjai és az alapszervezeti titkárok veszünk részt. Az ilyenek mindig jó bulik is egyben, ezért szívesen megyek. Ami szabadidőm marad, azt a különböző plakátok készítésével töltöm. Van amit nekem, vagy inkább nekünk, KISZ-eseknek kell elkészíteni, de rám maradt és lesz plakátverseny is, oda is készülök egy-két saját pályázati darabbal.

Még arra is jutott időm, hogy a sakkverseny második fordulójában lejátsszam az én partijaimat. Egy vereség és egy döntetlen a mérlegem, ami nem valami fényes, de hát ennyire futotta. Miután csapatverseny (hárman vagyunk egy csapatban: Ódor Laci, Papp Laci és én), elég az utolsó meccsen a Papp Lacitól egy döntetlen, és akkor továbbjutunk a következő fordulóba.

Itt említem meg, hogy a leningrádi barátaim közül levelet írt Balogh Boglárka Kijevből és Virtics Feri Husztról. Nagyon kedvesek, hogy írtak.

Hamarosan indul a Jubileumi Keresztrejtvényfejtő verseny is. Hogy miért jubileumi, hát ez is, mint minden, a NOSZF jubileumára lesz megtartva.

Lehet hogy sokalod, hogy én mennyi mindenben indulok, versenyeken, vetélkedőkön. Az igazság az, hogy nem túl magas az indulók száma, viszont jók a nyeremények. Legtöbbször az oklevélen és a serlegen túl pénzjutalom jár, de lehet nyerni ingyenes kirándulásokat is Bratszka vagy Irkutzka. Ezek pénzübeli értéke igen magas. Ezeket pontosan tudom, mert már egy pár hasonló nyereményem volt az elmúlt évben. Tehát érdemes indulni és természetesen eredményesen szerepelni. Megéri még akkor is, ha pontosan tisztában vagyok avval is, hogy mindent nem én nyerhetek. De nem csak én gondolkodom így. Vannak többen akik a sport területén érnek el hasonló sikereket, de vannak zenészek, táncosok, énekkarosok, akik a maguk területén ügyesek. Ki mihez ért jobban, ott próbálkozik.

Az egyik délután, még arra is volt időm, hogy vásároljak. A Simon Gyuri fedezte fel, hogy az egyik boltban ezüst evőeszköz-készletet lehet kapni. Hosszas sorbaállás és tülekedés után, nekem is sikerült egy hatszemélyes készletet vennem. Csak az árát ne kérdezd, mert nagyon drága volt. Ha soha nem fogjuk be használatra, akkor emléknék is megéri.

A Budai Misi viszont viszkít vett. Orosz viszkít, amit soha nem láttunk idáig, nem is tudtuk, hogy egyáltalán gyártanak itt ilyen italt. Gyorsan meg is ittunk egy üveggel, hát mit is mondjak, az eredeti jobb.

Közben én is üzleteltem, a Simon Gyurinak egy üveg vodkáért eladtam a gázöngyújtó töltőmet, mert én leszoktam teljesen a dohányzásról, és nincs tovább szükségem rá. Nos, ezt az üveg vodkát is megittuk a viszki után kísézőnek, és rájöttünk, hogy így az igazi, egyiket kíséri a másik. Egész jó kedvünk kerekedett.

Katikám, levelem végére értem. Remélem, hogy mire kézhez kapod, akkorra már kicsi Gabikánk is hazakerül a klinikáról és gyógyulgat.

Uszty-Ilimszk, 1977. október 20.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Várom, nagyon várom már a jövő hónap elejét, amikor jön otthontól Kéry András a KISZ-es nagyfőnökünk, és meg tudom beszélni vele a hazautazásomat. Az itteni vezetőimnek nem szólok, és a Kéryt is arra fogom kérni, bármi is lesz a megbeszélésünk eredménye, hogy ezt ne közölje senkivel. Majd én, amikor látom, hogy itt lesz az ideje, akkor majd én közlöm a helyi illetékesekkel, de csak akkor, amikor jónak látom. Ez nem gyávaság, vagy valami ok miatti félelem, hanem egyszerűen nem akarom, hogy kitoljanak velem. Nem akarom, hogy a munkahelyemen megszívassanak, vagy kevesebb legyen a keresetem annál, mint amiért megdolgozom, és a politikai és társadalmi munkában is mindent szépen és jól el akarok végezni, egészen az utolsó napig. Itt a rengeteg feladat a november 7-i ünnepségekkel kapcsolatban, minden szépen beindult, és megy ahogy kell, közben beindultak az oktatások is, azokkal is rendben vagyok.

Nem akarom, hogy idő előtt leírjanak, de azt se, hogy még két hónapon keresztül hallgassam a szöveget, hogy „így Kiss elvtárs, meg úgy Kiss elvtárs”. Biztos lesz aki a csalódása, de lesz aki a meglepetése miatt fog szólni. Majd mindenkivel akire tartozik, szépen megbeszélem a dolgaimat, de nem akarom, hogy 300 ember most ezen csámcsogjon hetekig.

Az elmúlt napokban is történt egy csomó dolog, amiről érdemes néhány sort írni. Íme, időrendi sorrendben!

A legfontosabb, hogy a szobatársamat, Jacsó Kázmért, két és fél hónap után hazaengedték a kórházból. Igaz, hogy még éppen csak egy napja van itthon, de itthon van.

A múlt napok hülye, szeles, esős, meg néha mínusz húszfokos időjárása miatt jól megfáztam. Olyan rosszul éreztem magam, hogy orvoshoz kellett mennem. Az üzemorvos, aki tulajdonképpen egy egészségügyi végzettségű felcsernő, beutalt a városi SZTK-ba. Ez itt együtt van a kórházzal, tehát oda mentem, ahol még akkor a Kázmér is bent feküdt. Ehhez a nagyvároshoz és a sok lakoshoz képest elég kicsi az SZTK, óriási a zsúfoltság, ember, ember nyakán, hátán. Az egész délelőttöm rá ment mire az orvos elé kerültem, helyesebben orvosnő volt aki megvizsgált. Megmutattam neki az otthonról hozott, és már egy-két napja csak úgy magamtól szedett gyógyszereket, a Vegacilint és Kalmopyrint, azt mondta, hogy ezek nagyon jó gyógyszerek, továbbra is ezeket szedjem, de még ő is írt fel két dolgot. Amikor a gyógyszerértárban kiváltottam, akkor láttam, hogy az egyik dobozban hat darab, mutatóujj nagyságú ampulla van, amit naponta az SZTK-ban vénás injekcióként

vettem fel, és a szúrást követően, kb. 10 perc múlva olyan forróság indult meg bennem belülről, hogy azt hittem, felgyulladok. Egyébként jó és hatásos, úgy hajtja ki az emberből a náthát, mint a fene. A másik dobozban egy csomó gyufacímke nagyságú ragtapasz volt, amit szépen két sorban, hatosával a csupasz hátamra ragasztgatott a Csjáki Pali. Kis idő múlva azt éreztem, hogy a ragtapaszok alatt felforrósodott a bőröm, és ezeken a forró foltokon át mintha húzták volna ki belőlem a megfázást. Valamikor régen, még amikor otthon is a borbélyok voltak egy-egy faluban a gyógyító emberek, bevált gyógy mód volt a köpölyözés. Ez úgy történt, hogy a borbély spirituszégő felett, belülről átforrósított 4-6 körte formájú és nagyságú üveggömböt, amit, amikor elég forró volt belül, a szájával a páciens bőrére tapasztott, de előtte, a beteg hátán szikével egy kis karcolást ejtett. A belül forró levegőjű üveg szinte rászívódott az ember bőrére, és a kis karcoláson keresztül mintegy kiszívta a beteg rossz vérért. Általában, 4-6 üveggömböt használtak egy-egy kezeléskor, és ezt napokon át ismételték. Kiváló gyógy mód volt az akkoriban még nem ismert magas vérnyomásos betegségek és még sok egyéb, főleg szív- és érrendszeri betegség ellen.

Szóval, az itt alkalmazott és valamilyen anyaggal átítatott ragtapasz is, valami hasonló hatásmechanizmuson át fejtette ki jóságos, gyógyító hatását. Az biztos, hogy én egy-egy injekció meg ragtapaszos kezelés után jobban éreztem magam. Egy hetet voltam táppénzen, és sikerült megúsznom a tüdőgyulladást. Itt a példa előttem, Kázmér, ő nem figyelt magára, nem vigyázott, és a kórházban kötött ki. Ezt sikerült elkerülnöm. Amikor az orvosnál jártam, próbáltam megkeresni a Kázmért, de mivel sem cipővédő, sem fehér köpeny nem volt rajtam, elkaptak az ápolónők, és kidobtak.

1977. október 21-én éjjel majdnem pont éjfélkor, hatalmas tűz támadt a város közepén, közel az Angara partjához. A városban lévő két betongyár közül az egyik felgyulladt, s mivel az építmények nagy része fából, és elég gyúlékony anyagból épülhetett, óriási, 30-40 méter magas hatalmas lángtenger alakult ki. Az egész város talpon volt, nemcsak a városi, de az erőművi és a mi LPK tűzoltóink is küzdöttek a lángokkal. A magyar házból rá lehetett látni a város azon részére, ahol felcsaptak a lángok.

A város két betongyára látja el a két nagy építkezést, a vízi erőművet és az LPK-t betonnal, habarccsal, és más fontos építőanyagokkal. Stratégiailag fontos mindkét gyár, mert nélkülük egyszerűen leállnának az építkezések. Attól félünk, hogy most az egyik, igaz a kisebbik gyár kiesésével, fennakadás lehet majd az anyagszállításban, és ez a mi teljesítményünkre és keresetünkre is kihathat. A másik gyár nagyobb kapacitású és jóval korszerűbb, de ez is nagyon fontos létesítmény volt.

Érdekesek ezek a tüzek. Főleg a fellobbanásuk időpontja. Egy éve a sportstadion és sportcsarnok égett porrá, most meg a betongyár. Az időpont a fontos. Mindkét óriási tűz november 7. előestéjén, akkor, amikor már pont csúcspontjához ért a lelkes ünneplések sora és kezdődik a 4 napos ünnep. November 7. az oroszok legnagyobb ünnepe, hiszen a Szovjetunió születésének ünnepe. Ez itt óriási buli, de szerintem a világon mindenütt tudnak róla, hogy ez itt errefelé, hatalmas ünnep. Úgy tűnik, hogy

az orosz nép nem minden tagja érzi ezt így, és ilyen provokációkkal, gyújtogatásokkal hívják fel a közvéleményt arra, hogy nem mindenki híve a kommunizmusnak még ebben az országban sem.

Sok hasonló eset történhet, de erről mélyen hallgatnak a híradások, és próbálják bagatellizálni a helyzetet. Pedig hatalmas ez a tűz, szinte az egész várost bevilágítja. Közülünk magyarok közül is sokan felöltöztek és elmentek megnézni közletről, de a rendőrség lezárta a tűz környékét, és senkit nem engedett a közelébe, így a mieink is hazajöttek, mert itt a mi épületünk ablakából többet lehetett látni, mint lent a városból. Mindnyájunkat megbabonázott a hatalmas tűz látványa, órákon át álltunk mozdulatlanul bámulva az ablakokban. Ilyenkor nagyon sok minden átvillan az ember agyán, leginkább az a kérdés, hogy tényleg minden rendben van itt a Szovjetunióban? Ez a kommunizmus felé vezető út, tényleg olyan szép és örömteli, mint ahogy nap mint nap halljuk a propagandából és minden egyéb hírforrásból? Erre haladunk mi is? Ez kell nekünk magyaroknak, Magyarországnak? És majd náluk is fellobbannak a tüzek?

Mindenesetre a Csjáki Pali által felfedezett, és vásárolt kínai vodkából egy üveggel megiszogattunk erre a nagy ijedtségre. Ez is érdekes azért, az egész évben üres boltok, most a nagy ünnep közeledtével szépen megtelnek áruval. Sok olyan dolgot lehet kapni, amit csak talán május 1. körül lehetett, és azóta sem. Úgy látszik, hogy itt ez a bevett gyakorlat, és tudja a lakosság is, mert ilyenkor mindenki a boltokat járja és amit csak tud, megvásárol, s elteszi ínségesebb időkre. Van most ruhanemű, háztartási gép, tévé és rádió, na meg ital, szeszesital minden mennyiségben. Viszi is a nép, mintha csak ingyen adnák. Gyakran látni hogy nők, férfiak, a földig nyúló kitömött cekkerekben ötösével, tízesével cipelik a teli vodkásüvegeket.

Másnap, a tüzeset után, egy kicsit fáradt és álmos volt a társaság. Még szerencse, hogy én táppénzen voltam, így reggel kedvemre kialudtam magam. Amikor ismét mentem az SZTK-ba injekcióra, volt időm és újból megpróbáltam a Kázmért megkeresni. Itt a kórházban nagy szigorúság van, nem lehet akármikor járkálni, kizárólag csak a látogatási idő alatt, és csak kellő védőpapucsban és fehér köpenyben. Hát nekem most se volt. Úgy tudtam, hogy a barátom a negyedik emeleten fekszik valahol, ezért szépen felosontam. Senki nem állított meg, szépen felértem, és sorra nyitottam be a szobák ajtaján, keresve a barátomat. Mindenütt zsúfoltság volt, de szép rend és tisztaság is. Sajnos egy óvatlan pillanatban a nővérszobába nyitottam be, így egyből három ápolónő ugrott és körbefogva kiabáltak, magyarul, amiből szinte semmit se értettem. Lényeg az hogy kérdezték, hogy hogyan kerültem fel a negyedikre, és egyáltalán mi keresnivalóm van ott. Nagy nehezen megértették, hogy a barátomat akarom meglátogatni.

Persze erről szó sem lehetett, és mindhárman két marékra fogva a karjaimat, mint egy bűnözőt, kitoloncoltak a kórházból. Hiába mondtam a magamét, persze ők ugyanúgy nem értettek semmit az én magyar beszédemből, mint ahogy én sem az

övékéből. Mondjuk részemről jobb is, hogy nem értettek, mert bizony én mondtam ilyet is, meg olyat is, amit ha megértettek volna, talán még meg is lincselnek.

Másnap este jött fel a szobámba Bácskai Gabi, ő mondta, hogy neki sikerült beszélni Kázmérral, de ő a rendes látogatási idő alatt volt nála. Meg különben is már leköltöztették a második emeletre, úgyhogy én a negyediken hiába is kerestem, soha nem találtam volna meg.

Az ünnepre való tekintettel beindultak a sportversenyek, vetélkedők. Eredetileg, mint cserejátékos, és is szerepeltem volna az alapszervezeti focicsapatunkban, de így a megfázásom miatt, még néző se lehettem. Akik fociztak, azt mondták, hogy jó buli volt. A sakkcsapatunk viszont kiválóan teljesített, igaz minket erősít Papp Laci is, aki talán a legjobb sakkozó a magyar táborban. Meg is nyertük a sakkversenyt, ami ugye szép siker, de voltak akik kifogásolták, a Papp szereplését, mondván hogy ő vezető, így nem tartozik sehová. Csak azt elfelejtették, hogy a felesége a Tombácz Ildikó a mi KISZ alapszervezetünk tagja, és miután összeházasodtak, így a Laci is belépett a mi KISZ-szervezetünkbe. Tehát, teljesen jogszerűen játszott velünk. Még olyan jó sakkozó mint Lukács Pali, helyhiány miatt be se fért a csapatunkba, pedig aztán ő is jó játékos. Mindegy erősek voltunk, jogosan nyertünk. Lesz összesített végeredmény, amibe minden versenyen való részvétel beleszámít, és ott már jó a nyereség is. Az ünnepélyes eredményhirdetés majd valamikor jövő hó 7-én lesz, ha kapunk valamit, akkor azt ott, nagy ünnepség keretén belül adják át. Erre megy ki a Játék!

Mint írtam, Csjáki szerzett kínai vodkát. Ennek öröme Budai Misi isteni krumplipaprikást főzött, én meg egy pár üveg sörrel javítottam a színvonalon. Tapír is hozott ezt-azt, így négyen egy fenséges vacsorát csaptunk. Ez a Budai Misi egyre jobb és finomabb kajákat tud főzni! Hogy honnan tanulja fogalmunk sincs, de hogy van valami titka, az biztos!

Vacsora után segítettek a fiúk, és a szobámból az összes propagandaanyagot, meg KISZ-es papírt, plakátokat, meg mindent, ami párt-, KISZ-, vagy szakszervezeti munkához köthető, lehordtuk a mostanra elkészült KISZ szobába. Ezután ez lesz az a hely, ahol az ilyen dolgokkal lehet foglalkozni, és nem kell az egész lakást erre feláldozni. Most már nyugodtan jöhet ki a kórházból a szobatársam, felszabadult az ágya a sok kacattól.

Még ide tartozik, ezért most írom, hogy a Marxista esti középiskolában, csak minden harmadik embernek jutott tankönyv, azok is tavalyról maradtak. Ezért az előadások sokkal lassabban telnek, mert lényegesen részletesebben kell leadnom az anyagot, és időt is kell hagyni a jegyzetelésekre. Remélem, ha jönnek ki most Magyarországról, akkor hozzák a hiányzó tankönyveket is, és megoldódik ez a probléma.

Hogy itthon vagyok és járok orvoshoz, mindig szétnézek a környéken lévő boltokban is. Szerencsém volt, mert sikerült vennem bolgár csirkepörkölt konzerveket. Soha nem láttunk még ilyet. Este amikor megjött Csjáki meg Budai a melóból, s hoztak friss kenyeret, a változatosság kedvéért, most csirkepörköltet

ettünk. Nem volt rossz! Egy kicsit talán túlfőzték a húst, mert szinte omlott szét, ahogy hozzáért az ember, de egy kis hagymával, sóval, és paprikával a Misi csodálatos kaját hozott össze megint. Sajnos, most innivalónk nem volt, csak a Palinak volt valami iszonyú fanyar ízű, grúz vagy örmény vörösbor, amit csak ő tudott meginni.

Érdekes, már hetek óta lakik két új gyerek itt a lakásunk nagyszobájában, és szinte nem is látjuk egymást. Nem mondom, a Csjáki Palival találkoznak, hiszen egy szobában alszanak és az egyik gyerekkel már egy este én is kártyáztam, de több semmi. A régiekkel akikkel eredetileg is együtt jöttünk ki, azokkal igen, azokkal nagyon is szoros a kapcsolatom, de ezekkel az újakkal, valahogy nem sikerül a kapcsolatot megteremteni. Naná, már én mint öreg, majd csak nem fogok ott lebzselni a sarkukban, hogy „ugyan, kedves új lakótársaim, munkatársaim, igazán jó lenne, ha legalább bemutatkoznátok, és egy, két pohár ital mellett, mesélnétek magatokról, kik, mik vagytok, honnan jöttetek”, stb... Hát, ha ők nem közelednek, éntőlem itt élhetnek ítéletnapig, én megvagyok nélkülük. Olyanok, mintha nem is ide közénk tartoznának. Mintha egy különálló, másik brigád emberei lennének. Pedig mi öregek, mi vagyunk itt az úttörők, volna mit átvenni, tanulni tőlünk. Én ennek a két kölöknek még a nevét se tudom, ami lehet, hogy mint egy KISZ vezetőnek szégyen, de sajnálom. Majd ha lesz rá mód meg szükség, majd megismerkedünk. A Kázmérről meg még nem is hallottak tán, nemhogy ismernék őt, pedig ő egy olyan közösségi beleváló srác, hogy tán mind a 300 magyar ismeri, aki ide kijött tavaly augusztusban.

Augusztus 29-e fekete szombat. Azért neveztük el ennek, mert a vezetőink kitalálták, hogy dolgoznunk kell, és az így elvégzett munkánk bérét egységesen felajánljuk egy szobor építéséhez. A városi Komszomol kitalálta és szervezi, hogy az egyik köztéren építenek egy szobrot november 7-re a városban dolgozó ifjúsági brigádok összefogásával. Azt nem tudom, hogy a németek és a bulgárok is benne vannak-e a buliban, de hogy mi igen, az biztos. Mit ne mondjak, már mindenki töke teli van a rengeteg társadalmi munkától. Ha önkéntes lenne, mint ahogy egyébként minden sajtó, rádió, tévé ezt mondja, akkor a fene se menne el dolgozni, de egyszerűen kötelezővé tették, és aki nem megy el, azt igazolatlan hiányzóként felelősségre vonják. Nagy kalap szar az egész, de csinálni kell. Az biztos, hogy én még a szobor környékére se fogok menni. Elegem van, a saját munkám is rengeteg, az ilyen csinnadratta, látványünneplés már kezd unalmas lenni. Még aztán ráadásul a minap megjelent a munkaterületen egy orosz nő, aki az egész műszak alatt percenként jegyzeteli, hogy ki mikor mit csinál, hová megy, miért megy, még azt is feljegyzi, ha valaki tőle két méterre félreáll hugyozni. Na, az a szerencséje, hogy nem ért magyarul, mert amit ő kap, az nem semmi. A mellé beosztott magyar tolmács lány csak irul-pirul és dadog össze-vissza, mert ő érti a mi szavainkat, de nem meri lefordítani, pedig az orosz nő állandóan kérdezi, hogy mit mondtak, mit kiabáltak neki! Egyszerűen nem értjük, hogy miért minket, magyarokat baszogatnak, vizsgálgatnak? Körbe vagyunk orosz munkabrigádokkal, ők is itt dolgoznak tíz-húsz

lépésre tőlünk. Az embereik egész nap csak a tűz mellett guggolnak, szívják azt a rohadt mahorkájukat és lógnak naphosszat. Őket is látja a mi felügyelőnk, akkor miért nem az ő teljesítményüket méricskéli? Miért minket, akik tisztességesen dolgozunk? De ez a nő is szemét, mert délutánonként soha nem várja meg a műszakunk végét, mindjárt amikor az első busz megy be ebéd után Uszty-Ilimszkbe, ő avval már megy is haza. Volt aki jól beszél oroszul, odaállt elé, és ezt szóvá tette, csak azt a választ kapta, hogy nem tartozik őrá az, hogy ő, mármint az ellenőr, mikor megy haza. Mondjuk ez igaz, de hát akkor menjen innen a fenébe, és hagyjon minket dolgozni.

Különbben is egy olyan melót kaptunk, amit az oroszok kezdtek el, egy nagy akna zsaluzását. Már megkezdték a betonozást, amikor az utólagos ellenőrzésnél kiderült, hogy több mint 10 centiméter eltérés van a tervhez képest. Az oroszokat elzavarták, és most velünk hozatják helyre az ő elbazilikázott munkájukat. És akkor ez az orosz picca, meg itt lábatlankodik, és méri, hogy melyikünk mikor megy szarni meg hugyozni.

Összeállt a november 7-i négynapos ünnep teljes programja. Ez már végleges, mindenkivel egyeztetve, jóváhagyatva. Miután a programokra való mozgósításért is én lettem a felelős, elkészítettem a programismertetőket, és minden szintre, több helyre is kiplakátoltam. Remélem, hogy ez elég lesz, és mindenki tudhatja, hogy hol, mikor, milyen rendezvények lesznek.

Katikám a minap kezembe került egy érdekes cikk Bratszkról. Tudod, te is jártál ott tavaly mikor kiutaztatok, az a legközelebbi város. Nos, egy orosz emberről szólt az írás, akinek a neve Avvakum. Ez az ember pap volt, protopópa, ahogy akkor hívták, és a „Raszkolnyikok” vezetője volt, amiért 1656 és 1658 között száműzetésben, Bratszkban raboskodott. Maga a történet most nem érdekes, csak azért írtam ezt meg, hogy íme, már több száz évvel ezelőtt is megvolt ez az Angara parti város, csak akkor, mint száműzöttek munkatábora volt nevezetes. Persze rengeteg az új város és település, ami már a szocialista iparosítás révén jött létre, de azért vannak sok százéves múlttal bíró városok is.

Örömmel olvasom leveledben, hogy Gabikánk hazajöhetett Szegedről a klinikáról, és te újra GYES-en vagy vele. Tudom nagyon rossz, hogy meg kellett szakítanod a munkaviszonyod és lényegesen csökkent a családi bevétel is, de a kislányunk egészsége mindennél fontosabb! Kérlek, még egy-két hónapig próbálj kitartani, és akkor utazok haza, és minden könnyebb lesz!

Uszty-Ilimszk, 1977. október 31.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Jó érzés mindig, ha egy új hónap új dátumával kezdem a levelem. November van, titkos számításaim szerint, a hazautazásomat megelőző utolsó előtti hónap!

Az elmúlt napok mindegyike az ünnepség jegyében telt el. Maga az ünnep négy napos volt, de ezt a négy napot megelőző utolsó munkanap délutánján már a munkahelyen volt egy üzemi ünnepség. Ezt az oroszok tartották nekünk. A főépítésvezető volt a szónok, az irodaépület legnagyobb helységében. Sajnos előre nem szóltak, hogy egy kisméretű, jól befűtött helységben lesz az összejövétel, így – miután kinn mínusz 30 fok körüli hideg van –, jól beöltözve zsúfolódtunk össze ebben a kis helységben. Bezzeg a szónokok most megadták a módját, másfél órán keresztül beszéltek oroszul, amiből én alig értettem néhány szót. Az ünnepség végét már alig vártuk. A nagy melegtől és a rengeteg ránk izzadt ruhától, félig ájultan kecmeregtünk ki a szabadba, s indultunk a buszokkal be a városba, ami nem volt egyszerű, mert a felfagyott utak jégpályává változtak. Jók, ügyesek ezek a mi orosz buszvezetőink. Szépen, óvatosan tudják irányítani, ezeket a nagyméretű buszokat. Most is minden baj nélkül hazaértünk.

Még az imént említett fórumot megelőzően, kinn a munkahelyen felsorolták, hogy a SZMU-4 vezetőségétől, ki milyen pénzjutalomban részesült. Gyakorlatilag, akinek nem volt fegyelmi ügye, mindenki kapott, 30-50 rubel közötti összeget. Én 40 rubelt kaptam, aminek igazán nagyon megörültem, de azt hiszem, hogy mindenki örült, mert erre nem számítottunk, nem is tudtunk róla. Beérkezésemkor tudtam meg, hogy Guszjatyinból (város Ukrajnában, itt is dolgoznak magyarok, az orenburgi gázvezeték építőinek egyik telephelye van itt), a Leningrádban megismert és jó barátommá vált Nagy József jelentkezett. Ő tagja az ottani fotó-klubnak, és egy csomó képet küldött, avval, hogy szeretnék felvenni a kapcsolatot a mi fotóklubunkkal. Meg is kerestem Csikány Jóskát – mert itt ő a mi klubvezetőnk –, és átadtam neki a küldeményt, amit nagy örömmel fogadott. Egy másik csomagot is kaptam, amiben az édesanyám küldött 4 doboz Fecskét (cigaretta), amit valószínű hogy a közelgő ünnep tiszteletére nem loptak ki a csomagból, és néhány szelet csokoládét. Ennek a csomagnak meg Kázmér örült, mert nekiadtam, és így be tudta vinni a kórházba, ajándékba azoknak a nővérkéknak, akikkel ő ott összeismerkedett.

Majd el felejtettem, hogy másodmagammal, néhány napig egy újonnan épült trafóházba kellett mennünk, ahol oroszok dolgoztak. A mi feladatunk az volt, hogy belső állványokat kellett építeni, a magasan lévő ablakokhoz, hogy azokat megtakaríthassák. Sokan voltak az épületben, mindenféle szerelők, szakiparosok,

takarítók, de azalatt, a két nap alatt, míg mi ott voltunk, senki nem csinált semmit. Ha jött valami főnök, akkor az is leült közénk beszélgetni. Na, mi is fél óra alatt összeütöttük az állványt, és csak üldögéltünk napestig. Mindez említést sem érdemelne, csak pont ez idő alatt a mi rendes munkahelyünkön ott vannak, és stopperórával mérik, hogy ki mennyit dolgozik. Hát ide miért nem jönnek méricskélni az időt? Biztos azért, mert tudják, hogy itt senki nem dolgozik és nem is tudnának mit mérni. Nem mondom azt, hogy az oroszok a világ lustái, mert hát ezt a trafóházat is csak felépítették, de hogy mennyi idő alatt, és mi áron, azt csak a kommunista Jóisten tudja!

Szóval, ahogy hazaértünk a munkahelyről, az az örömteli hír fogadott, hogy az ünnep tiszteletére lehet vásárolni fejenként két kiló marhahúst, 2 üveg magyar bort, és egy doboz neszkavét. Be is vásároltunk, és aztán napokon keresztül finom kajákat ettünk. A Budai Misin kívül lett egy másik szakácsunk is. Az egyik új lakótársunk aki otthon több évig lakott munkásszállón és elég jól meg tanult főzni, isteni finom hagymás marhasültet készített. Csúszott is rá a finom magyar borocska!

Beindultak a versenyek, vetélkedők. Én most csak azokról teszek említést, amelyekben vagy versenyzőként, vagy zsűritagként részt vettem. Az egyik ilyen feladatom volt a fotókiállítás összeállítása, amire a képeket a srácok pályamunkaként adták be. A kiállítás szépen sikerült, mint zsűritag is szerepeltem. Nagyon sok szép kép gyűlt össze, szerintem az egész ünnepségsorozat legnívósabb kiállítását sikerült összehozni.

A keresztretjvényfejtő versenyen csütörtök délután, mint versenyző indultam. Sajnos, már az első körben kiestem, pedig azt hittem, hogy itt aztán aratni fogok. Az igazság az, hogy magamnak köszönhetem a leszerepelésemet, mert nem csak az időt mérték, de a hibákat is összeszámolták. Én elég hamar leadtam a megfejtést, ami ugyan jó volt, és tovább is juthattam volna, de több kockát üresen hagytam, és néhány egyéb helyre rossz betűt írtam, így sok hibapontom lett. Sajnos ez lerontotta az időeredményemet, és kiestem.

A keresztretjvényfejtés után ünnepi párttaggyűlésen voltam. Itt semmi érdekes nem történt. Amikor innen felmentem a lakásomba, megdöbbenve láttam, hogy a lakótársaim a nagyszobát csatatérre változtatták, szétdúlták. Kiderült, hogy poloskavadászatot tartanak.

Erről, mármint a poloskákról még nem írtam. Szóval, amikor a nyáron hazautaztunk, akkor a véglegesen otthonmaradóknak minden leltár szerint le kellett adni, a földszinten lévő raktárba. Ide tartoztak az ágyneműk is, és az ágyak matracai is. Azokat is le kellett vinni a raktárba. Amikor jöttek az újak, akkor ők minden szükséges ágyneműt megkaptak, és felhozták, ki-ki a maga lakásába. A hozzánk került két új fiú is így hozta az állítólagosan tiszta és fertőtlenített ágyneműit. Igen ám, de ebben a kilenc emeletes épületben, az alsó három, vagy négy szinten oroszok laknak, és a mi leadott tiszta cuccaink keveredtek az ő általuk közben leadottakkal a raktárban. Így adódott, hogy az új fiúk poloskákkal és tarakánokkal fertőzött

ágyneműket kaptak. Márpedig a poloska egy undorító rohadt vérszívó, amelyik irdatlan gyorsan szaporodik, és éjszaka a nyugodtan alvó embert ezer helyen is szívja, marja. Mikor beleszúr az emberbe, valami anyagot ereszt a szúrás helyén a bőr alá, így az áldozat semmit nem érez, csak amikor már a jóllakott poloska lemászik róla, akkor kezd iszonyúan viszketni a csípés helye. Most ezek a csípések aztán (több tucat is) a szúnyogcsípésnél sokkal erősebben viszketnek, ami ugye megkeseríti a magyar ember életét, és örökre elveszi a kedvét az egész Szovjetuniótól.

A poloska akkora, mint egy lencseszem. Hónapokig kibírja étlen-szomjan, képes teljesen összeaszalódni. Akkor amikor valami melegvérű barom, vagy magyar fiú kerül az útjába, rámászik és megszívja magát friss vérrel. A testtömege megsokszorozódik, mint egy lencseszem, akkorára gömbölyödik. Ekkor elbújik, mondjuk a matracba, és ott mire felemészti a sok vért több ezer utóddal is megörvendeztetni a matrac tulajdonosát. Nos, pont egy poloskavadászatra értem haza. A mi szobánkba még nem jöttek át, de ez csak napok kérdése. Szerencse, hogy még Kázmér táppénzen, itthon van, és ő annyira undorodik minden ilyen vérszívó dögötől, hogy biztos vagyok benne, hogy kiírtja majd őket.

A szamovár a legjobb poloskairtó. Na ne nézz hülyének, nem viccelődök, mert tényleg az! Azt elárulom, hogy nem úgy kell használni a szamovárt, hogy hozzávagdalja az ember a poloskához, vagy agyoncsapkodja vele! Nem, nem! A szamovárban vizet forral és a nyitott tetején a forró vízbe dobálja a megfogott poloskákat. Képzeld, még a 100 fokos, lobogó, forró vízben is úszik, vergődik percekig, mire aztán kegyeskedik elpusztulni. Egy rohadt, szívós dög ez a szibériai poloska. Ez a vérszívó olyan edzett, hogy talán sehol a világon nincs hozzá hasonló fajtársa. Ez kibírja a mínusz 50-60 fokot, és percekig vígan úszik a 100 fokos forró vízben. Több mint 300 egyednek sikerült a fiúknak összefogdosni és szarrá főzni, de tudjuk, hogy ez mit se számít, mert ha egy is marad, akkor már néhány napon belül az az egy visszapótolja ezt a veszteséget. Nem akarok cinikus lenni, de ez azt jelenti, hogy a kommunizmushoz a poloskák sorfala között vezet az út.

Másnap aztán mindenki a boltokat járta, és próbálunk valami poloskairtókat beszerezni. Mondanom se kell, mindenütt csodálkozva kérdezték, hogy poloska? Mi az? Mi még sose láttunk olyat. Most teszik a hülyét, és eltagadják, pedig az egész város mindig is hemzsegett mindenféle vérszívó rovaroktól, és egyéb dögöktől, csak valahogy a mi új épületünket eddig elkerülték. Most se fertőzöttünk volna le, ha nem költöztetik oda az alsó szintekre az oroszokat. Szóval, valami bűdös petróleumszagú sprayt sikerült vennünk, állítólag ez kiírtja a poloskát, vagy minket, mert ha befújom a szobámat, akkor fél napig oda a lábam se tehetem be, mert kibírhatatlan bűdös van.

Másnap volt a plakátkiállítás és verseny. Ezt a kiállítást is én rendeztem, sőt a megnyitót is én tartottam, de itt két saját munkámmal is, mint versenyző is szerepelek, ezért a zsűriből kimaradtam.

Szintén ezen a napon, délután négytől este hétig tartott a nagygyűlés. Erről most nem írok részletesen, ugyan úgy zajlott le, mint egy évvel ezelőtt. Itt is osztottak

kitüntetések, de csak KISZ kitüntetések, szakmaiakat nem. Sok fiú kapott ezt-azt, szerintem mindegyik meg is érdemelte. Akár még többen is érdemeltek volna jutalmat, de az otthoniak húztak egy határvonalat, és így a keretbe már mások nem fértek bele. Én a jutalmul kapott kis pénzemen, az ünnepre otthonról hozott konzerveket, és szalonnát vettem.

Másnap tartották meg a „Ki tud többet a Szovjetunióról” versenyt. Nagy küzdelemben a mi alapszervezetünk csapata nyert, aminek én is tagja voltam. Ez a verseny volt a legjelentősebb eseménye az ünnepeknek. Erre már hetek óta készültek a csapatok, melyeket egy-egy, itt a Szovjetunióban végzett tolmács is erősített. A mi csapatunk volt az egyetlen kivétel ez alól, de itt voltam én! Nagyképűség nélkül állítom, hogy szinte minden kérdésre én adtam meg a választ, a többi csapattagom, csak statisztált. A lényeg, hogy nagy küzdelemben, szoros csatában nyertünk. A győzelemért járó serleget Abonyi Gabi adta át, és az is eldőlt, hogy a KISZ alapszervezetek közötti összesített versenyt, ezzel a győzelemmel mi nyertük meg. Ez nagyon szép eredmény, mert azt mutatja, hogy sokrétű, a sportban, a kultúrmunkában és a politikai ismeretekben is a mi csapatunk élen jár.

A másnapi nagyszabású felvonuláson az volt a szerencsénk, hogy mi magyarok, a vonuló tömeg legelejére lettünk besorolva, így mintegy két óra múlva már mehettünk haza. Hideg, szeles idő volt. Tavaly már egyszer végigszenvedtük ugyanezt, most mindenki igyekezett a legrövidebb időn belül lelépni. Mentünk haza a jó meleg lakásunkba poloskát vadászni. Poloskairtás, ünneplés, poloskairtás, ünneplés, ez megy nap nap után. Így haladunk örömet sugárzó arccal a kommunizmus felé!

November 10-én éjjel, végre tudtam beszélni Kéry Andrással. Már éjfél körül járt, amikor a Ritter Attilával, (akivel Moszkvában ismerkedtem meg, ő ott tanult a Komszomol főiskolán,) felkeresett a szobámban. A Kázmér átment a szomszéd szobába poloskát vadászni, így jó három órán keresztül nyugodtan tudtunk beszélgetni. Én nagyon őszintén elmondtam minden gondom, itthoni problémám, és azt is, hogy nem fogok visszajönni. Ahogy megismerte a gondjaimat, megértette, a döntésem. Nem tiltakozott ellene, nem akart rábeszélni arra, hogy mégis maradjak, megértette, és megerősítette, hogy ő is a családot tartja mindennél fontosabbnak. Azt is mondta, hogy sikerült megegyezni az elmúlt napok tárgyalásai során az LPK vezetőivel, akik hozzájárulnak ahhoz, hogy két csoportban a magyarok szabadságra utazzanak. Az első csoport december 19-én, vagy 20-án indul egy hónapra, január 20-ig, míg a második csoport akkor fog egy hónapra indulni. Ő garantálja, hogy én az első, tehát a decemberi csoport utazója lehetek. A hazautazás költségét sem nekünk, melósoknak kell állni, bár az orosz fél szerette volna ennek a költségét áthárítani. Végül megegyeztek úgy, hogy akik most utaznak, azok majd a nyáron, egy hónappal később mennek haza szabadságra, és így akkor, minden rendben lesz, senki se károsodik, senkinek se kell plusz költséget vállalnia.

Mint ahogy kértem, ő is jónak tartja, hogy csak akkor jelentsem be az otthonmaradásom, amikor már közeleg az indulás időpontja, és arra kért, hogy az

eddig vállalt KISZ és politikai munkámat továbbra is végezzem. Természetesen, nagyon örülök ennek a döntésnek, és mindet úgy teszek majd, ahogy itt most megbeszéltük. Nagyon jó érzés, hogy Kéry Bandiék megértették a döntésem okát és lényegét, és támogatják elhatározásomat. Így minden baj és hátrányos következmény nélkül utazhatok haza decemberben.

Kéry Bandi még azt is vállalta, hogy az általam írt leveleket hazaviszi és eljuttatja neked, és még ő is fog téged tájékoztatni erről az itt hozott döntésünkről. Nagyon, nagyon boldog vagyok! Utazhatok haza, és végleg!

Mit számít már, hogy van poloska, vagy halnap, vagy mínusz 50 fok! Csak egy számít, hogy a hátralévő másfél hónap elteljen, és szerencsésen megérkezzek, és magamhoz ölelhesselek benneteket!

Uszty-Ilimszk, 1977. november 11.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Hála a Jóistennek, túl vagyunk az ünnepeken. Mint már írtam, itt a Szovjetunióban a november 7. a legnagyobb ünnep. Hozzá fogható, talán a május 1., de az csak háromnapos, míg ez négy. Persze a négy napot már hetekkel, hónapokkal megelőzi az ünnep tiszteletére indított különböző munkaversenyek és egyéb vetélkedők sokasága, ami nem minden esetben van átítatva politikával. Igaz, egy sportversenyt nehéz átpolitizálni, de ebben az országban még azt is sikerül néha. Az itt dolgozó magyar, bolgár és a német brigádok is be lettek vonva ebbe a nagyszabású buliba, gondolom, hogy ők is – mint ahogy mi –, örülnek, hogy túl vannak rajta.

Személy szerint én is elégedett lehetek. A KISZ Bizottság elég sok feladatot osztott rám, de összességében minden kiállítás, verseny, vetélkedő szépen lement, és még az aktivitással se volt különösebb baj. Most már egy kicsit fellélegezhetek, mert csak az oktatások maradtak, amik egész tavaszig kitartanak. A délutáni és esti elfoglaltságaim megengedték, hogy az orenburgiaktól kapott filmeket a Jakab Józsi segítségével előhívjuk, és elkészítsük a fényképeket. A Józsi a mester, én csak a segéd voltam, a közel 300 fénykép elkészítésében. Természetesen ehhez a szükséges anyagokat nekem kellett megvásárolni, de itt a Szovjetunióban elég nagy kultusza van a fotózásnak, és itt Uszty-Ilimszkben is minden szükséges anyag beszerezhető. A Józsinak kitűnő felszerelése van, így csak a szobámat kellett két éjszakára fotólaborrá átalakítani, aminek a Kázmér nem nagyon örült, de beletörődött. Egy csomó fényképpel kárpótoltuk a kellemetlenkedésért.

A munkahelyen is zajlik az élet. Sajnos beállt az igazi tél, amelyről most nem írok részletesen, mert egy évvel ezelőtt, elég pontosan próbáltam leírni az itteni mostoha viszonyokat. Most is hasonló, mínusz 30 fok alatti hidegek vannak, és sok hóesés, néha kellemetlen csípős hideg szél. Továbbra is alapozási munkát végzünk, amit gyakran megnehezít a sziklakeménnyé fagyott föld csákányozása. Nagyon nehéz munka, de néha erre is szükség van. Egy ilyen munka közben, egy szálka ment a bal kezem gyűrűsujjának a belső puha részébe. Próbáltam kipiszkálni, de nem sikerült. Azt hittem, hogy majd magától kilöködik, de a csákányozástól és a lapátolástól még inkább beljebb fúródott. Az lett a vége, hogy egyik napra az ujjam bedagadt, csúnya lilás színű lett, úgyhogy felkerestem vele az üzemorvost. Hát a „kedves nővér” jól megnyomkodta, tekerte, csavarta, próbálta a szálkát kinyomni. Én hiába sziszegtem, fújtattam a borzasztó fájdalomtól, rá se hederített. Hát kivert a veríték mire befejezte a kínszámot, de a szálka csak benmaradt. Valami zöldes, benzinszagú kenőccsel

bekente, és bekötötte az ujjam avval, hogy majd 4 nap múlva, hétfőn menjek vissza hozzá. Még szerencsém, hogy a bal kezemen van, így a jobbat tudom használni.

Este aztán annyira fájt, hogy képtelen voltam aludni. Egy forró vízzel telt lábosba lógattam bele a jókora uborka nagyságúvá dagadt és a délelőtti gyötréstől sötétlilává színeződött ujjamat. Ez se segített sokat, de a víz forrósága elnyomta a fájdalomérzetet. Mondjuk, egyébként se tudtam volna aludni, mert a poloskák, mint ahogy várható is volt, megjelentek a mi szobánkban is és a Kázmér, aki förtelmesen undorodik minden vérszívótól, hajtóvadászatot indított. Besegített a Csjáki Pali és a két új lakótárs is. Pontosán nem tudom a megölt poloskák számát, de a mi szobánkban is találtak több tucatot. Még én nem vettem észre, hogy engem martak volna, de lelkileg már rákészültem, hogy bármelyik pillanatban engem is megtalálnak.

Annyira fájt, sajgott és lüktetett az ujjam, hogy másnap nem mentem ki dolgozni, elmentem az SZTK-ba. Tolmács nem jött velem, de nem is volt különösebb szükség rá, mert a doktornő látta, hogy mi van. Nem sokat vacakolt, egy szikével simán felvágta az ujjam, ott ahol már a lila szín kezdett zöldes-sárgás árnyalatot is felvenni. Hát azt hittem, hogy az üzemorvosnál átélt fájdalom már nem fokozható, de tévedtem, mert most még sokkal nagyobb fájdalmat éltem át, mialatt a doktornő kitakarította a sebet, és egy valamilyen gyógyszerrel átítatott gézdarabot gyömöszölt a feltárt és kitisztított üregbe. Véresre rágtam, a számszélét, minden erőmre szükség volt, hogy az átélt fájdalomtól ne üvöltsek. Kaptam egy hatalmas kötést, és két szem altatót avval, hogy ha a fájdalomtól nem tudnék elaludni, akkor ezt vegyen be. Könnyes szemekkel köszöntem el, és már előre féltem a hétfő reggeli viszontlátástól.

A hétvégét átszenvedtem. Őszintén mondom, hogy már vártam a hétfőt, mert olyan fájdalmaim voltak, annyira lüktetett a sebem, hogy alig bírtam magammal. Jöttem-mentem, ha lefeküdtem, még rosszabb volt. Az altatókat megettem, de a fájdalom olyan erős volt, hogy csak nem tudtam aludni. Próbáltam lekötöni magam, kártyázni, olvasni, semmihez se volt kedvem. Hétfőn aztán irány a sebészet, ahol a kötést levéve, elszörnyedve láttam, hogy a sebem már zöldül, és teli van gennyel. A doktornő is csak a fejét csóválta. Most aztán kaptam vagy négy injekciót az ujjamba, körben a seb alatt. Kis idő elteltével, a doktornő felnyitotta a sebet, és szabályosan átvágta az ujjam, olyannyira, hogy miután kitisztította, én is láttam a csontomat. Egy kettéhajtott műanyagot vezetett át a seben, aminek a két vége mintegy fél centire kilógott az ujjam jobb és baloldalán, majd a sebet valamilyen erős szagú anyaggal lekezelte és bekötözte. Mondta, hogy a következő napokban minden reggel mennem kell kötözésre. Nem igazán örültem, hogy kiesek a munkából, de az az igazság, hogy már nem is nagyon érdekelt.

Ezután minden délelőtt a sebészetten jártam. Miután a sebem szépen gyógyul, így néhány nap múlva kivették a műanyagot, és a már kitisztult sebet 8-10 öltéssel összevarrták. Egyelőre szó se lehet arról, hogy dolgozzak, de nem is bánt a dolog. Már teljesen a hazautazás lázában élek, igaz, hogy még most csak a társaim

pakolászását, készülődését figyelem, de ha ők elutaznak, akkor én is kezdem a készülődést.

Egyébként is eléggé megromlott kinn a légkör a munkahelyen. Jött egy csomó új ember Magyarországról, és lehet, hogy a mi brigádunkat is szétszedik, átszervezik, és egy vagy két új munkabrigádot hoznak létre. Azokat a jól kialakult, munkahelyi, emberi és baráti közösségeket, amik idáig voltak, szétszabdadják, össze-vissza keverik. Az emberek idegesek, ingerlékenyek. Velem is előfordult, hogy kinn a munkahelyen, egy semmiségen az egyik legjobb barátommal, akivel nemhogy első naptól, hanem azt jócskán megelőzően, még a szegedi alkalmassági vizsga napjától a legjobb barátságban vagyok, összeveszttem. Össze ám, de úgy, hogy majdnem egymás torkának ugrottunk. Tudom hogy egyformán, mindketten hibásak vagyunk, de feszült, ideges mindenki. Lehet, hogy énrám is rámfér ez a kis táppénz, lesz pár nap, hogy lehiggadjak, megnyugodjak. Azóta sikerült a bárban venni két ötliteres befőttesüvegbe csapolt sört, és iszogatás közben a barátainkkal együtt átbeszéltük ezt a dolgot is. Én már békülnék, de az a keményfejű Tapír még duzzog egy kicsit. Biztos, hogy ő is megbékél előbb-utóbb.

Amióta megtudtuk, hogy lesz szabadságolás, azóta az egész magyar táborban ez a fő téma. Megy a tippelgetés, találgatás, hogy ki, mikor, melyik csoporttal tud utazni. Az biztos, hogy több csoport is fog menni. Először, december legelején mennek azok, akik még 1976 augusztusától idáig egyszer sem utaztak haza. Ilyen az én két régi lakótársam, a Csjáki Pali, és a Jacsó Kázmér. A két régi jó cimborát, akik igazi jó barátaim lettek, már csak néhány napig látom, hiszen mire ők visszaérkeznének, akkorra én már végleg elutazom. Még őket sem avattam be, még nem tudják, hogy én már nem fogok visszajönni. Mint ahogy Kéryvel megegyeztem, csak az utolsó pillanatban fogom ezt a döntésem másokkal is megosztani. A Kázmér különben is nagyon szomorú, merthogy sokat betegeskedett, közölték vele, hogy az egészségi állapotára tekintettel otthon kell maradnia. Nagyon el van kenődve, mert ő igazán jól érezte magát itt. Otthon még, nőtlen ember lévén, a szüleivel élt egy lakótelepi lakásban, és úgy tervezte, hogy az itteni munkája gyümölcseként próbálja majd az otthoni dolgait alakítani. Hiába rendes, dolgos srác, most, amikor már túl van a sok betegségen, most próbálna kicsit ráhajtani, ha lehet, akár még egy évvel tovább is kinn maradni, és tessék, most meg nem engedik neki. Őszintén sajnálom.

Most, már napok óta ő is, a Csjáki Pali is, de még a Lukács Pali is, hogy a közvetlen barátaimat említsem, pakolászna, csomagolna. Különösen a Kázmérnak lesz sok csomagja, hiszen ő mindent visz. Talán az a szerencséje, hogy a Csjáki nem igazán visz sok cuccot, így ő tud majd segíteni rajta. Tehát szomorú napokat élünk át mostanában, a búcsúzás, az elválás napjait.

Az eredetileg kijött és egy lakásba került öt emberből, napok múlva egyedül a Csjáki Pali marad. Barócs Laci és Zvolenszki Jancsi még a nyáron, Jacsó Kázmér és én meg most fogunk végleg hazautazni. Az új fiúkat akik most jöttek, még nem is ismerem, de már őszintén szólva, nem is nagyon érdekelnek. Az eredetileg kijött 300

fős brigád mintegy harmada kicserélődött. Akik utóbb jöttek, azokat szétszították az otthonmaradók helyére a munkabrigádokba, a lakásokba. Ezek az emberek már a készbe, a kitaposottba, az otthonossá tett és kényelmessé varázsoltba jöttek. Szépen betették a seggüket, mint mi, amikor színházba megyünk, és jóleső mosolygással belesüppedünk a páholy, kényelmes foteljébe. Mit tudnak ők arról, hogy mi volt itt, amikor mi elsők kérkeztünk. Fogalmuk nincs arról a sok nehézségről, kényelmetlenségről, veszélyről, és rossz ellátásról, amivel mi szembetaláltuk magunkat. Sem mi, de sem a minket fogadó oroszok nem rendelkeztek semmilyen tapasztalattal. Mindent nekünk közösen övelük kellett itt a helyszínen megtanulnunk. Közben élni, dolgozni kellett. A városnak is el kellett fogadni minket, az itt élőknek ugyanúgy meg kellett ismerni a mi szokásainkat, temperamentumunkat, viselkedésünket, mint ahogy nekünk az övéiket. Mi pionyirok voltunk, úttörők a szó igazi értelmében. Nem az a néhány bulgár gyerek – aki igaz, néhány héttel, hónappal előttünk jött Uszty-Ilimszkbe – aki egy nyelvet beszél az oroszokkal, nem ők voltak itt az úttörők, hanem mi.

A Szovjetunió történetében mi a tavaly jött háromszázak, mi voltunk az elsők, akik idegen ország lakosaiként, ilyen nagy tömegben szervezeten, munkavégzésre Szibériába jöttek. Soha a világon, senki, sehonnan így még nem érkezett ide. Szibéria egy misztikus elzárt földrész a világ minden lakója számára. Ide csak úgy nem lehet kiutazni, sem turistaként, sem másként. Tudom a háborúk során kerültek ki ide hadifoglyok ezerszám, de ők egy szigorúan zárt tábor lakóiként, ha egyáltalán túléltek, mit se láttak Szibériából. Mi szabad emberként jöttünk, és éltünk itt olyan emberek között, akik csak gyűjtőnéven nevezve oroszok, mert ők ennek a hatalmas világbirodalomnak sok-sok nemzetiségéből tevődtek össze.

Nem tudom, nem értek hozzá, de úgy érzem, hogy megszerettek, befogadtak minket, magyarokat. Ez nem egyszerű dolog. Számptalan apró konfliktus, súrlódás jellemezte a beilleszkedésünket, de mi akartuk hogy ők elfogadjanak minket, és ők meg el akartak minket fogadni. Akik most, másfél év után jöttek, önekik már csak be kell illeszkedniük az így közösen kialakított körülményekbe. Nekik már csak viselkedni és dolgozni kell, meg vigyázni arra, hogy amit mi addig kivívtunk, becsületes munkával megszereztünk, azt ne basszák el.

Ezért sajnálom nagyon a Kázmért! Ő, aki az első naptól kezdve szeretett itt élni és dolgozni, sok baráttra, ismerősre talált, most egy szar betegség miatt el kell hogy menjen, és örökre el kell szakadnia mindettől, amit itt szeretett.

A Bilcsik Jánosék esete más. Ő nem is a csoporttal, hanem most november 17-én utazott haza Vojuczki Erika tolmácsnővel. Ha jól tudom, akkor ők lesznek a második olyan pár a magyarok között, akik az itteni ismeretségük után összeházasodnak. Úgy tudom, hogy még két fiú is utazott velük, tehát összesen négyen mentek haza, de hogy ők miért, nem tudom.

A Papp Laci, a feleségével, Ildikóval 24-én utaztak Magyarországra, viszont 26-án otthonról utazott ki ide egy tolmácsnő és két férfi, akik gépkocsivezetők. Állítólag a

magyar főnökség fog kapni valamilyen mikrobuszt, és annak lesznek a sofőrjei. Szóval itt a hazautazások előestéjén most ez a téma a magyarok között.

Azt hiszem, hogy két csoportot indítanak, az első december 19. vagy 20. körül indul, és őket váltja január közepén a második csoport. Én mindenképpen az elsőben fogok utazni, már annál is inkább, mert mint nős és családos ember, ebbe a csoportba kerülök. Itt jegyzem meg, hogy sajnos mára, azok között a nős emberek között, akik ide kiutaztak, nagyon sokuk házassága megromlott vagy felbomlott. Ez az arány, akár a 60-70%-ot is elérheti. Azért az itteni férjek mentségére legyen hozva, hogy az esetek legalább felében nem a férj, hanem az otthon egyedül maradt asszony miatt történt a szakítás. Hiába fiatal, egészséges szervezet, nem minden esetben bírja el a hosszan tartó különélést. Ahhoz, hogy egymás mellett kitartsanak, nagyon erős lelki kapcsolatra is szükség van. Hála Istennek, hogy a mi kapcsolatunk kiállta ezt a próbát.

Történt a napokban egy súlyos baleset. Apróbb munkahelyi balesetek eddig is előfordultak, de ilyen súlyos még nem történt. Az egyik fiú munka közben egy gerendát vitt a vállán, és ballagott az út szélén. Egy orosz sofőr által vezetett ZIL teherautó ment el mellette, és elsodorta. A fiú az út szélére esett, és rá az a gerenda, amit a vállán vitt. Óriási szerencse, hogy a teherautó nem rajta, hanem csak a gerendán hajtott át. Igaz, hogy a srác lába az útszegély és a gerenda közé szorult, és abban a pillanatban eltört, de még ennek ellenére is azt mondhatjuk, hogy szerencsés baleset volt, ami akár sokkal súlyosabban is végződhetett volna. Így is ez volt a magyar brigád tagjai között az eddigi legsúlyosabb ütemi baleset. Reméljük, nem is lesz több.

Közben, november 18-án megünnepeltük az egyik brigádtagunk, Kovács Jenő neve napját. Mint ahogy ilyenkor lenni szokott, iszogattunk, beszélgettünk, régi sztorikat emlegettünk fel. Hogy mégse legyen felhőtlen jókedvünk, itt mondta egyik barátunk, aki éppen az imént beszélt Hanyecczal a főnökünkkel, hogy az év hátralévő öt szombatján a szabadságolások miatt dolgozni kell. Sok a meló, a hazamenő emberek kiesését másként nem lehet pótolni, csak túlmunkával. Még jó hogy a vasárnapok megmaradnak szabadnapnak. Egyébként tényleg nagy a hajtás, sok a meló, és ugyebár itt a Szovjetunióban tervgazdálkodás van, és a kitűzött terveket hozni kell! Ettől a rossz hírtől függetlenül, azért jót iszogattunk, Jenő barátunk névestéjén.

Most, hogy nem dolgozom, volt időm a városban üzletekbe járkalni. Sikerült vennem egy szuper 8-as filmvetítőt és öt-hat mozgófilmet. Itt a gyerekek legnagyobb kedvence az a kisnyúl, amelyik minden alkalommal izgalmas kalandok közepette túljár a buta farkas eszén. Ennek a rajzfilmsorozatnak a címe: „No pagagyí” Na várj csak! Ezekből a mesefilmekből sikerült néhányat megvásárolnom. Ez lesz a gyerekeim ajándéka.

A városban az utak jegesek, síkosak. Az autók vezetői ennek ellenére sokszor úgy száguldoznak, mintha versenyeznének. A munkából jövők mondják is, hogy szinte

nincs nap, hogy valamilyen baleset miatt ne kellene akár jövet vagy menet várakozniuk.

Katikám, nem tudom, hogy az otthoni tévé valamelyik műsorában adott-e közvetítést rólunk, mert itt voltak ők is, és a november 7-i ünnepegekről sok felvételt készítettek.

Most a kezembe került „A Szovjetunió” című újságnak az a példánya, amelyiknek a címlapján az „Artyika” jégtörő hajó látható. Ebben az újságban nagy cikk és sok kép látható a nyári leningrádi buliról. Az egyik képen én is látható vagyok, ezért ha tudod, próbáld valahol ezt az újságot megszerezni.

December elejével felpeszdukt az élet a magyar házban. Harmadikán Ferenc nap, ami az egyik legnagyobb névnap. Magamat is beleértve, sok Ferenc van a brigádban, és hát mint mindig névnapokkor, most is tart az ünneplés, az iszogatás, a nótázás. Én is sok köszöntőt fogadtam. Közülük külön csak hármat említek, a hazautazó jó barátaimat, a Csjáki Palit, a Lukács Palit és a Jacsó Kázmért. Mindegyikőjüktől egy-egy üveg konyakot kaptam ajándékba, de természetesen rajtuk kívül még mások is köszöntöttek. Ezt az alkalmat használtam ki, és elárultam, hogy eldöntött dolog, hogy én végleg hazautazom. Mondhatom, elég nagy megdöbbenést keltett a bejelentésem. Hitetlenkedtek, és nem értették az elhatározásom okát. Mivel volt időnk beszélgetni, őszintén elmondtam, az előzményeket, azt is, hogy már mindent lerendeztem a Kéryékkal, és hogy a döntésem végleges. Különösen a Kázmér lepődött meg, mert ő mint szobatársam, soha nem hallott panaszkodni, vagy az otthoni problémáimról beszélni. Ő egyébként azt mondta, hogy otthon mindent megpróbál annak érdekében, hogy visszajöhessen, akár a KISZ vagy más vezetőkön múlik, megpróbálja megkeresni őket. Hát őszinte szívvel, nagyon szurkolok neki hogy sikerüljön, Sajnos én már nem fogom megtudni, hogy visszajöhet-e, vagy sem, mert valószínű, hogy végleg elbúcsúznak egymástól, és az életben talán lehet, hogy soha nem találkozunk ezután.

Tart a buli, a jókedv. Ráadásul hétvége van, az emberek többnyire itthon vannak. Az egyik magyar fiú most tartja az esküvőjét egy helyi kislánnyal, aki nem névnapozik, vagy éppen búcsúzkodik, az jóllehet éppen a lakodalomban mulat.

1977. december 3-án hajnal 4-kor a Lukács Pali még egyszer feljött a szobámba, azt mondta, azért hogy megnézze, hogy Pali és Kázmér útra készen vannak-e, de én tudom, hogy a szíve hozta fel. A szíve hozta, még egy utolsó baráti ölelésre, egy utolsó Istenhözadára. Együtt indultunk valamikor tavaly Orosházáról. Végig kitarítottunk egymás mellett, pedig volt amikor a kapcsolatunkra elég sötét felhők vetítettek árnyékot. Mégis megmaradtunk barátoknak, jó cimboráknak, és ilyenkor amikor nem tudja, csak érzi az ember, hogy lehet hogy az életben utoljára látjuk egymást, bizony elszorul a torkunk. Nem szégyellem, akármilyen keménykötésű igazi „szibírjakká” váltunk, amikor utoljára átöleltük egymást, mindkettőnk szemeit elhomályosították a kibuggyanó könnycseppek. Egymásnak segítve, a csomagokat

cipelve bukácsoltunk le a lépcsőn a kilencedikről az épület előtt várakozó autóbuszhoz.

Az egész házban zengett, harsogott a nótázók kórusa, s a „Nagornaja ulicán”, amikor a hazautazókkal lassan elindult az autóbusz, közel száz magyar torokból harsant fel, az „Ez a vonat, most van indulóban” kezdetű régi magyar katonanóta. Szállt a szép magyar nóta dallama. Talán még soha nem harsant fel ilyen szívszorítóan szép kórus a távoli Szibériában.

Budai Misivel, Simon Gyurival és másokkal, a fejünket lehajtva, szó nélkül ballagtunk fel a szobáinkba. Én is ott álltam egymagam a küszöbön, szemben velem Kázmér valamikori fekhelyének csupasz vasváza. Mit keresek én még itt? Ez már nem az, ahová én kijöttem. A ház, a lakás, a szoba ugyanaz, de kihalt belőle az élet. Az az élet, amit a barátaim, a cimboráim, a munkatársaim jelentettek. Önélkülük minden más már itt. Vannak emberek, újonnan jöttek, meg hát régiek is, de az a környezet, azok a társak, akik engem másfél éven keresztül körbevettek, szinte magukhoz öleltek, óvtak, segítettek, szerettek, az már nincs többé. Az örökre elmúlt, megváltozott, átalakult. Nincs már nekem itt semmi keresnivalóm. Még két hét, és én is indulok. Indulok haza a családomhoz, a gyermekeimhez, az otthoni szeretteimhez.

Van egy brigádképem, nézem az arcokat. Nekem ez, a képen látható csapat volt a brigádom. Tudom, hogy a neve szerint azóta is megvan, de az már nem az enyém, nem az én brigádom. Íme a kép, akik együtt kezdtünk, és dolgoztunk, együtt örültünk és szomorkodtunk, együtt éltünk meg nagy szerelmeket és veszekedéseket, de sokszor együtt jajgattunk a jó orosz vodka, és bor okozta másnaposságtól, 1976 augusztusától több mint egy éven keresztül Szibériában.

Egyedül maradtam. Nagyon egyedül. A legjobb barátaim utaztak el, és tudom, hogy soha nem látjuk már egymást. A lakásban sem éreztem jól magam, lementem Budai Misihez, és néhány cimborával, a régiek közül megpróbáltuk oldani szomorúságunkat egy kis itókéval. Istenem, de jól jött most az a három üveg konyak, amit az elutazó barátaimtól kaptam!

Uszty-Ilimszk, 1977. december 4.

Csókollak benneteket: Feri

Drága Katikám, Gyerekek!

Az utolsó két hét a Szovjetunióban, Szibériában, itt Uszty-Ilimszkben eltöltött utolsó napjairól szól ez a levelem. Nem törekszem arra, hogy az eltelt 13 nap eseményeiről a napok múlásának sorrendjében írjak. Inkább azokat az eseményeket rögzítem, amik még említést érdemelnek, és az eddigi beszámolóimban nem szerepeltek.

Kezdem mindjárt avval, hogy az elmúlt napok délelőtti és kora délutáni óráit is az SZTK-ba járással töltöttem. Most az ujjam állapotáról nem írok, szépen gyógyul, de reggelként egy-egy penicillin injekcióért, délutánonként meg egy-egy, valamilyen vénás injekció felvételéért járok. A várótermekben, bármikor is megyek, mindig sokan vannak. Mivel egy-egy osztályon, így a sebészetben is, egy időpontban egyszerre több orvos is rendel, én azért mindig csak ahhoz a doktornőhöz mentem, akinél eredetileg is jelentkeztem. Véletlen volt, hogy legelőször, pont ővele hozott össze a sors, de őszintén örülök neki.

Egyébként, legalábbis én így éltem meg, amikor ide kijöttünk úgy látatlanban, az előzetes szóbeszéd és pletykák hatására talán féltünk az itteni orvosoktól. Fene tudja, de szerintem kell hogy az ember bízzék az orvosokban. Ez a gyógyulás szempontjából is nagyon fontos.

Engem most egy magas, szikár orvosnő kezel, ő is vágta fel a sebem és egy fiatal dundi, babaarcú, olyan mongoloid típusú, talán doktornő, vagy csak nővérke volt a segítője. Van rajtuk kívül több orvos itt a sebészetben, hiszen nemcsak a város, de több száz kilométeres környezete az ami ide tartozik, és innen fogadják a betegeket, akik rengetegen vannak. Kell tehát a sok orvos, hogy győzzék a munkát. Én mégis, csak ebben a két orvosnőben bízom, és inkább várok órákat is, ha kell, de mindig ügyeltem arra, hogy hozzájuk kerüljek. Bennük bízom. Pedig hogy megkínzott az öreglány!

Emlékszel, írtam hogy a Szűcs Pistát elütötte egy teherautó. A srácnak volt vagy harmincféle törése, zúzódása, kisebb-nagyobb belső- és külső sérülése, és őt is mint tavasszal a Gyetvai Tibit, aki a fáról leesett, a sír széléről hozták vissza és gyógyították meg! Kérlek szépen, ez a fiú, a Szűcs Pista, velünk utazik haza szabadságra! Hihetetlen, de olyan szépen gyógyul, forrnak össze a törései, javul az állapota, hogy tud utazni velünk. Egy hónap alatt rendbejött, és a szabadsága alatt még otthon a finom hazai kosztot, biztos felerősödik úgy, hogy jöhet majd vissza, dolgozni. Az itteni orvosok ügyesek, képzettek, kiváló szakemberek. Az, hogy a rendelők, műtők, az otthoniaknál sokkal rosszabbul felszereltek és nem igazán használnak fájdalomcsillapítást, érzéstelenítést, nem jelenti azt hogy nem kiváló szakemberek. Sőt, még inkább dicséri őket, hogy összehasonlíthatatlanul mostohább

körülmények között is, elmaradott, talán, mai szemmel nézve, primitív eszközökkel és felszerelésekkel is, nagyon jó hatásokkal tudják a betegeket gyógyítani. A felszerelés hiányát a szaktudásukkal, az ügyességükkel pótolják. Mi és én is csak jót mondhatunk róluk, még akkor is ha néha kegyetlen fájdalmakat kellett átélni a kezeik alatt. De hát arról nem az orvos tehet, hogy itt például teljesen természetes dolog, hogy a foghúzás során semmilyen fájdalomcsillapító injekciót nem alkalmaznak. Inkább mi kényelmesedtünk el egy kicsit.

Itt jegyzem meg, hogy egy párttaggyűlésen Hanyecz István táborvezetőnk sok egyéb mellett, kérdésemre, egy példaként azt is említette, hogy a Jacsó Kázmér ha otthon elmegy orvosi vizsgálatra és ott megállapítják, hogy az itteni hosszú kórházi kezelést követően teljesen felépült, akkor engedélyezik, hogy a szabadsága leteltével visszajöhessen. Természetesen, otthon neki kell a különböző vizsgálatokat bevállalni, és erre a szabadsága jó néhány napja rámehet, de van esély arra, hogy visszajöjjön. Azt hiszem, hogy ennek a hírnek, mi a barátai is csak örülhetünk, mert tudjuk, hogy szeretett itt élni és dolgozni, jól érezte magát, és nagyon rosszul érintette, amikor közölték vele, hogy végleg hazaküldik. A sok betegsége után, talán akkor lenne igazságos hozzá a sors, ha visszajöhetne.

Ahogy elutazott Kázmér, egyedül maradtam a szobában, és elkezdtem én is csomagolni. Sok cuccom lesz és elég nagy a túlsúlyom is. A nyári esetből tanulva legalább 60 rubelt kell félretennem a túlsúly megfizetéséért. Sajnos ahányszor átszállok majd egyik repülőgépről a másikra, akkor ott is ugyanúgy fizetni kell. Végül is nem baj, hiszen a saját csomagjaimért fizetek. A nagyobb gondom az, hogy nem csak nehezek, de terjedelmesek is a cuccaim. Persze, már szervezkedek, és megpróbálom a velem együtt utazók közül egyik-másik barátomat rávenni, hogy ki egy plüss óriásmackót, ki egy járóbabát, ki meg egy nagy szőrmemedvét vállaljon fel, és segítsen elhozni.

Kénytelen voltam mindent itt beszerezni, mert a hazautazással kapcsolatos eligazításon megtudtuk, hogy december 17-én hajnalban, innen a magyar ház elől busszal indulunk Bratszkba, onnan repülővel Krasznojarszkon keresztül Moszkvába, és ott átszállás után, szintén repülővel megyünk Budapest-Ferihegyre. Ez azt jelenti, hogy még az indulás napján meg is érkezünk haza. Ez úgy lehetséges, hogy a nappal egy irányba, nyugat felé utazunk. A repülőgépek 800-1000 kilométert tesznek meg óránként, ami nagyjából megegyezik egy-egy időzóna távolságával. Ez azt jelenti, hogy ha Bratszkból reggel 8-kor indulunk, és 1000 kilométeres sebességgel repülnénk, akkor kilenckor szállnánk le Budapesten. Természetesen ez az idő megnő a várakozásokkal, átszállásokkal, de a lényeg, hogy még azon a napon otthon leszek.

Már azt is írtam, hogy a szabadságra utazók búcsúztatása és egy lakodalom milyen hangossá és mozgalmassá tette itt az életet. Mindezek napra egybeestek a Ferenc nappal, ami a sok Ferenc miatt igen nagyszabású. Talán a Karácsonykor esedékes István és János napok még nagyobbak, mert belőlük még a Ferenceknél is többen

vannak, de a szabadságra utazók miatt, lehet hogy az idén ez a mostani lesz, a legnagyobb névnap.

Sok barátom, munkatársam megköszöntött, két napig szinte megállás nélkül névnapoztunk a szobámban. Ami igen kellemes meglepetés volt, hogy a barátaim a mi rádiónkon keresztül egy nótacsokrot küldtek. A rádió folyamatosan közölte a jókívánásokat, és egyszer csak hallom, hogy az én nevem is elhangzik a felköszöntöttek sorában. Szép magyar nótákat küldtek a srácok, amiket hallgatva, bizony egy kicsit elérzékenyültem. Nem szégyellem, hogy kibuggyant a könny a szememből.

Különösen az esett jól és volt megható, hogy a szívbéli jó barátom, Simon Gyuri, a „Tapír” is felkeresett, és felköszöntött. Jó alkalom volt ez arra, hogy kibéküljünk, és feledjük a sérelmeinket. Talán az egyik legjobb barátom, munkatársam volt ő, akire mindig, és mindenben számíthattam. Már a kiutazásunk előtt, még otthon összebarátkoztunk. Együtt jártunk Szegeden, aztán az előkészítő táborban Dunaújvárosban, és amikor ide kiérkeztünk, akkor egymás melletti lakásokba költözhattünk. Végig nemcsak hogy egy brigádban, de nagyon sokszor együtt is dolgoztunk. Én már tudom, de ő még nem, hogy még néhány nap, és akkor talán örökre búcsút intünk egymásnak. Nem tudtam volna úgy elutazni, hogy őt búcsúzásakor ne öleljem magamhoz. Ő egy erős, konok, de őszinte és mindig becsületes barát, akinek óriási szíve van. Akiket ő a barátjának fogadott, és Istennek hála, én is közöttük lehettem, azok a nap minden pillanatában számíthattak rá.

Megköszöntött a Kovács Józsi is. Ő a KISZ alapszervezeti titkárunk is, mindamellet, hogy a munkahelyen is együtt dolgoztunk. Nagyon jó, hogy ő lett a KISZ titkárunk. Úgy tudom, hogy már a kiutazásunk előtt, otthon is az volt. Jó szervező, agilis ember volt, aki a munkahelyén is kitűnt szorgalmával. Nekem rengeteget segített. Talán nem is tudja, de hogy KISZ vezető lettem, nem tudtam volna a feladataimat elvégezni, ha nincs ő, ha nem segít, ha nem mozgósítja a srácokat. Most a november 7-i ünnepség keretében, a különböző vetélkedőkön, versenyeken három kiemelt rendezvény volt. Mindhármát a mi alapszervezetünk nyerte, és így egyértelmű, hogy az összesített versenyt is mi nyertük. Az alapszervezetünk tagsága szinte teljesen megegyezik a munkabrigádunkkal. A Józsi volt, aki minden versenyre, vetélkedőre mozgósított, szervezett, hozta az embereket. Ő is azok közé tartozott, akik az itt töltött másfél év alatt közel került hozzám, igaz, jó barát volt. Hasonló barátaim lettek a Nagy Feri és a Gyetvai Tibi, de még véletlen se szeretném kifelejteni a sorból a Jakab Józsit vagy a Csikány Jóskát. De ugyancsak szeretettel öleltük meg egymást a névnapomon a Bácskai Gabival és Lénával a feleségével. Kedves, aranyos társaim lettek ők. Ki ne felejtsem a sorból Kaufmann Pali barátomat, akivel úgy a munkahelyen, mint a szabadidőben, de sokszor buliztunk és szórakoztunk. Hogy tudtunk örülni, ha néha-néha sikerült szereznünk és megiszogatnunk egy-egy üveg jó bratszki sört.

És még sorolhatnám a többi köszöntőket, a két újonnan jött lakótársamtól, a régi cimboráig. Mind-mind, kedvesek, aranyosak voltak, hogy megemlékeztek rólam ezen a napon.

Egy kedves kis epizód a névnapom napjáról: A takarítónő szomorúan mesélte, hogy valamilyen ok miatt a 11 éves kislánya kórházba került. Nagy a szomorúság a családjukban, és hiába visznek ezt-azt, nem sikerül a kislányt egy kicsit vigasztalni, jobb kedvre deríteni. Miután ezt megtudtam, Nagy Feriékkel és másokkal összefogva sikerült egy csomó édességet, rágógumit összeszedni, és beküldtük az anyukával a kislánynak. Az ajándéknak óriási sikere lett, a kislányt újra látták a szülei mosolyogni, és annyira jól esett az édesanyának, hogy hálából olyan takarítást rendezett a lakásunkban, hogy talán még soha ilyen tisztaság nem volt. Mi is örültünk, hogy segíthettünk, annak meg különösen, hogy néhány nap múlva a kislány elhagyhatta a kórházat, és újra otthon, családi körben gyógyulhatott.

Sajnos, hiába volt ragyogó tisztaság, a poloskák ellen mit se számított. Ahogy Kázmér elutazott, már a következő éjszaka arra ébredtem, hogy viszket mindkét lábszárom, és az egyik kezem a csuklóm körül. A sok apró, piros kis szúrásnyom egyértelművé tette, hogy megtaláltak a poloskák. Undorodom, irtózok tőlük, a szomszédban lakó két új fiú segítségével több órás hajtóvadászatot tartottunk. Én mindent szétszedtem, kibontottam, kiráztam. Az egyik fiú, a szobaajtóban guggolva egy kalapáccsal ütötte agyon az arra menekülő poloskákat. Az akció végére a kalapács fokán egy nagy dudor nőtt az egymásra ragadt agyonlapított több száz poloskából. Ilyet én még nem láttam, egy egész regiment poloska menekült, egy részük a padlón, másik részük meg a falon. A másik fiú az öngyújtója lángjával égette halálra a falon menekülőket. Rengeteg poloskát kiirtottunk, de ez kevés, meg kell találni a fészküket, hogy kiirtsuk az anyákat és az utódokat.

Napok teltek el, mígnem egyszer csak észrevettem az ágyam faburkolatán az apró fekete kis pöttyöket. Ez az ami elárulja a poloskák búvóhelyét, a fekete pötty, ami tulajdonképpen a vérrel jóllakott poloska széklete. Amikor bekajál utána a búvóhelyére mászik, de előtte kiszarja magát. Tiszta, kulturált rovar, nem a fészkébe szarik, hanem a környékére, és ez az ami elárulja őt. Azt is megtanultam, hogy a poloska legtöbbször, miután este lefekszik az ember és nyugalomra tér, akkor merészkedik elő. A falon szépen felmászik a plafonra, és ahol az alatta fekvő ember testének meleg kisugárzását észleli, egyszerűen rápottyan, Megkeresi ahol a számára legkedvezőbb hely van a kajálásra, alsó lábszár, a bokák környéke, kezek csuklói, meg ott, ahol puha a bőr, hónaljban, ágyék környékén. És ha már talált egy jó helyet, akkor megszívja magát vérrel, s mint a golyó, úgy kikerekedik. Ha jóllakott vérrel, keres egy jó rejtkehelyet, ahol szépen hosszú ideig meglapul, közben szaporodik, szaporodik szüntelen. Néhány nap, és máris százával, ezrével jön az utánpótlás.

Írtam, hogy a Barócs Laci mielőtt hazautazott, nekem adta a heverőjét, amit ő csinált magának. Ezt a szép és masszív heverőt a két új sráccal miszlinkbe szedtük, és több száz elrejtőzött poloskát öltünk meg. Ez az ágy, ez a heverő, amin én aludtam, ez

volt a poloskák fő fészkelő helye. Hogy egyedül maradtam, így minden támadásuk fő célpontja én lettem.

Borzasztó nehezen elviselhető éjszakáim voltak. Az irtózat, az undor, egyszerűen elriasztott a szobámból. A csomagjaim, a ruháim mind átfertőtlenítettem, a boltban kapható petrószagú vegyszerrel, de az undor csak bennem maradt. Már kitűzték annak a hétvégének az időpontját, amikor minden lakást hermetikusan lezárva, valamilyen erős idegméreggel elgázosítják azokat, és így garantáltan kiölnék mindenféle rovar és egyéb dögöt. 24 óra elegendő arra, hogy végérvényesen kiöljenek mindent a lakásból, de ez is csak akkor hatásos, ha minden lakás átesik ezen a fertőtlenítésen. Én már akkorra hazautazom, mire erre az akcióra sor kerül.

Egy igazán említést érdemlő akció volt az elmúlt szombat este. A lenti diszkóban és a ház előtt egy verekedéssorozat indult, amiben 25-30 magyar fiú is részt vett. Este 9 és hajnal 2 között, több hullámban estek egymásnak a fiúk. Kezdetben csak magyar-orosz párharc volt, de idővel a lenn bulizó német és bulgár fiatalok is bekapcsolódtak, a magyarok oldalán. Így teljes nemzetközi siker született, sőt a helybéli fiúkon kívül, még 1-2 orosz rendező és rendőr is kapott néhány pofont. Nem is hagyták annyiban a rendőrök! Másnap egész nap sorban hallgatták ki az embereket, keresték, gyűjtötték a tanúkat. Persze mint ilyenkor legtöbbször, most se volt senki, aki emlékezett volna valamire, vagy éppen látott volna valamit. Na azért néhány srácot begyűjtöttek, úgy hogy mehetek Hanyaczék kiváltani őket a milíciára. A Hanyecz Istvánnak is volt humora, amikor úgy jellemezte a szombat estét, „ez az internacionalizmus speciális iskolája volt”.

Én kimaradtam a buliból, de másnap nem csak itt a magyar házban, hanem az egész városban erről a nagy bunyóról beszéltek az emberek. A város valamennyi épkezláb rendőret riadóztatták, és még ők sem tudtak könnyen véget vetni a bunyónak, amiben a négy nemzet fiai közül, több mint százan tevőlegesen részt vettek. Az érdekes az, hogy senki nem sérült meg komolyabban, persze, egy-két véraláfutásos arc, egy-két bedagadt s lilába játszó szem, néhány zúzódás és rúgásnyom azért minden náció fiataljain jól látható volt. Mi most is igazoltuk, hogy nem csak a munkára, de a harcra is készen állunk, de az oroszok mellett, mint mondtam, a németek is és a bolgárok is kellő aktivitással szerepeltek.

Ha már itt tartok, had ejtsek szót még utoljára az időjárásról. Az eddigi tapasztalatom szerint ez az 1977-es tél, lényegesen enyhébb a tavalyinál. Legalábbis a tél eddigi szakaszában. Most még nem voltak mínusz 40 fok alatti hidegek, csupán egyszer esett a hőmérséklet 30 fok alá. Ez egyáltalán nem baj, de azért ennek az időnek is megvan a rossz oldala. Míg nagyon hidegben soha nem fúj a szél, és a havazás is szünetel, addig most, szinte megállás nélkül esik az apró, daraszerű hó, ami alkalomadtán néha nagy pelyhek hullásába vált át. A szél is folyamatosan és csípős hideg éllel teszi kellemetlenné, keseríti meg a kint dolgozók életét. Ami egyértelmű előny, és ez minden rossz ellenében a jelenlegi időjárás mellett szól, az

hogy nem kell félni a fagyásoktól. Ilyenkor nem jelentkezik olyan észrevétlenül, és alattomosan, mint a nagy hidegekben.

Még jó, hogy táppénzen vagyok, és minden nap mennem kell kétszer az SZTK-ba. Kihasznlom az alkalmakat, és sorra végigjáróm a város azon részeit, amelyekbe egyébként csak ritkán jutottam el. Ilyen városrész az általam „favárosnak” nevezett régi városrész. Ez elég távol esik attól, ahol mi lakunk. Itt is vannak üzletek, és így a hazautazás előtt érdemes bennük szétnézni. De nem csak az üzletek miatt sétáltam le erre a részre az egyik délelőtt. Egyszerűen, csak úgy rám jött, hogy nekem el kell sétálnom a favárosba. Általában ebbe a városrészbe nem egyedül szoktunk jönni. Itt többnyire a büntetésüket töltő emberek élnek, és, hát köztük egyedül sétálgatni, nem a legbiztonságosabb dolog. Arról ugyan nem hallottam, hogy nappal bárkinek is lett volna errefelé valamilyen bántódása, de mégis jobb az elővigyázatosság. Most mégis úgy éreztem, hogy nekem oda kell mennem. Elsétálni azok közé a kis fából épült házak közé még egyszer, megcsodálni ezeket az öles gerendákból összerakott műremekeket.

Magam is csodálkoztam, hogy mi válthatta ki bennem azt az érzést. Talán a tudatalattim vezérelt, irányította a lépteimet, hogy mintegy búcsúzóul, még egyszer utoljára sétálgassak itt ezek között a kis házikók között. A városnak ez a része épült fel először, és valószínű, hogy ha egyszer befejeződnek a nagy építkezések, és már nem lesz szükség ennyi munkáskézre, akkor ez a rész felszámolásra kerül. Talán egyszer, ha valamilyen csoda folytán a sors megengedné, hogy újra Uszty-Ilimszkbe jöhessek, akkor már ehelyett a városrész helyett is valami nagy sokemeletes bérházakból álló modern lakótelepet fogok találni. Most amikor utoljára sétálgattam a kis faházak, alkotta utcákon, egyben búcsút is vettem tőlük.

Hasonlóképp történt egy másik napon az erőműnél, ahová szintén elsétáltam. Amíg a faváros a házunktól kiindulva a város nyugati peremkerülete, addig az erőmű, átellenben, pontosan, a keleti szélén épül. Itt is régen jártam már, még valamikor a nyáron, az egyik szabad hétvégén, amikor néhány társammal feljöttünk nézelődni. Mint ahogy akkor sem, most sem tudtam az épülő gátra felmenni, sorompó zárta el az utam. De mégis, itt közvetlenül az építkezés mellett, még egyszer megcsodálhattam ezt a gigantikus betonmonstrumot. Itt kézzelfogható közelségben áll előttem a példa, hogy az ember képes leigázni a természetet, még akkor is, ha egy olyan hatalmas folyó, mint az Angara megzabolázásáról van is szó.

Sok levelemben én is kicsit lenézve, flegmatikusan, vagy ironikusan szóltam az orosz emberek munkájáról, a hanyag, lusta természetéről és a szervezetlenségről. Ezt azért tettem, mert ahol én dolgoztam, akkor ott azt tapasztaltam. De ebből nem szabad általánosítani, mert íme itt van előttem az élő példa arra, hogy az orosz emberek igenis tudnak dolgozni. Akik olyan hatalmas építmények megalkotására képesek, mint a szibériai vízierőművek, a BAM, (vasútvonal Szibérián át), és még számos hasonló nagyságrendű építmény, azok igenis csodálatraméltó emberek. Azok képesek csodát teremteni, mint itt is Uszty-Ilimszkben. Néhány évvel ezelőtt ezen a

helyen, a világmindenség kezdete óta álló érintetlen őstermészet szívében, néhány geológus, építész, megálmodott valamit, amit a szorgalmas és a lehetetlent nem ismerő orosz emberek megalkottak. Ennek egyike ez az erőmű, amely mára már szinte teljes nagyságában uralja a természetet és látja el egyre bővülő kapacitással, energiával a folyamatosan épülő és gyarapodó várost, és a környező ipari létesítményeket.

Nem tudtam, hogy lesz-e még rá mód, hogy a hazautazásom előtt munkába álljak, ezért az egyik nap, egy alkalmi járatral kiutaztam az LPK-ra, arra az építkezésre, ahol az elmúlt másfél évben dolgoztam.

A busz, azelőtt a hatalmas új étkezde előtt állt meg, aminek a felépítésében mi, magyarok is tevékenyen részt vettünk. A lépcsőn felmenve, amikor belép az ember az épületbe egy hatalmas, vöröses márványtáblába örökítették meg az ott dolgozó magyar fiatalok nevét. Maga az étterem, hatalmas, egyszerre több száz ember étkeztetésére alkalmas, modern létesítmény, amit össze se lehet hasonlítani avval a kis koszos barakkal, amiben még a kijövetelünket követően hosszú hónapokon keresztül (legalább egy évig) étkeztünk.

Az étteremtől elsétáltam a „SZMU-4” főépítésvezetőség iroda barakkjai előtt. Ezek a sárgára festett faépítmények is hamarosan eltűnnek majd innen, mert előbb-utóbb befejeződnek a kivitelezési munkák. Hamarosan elértem egy óriási betonplacc széléhez, mely fölött 20 és 50 tonna teherbírású híddaruk folyamatosan emelik le vagy éppen pakolják a hatalmas szállító kamionokról a konténereket. Távolabb, szintén ezen az óriási betonfelületen, konténerhegyek várakoznak további sorsukra. Nem véletlen sétáltam erre, mert az egyik darupálya szélén, közvetlen ott, ahol a vastag sínpálya fut, megtaláltam azt a betontáblát, amin még most is jól olvasható Papp Laci írása: „A Kun Béla ifjúsági építőbrigád első betonja” Itt ezen a helyen kezdtük a munkát, másfél évvel ezelőtt. Ez a hatalmas rakodóterület és a távolban mögötte látható óriási, teherautók befogadására épült garázs, mind-mind a mi kezünk munkája. Amikor kijöttünk, itt még a tajga széle volt amit óriási földmunkagépek irtottak, takarítottak el, és adták át az építkezéseknek. Itt mára jól kiépített, modern logisztikai bázis épült, amit már folyamatosan üzemeltetnek.

Kicsit délfelé fordulva magam előtt látom azt a hatalmas műhelycsarnokot és a hozzácsatlakozó háromemeletes irodaépületet, aminek az alapozásánál kezdtem az itteni munkavégzésemet. A mi brigádunk vette át a cölöpverőktől a munkaterületet, mi zsaluztuk, majd betonoztuk az első kehelyalapokat, amelyek az épület hatalmas pilléreit tartják, mi építettük az épület melletti úszómedence nagyságú szennyvíztisztító és olajfogó rendszert és az épületegyüttest körbeölelő, óriási külső betonteret. Ez lesz az LPK járműparkjának szerelő, javító bázisa. Itt nincs egy olyan építmény, amiben az én kezem munkája ne lenne.

Idelátszik a távolból a darupályák takarásában az, az üzemanyag-töltő bázis, aminek az óriás tartályait üveggyapottal szigeteltük. Ó, de keserves meló volt, Istenem! Távolabb látható az a trafóház, ahol annak idején Csikány Józsi tanítgatott

az éjszakai műszakokban hegeszteni, és itt történt, hogy egyszer az épületből kijövet valamiben hasra estem és úgy megrándult a lábfejem, hogy a városi kórházban gipszcsizmát kaptam.

Öröm volt látni, hogy mennyi minden építettünk mi magyarok, s köztük én is. Örömmel, de egyben a szívemben szomorúsággal sétáltam, miközben búcsúztam is ettől a helytől. Tudom, hogy a társaim még tovább is itt maradnak, jönnek újak és még egy-két évig építik ezt a bázist. Én már nem leszek köztük, esetleg otthon, egy-egy zimankós téli reggelen, amikor fázósan utazom a munkahelyemre, majd eszembe juthatnak ezek az itt tovább dolgozó srácok, hogy „én itthon nyafogok, bezzeg ők, ott kinn Szibériában, az LPK-n, akkor ők mit szóljanak”.

Mielőtt buszra szálltam, még egyszer körbejártam a szemem ezen a hatalmas építkezésen. Még egyszer utoljára megcsodáltam a távolban az ég felé törő 200 méternél is magasabb óriáskéményt, megszámláltam a méltóságteljesen bólogató óriásdarukat, és búcsúpillantást vetettem a közel s távol folyó gigantikus építkezésekre, ahol ma is, most is, mint apró kicsi hangyák, ott nyüzsögnek, dolgoznak a magyar fiatalok is. Én is egyike voltam ezeknek a kicsi hangyáknak, az én kezem munkája is örökre nyomot hagyott az itt beépített sok ezer köbméter betonban.

Búcsút intettem a városba visszavezető út mentén a kedvenc hirdetőtáblámnak, amely még az első napon tetszett meg igazán. Ezek közül az egyik tábla felhívja az óvatlan utazó figyelmét arra, hogy legyen óvatos, mert a tajgából akár a szibériai farkas is leselkedhet rá. Ezt illusztráló, egy szép nagy lompos farkú, sunyi pofájú farkas életnagyságú képe vicsorgott ránk a hirdetőtábláról.

Volt időm még egyszer végigjárni a városközpontot, és felkeresni azokat a helyeket, üzleteket, ahol gyakran vásárolgattam. Az utca most is tele volt jövő-menő, siető emberekkel, a rengeteg apró gyerek, ma is önfeledten játszott, csúszkált, hancúrozott, a hóban. A város mit se tudott arról, hogy én most minden épülettől, minden úttól és járdától, amin végigmegyek egyben búcsúzom is. Nem értették az eladónők, hogy amikor kiléptem az „1000 apró cikk” boltból, miért intek vissza az ajtóból, szomorkás mosollyal az arcomon. Összenéztek, először egymásra, majd egy pillanat múlva rámnevetve, ők is visszaintettek. Ők nem tudták, hogy számomra az integetésük, mintegy örök búcsúintés, az orosz emberek, az uszty-ilimszkiek búcsúintése, kitörölhetetlenül az emlékezetembe vésődött.

Néhány lépéssel odább a gyógyszertár és mellette a könyvesbolt. Az elmúl másfél év alatt, több mint 70, magyar nyelvű szépirodalmi kiadványt vásároltam itt. Néha azt gondoltam, hogy csupán az én kedvemért hozattak ide Uszty-Ilimszkbe magyar nyelvű könyveket, de aztán többször találkoztam magyar srácokkal is, itt a boltban. Az új posta épülete, a magas piros téglából épült tornyával, és rajta a mindig pontos időt mutató hatalmas órával most is, mintegy uralta a városközpontot. Megtaláltam azokat a vastag tömör faajtóval csukható kis boltokat, ahol gyakran álltunk sorba egy

kis vodkáért vagy konyakért. Most ezek zárva voltak, csak bizonyos órák között vannak nyitva, délutánonként.

Innen, már nem volt nagy távolság, a kórházhoz eljutni, és az azt körülölelő park egyik oldalát már a „Nagornaja ulica” szegélyezi, s annak a túloldalán ott magasodik a magyar ház szürke tömbje. Még nem nagy kiterjedésű ez a város, de ha ilyen rohamléptekben épül és fejlődik, mint eddig, akkor hamarosan százezres nagyságúvá növi ki magát.

Az egyik délután Csikány Józsival beszélgettünk. Csuda se tudja hogyan, de feljött a szó arról, hogy milyen nehéz itt azoknak, akik nős emberként utaztak ki. Fiatalok, egészségesek vagyunk, és a természet törvényei szerint kívánja is az ember a testi szerelmet. Nagyon nagy itt a csábítás, mert rengeteg szebbnél szebb fiatal lány van a városban, akik örömmel fogadják a magyar fiúk közeledését. Nehéz, nagyon nehéz megőrizni az embernek a családhoz való viszonyát, az otthon maradt feleségnek megfogadott hűséget, mint ahogy önekik is nehéz az évekre távollévő férjet hűséggel hazavárni.

Csak a mi brigádunkban, a 4-es számú betonozó brigádban az eredetileg kiutazott 30 ember közül tízen voltunk nős emberek. Néhányunknak, mit nekem vagy a Csikány Jóskának, már családja is volt. Nézzük mára, másfél év elteltével, kinek hová vezetett a sorsa.

Barócs Laci, Miklós János, Zvolenszki János, Nagy István már régen, még az első szabadságolásokkor végleg hazautazott. Valószínű, hogy ennek a fő oka a családhoz, a feleséghez való ragaszkodás, a szeretet volt. Az itt kint lévők közül, Csikány Józsi és én még tartjuk magunkat, pontosabban a házastársi, családi kapcsolataink szilárdan és problémamentesen fennállnak. Greszka Feri és Dobos Sanyi elvált a nyáron, Lukács Pali, Neumann Józsi válópere folyamatban van. Hát, ha ezt a rövid statisztikát mintegy reprezentatív adatot a brigád egészére vetítem, akkor bizony ki kell jelenteni, hogy a házasságok legalább fele felbomlott, és ez az arány csak azért nem rosszabb, mert sokan, pontosan a házasságuk megőrzése érdekében idő előtt hazautaztak, vagy még eztán mint akár én is, hazautaznak. Nehéz dolog ez, az ember nem igazán szeret ilyesmiről beszélni. Valós probléma, ami nem kerül el senkit, legyen az a legfelső vezetőnk vagy tolmácsnőnk, vagy bárki melós a brigádból.

Eszembe jutott egy minap hallott eset, amit, ismerve a srácot, igaznak kell elfogadnom. Az egyik fiú mielőtt kiutazott volna, megtartotta az eljegyzését. Az elmúlt másfél év, mintegy próbatétel, úgy szerepelt a fiatalok életében. A nyári szabadság alatt elhatározták, hogy miután a hosszú távollét csak még inkább megerősödött az egymás iránti szerelmük, összeházasodnak. Ki is túzték az esküvő időpontját, most karácsonyra, amire otthon már minden szükséges előkészület megtettek, a lakodalom megszervezésétől a meghívók szétküldéséig. A fiú is, nap, mint nap boldogan gondolt a közelgő esküvőjére, azaz, egy pillanatnyi kihagyás azért mégis történt, mert az elmúlt napok egyikén, egy kis barna szemű, babaarcú kislánnyal összehozta a véletlen. A kislány olyan ápolt, tiszta, szépen öltözött volt,

hogy gond és félelem nélkül táncolgatott vele, a hétvégi diszkóban, és miután nem érzett különösebb ellenállást, fel is vitte a leánykát a szobájába. Ami ilyenkor megszokott történni, az most is megtörtént, és a fiú, éjszaka vagy másnap reggel, mosolyogva búcsúzott a jó illatú, kemény húsú húszévestől. Nem is volt baj egy-két napig, csak harmadik napra lilult be, és dagadt meg a fiú fütyije, és az égető, csípő, maró fájdalomtól, még vizelni se nagyon tudott. Rohant is a szakrendelőbe, ahol közölték vele, hogy a nemi betegségeknek, egy olyan, itt Szibériában jellemző, összetett változatát sikerült elkapnia, aminek a gyógyulása a naponkénti penicillin és egyéb injekciókúrák ellenére is hetekig, de rosszabb esetben még tovább is eltarthat. Most van igazán bajban a barátunk, mert hát két hét múlva esküvő! Karácsonykor otthon várja őt a hűséges menyasszonya, aki a szerelmének és hűségének zálogát, a szüzességét, az esküvőt és lakodalmat követő nászéjszakára tartogatja.

Természetesen mi, a jó barát és munkatárs, kárörvendő és álnok mosollyal élvezzük ennek a fiúnak a kínját, és jobbnál jobb tanácsokkal látjuk el, egészen a helyettesítéstől a lakodalmi vacsorához levágásra szánt birka húgyhólyagjából varrt óvszer használatának javaslatáig. A srác, közben majd megőrül, úgy bánja azt a múlt esti kalandot. Sajnos, miután én már nem fogok visszajönni, így nem fogom megtudni, hogy végül is mi történt azon a bizonyos nászéjszakán.

Tegnap este feljött hozzám Lukács Pali. Tudod, ő attól, hogy másik lakásba költözött, még ugyanolyan jó barátom maradt. El van kenődve, cefetül. Egy pár hónapja a főnökség akarata ellenére őt választottuk meg brigádvezetőnek, és ezt ő örömmel el is vállalta. Nem gondolt akkor arra, hogy ebből számára még igen sok kellemetlenség is származhat. Demokrácia ide, demokrácia oda, hiába a brigád tagságának többségi döntése, akkor is a főnökség szava az, aminek igazán súlya van. Márpedig, a főnökség nem akarja Lukácsot brigádvezetőnek, és ezt éreztetik is vele. Ahol tudnak, betartanak neki, és miután a brigádvezetők munkáját a főnökség egy pontrendszer alapján értékeli, folyamatosan alul értékeli, és így a fizetése nemhogy több, mint egy átlag beosztott brigádtagé, hanem jócskán, vagy 60 rubellal kevesebb. Pedig magam is látom, tudom, hogy Pali mindent megtesz hogy a brigád jól teljesítsen, és ő is rengeteget dolgozik. Sajnálom őt, főleg most, hogy a sok új gyerek kihozatalának ürügyével átszervezik a munkabrigádokat, és az a hír járja, hogy a Pali alól kiszervezik a brigádot. Magyarán beosztott nélkül marad, s őt is beosztják valamelyik csapatba. Nem érti, nem tudja az okát annak, hogy miért bánnak így el vele, holott mindig kitűnt szorgalmával és jó szakismeretével. Nem akarja megérteni, nem akarja tudomásul venni, hogy itt akár mennyire igaza is van, senki nem fog melléállni, és az érdekében akár egy tyúklépésnyit is tenni.

Egyszerű a probléma, sokkal egyszerűbb, mint bár ki is gondolná. A Pali élettársa egy itt dolgozó fiatalasszony, aki szerszámraktáros. Kedves, aranyos teremtés, nincs is vele sem a munkájával semmi baj. A Pali riválisa, akit az orosz főnökség mindenáron brigádvezetőnek akar, egy olyan magyar srác, aki most vett el egy kis fiatal mérnöknőt, aki szintén itt, a mi munkaterületünkön dolgozik. Úgy látszik, hogy

az orosz vezetés inkább a mérnöknő párját fogadja el partnerként, mint a raktárosnő párját. Ennyi az egész, és semmi több. Az hogy ez a huzavona, ez a személyeskedés, ez a kivételezés, mit és mennyit árt egy 30 fős brigád munkájában, az a fenét se érdekli. Csak az a fontos, hogy a „mi kutyánk kölke”, az kerüljön vezető pozícióba. Egyébként a Pali elleni korteskedést átvette a magyar vezetőség is. Valamelyik este a Hanyecz István hívott össze itt a magyar házban egy brigádgyűlést, ahol arra próbál rávenni minket, hogy váltsuk le a Lukács Palit, mert az orosz fél elégedetlen a munkájával. Mindnyájan tudtuk, ő, mármint a Hanyecz is, hogy ennek a cirkusznak semmi köze a munkához, mégis beállt korteskedni. Én meg se szólaltam, mert már én tudtam, amit a társaim még nem, hogy nem fogok visszajönni. Majd eldöntik, ahogy akarják, de mint írtam megvan a recept, egy csomó új fiúval feltöltik a brigádot, a maradék régiek nagy része otthon lesz szabin, és az így többségbe került újakkal megszavaztatják a Pali leváltását.

Ráadásul most egy-két nappal a Pali elutazása előtt, kiderült, hogy nincs meg az útlevele. Ő határozottan állítja, hogy leadta a vezetőségnek, de azt mondták, hogy nem találják, elkallódott. Ha nincs útlevél, nincs hazautazás. Ilyen egyszerű. Szerintem, megvan az a fránya útlevél, csak evvel is megpróbálják zsarolni a Palit. Néha úgy érzem, hogy elég szemét világ van errefelé. Hát, ez is a kommunizmushoz vezető út egy téglája!

Ezt az utat egyébként együtt építik nők és férfiak, teljes egyenjogúságban. Egyenjogúság van a betonozó brigádokban, ahol a nők ugyan úgy lapátolják a betont mint a férfiak, de az útépitéseknél a városban is megszokott látvány, hogy nők csákányozzák a fagyott földet, és cipelik a legalább 50 kiló súlyú szegélyköveket. De ugyanígy láttam nőket légkalapáccsal dolgozni, mint ahogy az egyik kőműves brigádban, csak a munkavezető volt férfi, s mindenki rajta kívül többnyire fiatal nő. Én nem vagyok híve ennyire a női egyenjogúságnak, de azért néha, egyik másik kolleginánál nem ártana otthon is kipróbálni.

Még megemlítem, hogy a németek egy csoportja is hazautazott december elején, szabadságra. Ezt is úgy tudtuk meg, hogy a mi szokásunkhoz hasonlóan, ők is elég hangosan búcsúztatták egymást, valamelyik hajnalban. Hírek szerint a jövő héten utaznak haza a bulgárok is.

Eltelt az utolsó néhány nap. Már minden csomagom útra készen várja az indulást, amikor sorra felkerestem a barátaimat, és elbúcsúztam tőlük. Van, aki nem értette, hogy miért kerítek olyan nagy feneket a dolognak, hiszen majd az utolsó éjszakát úgy is a búcsúzkodással töltjük, ők nem tudják, hogy én már nem fogok ide visszajönni. A két új lakótárs tudja, hiszen látják, hogy minden cuccomat összepakoltam. Ők remélem, nem kotyogják el senkinek.

A régi barátok közül egyedül a Budai Misi aki pontosan tudja, hogy én otthon maradok. Ő vállalta, hogy majd leltár szerint, helyettem leadja azokat a berendezési tárgyakat, amiket a kijövetelemkor a nevemre írtak. Mindent átnéztünk, mindent megbeszéltünk, minden hiánytalanul megvan. Ami ruhafélém, munkásruhám és

egyéb apró dolgom mégis itt marad, azt majd egy alkalmas időpontban kidobja a szemébe.

Egészen az utolsó napig halasztottam, halogattam, hogy döntésemről tájékoztatom a vezetőséget, de végül is nem tettem meg. Nem tettem meg azért, mert semmi kedvem nem volt ahhoz, hogy órákon keresztül hallgassam Hanyecz István agitálását, rábeszélését arra, hogy mégis változtassak az elhatározásomon. Lehet, hogy gyávaság volt, lehet. Nem tudom. De valahol a tudat alatt mégis féltem attól, hogy megingat elhatározásomban, és olyan ígéretet teszek, ami kötelez arra, hogy visszajöjjek. Most, amikor ezeket, a sorokat írom, az utolsó Uszty-Ilimszkben töltött napom estéje van. Az épületben több helyen kisebb-nagyobb csoportokba verődve, iszogatva, beszélgetéssel, nótázással töltik az időt, így búcsúztatva a hazautazókat. Én is egy ilyen társasággal töltöttem az időt, de fejfájásra hivatkozva otthagytam őket, s feljöttem a szobámba. Szeretném ezt az estét, az utolsó uszty-ilimszki estémet egyedül tölteni.

A levélírást megszakítva sokáig álltam az ablakban, a szemem végigpásztázta az ismerős városképet. Megpihent egyik-másik jól ismert épületen, útkereszteződésen, majd az Angara fölött átvezető hidat követve egészen a tajgába vesző országúton végig, a távolban látszó hatalmas kéményig, az LPK-ig tekintett. Soha nem látom már ezt a várost, soha nem találkozom már az itteni emberekkel. Vége, az én küldetésem a mai nappal befejeződött. Másfél évig a szocialista világ nagy családi építésén dolgoztam, most már a saját kis családom élete lesz a mindent megelőző, a fontos.

Nincs lelkiismeret-furdalásom. Amit vállaltam teljesítettem. Igyekeztem szorgalmasan és becsületesen élni és dolgozni. A nevem nem kapcsolható össze balhékkal, botrányokkal. Nem hoztam szégyent sem a magam nevére, sem a magyarságomra. Elérkezett az a pillanat amikor döntenem kellett, és én döntöttem. A család!

Megpróbáltam lepihenni. A csukott ajtókon keresztül a folyosó felől, és alulról a bárból beszűrődött a búcsúzkodó, mulató társaim nótázása. Nem zavart, úgysem tudtam volna elaludni. Feküdtem az üres ágyon, szinte zúgott a fejem, olyan gyorsan kavarogtak és egymást váltva villantak föl gondolatom képernyőjén az elmúlt másfél év eseményei. Egymás után jelentek meg a jó barátok, a cimborák, a munkatársak, akikkel olyan sok közös kalandot éltem át. Felvillant egy-két kislány arcképe is, azé a széparcú, barna fodros hajú karcsú lányé, akivel a kiérkezésünk első napjának estéjén táncoltam egy deszkából ácsolt utcai tánchelyen, majd hónapok múlva, amikor az épülő trafóházba küldtek dolgozni, ott láttam meg őt, kőműveskanállal a kezében, amint éppen maltert kenegedett ügyetlenül a falra. Vagy annak a zöld ruhás lánynak az arca, aki egyik szombaton, amikor hazafele tartottam belém karolt, hozzám bújt, és mintha hozzám tartozó lenne, így tudott bejutni a diszkóba, de egy rövid pillanat után elhomályosította képüket a feleségem egyre erősödő, egyre fényesebben előtörő képe, majd mindjárt követték őt, a gyermekeim, akik az édesanyjukkal együtt kitért karokkal integetve, hívogatva várnak.

Feküdtem a poloskák miatt darabokra szétvert ágyamon, jobbra-balra forgolódva, és egyszer csak úgy, minden érthető és megmagyarázhatatlan ok nélkül kitört belőlem a sírás. A párnába fúrtam arcomat, és a számhoz szorítottam, hogy ne hallatsszon át a másik szobába a keserves zokogásom. Sirattam a várost, az építkezést, a barátaimat. Most éreztem csak igazán, hogy mindez, mindezek a társaim milyen fontosakká is váltak nekem. Tudtam, hogy még néhány óra, és örökre el kell válnunk, és ez az elválás mélységes szomorúsággal töltötte el a szívemet. A barátaimtól búcsúztam, nem csak a közeli jó barátoktól, hanem mindenkitől, akivel ezt az izgalmas nehéz, de mégis felejtethetetlenül gyönyörű másfél évet átéltem.

Reggel négykor ébresztett a rádió. A két új lakótársam is talpon volt, de perceken belül Budai Misi, majd a Simon Gyuri és mások is megjelentek. Segítettek a sok csomagomat levinni a ház előtt várakozó autóbushoz. Amikor mindent elpakoltam a buszban, megbontottam egy üveg konyakot, és miközben kézről-kézre járt, sorban, a búcsú könnyeivel a szemünkben megöleltük egymást.

Utoljára, a régi cimborák felé fordultam. Budai Misi, aki Kázmérral együtt mindjárt az első napok egyikén került a mi brigádunkba, nem békés megyei, de nem is győr-sopron megyei volt. Ők Dunaújvárosból jöttek, és mivel a mi brigádunkban kevés volt a képzett ácsmester, ezért hozzánk irányították őket. Istenem, de jól tették. Így találtunk egymásra, és született nagyon jó barátság közöttünk. Misi volt az egyike azoknak, akivel mindig, minden problémámat őszintén megoszthattam. Rá mindig számíthattam, akár a munkahelyen, akár a magánéletben. Most amikor végleg elbúcsúzom, most is ő áll itt mellettem, és ő az akitől a buszra szállás előtt, utolsóként búcsúzom. Ahelyett hogy örülnék, és hogy szívem repesne a hazautazás örömétől, most mégis szomorú vagyok, és a sírás a torkomat elnémítja. Nem tudok megszólalni.

Néhány pillanatig egymás felé fordulva, tétován álltunk, majd átöleltük egymást. Némán, szó nélkül szorítjuk meg egymás kezét. Hamarosan buszra szálltunk, és szép lassan óvatosan távolodtunk a magyar háztól. Egész a „Nagornaja” utca végéig elkísért bennünket a búcsúztatásunkra összeverődött közel százfős alakalmi kórus már jól ismert búcsúdala, hogy „Ez a vonat most van indulóban”. A busz ablakából, a könnyektől elhomályosult szemeimtől alig láttam valamit. A távolodó arcokat nem tudtam megkülönböztetni egymástól, összefolytak, egy nagy éneklő, integető masszává váltak.

Az út hamarosan lekanyarodott. Még a fülemben csengett a búcsúztató nóta néhány hangfoszlánya, amikor az autóbuszunk rákanyarodott a Bratszkba vezető országútra. Még egy szívemből jövő mély sóhajtás felszakadt belőlem amikor áthaladtunk a város nevét viselő kapuszerű betonmonstrum alatt, ez volt az a pillanat, amikor örökre elhagytam Uszty-Ilimszk városát.

Uszty-Ilimszk, 1977. december 17.

Csókollak Benneteket: Feri

Zárszó

Harminc év telt el, harminc éve annak, hogy részt vettem életem legnagyobb kalandján. Mi történt azután, hogy az autóbuszunk áthajtva Uszty-Ilimszk városkapuja alatt egyre távolodott a várostól?

Szerencsénk volt, mert a kedvező időjárás miatt – igaz, többszöri átszállással –, de minden gond nélkül, egy nap alatt hazajöttünk. A feleségemmel már a megérkezésünkkor, a gyermekeimmel otthon, az új lakásunkban találkoztam, boldogok voltunk, hogy együtt lehetünk.

A KISZ-KB Ifjómunkás Osztályára, és az ÉMEXPORT Munkaügyi Osztályára írásban bejelentettem, hogy végleg hazajöttem, és a volt munkahelyemen is kértem, hogy a szabadságom leteltével újra vegyenek vissza az eredeti beosztásomba. Kisebb huzavona és inkább bérjellegű vita és egyeztetés után, 1978. január 21-én már az eredeti munkahelyemen dolgoztam.

Még karácsony környékén, a megyei KISZ Bizottságtól felkerestek, és próbáltak rábeszélni arra, hogy menjek vissza Uszty-Ilimszkbe. Hasonló tartalmú levelet kaptam a KISZ KB Ifjómunkás osztályától is, sőt Hanyecz István építőbrigád vezetőtől is, aki az idő tájt éppen itthon volt szabadságon. Nem másítottam meg döntésemet és a mai napig meggyőződésemmel, hogy ez volt a helyes elhatározás.

Azóta harminc év telt el. Kezdetben még figyeltem a híradásokat, vadásztam az uszty-ilimszki beszámolókat és híradásokat tartalmazó újságokat. Akkoriban még talán egy-egy hír hallatán, kicsit gyorsabban dobogott a szívem, de az idő múltával, egyre kevésbé volt érdekes. Emlékszem még arra, hogy amikor jó egy-másfél év elteltével befejeződött a „Kun Béla Magyar Ifjúsági Építőbrigád” küldetése, volt némi híradás, a rádió és a tévé is foglalkozott vele, de a kezdeti csinnadrattához képest igencsak halk és visszafogott ünneplés volt.

Aztán egyszer, valamikor hónapok vagy évek múltán egy levelet hozott a posta.

E levél egy értesítés volt arról, hogy befejeződött az uszty-ilimszki Papíripari Kombinát építése, és mindazok akik ebben a nagyszabású nemzetközi akcióban részt vettek, némi pénzjutalomban részesülnek. Így én is, a levéllel egy időben, mintegy 4-5000 forint pénzjutalmat kaptam.

Sokszor gondoltam arra, hogy egyes KISZ vezetők csalódhattak bennem, mert az itthon maradás mellett döntöttem. Néha arra is gondoltam, hogy a kinti munkahelyi vezetőim is úgy vélekedhetnek, hogy cserbenhagytam őket. Ez a levél, ez az értesítés győzött meg arról, hogy nem így van, és megértették, elfogadták azt, hogy én az eredetileg vállalt két év helyett, csak másfél évet dolgoztam kinn. Ez a levél meggyőzött arról, hogy igenis, másfél éven keresztül hasznos tagja voltam az építőbrigádnak, és az ott végzett munkám nem volt hiábavaló.

Kedves Olvasó! Olvasva a leveleimet, bizonyára már az első mondatok után rájöttél, hogy nem egy irodalmi értékű művet tartasz a kezdedben. Sajnos ilyen irányú tehetséggel nem áldott meg a Jóisten. Egy egyszerű, uszty-ilimszki munkásember

visszaemlékezéseit olvashattad el, aki a vele és a közvetlen környezetében élőkkel történeteket próbálta a saját egyszerű szavaival megfogalmazni.

Az itt papírra vetettek, nem az Uszty-Ilimszkben dolgozó magyar építőbrigádról szólnak. Szeretném kihangsúlyozni, hogy én csak magamról, és a magam véleményét fogalmaztam meg. Természetesen sok embert néven neveztem, hiszen ők az én életem hozzátartozói is voltak.

Igyekeztem úgy fogalmazni, hogy senkiről igaztalan, bántó, vagy kompromittáló megjegyzést ne ejtsek. Természetesen a másfél év alatt sokunkkal, sok minden történt, ami az emlékeinkben megmaradt. Mindenki döntse el, hogy közülük mit tart olyanoknak, amiket megoszt másokkal, és melyek azok amiket szeretne, hogyha a feledés homálya mégis örökre elfedne. Az írásom során ezért úgy a magánéletemmel, mint mások személyes problémáival csak a megérthetőség szempontjából, minimálisan szükséges mértékig foglalkoztam.

1976. augusztusa és az 1977. év vége között, pontosan másfél év telt el. Ezalatt a másfél év alatt rengeteg dolog történt, melyeknek csak egy részét sikerült megjegyezniem. Az itt leírtak, csak töredékei a kinti eseményeknek.

Orosháza, 2007. január 25.

Epilógus

2011 augusztusában immáron ötödik alkalommal találkoztunk mi, uszty-ilimszki veteránok. A kiutazásunk 30. évfordulóján először, és azóta minden évben valamelyik volt brigádtársunk meghívására összejövünk egy-egy napra. Az egyik ilyen alkalommal Szittner Károlytól tudtam meg, hogy 1976. augusztus 12-én 292 magyar fiatal érkezett Uszty-Ilimszkbe. Nem mindenki töltötte ki a két évet, mint ahogy én sem, korábban hazautazott 104 fő, és még 11 fiataalt hazahoztak sorkatonai szolgálatra. A megfogyatkozott létszám pótlására 1977. szeptemberében 73 fő érkezett Magyarországról, és plusz egy évvel meghosszabbították a kinti munkavállalás lehetőségét. Az első két év alatt 58 vegyes házasság kötöttetett és 18 gyermek született Uszty-Ilimszkben. Pontos adatokat nem ismerek, de elmondások szerint a harmadik szolgálati év leteltével, a házasságkötések száma meghaladta a százat és a kint született gyermekek is jócskán megszorodtak. Két család döntött úgy, hogy a további életüket a Szovjetunióban, míg az összes többi itthon, Magyarországon folytatja.

Azt is megtudtam, hogy 1978 nyarán, magyarországi egyetemek diákjaiból verbuvált csoport, két hónapon keresztül táborozott és dolgozott Uszty-Ilimszkben. Közülük néhányan rendszeres résztvevői a találkozóinknak. A statisztika nem lenne teljes, ha nem emlékeznék meg a közel ötven halottunkról. Sajnos már ilyen sokan távoztak közülünk. A szívem megszakad ha arra gondolok, hogy a 915-ös komnata öt lakója közül egyedül csak én vagyok életben, a jó barátaim munkatársaim Lukács Pali, Barócs Laci, Zleovszki Jani, Csjáki Pali, már mind eltávoztak.

Magamról mit írhatnék? Eljárt felettem az idő, hátam kissé meggörbült, hajam, szakállam megőszült, és egyre több és mélyebb ránc barázdálja arcomat. Nyugdíjasként, több mint 43 munkában töltött év után van mire visszatekinteni, melynek a legnehezebb, legizgalmasabb, de talán a legszebb tizenhét hónapját a Szovjetunióban, a szibériai Uszty-Ilimszkben töltöttem.

„Ad futuram memoriam!” (Az utókor emlékezetére!)

Orosháza, 2011. december 14.

Kiss Ferenc